Vintilă Corbul
Eugen Burada

Uragan asupra Europei

adevărul

Construieşte-ţi biblioteca împreună cu Adevărul:
www.adevarul.ro/carte; e-mail: carte@adevarul.ro
Telefon: 021.407.76.40 / 41; Fax: 021.407.76.42

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CORBUL, VINTILĂ
Uragan asupra Europei / Vintilă Corbul, Eugen Burada. - Bucureşti : Adevărul Holding, 2009
2 vol.
ISBN 978-973-1848-89-1
Vol. 1. 2009. - ISBN 978-973-1848-90-7

I. Burada, Eugen

821.135.1-311.6

Vintilă Corbul
Eugen Burada

Uragan asupra Europei

*

editura
Adevărul
holding

Cizmele înalte până peste genunchi ale cancelarului prinț Bismarck călcau apăsat pe pardoselile de marmură, stârnind ecouri în șirul de încăperi vaste ale palatului imperial, pe care le străbătea sub privirile neclintite ale cuirasierilor de gardă, încremeniți în poziție de drepți. Soldații aceștia, atât de țepeni încât evocau personajele de ceară din muzeul inaugurat de curând în Kaiser Galerie, încadrau doi câte doi ușile duble, pe care lachei galonați le dădeau la o parte într-o solemnă succesiune, deschizând drum cancelarului spre cabinetul împăratului Wilhelm I.

Prințul Bismarck respira prin toți porii forța. Un adevărat gigant – întrecea cu un cap pe mai toți soldații din gardă, aleși de altfel pentru statura lor uriașă și atât de decorativă – avea ochi pătrunzători, ce intimidau, trăsături aspre, gesturi greoaie și mers apăsat de pachiderm. Energia lui explozivă, accesele de furie, caracterul neînfrânat, spiritu-i răzbunător făcuseră pe unii deputați din Reichstag să-l asemuiască cu zeul Vulcan. De acolo i se trăgea poate și porecla: Cancelarul de Fier.

Când pătrunse în anticamera cabinetului imperial, înalții demnitari, care-și așteptau rândul spre a fi primiți în audiență, i se înclinară cu deferență. Făcu excepție numai baronul von Schrame, șambelan al împărătesei Augusta, care-i întoarse ostentativ spatele, reflectând prin atitudinea sa antipatia manifestată de imperiala lui stăpână față de cancelar. Gestul

lui von Schrame nu scăpă prințului, care rosti ca pentru sine, dar destul de tare spre a fi auzit de toată lumea:

— Astăzi, nici valeții nu mai știu să se poarte!

Baronul, pârjolit de vorbele disprețuitoare ale cancelarului, vru să riposteze, dar se abținu. I-ar fi dat o satisfacție prea mare, arătând că se recunoscuse în postură de slugă. Se va răzbuna însă, manevrând din umbră spre a-i dejuca planurile. Își îngăduia luxul de a-l înfrunta, fiindcă se știa apărat de împărătească.

Ofițerul de ordonanță, care veghea la ușa cabinetului imperial, își făcu loc printre demnitari și se înfățișă cancelarului, lovindu-și respectuos călcâiele.

— Alteță, Maiestatea Sa Imperială vă așteaptă! Îmi permiteți să anunț sosirea Alteței Voastre Maiestății Sale!

Pătrunse în cabinet, iar după câteva clipe reapăru aferat.

— Vă rog să intrați, Alteță!

Bătrânul împărat Wilhelm, în uniformă de mareșal, stătea cu mâinile la spate, în fața ferestrei care privea spre piața Operei. Razele soarelui îi aureau favoriții albi, stufoși, ce-i încadrau obrajii plini, rozalii. Deși trecuse pragul celui de-al nouălea deceniu de existență, stătea drept, ținând pieptul scos înainte, ca un soldat la paradă. Fruntea îi era înnourată de gânduri. Buzele-i strânse i se subțiaseră ca două fire de ață.

Țăcănitul pintenilor cancelarului, care-l salută milităreşte, îl făcu să se întoarcă într-acolo. Silueta masivă a prințului, îmbrăcat în redingota neagră a uniformei de cuirasieri din Sydlitz, se încadra pe fundalul uşii albe asemenea unei statui plasate într-o nișă.

Împăratul se apropie de birou și arătă cu un gest ziarul *Der Post,* din 8 aprilie 1875, al cărui editorial era înconjurat cu roşu.

— Am citit articolul, rosti. E tare! Poate prea tare?

Își puse ochelarii, luă jurnalul de pe masă și reciti un pasaj subliniat cu același creion roşu: „Ne amenință războiul? Da! Se poate afirma cu toată certitudinea că războiul ne amenință efectiv!".

Lăsă gazeta să cadă pe masă, apoi își scoase ochelarii:

— Argumentele referitoare la pregătirile militare ale Franței, dornică să-și ia revanșa după înfrângerea din 1870,

sunt foarte puternice. Nu înțeleg însă de ce a trebuit să se amestece Austria și Italia în treaba asta? În jurnal scrie negru pe alb că unele cercuri din Austria și Italia pun la cale, împreună cu Franța, o coaliție împotriva noastră.

— O simplă speculație politică, sir Guvernele Austriei și Italiei, vizate de articolul din *Der Post,* se vor grăbi să dezmintă alegațiile din presă. Aceasta cu atât mai mult cu cât între împăratul Franz-Josef, țarul Alexandru al II-lea și Maiestatea Voastră există o alianță...

Wilhelm făcu un gest de nerăbdare.

— O simplă înțelegere verbală, prințe. Să nu ne îmbătăm cu apă rece.

— Adevărat, sire, dar o înțelegere verbală bazată pe o comunitate de interese. Și Austria, și Rusia știu că au numai de profitat de pe urma unei prietenii strânse cu țara noastră.

Împăratul Wilhelm începu să se plimbe nervos prin birou. Uneori îl irita comportamentul cancelarului. I se părea că este tratat ca un copil căruia trebuie să i se explice de mai multe ori un lucru spre a-i fi pe înțeles. Avea mare încredere în judecata politică a cancelarului, dar uneori acesta îl călca pe nervi.

— Ești atât de sigur că, în cazul unui nou conflict armat între noi și Franța, Europa va rămâne pasivă ca și acum cinci ani?

— De aceea am și declanșat această campanie de presă, spre a tatona reacțiile Londrei, Vienei și Petersburgului, singurele care contează în concertul european. Nu voi dezlănțui războiul decât în ziua în care voi fi sigur că Franța va rămâne singură în fața noastră, ca și în 1870.

— Crezi că va rămâne singură?

— Pregătesc terenul ca să rămână. Trebuie să recunoașteți, sir, că este preferabil un război preventiv astăzi, când noi suntem cei mai tari, decât mâine, când vom avea de-a face cu o Franță bine pregătită pentru a ne lovi.

Împăratul se opri în fața cancelarului. Deși înalt, trebuia să se uite în sus spre a-l privi în ochi.

— În 1870, Franța a rămas singură, fiindcă ea a fost cea care a declanșat ostilitățile.

Bismarck zâmbi fin:

— Poate că nu le-ar fi declanşat dacă nu am fi provocat-o să le declanşeze.

— Procedeul depeşei de la Ems nu mai poate fi repetat!

— Există şi alte procedee, sir, ca să atragem în cursă Franţa. Vom pregăti opinia publică europeană în sensul vedetelor noastre, demonstrând că Franţa doreşte războiul. Mijloace avem destule!

Împăratul clătină din cap cu îndoială. În aceeaşi dimineaţă, împărăteasa îl prevenise împotriva politicii de mână forte a cancelarului. „Toată Europa se va ridica împotriva noastră, Willi. Creşterea puterii Germaniei a indispus pe multe căpetenii de stat. Un nou război, provocat de data asta de noi, va dezlănţui o conflagraţie generală." Argumentele Augustei – convenise împăratul – nu erau lipsite de sens. Le respinsese însă cu fermitate, dându-i a înţelege că nu i se cuvine unei femei să se amestece în politică. Adevărul este că şi el era uneori înfricoşat de îndrăznelile cancelarului. De fiecare dată însă, loviturile politice şi militare ale acestuia, îndelung calculate şi temeinic pregătite, dăduseră rezultate excelente. Înfrângerea Danemarcei şi umilirea Austriei, îngenuncherea Franţei şi înjosirea Papalităţii, înlăturarea ducilor şi principilor germani ostili Prusiei, dar mai ales crearea Marelui Imperiu German erau opera aceluiaşi cancelar Bismarck. Catolicii îl acuzau că se făcuse unealta lui Anticrist. Chiar dacă Bismarck s-ar fi aliat cu întreaga armată a lui Lucifer – îşi zicea împăratul – foloasele aduse Germaniei erau atât de mari, încât îl spălau de toate păcatele. Câteodată, aproape că se temea de acest om, care-l domina de parcă ar fi fost înzestrat cu puteri diabolice. Deşi Bismarck îi spunea întotdeauna planurile lui politice şi îi cerea aprobarea înainte de a trece la înfăptuirea lor, împăratul avea convingerea că mai în toate cazurile era pus în faţa faptului împlinit. Când între împărat şi cancelar se năşteau divergenţe – căci se mai întâmpla ca el, Wilhelm, să nu-i împărtăşească opiniile – cancelarul îşi prezenta demisia, ultimatum cu efect garantat. Împăratul fierbea un timp în propriul lui sos, dar, după ce reflecta adânc, ajungea la convingerea că niciunul dintre înalţii demnitari ai imperiului nu-l putea înlocui pe marele Bismarck. Suspina adânc, apoi ceda, acceptându-i punctul de vedere. După una

dintre ultimele demisii prezentate de cancelar și respinse ca de obicei de suveran, amorul propriu al acestuia fusese adânc rănit de împărăteasa Augusta, care îl întrebase cu prefăcută candoare: „Willi, câteodată mă întreb dacă în fruntea imperiului se află dinastia Hohenzollern sau dinastia Bismarck?". Împăratul replicase înțepat: „Interesele superioare ale statului sunt deasupra vanităților meschine. Am nevoie de acest om și-l voi păstra chiar dacă nu-ți va fi pe plac". La penibila scenă domestică asistaseră și Kron, prințul Friedrich și fiul acestuia, prințișorul Wilhelm, care abia păsise pragul adolescenței. Și unul, și celălalt îl detestau pe Bismarck, fiindcă îi exaspera cu aroganța, cu aerele lui de superioritate. Îl știau însă pe împărat mai încăpățânat decât un catâr, așa că nu interveniseră în scurta dispută.

Bătrânul suveran își netezi mustățile albe cu colțuri roșcate, gest care-i exterioriza tulburarea lăuntrică.

— Mă tem să nu dăm greș, prințe!

— Nu vom da greș, Maiestate. În cursul acestei săptămâni să citiți articolele de fond care vor apărea în *Norddeutsche Allgemeine Zeitung* și în *Köln Zeitung*. Apoi vă voi spune cuvântarea pe care-o va rosti generalul von Bothmer la conferința generalilor de la Ministerul de Război.

Cancelarul desfăcu mapa de piele roșie pe care o ținuse până atunci sub brațul stâng și o așeză pe masă, prezentând spre semnare împăratului câteva decrete. Acesta se uită cu un fel de teamă nemărturisită la documentele caligrafic scrise, ce-i așteptau parafa.

— Astea ce mai sunt?

— Primul decret declară decăzut din naționalitatea sa pe prințul episcop al diocezei Breslau, care s-a refugiat de curând în Austria. Al doilea dispune deschiderea unui proces în vederea destituirii episcopului de Münster. Al treilea...

— Un moment!, îl întrerupse împăratul. Nu crezi că mergem prea departe cu acest *Kulturhampg*? În ianuarie ți-am semnat decretul prin care ai destituit pe episcopul din Paderborn. În decembrie trecut m-ai determinat să rup relațiile diplomatice cu Vaticanul. Sute de preoți catolici zac în închisori. Am închis mănăstiri, am desființat ordine monahale, am umplut temnițele cu militanți catolici. Nu crezi că mergem prea departe?

Pe chipul cancelarului se aşternuse o expresie de o înverşunată dârzenie.

— Papalitatea trebuie îngenuncheată, iar puterea ei politică definitiv zdrobită. La noi, ca şi în alte părţi ale lumii, clericalii au încercat să-şi impună dominaţia asupra autorităţilor civile. Pretenţiile lor absurde ne-au silit să declarăm un război deschis Bisericii Catolice. Papa, îmbătat de pretinsa lui infailibilitate, vrea să-şi recâştige autoritatea pe care şi-a însuşit-o abuziv în Evul Mediu. Maiestate, dacă nu vom lua cele mai energice măsuri împotriva catolicismului, dinastia Hohenzollern va avea acelaşi trist sfârşit ca dinastia Hohenstaufen.

— Exagerezi, prinţe!

— Admite Maiestatea Voastră ca supuşii voştri catolici să nesocotească autoritatea imperială, urmând astfel cuvântul de ordine sosit de la Roma? Episcopii catolici îndeamnă populaţia la revoltă deschisă împotriva guvernului Maiestăţii Voastre. Ne este îngăduit să încurajăm printr-o toleranţă greşit înţeleasă declanşarea unui război civil?

Wilhelm îşi împreună disperat mâinile.

— Prinţe, gândeşte-te bine ce faci. Acum, în preajma unui război cu Franţa, riscăm să ne creăm în interior, prin măsurile noastre excesiv de severe, complicaţii de nedorit.

— Măsurile acestea „excesiv de severe", cum le numeşte Maiestatea Voastră, vor preveni complicaţiile nedorite. Îmi asum de altfel întreaga responsabilitate pentru campania anticlericală pe care am iniţiat-o!

După tonul inflexibil al cancelarului, împăratul înţelese ce va urma dacă va cuteza să i se împotrivească: ameninţarea cu demisia. Spre a evita această extremitate, semnă furios primele două decrete.

— Vă rog mult să semnaţi şi celelalte documente!, spuse Bismarck.

— Acestea ce mai prevăd!?, exclamă împăratul.

Mâinile începuseră să-i tremure. Broboane de sudoare îi perlau fruntea încinsă.

— Confiscarea ziarului *Mercurul Westphaliei.* S-a făcut vinovat de publicarea enciclicei prin care Papa Pius al IX-lea declară nule toate legile edictate de noi împotriva catolicilor.

Iar aici sunt o serie de legi votate de Landtag, care au nevoie de semnătura Maiestății Voastre spre a intra în vigoare. Prima dispune suspendarea dotațiilor afectate din fondul de stat episcopilor și autorităților ecleziastice care refuză să se supună dispozițiilor noastre. Celelalte...

— Destul!, gâfâi împăratul. O semnez și pe aceasta. Celelalte lasă-le pe mâine! Sunt obosit! Mă doare capul! Nu mai pot.

Se lăsă să cadă pe un fotoliu, dar nu pe cel de lângă birou, spre a nu i se cere să-și pună semnătura și pe celelalte documente.

Bismarck înțelese că nu mai este cazul să insiste: împăratul ajunsese la capătul puterilor. Îi fu milă de bătrânul suveran, căruia îi nutrea o sinceră afecțiune. Trăgeau împreună la carul statului asemenea unor cai de povară, dintre care unul mai joacă din când în când în ham – până la urmă își potrivește pasul cu al vecinului, astfel încât carul continuă să înainteze pe drumul greu plin de hopuri, al politicii înalte.

*
* *

Vicontele de Gontaut-Biron coborî din pat, îmbrăcă peste cămașa de noapte un halat de mătase și, după ce deschise ușa-fereastră, făcu automat câteva mișcări de înviorare, apoi ieși pe balcon. Dimineața se simțea întotdeauna proaspăt și binedispus. Abia după-amiază și spre seară, când grijile din cursul zilei începeau să-l obosească, își pierdea treptat vioiciunea și îl năpădeau sâcâitoare dureri de cap, de care nu izbutea să scape, deși îngurgita tot felul de medicamente.

Când se văzu pe balcon, aspiră adânc aerul răcoros, tonic al dimineții, și își aruncă încântat privirile în susul și în josul străzii umbrite de castani. Nimic nu i se părea mai frumos decât Parisul în primele ore după răsăritul soarelui. Atunci, culorile sunt mai vii, peisajele mai luminoase, umbrele și petele de aur se conturează mai precis, dând parcă și pavajului o anumită valoare estetică. Pe strada flancată de clădiri somptuoase, pietonii erau mai rari decât în alte cartiere. Câte un poștaș ori câte un flăcăiandru cu tolba încărcată cu ziare trecea

aferat; guvernante înțepate escortau copii cuminți, îmbrăcați cochet domni și doamne își plimbau cu demnitate dulăii și căței de lux, cu pedigriuri impresionante, făcând popasuri în dreptul fiecărui trunchi de copac adulmecat cu voluptate de odraslele patrupede; trăsurile furnizorilor etalau firmele bătătoare la ochi; echipaje de casă mare defilau din când în când în ropotul cailor de rasă, cu crupe lucioase și pline.

Vicontele de Gontaut reintră în odaia lui și sună din clopoțel. Abia se stinseră vibrațiile argintii, că Damien, valetul, își și făcu apariția, aducând un sobru mic dejun etalat pe o măsuță cu rotile. În timp ce domnul se delecta cu șunca apetisantă, cu ouăle fierte și cu dulceața de zmeură, servitorul stilat pregătea instrumentele de ras.

Vicontele își aruncă privirile asupra vrafului de jurnale, orânduite pe raftul de jos al măsuței. În afară de ziarele pariziene de dimineață, se afla acolo și un număr impresionant de gazete germane, trimise zilnic de marchizul de Sayve, de la ambasada din Berlin.

Căci *monsieur* de Gontaut-Biron era ambasadorul Franței pe lângă Maiestatea Sa Împăratul Wilhelm I al Germaniei, funcție pe care și-o îndeplinea cu toată conștiinciozitatea, cu atât mai mult cu cât atribuțiile sale nu erau deloc comode, dacă se ținea seama că fusese acreditat pe lângă un guvern dirijat de cancelarul Bismarck, un prusac plin de aroganță, care nu pierdea ocazia să-i amintească – prin tot felul de aluzii înțepătoare – că reprezintă o țară învinsă și umilită. Când acceptase postul de agent diplomatic la Berlin, Gontaut-Biron știuse că se înhămase la o grea sarcină, dar o primise hotărât să-și îndeplinească, pe cât posibil fără greș, penibila misiune.

Vicontele se uită la ziare, dar nu le desfăcu, fiindcă nu voia să-și strice buna dispoziție înainte de a-și termina micul dejun. Știa că presa este foarte liberală în articole dezagreabile și de o parte și de cealaltă a Rinului. Trecuseră numai cinci ani de la rușinoasa înfrângere de la Sedan, iar spiritele nu se calmaseră încă. Francezii nu puteau uita că fuseseră învinși, iar germanii pluteau încă pe aripile euforice ale nu prea îndepărtatei lor victorii.

După ce vicontele își termină micul dejun, valetul dădu la o parte măsuța pe rotile și desfăcu un mare șervet scrobit, alb ca zăpada proaspătă, cu care acoperi pieptul stăpânului. Apoi începu să oficieze ritualul bărbieritului. În timp ce Damien turna apă călduță în castronașul de porțelan și alegea cel mai ascuțit brici, Gontaut-Biron nu mai putu rezista ispitei și luă primul ziar din vraf. Întâmplător, dădu peste *Der Post*. Titlul editorialului, încadrat cu roșu, îl izbi numaidecât. „Ne amenință războiul?". Începu să citească articolul.

Când valetul se apropie spre a-i săpuni fața, stăpânul făcu un gest imperios.

— Așteaptă!

După ce parcurse textul până la capăt, înțelese de ce secretarul său de legație îl încadrase cu creionul roșu, înainte de a i-l trimite. Editorialul era incendiar.

Spre consternarea valetului, neobișnuit cu o asemenea încălcare a ritualului zilnic, vicontele luă la rând toate ziarele germane și le studie cu încordare.

„Are să se răcească apa", reflectă iritat servitorul. Știa că stăpânului său nu-i plăcea senzația de rece pe obraz și că pentru o apă cu temperatură nepotrivită era în stare să facă o adevărată tragedie.

— Îmi îngăduiți să schimb apa, *monsieur le vicomte*?, murmură el.

Ambasadorul nu-i răspunse, fiindcă era atât de preocupat, încât nici nu-i auzise întrebarea. Împături furios ziarele, apoi ridică bărbia.

— Rade-mă! Dar repede!

Gontaut-Biron făcu o schimă chinuită când simți pe obraz pămătuful rece, însă nu protestă. Neplăceri mai mari – care le eclipsau pe cele mărunte, zilnice – se profilau amenințător la orizont, acaparându-i acum atenția. Când valetul termină bărbieritul, ambasadorul nu mai permise să i se taie și firele de păr din nas și din urechi – operațiune îndeobște practicată cu regularitate, căci se grăbea foarte.

— Ce costum vă pregătesc, *monsieur le vicomte*?, întrebă Damien, așa cum proceda în fiecare dimineață.

— Redingotă neagră, pantaloni reiați, plastron *gris-perle*!

Valetul ştia că stăpânul său se pregătea să facă o vizită oficială.

În vreme ce se îmbrăca în grabă, vicontele porunci:

— Trăsura!

Când să iasă din casă, ambasadorul se întâlni cu un curier care-i aducea un mesaj de la Ministerul de Externe. Gontaut-Biron desfăcu scrisoarea şi o parcurse cu privirile.

Dragul meu Viconte,

Îmi pare rău că sunt nevoit să-ţi tulbur concediul, invitându-te la minister pentru o scurtă consfătuire. Se pare că presa germană a fost cuprinsă de amoc. Ni se atribuie gratuit cele mai criminale intenţii beliciste. Aş vrea să te văd înainte de ora 12, când trebuie să particip la o şedinţă a Consiliului de miniştri.

Al dumitale devotat, Decazes.

Ambasadorul îşi consultă ceasul. Se făcuse nouă fără un sfert. Se urcă în trăsura care-l aştepta la peron şi porunci vizitiului:

— La Quai d'Orsay! Repede!

Caii negri, cu părul mai lucios decât catifeaua de mătase, şfichiuiţi de bici, porniră în trap întins...

Când ajunse la minister, Gontaut-Biron nu fu lăsat să facă anticameră. Directorul de cabinet îl pofti să intre peste rând la ministru, spre indispoziţia vizibil afişată de alţi diplomaţi străini sau autohtoni, care aşteptau să fie primiţi de titularul departamentului Afacerilor Străine.

Ducele Decazes era foarte tulburat.

— Tonul isteric al presei oficioase germane este fără îndoială de comandă. Bismarck dirijează orchestra. Nu înţeleg însă ce urmăreşte. Încearcă să ne intimideze sau realmente vrea să ne facă război? Ar fi trebuit totuşi să mă aştept la o criză. La începutul lui martie, Jaraac, ambasadorul neutru la Londra, m-a informat că Munster, ambasadorul Germaniei, i-a declarat cum că Bismarck este foarte nemulţumit de atitudinea duşmănoasă adoptată de Franţa faţă de Reich în chestiunea faimosului *Kulturkampf* şi că răbdarea lui are limite. Cred că

îți amintești, viconte, convorbirea purtată de Albert de Broglie aici, la Paris, cu prințul Orlov, ambasadorul Rusiei. Orlov i-a afirmat că Bismarck socotește armata noastră pregătită pentru un război ofensiv împotriva Germaniei și că un asemenea război poate fi declanșat dintr-un moment într-altul.

Gontaut-Biron încuviință, clătinând din cap:

— Nu am uitat, Excelență, nici declarațiile marelui duce de Baden: „Franța își reorganizează admirabil armata; în doi ani va fi gata și atunci va porni războiul împotriva noastră". Pe de altă parte, putem oare trece cu vederea atacurile verbale înverșunate ale feldmareșalului Moltke? Nu pierde ocazia să înfiereze spiritul de revanșă al francezilor, care, pretinde el, va genera în curând un nou război?

Ministrul de externe luă de pe birou un document și îl întinse ambasadorului.

— Iată, am aici un raport al însărcinatului nostru cu afaceri de la München, Lefebvre de Behaine. La un dineu oficial, Morier, însărcinatul cu afaceri al Angliei, l-a informat că însuși kronprinzul Friedrich i-a declarat într-o zi că este îngrijorat de „proporțiile considerabile ale înarmărilor noastre".

— Mă mir. Kronprinzul s-a arătat până acum binevoitor față de Franța, replică Gontaut-Biron. Soția lui este fiica reginei Victoria a Angliei. În această situație, vă închipuiți...

— Femeile cu personalitate își influențează puternic soții, conveni Decazes.

— Iar principesa de Coroană are o personalitate deloc neglijabilă, întări ambasadorul.

Gontaut-Biron parcurse cu privirile raportul, apoi îl restitui ministrului.

— Într-adevăr, isteria belicistă câștigă teren. Trebuie să luăm urgent măsuri...

Ducele Decazes își netezi favoriții suri...

— Sunt de acord cu dumneata. Tocmai de asta te-aș ruga să faci un sacrificiu.

— Care anume?

— Să renunți la restul concediului și să pleci de îndată la Berlin. Am toată încrederea în capacitatea lui Sayve, locțiitorul dumitale. Dar în momentele de criză este nevoie de prezența unui maestru.

— Excelență, mă flatați!

— Dragul meu viconte, aceasta e realitatea. Numai dumneata vei putea limpezi într-un fel apele. Vreau să cunosc adevăratele intenții ale lui Bismarck. Încearcă să-l sondezi...

— Dedesubtul aparentei sale brutalități cazone, cancelarul este un foarte abil diplomat, care se pricepe să-şi ascundă la perfecție jocul.

Ministrul se ridică de la birou.

— Știu, Bismarck este un adversar primejdios. Dumneata însă ai să-l poți manevra. Sunt convins. Roagă din partea mea pe doamna vicontesă să mă ierte că te-am smuls din încântătorul *dolce farniente* al vacanței. Din nefericire, suntem robii evenimentelor.

Ministrul şi ambasadorul se despărțiră după o cordială strângere de mâini. Când se urcă în trăsura ce avea să-l ducă la locuința sa, vicontele de Gontaut-Biron încerca simțămintele înaintaşilor săi, cruciații, care-şi îmbrăcau zalele înainte de a se avânta în luptă. Numai că, în locul coifului strălucitor şi platoşei de fier, el avea să-şi pună bicornul împodobit cu pene şi uniforma de diplomat, opulent brodată cu aur.

*
* *

Contele de Donnersmarck închise clipsul de platină al rivierei de diamante, care aşternea o galaxie scânteietoare pe grumazul soției sale, Thérèsia, apoi, galant, îi sărută umărul rotund, trandafiriu, pus în valoare de un decolteu generos.

— Trecerea anilor te face din ce în ce mai frumoasă, mai tânără. Eşti un miracol viu, scumpa mea!

Thérèsia îi surâse, etalându-şi dinții tot atât de strălucitori ca şi perlele ce-i încrustau diadema prinsă în păru-i roşcat, mătăsos.

— Iar tu eşti mai îndrăgostit azi decât ieri, şi ieri decât alaltăieri. Un adevărat fenomen.

— Poate fiindcă ne trăim viața *à rebours,* scumpa mea!

— Guido, fii drăguț şi coboară! Musafirii vor sosi dintr-un moment într-altul. Doar n-o să-l lăsăm pe majordom să facă onorurile casei!

Contele o sărută din nou, gâdilându-i umărul cu barba lui amplă, de un blond ce bătea în arămiu; prietenii îl şi porecliseră *Barbarossa*. Îi făcu o bezea, mai aprins decât un adolescent la primul amor, apoi părăsi dormitorul.

Thérèsia se privi cu teamă în oglindă. Când depăşise vârsta de cincizeci de ani, avusese o criză nervoasă. După ce îşi revenise în fire, îşi examinase în oglindă faţa, umerii, pieptul, pântecele, coapsele şi ajunsese la plăcuta concluzie că anii o făcuseră doar mai planturoasă, îi accentuaseră trăsăturile, dându-i un anumit caracter, dar şi un farmec matur, care o avantaja. Evident, îşi pierduse neprețuita prospețime a adolescenței – oh, cât fusese atunci de frumoasă! – dar câştigase în schimb un aer de o superbă voluptate. Carnea ei rămăsese tare ca în tinerețe, tenul păstra o netezime şi o matitate caldă, care evoca orientul unei perle fine. Colțurile gurii căzuseră puțin, dându-i o expresie blazată, enigmatică, care stârnea curiozitatea şi interesul bărbaților. Ochii mari şi negri, slujiți de farduri măiestrit dozate, erau încă în stare să trezească pasiuni. Sânii tot atât de fermi ca şi şoldurile magnifice, curbura uşoară a pântecului, umerii strâmți, dar atât de armonios modelați, picioarele lungi, cu o linie de o rară eleganță, păreau să dea o replică reuşită celebrei *Maja desnuda* a lui Goya. Un caricaturist răutăcios o zugrăvise în postura unui prunc gol, întins cu burta pe o blană. Numai că chipul acestui *sui-generis* nou-născut avea toate caracteristicile măştii unei patroane de bordel, îmbătrânită, violent machiată şi cu un zâmbet de o repulsivă cochetărie.

Pe Thérèsia o usturase cumplit batjocura. Sicari tocmiți de contele Donnersmarck îl prinseră într-o noapte pe caricaturistul care tocmai ieşea de la *Moulin de la Galette* şi îl bătuseră atât de crunt, încât îi rupseră câteva coaste. Făptaşii nu putuseră fi prinşi, aşa că nimeni nu cutezase să-l desemneze pe conte drept autor moral. De atunci însă, niciun caricaturist nu se mai încumetase să se lege de Thérèsia.

Amintirea acestui episod o făcea acum să surâdă. Se apropia de 60 de ani. Dar vârsta nu o cuminţise. Cocheta cu admiratorii care o asaltau cu omagiile lor, fără ca Donnersmarck să se formalizeze.

Thérèsia se ridică de la masa de toaletă, se examină pentru ultima oară în oglindă şi, după ce îşi luă un evantai de pene de struţ, părăsi la rândul ei dormitorul. Străbătu o galerie străjuită de statui şi ajunse în capul de sus al scării de marmură, care cobora într-un hol de o somptuozitate ostentativă. De acolo, privirile ei cuprindeau uriaşa încăpere îmbrăcată în oglinzi şi în elaborate stucaturi, uşile larg deschise spre saloanele adiacente, toate feeric luminate, precum şi o întreagă populaţie de statui orânduite cu artă şi care înfăţişau bărbaţi goi, cu forme sculpturale, dăltuiţi în marmură de Thorvaldsen şi Canova.

Odată, Emile de Girardin, unul dintre oaspeţii cei mai asidui ai contesei, o întrebase în vreme ce examina critic un tors al lui Jason în interpretarea neoclasicistă a lui Thorvaldsen:

— Magnific exemplar, contesă, dar cam rece! Nu vi se pare?

Thérèsia oftase melancolic.

— Tinerii cu o asemenea musculatură nu sunt niciodată reci!

Câteodată, în vreme ce cobora scara aceea maiestuoasă, ce constituia un cadru potrivit planturoasei sale frumuseţi, Thérèsia revedea cu ochii minţii locuinţa mizeră dintr-un cartier evreiesc de la periferia Moscovei, în care luase pentru prima dată contact cu lumea înconjurătoare. Pe atunci nu era decât un năpârstoc de fată; umbla într-o rochiţă peticită, fiindcă tatăl ei, un anume Lochman, revânzător de haine vechi şi de furnituri pentru croitori – mai toate de o provenienţă dubioasă – nu era în stare să-şi întreţină în condiţii mulţumitoare liota de copii aduşi pe lume cu regularitate de metronom – nouă luni şi copilul – de către balabusta lui, o femeie diform de grasă, dar plină de foc.

Când Thérèsia atinsese vârsta adolescenţei, mulţi tineri din cartier începuseră să se învârtească în jurul ei, spre îngrijorarea bătrânului Lochman. Om cu experienţă, ştia că niciunul dintre ei nu avea gânduri serioase. Un tânăr evreu care se respectă, înainte de a se căsători, se informează temeinic asupra zestrei candidatelor la măritiş. Or, Thérèsia nu avea o para chioară.

Printre clienții lui Lochman se afla și un croitor francez, Villoing, eșuat în Rusia. Slăbănog, rahitic, cu ochii apoși, se uita suspinând după frumoasa evreică. Și el își ducea existența de azi pe mâine.

— Dacă aș fi bogat, ți-aș cere fata în căsătorie, declarase într-o zi bătrânului său furnizor, în vreme ce mângâia cu priviri pofticioase trupul încă neîmplinit, dar atât de ispititor al Thérèsiei, care trebăluia prin prăvălie.

Bătrânul telal prinsese ocazia de coadă.

— Vrei să o iei de nevastă? Bate laba! Săptămâna care vine anunțăm nunta! Dar să te faci încoace cu cincizeci de ruble, să cumpăr țoale pentru mine și pentru nevastă. Să nu ne înfățișăm ca niște calici la tine, la biserică. Ei, bată-te norocul să te bată, croitorule! Să-mi mulțumești că i-am dat fiicei mele un nume creștin. Așa n-o să-ți facă greutăți popa catolic.

— Îți mulțumesc, tată-socrule!, replicase Villoing, cuprins de un delirant entuziasm. La mine acasă va trăi ca în sânul lui Abraham. Toate voile i le voi împlini.

— Numai să poți, numai să poți!, mormăise sceptic bătrânul. Thérèsia ascultase cu emoție convorbirea care trebuia să-i schimbe mersul vieții. Inima îi bătea tare, fiindcă avea sângele fierbinte și dorea cu tot trupul îmbrățișare de bărbat. Esențial era că Villoing, deși bicisnic, se oferise să-i pună pirostriile pe cap. Odată măritată, își va face mendrele, căci un soț, dacă mai e și complezent, constituie cel mai bun paravan.

După nuntă, Thérèsia avusese însă prilejul să constate că produsul nu semăna cu reclama. Conștient că nu era decât o stârpitură, proaspătul ginere suferea chinurile iadului ori de câte ori clienții tineri și chipeși care-i intrau în prăvălie aruncau ocheade nevestei sale. Încolțit de gelozie, se ținea după Thérèsia ca un cerber. Nu o lăsa să iasă singură din casă nici când trebuia să se ducă după cumpărăturile necesare gospodăriei. Fiindcă era și foarte nevoiaș, nu-i fusese cu putință să-și angajeze o servitoare, așa că își însoțea zilnic nevasta la piață. Ajunsese să-și neglijeze treburile personale, și așa destul de șubrede. Treptat, gelozia lui luase proporții de tragedie greacă. Nu mai suporta nici măcar să o expună pe stradă privirilor masculilor, care în prezența Thérèsiei se aprindeau

ca niște animale în rut. O încuia în casă și pleca apoi la târg, având grijă ca absențele lui să fie cât mai scurte.

Thérèsia profita de această împrejurare spre a primi – pe fereastră – vizitele tinerilor pe care-i respinsese înainte de a se mărita. Un vecin care-l compătimea pe soțul încornorat îl acostase în piață și îi divulgase escapadele nesățioasei lui neveste. Villoing pornise ca din pistol spre locuința lui, unde ajunse tocmai când un tânăr soldat, cu statură de Hercule, își îmbrăca pantalonii după ce o întreținuse „tandru" o jumătate de oră pe frumoasa evreică. Soțul dezonorat se înarmase cu un cuțit și se năpustise turbat asupra soției adultere. Soldatul intervenise tăindu-i avântul și aplicându-i o corecție atât de aspră, încât îi fracturase câteva coaste. Asemenea accidente, mai mult sau mai puțin grave, aveau să survină multor bărbați din viața Thérèsei.

Cert este că, profitând de imobilizarea la pat a lui Villoing, neastâmpărata lui nevastă își aduse câteva hanțe și într-o noapte dispăruse de la domiciliul conjugal. Contesa Donnersmarck își amintea cu înduioșare odiseea ei prin lume. Colindase Constantinopolele, Bucureștiul, Budapesta, Viena și, în cele din urmă, se aciuase la Paris, cunoscând din toate aceste capitale mai ales trotuarele pe care le străbătea în sus și în jos, racolând clienți pentru scurte și sordide întâlniri amoroase, consumate noaptea pe băncile parcurilor, prin ungherele străzilor rău famate, ori prin câte o cameră de hotel închiriată cu ora.

În „Orașul Lumină" își continuase existența de prostituată ieftină, deși era de o frumusețe care îi lăsa pe clienții săi fără suflu. O colegă de meserie, alcoolică, îmbătrânită și roasă de boli, alunecase odată pe panta mărturisirilor:

— Dacă ai ști câte regimente de bărbați au trecut peste mine și prin mine, te-ar cuprinde amețeala. N-am fost în stare să profit nici de belșugul oploșit la ușa mea și nici de sentimentalismul imbecililor care se îndrăgosteau de mine și îmi cereau să rămân cu ei până la sfârșitul vieții. Vreo doi m-au cerut chiar și în căsătorie. Eh, dacă aș fi iarăși tânără și dacă aș avea frumusețea ta, aș ști cum să mă descurc!

Se aflau în clipa aceea pe Champs-Elysées, în preajma unui teren viral încadrat de două vile superbe. Bătrâna prostituată

își dusese mâinile la piept și, cu un gest teatral, și le întinsese spre marele oraș.

— În mai puțin de un an aș deveni regina Parisului, iar pe maidanul ăsta aș înălța un palat de cleștar, un templu închinat frumuseții mele, un altar pe care să oficiez numai bărbații dispuși să sacrifice milioane de franci spre a mă putea avea!

Bătrâna, sulemenită atât de violent încât semăna cu un clovn, lăsase brațele în jos și începuse să plângă.

— Pentru mine viața s-a sfârșit. Pentru tine abia începe. Dar ca să scapi de trotuar și de clienții cu pungi anemice și modeste, atât de beți încât nici nu-ți deslușesc fața când te întind prin parcuri, cumpără-ți o rochie frumoasă și fardează-te decent, comportă-te ca o ingenuă și, sub această nouă înfățișare, umblă prin sălile de concerte ori de teatru, pe la cursele de cai, prin marile magazine frecventate de oameni bogați, și în curând ai să vezi rezultatele.

O luase de mână pe Thérèsia și o trăsese după un boschet cu un fel de febrilitate maladivă. Își ridicase fustele și smulsese de la jartieră un sul cu bani, pe care-l pusese în mâna colegei mai tinere.

— Ia-i! Aici sunt toate economiile mele! Le păstram pentru înmormântarea mea. Am visat întotdeauna să fiu dusă la cimitir cu alai și să fiu salutată cu respect. Cel puțin după moarte. Dar acum nu mai am nevoie de ei. Au să-ți ajungă pentru a-ți cumpăra o rochie frumoasă și tot ce trebuie ca să atragi privirile bărbaților bine. Când ai să urci pe culmi și milionarii au să se prosterneze în fața ta, să le pui triumfătoare piciorul pe grumaz și să-i umilești, gândindu-te că m-ai răzbunat și pe mine.

Impresionată de această scenă, în care ridicolul și sublimul se atingeau, Thérèsia strecurase banii la piept.

— Unde am să te pot găsi ca să ți-i restitui?

Bătrâna prostituată izbucnise într-un râset care semăna a croncănit.

— Dacă ai să vrei să mă mai găsești, să mă cauți pe sub Podurile Senei. Acolo o să-mi închei viața! Printre cerșetorii și vagabonzii dezmoșteniți de soartă, ca și mine! Hai, du-te, să nu mă răzgândesc și să-ți cer banii înapoi! Pleacă, îți spun!

Thérèsia se îndepărtase de bătrâna care rămăsese locului şi o urmărea cu privirile. Înainte de a coti pe o stradă laterală, se uitase în urmă. O văzuse stând tot acolo, sub un felinar care-i lumina obrazul livid.

Îi ascultase povaţa. Într-o sală de concerte ascultase *Solata Kreutzer* executată de un pianist celebru, Henri Herz, evreu din Viena, pe care altețele şi milionarii se întreceau să-l invite la petrecerile lor, să-l răsfeţe, să-l protejeze, încântaţi să apară în postura unor patroni ai artelor. Thérèsia nu se pricepea la muzică. Sunetele cristaline ale pianului îi desfătau auzul fără a-i produce însă o delectaţie deosebită. Observase că, în pauzele concertului, Herz îşi îndreptase de câteva ori privirile asupra ei. Thérèsia revenise şi în serile următoare ocupând acelaşi loc: în primul rând al fotoliilor de orchestră. Era conştientă că în acele momente îşi iubea existenţa. Banii dăruiţi de fantasca prostituată erau pe sfârşite. Dacă nu va reuşi să prindă în nadă un bărbat cu o situaţie latentă înfloritoare, dispus să o întreţină, nu-i rămânea decât să se întoarcă pe trotuar şi să se dăruiască pe câţiva franci clienţilor de ocazie.

Dar perseverenţa avea să-i fie recompensată. Henri Herz remarcase stăruinţa cu care tânăra şi superba necunoscută îi urmărise concertele. Dar nu luase nicio iniţiativă. În seara aceea, pianistul avea să apară într-un ultim concert, deoarece noi angajamente îl obligau să plece în turneu la Roma şi la Viena. După ce cortina se lăsase în aplauzele frenetice ale publicului, Thérèsia părăsise disperată sala. Când ieşise pe trotuar, constatase cu groază că ploua torenţial. În geantă nu mai avea decât câteva centime, neîndestulătoare pentru o trăsură de piaţă, care să o ducă până la hotelul mizerabil ce-i servea drept locuinţă. Şiroaiele ploii aveau să-i strice rochia, pălăria, pantofii, lipsind-o de mijloacele de cucerire în jurul cărora îşi făurise atâtea speranţe.

— Scumpă doamnă, îmi permiteţi să vă pun la dispoziţie trăsura mea?

Thérèsia tresărise. Întorsese capul. În preajma ei se afla Henri Herz, cu o capă de seară peste frac şi cu pălăria înaltă ţinută respectuos în mână. Bătrâna cocotă avusese dreptate. Pianistul era primul bărbat de condiţie superioară care o

acosta, păstrând însă un aer de bună-cuviință cu care Thérèsia nu era deprinsă.

Trecuseră de atunci mulți ani. Atât de mulți, încât încerca să le uite socoteala...

Acum, la capătul de jos al scării, o aştepta Guido, oferindu-i galant mâna spre a o sprijini...

— Scumpa mea, oaspeții pot sosi de-acum. Pregătirile s-au terminat.

Thérèsia îl mângâie uşor pe obraz, aşa cum ar fi mângâiat un câine care se gudură.

— Bravo, Guido! Meriți o recompensă!

Îl sărută pe vârful nasului, făcându-l să se înfioare de plăcere. Îşi retrase apoi mâna de pe brațul lui şi, legănându-şi voluptuos şoldurile prinse în rochia de lame stropită cu diamante, făcu o ultimă inspecție prin saloanele pe care aveau să le populeze în curând numeroase celebrități din lumea politică, militară şi artistică. Thérèsia suspină imperceptibil. Deşi astăzi era contesă şi se bucura de o avere considerabilă, înalta nobilime şi corpul diplomatic o evitau. Nu voiau să uite că, în tinerețe, soția contelui Donnersmarck fusese o prostituată de mâna a treia.

Thérèsia îşi frământa, aproape fără voie, batista de dantelă. Lacheii, care se şi postaseră la uşi, stăteau nemişcați, aşteptând cu teamă inspecția stăpânei, foarte exigentă în privința corectitudinii vestimentare.

— Célestin, când ai să înveți să-ți înnozi cum trebuie cravata? Gustave, cataramele pantofilor nu strălucesc îndeajuns?... Bastien, porți peruca pudrată ca pe o pălărie. N-ai să fii niciodată un adevărat servitor de casă mare!... Philémon, stai țeapăn de parcă ai fi înghițit un baston!...

Îşi teroriza servitorii, care o ştiau de frică. Se răzbuna poate în acest chip pe toți clienții de condiție inferioară care în adolescența ei o avuseseră pe întrecute.

Făcu un semn majordomului, care i se înfățişă supus.

— *Madame la comtesse*?

— Prosper, nu ştii să-ți ții în mână oamenii! Arată cu toții ca niște rândaşi în haine de sărbătoare! Mă faci de râs în fața invitaților!

— Vă rog să mă iertați, *madame la comtesse!* Mă voi strădui să remediez toate aceste deficiențe! Voi aplica pedepse aspre, *madame la comtesse*!

— Foarte bine! Așa să faci! Cine nu corespunde, afară! Casa mea nu e instituție filantropică și nici azil de imbecili!

Trecu în salonul de muzică, lăsând în urmă efluvii de parfum scump. Membrii orchestrei se și instalaseră în dreptul tapiseriei de Beauvais, care-l înfățișa pe Orpheu îmblânzind cu sunetele harfei jivinele pădurii.

În sala de biliard și în cabinetul de joc de cărți, mesele verzi, de pe care fuseseră ridicate husele destinate să le apere de praf în timpul zilei, arătau ca niște miniaturale pajiști între oglinzile monumentale, asemănătoare unor ghețari. Sala de bal era închisă, fiindcă nu-și găsise niciodată întrebuințare. Femeile de lume – singurele pe care Thérèsia le-ar fi invitat cu dragă inimă – o ignorau. Femeile ușoare, deși ar fi răspuns cu entuziasm la chemarea ei, nu conveneau „contesei", dornică să păstreze un aer de respect. Bărbații care-i frecventau saloanele nu obișnuiau să danseze între ei, așa că sala de bal rămânea pustie.

Inspectă și sufrageria. Cercetă cu atenție cărțile de vizită așezate în fața fiecărui tacâm. Făcu, în ultimul moment, câteva remanieri. Spre surprinderea majordomului, rafinat cunoscător al etichetei, Thérèsia dispuse ca în stânga ei să fie așezat un oarecare Jean Rivoire, un maior de artilerie din Ministerul de Război, în locul pe care ar fi trebuit să-l ocupe – potrivit uzanțelor – marchizul de Folambray, membru al Jockey-Club. Marchizul – decise Thérèsia – să stea la dreapta contelui de Donnersmarck.

Acesta strâmbă din nas.

— Folambray este un tip îngrozitor de plicticos, scumpa mea!

Thérèsia îl privi cu reproș.

— Guido, știi că nu-mi place să fiu contrazisă! Supărările îmi tulbură bila!

— Iartă-mă, scumpa mea! Mă supun poruncilor tale!

Thérèsia îl recompensă bătându-l ușor peste umăr cu evantaiul din pene de struț. În clipa aceea avea un aer de măreție

îngăduitoare, ca și când ar fi atins cu spada pe umăr un om de jos, spre a-l înălța la rangul de cavaler.

O jumătate de oră mai târziu, Thérèsia prezida, cu grația unei desăvârșite amfitrioane, dineul la care participau patruzeci de personaje – mai toate celebre sau pe cale de a deveni. Contele de Donnersmarck o seconda cu toată râvna, cheltuind sute de mii de franci pentru aceste agape, a căror faimă făcea ocolul Parisului. Amabil, zâmbitor, oricând dispus să salute cu hohote de râs glumele și vorbele de spirit ale invitaților, se grăbea să le prevină dorințele, să le satisfacă până și extravaganțele, astfel încât toată lumea să se simtă bine.

Printre oaspeți se aflau Alexandre Dumas-Fiul, Barbey d'Aurevilly, contele de Gobineau, Edouard Manet, care se făcuse celebru datorită scandalului stârnit de tabloul *Dèjeuner sur l'herbe,* și un tânăr pictor hirsut și ursuz. Paul Gauguin, care părea să promită, în ciuda părerilor contrare ale numeroșilor săi detractori. Venise vorba de Verlaine, poetul, tocmai ieșit din închisoare după ce își ispășise încercarea de asasinat săvârșită la Bruxelles asupra prietenului său Rimbaud.

D'Aurevilly descria în termeni întunecați criza sufletească a remarcabilului bard, unul dintre corifeii noii poezii.

— Dacă *monsieur* d'Aurevilly ar fi fost poet, mă îndoiesc că ar fi vorbit cu atâta căldură despre confratele lui, șopti Manet vecinului său, un mândru colonel de infanterie cu Legiunea de Onoare pe piept.

Amfitrioana asculta cu interes tirada vorbitorului, înclinând din când în când capul în semn de încuviințare.

Contele de Gobineau se plecă la urechea lui Alexandre Dumas-Fiul, care se afla în stânga lui:

— Contesa este o amfitrioană model. Îți soarbe cuvintele cu atâta plăcere, cu atâta admirație și încordare, încât te face să te simți un personaj plin de importanță. O calitate rar întâlnită la femei, care preferă să vorbească, în loc să asculte. Alexandre Dumas-Fiul replică zâmbind fin:

— Nu te-ai gândit, dragul meu Gobineau, că Thérèsia Donnersmarck te stimulează să-ți descarci sacul, fără ca ea să-și dezvăluie în niciun fel gândurile? De ce venim noi aici? Ca să ne înfruptăm cu cele mai alese trufandale, cu șampania cea mai fină și cu cel mai scump caviar. Nu se poate spune că

agreabila noastră prietenă, contesa, ori soțul ei ne atrag prin conversația lor spirituală. Să nu fim atunci atât de farisei încât să le atribuim calități pe care nu le au.

Gobineau râse:

— Ești veninos, Dumas. Aș pune pariu că frecventezi această casă spre a te documenta asupra unei eroine nu îndeajuns speculate în teatru: prostituata parvenită. Apropo, nu te-a inspirat cumva Thérèsia când ai creat personajul *Dama cu camelii*?

— Oh, nu! Micuța mea demimondenă moare de tuberculoză. Thérèsia Donnersmarck – fermecătoarea noastră La Païva – va muri victimă a obezității.

Amfitrioanei îi ajunse la ureche numele rostit de dramaturg poate mai tare decât s-ar fi cuvenit. Buzele ei, care schițau tocmai un surâs afabil, se contractară ușor. Un nor trecu fugitiv pe chipul ei, fără ca privirile să i se mute însă de pe chipul lui d'Aurevilly. Îi era sortit oare să nu mai scape de numele acesta, legat de un trecut pe care voia să-l uite?

Mizeriile morale ale lui Veriaine nu o interesau prea mult, așa că lăsă gândurile să o cotropească. Își aminti de chipul în care îl cunoscuse pe marchizul La Païva, după ce îl ruinase pe Herz, pianistul. Bietul Henri! Când se încurcase cu ea strălucea ca o stea de prima mărime în microcosmul lumii muzicale. Saloanele exclusiviste din Saint-Germain îi erau deschise, iar la Tuileries concertele lui aveau căutare. Deschisese până și un atelier de piane, mult prețuite. Thérèsia își amintea cu câtă voluptate îi ronțăise și rețetele fabuloase ale concertelor, și veniturile atelierului de piane, și chiar atelierul însuși, lăsându-l până la urmă pauper. Poate că Herz ar fi suportat ruina-i financiară, în speranța că s-ar fi putut reface grație marelui său talent de pianist, capabil încă să atragă un numeros public. Infidelitățile ei atât de dureroase și de umilitoare pentru amorul lui propriu îl împinseseră însă pe panta beției. Treptat, ajunsese o epavă. Gloria lui de odinioară fusese dată uitării. Alunecat pe ultima treaptă a decăderii, încercase, din nefericire prea târziu, să se elibereze din vraja malefică ce-l nenorocise, alipindu-se unei orchestre de mâna a doua, angajată prin contract să cânte într-un *café-chantant* dintr-o obscură capitală din America de Sud.

Thérèsia îl lăsase să plece fără a manifesta regrete. Delicatețea pianistului o plictisise. Avea nevoie de senzații mai tari. Trecuse apoi din bărbat în bărbat, fără să-i aleagă, până ce-l cunoscuse pe Albio Francesco de la Païva, un autentic marchiz, înrudit cu cele mai ilustre case nobiliare din Portugalia. La Païva avea reputația unui om foarte bogat. O uluise și pe ea cu înșiruirea domeniilor, castelelor și palatelor stăpânite de marchiza-mamă pe țărmurile răsăritene ale Peninsulei Italice, bunuri pe care el avea să le moștenească după moartea bătrânei. La Paris, unde-și fixase provizoriu reședința, excentricul nobil ducea o viață fastuoasă, întreținută cu prețul unor uriașe datorii garantate de viitoarea lui avere imobiliară din Portugalia.

Thérèsia și-l amintea cu simpatie. Frumos, zvelt, aristocratic, elegant, dar cu vag aer *canaille,* care-l făcea și mai atractiv. Într-un moment de generos entuziasm – cel puțin așa își închipuise ea pe atunci – Francesco îi ceruse mâna. Thérèsia acceptase cu încântare să devină marchiză, cu atât mai mult cu cât primul ei soț, slăbănogul croitor francez, oloșit la Moscova, murise cu câteva luni în urmă. Dobândea, în sfârșit, un statut respectabil, un titlu nobiliar și, mai presus de orice, un om capabil să-i sporească economiile, care pe parcurs depășiseră un milion de franci.

Frecventau localurile de noapte scumpe, tripourile unde se jucau cărți pe sume mari, stațiunile balneare și climaterice la modă, lumea teatrelor și a artelor, foarte puțin scrupuloasă în ceea ce privea trecutul ei inavuabil.

În acea epocă, Thérèsia câștigase prietenia tandră a câtorva romancieri și pictori cu faimă.

Dintre toți aceștia, Théophile Gautier îi fusese cel mai drag. În unele seri, Théo îi citea în avanpremieră articolele care urmau să apară în *Revue des Deux Mondes* și *Revue de Paris,* iar când se simțea inspirat, îi recita versuri pe care – spunea el – intenționa să le adune într-un volum intitulat *Emaux et Camées.*

În acea epocă, pe cerul felicității ei conjugale se așternuseră primii nori. La un moment dat, creditorii, iritați de repetatele amânări solicitate de marchiz ori de câte ori i se pretindea restituirea sumelor ce i se avansaseră în contul viitoarei sale

moşteniri, încetaseră să-i mai acorde împrumuturi. Francesco se adresase atunci Thérèsiei şi îi ceruse, cu un aer neglijent, să achite unele datorii de onoare mai presante, făcute de el la jocul de cărţi.

Din spirit de solidaritate familială, proaspăta marchiză îi acoperise de câteva ori golurile financiare. Îngrijorată însă de apelurile lui tot mai numeroase, Thérèsia, care vedea cum i se irosesc economiile, îl aşteptase într-o noapte până ce se înapoiase de la club.

— Dragul meu, trebuie să punem la punct nişte lucruri foarte importante.

Înăbuşindu-şi un căscat, portughezul se lăsase să cadă pe o canapea.

— Dacă sunt atât de importante, n-ai putea să le laşi rezolvarea pe mâine-dimineaţă? Acum sunt istovit. Jocul de *trente et quarante* mi-a măcinat pur şi simplu nervii. Închipuie-ţi, n-am câştigat nicio mână. Bineînţeles, am să mă refac mâine-seară. Am un şpuribus care nu mă înşală.

— Francesco La Païva, ţin să te anunţ că economiile mele sunt pe sfârşite.

— Va fi destul să dau câteva lovituri la curse – am nişte *tuyau*-uri grozave – ca să-ţi dublez fondurile.

— Cu ce bani ai să achiţi pariurile? Tot cu ai mei?

— Scumpa mea Thérèsia, este vorba de un mic ajutor financiar, până am să mă pun pe picioare.

— Cum?

— Cum? Valorificându-mi domeniile pe care am să le primesc moştenire.

— Am impresia că scumpa mea soacră, marchiza-mamă, va atinge o vârstă biblică.

— Ce vrei să spui?

— Că vei primi moştenirea la calendele greceşti.

— Calendele greceşti? Ai început să-ţi rafinezi limbajul, scumpa mea. Când ţi-am oferit mâna şi rangul meu, aveai un bagaj de cuvinte mult mai simplist.

— Ei bine, ascultă-mă cu atenţie, Francesco!

— Poftim! Dar să termini repede, fiindcă mi-e somn. Trebuie să-mi refac forţele pentru mâine-seară.

— Țin să-ți aduc la cunoștință, dragul meu, că începând din clipa de față înțeleg să mă lipsesc de mâna ta. Titlul îl voi păstra, bineînțeles, căci, potrivit legilor, sunt marchiză și înțeleg să rămân marchiză.

— Cred că și tu ești puțin obosită. Mâine ai să revii la gânduri mai bune.

— Gândurile mele nu se mai pot schimba. Te anunț încă din seara aceasta. Mâine de dimineață să-ți faci bagajele și să pleci încotro vei vedea cu ochii. Sunt obișnuită să fiu întreținută de bărbați, nu să-i întrețin eu.

Capitolul din viața ei intitulat „La Païva" nu se încheiase încă. Francesco părăsise locuința, demn, fără să facă scandal. Grație frumuseții ei, parcă și mai strălucitoare, la care se adăuga și titlul de marchiză, Thérèsia devenise o curtezană de lux, plătită exorbitant și cu o reputație care începuse să depășească granițele Franței. Pentru bogătașii burghezi din provincie, veniți la Paris în vederea diferitelor afaceri, era extrem de flatant să apară seara prin varieteurile frecventate de ceea ce se numea și atunci *le tout Paris,* la brațul unei marchize autentice și uluitor de frumoase, cu care se mai și puteau întreține „sentimental", evident, în schimbul unor substanțiale sacrificii bănești.

Thérèsia suferea însă în taină, fiindcă ușile saloanelor aristocrației îi rămâneau închise. Încercările ei repetate, stăruitoare, de a intra în lumea conteselor, a marchizelor și a duceselor, din care, potrivit legii, putea pretinde că făcea parte, erau sistematic zădărnicite. Când ieșea cu trăsura la Bois de Boulogne, ori pe Champs-Elysées, când cutreiera restaurantele de lux și marile case de modă, când asista la vernisajul expozițiilor oficiale ori la spectacolele Operei sau ale Comediei Franceze, doamnele din înalta societate, informate de sumele fantastice cheltuite de soții, frații sau fiii lor spre a fi primiți în alcovul marchizei La Païva, o priveau de sus, cu vădit dispreț, apoi întorceau cu scârbită ostentație capul, spre a sublinia zidul de netrecut pe care-l ridicau între ele și intrusă. Thérèsia păstra și acum în suflet cicatricele unei răni care o făcuse cândva să sufere cumplit. După un dineu cu șampanie și caviar la *Ledoyen*, cavalerul ei servant din seara aceea, un oarecare Durand, bancher din Lyon, o invitase la un spectacol al

circului Champs-Elysées, pe atunci în mare vogă. Toată elita pariziană se înghesuia spre a urmări isprăvile hipice ale ispititoarelor amazoane angajate de Victor Franconi, regele spectacolelor de circ.

Thérèsia şi curtezanul ei abia se instalaseră într-o lojă de rangul întâi, când soţia bancherului căzuse ca o trombă izbucnită dintr-un cer albastru. O pălmuise pe galanta marchiză în văzul lumii, îşi luase de mână soţul amuţit şi îl trăsese afară din circ. Vestea se răspândise fulgerător. Gazetele umoristice şi de scandal o popularizaseră în întreaga Franţă. Până şi teatrele o reluaseră în spectacolele de vodevil. La Païva era, în sfârşit, celebră. O tristă celebritate, pe care nu o dorise câtuşi de puţin.

Cariera mondenă a marchizei părea să fi intrat într-o eclipsă, când se ivise Guido Henckel de Donnersmarck, unul dintre cei mai bogaţi oameni ai secolului.

Thérèsia se uită cu simpatie la „dragul ei urs roşcovan", cum îl mângâia pe conte în momentele de expansivitate amoroasă. Nu se pricepea să întreţină o conversaţie, era mai greoi şi mai neîndemânatic decât un elefant scăpat într-un magazin cu sticlărie, dar ascundea în corpul lui de uriaş comori de iubire şi de generozitate. O făcuse soţia lui, înrudind-o în acelaşi timp cu câteva dintre cele mai ilustre familii nobiliare din Germania. Prin Guido, faimoasa curtezană La Païva devenise nepoată prin alianţă a prinţului Bismarck. Este adevărat că neamurile contelui nu se arătaseră entuziasmate de alegerea lui. Nu căutaseră să o cunoască şi se eschivaseră a răspunde la invitaţiile lansate de Guido şi de Thérèsia ori de câte ori aceştia îşi petreceau vacanţa pe vreunul dintre marile lor domenii din Germania. Thérèsia obţinuse totuşi o satisfacţie. După căsătoria cu marchizul de La Païva se simţea foarte stingherită când era întrebată din ce familie coboară ea însăşi. Inventa o genealogie vagă şi foarte suspectă pentru persoanele familiarizate cu almanahul Gotha. Acum putea răspunde cu seninătate: „Pentru Guido, am renunţat la titlul meu de marchiză". Dar acest pseudosacrificiu înşela doar pe naivi. Amorul propriu al Thérèsiei era însă aparent salvat.

— Incontestabil, războiul bate la uşă, rosti cu convingere maiorul Rivoire. Prinţul Bismarck – iertaţi-mă contesă, ştiu

că vă este unchi – dă dovadă față de noi, francezii, de o reacredință manifestă.

Thérèsia ieși din crisalida gândurilor, cu atât mai mult cu cât tema atacată de vecinul ei de masă o interesa.

— Ne face proces de intenție, atribuindu-ne, nu știu pe ce temei, tendințe revanșarde, interveni Lambert Sorlot, deputat radical de Indre-et-Loire, trecându-și emfatic mâna prin pletele-i negre. Evident, răpirea Alsaciei și a Lorenei nu se poate uita. Dar de aici și până la pregătirea unui război împotriva Germaniei e cale lungă.

Simțea privirile amfitrioanei ațintite asupra lui, așa că adoptase o poziție măreață, de tribun al poporului.

— Nu vrem războiul, dar dacă diviziile germane ne vor cotropi hotarele, vom ști să ne apărăm patria, declară bătăios maiorul Rivoire.

Thérèsia zâmbi placid.

— Presa exagerează întotdeauna. Articolele senzaționale atrag cititorii.

— Cel mai elementar bun-simț impune oamenilor de stat francezi și germani să înțeleagă că popoarele lor au nevoie să trăiască în pace, opină Barbey d'Aurevilly, mângâindu-și perla neagră înfiptă cu un ac în cravata-plastron. Francezii nu pot fi aruncați în Mediterană, iar germanii nu pot fi dezrădăcinați din țara lor. Oamenii politici care gândesc altfel sunt lipsiți de realism.

— Germanii vor să profite de superioritatea lor militară actuală, spre a ne băga pumnul în gură, adăugă deputatul radical.

— Nici armata noastră nu este de neglijat, reluă maiorul Rivoire, pe același ton belicos. Infanteria se află în plină reorganizare. Parcul de artilerie este pe punctul de a fi reînnoit. Efectivele cavaleriei vor spori. Recent, s-a hotărât cumpărarea a zece mii de cai. Prințul Bismarck trebuie să se gândească de două ori înainte de a ordona trupelor germane să invadeze din nou Franța.

— Sunt convins că nici Europa nu va mai asista cu mâinile în sân la zdrobirea Franței, care reprezintă totuși un element de echilibru în concertul marilor puteri, spuse Gobineau. Evenimentele din 1870 nu se vor mai repeta acum, în 1875.

Alexandre Dumas-Fiul nu participa la discuție. Analiza cu ochiul dramaturgului pasiunile omenești manifestate cu atâta înflăcărare. Studia jocul fizionomiilor, gesturile, ciocnirile de opinii și își nota mintal unele trăsături pe care avea să le reproducă la personajele viitoarelor sale piese.

— Dragul meu Rivoire, rosti amfitrioana cu vizibilă admirație, cred că ai putea poza cu succes lui Dalou. Îmi spunea deunăzi că are de gând să creeze o replică în piatră a zeului Marte...

În aceeași seară, după plecarea convivilor, contele Henckel Donnersmarck întocmi – ajutat de Thérèsia – un raport destinat cancelarului Bismarck, în care menționa proiectata achiziționare a celor zece mii de cai, pentru sporirea efectivelor cavaleriei franceze.

A doua zi de dimineață, raportul ajunse pe masa de lucru a prințului Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris. Prințul îl citi cu interes, îl adnotă, apoi ordonă primului secretar de ambasadă să-l cifreze și să-l trimită de urgență la Berlin prin curier diplomatic.

*
* *

Cei doi frați gemeni Anastas și Ghirko Stancev, la care se adăugau Aleksandr Kristić, Ambrosii Sablić și Florin Beldie, toți studenți în medicină, locuiau într-o mansardă – geroasă iarna și fierbinte ca un cuptor încins vara – cocoțată pe culmea unui imobil cu cinci etaje de pe Rue Visconti. Strada îngustă și mohorâtă se adâncea ca un minuscul canion între două șiruri de case înalte, cenușii, fără personalitate, cu parterul invadat de igrasie și cu pereții exteriori jumuliți pe alocuri de tencuială.

Mansarda ocupată de cei cinci studenți fusese la început un pod, pe care proprietarul, *monsieur* Modeste Durand – dornic de câștiguri sub orice formă – îl amenajase în atelier de pictură. Din cauza zgârceniei lui Durand, tavanul, alcătuit dintr-o rudimentară împletitură de paiantă, peste care fusese așternut un strat subțire de tencuială, nu asigura o izolare

termică acceptabilă. Frigul era atât de intens iarna, încât pictorul care luase pentru prima oară cu chirie atelierul fusese nevoit să-și întrerupă activitatea din decembrie și până în martie, fiindcă îi înghețа mâna pe penel. Când se încheiase termenul de închiriere, fugise ca izgonit de lupi, având grijă să povestească și altor colegi prin ce încercări cumplite trecuse.

Atelierul nu mai găsise amatori. În cele din urmă, hrăpărețul proprietar fusese nevoit să-l închirieze mai pe nimic celor cinci studenți, care în toiul iernii stăteau zi și noapte cu paltoanele pe ei și înfășurați în pături. N-aveau bani pentru lemne și chiar dacă ar fi avut, focul nu ar fi servit la nimic în încăperea aceea uriașă, prin care curentul se strecura perfid pe sub uși, pe la cercevelele prost încheiate, prin spațiile dintre scândurile podelei și printre crăpăturile tencuielii. Tinerii medicinişti acceptau fără fasoane aceste condiții nenorocite, fiindcă sufereau de o cronică lipsă de bani.

Frații Anastas și Ghirko Stancev erau fiii unui protopop din Batak, pe nume Gavril Stancev. Când își trimisese feciorii la Paris, la învățătură, sfinția sa le vorbise bărbățește: „Eu mă îngrijesc de sufletul păstoriților mei. Voi să vă îngrijiți de trupul lor. Sănătatea morală și sănătatea fizică trebuie să meargă mână în mână. Câteodată mă încolțesc îndoielile. Mă întreb dacă nenorociții noștri compatrioți nu au chiar mai multă nevoie de știința medicului, decât de consolarea religiei. Preoți sunt mulți, doctori puțini. Am făcut mari sacrificii ca să vă trimit la școli înalte, pe meleaguri străine. Știu, cu banii n-o s-o duceți prea bine. Să faceți însă în așa fel încât să vă ajungă. V-aș fi trimis la Viena, fiindcă este mai aproape de noi, dar slavii nu sunt bine văzuți acolo. La Paris veți găsi o lume care nu se aseamănă cu cea de aici. În Franța e libertate, e belșug. Ispitele vă vor pândi la fiecare pas. Să vă gândiți însă că nu v-ați dus acolo spre a petrece, ci spre a munci. Atâta am avut să vă spun. Acum, plecați la drum! Dumnezeu să vă călăuzească pașii, să vă lumineze mințile și să vă oțelească trupul!".

Ambrosii Sablić era feciorul unui medic din Sarajevo și practician respectat și iubit pentru priceperea și mila lui față de oameni. „Să îmbrățișezi cariera părintelui tău, dar nu cu gândul de a te îmbogăți, așa cum fac atâția medici care se închină lui Mamona. Să faci din munca ta un apostolat. Să

te dedici vindecării suferinţelor omeneşti, fără să te aştepţi la recompense materiale. Conştiinţa datoriei împlinite să fie unica ta satisfacţie!"

Pe cât de neîmblânziţi şi de ursuzi se arătau cei doi gemeni bulgari şi bosniacul din Sarajevo, pe atât de senin şi plin de viaţă era Aleksandr Kristić, fiul lui Antim Kristić, marinar din Beograd. Aleksandr – Sandro pentru prieteni – moştenise firea părintelui său, care se trezea din somn dimineaţa fredonând un cântecel, iar seara se culca zâmbind, încântat de şotiile făcute propriei lui neveste, prietenilor sau camarazilor. Lui Sandro i se deschideau toate porţile şi toate inimile, fiindcă împrăştia nu numai voie bună, ci era şi nefiresc de frumos, calităţi preţuite îndeosebi de femei, incapabile să reziste zâmbetelor şi ocheadelor lui. Tânărul sârb avea şi cei mai mulţi bani, fiindcă tatăl său – căpitan şi proprietar al unui mic vapor cu zbaturi, folosit pentru transportul călătorilor şi mărfurilor pe Dunăre – îi trimitea, fără ştirea soţiei sale aspre şi economicoase, suplimente băneşti cel puţin o dată sau de două ori pe trimestru. Cu banii aceştia, Sandro, îndeobşte foarte darnic, îndulcea viaţa grea a colegilor găzduiţi în mansarda de pe Rue Visconti. Nepriceput să-şi chibzuiască veniturile, şi le cheltuia pe fleacuri oferite femeilor de care era veşnic îndrăgostit. Este adevărat că tot ele îl scăpau ori de câte ori intra la ananghie.

Florin Beldie, românul, era văr cu Sandro Kristić. Mătuşa sa, Ana, născută Beldie, de fel din Brăila, cucerise cu farmecul ei pe Antim Kristić, cochetul marinar, care o cunoscuse în timpul unei escale făcute în înfloritorul oraş de pe Dunăre. Căsătoria se oficiase după o logodnă care durase exact douăzeci şi patru de ore, timpul petrecut la Brăila de căpitanul Kristić între descărcarea şi încărcarea unor mărfuri.

Florin stătea toată ziua cu nasul în cărţi. Avea reputaţia unui student eminent şi a unui savant în devenire. Părintele său, un modest vameş din Brăila, voise să-şi vadă fiul ridicându-se pe culmi rămase lui inaccesibile. Un medic era chemat în casele cele mai mari, iar dacă se dovedea şi competent, câştiga un mare prestigiu şi i se deschideau perspective în domeniul politic. Florin rezerva învăţăturii şi timpul pe care Sandro, de

pildă, îl cheltuia cu femeile, iar ceilalți trei studenți îl dedicau dezbaterilor politice.

În acel timp, frământările popoarelor subjugate de turci constituiau un arzător subiect de discuții pentru tinerii originari din Balcani, sosiți la studii în Franța. La ordinea zilei era cazul unor muntenegreni – douăzeci și unu la număr – veniți cu mărfuri la târgul din Podgorițe, unde fuseseră atacați și uciși de o ceată de mahomedani fanatici. Se stârnise mare agitație în întreaga regiune. Spre a potoli spiritele, autoritățile din Constantinopole ordonaseră o severă anchetă, încheiată cu condamnarea vinovaților, precum și a caimacamului care îngăduise săvârșirea acestor crime. Dar hotărârea judecătorilor rămăsese literă moartă, fiindcă autoritățile locale tergiversau aplicarea ei. Populația creștină, indignată de carența oficialităților, se înfierbântase iarăși.

Doctorul Sablić scrisese de la Sarajevo fiului său, iar după nelipsitele noutăți familiale, strecurase și câteva vești înlegătură cu tensiunea crescândă din sânul populației bosniace, care nu mai putea suporta samavolniciile perceptorilor și ale militarilor turci. La acestea se adăugau vexațiile fără număr îndurate din partea căpeteniilor turcești locale, deprinse a se comporta ca niște satrapi față de creștinii lipsiți de cele mai elementare drepturi civice.

La Paris, studenții români și slavi, iritați de știrile sosite din patrie, căutau răcă studenților turci, stârnind scandaluri și încăierări, soldate adeseori cu răniri grave. Poliția intervenea risipind pe combatanți, operând arestări, încheiate cu admonestări și amenințări cu expulzarea din Franța, niciodată însă puse în practică. Conducerea universității închidea ochii, preferând să nu dea urmare unor conflicte cărora, în fond, le găsea o explicație logică: setea de libertate a unor studenți care nu mai voiau să accepte subjugarea popoarelor mici de către cele mari.

Deși viața lui Sandro Kristić și a celorlalți prieteni ai lui se desfășura într-o ambianță tulbure, explozivă, de nesiguranță perpetuă, simțeau cu toții – datorită vârstei – nevoia să se zbenguiască, să râdă. Făceau haz, de pildă, când Modeste Durand își urca până la mansardă corpul elefantin, spre a le cere chiria. Ștergându-și fața de sudoare – transpira la fel de

abundent atât în toiul iernii, cât şi în miezul verii – le vorbea gâfâit, căci ascensiunea pe scări îi solicita eforturi istovitoare, despre scumpetea crescândă care-l silea şi pe el să fie exigent cu chiriaşii. Uneori pretindea sporiri de chirie, mărunte, ce-i drept, şi acceptate de studenţi, fiindcă găsiseră o sursă ideală, care le furniza şi bani, şi de-ale gurii, în momentele de mare criză financiară. *Monsieur* Modeste Durand, cârnăţar de meserie, avea un magazin alimentar la parterul imobilului locuit de cei cinci studenţi. Deşi vârstnic – trecuse de 60 de ani – se însurase cu o cârnăţăreasă durdulie, abia păşită peste pragul celui de-al patrulea deceniu. *Madame* Emilie Durand era mistuită de o aprigă sete de viaţă, pe care, firește, soţul ei nu i-o putea astâmpăra. După câteva schime languroase făcute lui Sandro Kristić, acesta se resemnase să aducă din când în când jertfe amoroase în budoarul cârnăţăresei, cu atât mai mult cu cât aceasta se arătase dornică să-l încarce după fiecare şedinţă intimă cu câte un coş cu mezeluri, completat cu câteva sticle de vin. La nevoie, strecura în buzunarul lui Sandro douăzeci-treizeci de franci, plângându-se că nu-l putea mulţumi cu mai mult, fiindcă soţul ei, un cărpănos fără pereche, făcea casa în fiecare seară.

Deoarece Sandro nu era întotdeauna dispus să se sacrifice pentru colectivitate, colegii lui – cu consimţământul nesăţioasei *madame* Durand – începuseră să coboare pe rând în budoarul ei. Nu făcea excepţie decât Florin Beldie, care refuzase cu îndărătnicie să-şi joace rolul de amorez temporar al cârnăţăresei, teama de bolile venerice tăindu-i orice ardoare amoroasă. Or, *madame* Durand obişnuia să primească în intimitatea ei – evident, tot fără ştirea soţului – pe toţi furnizorii prăvăliei, mai mult sau mai puţin tineri.

La ultima recoltare a chiriei, Modeste Durand se înfăţişase studenţilor cu o mutră lungă, îndoliată.

— Cu tot regretul, va trebui să vă majorez chiria. Suflă vânt de război, băieţi! Ticăloşii ăştia de nemţi s-au pus iar pe capul nostru. Vor să ne cotropească ţara, ca şi în 1870. Voi nu citiţi jurnalele? Nu se vorbeşte decât de ameninţarea unei noi invazii. S-a stârnit panica. Şi la Bursă au început să scadă acţiunile. Dac-aţi şti ce pierderi am suferit la rentele de stat, mi-aţi plânge de milă. Ca să mai pot întreţine casa asta,

care-mi mănâncă și urechile, am fost nevoit să cer tuturor chiriașilor sporirea chiriei. Voi îmi sunteți foarte simpatici. Aș fi preferat să vă scutesc de această neplăcere, dar n-am ce face. Desigur, dacă găsiți o casă mai convenabilă, nu vă reținem...

Tinerii medicinişti făcură nazuri de formă, fiindcă știau că vor acoperi suplimentul pretins de cârnățar prin contribuțiile băneşti benevole furnizate de cârnățăreasă.

— Credeam că numai pe la noi fierbe cazanul, spuse Ambrosii Sablić, bosniacul. Se pare însă că și peste ăştia a dat iarăşi strechea. Când le vorbeam deunăzi câtorva colegi francezi despre ceea ce pătimim noi din partea turcilor, mă priveau cu nişte ochi rotunzi, de parcă le-aş fi povestit pățanii din lună.

— Lasă că nici lor nu le-a prea priit în 1870, spuse Florin.

— Au suferit câteva luni și gata. Războiul lor din 1870 s-a terminat repede. Noi, în schimb, suferim de sute de ani jugul turcesc, fără ca nimeni să ne compătimească, interveni cu parapon Anastas Stancev. Franțujii ăştia au fost întotdeauna prietenii osmanlâilor. Mă mir că nu le este ruşine!

— Sandro, se amestecă în vorbă Ghirko, în seara asta te strecori în brațele cârnățăresei. Poate ne face rost și de ceva cărbuni. Nu vezi? Se apropie primăvara, dar e mai frig decât în toiul iernii.

— Bine, am să mă sacrific și de data asta, încuviință frumosul Sandro.

Spre bucuria colegilor, izbuti să obțină – după o scurtă întâlnire galantă – o pungă cu cârnați, cinci sticle cu *Beaujolais*, trei coşuri cu cărbuni și ceva bani.

A doua zi de dimineață, seninul din sufletele lor fu izgonit de noi furtuni. La ieşirea de la cursul de anatomie, un incident iscat între un student grec din Atena și doi studenți turci degeneră într-un meci de box în trei. Atenianul era pe punctul de a ieşi stâlcit din inegala competiție, când Sandro Kristić, în trecere pe acolo, se aruncă asupra turcilor, chemându-și prietenii în ajutor.

— Pe ei, fraților, că-l omoară pe creştin!

Interveniră și alți turci, dar și câțiva studenți ruși cu sângele fierbinte. Încăierarea se învenină. Sosiră polițiştii și

aplicară bastoane în stânga şi în dreapta, reuşind în cele din urmă să-i risipească pe combatanţi. Trei răniţi, printre care doi turci, fură internaţi la spital, spre a li se lipi coastele şi a li se cârpi pielea sfâşiată pe alocuri.

Cei cinci studenţi de pe Rue Visconti se înapoiară la locuinţa lor plini de vânătăi, dar veseli că obţinuseră o victorie categorică asupra turcilor.

De a doua zi porniră să curgă neplăcerile. În vreme ce se aflau la cursul de fiziologie, fură convocaţi la decanat.

— Pun rămăşag că ne-a turnat vreun binevoitor, afirmă Ghirko Stancev, trântind o înjurătură.

— Dacă-l dibuim, îl săturăm să mai umble cu pâra!, ameninţă la impersonal bosniacul.

Decanul îi primi în cabinetul său şi, după o morală straşnică, îi ameninţă cu exmatricularea.

— Nu am de gând să mai tolerez asemenea dezordini! Poliţia este cu ochii pe noi. Credeţi că îmi este uşor să tot muşamalizez scandalurile provocate de voi? Am trecut cu vederea incidentele petrecute în afara porţilor universităţii. În definitiv, conflictele dumneavoastră naţionale nu ne interesează. Dar din clipa în care aţi început să transformaţi facultatea în câmp de bătălie, înţelegem să ieşim din rezervă. Ţin să vă atrag atenţia că încăierarea de ieri a avut urmări şi în alte sfere. Ambasada Turciei s-a interesat de situaţia dumneavoastră şcolară. Atâta am avut să vă spun. Pentru moment, sunteţi liberi!

Când ieşiră de la decan, cei cinci se priviră cu îngrijorare.

— Aţi reţinut ultimele lui vorbe?, vorbi Sandro Kristić. „Pentru moment, sunteţi liberi!" Ce-a vrut să spună cu asta? Au de gând să se amestece autorităţile judiciare franceze? Sau ambasada turcă?

Incertitudinea însă nu dură mult. În cursul zilei următoare primiră o nouă convocare. De data aceasta din partea lui Fehmi-bey, al doilea secretar al ambasadei turce. Deşi era cuprins în grupul celor chemaţi, Florin Beldie declară colegilor săi că nu are de gând să se prezinte diplomatului turc.

— Sunt posesorul unui paşaport românesc, aşa că nu am ce căuta la ambasada de care voi încă mai depindeţi.

Şi Sandro Kristić îi urmă pilda. Ambrosii Sablić şi gemenii bulgari se înfăţişară deci secretarului de ambasadă fără cama-

razii lor. În anticamera acestuia, unde fură lăsați să aştepte mai bine de o oră, se mai aflau şase studenți – trei herțegoveni, doi bulgari şi un macedonean – care participaseră, de asemenea, la încăierare.

Fehmi-bey îi primi în sfârşit în biroul său. Adoptând o poză măreață, de zeu al răzbunării, îi apostrofă violent:

— Cum v-ați permis să maltratați nişte colegi de-ai dumneavoastră, care nu au altă vină decât că sunt turci? Excelența Sa Musurus Paşa este foarte mâniat de comportarea dumneavoastră necivilizată. Spre a pune capăt o dată pentru totdeauna acestor scandaluri, care vă dezonorează, m-a însărcinat să vă transmit hotărârea sa irevocabilă. Veți părăsi imediat Franța şi vă veți înapoia în sânul familiilor voastre. Cei care nu se vor supune acestei porunci îşi vor vedea paşapoartele anulate. Vom interveni totodată pe lângă autoritățile franceze, pentru ca studenții recalcitranți să fie expulzați din Franța. Să fiți mulțumiți că Excelența Sa nu a găsit cu cale să vă defere tribunalelor penale otomane pentru lovirea cu premeditare a colegilor voştri turci. Cu aceasta am terminat!

Reciti numele înscrise pe o listă aflată pe birou.

— Constat cu regret lipsa studenților Florin Beldie şi Aleksandr Kristić. Să le comunicați şi lor hotărârea Excelenței Sale, căci îi priveşte în egală măsură. Puteți pleca!

Medicinistii părăsiră ambasada cutremurându-se de mânie. Numai doi dintre ei – un bulgar şi un herțegovean – care se temeau că prin refuzul lor de a da urmare poruncii ambasadorului îşi vor expune familiile unor represalii din partea autorităților otomane, admiseră să se înapoieze în patrie. Ceilalți, inclusiv bosniacul Sablić şi gemenii bulgari, deciseră să rămână în Franța, înfruntând orice risc.

Când află că este trecut pe lista neagră, Florin Beldie se înfățişă agentului diplomatic al României la Paris, Ion Strat, un venerabil şi impozant personaj, şi îi expuse situația sa. Bătrânul diplomat român îl ascultă cu atenție şi simpatie.

— Nu te felicit fiindcă te-ai lăsat antrenat în incidentul de la Facultatea de Medicină, dar nici nu te condamn, pentru că ai intervenit în sprijinul unui student grec, maltratat de colegii săi turci. Regretabil este doar faptul că s-a ajuns aici. Şi dumneata, şi colegii dumitale sunteți victimele unui anacronism

politic. Existența, într-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a unor perimate raporturi de vasalitate între state, rămăşiţe ale orânduirilor feudale. Vezi-ți mai departe de învățătură, tinere! Paşaportul dumitale românesc nu poate fi anulat de ambasada otomană. Păstrează-l sănătos, iar dacă vei avea neplăceri, să vii la mine.

După plecarea studentului, agentul diplomatic al României se adânci în fotoliu şi îşi rezemă capul de spătarul sculptat. Se simțea obosit, era bătrân, iar sănătatea începuse să i se şubrezească. Ceruse în câteva rânduri să fie înlocuit, dar miniştrii de externe perindați la Bucureşti îl invitaseră să rămână în continuare la Paris, fiindcă avea experiență în treburile diplomatice şi se bucura de o frumoasă considerație în ochii ducelui Decazes, ministrul de externe al Franței.

Abuzul pe care ambasada turcă încerca să-l săvârşească față de studentul Florin Beldie nu era decât un caz dintr-o mie. În calitatea lui de agent diplomatic al României, va trebui să ia iarăşi legătura cu Musurus Paşa, ambasadorul Turciei, şi să poarte interminabile discuții spre a-i dovedi că albul este alb, şi nu negru, aşa cum încerca de fiecare dată să susțină înaltul diplomat otoman.

*
* *

Vicontele de Gontaut-Biron avea impresia că îi fierb creierii. Nici bucățile de gheață înfăşurate în şervetul ud cu care se legase la cap nu izbuteau să-i domolească clocotul din țeastă. Migrenele acestea cumplite îl chinuiau ori de câte ori nervii îi erau puşi la grea încercare. Acum avea toate motivele să-şi iasă din făgaşul normal. Sosise doar de câteva zile la Berlin, dar de atunci avea senzația că se lăsase prins într-o bulboană care-l învârtea în loc, fără scăpare.

Aici, în capitala Germaniei, se întâmplau nişte lucruri ce sfidau logica. Majoritatea ziarelor tunau şi fulgerau împotriva Franței. *Berliner Tagleblott* clama într-un articol de fond: „Fără îndoială, bătrânul nostru împărat, consecvent firii sale, este dornic să păstreze pacea până în ultimul moment. Dar are de-a face cu o grupare de oameni de stat germani gata să

pună mâna pe arme, dar nu în sensul şovin francez, ci numai în previziunea unei acțiuni defensive. Pe de altă parte, înaltele autorități militare ale țării noastre sunt încredințate că un nou război este inevitabil. În concepția lor, izbucnirea lui ar trebui grăbită. Explicația acestei concluzii este limpede: dacă războiul nu mai poate fi înlăturat, e preferabil să trecem la ofensivă, decât să aşteptăm a fi atacați".

Norddeutsche Allgemeine Zeitung înfiera provocările presei franceze la adresa Germaniei. Cita nouăsprezece ziare de dincolo de Rin, majoritatea de provincie, printre care *La Renaissance, Progrès de Marne, Le Journal de Montmedy,* şi reproducea extrase din numeroase articole, unele mai agresive decât altele.

Alte gazete germane, după ce informau publicul asupra preparativelor de război ale militarilor francezi, îşi justificau afirmațiile denunțând cumpărăturile masive de cai pentru înzestrarea regimentelor de cavalerie, prevăzute a-şi spori substanțial efectivele. Furnizau până şi amănunte, citând numele unor negustori sosiți în Germania spre a încheia contracte cu diverse crescătorii de cai din Prusia şi Saxonia.

Lui Gontaut-Biron îi parveniseră de la Londra câteva ziare britanice, care semnalau starea de tensiune dintre Franța şi Anglia. Un corespondent al lui *Times* afirma că situația era gravă şi că iminente complicații aveau să intervină în următoarele zile.

Îndată după sosirea sa la Berlin, Gontaut-Biron făcuse o vizită lui Bernhard von Bülow, secretar de stat la Externe.

Domol, binevoitor, înzestrat cu tact diplomatic, *herr* von Bülow ascultase atent explicațiile ambasadorului Franței, care se străduise să-i risipească îndoielile.

— Vă asigur că ministrul de război al Franței nu a încheiat niciun fel de contracte cu crescătorii de cai din Germania. Pe de altă parte, nu este vorba de o sporire a efectivelor, ci pur şi simplu de înlocuirea cailor bătrâni şi scoşi la reformă cu alții tineri.

— Explicația pare plauzibilă, domnule ambasador. Nu uitați însă că în problemele militare sunt afon. Nu ştiu dacă un ofițer de carieră le-ar accepta cu aceeaşi uşurință. Ați luat o serie de măsuri care dau naştere la legitime suspiciuni.

Crearea unui al patrulea batalion pe lângă fiecare regiment de infanterie, aşa cum s-a anunţat de altfel oficial, nu înseamnă oare o sporire a efectivelor?

— Nu, pentru că s-a dispus în acelaşi timp reducerea numărului companiilor din fiecare regiment de la şase la patru. Nu s-a urmărit decât o sporire a cadrelor, pentru a se asigura un plasament – ca să zic aşa – ofiţerilor care aşteaptă a fi înaintaţi în grad.

Von Bülow zâmbise cu îngăduinţă.

— Domnule ambasador, voi comunica explicaţiile Domniei Voastre Cancelarului. Sper că le va aprecia în sens pozitiv.

— Aş fi fericit, domnule secretar de stat, dacă Excelenţa Sa Cancelarul ar binevoi să mă primească. În acest fel am limpezi cu uşurinţă neînţelegerile lipsite de orice temei care ne mai despart la ora aceasta.

— Domnule ambasador, voi supune cancelarului dorinţa dumneavoastră. Mă tem însă că în cursul acestei săptămâni n-are să vă poată primi. Parlamentul îi dă mult de lucru. Instituţiile democratice, după cum ştiţi şi dumneavoastră, au avantajele, dar şi inconvenientele lor.

Gontaut-Biron părăsise cabinetul secretarului de stat animat de speranţe, dar şi ros de îndoieli. Campania de presă continua cu aceeaşi violenţă, deşi unele ziare de opoziţie protestau faţă de „semănătorii de panică".

În seara următoare îl întâlnise la un bal pe împăratul Wilhelm I. Cu bonomia lui caracteristică, suveranul îi vorbise despre mersul capricios al vremii, despre plăcerea de a-l revedea pe ambasador, dar evitase să discute vreun aspect al problemelor litigioase dintre Franţa şi Germania. Abia la sfârşitul convorbirii rostise, zâmbind cu blândeţe:

— Unii au încercat să semene zâzania între noi. În ceea ce mă priveşte, socotesc incidentul închis. Definitiv închis.

Prinţul de Palignac, ataşatul militar al ambasadei, îi comunicase în aceeaşi seară că împăratul îi vorbise şi lui într-un mod cât se poate de conciliant. Gontaut-Biron se culcase, în noaptea aceea, într-o stare de spirit mai senină. A doua zi de dimineaţă, valetul îi adusese la micul dejun câteva ziare, printre care *Analele Prusiene,* o revistă apreciată îndeosebi de cercurile politice berlineze legate de Bismarck. Un articol scris

cu litere groase semnala recenta lege a cadrelor, votată de Adunarea Națională a Franței drept o măsură menită să pregătească un nou război. Autorul articolului își punea o întrebare: „Este cazul să-l lăsăm pe inamic să se pregătească până când va socoti că a sosit momentul prielnic spre a ne lovi? Prințul Bismarck a și dat răspunsul cuvenit. Dacă Franța vrea să ne atace peste doi ani, vom fi obligați, în interesul propriei noastre securități, să o silim a începe mai devreme lupta. Numai cancelarul, ajutat de Moltke, va decide dacă a sosit timpul să pună Franța în situația de a alege: fie să accepte o dezarmare imediată și totală, fie să facă război. Există un aforism cu forță de axiomă: «Veritabilul agresor nu este acela care începe războiul, ci acela care îl face inevitabil»".

Pentru Gontaut-Biron, articolul din *Analele Prusiene* avusese efectul unei explozii cu efect întârziat. Amabilitatea exteriorizată de împărat în ajun să fi fost oare o manifestare de duplicitate? Poate că bătrânul suveran fusese de bună-credință – la vârsta lui, oamenii urăsc aventurile. În cazul acesta însemna că Bismarck își continua jocul fără să țină seama de scrupulele suveranului său.

Diplomatul întocmise un lung raport destinat ducelui Decazes, fără să omită vreun cuvânt din discuțiile purtate la Berlin. În general, nu-și pierdea ușor cumpătul, dar nervii lui ajunseseră pe punctul de a ceda...

Damien, valetul, intră fără zgomot în încăpere, aducând o frapieră cu bucăți de gheață.

— Cât e ceasul?, întrebă diplomatul, deschizând cu teamă ochii care-l dureau.

Ferestrele se întunecaseră de mult. Lumânările aprinse din sfeșnicul de pe noptieră îl oboseau, ca și când ar fi răspândit o lumină orbitoare.

— Șapte și cinci, *monsieur le vicomte*. Îmi permit să amintesc că la ora opt *monsieur le vicomte* este așteptat la un dineu la Ambasada Angliei.

Gontaut-Biron scăpă un geamăt. În alte împrejurări ar fi renunțat să răspundă la invitația lordului Odo Russell. Ar fi băut un ceai calmant și s-ar fi culcat devreme, în speranța că somnul și odihna i-ar fi liniștit migrena. Acum însă nu-și putea îngădui acest lux. Se socotea asemenea militarilor mobilizați

pe front. Indispoziția lui nu era destul de serioasă spre a-l împiedica să-și facă datoria. Un dineu diplomatic nu este prilej de distracție. Orice cuvânt trebuie cântărit. Un diplomat scrupulos bea foarte puțin și mănâncă și mai puțin dacă, bineînțeles, vrea să se ferească de o dispepsie cronică.

— Pregătește fracul și decorațiile!, porunci cu glas slăbit.

— Îndată, *monsieur le vicomte.*

În vreme ce valetul se afera în jurul garderobei, ambasadorul își încordă forțele și se ridică în capul oaselor. Abia își stăpâni un geamăt. Capul îi ardea de parcă ar fi fost încins cu un cerc metalic înroșit în foc.

— Pot să aduc instrumentele de bărbierit, *monsieur le vicomte*?

Sprijinindu-se de mobile, ambasadorul trecu în fața oglinzii. Se trăsese tare la față și arăta ca o sperietoare. Făcuse pungi sub ochii cu luciri febrile. „Numai de nu m-aș îmbolnăvi! Acum nu e timpul de oblojeli", reflectă alarmat. O umbră albăstruie i se așternuse pe bărbie. Deși se bărbierea în fiecare dimineață, seara, când trebuia să participe la diverse recepții, era nevoit să se radă din nou. Și barbetele pufoase și înspicate cu alb trebuiau potrivite.

— Bărbierește-mă! În viteză!

Valetul era deprins cu aceste recomandări. Operația în sine nu dură mult, fiindcă avea mâna ușoară. Își îmbrăcă apoi stăpânul în mai puțin de o jumătate de oră – un adevărat record. Ambasadorul era pedant în arta vestimentară.

Ciudat! Mișcarea silită îi domoli într-o oarecare măsură migrena. Când își puse pe cap pălăria înaltă și își îmbrăcă pardesiul de seară cu revere de mătase, se simțea mai bine. „Dumnezeu are grijă de copii, de beți și de... diplomați!", reflectă Gontaut-Biron, făcând haz de supărarea sa.

Drumul până la ambasada britanică îl făcu pe jos, spre a-și mai limpezi mintea. Trăsura îl însoțea mergând în pasul cailor de-a lungul trotuarului.

Gontaut-Biron știa că la acest dineu vor veni personalități din Ministerul de Externe. Va încerca să le tragă de limbă, nu fiindcă spera să prindă din zbor indiscrețiile susceptibile a fi folosite mai târziu – un diplomat cu experiență vorbește rareori mai mult decât trebuie – ci pur și simplu spre a surprinde

declarații, aparent spontane, dar în realitate pregătite din timp pentru urechile destinate să le audă.

Portarul ambasadei britanice nu se miră că diplomatul francez venise în chip de pieton. Îi cunoștea obiceiurile și nu le aprecia drept o încălcare a protocolului. Portarul observa cu mai multă severitate respectarea etichetei decât șeful misiunii engleze însăși.

Gontaut-Biron regreta că soția sa rămăsese la Paris. Acum va fi obligat să furnizeze informații asupra sănătății ei doamnelor care nu vor întârzia să-l asalteze cu întrebări, nu fiindcă ar fi simpatizat-o cu deosebire pe vicontesă, ci pentru că așa cereau uzanțele.

Lordul Odo Russell și soția sa îșI primeau oaspeții în capătul de sus al scării de onoare. După un rapid schimb de amabilități cu amfitrionii, Gontaut-Biron intră în primul salon. Așteptările lui nu aveau să fie înșelate. Se aflau printre invitați numeroși diplomați germani de prim rang, printre care consilierul de legație Joseph von Radowitz, un tip maladiv de ambițios, care nu pierdea prilejul să-și manifeste devotamentul și admirația pentru cancelarul Bismarck.

Gontaut-Biron era convins că va obține de la von Radowitz informații mult mai prețioase asupra adevăratelor intenții ale cancelarului, decât de la împărat, care știa de multe ori mai puține lucruri decât secretarii primului său sfetnic.

În timpul dineului, abia dacă gustă câteva boabe de caviar și își înmuie buzele într-o cupă cu șampanie. Avea în dreapta o vecină plictisitoare – contesa Louise Benckendorf, văduva fostului aghiotant general al răposatului țar Nikolai I. Conversația ei se reducea la înșiruirea unor amintiri monotone care scoteau în evidență relațiile-i de prietenie cu diverse capete încoronate și mai ales cu împărăteasa Augusta. Aceasta o indusese de altfel în cercul intimilor. De un snobism fără limită, nu uita să vorbească despre ilustra ei origine – era născută prințesă de Croy – și despre mezalianța pe care o săvârșise măritându-se cu generalul Benckendorf. Criticii contesei – și erau destui – o ironizau spunând că nu se simțea în elementul ei decât atunci când se afla în aceeași încăpere cu un cap încoronat și respira același aer.

În stânga ambasadorului Franței era contesa Perponcher, mare maestră a Casei Împărăteşti Augusta. Amabilă, de o politețe rafinată, prevenitoare față de toată lumea, dar şi de o naivitate monumentală, se remarca printr-o perucă neagră, cârlionțată şi foarte înaltă, pe care o purta peste țeasta-i cheală ca o bilă. Cu câțiva ani în urmă, la un bal, în timpul unui vals cu largi piruete, pierduse falsa podoabă capilară, agățată printr-o buclă pârdalnică de epoletul unui ofițer care dansa în preajma ei. Un întreg stol de bărbați se grăbiseră să culeagă de pe jos peruca, transformată într-un *sui-generis* trofeu de *buz-kaşi*. Cu o remarcabilă prezență de spirit, contesa îşi acoperise calviția cu propriul şal de dantelă, purtat până atunci pe umeri, şi, zâmbind candid, se adresase asistenței:

— Am scăpat uşor! Ce m-aş fi făcut dacă în loc de perucă mi-aş fi agățat rochia?

Curajul ei închisese gura răuvoitorilor, care pierduseră prilejul de a face observații acide pe seama grotescului accident.

Între cele două femei, Gontaut-Biron se simțea ca un bătrân vultur pleşuv aşezat pe o cracă între două maimuțe zgomotoase.

După ce convivii se ridicară de la masă şi se răspândiră prin saloanele învecinate, vicontele manevră în aşa fel încât să ajungă aproape de consilierul von Radowitz. După câteva banalități convenționale, ambasadorul îndrumă conversația pe tărâmul recentului diferend franco-german. Sublinie dorința de pace a Franței, repetând argumentele folosite față de secretarul de stat von Bülow. Von Radowitz îi dădu un răspuns sibilin:

— Sunt convins că *astăzi* Franța doreşte pacea. Dar *mâine*? Ce se va întâmpla mâine, când îşi va fi terminat înarmarea, când îşi va fi recâştigat prosperitatea, când îşi va fi găsit aliați, care *astăzi* ar ezita să atace Germania? Dacă lăsăm Franța să reînvie din cenuşă, Franța care n-a uitat şi nici nu va uita pierderea Alsaciei şi a Lorenei, nu vom avea de suferit un război ofensiv din partea ei? Nu este mai firesc să-i prevenim atacul, dezlănțuind noi ofensiva *astăzi,* când suntem mult mai puternici? Trebuie să conveniți, domnule ambasador, că din punct de vedere politic, filozofic şi aş putea spune creştinesc,

temerile noastre, deducțiile noastre și în cele din urmă reacția noastră ar fi deplin justificate?

Gontaut-Biron își netezi gânditor barbetele.

— Temerile pe care le nutriți acum față de țara mea nu le concepeți și față de alte puteri europene? În prezent sunteți în pace cu Imperiul Țarilor. Dacă cercurile militare germane s-ar călăuzi după raționamentul dumneavoastră, ar trebui să atace *astăzi* Rusia, ca să prevină un eventual atac din partea acestei puteri *mâine* sau *poimâine*.

Von Radowitz zâmbi cu ușoară ironie.

— Situația nu este aceeași, domnule ambasador. Cu Rusia întreținem excelente raporturi. Nu putem spune același lucru despre Franța. Napoleon al III-lea ne-a silit să ne batem. Și unchiul său, Napoleon I, s-a ridicat cu armatele împotriva noastră. Ca să nu mai vorbim despre războiul pe care l-ați purtat în Palatinat cu secole în urmă, când ați rupt Alsacia din trupul Germaniei.

Gontaut-Biron râse.

— Dacă escaladăm timpul â *rebours,* pot să vă amintesc și eu repetatele năvăliri ale populațiilor germane asupra Galiei în secolele IV, V și VI. Cred că este cazul să revenim la prezent și să uităm neînțelegerile din trecut.

Discuția se termină în coadă de pește. Von Radowitz se mărgini să declare că socotea explicațiile interlocutorului în mare măsură satisfăcătoare, fără însă ca norii întunecați de pe cerul politic să fi fost definitiv înlăturați.

În aceeași seară, Gontaut-Biron angajă o scurtă conversație cu contele Welsersheimb, ataşatul militar al Austriei, desemnat a se înapoia în curând în patrie.

— Pentru moment nu trebuie să vă faceți griji, îi spuse Welsersheimb. Am stat de vorbă cu câteva înalte personalități militare germane. Toate acestea nu socotesc posibilă izbucnirea ostilităților mai înainte de un an.

Lordul Russell găsi timp să se retragă deoparte cu colegul său francez, căruia îi declară confidențial:

— Cred că actuala criză nu a atins încă un stadiu acut,deși cercurile politice și militare germane se tem de înarmarea Franței.

În cursul aceleiaşi săptămâni, Gontaut-Biron oferi un dineu în onoarea contelui şi a contesei Chreptovici, care veneau de la Paris şi, în drum spre St.-Petersburg, se opriseră pentru câteva zile la Berlin. Chreptovici era şambelan la Curtea Imperială rusă, iar în trecut ocupase diferite funcţii diplomatice. Gontaut-Biron găsi prilejul să aducă în discuţie diferendul franco-german, dar pe ocolite, fiindcă oaspetele său avea reputaţia unui om politic foarte rezervat:

— Anul acesta nu m-am hotărât încă unde să-mi petrec vilegiatura. Zvonurile ciudate care circulă în legătură cu nişte pretinse pregătiri de război, de o parte şi de alta a Rinului, mă fac să ezit a mă îndepărta de Berlin. S-ar putea ca prezenţa mea să devină brusc necesară.

Contele clătină din cap în semn de încuviinţare, apoi îşi aruncă privirile în jur, spre a se asigura că vorbele lui nu pot fi surprinse de urechi indiscrete.

— Viconte, v-aş sfătui să nu vă îndepărtaţi prea mult! Credeţi-mă, o spun spre binele dumneavoastră!

A doua zi, contele se revanşă, oferind la rândul său o recepţie în cinstea ambasadorului Franţei, în casa cumnatei sale, baroneasa Seebach.

Spre deosebire de sora ei baroneasa, care, prin căsătorie cu un nobil german, îmbrăţişase cu toată convingerea interesele noii sale patrii, contesa Chreptovici nutrea o mare dragoste Franţei. În vreme ce majoritatea invitaţilor ascultau un concert de pian, ea făcu în aşa fel încât să-l atragă pe ambasador în intrândul unei ferestre, de unde nu puteau fi auziţi.

— Viconte, cunoaşteţi sentimentele mele faţă de ţara dumneavoastră. Tocmai fiindcă mă preocupă interesele ei şi îmi repugnă procedeele cancelarului Bismarck şi ale acoliţilor săi, am să vă aduc la cunoştinţă un fapt de cea mai mare importanţă. Ştiţi poate că von Radowitz a fost trimis într-o misiune diplomatică la St.-Petersburg, în cursul lunii februarie a acestui an. Ei bine, am să vă dezvălui obiectul misiunii lui: cancelarul Bismarck l-a însărcinat să ofere Rusiei sprijinul său în chestiunea Orientului, cu condiţia ca Rusia să dea mână liberă Germaniei faţă de Franţa. Cum s-ar spune: *donnant, donnant.* Şi pentru că am intrat pe făgaşul confidenţelor, am să vă mai ofer o informaţie susceptibilă a vă sluji în viitoarele

dumneavoastră tratative diplomatice. Adevărata şi singura cauză a abținerii Rusiei de a interveni în războiul din 1870 nu a fost resentimentul purtat Franței din cauza războiului din Crimeea, ci temerilor ei de a nu se repeta complicațiile poloneze din 1863. Rusia nu a uitat că revoltele polonezilor au fost sprijinite invariabil de Franța, că Franța duce o tradițională politică de prietenie față de Imperiul Otoman, dușmanul prin definiție al țării mele. Țarului Alexandru i-a convenit slăbirea potențialului militar al Franței, anihilarea influenței sale politice în Europa. Țarului i-a convenit o Germanie conservatoare puternică, în stare să zăgăzuiască ascensiunea liberalismului care şi-a făcut din Franța o bază de pornire. În jocul dumneavoastră politic, viconte, să țineți seama de aceste două elemente: Polonia şi Turcia. *A bon entendeur, salut*!

*
* *

Generalul de Cissey, ministrul de război al Franței şi unul dintre cei mai buni prieteni ai mareşalului Mac Mahon, preşedintele Republicii, îşi scoase indispensabilii de lână – căci era încă frig în acel aspru sfârşit de aprilie – şi rămase gol şi alburiu la piele, ca viermii de pământ scoşi la suprafață primăvara de cazmalele grădinarilor. Oglinzile venețiene din budoarul contesei Kaulla îi multiplicau imaginea caricaturală. Încorsetat în uniformă, păstra o siluetă de o relativă suplețe; dezbrăcat însă, arăta descărnat, cu mușchii căzuți şi cu burta țuguiată. Generalul nu se putu împiedica să nu facă o comparație, deloc avantajoasă, între capul său bine proporționat, cu o expresie inteligentă, nobilă, impunătoare, şi trupul sfrijit, deformat de ani şi de excese gastronomice.

Cu un fel de teamă ascunsă, Cissey îşi îndreptă privirile spre contesa Kaulla, care-l aştepta în pat, învăluită într-un diafan veşmânt de voal, încercând să citească pe chipul ei ce impresie îi făcuse. Ochii strălucitori ai amantei, nările-i trandafirii, fremătânde, gura mică, uşor întredeschisă, sânii frumos modelați, care palpitau voluptuos, defineau o femeie îndrăgostită ce adastă cu nerăbdare îmbrățişările iubitului. „Poate că spiritul meu critic, în ceea ce mă priveşte, este prea

dezvoltat, îşi zise generalul. Poate că sunt realmente înzestrat cu o putere de atracţie pe care vârsta nu a slăbit-o. În definitiv, Casanova nu a fost un Adonis. Se spune că ar fi avut o înfăţişare mediocră. Iar Don Juan ar fi fost cocoşat."

Animat de o ardoare juvenilă, în parte trucată, se avântă în braţele iubitei. Îmbrăţişarea lor, deşi conştiincios consumată, nu atinse culmile voluptăţii, fiindcă simţurile genetice ale generalului se tociseră în decursul anilor. Realizase totuşi o performanţă satisfăcătoare, care ar fi făcut să pălească de invidie pe mulţi camarazi de promoţie.

Întinşi pe spate, cu privirile îndreptate spre tavanul îmbrăcat în oglinzi, generalul şi contesa schimbau zâmbete strengare... Acum, după ce înflăcărarea-i erotică se potolise, Cissey simţi un dezagreabil fior de frig. „Numai de n-aş răci!", îşi zise grijuliu. În tinereţe nu-l preocupau riscurile îmbolnăvirilor. Pe atunci îşi închipuia că viaţa lui va dura o veşnicie. Acum însă, când aţa de pe mosor se împuţinase, păstrarea sănătăţii ajunsese să-l obsedeze.

Contesa desluşi, prin intermediul oglinzii de pe tavan,umbra aşternută fugitiv pe chipul generalului, care se înveli cu plapuma. Trebuia să-i risipească gândurile triste, care-l încolţeau mai întotdeauna după asalturile amoroase, mai mult sau mai puţin reuşite.

— Îţi aminteşti, iepuraşule, începutul idilei noastre la Hamburg? Cine ar fi crezut atunci că iubirea noastră are să capete proporţii shakespeariene?

— Ai dreptate, scumpa mea. În 1870 nu eram decât un biet prizonier în mâinile germanilor. Mă bucuram de o oarecare libertate, fiindcă îmi dădusem cuvântul de onoare că n-am să evadez. Fusesem încartiruit într-o vilă pe malul unui râu. Vila ta. Mă socoteam cel mai nenorocit om din lume. Ofiţer al unei armate învinse, vedeam viitorul în negru. Atunci ai apărut tu, rază de soare, şi ai izgonit tenebrele!

Contesa se lipi afectuoasă de el.

— La început a trebuit să ne tăinuim iubirea, rosti aceasta într-un susur.

— Evident. Toţi ar fi condamnat o dragoste între un francez şi o germană. Mai ales în epoca aceea tulbure.

— Când ai fost eliberat din captivitate şi ai plecat la Paris, am plâns ca o disperată. Mă îndrăgostisem de tine nebuneşte.

Charlotte îşi petrecu mâna fină, catifelată, peste buzele generalului.

— Peste câțiva ani, prizonierul meu scump care-şi luase zborul şi-a recâştigat nu numai setea de viață, dar a şi avut bucuria să-şi vadă fruntea încununată de laurii măririlor. Nu-ți închipui, iubitule, ce mândră am fost când am auzit că ai ajuns ministru!

— Am să-ți fac şi eu o mărturisire, Charlotte. Satisfacțiile profesionale şi politice nu aveau puterea să potolească dorul din sufletul meu. Mă gândeam necontenit la tine. Probabil că atunci s-a petrecut cu mine acel fenomen încântător, menționat în cărțile de ştiințe naturale, care face ca fluturii masculi să parcurgă distanțe enorme spre a-şi întâlni perechea.

Contesa suspină fericită.

— Când ne-am revăzut întâmplător la Paris...

— La un bal al prințesei Trubetzkoy...

— Exact. Am avut atunci senzația că cerul se deschide şi tu îmi apari într-o aură strălucitoare...

— Să nu-mi spui, Charlotte, că m-ai asemuit cu sfinții din icoanele bizantine...

— Tocmai asta a fost impresia mea! Arhanghelul Mihail în uniformă modernă, cu pieptul scăpărând de stele...

— Aşa de frumos lucesc decorațiile mele?, întrebă candid generalul.

— Când eşti îndrăgostită, fanteziile cele mai neverosimile capătă aparența realității.

O expresie de infatuare se aşternu pe chipul generalului. Rosti cu afectată modestie:

— N-aş fi crezut că la vârsta mea mai pot stârni sentimente atât de profunde, de frumoase.

Contesa făcu o mutră drăgălaşă:

— Câteodată îmi inspiri sentimente mai puțin frumoase. Alaltăieri, de pildă, la serata ducesei de Lusignan-Valois, îmi venea să-ți scot ochii.

— De ce?, exclamă generalul, rotunjindu-şi gura.

— Când ai dansat cu *madame* de Pontmartin i-ai şoptit vorbe dulci.

— Cum ai putut să auzi şoaptele mele dulci, când tu valsai în braţele altui bărbat, iar orchestra cânta destul de tare?!

— Ţi-am citit vorbele în mişcarea buzelor şi în scânteierea ochilor.

Contesa îşi lipi capul de pieptul generalului.

— Te iubesc atât de mult, iepuraşule!... Aş fi tare nenorocită dacă ar izbucni un nou război – cum trâmbiţează ziarele. Aş fi nevoită să te părăsesc, spre a mă înapoia în Germania.

— Căsătoreşte-te cu mine şi ai să rămâi definitiv la Paris.

— Nu-mi vorbi de căsătorie! Ştii bine că nu se poate. E destul că soţul meu îmi acordă toată libertatea, în schimbul îngăduinţei mele de a-şi face şi el mendrele. Ca să rămânem împreună, trebuie să domnească pacea. Nu-mi place să discut politică, scumpul meu. Prefer totuşi o dezarmare, unui război susceptibil să ne despartă iarăşi.

Generalul se îmbăţoşă marţial:

— Franţa nu poate şi nu trebuie să se umilească, renunţând la armata ei, pentru că prinţului Bismarck i s-a năzărit să ne îngenuncheze. Îi lipseşte realismul. Astăzi, Franţa este încă slabă, dar mai puternică decât Franţa din 1870. Nu pretind că am obţine o victorie spectaculoasă asupra Germaniei. I-am da însă mult de lucru.

În clipa aceea se simţea plin de importanţă. În mâinile lui se aflau pârghiile apărării ţării. Dacă diplomaţii nu vor izbuti să salveze pacea, el va trebui să câştige războiul.

— Ştiu că asupra umerilor mei apasă o grea responsabilitate. Deunăzi, l-am găsit pe Decazes deprimat. „Trezeşte-te, omule, i-am spus, situaţia noastră nu este disperată! Posedăm unsprezece corpuri de armată şi pe deasupra şase divizii de cavalerie activă. Avem 500.000 de oameni sub arme, iar în timp de război putem dispune de peste un milion şi jumătate de soldaţi, la care s-ar adăuga 50.000 de genişti. În cazul că am păşi la o mobilizare generală, am depăşi cu mult trei milioane şi jumătate de oameni. Efectivele de război ale Germaniei abia dacă depăşesc 1.000 de batalioane, 600 de escadroane şi 400 de baterii de artilerie." În condiţiile acestea, scumpa mea,

cancelarul vostru ar trebui să reflecteze adânc, înainte de a ordona trupelor sale: *Nach Paris!*

Generalul de Cissey se şi văzu instalat pe un mamelon, dominând un vast câmp de bătălie presărat cu un milion de soldați nemți uciși. Divizii germane în derută, decimate şi panicate, fugeau spre buza orizontului, urmărite de trupele franceze victorioase. Statuia sa, dăltuită în marmură, va fi înălțată în Dôme des Invalides, alături de catafalcul lui Napoleon.

— Da, da! Nu-l sfătuiesc pe Bismarck să înceapă războiul! Dacă mai are un dram de rațiune, se va abține să ne atace!

Căpitanul Delarue stătea pe trotuar şi privea gânditor fațada de vizavi a somptuoasei vile pe care contesa von Kaulla o închiriase îndată după sosirea ei la Paris. Clădirea era cufundată în întuneric. Numai la una dintre ferestrele etajului întâi se zărea o geană de lumină, care se strecura timid printre draperiile imperfect trase. Căpitanul Delarue ştia că fereastra aceea răspundea în budoarul baronesei. Delarue mai ştia şi alte lucruri despre contesa von Kaulla. Ştia, de pildă, că în budoarul ei se afla în momentul acela generalul de Cissey. Nu era ceva extraordinar ca un ofițer, fie el şi general, să frecventeze budoarul unei contese. Faptul devenea suspect din cauza unor împrejurări bizare. Generalul respectiv, de pildă, deținea funcția de ministru de război al Franței, iar amanta sa era germană. Ceva mai mult, Franța şi Germania se aflau în pragul unui război. Cel puțin aşa pretindeau ziarele din cele două țări.

Căpitanul Delarue purta haine civile de un cenuşiu murdar şi de o croială neutră, spre a nu atrage atenția. Avea o pălărie moale, tot cenuşie, lăsată pe ceafă, şi care-i dădea aspectul unui chefliu întârziat pe stradă. Din clipa în care fusese informat că ministrul de război devenise un oaspete cvasipermanent al contesei, un imaginar clopoțel de alarmă îi zgândărise bănuielile. Îşi începuse investigațiile numai datorită unui raționament elementar, la care se adăuga un al şaselea simț, rod al inspirației sau poate al unei vagi intuiții. Față de general, căpitanul Delarue încerca un simțământ complex. Deşi era cu treizeci de ani mai tânăr decât ministrul său, nutrea pentru acesta toleranța binevoitoare a unui unchi înțelept şi

hârşit cu viaţa faţă de un nepot strălucit la minte, dar ştrengar şi vag iresponsabil. Bănuielile lui faţă de contesa Kaulla căpătaseră oarecare temei, după ce aflase că aceasta – deşi se bucura de o bunăstare materială în Germania – nu era nici pe departe atât de bogată încât să-şi permită luxul de a închiria o vilă pariziană atât de somptuoasă. Nu era de presupus că generalul de Cissey o întreţinea, fiindcă veniturile lui, limitate la leafa de militar, abia dacă îi ajungeau să ducă un trai corespunzător rangului său şi să locuiască într-un apartament relativ modest. În splendida casă a contesei, ministrul – un epicurian convins – se simţea ca un păstrăv într-un cristalin pârâu de munte.

În afară de aceste elemente, căpitanul nu găsise nimic care i-ar fi putut întări suspiciunile. Contesa nu era în relaţii cu crema nobilimii franceze şi nici cu liderii politici. Puţinele persoane care o vizitau făceau parte din înalta burghezie şi se bucurau de o respectabilitate recunoscută. Spre a se încredinţa că prietena generalului nu este în contact cu indivizi suspecţi, cumpărase pe unul dintre servitorii ei, care-i procura săptămânal lista tuturor vizitatorilor, fără să-i omită pe furnizori ori pe meşterii chemaţi ocazional pentru diverse reparaţii casnice. Delarue cercetase cu lupa viaţa, legăturile şi pe cât posibil metehnele fiecăruia. Şi aici investigaţiile lui rămăseseră fără rezultate. Îndârjit, pusese agenţi pe urmele contesei, care o filau ori de câte ori ieşea în oraş. Întocmise o listă a tuturor localurilor frecventate de ea – teatre, restaurante, expoziţii –, a caselor particulare în care era primită şi chiar a prăvăliilor de tot felul unde îşi făcea cumpărăturile. Nici în domeniul acesta nu găsise vreo asperitate de care să se agaţe. Delarue era furios. Comportarea contesei era prea inocentă ca să nu-i provoace neîncrederea.

Căpitanul se uită la cupeul staţionat în faţa unei case din apropiere. Vizitiul picotea pe capră. Nu cumva era vreun agent al Siguranţei, care o urmărea, de asemenea, pe *frau* von Kaulla? Zâmbi. Se deprinsese să vadă agenţi ai Siguranţei şi spioni în mai toţi oamenii de pe stradă. Deformare profesională! Îşi aprinse o ţigară, făcând mâinile căuş, astfel încât să ascundă flăcăruia chibritului, deprindere dobândită pe front. Nu intra în atribuţiile lui să fileze suspecţii. Normal ar fi fost

să claseze dosarul contesei. Un al şaselea simț îl îndemna însă a nu-şi slăbi vigilența.

Un polițist în uniformă, care patrula pe stradă, se apropie de căpitan, rotindu-şi în joacă bastonul ținut la spate.

— Circulă! Circulă!, îl apostrofă cu severitate.

Delarue nu avea interesul să-şi dezvăluie identitatea. Răspunse cu afectată umilință:

— Plec, domnule polițist! Plec! Îmi aprinsesem o țigară.

— Bine! Ai aprins-o! Acum şterge-o!

Glasul lui devenea amenințător.

Căpitanul duse mâna la pălărie în semn de salut şi, ridicându-şi gulerul pardesiului, porni în direcția din care venise polițistul. Acesta îl urmări câteva clipe cu privirea, apoi îşi continuă drumul agale, pierzându-se după colțul străzii. Delarue se uită peste umăr şi când văzu că polițistul se topise, se înapoie la postul său de observație.

„Trebuie să existe o fisură în cuirasa contesei", îşi zise. „Trebuie!"

Dimineața îl prinse în acelaşi loc. Îl încolțiseră fiorii, fiindcă noaptea fusese deosebit de rece. Rezistase însă pe poziție. „Dacă aş fi fost santinelă, reflectă, m-ar fi întrebat cineva dacă mi-e frig?" Ajunsese la a zecea țigară. Avusese însă grijă să arunce chiştocurile cât mai departe, pentru a nu se da de gol că stătuse o vreme atât de îndelungată într-un singur loc. Spre norocul său, polițistul nu se mai înapoiase pe vechiul traseu.

La şase şi jumătate – se luminase bine de ziuă, iar trăsura lăptarului îşi făcuse deja turneul, distribuind sticle pline pe la diverse porți – generalul de Cissey, în civil, părăsi locuința contesei. Mergea bățos, trădându-şi profesia de militar. Bastonul de abanos, pe care-l mânuia cu dezinvoltură, lovea ritmic trotuarul.

De îndată ce-l văzuse pe general ieşind în stradă, Delarue îşi ascunsese fața înapoia gulerului ridicat al pardesiului. Cissey îl cunoştea personal. Ar fi fost penibil să-l descopere făcând de pază sub ferestrele contesei. „Şi-ar fi închipuit că-i sunt rival!", zâmbi înveselit.

Ministrul de război se îndepărtă țanțoş. Desigur că se îndrepta spre apartamentul său de pe malul drept al Senei, spre a-şi schimba veşmintele civile cu ținuta militară.

Vizitiul cu trăsura plecase de mult. Vasăzică nu era agent, aşa cum îşi închipuise Delarue. Îşi aprinse o nouă ţigară. Cu mâinile înfipte în buzunare, se uită iarăşi la ferestrele dormitorului contesei. „Culmea ar fi ca femeia aceasta să fi venit la Paris mânată numai de dragostea ei pentru Cissey!", cugetă dubitativ.

Nu-şi încetă veghea, deşi la Biroul 2 îl aşteptau câteva dosare care se cereau a fi urgent rezolvate. Printre altele, cazul unui spion care se introdusese prin efracţie în cabinetul ambasadorului turc. Din casa de fier cu documente secrete furase o mapă cu scrisori de bună seamă foarte importante, de vreme ce ambasada turcă sesizase Siguranţa franceză. Delarue intrase pe fir de îndată ce anchetatorii ajunseseră la concluzia că operaţia fusese săvârşită de un spion rus, care cu câteva zile în urmă subtilizase o mapă cu documente secrete din biroul ataşatului militar al Austro-Ungariei, folosind acelaşi procedeu. „*Frau* von Kaulla e mai importantă decât spionul rus!, reflectase Delarue îndârjit. Pentru spion mai am timp"!

Câţiva furnizori intrară şi ieşiră din vila contesei la diverse intervale de timp. La ora unsprezece – greu mai trece timpul! – *frau* von Kaulla îşi părăsi locuinţa, plecând spre centru. Ca de obicei, mergea pe jos, căci – explicase ea generalului şi cunoscuţilor – îi plăcea mişcarea, indispensabilă păstrării unei siluete impecabile.

Delarue se luă ca un copoi pe urmele ei. Somnul, care începuse la un moment dat să-i îngreuneze pleoapele, se topise. Păşea alert, înviorat de căldura plăcută a soarelui, care-i scosese frigul din oase.

Asemenea oricărei femei cochete, contesa făcu un turneu prin câteva magazine de lux, dar nu zăbovi în niciunul. Unele dintre acestea le vizita pentru întâia oară. Căci Delarue învăţase pe de rost lista furnizorilor obişnuiţi ai contesei, cu datele precise la care-i frecventase.

Vioaie ca o gazelă, *frau* von Kaulla se opri în faţa vitrinei unui magazin cu mănuşi de pe Rue de Rivoli. Admiră câteva clipe obiectele expuse, apoi intră în prăvălie. După puţin timp ieşi cu un pachetel în mână.

Deodată, în mintea căpitanului zbârnâi un semnal de alarmă. Contesa trecuse prin magazinul acesta cu o săptămână

în urmă. Vizitele ei se repetaseră la intervale nu prea îndepărtate. O femeie cochetă are nevoie de multe mănuși. Unele colecționează asemenea articole. Dar orice exagerare strică. Contesa frecventa prea des acest magazin, pentru ca Delarue să considere vizitele ei pur întâmplătoare. Hotărî deci să-și concentreze investigațiile asupra mănușăriei.

A doua zi de dimineață, proaspăt bărbierit, pus la punct, afectând comportarea unui tânăr elegant și frivol, se înfățișă la magazin. Sub pretextul cumpărării unei duzini de mănuși – se arăta foarte dificil în alegerea nuanțelor – intră în vorbă cu patronul, un evreu politicos de origine spaniolă. Află astfel că acesta era ajutat de salariați relativ tineri, un francez din Menilmontant și un alsacian originar din Colmar. Alsacianul intrase în serviciu cu câteva luni în urmă. Avea o figură care nu spunea nimic, iar îmbrăcămintea sa era neutră, ca și întreaga-i înfățișare.

Delarue părăsi încântat prăvălia, purtând într-o cutie plată mănușile proaspăt achiziționate. Era convins că se afla pe o pistă bună. Cercetări discrete dădură rezultate. Alsacianul – pe nume Julien Steineg – se stabilise la Paris în 1872. Prin mijlocirea unui alt alsacian, agent al său, care se împrieteni cu vânzătorul de mănuși, căpitanul află că Steineg se refugiase în Franța deoarece nu mai putuse suporta stăpânirea nemțească. Familia lui rămăsese la Colmar. Patriotismul afișat de Julien Steineg ar fi trebuit să pledeze în favoarea bunei lui credințe. Delarue imagină însă o ipoteză care avea toate șansele să fie plauzibilă. Nu cumva alsacianul sosise la Paris trimis de serviciul secret german, care-l avea cu ceva la mână? Biroul 2 francez recrutase numeroși agenți din Alsacia. Prin intermediul lor, Delarue află lucruri senzaționale. Un frate al lui Julien Steineg – Ambroise Steineg – fusese arestat de poliția germană fiindcă ascunsese într-o magazie un mic arsenal – patru puști Gros folosite de armata franceză, o pușcă Martini-Henry, trei pistoale Colt și alte cinci pistoale Smith and Wesson cu muniția respectivă. Grație acestor arme, câțiva oameni ar fi putut rezista unui asediu. Ambroise Steineg fusese judecat și condamnat la moarte. În timpul procesului se adunaseră dovezi cum că armele urmau să fie folosite de un grup de atentatori care-și propuneau să ucidă pe guvernatorul Alsaciei. În ajunul

executării sentinței, Ambroise Steineg înaintase împăratului Wilhelm o cerere de grațiere care fusese admisă, pedeapsa cu moartea comutându-se în închisoare pe termen lung. În răstimpul cuprins între condamnarea la moarte și aprobarea cererii de grațiere, Julien Steineg se „refugiase" în Franța. Acest gest de ostilitate la adresa Germaniei ar fi fost natural – presupuse Delarue – să atragă represalii asupra familiei sale, nu să determine o ușurare a pedepsei lui Ambroise. Argumentul acesta spulberă ultimele îndoieli ale căpitanului. Concluziile sale părură întemeiate organelor competente.

Julien Steineg fu supus unei supravegheri strânse. După o nouă vizită a contesei Kaulla la magazinul cu mănuși, alsacianul fu arestat în vreme ce preda un document unui personaj suspect, german de origine, urmărit de mai multă vreme de Siguranța franceză.

Supus unui sever interogatoriu, Julien izbucni în hohote de plâns, apoi mărturisi că fusese recrutat de serviciul secret al Reichului și trimis în Franța pentru a îndeplini o serie de însărcinări, printre care transmiterea mesajelor contesei Kaulla către un agent de legătură german.

Căpitanul Delarue înregistrase un succes de „calibru greu". Aparent, misiunea lui se încheiase. Dar abia acum aveau să înceapă complicațiile. Când luă sub braț dosarul „cazului Kaulla" spre a se înfățișa locotenent-colonelului Dubois, șeful Biroului 2, îl trecu un fior de emoție. În mâna lui se afla soarta generalului de Cissey, ministrul de război, și în ultimă instanță șeful său suprem. I se părea oarecum ciudat, ca el, un simplu căpitan, să poată răscoli un val de fund, care să mătură personalități de prim rang sau eventual un întreg cabinet ministerial. Mai exista și riscul ca președintele Republicii și guvernul să mușamalizeze această afacere, capabilă să stârnească o mare furtună, răsturnând regimul aflat la putere. În acest caz, Cissey, rămas la cârma departamentului de Război, n-ar ezita să strivească pe insignifiantul căpitan care cutezase să-l împingă pe marginea prăpastiei.

Aceste gânduri aruncară un duș rece asupra euforiei lui Delarue. Aproape că regreta dezlegarea unui astfel de caz, care îl punea într-o poziție atât de periculoasă. Dar zarurile fuseseră aruncate. Înapoi nu mai putea da. Aspiră adânc aerul

şi, înarmându-se cu un curaj eroic, îşi făcu semnul crucii şi, cu dosarul sub braţ, porni spre cabinetul locotenent-colonelului Dubois.

Generalul Blot, subşeful Marelui Stat-Major General, sosi la Palatul Elysée la patru după-amiază, oră foarte nepotrivită pentru a fi primit în audienţă de mareşalul Mac Mahon, preşedintele Republicii Franceze. Avea să-i facă o comunicare atât de importantă şi de urgentă, încât găsise cu cale să nu amâne o discuţie care promitea să fie mai mult decât penibilă.

Normal ar fi fost să nu se înfăţişeze mareşalului trecând peste generalul de Cissey. Dar stupefiantele revelaţii ale agentului german Julien Steineg erau atât de compromiţătoare pentru ministrul de război, încât nici nu era de conceput să-l anunţe în prealabil pe acesta asupra concluziilor formulate de căpitanul Delarue, după cercetarea cazului von Kaulla.

Se întrebă dacă Cissey ar fi procedat altfel în cazul că el, Blot, s-ar fi aflat în postura ministrului. Dacă l-ar fi anunţat pe Cissey asupra încurcăturii în care intrase, n-ar fi fost exclus ca acesta să-şi tragă un glonţ în cap, final pe care subşeful Statului Major General nu dorea să-l provoace.

Regreta infinit faptul că şeful său, generalul Gresley, se afla în inspecţie la o mare unitate militară din sudul Franţei. Acum îi revenea lui să fie mesagerul unor veşti rele, misiune care-i repugnase întotdeauna.

Căpitanul viconte de Gonay, ofiţer de ordonanţă al preşedintelui Republicii, era de serviciu la Palat când Blot ceru să fie primit în audienţă de şeful statului. Gonay îi explică stingherit:

— La ora aceasta Excelenţa Sa nu primeşte audienţe.

— Trebuie să-i vorbesc imediat domnului mareşal!

— Evident, dacă aşa stau lucrurile, voi încerca să anunţ Excelenţei Sale sosirea dumneavoastră. Nu credeţi totuşi că ar fi preferabil să reveniţi la şase? Atunci, Excelenţa Sa ar putea să vă primească...

— Lasă-mă, domnule căpitan, să judec personal oportunitatea vizitei mele la această oră nepotrivită. Te rog să mă anunţi domnului mareşal!

Vicontele de Gonay se încruntă imperceptibil şi îşi potrivi monoclul.

— Prea bine. Vă rog să aşteptaţi.

Izbi călcâiele, apoi părăsi încăperea. Străbătu câteva galerii şi saloane, sui o scară de marmură şi ajunse la uşa apartamentului prezidenţial. Ciocăni discret. Justin, valetul personal al mareşalului, îl întâmpină deschizând zgârcit unul dintre canaturi. Vicontele anunţă vizita generalului Blot, subliniind urgenţa invocată de acesta. Servitorul se arătă intransigent.

— Excelenţa Sa a poruncit să nu fie deranjată până la ora şase.

— Ştiu, dar domnul general Blot...

Într-o cameră retrasă, pe care şi-o amenajase în cabinet particular, mareşalul Mac Mahon, preşedintele Republicii Franceze, cânta din cimpoi o melodie veselă, săltăreaţă, menită să-i mai însenineze fruntea, întunecată în restul zilei de grijile absorbitoare ale guvernării. Pentru Mac Mahon cimpoiul juca rolul îndeplinit de vioară în viaţa lui Ingres. Bătrânul mareşal îşi destindea nervii executând cu măiestrie melodii de pe tărâmurile îndepărtatei Scoţii. Pentru ca această inofensivă ocupaţie extraprofesională să nu atragă atenţia lumii din jur, îşi căptuşise cabinetul cu piele matlasată, material ce izola perfect sunetele pline de vioiciune ale rusticului instrument de suflat, respins cu dispreţ de marile orchestre.

Pasiunea nemărturisită a mareşalului pentru cimpoi era justificată de originea sa scoţiană. Vocea sângelui îşi găsise mijlocul de a se exprima într-un mod care nu risca să compromită apartenenţa franceză a celor din neamul Mac Mahon, care renunţaseră la orice legătură cu patria-mumă încă din secolul al XVIII-lea, când un vrednic şi priceput medic – strămoşul actualului mareşal – îşi scuturase papucii de ţărâna înnouratei şi sălbaticei Scoţii, spre a se stabili sub cerul senin şi ospitalier al Franţei. Discipolul lui Esculap era îndrăgostit şi de cariera armelor. Neputându-le îmbrăţişa pe amândouă, găsise o cale ocolită spre a da frâu liber ambelor pasiuni. Se ataşase în calitate de chirurg pe lângă şcoala regală de cavalerie. Exerciţiile hipice ale elevilor, viitori ofiţeri în armatele graţiosului suveran Louis XV, se soldau adeseori cu umeri dislocaţi,

coaste rupte, capete sparte, care necesitau prompte reparații medicale. Atât de priceput era chirurgul scoțian în treburile lui doftoricești, încât faima sa făcuse ocolul Franței. Clientela se îmbulzea mai vârtos decât la locurile sfinte de pelerinaj, renumite pentru vindecările miraculoase. Cu onorariile adunate cu sârg, medicul își cumpărase un titlu de marchiz.

Un nobil de viță veche, coborâtor dintr-un cruciat, care-l însoțise pe regele Louis cel Sfânt în tragica-i expediție militară pornită împotriva necredincioșilor sarazini, auzind de intrarea medicului în rândurile aristocraților, exclamase cu dispreț:

— În trecut, rangul de cavaler era cucerit cu sabia, pe câmpul de luptă. Azi se cucerește cu clistirul și cu lanțeta.

— Și sabia, și lanțeta înțeapă!, exclamase cu umor medicul.

Strănepotul doctorului cu perucă pudrată ignorase lanțeta străbunului și alesese sabia, aducând definitiv în familia sa patima războinică. Sub domnia lui Napoleon al III-lea, tânărul Mac Mahon se cățărase în ierarhia militară până la rangul de mareșal. Victorios în bătălia de la Magenta împotriva austriecilor, fusese recompensat cu titlul de duce de Magenta de către împărat, care-și închipuia că izbutise să egaleze gloria unchiului său Napoleon I.

Explozia războiului franco-german, care avea să mature nu numai cel de-al doilea Imperiu, dar și o întreagă lume, i-a hărăzit mareșalului duce să guste și din vinul amar al înfrângerii. Germanii nu se comparau cu austriecii. Învins la Weissenburg și Wörth, iar în cele din urmă la Sedan, își văzuse recompensate serviciile în 1873 prin înscăunarea sa în suprema funcție de președinte al Republicii Franceze, îndată după retragerea lui Thiers din viața publică.

Urmașul medicului înnobilat era un personaj demn, pătruns de importanța misiunii sale, devotat țării și poporului ajuns sub oblăduirea sa.

Se spunea că Mac Mahon este un fenomen, deoarece, spre deosebire de alți președinți de republică, nu numai că nu se pusese pe înavuțire, ci își cheltuia propria avere spre a-și îndeplini cu toată strălucirea misiunea de purtător de cuvânt al Franței renăscute.

Mareşalul era potopit de griji. Pe tărâm intern – conflictele acerbe dintre monarhişti şi republicani, precum şi frământările furioase din sânul fiecărei facţiuni în parte, iar pe tărâm extern – sperietoarea unui nou război cu Imperiul German în plină şi viguroasă ascensiune. Reconstrucţia ţării greu încercate după dezastrul din 1870 fusese lăsată pe planul al doilea. În acest ameţitor maelstrom, mareşalul îşi găsea un singur derivativ capabil să-i mai destindă nervii: cimpoiul.

Doamna mareşal, coborâtoare din familia ducală de Castries, făcea parte din vechea nobilime, de sânge, care-şi stabilise căminul în aristocraticul cartier Saint-Germain. Dacă soţul ei ar fi cântat la pian sau la vioară, la clarinet sau chiar la trombon, n-ar fi avut nimic de obiectat. Neron era un virtuos executant la liră, iar Friedrich al II-lea, regele Prusiei, atingea la flaut performanţe atinse doar de profesionişti cu renume. Cimpoiul era însă prea plebeu pentru gusturile ei rafinate. Spre a-şi face gustul neştiut de nimeni, Mac Mahon apelase la stratagema secretului cel mai deplin. Cânta în taină, protejat de vigilenţa valetului său personal, care-i îndepărta pe intruşi cu strănicia unui dulău credincios şi harnic.

Intransigenţa servitorului fu pusă însă la grea încercare. Generalul Blot nu cedă. Stărui cu atâta vigoare să fie primit de şeful statului, încât în cele din urmă valetul se îndură să tulbure solitara desfătare muzicală a stăpânului.

Mac Mahon, înştiinţat, se despărţi cu regret de cimpoi şi trecu în cabinetul său de lucru. Peste câteva momente, generalul îşi făcu grav intrarea. După scuzele de rigoare, puse pe birou, sub ochii preşedintelui, dosarul cazului von Kaulla. În timpul lecturii pieselor scrise, prinse cu şnur între copertele cartonate, trăsăturile bătrânului şef de stat se alterară vizibil. Muşchii fălcilor începură să-i joace sub pielea ridată a obrajilor. Ridică privirile de deasupra dosarului.

— Blot, ce scrie aici corespunde întru totul adevărului?

— Întru totul Excelenţă, răspunse monocord generalul.

Mac Mahon plecă fruntea. Stătu câteva clipe nemişcat, apoi agită un clopoţel de argint. Ofiţerul de ordonanţă răspunse la apel.

— Ordonaţi, domnule mareşal!

— Generalul de Cissey să vină imediat la mine!

După ce căpitanul de Gonay se retrase, se adresă generalului:

— Blot, când va sosi de Cissey să treci în camera alăturată. Vreau să-i cer explicații între patru ochi. Îți promit că voi rezolva această chestiune.

Trei sferturi de oră mai târziu, ministrul de război își făcu jovial intrarea. Arbora un foarte cochet costum civil. În cravata cu picățele purta un ac cu o perlă neagră, superbă. Președintele privi critic bijuteria. De Cissey salută cu familiaritate, așa cum se procedează între prieteni, și se așeză nonșalant într-un fotoliu *Empire*.

— De ce m-ai chemat la ora asta atât de nepotrivită? Curierul tău m-a scos din alcovul unei foarte frumoase doamne. Ce s-a întâmplat? Au pătruns pe teritoriul nostru trupele germane?

Tonul lui era glumeț. Avea obrajii ușor congestionați. Băuse mult sau poate făcuse dragoste? După o anumită vârstă, gustarea acestor plăceri lasă urme vizibile.

Mareșalul îl privi sever:

— Cissey, perla aceea neagră reprezintă prețul trădării sau este un cadou din partea unei femei care te-a îmbrobodit ca pe un imbecil? Aș prefera a doua alternativă, deși nu te onorează deloc, decât să știu că ți-ai vândut țara pentru bani.

Zâmbetul îngheță pe buzele ministrului. Se ridică brusc din fotoliu.

— Ce vrei să spui? Dacă ai făcut o glumă, te previn că este foarte proastă.

Mac Mahon împinse spre el dosarul deschis.

— Stai jos și citește. Apoi vom sta de vorbă!

De la primele file pe care-și aruncă ochii, broboane desudoare prinseră să se scurgă pe fruntea și pe obrajii cu pete violacee ai ministrului. Mareșalul îi urmărea reacțiile pe chip. Stupoarea profundă, copleșitoare, întipărită în ochii generalului, nu părea contrafăcută. Acesta era nu numai șocat de revelațiile cuprinse între pereții dosarului, dar și apăsat de o rușine nimicitoare. Mac Mahon cunoștea oamenii. După jocul de expresii oglindite pe fizionomia lui de Cissey, înțelese că acesta nu era vinovat decât în măsura în care se lăsase prostit de o femeie fără scrupule.

Generalul termină lectura fără ca tăcerea din cameră să fi fost tulburată de vreun cuvânt. Doar ceasul aurit de pe cămin își depăna molcom tic-tac-ul. Când ridică ochii de deasupra dosarului, chipul îi era descompus, livid. Bărbia, mâinile îi tremurau.

— Îngrozitor!, bolborosi. Îngrozitor! M-am lăsat prostit ca un tânăr imberb! Nu pot să cred! Nu pot să cred!

Își masă tâmplele, strânse parcă în chingi înroșite în foc.

— Îți jur că n-am știut nimic. În vanitatea mea prostească, mi-am închipuit că mă iubește. Vai, cât de amarnic m-am înșelat!

Mareșalul își netezi gânditor mustața albă.

— Greșelile se plătesc, Cissey!

Generalul își desprinse cu gesturi sacadate acul cu perlă de la cravată, îl lăsă să cadă pe parchet și îl strivi cu călcâiul...

În aceeași seară, doi inspectori de la Siguranță se înfățișară contesei von Kaulla. Politicos, dar ferm, îi puseră în vedere că este expulzată din Franța.

Frau von Kaulla protestă vehement:

— Nu înțeleg de ce s-a luat împotriva mea o măsură vexatorie? Mă voi plânge prietenilor mei, toți oameni cu influență! Mă voi plânge ministrului de război, generalul de Cissey!

— Generalul de Cissey nu mai face parte din guvern, doamnă!

— De când?

— De azi, doamnă.

Baroneasa se schimbă la față. O încolțiră presimțiri rele. Scăzu tonul:

— În sfârșit, ce imputări mi se aduc?

— Vă anunț că sunteți învinuită de spionaj în favoarea Germaniei.

Obrazul contesei se aprinse. Afectă o indignare care nu convinse pe nimeni.

— Dar asta e o calomnie nerușinată! Am să mă plâng ambasadorului țării mele! Voi pretinde să mi se ceară scuze de către reprezentanții autorităților franceze!

— Doamnă, vă invit să încetați comedia! Dispunem de probe indiscutabile! Ați săvârșit acte de spionaj împotriva acestei țări. Complicii dumneavoastră au și fost arestați, urmând a fi deferiți justiției. Mulțumiți Proniei că nu le împărtășiți soarta.

Contesei von Kaulla i se încleștară fălcile. O cuprinse un val de panică. Asistă la percheziția care i se făcu, fără să mai schițeze un gest. Își adună apoi bagajele sub supravegherea polițiștilor. În aceeași seară fu îndrumată, sub escortă, spre granița germană. Când se văzu pe teritoriul Reichului, contesa respiră ușurată. Dacă ar fi încăput pe seama tribunalelor franceze, n-ar fi scăpat fără o lungă perioadă de detenție.

Ziarele franceze anunțară demisia generalului de Cissey din motive de sănătate. În jurul cazului von Kaulla nu se făcu vâlvă. Dacă opinia publică ar fi aflat că o spioană germană a fost amanta ministrului de război, s-ar fi stârnit un scandal de asemenea proporții, încât de pe urma lui ar fi sombrat, o dată cu generalul de Cissey, întregul guvern. Ar fi avut de suferit indirect și mareșalul Mac Mahon, prieten și protector al generalului.

Pe generalul de Cissey pierderea portofoliului ministerial îl duru însă mai puțin decât spulberarea iluziilor că mai putea inspira simțăminte de iubire femeilor tinere și frumoase.

*
* *

Dimineață de aprilie în Bois de Boulogne.

Pale de vânt destrămau pâcla joasă care părea să învăluie pădurea și aleile cu un strat de vată lipsită de consistență. Soarele răzbi printre zdrențele alburii și, deodată, peste întreaga fire se desfășură feeria seninului. Picăturile de rouă aprinse de văpaia aurie sclipeau ca niște riviere de diamante aninate pe ramuri, pe mugurii care prindeau să se deschidă. Călăreți matinali se plimbau pe aleile șerpuite, aspirând aerul curat.

Cerul – vastă cupolă bizantină, magnific aurită – strălucea acum orbitor, împrumutând lumină din lumina soarelui.

Pe aleea Longchamp, prințul Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris, își făcea obișnuita promenadă călare, însoțit de un tânăr și foarte chipeș atașat de legație, Bernhardt von Bülow, fiul secretarului de stat de la Externe. Bülow sosise de la Berlin și se afla în drum spre Roma. Făcuse un ocol până la Paris, deoarece cancelarul Bismarck îi încredințase pentru ambasador un mesaj personal, pe care-l socotise prea exploziv spre a fi trimis pe căi normale.

Tânărul von Bülow vorbea cu entuziasm despre Roma, despre primii lui pași în calitate de diplomat în acest încântător oraș.

— N-am să uit senzația de fericire – nu exagerez, mă simțeam realmente fericit – când am coborât în *Piazza di Spagna.* Deși era în octombrie, domnea o căldură plăcută, ca în plină vară, iar cerul avea un albastru pe care niciun pictor n-a reușit să-l aștearnă vreodată pe pânză. Mi-am lăsat lucrurile la Hotelul Londrei, unde îmi reținusem telegrafic cameră, și am alergat să văd Forumul. Abia după ce am zăbovit la picioarele uneia dintre coloanele de marmură, prin preajma căreia defilaseră desigur legiunile lui Caesar și ale lui August, m-am prezentat la *Palazzo Caffarelli,* unde am fost primit de domnul ministru von Keudell. Domnul von Keudell este un personaj remarcabil. Cugetă profund înainte de a rosti o frază. Cred că este mai zgârcit la vorbă decât Wilhelm Taciturnul...

Prințul Hohenlohe zâmbi. Îl cunoștea pe Keudell și capacitatea lui de a tăcea. Clevetitorii pretindeau că Bismarck atribuia mutenia lui Keudell profunzimii gândurilor, superiorității sale intelectuale. El, Hohenlohe, știa mai bine cum stăteau lucrurile. În copilărie, Keudell cântase la pian, la patru mâini, cu o prietenă de aceeași vârstă, Johanna von Putthammer, care avea să devină soția lui Bismarck. Statornica Johanna nu-l uitase pe colegul ei cu pantaloni scurți. Îl prezentase în culori atât de elogioase cancelarului, încât acesta îl numise pe Keudell șef al personalului din Ministerul Afacerilor Externe, apoi ministru plenipotențiar la Roma. Cam în acest chip intimii mărimilor sunt unși înalți demnitari, reflectă critic prințul. De la Keudell, gândul îi fugi la Bismarck, apoi la mesajul acestuia. În vreme ce proaspătul atașat de legație perora despre minunățiile Romei, Hohenlohe recapitula sensul recomandărilor

cancelarului și gravele lor implicații. „Acționează cu prudență, dar și cu fermitate. Socotesc războiul cu Franța inevitabil. Dacă tot trebuie să izbucnească, prefer ca acest eveniment să se petreacă astăzi, și nu mâine. În eventualitatea unei deschideri apropiate a ostilităților, manevrează astfel încât Franța să apară vinovată în ochii lumii."

În aceeași clipă îi ajunseră la ureche vorbele secretarului de legație, care se lansase într-un discurs asupra societății din Roma.

— Este o lume politicoasă, prevenitoare, dar, în același timp, neînfrânată, pătimașă și atât de duplicitară, încât te face să te gândești fără voie la „lumea" Renașterii. În culise circula zvonul că generalul Iezuiților, deși expulzat cu întregul său ordin monahal din Italia unificată și laicizată, trăiește confortabil la Roma, datorită subsidiilor furnizate de regele Victor Emmanuel. Numeroși miniștri și generali italieni au veri, unchi și nepoți printre iezuiți. Așa se și explică toleranța autorităților față de membrii acestui ordin, care și-au scos pe ascuns cărțile și manuscrisele, inestimabile, din biblioteca lui Gésu și le-au transportat în Franța. Domnul von Keudell spune că iezuiții își propuseseră să distrugă Imperiul German, așa cum au distrus Regatul Neapolelui. Însuși ex-regele Neapolelui s-a plâns într-o zi ministrului nostru că iezuiții, dușmani înverșunați ai Casei de Bourbon, l-au făcut să piardă tronul.

Hohenlohe cunoștea eforturile titanice ale lui Bismarck de a spulbera influența catolicismului în Germania. Vorbele lui Bülow îi dădură o idee.

— La Roma ai putut afla numele cardinalilor ostili ordinului?

— Da. Franchi, Guidi, Martel, de Luca și de Angelis. Aceștia au lucrat întotdeauna împotriva iezuiților. Bineînțeles, acțiunea lor nu este de notorietate publică.

— Dumneavoastră, cei de la legație, căutați să vă sprijiniți pe ei. Lăsați-i să înțeleagă că iezuiții întreține, activează spiritul revanșard al francezilor. Am auzit că și prințesa Caroline Witgenstein este ostilă ordinului. Am putea să ne folosim și de ea.

Hohenlohe îşi consultă ceasul prins de buzunarul vestei cu un lanţ de aur.

— Bülow, spre regretul meu, va trebui să întrerupem această plăcută conversaţie. Peste o oră sunt aşteptat la Quai d'Orsay. Decazes doreşte să mă întâlnească. Îmi închipui despre ce chestiuni vrea să mă întreţină.

Cei doi călăreţi făcură drumul întors şi se îndreptară spre Porte Dauphine, unde îi aşteptau două trăsuri. Acolo, Hohenlohe îşi luă rămas-bun de la tânărul său oaspete.

— Când pleci la Roma, Bülow?

— Mâine în zori, Excelenţă.

— Înseamnă că nu o să ne mai vedem până atunci. Îţi urez drum bun. Totodată, te rog să transmiţi complimentele mele lui Keudell. Dacă voi putea să-mi rezerv puţin timp liber, voi veni pentru două sau trei săptămâni la Roma.

Ajuns la ambasadă, Hohenlohe îşi schimbă ţinuta şi după ce aruncă o privire rapidă asupra ziarelor de dimineaţă, cu ample comentarii în jurul scăderii pronunţate a valorilor la Bursă, consecinţă firească a stăruitoarelor zvonuri prevestitoare de război, plecă spre Quai d'Orsay.

De dimineaţă renunţase să-şi mai ia micul dejun. Stările de încordare nervoasă îi tăiau pofta de mâncare. Iar audienţa la ministrul afacerilor externe avea să fie furtunoasă. Decazes nu îl timora. Departe de asta. Ştia însă că de discuţia de azi avea să depindă în mare măsură sporirea sau scăderea tensiunii dintre Germania şi Franţa.

În vreme ce trăsura îl ducea spre Quai d'Orsay, contempla lumea de pe trotuare. În cazul izbucnirii unei conflagraţii – pe care Bismarck o dorea cât mai neîntârziată – câţi dintre bărbaţii, aflaţi acum în drum spre treburile lor, vor mai apuca să sărbătorească viitorul An Nou? Câte cămine se vor îndolia? Numărul văduvelor şi al orfanilor va spori, după cum va spori şi ura dintre francezi şi germani, ură generatoare de noi războaie. El, Hohenlohe, era convins, ca şi Bismarck, cum că un conflict militar în această parte a lumii nu putea fi ocolit. Nu era în interesul Germaniei să fie ocolit.

Ducele Decazes îl aştepta în cabinetul său. Afabil, dar încordat, în ciuda aparentului său calm, întinse o mână prietenească ambasadorului. Ministrul era nu numai nedumerit, dar

și alarmat de tăcerea de rău augur a prințului, care înultimele zile evitase sistematic să-l întâlnească. Decazes socotea mai necesară ca oricând o explicație care – credea el – va limpezi apele. Raportul lui Gontaut, referitor la discuția purtată de acesta cu von Radowitz, îl trimisese reprezentanților Franței în străinătate, recomandându-le să-l aducă lacunoștință guvernelor respective. Sosise momentul ca marile puteri să fie oficial informate de mersul evenimentelor.

— Domnule ambasador, am dorit să avem această întrevedere pentru a ne concentra eforturile în vederea salvării păcii grav amenințate, pe care sunt convins că o iubiți tot atât de mult ca și mine.

Hohenlohe surâse, cu aparența unei profunde sinceități.

— Misiunea noastră, a diplomaților, este să salvgardăm pacea, domnule ministru. Germania dorește pacea. Mai mult decât atât, are nevoie de ea spre a-și consolida imperiul. Numai de dumneavoastră și de oamenii politici francezi depinde ca războiul să fie evitat.

— Domnule ambasador, socotesc că explicațiile furnizate de ambasadorul nostru pe lângă Maiestatea Sa Împăratul Wilhelm au înlăturat definitiv orice temeri în legătură cu pretinsele noastre pregătiri de război. Sunt nu numai surprins, dar și îndurerat, prințe, de încăpățânarea cu care unii oameni politici din Berlin ne atribuie intenții agresive.

Hohenlohe ridică mâinile spre cer, adoptând atitudinea unui cardinal care imploră pe Dumnezeu Atotputernicul să mântuiască turma rătăcită a oamenilor învrăjbiți.

— Sunt profund îndurerat, domnule ministru, de interpretarea pe care o dați evenimentelor. Germania nu vrea decât să-și ia măsuri de apărare. N-am să repet argumentele întemeiate ale cancelarului Bismarck și ale colaboratorilor săi. Am să mă refer numai la câteva elemente – unele foarte cunoscute, altele mai puțin cunoscute – care pledează în defavoarea Franței. Sunt informat, de pildă, că delegați ai armatei franceze au făcut demersuri spre a cumpăra cai din Rusia și din Ungaria, după ce au văzut că piața germană li se închide din cauza măsurilor ordonate de cancelar, în urma protestelor ușor de înțeles ale parlamentarilor noștri

Ducele Decazes își stăpâni iritarea.

— Domnule ambasador, chestiunea cumpărării de cai de pe piețele străine a fost lansată de către escroci și speculanți nerușinați, dornici să obțină prețuri astronomice pentru cei câțiva cai tineri necesari unităților de cavalerie în vederea înlocuirii cailor bătrâni scoși la reformă. Am trimis o circulară la Viena, la Stockholm și la St.-Petersburg pentru a demasca aceste tentative de escrocherie.

Hohenlohe asculta placid explicațiile ministrului, ținându-și coatele rezemate de brațele fotoliului și palmele împreunate în dreptul buzelor. Peste câteva clipe avea să arunce în balanță un argument, mai mult decât atât, o dovadă care-l va prinde pe Decazes nepregătit. Informația o primise în ajun de la Berlin Stieber, ministrul Poliției Reichului, o pescuise prin agenții săi secreți care împănau lumea politică franceză.

— Guvernul dumneavoastră, domnule ministru, a hotărât să lanseze un împrumut în vederea sporirii înarmărilor. Colegii dumneavoastră de la ministerele de Război și Finanțe v-au informat, desigur.

Decazes se încruntă imperceptibil. Cum de ajunsese această chestiune la cunoștința nemților? Era uluitor! După scandalul abia înăbușit asupra cazului Cissey, se va constata oare că un alt membru al guvernului furnizase inamicului – cu sau fără voie – informații secrete de cea mai mare importanță? Era convins că Bismarck se va folosi de acest nou argument spre a lovi Franța și a o discredita în fața străinătății. Decazes hotărî să ia taurul de coarne.

— Domnule ambasador, împrumutul acesta era necesar Franței, secătuită de bani după plata uriașei indemnizări de război impusă de țara dumneavoastră. Pentru a nu da naștere la neînțelegeri susceptibile a fi speculate în defavoarea noastră de către pescuitorii în apă tulbure...

„Pescuitori în apă tulbure!", repetă în sinea lui Hohenlohe. „Ce termen puțin diplomatic." Se bucură fiindcă expresia folosită de ministru demonstra că acesta începuse să-și piardă cumpătul. Dar continuarea frazei interlocutorului îi tăie orice elan.

— ... și pentru a da o nouă dovadă Europei de buna noastră credință, voi cere guvernului să renunțe la acest împrumut.

„Decazes și-a jucat bine cartea", reflectă Hohenlohe iritat. Se prefăcu însă a-i accepta cu satisfacție explicațiile.

— Sunt convins, domnule ministru, că prințul Bismarck va aprecia eforturile dumneavoastră de a salva pacea.

Decazes zâmbi trist.

— Credeți-mă, domnule ambasador, nu-mi fac iluzii asupra bunelor intenții ale cancelarului Bismarck și nici asupra sprijinului pe care ni l-ar da eventual Europa. Pot să vă asigur, și vă rog să transmiteți aceste asigurări și domnului cancelar, că nu vom furniza Germaniei nici măcar umbra unui pretext care să-i justifice agresiunea. Voi dovedi prin fapte Europei perfecta noastră corectitudine și dorința vie de pace a Franței. Nu vă vom ataca! Iar dacă trupele germane vor invada Franța, voi sfătui pe mareșalul Mac Mahon să se retragă cu armatele și cu întreg guvernul său pe Loire, și acolo să aștepte – fără a trage o singură lovitură de tun – ca Dumnezeu și întreaga lume civilizată, trezită la realitate, să înfiereze agresiunea germană.

„Comediantule!", reflectă la rece Hohenlohe, analizând studiata creștere de tensiune a peroratiei lui Decazes. „Ți-am înțeles jocul! Ești abil, dar partida nu s-a încheiat încă. Speri să mă las antrenat de mânie și să-ți dau o replică dură, pe care s-o folosești mâine împotriva mea. Nu! Nici eu nu-ți voi oferi pretexte, șiretul meu Decazes!"

— Îmi permit să vă atrag atenția, domnule ministru, replică Hohenlohe cu ton potolit, ce contrasta cu stridențele căutate ale interlocutorului, că resentimentele dumneavoastră împotriva Germaniei vă determină să folosiți termeni exagerat de tari. N-am să mă formalizez, fiindcă iubesc pacea și doresc să ajungem la un *modus vivendi* convenabil ambelor noastre popoare. Voi comunica declarațiile dumneavoastră guvernului pe care-l reprezint, în speranța că până la urmă spiritul de împăciuire va învinge. În ceea ce mă privește, am toată încrederea în cuvântul Excelenței Voastre, dar trebuie să admiteți că nu-mi va fi ușor să restabilesc încrederea între guvernele noastre numai în temeiul unor explicații verbale.

— Să nu ne ascundem după vorbe, domnule ambasador. Dacă prințul Bismarck ar renunța la politica lui agresivă față de Franța și ar adopta o atitudine conciliantă, înțelegătoare,

ar face din învinşii de ieri prietenii de mâine ai Germaniei. În acest chip ar dispărea şi necesitatea cheltuielilor nebuneşti pentru înarmare, care în ultimă instanţă apasă pe grumazul omului de rând.

Prinţul Hohenlohe se ridică din fotoliu, fără să dea un răspuns direct ofertei lui Decazes.

— Domnule ministru, sper să ne revedem spre a limpezi şi ultimele divergenţe care ne mai despart. Zilele acestea am să plec la Berlin în interes personal. Voi profita de ocazie spre a supune cancelarului punctul dumneavoastră de vedere.

Ambasadorul se retrase luându-şi rămas-bun cu o amabilitate ostentativă, pe care ministrul o taxă – în sinea lui – drept filistinism. Era mulţumit totuşi, fiindcă definise atitudinea Franţei. Rămânea de văzut cum va reacţiona Bismarck.

*
* *

— Piotr Kuzmici, mai dă-mi o păsuire! De ce vrei să mă nenoroceşti? Nu-ţi pot achita datoria cu bani lichizi, dar poliţele astea, semnate de datornicii mei, reprezintă bani.Poftim! Ţi le dau!

Piotr Kuzmici Garbov se uită din înaltul staturii sale de uriaş la chelia interlocutorului, care-şi lăsase capul în pământ şi îşi frământa deznădăjduit mâinile osoase.

— De ce vrei să mă faci pe mine vinovat de nenorocirea ta, Ivan Ilici? Când ai fost la ananghie, ţi-am ascultat păsul. Te-am împrumutat cu dobândă mică, de parcă mi-ai fi fost frate! Ştii bine, nu sunt cămătar! Nu-mi place să-mi jupoi datornicii. La nevoie îi şi păsuiesc. Sunt înţelegător, dar nu tâmpit. Îmi dai în contul datoriei nişte poliţe ale unor indivizi insolvabili. Ai fost aprig la câştig, Ivan Ilici! Le-ai împrumutat bani cu camătă. Atât de bucuros ai fost că ţi-au dat dobândă mare, încât nu te-ai mai uitat la garanţii. Acum vrei să-mi bagi pe gât nişte hârtii fără valoare.

Se uită prin prăvălia mare, dar murdară, cu rafturi văduvite de mărfuri. Acolo unde ar fi trebuit să se ridice în stive baloturi de catifea şi de stofă, se aflau acum numai straturi de praf şi pânze de păianjen.

Datornicul ridică asupra lui Garbov nişte ochi apoşi, de beţiv. Îi tremura bărbia, şi glasul îi tremura. Un hohot de plâns i se ridică în gâtlej.

— Dacă-mi iei prăvălia, mă laşi pe drumuri cu toţi ai mei, Piotr Kuzmici. Am nevastă, fată de măritat, doi băieţi...

Uriaşul îl privi cu compătimire:

— Îmi pare rău pentru tine, Ivan Ilici, dar eu nu dau bani de pomană. Pomana o fac la biserică. Te-am împrumutat fiindcă mi-ai spus că vrei să-ţi cumperi mărfuri. Pentru că te cunosc de multă vreme, mi-am zis să te ajut. Dar tu ai folosit banii ca să faci cămătă.

Datornicul, zăgăzuindu-şi suspinele, îl privi cu o scânteiere de viclenie în ochi

— Dar tu, Piotr Kuzmici, nu dai bani cu împrumut?

— Sigur, fac şi treaba asta. Dar nu-i omor pe oameni cu dobânzile. Evident, îmi iau garanţii. Gajuri, ipoteci, orice îmi poate asigura revenirea banilor la matcă. Prăvălia am să ţi-o iau, căci e dreptul meu. Dar n-am să te las pe drumuri, cum te temi. Am să te angajez vânzător şi am să te plătesc omeneşte. Am nevoie şi de o slujnică. Fata sau femeia ta ar putea să intre la mine în slujbă.

— Fata şi nevasta mea slujnice? Niciodată!

— Bine! Nu te supăra! Mâine trimit oameni să ia prăvălia în primire. Dacă vrei, poţi să rămâi chiriaş în locuinţa de la etaj.

— Chiriaş în casa mea!, se văită negustorul.

— Casa nu mai e a ta, Ivan Ilici. Iar dacă nu crezi că ai să poţi plăti la timp chiria, mută-te! Şi nu mă sileşti să-ţi scot la mezat mobilele. Postul de vânzător ţi-l păstrez. Acum te las. Mai am şi alte treburi. Cu bine, Ivan Ilici!

Când se văzu în stradă, Garbov îşi umflă pieptul cu aerul primăvăratic, ascultă cu plăcere o turturea care şi depăna cântecul într-un copac, apoi se urcă în brişca înaltă, trasă la trotuar. Şfichiui cu biciul crupa lucioasă, bine ţesălată a calului, şi porni la drum. Mai avea multe de făcut în dimineaţa aceasta. Deşi atinsese pragul celor 60 de ani, muncea cu aceeaşi neostoită vigoare ca la 20. Ginerele său, Grişa, îl îndemna să se retragă din activitate, să se odihnească, să-şi îngrijească

sănătatea, să se bucure de viață, căci destul trudise ca să ridice, cărămidă cu cărămidă, marea lui avere de azi.

— Mă crezi atât de neputincios?, zâmbise strâmb Garbov. Dacă mi-aș pune mintea cu tine, cât ești de tânăr, te-aș țintui cu umerii la pământ în doi timpi și trei mișcări. Cum îți închipui că aș fi în stare să lenevesc la soare, lăsându-te pe tine să dai iama prin agoniseala vieții mele? Tu vezi-ți de socotelile tale la depozitul de cereale, căci la asta te pricepi, iar eu am să-mi văd de sănătate fără să-mi porți tu de grijă. După ce-oi închide ochii, ai să te ocupi de partea din avere care are să revină Glikeriei și copiilor ei. Și cu asta, am încheiat vorbăria! Șterge-o la muncă!

Grișa nu era băiat rău. Altfel nu l-ar fi acceptat ca ginere. Îl scotea însă din sărite pe Garbov iubirea oarbă a fiicei sale pentru acest venetic, care la urma urmei fusese primit în familie numai spre a-i dărui lui nepoți. Câteodată, când îl certa pe Grișa pentru câte o greșeală mai gogonată, deslușea în ochii Glikeriei o expresie de ură care-l înfuria. „Pentru un neisprăvit pe care l-am adus în casă doar cu hainele de pe el, fiica mea mă privește ca pe un dușman." Într-o seară, purtarea ei îl înfuriase atât de tare, încât îi poruncise să-și facă bagajele și să plece cu omul ei cu tot, a doua zi, în zori, încotro vor vedea cu ochii. Se zice că noaptea este un bun sfătuitor. În timp ce veghea în întuneric – multe ceasuri nu fusese chip să adoarmă – i se domolise supărarea. Căci, cugetase el, este firesc pentru o femeie să-și iubească și să-și respecte bărbatul. Afară de asta, nu se putea lipsi de copiii lor, pe care-i îndrăgise foarte. Dimineața îi chemase pe cei doi soți în camera lui și îi poftise – fără comentarii – să-și desfacă bagajele și să-și vadă de treburi, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Mai rău însă îl supăra Evdokia, fiica lui cea mare. Aceasta căzuse în mania religioasă, îmbrățișând credința sectei *spas sovstcina,* care avusese revelația revenirii lui Anticrist pe pământ și a identificării sale cu creștinismul. Sectanților le era interzis să aibă vreo legătură cu creștinii, păcătoși prin definiție. Mântuirea nu aveau să și-o găsească decât mărturisindu-și păcatele și implorând iertarea lor în fața Mântuitorului și a Sfintei Fecioare cu Pruncul. Evdokia se ofilise, se stafidise, claustrându-se ore întregi în iatacul ei și înălțând rugăciuni

fierbinți cerului. Umbla înveşmântată în negru şi evita să dea ochii cu oaspeții tatălui ei şi chiar cu furnizorii. Pe soțul Glikeriei şi pe copiii acestora îi accepta cu resemnare, deşi îi socotea şi pe ei nişte perfizi discipoli ai Satanei.

Garbov nu-l iubea cu adevărat decât pe unicul său fiu, Nikolai, în care văzuse pe acel care avea să-i continue visurile, strădaniile, să-i consolideze şi să-i sporească averea. Nikolai pornea de la un nivel rezervat doar privilegiaților sorții. Părintele său plecase de la zero. Fiu al unui țăran liberat, nu avusese timp să se bucure de copilărie, de adolescență, de tinerețe, fiindcă din fragedă vârstă fusese nevoit să-şi câştige singur existența. Tatăl său, negustor ambulant, murise curând după naşterea lui Piotr, de pe urma rănilor căpătate într-o încăierare cu nişte beţivi la târgul din Nijni Novgorod. Maică-sa se stinsese după un an, măcinată de o boală față de care vrăjile şi descântecele rămăseseră fără efect. Piotr continuase îndeletnicirea paternă, umblând din sat în sat cu tot felul de mărfuri ieftine. Țărăncile, înduioşate de viața grea a copilandrului care le trezea instincte materne, îi goleau taraba fără să se tocmească „la sânge", aşa cum făceau cu alți vânzători ambulanți, mai vârstnici. Când începuse să-i mijească mustața, Piotr se văzuse în posesia unui capital de câteva sute de ruble. Ajutat poate şi de noroc, îl dublase şi îl triplase uimitor de repede. Din cele aproape şase mii de târguri care se țineau anual prin oraşele şi satele Sfintei Rusii, Piotr le alegea – cu un fler remarcabil – doar pe acelea susceptibile să-i prilejuiască profituri grase. Era văzut cu căruța lui la Saratov şi la Kaluga, la Simbirsk şi la Poltava, la Novgorod şi la Viatko, la Vitebsk şi la Orenburg, fără să-şi îngăduie o clipă de răgaz. Pentru că afacerile lui înfloreau, îşi luase un ajutor, apoi doi. Se înmulțiseră şi căruțele cu care-şi transporta mărfurile, tot mai variate şi de bună calitate. La vârsta de douăzeci de ani dispunea de o caravană de douăzeci de căruțe. Potrivirea de cifre îi păruse atunci de bun augur. În 1835 închiriase o prăvălie la Nijni Novgorod. Îi mersese atât de bine, încât în mai puțin de cinci ani îşi cumpărase prăvălia, precum şi alte câteva din jur, extinzându-şi operațiile şi asupra comerțului cu cereale. Urmase o ascensiune meteorică. Deschisese magazine arătoase la Vladimir şi la Riazan, apoi

la Moscova şi la St.-Petersburg. Se specializase în comerţul de textile, de cereale şi de arme, sporindu-şi an de an cifra de afaceri, lansându-se în operaţiuni de import-export, mai toate încununate de succes. La patruzeci de ani era un om bogat. La cincizeci se afirma printre fruntaşii asociaţiei negustorilor. Acum, la şaizeci, circula zvonul că va fi ridicat la rangul de burghez notabil, ceea ce reprezenta o recunoaştere oficială a meritelor sale şi a locului pe care-l ocupa în societate.

Garbov, în ciuda situaţiei lui proeminente, nu izbutisesă-şi rafineze manierele, limbajul, portul. Avea mâini păroase, mari ca nişte lopeţi; picioarele scurte, butucănoase, îi susţineau corpul vânos, masiv, ca de urs; gâtul gros, înfăşurat iarna, vara cu un fel de năframă în loc de cravată, sprijinea un cap bolovănos, cu un nas mare, rotund şi roşu, ce contrasta cu barba pătrată, înspicată cu alb, şi cu părul tuns cu oala, ţărăneşte. Ţărănească îi era şi cămaşa, încheiată pe o parte, împodobită la tivuri cu motive înflorate, ruseşti, cu poalele scoase în afara pantalonilor, port la care renunţaseră mai toţi negustorii înstăriţi. Gesturile îi erau bruşte, stângace, vorbirea greoaie, necultivată. Hainele lungi, comode, din stofă groasă, dar de bună calitate, cădeau pe trupul său otova, ca pe o sperietoare. Pe revere avea întotdeauna răspândite fire de tutun. Tutunul fumat cu patimă îi îngălbenise şi mustaţa, şi degetele. În orice ocazie era încălţat cu cizme. Până şi la solemnităţi, când avea obligaţia să-şi pună pantaloni lungi, îi purta peste carâmbi. Glasul îi era aspru, răguşit, tonul poruncitor, inflexibil. Îi ştiau de frică şi copiii lui, şi numeroşii angajaţi. În ciuda severităţii, a asprimii sale, nu era om rău. Se arăta neîndurător faţă de toţi aceia cu care încheia afaceri, fiindcă era hotărât să-şi apere drepturile.

Se spunea că Piotr Kuzmici Garbov nu avea slăbiciuni. Nu-i plăcea jocul de cărţi, nu se întrecea cu băutura, de femei nu avusese niciodată timp, n-avea ambiţii deşarte, nu umbla după decoraţii şi nici după alte onoruri.

— M-am născut ţăran şi ţăran am să mor. Am agonisit mulţi bani în viaţa mea, dar tot un necioplit am rămas. Nici nu ştiu să cheltuiesc, aşa cum se pricep atât de bine oamenii cu avere şi cu educaţie aleasă, obişnuia să spună în puţinele lui momente de expansivitate.

Garbov nu avea decât două țeluri: să adune avere și să apuce a-și vedea feciorul luând cârma întreprinderilor întemeiate de el. Pe Nikolai îl trimisese la școli înalte, privilegiu de care el nu se bucurase. Învățase singur să citească, să scrie, să socotească, dar niciun contabil, oricât de priceput, n-ar fi fost în stare să-i țină registrele într-o ordine mai desăvârșită, niciun bancher cu experiență nu s-ar fi condus mai bine în jungla marii finanțe și niciun om de legi, oricât de versat, nu s-ar fi descurcat mai mulțumitor în hățișurile procedurilor.

— Dacă aș fi avut și carte, spunea fiului său, astăzi aș fi fost mai puternic și mai bogat decât Demidov. Tu însă ai să mă întreci și pe mine, și pe Demidov.

Garbov încercase cea mai mare deziluzie când Nikolai, după terminarea unui foarte scump pension particular, unde învățase limbile străine, dansul, scrisul, muzica, desenul și foarte puțină matematică, îi declarase hotărât că vrea să se facă ofițer.

— Ofițer?, exclamase Garbov, înecându-se de mânie. Să trăiești cu o leafă de mizerie, într-o garnizoană de mâna a treia? Nu ești fiu de nobil ca să fii primit în vreo unitate de gardă sau în vreun regiment de cavalerie. Cine are să se ocupe de averea pe care am durat-o cu atâta trudă? Consilierul Ravdulin mi-a trimis vorbă că în curând am să fiu înălțat la rangul de burghez notabil ereditar. Cea mai mare cinste pentru un negustor. Asta înseamnă că și tu ai să fii burghez notabil ereditar, după ce am să lepăd potcoavele. De ce nu vrei să rămâi fruntaș în lumea ta, decât codaș în lumea ofițerilor? Tu nu ești fiu de nobil, ca să fii primit la Școala de cadeți sau de paji. Printre ofițeri ai să te simți întotdeauna un tolerat. Îți dai libertatea pentru câteva hanțe galonate și pentru plăcerea de a fi asaltat pe stradă de privirile galeșe ale domnișoarelor sărace, pe care părinții nu știu cum să le căpătuiască mairepede, aruncându-le pe capul ofițerilor, al intelectualilor cutitluri, uniforme, decorații, dar fără para chioară. Ia aminte, băiatule: să te faci negustor, ca mine! Am să te învăț toate sforăriile meseriei. Prin mâinile tale, aurul are să curgă gârlă. Ai să umbli peste țări și mări. Importul și exportul de țesături, de cereale și de arme are să te plimbe prin toate colțurile lumii. Ai să vezi Londra și Parisul, Bucureștii și Atena, Constantinopole

şi Veneţia. Comerţul mi-a deschis mie uşi care altora le sunt zăvorâte. Sunt primit cu cinste de bancheri şi de industriaşi, de consilieri şi de primari. Este drept, faţă de nobili nu exist. Dar ce nevoie am eu de nobili? Cunosc prinţi care abia dacă au cu ce se îmbrăca. Îşi dau însă aere de parcă i-ar fi fătat Cerul. Dacă ai să fii ofiţer, ai să te ciocneşti de nobilii ăştia trufaşi. N-au să te bage în seamă sau, în cel mai bun caz, au să catadicsească a-ţi cere cu împrumut bani, pe care n-au să ţi-i restituie niciodată. Crezi că dacă ai să-ţi pui zorzoane ofiţereşti pe umăr are să se îndrăgostească de tine vreo prinţesă şi are să te ia de bărbat? S-ar putea să te placă vreuna dintre ele, mai rea de muscă, poate are să se şi culce cu tine, aşa cum se culcă uneori cu argaţii sau cu valeţii, dacă sunt foarte tineri şi foarte frumoşi. Dimineaţa uită că s-au tăvălit până atunci cu ei prin pat şi-i trimit iarăşi printre slugi. Aşa ai să păţeşti şi tu, băiete! În cel mai bun caz, are să se lipească de tine vreo văduvă de consilier, fără un chior în buzunar, sau cine ştie ce curvă pe care o s-o agăţi prin vreun „şantan" de provincie. Ptiu! Dacă acolo vrei să ajungi, halal de învăţătura ta!

Îşi ştersese cu dosul palmei fruntea asudată, apoi oftase din greu.

— Vina este a mea, fiule, că ţi-au intrat gărgăuni în cap. Trebuia să te fac băiat de prăvălie, nu să te bag la pension cu toţi filfizonii pricepuţi doar să facă umbră pământului.

Nikolai îl privise cu ironie. Piotr Kuzmici îi citise atunci gândurile ca într-o carte deschisă.

Era o poveste veche, pe care el încerca să o uite. Glikeria împlinise treisprezece ani, vârstă la care fetele sunt scoase în lume spre a fi căpătuite. În cinstea acestui eveniment, Garbov hotărâse să dea un praznic, urmat de dans. Pe atunci, averea lui nu era consolidată încă. Îşi cumpărase de curând o casă mare – după canoanele negustoreşti – cu încăperi mari, joase, mobilate compozit, fără pricepere şi fără gust. Litografii cu scene din piesele lui Ozerov, Fonvizin sau Griboiedov ori cu reprezentări alegorice, inspirate din poemele lui Puşkin şi Lermontov, împodobeau pereţii. Nu lipseau nici gravuri ce înfăţişau diverşi ţari pe câmpul de luptă ori la ceremoniile încoronării. Icoanele se găseau la loc de cinste. Multe şi ferecate în aur şi în argint erau străjuite de candele şi lumânări.

În salonul cel mare se afla și un pian, pe care se zbenguia o turmă de animale de ghips, cu mustăți, ochi și gheare țipător vopsite. Scoarțe rusești acopereau podeaua strașnic cernită, iar mobilele erau greoaie și din topor.

Se obișnuia ca la petrecerile de seamă din casele negustorilor răsăriți să figureze printre invitați câte un general pensionar sau câte un consilier, care prin simandicoasa lor prezență și a decorațiilor purtate cu ostentație ridicau prestigiul amfitrionilor. Fiindcă mulți dintre burghezii dornici să aibă astfel de oaspeți iluștri nu se bucurau și de relațiile necesare, existau un fel de agenți care, în schimbul unei taxe, furnizau generali sau consilieri dispuși să-și rotunjească bugetul cu câte un dar bănesc, discret strecurat în buzunar de amfitrionii recunoscători.

Glikeria stăruise atât de mult ca un general să fie prezent la intrarea ei în lume – spre a nu fi mai prejos de alte prietene onorate de asemenea participări – încât Garbov, lipsit de cunoștințe în lumea oficialităților înalte, se învoise a se adresa uneia dintre agențiile cu pricina, spre a i se trimite la petrecere un general decorat cu un mare cordon. Pentru un mare cordon se plătea un supliment.

În ziua sorocită se înființase la locuința lui Garbov un general venerabil, cu barbă albă și cu pieptul acoperit de decorații, printre care marele cordon al Sfintei Ana. Înalta căpetenie militară, deloc guralivă, prezidase praznicul, mâncând cât șapte. După desert, oaspeții trecuseră în camera cu pianul, unde scoarțele fuseseră date la o parte pentru ca tinerii să danseze. Atunci se apropiase de gazdă un negustor de cereale, pe nume Iankov, care îl invidia pe Garbov pentru succesele lui.

Zâmbind sarcastic, îi șoptise cu prefăcută compătimire:

— Piotr Kuzmici, generalul tău seamănă leit cu un portar de la Palatul Amiralității. Ia interesează-te! Nu de alta, dar te face de râs dacă se află în lume că te-ai furlandisit cu un fals general. Desigur, eu n-am să scot o vorbă în legătură cu treaba asta.

Garbov se înroșise ca un rac fiert. Deslușise veninul distilat sub vorbele aparent binevoitoare ale oaspetelui. Investigațiile lui ulterioare stabiliseră temeinicia bănuielilor lui Iankov. Cătrănit, se înfățișase a doua zi la agenție. Îl luase de gât pe

director – un ins cu un trecut dubios – şi îl ridicase într-o mână, la un metru de podea. Îi dăduse drumul numai când directorul începuse să se înnegrească din cauza lipsei de aer.

— Păcătosule, nemernicule, banditule, mi-ai trimis la petrecere un general care nu era general! M-ai făcut de batjocură, nenorocitule! Pentru portarul tău mi-ai cerut taxă triplă. Ai merita să te dau pe mâna poliţiei, escrocule!

— Iartă-mă, Piotr Kuzmici!, se văicărise directorul, frecându-şi gâtlejul învineţit. Am vrut să te servesc! Cum toţi generalii şi consilierii disponibili erau ocupaţi dinainte, m-am făcut luntre şi punte să ai şi dumneata un general.

— Fals!, tunase Garbov.

— Dar marele cordon al Ordinului Sfânta Ana n-a fost fals! Pentru că nu vreau să te pierd de client, am să-ţi restitui banii. Iau paguba asupra mea. Ei, acum ţi-a trecut supărarea?

Argumentele invocate erau dezarmante. Garbov se resemnase să-şi reia banii şi să plece înjurând. Nu dăduse urmare scandalului, ca să nu sporească triumful rivalului. Când unii cunoscuţi mai îndrăzneţi îi repetau vorbele lui Iankov – care nu întârziase să răspândească vestea printre negustori – Garbov replica liniştit:

— Iankov este un ticălos, îl sugrumă invidia. A inventat toată povestea asta – cusută cu aţă roşie – gândindu-se că are să mă facă de râs. Nenorocitul! Cunoaşte oare atâţia generali încât să-i deosebească pe cei veritabili de cei falşi? Ştie el cum arată marele cordon al Ordinului Sfânta Ana? Poate să jure că nu era autentic? Haida-de!

Încheie scuipând în silă.

Mai târziu avusese grijă să-l facă pe Iankov să-şi muşte pumnii. Pusese în funcţie toate armele economice şi financiare şi îi aplicase câteva lovituri atât de grele, încât Iankov ajunsese pe paie. Ruinat, căzut în patima beţiei, cutreiera cârciumile, irosindu-şi ultimele firimituri ale averii lui de altădată.

Amintirea „păţaniei cu falsul general", dezgropată de Nikolai de sub pojghiţa de praf, nu prea groasă, a trecutului îl ustura la ficaţi pe Garbov.

Până la urmă, fiul reuşise să-şi impună voinţa. Devenise ofiţer într-un regiment de infanterie staţionat într-un oraş de provincie, în care distracţia de căpetenie se reducea la plim-

barea din fiecare după-amiază – între orele 6 și 8 – pe „peticul de stradă principală", mărginit de câteva magazine, restaurante și cafenele de mâna a doua, dar cu absurde pretenții de localuri de lux.

Într-un fel, Piotr Kuzmici Garbov era un sentimental, în ciuda înfățișării sale de căpcăun.

De atunci trecuseră ani. Garbov devenise un personaj important. Își dedicase viața afacerilor, sporirii propriei averi. Călătorea mult, mai ales în România, de unde cumpăra mari cantități de cereale, conciliind la sânge pe negustorii austrieci sau englezi, la târgurile de la Galați și din Brăila. Rareori participa la câte o cină copioasă prin marile restaurante, și atunci numai când îl obligau afacerile. Căci unii clienți și furnizori nu concepeau să încheie tranzacții fără a le stropi cu vin și cu șampanie.

La *Ursul Siberian,* un restaurant-cabaret cu mare renume în St.-Petersburg, o cunoscuse Garbov, într-o seară, pe Maşa. Însoțea pe un importator englez, John Fenton, care se destrăbăla în capitala Sfintei Rusii, fiindcă în puritana Anglie trebuia să pună zăbală aventurilor extraconjugale.

Maşa era foarte tânără – să tot fi avut 18 ani – dar părea mai vârstnică din cauza fardurilor violente și atitudinilor ostentativ depravate, mult prețuite de bărbații blagosloviți de Dumnezeu cu soții pudibonde.

Fenton îl invitase pe Garbov într-una dintre acele discrete *chambres separées,* căutate cu deosebire de noctambulii dornici să petreacă feriți de martori inoportuni. Mare amator de festinuri, englezul comandase o cină de o bogăție necunoscută prietenului său rus. Un violonist și un țambalagiu veniseră să le cânte la ureche, iar Maşa își făcuse apariția răspunzând invitației, transmisă printr-un chelner. Englezul mâncase mult, băuse și mai mult, făcuse glume zgomotoase, într-o rusească aproximativă, sărutase pe instrumentiști și se arătase foarte îndrăzneț față de Maşa, o mângâiase și o pipăise fără să se sinchisească de prezența lui Garbov, care-și închipuise că oamenii vârstnici sunt mai rezervați.

Fenton mersese până acolo cu neruşinarea, încât la un moment dat o lipise pe Maşa de perete și o supusese animalic, acolo, sub privirile scandalizate ale lui Garbov. Ciufulită,

pe jumătate despuiată, fata fugise apoi din încăpere, lăsându-i pe cei doi bărbați să-și continue cheful. Împerecherea aceea, care îl umpluse de panică și de dezgust, avea să lase o foarte puternică impresie asupra negustorului rus. Dar cu întârziere și cu o intensitate deconcertantă.

A doua zi după cina de la *Ursul Siberian,* Fenton plecase în Anglia, iar Garbov își reluase treburile, silindu-se să nu se mai gândească la Maşa. Se scurseseră câteva zile. Un bancher, Iosif Ivanovici Vorobliov, cu care lucra de preferință, îl invitase la *Ursul Siberian,* spre a serba o fericită lovitură de bursă. Garbov o revăzuse pe Maşa, dar nu în *chambre separée,* ci în sala cea mare a restaurantului. Cânta o romanță la modă, etalându-și începutul sânilor subliniați de dantelele unui larg decolteu. Garbov încercase în clipa aceea un simțământ de o violență năprasnică. Sexualitatea lui, refulată decenii de-a rândul, răbufnise acum, în pragul bătrâneții, smulgându-i din amorțire simțurile până atunci adormite, incendiindu-l, răscolindu-l mai puternic decât pe un adolescent. Garbov nu cunoscuse niciodată iubirea. Se căsătorise cu Marfa, o femeie ştearsă; mediocră, potolită, dar evlavioasă și foarte bună gospodină, cu care trăsese la ham în anii începutului prosperității sale. Istovită de muncă și de sarcinile repetate, Marfa se stinsese de timpuriu, ca o lumânare arsă la amândouă capetele. Rămas singur, Garbov nu-și luase altă nevastă fiindcă Evdokia, fiica lui mai mare, se ocupase cu energie și pricepere de treburile casei și de creşterea fraților ei mai mici.

Garbov era prea ocupat ca să se mai gândească la femei, cu atât mai mult cu cât nevasta, lipsită de orice senzualitate, nu-l făcuse să guste din plin plăcerile carnale.

Dacă ar fi văzut-o pe Maşa cântând sau dansând într-un cabaret, nu l-ar fi impresionat, aşa cum nu-l impresionaseră până atunci niciuna dintre femeile de consumație din cabaretele pe care le frecventa împreună cu tovarăşii lui de afaceri. Scena în care Maşa se frământa şerpeşte în brațele englezului revenea însă în mintea lui Garbov cu o acuitate dureroasă. Bancherul, amuzat de neliniştea prietenului care o dezbrăca avid cu privirile pe Maşa, îl amenințase în glumă cu degetul:

— Piotr Kuzmici, mi se pare că te-ai aprins după fata asta! Să știi, e grozavă! Îți spun din experiență! Vrei s-o chem la masa noastră?

Garbov se învoise de îndată. După ce își încheiase numărul, în aplauzele anemice ale consumatorilor – vocea ușor voalată a cântăreței nu avea nimic remarcabil – Maşa, prevenită de chelner, se înfățișă la masa lui Vorobliov. Pe cât de comunicativă, de antrenantă, de provocatoare se arătase atunci, în compania lui Fenton, pe atât era acum de absentă, de tăcută. S-ar fi zis că spiritul ei se afla undeva, foarte departe de Vorobliov, de Garbov şi de toți clienții de la *Ursul Siberian.*

Apatică, abia dacă răspundea monosilabic la glumele deşucheate ale bancherului. Pe Garbov îl ignora pur şi simplu.

— Prietenul meu te place, Maşa, o tachinase Vorobliov. Dacă reuşeşti să-l câştigi, îți pune Dumnezeu mâna în cap. Are atâta bănet, încât ar putea să cumpere pe toți clienții *Ursului Siberian,* cu locantă cu tot.

Maşa aruncase o privire inexpresivă asupra negustătorului de cereale.

— Da!?, exclamase, ridicând colțul gurii într-un surâs profesional.

Apoi rămăsese cu ochii ațintiți în gol, cu mâinile sprijinite în poală. S-ar fi zis că nimic nu o interesa.

— În seara asta eşti cam obosită!, rostise Vorobliov vexat.

— Da, răspunsese ea fără vlagă.

Era atât de evident că o plictisea corvoada acestei companii, încât bancherul, jenat de insuccesul lui, schimbase subiectul:

— Nu-ți bei şampania, Maşa? Se încălzeşte în pahar. Sau ți-ai umplut polobocul?

— Da, replicase iarăşi Maşa.

Se ridicase de la masă şi, fără să acorde o privire celor doi clienți, se îndreptase, ca-o iluminată, spre ieşirea artiştilor.

— E beată!, își dăduse verdictul Vorobliov, ofensat de comportarea ei. De la târfele astea te poți aştepta la orice. Chelner, cheam-o la masa noastră pe Liuba! Piotr Kuzmici, Liuba este o comoară veselă, drăguță, tare la pat, unduitoare ca o şopârlă.

Pentru Garbov plecarea Maşei sfărâmase vraja. Nu-l interesa Liuba, după cum nu-l interesau nici celelalte colege ale ei, roşcovane sau brune, blonde ori castanii.

— Mă ierți, Iosif Ivanovici, dar sunt nevoit să te părăsesc. Mâine am o zi încărcată. La cinci trebuie să fiu în picioare.

Bancherul zâmbise strâmb.

— Mi se pare că te-a supărat Maşenka. Nu e fată rea, dar uneori te scoate din sărite cu aerele ei. Uită că este o damă de consumație plătită cu ora.

Lui Garbov i se încrâncenase carnea. Nu! Maşa nu era o femeie pierdută. Chiar dacă avea un trecut nenorocit, acum păşea pe drumul purificării. Ca şi Maria Magdalena. Acolo, în mijlocul lumii depravate de la *Ursul Siberian,* se singulariza serafică. Poate că Dumnezeu o alesese spre a răscumpăra cu sacrificiul trupului ei păcatele oamenilor. De atunci, Maşa îl obseda. Chipul ei îl urmărea pretutindeni. Îi apărea fie în ipostază de sfântă, cu o aură sclipitoare înconjurându-i capul, fie zvârcolindu-se pătimaş în brațele lui Fenton. Câteodată, cele două transfigurări se confundau. Sfânta făcea dragoste cu un Fenton în postură de diavol cu chip omenesc.

Pe Garbov, Maşa îl pusese pe jăratic. Paradoxal, o adora ca pe o ființă inaccesibilă, deşi o dorea şi sub aspectul ei de femeie uşoară.

De la întâlnirea cu Vorobliov nu mai călcase pragul cabaretului. Localul acesta îl atrăgea şi îl înspăimânta totodată. Porniri obscure îl împingeau spre Maşa, altele îl îndemnau să o evite.

După vizita lui la Ivan Ilici Egorov luă o mare hotărâre. Să cumpere Maşei o broşă, în amintirea serilor petrecute la *Ursul Siberian.* Cumințenia lui nativă îl povățuia să renunțe la acest gest, dar o forță lăuntrică nedefinită îl făcu să-şi încalce ezitările.

Îşi opri brişca în fața magazinului cu bijuterii *Maberg* de pe Nevski Prospekt, fiindcă prețurile erau mai modeste. Se învârti prin fața galantarelor cu tot felul de giuvaieruri, unele mai scumpe, altele mai puțin scumpe, până ce îi ieşi în întâmpinare patronul însuşi. Acesta se uită cu oarecare îndoială la cămaşa țărănească a lui Garbov şi la cizmele lui de iuft.

— Cu ce vă pot servi? Doriți cumva niște verighete? Negustorul de cereale își dădu imediat seama că este privit cu superioritate.

— Vreau o broșă, rosti autoritar. Frumoasă, dar nu prea scumpă. Pentru un cadou.

Domnul Maberg rămase impresionat de tonul poruncitor al noului client. „Ăsta are parale!", gândi. Îl pofti în fața unui dulap cu uși de sticlă, din care scoase la iveală o tavă îmbrăcată în catifea, cu diferite broșe sclipitoare și foarte arătoase. Când întrebă de preț și i se răspunse cu cifre urmate de zerouri, Garbov strâmbă din nas.

— Prea scumpe. Ceva mai ieftin. Bijutierul deveni brusc condescendent.

— Am și piese mai modeste, deși de foarte mult bun-gust. Cui îi este destinată broșa, dacă permiteți?

— Asta mă privește pe mine, ripostă ursuz Garbov. Când mă duc la Bursa de cereale și cumpăr zece sau douăzeci de vagoane de grâu, nimeni nu mă întreabă pentru cine le iau. Arată-mi tot ce ai în materie de broșe!

Maberg își dădu abia acum seama că are de-a face cu un client plin de bani, dar cu totul nepriceput la bijuterii. Îi înfățișă câteva tăvi cu bijuterii, dar, spre dezamăgirea sa, Garbov cumpără doar o camee încadrată cu diamante. Nu era o piesă prea scumpă. Garbov plăti și ieși.

Acum, după ce achiziționase broșa, era nerăbdător să o ducă Mașei. Până seara, când avea să se deschidă cabaretul, mai erau paisprezece ore. După ce se instală în brișcă, dădu bice calului. „Trec pe la Bursa de cereale, mă duc apoi acasă să mănânc, după masă dau o raită pe la antrepozite, semnez contractul cu Vareghin, iar la noapte mă înfățișez la *Ursul Siberian*".

Trecea tocmai podul peste Fontanka, ținând corect pe dreapta, când un cupeu tras de doi cai albi, superbi, mânați de un vizitiu în livrea de casă mare, încercă să-l depășească. În același timp, o femeie de pe trotuar își desfăcu brusc umbrela de soare, speriind calul lui Garbov, care cârmi la stânga. Roata brișcăi fu prinsă de roata din față a cupeului. Mult mai greu, acesta făcu să se răstoarne brișca. Garbov ateriză printre picioarele cailor unei troici, care venea din urmă. Vizitiul

troicii izbuti să-şi oprească la timp bidiviii. Opri şi cupeul lângă brişca răsturnată. Garbov se ridică de jos înjurând. Scuturându-şi hainele, se îndreptă furios spre uşa cupeului, care se deschise, lăsând să coboare un tânăr în redingotă neagră şi un general într-o uniformă străină, plină de fireturi, care impuse lui Garbov.

Tânărul se adresă negustorului într-o rusească impecabilă, dar cu un uşor accent străin:

— Îmi permiteţi să mă prezint, sunt marchizul de Clermont-Tonnerre, secretar al Ambasadei Franţei.

Arătă cu un gest rotund pe generalul în uniformă:

— Excelenţa Sa, domnul general Le Flô, ambasadorul Franţei, regretă acest accident.

Garbov îşi stăvili cuvintele tari care-i veniseră pe limbă.

— Regretele Domniei Sale nu pot drege roata ruptă a brişcăi mele, replică supărat neguţătorul. Am rămas pe jos tocmai acum, când aveam atâta de alergat.

— Unde doriţi să mergeţi?

— La Bursă.

Tânărul explică generalului vorbele rusului, apoi se întoarse către acesta.

— Excelenţa Sa are să vă conducă până la Bursă. Brişca poate rămâne în grija ajutorului nostru de vizitiu. Lăsaţi-i adresa unde trebuie să o ducă.

Deşi era bogat, independent şi cu un recunoscut prestigiu în lumea neguţătorilor, Garbov se simţi dominat de personalitatea ambasadorului. Ţăranul din el nu putea să uite respectul datorat mărimilor. Afară de asta, o relaţie de asemenea natură nu era de lepădat. Îşi şterse palmele pe pulpanele hainei şi întinse mâna ambasadorului. Acesta zâmbi şi i-o strânse, fără să se formalizeze de cutezanţa negustorului, care făcuse cel dintâi gestul.

Se urcă în cupeu. Garbov la dreapta ambasadorului, iar tânărul pe bancheta din faţă.

Pe generalul Le Flô l-ar fi amuzat copios această întâmplare dacă nu ar fi avut serioase griji pe cap. Spera că ocolul până la Bursă nu-l va împiedica să se prezinte la timp în audienţă la prinţul Gorceakov. Se arătase prevenitor faţă de burghezul rus, fiindcă unii ziarişti, în goană după ştiri de senzaţie,

abia ar fi așteptat să relateze accidentul și să-l critice aspru pe ambasador, dacă acesta ar fi trecut nepăsător mai departe. Vizitiul era însă un as în meseria lui. Parcurse traseul până la Bursă într-un timp record.

Negustorii aflați în acel moment în fața intrării monumentale a clădirii rămaseră uluiți când îl văzură pe Garbov coborând din trăsura ambasadorului.

Garbov se despărți de general în cei mai buni termeni. Hotărî chiar să-i trimită în dar două lăzi cu sticle de șampanie fină și un butoiaș cu caviar...

Generalul Le Flô ajunse punctual la Ministerul Afacerilor Externe. Prințul Aleksandr Mihailovici Gorceakov, cancelar al Imperiului și șeful diplomației ruse, îl primi în cabinetul său, întinzându-i o mână prietenoasă și zâmbindu-i cu simpatie. La 77 de ani, Gorceakov continua să dirijeze politica externă a Imperiului în virtutea unei tradiții respectate de țarul Aleksandr, ostil înnoirilor. Rotund la față, avea ochi inteligenți, plini de șiretenie, adăpostiți după sticlele unor ochelari cu rame de aur. Buzele cărnoase trădau o fire senzuală. Era tuns *en coup de vent,* potrivit modei capilare din epoca tinereții lui, fiindcă în acest chip își acoperea cu șuvițe de păr tâmplele dezgolite. Se îmbrăca după ultimul jurnal, spre a nu i se reproșa că este un învechit. Permanentizarea lui în postul de ministru al afacerilor externe exaspera pe candidații la acest portofoliu. „Cunoașteți deosebirea dintre Egiptul antic și Rusia modernă?", glumise odată contele Șuvalov, ambasadorul Rusiei la Londra. „În Egipt, mumiile stau în coșciuge; în Rusia tronează pe fotoliile ministeriale!"

— Domnule general, vorbi Gorceakov ambasadorului francez, vizitele dumneavoastră îmi fac întotdeauna plăcere. În primul mesaj pe care-l veți trimite președintelui Franței v-aș ruga să-l asigurați de stima și respectul meu.

— Excelență, nu am pierdut ocazia să-l informez pe președinte despre frumoasele sentimente de prietenie manifestate de toți compatrioții Excelenței Voastre față de mine, în minunata dumneavoastră capitală. N-am uitat să subliniez președintelui rolul covârșitor jucat de Excelența Voastră în strângerea legăturilor dintre țările noastre.

Gorceakov nu voi să rămână mai prejos în schimbul de complimente

— Prietenia dintre Franța și Rusia constituie cheia de boltă a păcii și a ordinii morale în Europa.

Generalul se înclină suspinând.

— Din nefericire, pacea, atât de iubită de Excelența Voastră și de mine, este astăzi în pericol. Ați fost informat, cred, de tensiunea existentă la această oră între Franța și Germania.

Zâmbetul se șterse de pe chipul cancelarului.

— Ambasadorii mei de la Paris, Berlin și Londra m-au pus la curent cu aceste fricțiuni. Vreau să sper că nu vor degenera într-o conflagrație pe care niciun om politic cu bun-simț nu o poate dori.

— Cu toate acestea, Excelență, chiar ieri, președintele Mac Mahon mi-a comunicat o serie de documente de o natură alarmantă, inclusiv o scrisoare semnată de un foarte înalt personaj din Europa, al cărui nume nu-mi este încă îngăduit să-l dezvălui. Conținutul ei este concludent: „Ostilitățile împotriva Franței urmau să fie declanșate în cursul acestei primăveri. Ulterior, dispozițiile au fost schimbate, termenul amânându-se pentru începutul lui septembrie". Vă pun la dispoziție o copie a acestei scrisori. Pe de altă parte, domnul de Nothomb, ministrul Belgiei la Berlin, a avut recent două întrevederi: prima cu prințul Bismarck, care i-a declarat textual: „Sporirea considerabilă a forțelor militare franceze va constitui o povară atât de grea pentru finanțele statului francez, încât președintelui Mac Mahon nu-i va rămâne decât fie să grăbească deschiderea ostilităților, fie să-și modifice politica dușmănoasă față de Germania, reducându-și substanțial forțele armate. Cu alte cuvinte, nu are decât alternativa între un act de nebunie și o inconsecvență". A doua întrevedere, Nothomb a avut-o cu feldmareșalul Moltke, care a reluat argumentele cancelarului, adăugând: „Nu vom aștepta ca Franța să-și termine pregătirile militare. Vom ataca spre a preveni un atac din partea ei". Atunci, ministrul l-a întrebat: „Și ce veți face cu Franța după ce o veți învinge din nou?" „Nu știu, a răspuns Moltke. Vom fi desigur puși într-o mare încurcătură. Dar nu avem altă soluție." Ministrul l-a mai întrebat dacă agravarea relațiilor franco-germane nu-l va împiedica să-și petreacă vacanța în

Silezia, ca de obicei. Moltke i-a răspuns: „În anul acesta nu vom avea război. Dar la anul se schimbă lucrurile".

Prințul Gorceakov își freca gânditor mâinile. Cancelarul Bismarck depășea măsura. Obsedat de ideea de a sfărâma definitiv Franța – *dușmanul ereditar* al Germaniei – începea să facă greșeli politice. Se aștepta oare ca, în cazul unui nou război impus Franței, să beneficieze, ca și în 1870, de neutralitatea Imperiului Țarilor? Își făcea iluzii. Ce avantaje obținuse Rusia de pe urma abținerii de a-l sprijini pe Napoleon al III-lea? În loc să-i fie recunoscătoare, Germania se aliase cu Imperiul Austro-Ungar, inamicul prin definiție al Rusiei și al lumii slave.

Ambasadorul îi întrerupse șirul gândurilor.

— În acest moment de mare criză, Franța își îndreaptă speranțele către Rusia. Numai Excelența Voastră poate zădărnici izbucnirea unui nou război în Occident. În numele moralei europene, solicit sprijinul Excelenței Voastre!

Lui Gorceakov îi defilă brusc prin minte o suită fulgerătoare de imagini din războiul Crimeii. Atunci, Franța, aliată cu Anglia, încălcase cu trupele ei pământul Crimeii. Rusia fusese umilită, dar nu îngenuncheată. Aceasta era însă o poveste veche. Astăzi, Franța se afla la pământ. O Germanie prea puternică rupea echilibrul european. Afară de asta, Bismarck merita o lecție.

Gorceakov își ridică privirile asupra ambasadorului și îi zâmbi cu bunăvoință.

— Domnule general, voi supune apelul dumneavoastră Maiestății Sale Imperiale. Sunt convins că Maiestatea Sa va ține seama de argumentele mele în sprijinul Franței.

Făgăduiala nu implica riscuri. Împăratul – se știa – nutrea o mare simpatie pentru generalul Le Flô. Simpatia lui pentru diplomații proveniți din rândurile militarilor de carieră era arhicunoscută. Gorceakov avea convingerea că țarul va pleca o ureche binevoitoare față de strigătul deznădăjduit al Franței, ajunsă pe marginea prăpastiei. Un singur brânci și țara aceasta se va prăvăli, devenind o simplă colonie europeană a Germaniei.

— Voi încerca, domnule ambasador, să vă mijlocesc o audiență la Maiestatea Sa. Cât mai curând. Vă rog să vă bizuiți pe mine.

Marchizul de Clermont-Tonnerre intră la *Ursul Siberian* curând după deschiderea programului de cabaret. Era obosit, fiindcă descifrase un lung mesaj trimis de ducele Decazes generalului Le Flô. Succesiunea interminabilă pe pagini îl ameţise. Vedea şi acum în faţa ochilor nişte purici luminoşi, spectrul literelor transformate din negre în albe, pe un fond care din alb se schimbase în negru. Trebuia să fie atât de atent la transpunerea frazelor cifrate în fraze inteligibile, încât nici nu-şi mai amintea conținutul mesajului. Îl izbise numai acel pasaj în care ministrul comunica generalului Le Flô un motiv invocat de Bismarck pentru a demonstra reaua-credința guvernului francez, şi anume tezaurizarea de către Banca Franței a sumei de 600 de milioane de franci, destinată a constitui un fond de război. Furat de operația laborioasă a descifrării, Clermont-Tonnerre nu mai ştia ce explicații dăduse Decazes în această chestiune, care pentru el rămăsese confuză.

După ce terminase descifrarea, predase documentele secretarului personal al ambasadorului, se înapoiase la locuința sa, unde se schimbase în frac, apoi plecase la *Ursul Siberian* pentru a-şi mai limpezi mintea. Devenise un obişnuit al localului. Deşi nu cheltuia sume mari – posibilitățile lui financiare erau relativ reduse – se bucura de aprecierea „fetelor de consumație", flatate de galanteria sa tipic franțuzească. În schimb, îi acordau mai puțină considerație chelnerii. În ochii lor apăreau într-o lumină mai frumoasă clienții brutali şi lipsiți de maniere, dar foarte darnici în bacşişuri.

La masa lui se instalară trei „fete". Preferau să stea toată noaptea în jurul unui pahar de şampanie oferit de curtenitorul diplomat, decât să suporte gesturile îndrăznețe, vulgare ale beţivilor, chiar dacă în schimb erau cadorisite cu bancnote de câte o sută de ruble.

Printre animatoarele venite să-i țină de urât se afla şi Maşa. Până atunci îndurase cu scârbă atingerile impudice ale unui negustor din Moghilev, care îşi înfrumusețea călătoriile de

afaceri la St.-Petersburg dând câte o raită pe la *Ursul Siberian*, unde o cerea în mod special pe Maşa. De data aceasta băuse atât de mult, încât alunecase sub masă. Doi chelneri îl duseseră de subsuori până în stradă şi îl urcaseră într-o trăsură de piață, având grijă să strige birjarului adresa hotelului unde trebuia să descarce „coletul".

Aşezată în stânga lui Clermont-Tonnerre, Maşa asculta cu ochii strălucitori anecdotele spirituale asupra lumii cabaretelor din Paris, debitate cu vervă de tânărul diplomat.

Era aproape de miezul nopții, când Piotr Kuzmici Garbov îşi făcu apariția în sală, purtând în buzunarul de la piept broşa destinată Maşei. Un cor de cazaci de la Don cânta o romanță patetică, storcând suspine de duioşie clienților amețiți de băutură. Negustorul de cereale se uită contrariat la mesele ocupate toate. Deodată, chipul i se lumină. O văzuse pe Maşa în compania lui Clermont-Tonnerre.

Încurajat de prezența lui – îl cunoscuse doar în cursul dimineții – se apropie şi îl salută zâmbind:

— Îmi permiteți, domnule marchiz, să vin la masa dumneavoastră? În seara asta, localul e mai plin ca niciodată.

Diplomatul îl pofti să ia loc. Recunoscător, Garbov se aşeză pe un scaun cu spatele spre cor. Nu-l interesau cântecele cazacilor de la Don. Prezența Maşei îi era de-ajuns.

— Domnule marchiz, am trimis două lădițe cu sticle de şampanie domnului ambasador, spuse. Şi dumneavoastră v-am trimis una la ambasadă.

Clermont-Tonnerre îi mulțumi. Ca orice amfitrion carese respectă, făcu prezentările. Maşa salută absentă, de parcă nici nu l-ar fi cunoscut pe noul conviv. Garbov judecă, după unica sticlă de pe masă, că diplomatul nu era tocmai în fonduri. Sosise momentul să-şi etaleze bogăția, s-o uluiască Maşa.

— Îmi permiteți, domnule marchiz, să fac tratație? Băutură şi ceva gustări? Această plăcută întâlnire merită a fi sărbătorită.

— La dispoziția dumneavoastră, stimatul meu domn.

Pentru Clermont-Tonnerre, dărnicia negustorului era bine-venită.

Garbov chemă pe chelner şi îi porunci cu glas tare, ostentativ:

— Şampanie roşie, caviar şi tot ce aveţi mai bun la bufet!

Chelnerul se învioră, ochii îi sclipiră, buzele descriseră un zâmbet slugarnic. Scutură profesional cu şervetul câteva firimituri imaginare de pe faţa de masă şi plecă săltat, spre a executa comanda.

În curând, masa diplomatului fu acoperită cu pahare de şampanie din cristal, rezervate clienţil r cu vază, cu farfurii de porţelan fin şi tăvi de argint încărca e cu tot felul de trufandale şi gustări elaborat decorate. Frapiere cu gheaţă apărură ca prin farmec, alcătuind un scânteietor aşternut sticlelor cu şampanie franţuzească. În sfârşit, apăru şi patronul însuşi, spre a se interesa dacă „domnii sunt bine serviţi".

Clermont-Tonnerre era copleşit de grandoarea invitatului său, care comandă şi cele mai fine havane.

— Patronule, în seara asta, corul să cânte numai pentru prietenul meu, domnul secretar de ambasadă, şi pentru drăgălaşele sale însoţitoare. Domnul secretar va alcătui programul! Înţeles?

— Înţeles!, replică plin de voie bună patronul.

La semnul acestuia, coriştii coborâră de pe estradă şi trecură lângă masa diplomatului, spre care prinseră să se îndrepte privirile curioase ale clienţilor din local. Şampania începu să curgă. Caviarul, îngrămădit în farfuriile cu chenare de aur, ar fi săturat şi pe nişte căpcăuni. Spre a da mai multă strălucire festinului, patronul aduse personal un sfeşnic de argint cu lumânări aprinse, care aruncau o lumină pastelată pe chipurile însoţitoarelor marchizului. Obrazul catifelat al Maşei era pus în valoare.

Agitaţia din jurul mesei lui Garbov făcu vâlvă. Neguţătorul era oarecum stingherit de privirile aţintite asupra sa, dar brava situaţia. Ştia că cina aceasta îl va costa mai mulţi bani decât toate praznicele lui de familie, cu zeci de invitaţi. Dar, spre dezamăgirea-i tainică, Maşa părea să nu remarce belşugul de pe masă.

Biciuit de indiferenţa ei, Garbov forţă doza. Porunci corului şi orchestrei să cânte fără oprire cele mai aprinse jocuri de ţară. Instrumentiştii şi cazacii de la Don, însufleţiţi de bancnotele de câte o sută de ruble distribuite de neguţător cu nepăsare, făceau să vibreze sala cu sonorităţile lor dezlănţuite.

Stimulat de prezența convivilor, Garbov turna fără încetare șampanie fetelor, diplomatului și lui însuși. Dădea peste cap pahar după pahar, fără să se amețească. Sau poate că tensiunea lui nervoasă era atât de înaltă, încât alcoolul nu-i putea întuneca luciditatea. Marchizul începuse să se simtă jenat. Dărnicia invitatului său căpăta proporții grotești. Regreta că se lăsase antrenat în această aventură.

Un bărbat îmbrăcat în negru, cu favoriți stufoși și o statură de atlet, se ridică de la masa lui. Eliberându-și brațul din strânsoarea unei femei țipător fardate, dornică să-l frâneze, se apropie de muzicanți și, protăpindu-se în fața lor, strigă autoritar:

— Destul cu circul ăsta! Suntem într-un cabaret sau într-un azil de nebuni?

Garbov, care stătea cu spatele spre străin, întoarse capul cu încetineală. Se albise la față. Se ridică de pe scaun, fără grabă și se îndreptă spre bărbatul cu favoriți stufoși, înfipt în fața orchestrei. Instrumentele încetară unul câte unul să mai cânte. Asupra sălii se așternu o liniște grea. Se auzeau doar respirațiile șuierate ale oamenilor din sală.

— Dacă te-ai îmbătat, du-te acasă! Nu ne strica nouă seara!, îl apostrofă necunoscutul.

Garbov fornăia, cuprins de frigurile unei mânii explozive. Când ajunse în dreptul străinului, ridică brațul. Mai înainte ca acesta să fi putut schița un gest ofensiv, îl plesni cu atâta putere peste față, încât îl răsturnă de-a-ndăratelea peste toba cea mare, în care-l făcu să cadă, desfundând-o. Fața străinului se transformase într-o masă de carne însângerată. Nasul strivit, buzele sfâșiate, dinții sparți îl schimbaseră într-o jalnică arătare.

— Cântați!, zbieră Garbov, aruncând în jur priviri furioase. Cântați!

Hipnotizați, muzicanții își puseră instrumentele în funcțiune, atacând un vals vienez. Doi cazaci din cor îl ridicară pe străinul cu șezutul vârât în toba desfundată și, purtându-l pe brațe, îl scoaseră din local.

Garbov rămăsese stăpân pe câmpul de bătălie. Triumfător, întoarse privirile spre masa diplomatului, dornic să citească în ochii Maşei impresia pe care i-o făcuse vitejeasca lui ispravă.

Dar Maşa dispăruse împreună cu secretarul de ambasadă, care nu ştiuse cum să se fofileze mai repede, spre a nu fi implicat în acest scandal.

*
* *

Miresme puternice de tămâie se înălţau în valuri albăstrui spre cupola împodobită cu sclucaturi aurite a capelei principale din Palatul de Iarnă. Preotul, înveşmântat în odăjdii strălucitoare, se opri în faţa Împăratului Aleksandr al II-lea, cădelniţându-l cu gesturi lente, solemne. Autocratorul tuturor Rusiilor se înclină uşor, făcând semnul crucii, în vreme ce decoraţiile de pe pieptul său ţăcăniră jucăuş. Ca la comandă, demnitarii Curţii, generalii, doamnele de onoare, miniştrii, diplomaţii, orânduiţi aşa cum cerea protocolul, în spatele suveranului, îşi făcuseră de asemenea semnul crucii. Statuile aurite care încununau coloanele corintice duble din pronaos – chipuri cioplite, bizare într-o biserică ortodoxă – contemplau impasibile, de acolo, de sus, impunătoarea adunare.

Aici se oficia parastasul răposatului ţarevici Nikolai Aleksandrovici, mort de ftizie la Nisa. Era prezentă la slujba religioasă întreaga familie imperială, cu excepţia ţarinei Maria Aleksandrovna, reţinută în apartamentul ei de o boală cronică.

Când vocile pure, armonioase, perfect disciplinate ale corului prinseră să intoneze cu accente de o profundă tristeţe Veşnica pomenire, împăratul simţi că i se înfioară carnea. Întrezări cu ochii minţii catafalcul pe care trupul scheletic, aproape străveziu al ţareviciului, zăcea imobil, luminat de flăcăruile lumânărilor înalte, înconjurat de flori cu miros dulceag şi străjuit de ofiţeri din garda imperială, împietriţi în poziţie de drepţi. Ţarul reconstituia în închipuire curba bărbiei ţareviciului, obrajii-i supţi, lipiţi de oase, nasul subţiat, buzele palide. Treptat, trăsăturile tânărului prinţ se înăspreau, ca şi când maturitatea, apoi bătrâneţea şi-ar fi pus fugar pecetea pe chipul mortului. Dar trupul inert nu mai era al ţareviciului. În sicriu se afla însuşi ţarul Aleksandr al II-lea, sau poate umbra sa. Zguduit de emoţie, împăratul se uita la propria

lui persoană, dedublată printr-un tragic și absurd miracol. Pieptul țarului întins în sicriu era sfâșiat de gheare nevăzute. Sângele îi îmbiba veșmântul militar, panglicile decorațiilor, îi mânjea fireturile, îi întuneca aurul epoleților.

Împăratul își duse mâna la ochi, vrând parcă să izgonească teribila viziune. Cu prețul unui efort își descoperi fața, conștient că unui țar, uns al lui Dumnezeu, nu-i este îngăduit să se teamă de nimic. Nici de moarte, căci gloria faptelor lui va supraviețui peste veacuri trupului pieritor.

Când deschise ochii și se văzu în fața soborului de preoți în odăjdii somptuoase, care oficiau slujba morților, având drept fundal catapeteasma altarului și scânteierile sutelor de lumânări, respiră adânc. Se întrebă dacă fusese victima unei halucinații sau a unei previziuni cumplite. Îi era oare scris să piară sfârtecat de schijele unei bombe, ciuruit de gloanțe ori măcelărit de pumnale?... La Paris, în cursul vizitei făcute lui Napoleon al III-lea, pe atunci suveran al Franței imperiale – care-și trăia crepusculul – se încercase împotriva sa un atentat. Se înapoia tocmai de la o paradă militară desfășurată pe Longchamp și se afla în trăsură alături de Napoleon. În preajma cascadei, un ins țâșnise din mulțimea îmbulzită de o parte și de alta a drumului și trăsese asupra lui două focuri de revolver, rămase fără efect. Atentatorul fusese prins și identificat. Pe nume Borozovski, se refugiase din Polonia, găsindu-și azil la Paris, orașul spre care se îndreptau privirile tuturor polonezilor dornici de libertate. Țarul nu-i putuse ierta lui Napoleon sprijinul acordat acestor răsculați. Resentimentul lui contribuise în largă măsură la adoptarea de către Rusia a unei politici de neutralitate față de conflictul militar dintre Franța și Germania, încheiat pentru francezi cu dezastrul de la Sedan.

Borozovski nu fusese singurul ins hotărât să-i curme viața. Țarul își amintea cu strângere de inimă și de atentatul neizbutit al anarhistului Karakasov, săvârșit cu un an înaintea vizitei sale oficiale la Paris. Și atunci scăpase teafăr. Dar cât timp îl va mai ajuta Dumnezeu? Era de neînțeles. El, țar și autocrator, stăpân peste zeci de milioane de supuși, temut până și dincolo de hotarele imperiului pentru uriașa sa putere militară și politică, se afla la cheremul unui fanatic, capabil

să-l suprime în câteva clipe! La ce slujeau armata, poliția, dacă nu-l puteau feri de furia asasină a unui nebun? La ce slujeau rugăciunile înălțate de preoți către Dumnezeu în toate bisericile de pe întreg cuprinsul Rusiei, pentru sănătatea, fericirea și viața lungă a țarului? Un dement era mai puternic decât uriașul aparat de stat?

Când îl împresurau gândurile negre, Aleksandr simțea un gol dureros în capul pieptului și atunci era ispitit să întoarcă brusc capul spre a se asigura că înapoia lui nu se afla un atentator pregătit să-l lovească între omoplați.

Prezența în sală a înalților demnitari, coloanele de susținere ale tronului nu îi creau un sentiment de siguranță, fiindcă îl măcina o ascunsă neîncredere în toți cei din jur. Câteodată i se strecura insidios în suflet teama că va repeta tragica experiență a bunicului său, țarul Pavel I, căzut victimă a unui complot organizat de personaje din anturajul său, cu complicitatea tacită a propriului său fiu, țareviciul Aleksandr – viitorul adversar al lui Napoleon I. În vreme ce el, Aleksandr al II-lea, era preocupat de atentatele nihiliștilor, în culisele palatului imperial se punea poate la cale, chiar în clipa aceasta, răsturnarea lui de pe tron. Temerile îi erau justificate, de vreme ce oameni pe care se bizuise orbește îi înșelaseră încrederea. Un astfel de personaj, de pildă, fusese contele Șuvalov, șeful Secției a 3-a – Poliția secretă – din Cancelariatul privat al împăratului. Ales dintr-o mie spre a se ocupa de siguranța personală a țarului, devenise, prin însăși funcțiile sale, depozitarul celor mai intime taine ale acestuia. Când el, Aleksandr, hotărâse să-și legitimeze copiii zămisliți de pe urma legăturii lui extraconjugale cu Katerina Dolgoruki, Șuvalov se aliase cu dușmanii ei declarați. Țarul nu putea să uite ziua aceea mohorâtă de toamnă, când generalul i se înfățișase spre a-i raporta nemulțumirea manifestată de unii demnitari ai Curții și de un important grup de nobili față de adulterul etalat cu nerușinare de prințesă și de augustul ei amant. Șuvalov folosise termeni voalați, dar el, Aleksandr, nu se înșelase asupra sensului adevărat, ascuns sub frazele meșteșugite ale raportului. Ceva mai târziu, același Șuvalov săvârșise o imprudență de neiertat, declarând într-un cerc de cunoștințe: „Dacă aventuriera asta își va lua avânt, o voi zdrobi. Am mijloace la îndemână!".

Rețeaua de delatori atât de bine organizată de Șuvalov se întorsese împotriva acestuia. Un colonel, gelos pe ascensiunea fulgerătoare a șefului Secției a 3-a, repetase țarului rău inspirata frază. El, Aleksandr, încercase atunci o mare dezamăgire. În cine să se mai încreadă, când însuși șeful Poliției secrete se dovedise neloial? Deși îl strangula mânia, avusese înțelepciunea să nu se trădeze, luând împotriva vinovatului măsuri aspre, susceptibile să provoace proteste vehemente din partea acelora care-i condamnau indiferența față de țarină. Îl chemase în cabinetul său pe Șuvalov și îl felicitase pentru noua lui promovare. Șuvalov îl privise întrebător. „Am hotărât să te numesc ambasadorul meu la Londra. Tactul, inteligența, rafinamentul dumitale, conte, vor fi mai de folos în capitala Angliei decât aici."

Șuvalov îi mulțumise confuz și plecase să-și ocupe noul post. Trist era faptul că el, țarul, nu putea aplica sancțiuni nici altor personaje de la Curte. Prințul Paskievici, prințul Scerbatov, contele Orlov-Davidov, contele Worontzov-Dahkov se arătaseră fățiș dușmănoși Katiei. Și contesa Panin, și prințesa Bariatinska, și prințesa Kurakin, maestra Curții Împărătesei, nu pierdeau ocazia s-o critice acerb pe Katia, ființa ingenuă și atât de sinceră, care adusese o geană de lumină în viața lui grea, posomorâtă.

Nu! Nu! El nu trebuia să moară. Avea datoria să trăiască pentru Katia, pentru copiii lui, sânge din sângele ei. Curtenii îl acuzau că o neglijează pe țarină. Se compara însă Maria Aleksandrovna cu scumpa lui Katia? Când o ceruse în căsătorie pe Maria, fusese desigur orb sau i se făcuseră farmece. Altfel nu se explica chipul în care căzuse în mrejele acestei pretinse fiice a marelui duce de Hessa, zămislită în realitate dintr-o legătură adulterină a soției marelui duce cu un grăjdar. Pe atunci fusese idiot de îndrăgostit! Se certase până și cu tatăl său, țarul Nikolai I, care aflase tristul secret al acelei origini dubioase.

I se reproșase într-o vreme că are amante fără număr. Ce cale îi rămânea de ales, după ce se îndepărtase de țarină? Se șoptea în culise că boala ei l-ar fi înstrăinat. Proști mai sunt oamenii! Scornesc tot felul de povești și le pun pecetea adevărului. Într-un fel îi convenise acest pretext, fiindcă îi justifica

escapadele amoroase. Pusese însă capăt aventurilor sentimentale după ce o cunoscuse pe Katia.

Preotul îl cădelniță iarăşi, rupându-i şirul gândurilor. Efluviile de tămâie îi gâdilară plăcut nările. Era bine că oamenii din jurul său nu bănuiau câte îi mai treceau prin cap, în vreme ce preoții depănau cu gravitate slujbe religioase. Desigur că şi lor le zbura cugetul la tot felul de drăcovenii străine de sfântul lăcaş al Domnului. Păstrau însă o atitudine reculeasă, edificatoare şi mai ales pilduitoare.

Preotul repetă în încheiere pomelnicul personajelor din familia imperială, în cap cu țarul, asupra cărora chema harul dumnezeiesc. Rugăciunile slujitorilor Domnului împiedicaseră oare asasinarea lui Pavel I? Moartea timpurie a țareviciului Aleksandr? Sfârşitul jalnic al lui Boris Godunov?

Slujba religioasă se încheie într-o apoteoză subliniată de accentele impresionante ale corului şi de dangătul grav al clopotelor.

Țarul înclină pentru ultima oară capul spre altar, apoi se întoarse spre înalții demnitari care-i deschideau obsecvios drum, ploconindu-se adânc. Cu acelaşi ceremonial de la venire, porni acum spre camera sa de lucru. Precedat de ofițeri din regimentul de gardă Preobrajenski, urmat de membrii familiei imperiale şi de mai-marii țării, străbătea fără grabă sălile mărețe, de o zdrobitoare somptuozitate, în vreme ce soldații de strajă, orânduiți de o parte şi de alta a uşilor, dădeau onorul prezentând impecabil arma.

Cortegiul se opri, în sfârşit, în anticamera cabinetului de lucru al țarului. Aleksandr făcu semn prințului Gorceakov să-l urmeze, apoi pătrunse în încăperea care simboliza creierul imperiului. Abia acum cortegiul se destrămă. Personajele desemnate a fi primite în audiență se grupară după prietenii sau interese. Spre a-şi omorî aşteptarea, începură să sporovăiască despre tot felul de nimicuri. Chestiunile serioase nu erau discutate în anticameră, unde se aflau întotdeauna urechi indiscrete.

Îndată ce se văzu singur cu Gorceakov, țarul îl întrebă direct:

— Ce noutăți mai ai în legătură cu conflictul germano-francez?

— Maiestate, ieri după-amiază, generalul Le Flô mi-a cerut din nou audiență. Era foarte agitat. Guvernul francez dispune de informații potrivit cărora armata germană este pregătită de război. Trupele masate la frontiera cu Franța nu așteaptă decât ordinul împăratului Wilhelm și al cancelarului Bismarck spre a intra în acțiune. Mareșalul Mac Mahon solicită sprijinul Maiestății Voastre în cazul că Reichul va declanșa ostilitățile.

Țarul se așează la birou.

— Nu-mi pot lua angajamente formale, Gorceakov. Dar voi face tot ce-mi va sta în putință spre a salva pacea. Sunt convins că nu va fi nevoie să scoatem sabia. Împăratul Wilhelm, unchiul meu, este un om politic înțelept. Nu se aruncă în aventuri nebunești. Voi profita de viitoarea mea vizită la Berlin spre a-i vorbi cu toată seriozitatea. A sosit timpul ca Bismarck să primească o lecție. După ce a câștigat războiul din 1870, grație neutralității noastre binevoitoare, a înțeles să-și plătească datoria de recunoștință încheind o înțelegere politică strânsă cu Imperiul Austro-Ungar, marele nostru dușman.

— Recunoștința, Maiestate, este o floare rară. Nu crește în grădina cancelarului Bismarck.

Împăratul își sprijini coatele de brațele fotoliului.

— N-am să uit niciodată, Gorceakov, izolarea în care Bismarck ne-a lăsat intenționat. N-a urmărit decât să ne forțeze mâna, spre a ne alinia politicii lui. Am fost nevoiți să facem concesii. Spre a ieși din izolare, am solicitat alipirea la înțelegerea austro-germană. Câtă satisfacție trebuie să fi încercat Bismarck după ce a constatat că a reușit să ne impună jocul lui. Reintrarea Franței în concertul marilor puteri ne-ar îngădui să contracarăm planurile cancelarului. Omul acesta tinde să transforme Germania într-o putere continentală fără rival.

Pe Gorceakov îl bucură raționamentul țarului, căci coincidea cu al lui.

— Arsenalul argumentelor folosite de Germania împotriva Franței a sporit în ultimele patruzeci și opt de ore, Maiestate. Bismarck pretinde a ști că guvernul francez ar fi tezaurizat câteva sute de milioane de franci pentru a-și finanța înarmarea. Realitatea este de-a dreptul comică. Ministerul de

Finanțe al Franței a hotărât scoaterea din circulație a bancnotelor de 20 de franci, foarte uzate, și înlocuirea lor cu altele noi. Bancnotele vechi au fost adunate spre a fi arse.

— Explicația pare plauzibilă. Dacă nu mă înșel, Șuvalov a sosit la St.-Petersburg.

— Da, Maiestate. A solicitat un scurt concediu spre a-și rezolva unele treburi de familie.

Țarul își masă ușor de vârful mâinii stângi. De la o vreme îi amorțeau inexplicabil.

— Să-l trimiți imediat la Londra! Dă-i instrucțiuni să ia contact cu lordul Derby. Să-i explice poziția noastră în conflictul germano-francez. Când voi ajunge la Berlin, vreau să mă bizui pe sprijinul Angliei. Numai așa îl vom pune pe Bismarck cu botul pe labe. Iar pe Le Flô să-l anunți că îl voi primi în audiență mâine-dimineață. Țin să-i liniștesc personal temerile. Mi-e foarte simpatic omul ăsta. Știe să-și poarte uniforma.

*
* *

Ceața descria în jurul felinarelor de pe stradă nimburi alburii. Umezeala din atmosferă așternuse pe trotuare un înveliș de lac negru, lucios ca și cizmele de Chantilly. Pașii trecătorilor, aproape invizibili din cauza perdelelor de negură, țăcăneau mai plin sau mai ascuțit, după cum încălțămintea era bărbătească sau de damă. Pe partea carosabilă, mai lucioasă decât trotuarele, treceau în ambele sensuri trăsuri mânate cu prudență de vizitii, căci ceața se întețea. De-a lungul cheiurilor Senei, vizibilitatea scăzuse aproape la zero. Atât de groasă se făcuse negura, încât căpătase consistență. Oamenii prinși pe stradă de întunericul umed tușeau înecați de vata apoasă, neagră, care le pătrundea în nări și în gură.

Georg Stephan Oppert von Blowitz, corespondentul la Paris al gazetei *Times* – supranumită a șasea mare putere a lumii – se răsuci pe pernele trăsurii pentru a-și scoate din buzunarul vestei albe a fracului ceasul Bréguet. Îi deschise capacul și încercă să citească ora indicată de limbile minuscule, la lumina anemică a unui felinar, a cărui aureolă apăru timidă din beznă, se accentuă când ajunse în dreptul trăsurii de piață,

apoi se topi în ceață. Atât de palide, de ofticoase, erau aureolele care defilau pe lângă vehiculul tras de cai, încât ziaristul nu izbuti să desluşească ora de pe cadran. Fiindcă nu era chip să înfrângă întunericul decât aprinzând un chibrit, scoase un băț şi îl frecă de talpa pantofului. Deşi gestul fusese energic, chibritul refuză să se aprindă, căci talpa era umedă.

Înciudat, ziaristul repuse ceasul în vestă.

— Mai repede!, ordonă vizitiului. Mă faci să întârzii!

Voia să ajungă la Quai d'Orsay înainte de sosirea invitaților, fiindcă avea de gând să-şi asigure o convorbire de câteva minute cu ministrul afacerilor externe. „Dacă aş fi avut trăsură proprie, până acum aş fi ajuns la destinație", îşi zise posomorât. În mai multe rânduri luase hotărârea de a-şi cumpăra o trăsură – slavă Domnului, dispunea de suficiente fonduri băneşti spre a-şi permite luxul – dar de fiecare dată amânase punerea în practică a acestui plan, fiindcă într-un vehicul de piață putea trece neobservat. Un gazetar cu reputație trebuie să vadă fără să fie văzut şi să audă fără să fie auzit. Altfel nu se deosebeşte de pisicile cu clopoței. Nu avea nici casă proprie, căci ocupațiile lui îl mânau mai mult pe drumuri. La Paris dispunea de o cameră plătită cu luna, la Hotelul *Meurice*. În acest elegant caravanserai avea posibilitatea să întâlnească personalitățile cele mai diverse, pripăşite de pe mai toate meleagurile lumii. Din mijlocul lor culegea recoltă bogată de ştiri, fiindcă avea talentul unic de a se vârî pe sub pielea oamenilor fără să-i supere.

De un singur lucru nu se putea lipsi domnul Blowitz, şi anume de o garderobă bogată, indispensabilă unui gazetar obligat să pătrundă pretutindeni. În activitatea lui putea fi chemat să se cufunde în măruntaiele pământului sau să se cațere pe acoperişul unei case, să se strecoare în mijlocul unei mulțimi răsculate sau să intre degajat la o recepție diplomatică.

Nici nevastă nu-şi luase, căci ce femeie ar fi acceptat să stea singură noapte de noapte şi să-şi vadă soțul în compania a tot felul de femei, mai ales actrițe şi balerine de la Operă, adevărate comori de informații cu iz de scandal.

Domnul Blowitz nu avea decât un câine, un magnific Saint Bernard. În rarele-i momente de expansivitate, îi destăinuia multe secrete, convins că nu va fi niciodată trădat.

Viața-i frământată, împănată cu primejdii şi plină de neprevăzut, îi procura satisfacții materiale, dar şi morale, datorită puterii pe care o exercita, grație articolelor publicate în *Times*. Bine înțeles, nu-i fusese deloc uşor să ajungă pe aceste trepte. Scrupulele nu-i înăbuşiseră însă nicicând elanul. Poate că aceasta era cheia succeselor lui.

Ajunse la Quai d'Orsay cu puține minute înaintea sosirii valului de invitați. Fu condus de îndată în cabinetul de lucru al ministrului Decazes, care-l întâmpină cu o simpatie manifestă.

— Dragul meu Blowitz, îmi pare rău că ai întârziat. Mă pregătisem să-ți răspund – aşa cum mă rugaseşi – la întrebările dumitale referitoare la interesele Franței în Egipt. Mă tem că astăzi n-o să putem discuta aprofundat acest subiect, din lipsă de timp.

— Excelență, cer iertare pentru întârziere. Prudența excesivă a vizitiului care m-a adus până aici a fost de vină.

— Nu-i nimic, amice. Vom găsi altă zi, în care să nu ne deranjeze nimeni. Să revenim la poziția Franței față de Egipt. Eu aş defini-o în câteva cuvinte. Nu urmărim niciun obiectiv susceptibil să atingă în vreun fel integritatea acestei frumoase țări, interesele ei economice şi politice. Când am deschis Canalul de Suez, nu am făcut-o decât din prietenie pentru poporul egiptean şi pentru admirabilul său conducător, Kedivul Ismail. Evident, încheierea unui nou tratat comercial avantajos în egală măsură Franței şi Egiptului, dar care să nu lezeze interesele Angliei, ar fi bine-venit. M-ar bucura dacă ziarul *Times* ar sublinia dorința noastră vie de a păstra relații cordiale cu Marea Britanie, chezăşie a salvgardării păcii în această parte a Europei. Dă-mi voie, Blowitz, să te tratez cu un *Maraschino* vechi de peste douăzeci de ani.

Se îndreptă spre un dulap cu băuturi, scoase o sticlă cu două pahare şi îşi servi personal oaspetele, cinstire rezervată numai unor personalități de frunte. Blowitz aprecie gestul ministrului, dar nu se sfii să reflecteze: „Are mare nevoie de

mine Decazes de mă răsfață atâta. Articolul despre Egipt justifică oare amabilitatea lui excesivă?".

Chiar în momentul acela intră în încăpere Lefaure, directorul de cabinet.

— Excelență, primele trăsuri cu invitați au sosit.

— Bine, vin să-i primesc. Blowitz, rămâi și termină-ți în liniște paharul cu *Maraschino*. Haidem, Lefaure!

Ieșiră lăsându-l pe corespondentul lui *Times* singur în cabinet. Blowitz sorbi puțin *Maraschino*. Era într-adevăr excelent. Se uită în jur. „Câtă încredere, să mă lase singur!, reflectă. Privirile se plimbară asupra tabloului în ulei al mareșalului Mac Mahon, portret oficial fără nimic remarcabil, asupra bibliotecii cu cărți multe, superb legate, asupra hârtiilor de pe masa de lucru. Se afla acolo o mapă cu câteva documente aduse desigur la semnat, precum și un dosar voluminos, într-o cămașă verde. Curiozitatea lui Blowitz se trezi brusc. Un bun corespondent de presă nu pierde asemenea ocazii. Se uită bănuitor spre ușă, iar după ce își luă inima în dinți, se ridică de pe scaun și se apropie de birou. Își aruncă privirile asupra etichetei de pe dosar, scrisă cu litere mari: „Litigiul germano-francez". Deasupra, în colțul din dreapta, o ștampilă: „Strict secret".

Înfruntând orice risc, gazetarul deschise dosarul. Se aflau acolo, în copie, rapoarte ale ambasadorilor francezi, note verbale asupra unor discuții purtate de aceștia cu diverși oameni politici și ambasadori străini, apoi un număr impresionant de rapoarte semnate de ofițeri din Biroul 2 și din Serviciul secret francez. O comoară neprețuită pentru un ziarist. Fără să șovăie, scoase din buzunar un carnet și începu să-și ia note stenografice, trăgând în același timp cu urechea spre ușă, pentru a nu fi surprins violând secrete de stat. Deși operă repede, se scurse totuși oarecare timp până ce își aruncă ochii asupra tuturor pieselor. Munca lui era ușurată fiindcă pasajele importante erau subliniate cu roșu. Despuiase dosarul de tot ce era mai interesant, când auzi de dincolo de ușă pași apropiindu-se. În câteva clipe închise dosarul, vârî carnețelul în buzunar, deșertă un sfert din sticla de *Maraschino* într-un vas cu flori, apoi se instală pe scaunul său, ținând paharul în mână.

Lefaure intră, zâmbind amabil.

— V-am lăsat singur atâta vreme... Vă rog să mă iertați! Furat de îndatoririle oficiale, am uitat de dumneavoastră.

— Nu-i nimic, zâmbi Blowitz. Am avut o companie plăcută, adaugă arătând sticla de *Maraschino*.

— Doriți să vă însoțesc în sala de recepții? Aproape toți invitații au sosit.

Blowitz se ridică încet de pe scaun, afectând o oboseală trucată.

— Numai că m-a cam amețit băutura! Mă tem că am depășit măsura, nu-i așa?

— Deloc, *monsieur* Blowitz. Câteva pahare de *Maraschino* sunt cel mai bun leac împotriva bolilor. N-ați auzit?

Când ajunseră în saloanele pline cu invitați, Blowitz se afla într-o avansată stare euforică, provocată de informațiile culese. Va scrie pentru *Times* un articol epocal, care va aprinde Europa. I se va reproșa poate de către autoritățile franceze divulgarea unor informații cu caracter strict secret. Posibil, dar nu probabil. Blowitz era sigur că Decazes nu-l lăsase întâmplător singur. Dacă i se vor cere de către mai-marii de la *Times* explicații asupra provenienței informațiilor, nu-l va putea desemna pe Decazes. Va fi lăudat și i se va acorda o foarte importantă gratificație pentru că s-a descurcat cum nu se poate mai bine. Germanii vor ieși însă rău opăriți din toată afacerea asta. Ei și? Se născuse în Boemia, dar pe parcurs obținuse naturalizarea franceză. Aceasta îl punea la adăpost de multe inconveniente.

Un lacheu i se înfățișă cu trei rânduri de cupe cu șampanie, aliniate pe o tavă ca soldații în front. Luă o cupă, își înmuie buzele, apoi, rotind între degete tija piciorului de cristal, începu să se plimbe printre oaspeți. Adulmeca știri de senzație așa cum câinii dresați adulmecă vânatul. Stătu de vorbă cu diverse personaje, eminenți oameni politici, diplomați cu renume, aristocrați coborâtori din cruciați, care n-ar fi catadicsit să-l întrețină dacă nu s-ar fi gândit că plebeul Georg Blowitz avea puterea să le facă publicitate în *Times*. Domnul Blowitz își agățase de la sine putere particula nobiliară. Dacă i s-ar fi făcut aluzii răutăcioase asupra originii sale, ar fi răspuns ca unul dintre mareșalii lui Napoleon – proaspăt ridicat la rangul de duce – când niște nobili autentici întrebaseră, cu

subtilă ironie, câte generații de strămoși cu sânge albastru avea in urmă: *„Messieurs, c'est moi l'ancêtre"*.

Printre oaspeții lui Decazes se afla și prințul Hohenlohe, ambasadorul Reichului german. Diplomatul, cunoscând pana veninoasă a corespondentului lui *Times*, își zise că este înțelept să și-l facă prieten. Cu princiară amabilitate, se apropie de Blowitz și, după o dezlânată conversație asupra timpului, atacă pe ocolite chestiunea conflictului franco-german. După ce recapitulă argumentele invocate de presa de dincolo de Rin, îl lăsă să înțeleagă că un articol în *Times* favorabil tezei germane ar fi regal răsplătit. Blowitz se arătă receptiv. Declară că era tentat să scrie un articol menit să risipească neînțelegerile dintre cele două state, în lumina teoriei lui Hohenlohe. Răspunsul era oarecum alambicat, dar prințul, deprins cu limbajul reticent al diplomaților, nu insistă să ceară precizări.

Înapoiat la hotelul său, Blowitz se puse pe lucru. În mai puțin de trei ore – era foarte inspirat – așternu pe hârtie un articol fulminant, utilizând din plin notele extrase din dosarul lui Decazes. Apoi se culcă, mulțumit că făcuse o treabă bună. Patruzeci și opt de ore după expedierea materialului la Londra, Blowitz primi o scrisoare semnată de redactorul-șef al paginii de politică externă.

Articolul dumitale, dragă mister Blowitz, este dinamită curată. Îl vom publica, dar mai întâi comitetul de redacție ține să verifice anumite date furnizate de dumneata, evident prin sondaj, și în limita posibilului.

Încântat de răspunsul primit, Blowitz porni în turneu nocturn prin restaurantele, cafenelele și tripourile pariziene, în cotidiana lui goană după informații. Se afla într-un bar deocheat din Montmartre, cu o clientelă foarte amestecată. Rezemat de tejghea, aștepta să fie servit cu un pahar de *drambuie*, când un ins hirsut, cu mutră de vagabond, se așeză în stânga lui și îi făcu amical semn cu cotul.

— Ce întâmplare norocoasă, scumpul meu Blowitz! Dumnezeu mi te-a scos în cale! Sper că ai să mă tratezi cu un absint.

Blowitz îl privi plictisit.

— Întâmplare? Spune mai bine că m-ai căutat cu limba scoasă prin toate localurile. Ce mai vrei?

Vagabondul clătină din cap în semn de reproş.

— Se vede că te-ai ajuns, dragă Georg. Nu te mai uiţi la vechii tăi colegi ajunşi la ananghie.

Blowitz replică ironic:

— Sunt eu de vină dacă n-ai fost în stare să-ţi păstrezi rubrica despre câinii striviţi de vehicule şi despre pisicile premiate la concursuri?

— Îţi baţi joc de mine, Georg! Nu-i frumos!

— Lasă poveştile! Vrei iarăşi bani?

— Cât eşti de brutal, amice!... În sfârşit, dacă vrei să scapi de compania mea, fă-te încoa' cu o mie de franci!

Blowitz îşi încreţi sprâncenele.

— O mie de franci? Ai înnebunit, Jacob! Ultima dată ţi-am dat cinci sute. Şi a fost vorba că n-ai să mă mai superi cu prezenţa ta urât mirositoare. Când te-ai spălat ultima oară?

Zâmbetul hirsutului semăna a rânjet.

— Încerci să mă intimidezi, Blowitz, dar n-ai să reuşeşti. În loc să-mi fii recunoscător că ascund justiţiei fapte care ar putea să te coste libertatea, mă repezi ca pe un câine... Ţţ-ţţ-ţţ!

— Dacă ai fi fost în stare să mă bagi la apă, Jacob, de mult ai fi făcut-o. Dar ţi-au lipsit probele.

— Uiţi un singur lucru, scumpul meu, Georg! Ai duşmani cu ghiotura. Te-ai gândit ce-ar zice ei dacă ar afla că la Marsilia, acum vreo douăzeci de ani, ai aruncat dintr-o barcă pe soţul amantei tale şi că i-ai mai dat şi cu lopata în cap, ca să-l termini mai repede. Şi ulterior ai trăit cu văduva şi că i-ai dat şi ei cu piciorul, după ce i-ai păpat toţi banii moşteniţi de la soţ?

Blowitz se simţi ispitit să-l pocnească în falcă, dar se abţinu.

— Eşti comic, Jacob! Te informez că pretinsa crimă a fost anchetată de autorităţi, dar că în urma cercetărilor am fost scos din cauză!

— Te-au scos basma curată fiindcă martorul tău principal a fost văduva.

— Ei da! Și ce-i cu asta? Concluzia autorităților a fost categorică: nenorocitul a căzut din barcă fiindcă era beat mort. Iar lopata i-am întins-o ca să se agațe de ea. Nu m-am aruncat în apă să-l salvez fiindcă nu știu să înot. O pereche aflată într-o altă barcă a confirmat spusele mele.

— Faptele s-au petrecut pe înserat, Blowitz. Declarațiile lor n-au fost chiar atât de favorabile ție. Nu te-am înfundat fiindcă ai beneficiat de îndoielile lor. A intervenit însă un fapt care răstoarnă situația. Văduva părăsită de tine mi-a dat o declarație. Ei da, femeia recunoaște că i-ai ucis bărbatul.

Blowitz simți un fior, dar nu lăsă să i se citească pe față tulburarea.

— Bluff, Jacob! Bluff!

— Dacă nu mă crezi, iată o copie.

Scoase din buzunarul hainei murdare și roase o bucată de hârtie și i-o înmână. Blowitz își aruncă privirile asupra rândurilor scrise cu un creion. Semnatara declarației afirma că amantul ei, Georg Blowitz, îi ucisese cu bună știință soțul. Ascunsese până acum adevărul fiindcă se temuse să nu fie socotită complice. Dar mustrările de conștiință nu-i mai îngăduiau să tacă.

Râzând verde, Blowitz îi restitui hârtia.

— Invenții, Jacob! Invenții ieftine! Dacă o mustra conștiința de ce nu s-a dus direct la procuror?

— Fiindcă nu avea curaj. Eu am avut grijă să-i explic că se va bucura de circumstanțe atenuante și că va obține o pedeapsă cu suspendare.

— Legea Béranger nu se aplică la crime, Jacob?

— Fosta ta amantă nu știe acest lucru. Dacă-mi dai banii, o reduc la tăcere.

— O suprimi?

— Asta nu! Dar am mijloacele mele infailibile. Dacă nu mă crezi, așteaptă rezultatul anchetei care se va redeschide!

Blowitz nu punea temei pe afirmațiile lui Jacob. Dar dacă spusele lui erau adevărate?

— Ascultă, Jacob! Dacă ți-aș da mia de franci, nu de frică, ci din milă pentru situația ta mizerabilă, mi-ai cere mai târziu iarăși bani. Dacă pretinzi că deții originalul...

— Sigur că îl dețin!

— Adu-mi-l și îți dau banii.

— La ce ți-ar folosi, Georg? Femeia ar putea semna o nouă declarație!

— Mi-ar dovedi că nu m-ai mințit!

Vagabondul reflectă câteva clipe.

— Bine! Facem schimbul! Îți dau declarația în original, tu îmi dai o mie de franci. În regulă?

— În regulă.

— Când facem operația? În noaptea asta?

— Nu am asupra mea o mie de franci. Trebuie să-i scot mâine-dimineață de la bancă. Ne putem întâlni mâine-seară.

— Unde?

— Prefer un loc retras, Jacob. Să fim feriți de indiscreți.

— De acord. Ți-ar conveni în Charenton? Lângă ecluză?

— De ce nu?

— Acum îmi plătești un absint?

— Băiete, un absint pentru domnul!, ordonă Blowitz, apoi făcu plata.

— N-ai fixat ora, Georg!

— La nouă seara e bine?

Vagabondul râse, arătându-și golurile dintre dinții mâncați de carii.

— Foarte bine! Dar să nu-ți treacă prin tigvă că ai putea să-mi închizi gura găurindu-mi pielea cu vreun pumnal. Voi lăsa unui terț o declarație scrisă. În plic sigilat, asupra întâlnirii noastre. Dacă mi se întâmplă ceva...

— Ești ridicol, Jacob! Nu-ți imaginezi că are să mă denunțe văduva?

Râse sarcastic spre a demonstra fostului său coleg că nu avea nicio încredere în aserțiunile sale.

— Pe mâine-seară, Jacob?

Vagabondul își duse mâna la pălărie.

Când se văzu în stradă, Blowitz ofta adânc. Se afla într-o situație delicată. Poate că Jacob nu mințea. În caz că va recunoaște în josul declarației semnătura fostei sale amante, va trebui să-i suprime pe amândoi. Exact ca într-un roman de Eugène Sue. Încerca să ia lucrurile în râs, dar râsul îi suna

fals. O femeie părăsită e în stare de orice năzdrăvănie. Moartea bietului soț încornorat se datora unui simplu accident, ce-i drept, ajutat puțin de amantul nevestei. Refuza totuși să creadă că femeia era atât de lipsită de înțelepciune încât să-și pună singură ștreangul de gât numai ca să-l tragă pe fostul amant după ea. Blowitz înjură furios. Tocmai acum, când își crease o situație de invidiat, când era pe punctul de a da o lovitură de mari proporții în presă, îi cădea pe cap cărămida asta!

Până a doua zi, spre seară, nu-și găsi astâmpărul. Abia după apusul soarelui se mai liniști. Iminența pericolului îl ajută să-și stăpânească emoția. Trecuse prin momente și mai grele, dar fusese întotdeauna plin de resurse și știuse să iasă de fiecare dată cu fața curată.

Înainte de a pleca la întâlnire, își luă pistolul. Îl vârî în buzunarul de jos al hainei, să-l aibă la îndemână. Era hotărât să nu se dea legat pe mâna nimănui. Acolo, în Charenton, era un loc singuratic, unde zgomotul unui foc de revolver s-ar pierde în noapte. Oricum, pe omul ăsta sinistru trebuia să-l lichideze. Devenise foarte supărător.

Blowitz părăsi hotelul la opt și un sfert. O trăsură de piață îl lăsă în fața gării Lyon. De acolo plecă pe jos spre ecluza din Charenton. Era o noapte adâncă, fără lună. Felinarele luminau slab străzile mărginite cu case urâte și strâmbe. Străbătu un loc viran. Dinspre Sena bătea un vânt rece, aducând miros caracteristic de apă.

Când ajunse la ecluză, îl găsi pe Jacob așteptând pe marginea canalului Saint-Maurice. Nu-i vedea chipul, dar îi deslușea silueta decupată pe fundalul unui zid luminat slab de un felinar anemic.

— Ai adus banii, Blowitz, dragule?, auzi râsetul batjocoritor al fostului coleg.

— I-am adus. Dar tu ai adus originalul?

— Este asupra mea. Vino să-l vezi!

Blowitz scoase încet pistolul din buzunar. Deodată auzi un fluierat scurt. În jurul lui se dezlănțui în noapte o avalanșă de zgomote. Ropot de pași, porunci scurte, apoi câteva detunături de armă, însoțite de scurte scânteieri care înțepară fugitiv

întunericul. Blowitz înregistră şuieratul unor gloanţe şi se aruncă la pământ. Auzi iarăşi zgomot de paşi, înjurături şi icneli. Ridică încet capul, dar nu mai zări silueta lui Jacob. De undeva, dinapoia lui, îi ajunse la ureche un glas cultivat.

— Domnule Blowitz, puteţi să vă ridicaţi. Sunteţi în afară de orice pericol.

Gazetarul întoarse capul într-acolo. În apropierea lui se afla un bărbat într-un pardesiu lung, a cărui siluetă se detaşa pe fundalul luminiţelor unor case îndepărtate.

Blowitz se ridică uluit.

— Cine sunteţi dumneavoastră? Ce s-a întâmplat?

Bărbatul cu pardesiu îi întinse mâna, ajutându-l să se ridice de jos. Blowitz vârî pistolul în buzunar, apoi îşi scutură de ţărână haina şi pantalonii.

— Sunt căpitanul Delarue, domnule Blowitz. Aţi fost atras aici de fostul dumneavoastră coleg, Jacob, spre a fi răpit şi transportat în Germania. Da, da, Jacob a fost recrutat de mai multă vreme de Serviciul secret german. Germanii fuseseră informaţi că în ziarul *Times* va apărea în curând un articol semnat de dumneavoastră, foarte dezavantajos pentru Reich. După răpirea dumneavoastră, urmau să vă supună unor presiuni care nu excludeau violenţa, spre a vă determina să cereţi telegrafic Londrei retragerea articolului. Spre norocul dumneavoastră, am prins de veste printr-o întâmplare. Timpul scurt l-a silit pe şeful care a dirijat din umbră operaţia să comunice prin telegraf ordinele sale agenţilor desemnaţi să vă răpească. Evident, s-a folosit un limbaj acoperit, pe care însă l-am descifrat uşor.

Blowitz avea senzaţia că visează.

— Ştiaţi că în ajun am avut o întâlnire cu Jacob?

— Desigur! Doi agenţi ai noştri v-au urmărit pas cu pas, începând din noaptea în care aţi fost primit de domnul Decazes. Unul dintre ei avea misiunea să urmărească toate convorbirile dumneavoastră purtate în public cu diferite persoane. Este expert în citirea cuvintelor după mişcarea buzelor.

— Ştiţi şi ce mi-a spus Jacob aseară, la bar?

— Desigur. Un șantaj ordinar. Declarația cu care v-a amenințat nu există. Acum vă puteți întoarce fără grijă la hotelul dumneavoastră, domnule Blowitz. Sunteți bine păzit. Bună seara!

*
* *

Când împlinise 80 de ani, Anton Vulturescu se închisese în casă, interzicând până și slugilor să pătrundă în camera lui. După ce trăsese perdelele și acoperise cu văluri oglinzile, ca să nu-și mai vadă imaginea decrepită în apele de sticlă, plânsese cu lacrimi amare. În adolescență, în tinerețe, la vârsta maturității și chiar mai târziu, când tâmplele i se albiseră, fusese un bărbat frumos, falnic, fermecător, după care femeile întorceau capul, cele tinere admirativ și cu gânduri păcătoase, cele vârstnice nostalgic și câteodată cu nemărturisită jale. În dulapuri ținea teancuri de scrisori legate cu panglici de mătase, care traduceau în slovă iubirea pătimașă a fiicelor Evei, foarte numeroase de altfel, căzute la picioarele lui.

În favoarea lui Anton Vulturescu pleda discreția sa, care nu se dezmințise în nicio ocazie. Dacă ar fi vorbit deopotrivă cu acei bărbați infatuați, oricând gata să-și glorifice succesele feminine, numeroase familii s-ar fi destrămat, mulți soți ar fi avut penibila surpriză să constate cât de rămuroase le erau podoabele cornoase, mulți părinți ar fi aflat că virginalele lor odrasle aveau experiență de alcov, mulți logodnici și-ar fi pierdut iluziile asupra purității viitoarelor soții.

Anton Vulturescu fusese de două ori căsătorit, întâia oară cu Isabelle de Gandale, fiica unui ambasador francez, și a doua oară cu o baroneasă austriacă, Charlotte von Hendricks. Amândouă îl divinizaseră. Dându-și seama că nu le stătea în putere să-l monopolizeze, îi acceptaseră cu resemnare aventurile sentimentale. Fiica ambasadorului murise tânără, într-un accident de vânătoare – la un obstacol căzuse de pe cal, sfâșiindu-și pântecul într-o buturugă colțuroasă care-i străpunsese ficatul și baza plămânului drept. Baroneasa se intoxicase cu stridii la Monte Carlo și își încheiase existența într-o cameră de hotel, în vreme ce Anton – care nu-și dăduse seama de

gravitatea stării soției – pierdea la *trente et quarante* un milion de franci.

De atunci, Anton nu se recăsătorise, fiind sătul să mai poarte doliu. Nu voise să aibă copii, spre a nu-şi complica existența. Fiindcă nu avea pe nimeni care să-i îngrădească libertatea, colinda Europa, poposind de preferință în localitățile renumite pentru cazinourile cu jocuri de noroc pe sume uriaşe.

În felul lui era un generos. Artiştii plastici şi actorii cu buzunarele mai mult goale, studenții săraci, publiciştii la început de carieră, poeții şi romancierii în pană de editori ştiau că pot obține oricând de la Anton ajutoare băneşti. Mulți dintre românii refugiați în străinătate după eşecul revoluției din 1848 primiseră din partea lui subvenții grase. Nu se pricepea la politică, dar aceasta nu însemna că era lipsit de patriotism. Dacă în lunga-i viață cheltuise enorm, nu cunoscuse niciodată sărăcia. Caii lui câştigaseră la curse premii importante, iar la cazinourile din Monte Carlo şi Spa, Baden-Baden şi Brighton spărsese în câteva rânduri banca. După celelalte toate, domeniile-i întinse de pe valea Dunării îi furnizau mari venituri, pe care nu reuşea să le epuizeze, în ciuda cheltuielilor lui extravagante. Se spunea că este atât de norocos, încât la vederea sa ghinionul fuge înspăimântat.

Şi bolile se fereau din calea lui. Deşi ignorase cumpătarea, nu suferise nici de rinichi, nici de ficat, nici de stomac, nici de inimă şi nici de acele crize de gută, atât de comune contemporanilor săi căzuți în păcatul lăcomiei.

Un singur duşman avea Anton. Un duşman de care nu-şi dăduse seama decât odată cu înscrierea la război a celui de-al şaptelea deceniu de existență: bătrânețea. Într-adevăr, iureşul anilor nu-i uzase organismul, dar ridicase treptat în jurul lui o barieră îngrozitoare: izolarea. Într-un fel, izolarea aceasta îi fusese impusă de însuşi felul său de viață. Fiindcă se simțea încă tânăr – era în stare să călărească ore întregi, să danseze, să facă dragoste – căuta numai compania oamenilor tineri. Dar aceştia nu se mai simțeau bine în prezența lui. Atât de şocați erau de pretenția septuagenarului de a se învârti în mijlocul lor, încât îl evitau, iar dacă aveau tupeu, îl luau peste picior, făcându-l să sufere în taină, să-şi blesteme vârsta, care-l împingea inexorabil în rândul fosilelor vii. Sosise în sfârşit

momentul când își dăduse seama că va trebui să renunțe la o lume care nu mai era a lui. Căutase timid, cu nemărturisită repulsie, tovărășia bătrânilor. Dar maniile, arțagul, văicărelile lor, manifestări ale unei sclerozări lente și ireversibile, îl îngroziseră. Se înapoiase la tineri, dispus să le accepte capriciile, să le treacă eventual cu vederea lipsa de politețe, de înțelegere. Oferise petreceri în superbul lui palat din București. Calitatea invitaților lui scăzuse treptat, până când se trezise în mijlocul unei șlehte interlope. Aventurieri și inși dubioși se înfruptau pe săturate la banchetele-i servite de lachei cu peruci pudrate, apoi râdeau pe seama lui. Majordomului trebuiau să-i umble privirile peste tot, pentru ca oaspeții să nu strecoare prin buzunare tacâmuri de argint ori bibelouri de preț. O încăierare încinsă între niște musafiri amețiți de băutură, care se dovediseră până la urmă a fi niște simpli măcelari, îl determinase să pună capăt jalnicelor manifestări mondene.

Dacă se ducea la câte un club să joace cărți, crupierii și patronii îl acceptau cu teamă, căci se așteptau să-l vadă din clipă în clipă căzând cu capul pe masă, răpus de vreun atac de cord sau de vreo congestie cerebrală. Dacă schița un gest de curtenie față de câte o femeie tânără și frumoasă, i se răspundea cu umilitoare îngăduință ori cu ironii. Glumele-i abia dacă trezeau zâmbete reținute, aproape compătimitoare.

El, Anton Vulturescu, ajunsese să cumpere cu bani grei câte o noapte de dragoste, consumată adeseori în sterile încercări de a-și dovedi bărbăția. Complexat de bătrânețea cramponată de el ca un cancer, avea impresia că toți oamenii făceau haz pe seama decrepitudinii lui fizice. Renunțase treptat la ultimele și tristele lui plăceri.

Singurătatea îl învăluise până la urmă într-un lințoliu, despărțindu-l parcă de lumea celor vii. Îl copleșise disperarea. Era însetat de o companie umană. Nu avea nici ieftina consolare de a fi vizitat de rude sărace, dornice a-i capta bunăvoința fiindcă îi jinduiau averea și așteptau să-l moștenească. Nepoții săi erau atât de bogați, încât nu le păsa de banii lui. Cei mai mulți oameni din generația sa muriseră. Ajunsese să se socotească o biată umbră rătăcitoare prin încăperile goale ale palatului transformat în cavou.

Îl încolțise gândul sinuciderii. Alesese chiar din splendida lui colecție de arme un pistol englezesc. În ultimul moment îl părăsise curajul. Aruncase arma și își plânsese cu hohote nenorocirea.

Ziua aniversării celor optzeci și unu de ani avea să-i schimbe, paradoxal, viața. În preajma prânzului, auzul lui prinse un zgomot familiar odinioară. Scrâșnetul pietrișului din curte sub roțile unei trăsuri care opri în dreptul intrării principale. Inima lui Anton începu să bată tare. De mult nu mai aștepta vizite. Nici frații săi mai tineri, rămași încă în viață, nu-i mai călcaseră pragul.

Fu ispitit să treacă la fereastră, să dea la o parte draperia de catifea și să arunce o privire asupra trăsurii, dar nu avu curajul. O nouă deziluzie l-ar ucide. Peste câtva timp răsunară pași pe podeaua de marmură din anticameră. O bătaie ușoară în ușă.

— Poftește!, gâfâi Anton Vulturescu.

Majordomul intră domol în încăpere, atât de întunecată încât îi trebuiră câteva momente spre a se familiariza, după lumina puternică de afară. Întrezări silueta stăpânului ghemuită într-un fotoliu.

— Domnișoara Louise von Falkenberg, în trecere prin România, solicită îngăduința de a vă saluta, domnule.

— Ci-cine?, se bâlbâi bătrânul.

Majordomul repetă numele vizitatoarei.

Anton se ridică febril din fotoliu.

— Nu pot să o primesc așa! Trebuie să mă schimb! Poftește-o în salonul verde! Roag-o să mă aștepte puțin!

Adăugă cu teamă:

— Domnișoara von Falkenberg trebuie să fie una dintre acele fete bătrâne și acre, îmbrăcate în negru, care dau lecții de pian...

— Nu, domnule. Domnișoara este foarte tânără și îmbrăcată, după cât mi-am dat seama, cu mult bun-gust.

— Bine, vin imediat!

Ajutat de valetul său personal, Anton își puse un costum de dimineață, *gris-perle,* comandat la Londra, pe Saville Row. Coborî apoi scara care ducea la parter „Caută poate pe altcineva", își spunea cu frică, în vreme ce călca atent treaptă

după treaptă, sprijinindu-se de balustradă. Deși se ținea drept și avea o siluetă de tânăr, picioarele refuzau să-l mai ajute ca altădată.

Când intră în salonul verde și văzu fata aceea amețitor de tânără și de frumoasă – la cei 80 de ani ai lui proporțiile vârstelor căpătau alte valori – simți că începe să-i fiarbă sângele în vine. „Ei, drace, gândi înviorat, am să încep să nechez ca un cal de cavalerie stârnit de mirosul prafului de pușcă?"

Vizitatoarea se ridică de pe scaun și îl întâmpină surâzând familiar.

Anton îi luă mâna și i-o sărută.

— *Oncle* Anton, sunt nepoata dumitale!

Bătrânului îi scânteiară ochii.

— Nepoata mea? Iată o veste grozavă!

— Mama mea este sora fostei dumitale soții, baroneasa von Hendricks.

Lui Anton i se umeziră ochii. Mult îl mai iubise Charlotte! Iar acum, după moarte, îi făcea o bucurie necuprinsă trimițându-i acest sol al tinereții.

— Cu ce ocazie pe aici, Louise?

— Tata a murit de curând, lăsându-mi o moștenire... complicată. Era acționar la societatea lui Strussberg și se mai ocupa cu importul de grâne. De pe urma lui m-am ales cu o serie de creanțe rămase neachitate. Acum încerc să le recuperez.

— Nu e o treabă pentru o fată tânără și frumoasă ca dumneata, Louise. De ce nu ți-ai angajat un avocat ori un procurist?

— Nu stau chiar atât de bine cu banii. Și cum am datornici și aici, în România, m-am gândit să-ți fac și dumitale o vizită.

— Și ai de gând să stai mult timp la București?

— Doua săptămâni sau poate mai mult. În funcție devalorificarea creanțelor. Află, *oncle* Anton, că sunt *une femme de tête,* care știe să-și apere drepturile.

— Acum unde locuiești?

— La *Hotel de France.* O cameră nu prea bună, dar îndeajuns pentru ce-mi trebuie mie. Cred că va trebui să fac un drum și la Constantinopole. Și acolo am datornici.

Anton se încruntă revoltat.

— Este inadmisibil ca nepoata mea să locuiască la hotel. Aici ai la dispoziție cincizeci de camere. Și reluă insistând: Cât timp ai să rămâi la București, îți ofer găzduire. Nu! Nu accept să mă refuzi! Dumneata îmi faci mie o favoare, Louise. Mă simt atât de singur în casa asta mare, încât prezența dumitale va fi pentru mine o mană cerească. Trimit imediat pe cineva la hotel să-ți aducă bagajele.

Râzând cu familiaritate cuceritoare, Louise replică vesel:

— Fie, *oncle* Anton! Accept cu plăcere invitația dumitale. Zâmbi șăgalnic: Dar ce va spune lumea când va auzi că locuiesc în casa unui holtei cu reputația dumitale? Lasă, lasă, mama mi-a povestit despre dumneata lucruri care m-au făcut să roșesc.

— Păcatele tinereții, Louise! Acum m-am cumințit. La vârsta mea, e și firesc, adăugă cu falsă modestie.

— Femeile cochete și bărbații cuceritori nu îmbătrânesc niciodată. Bătrânețea nu este decât un amestec de neglijenți, de resemnare, de renunțare la tot ce e plăcut în viață. La optzeci de ani, Tizian a pictat cele mai frumoase tablouri. Dacă ciumanu i-ar fi încheiat existența, vârsta înaintată nu ar fi avut asupra lui niciun efect.

Bătrânul își bombă pieptul.

— Louise, argumentele tale sunt nu numai convingătoare, dar și miraculoase. Au început să mă regenereze.

Râsetul ei răsună ca un clopoțel.

— Să nu redevii chiar atât de tânăr, *oncle* Anton, încât să alimentezi clevetirile. Reputația mea ar avea de suferit.

Tonul ei glumeț și atât de prietenos îi încălzi sufletul. Regăsi plăcerea de a trăi de odinioară.

Bagajele lui Louise von Falkenberg fură instalate în cea mai frumoasă cameră din suita rezervată oaspeților. Servitorimea – deprinsă în ultimii ani să lâncezească – se văzu antrenată într-o activitate febrilă. Din ordinul stăpânului casei, saloanele, care nu mai fuseseră deschise de foarte multă vreme, fură dereticate, tacâmurile de argint și serviciile de masă – făcute lună, trăsurile lustruite și scoase din remizele unde le acoperiseră până atunci pânzele de păienjeni, caii țesălați și puși să facă mișcare prin curte în previziunea unor lungi plimbări.

Le tout Bucarest – în special grupul bărbaților amatori de femei frumoase – intră în fierbere.

În palatul lui Anton Vulturescu de pe Calea Victoriei se trezise frumoasa din pădurea adormită. Reputația lui Louise căpătă în curând proporții de legendă. Dar când fu văzută în trăsură, la Șosea, având în stânga pe bătrânul ei unchi, temperatura *gentry*-ului bucureștean cunoscu un salt spectaculos.

Cărțile de vizită cu colțul întors începură să umple cupele de argint din vestibulul casei Vulturescu. Printr-o rafinată regie, menită să sporească și mai mult curiozitatea bucureștenilor, bătrânul, atât de ignorat până atunci, replică la subitul interes care i se arăta, absentând din locuința lui. Apariția sa prin restaurante, teatre, cabarete, având la braț pe Louise von Falkenberg provoca agitație, exclamații admirative, ca pe vremuri.

— Pe femeia aceasta divină are de gând să o păstreze numai pentru el?, exclamau deopotrivă de înfierbântați și tinerii, și maturii. Să i-o furăm! Nu-i drept ca un bătrân neputincios să se bucure singur și incomplet de o comoară destinată prin însăși existența ei să fie accesibilă tuturor amatorilor de frumos. E tot atât de absurd să ții încuiată într-o cameră o pânză de Rafael! Operele de artă trebuie să fie admirate de toată lumea.

Într-o zi de aprilie se întâmplă însă un eveniment uluitor. Câteva sute de persoane din *high-life*-ul bucureștean primiră invitații pentru un bal oferit de Anton Vulturescu în cinstea nepoatei sale, contesa Louise von Falkenberg. În sfârșit, bătrânul catadicsea să ridice cortina lăsată între încântătoarea austriacă și potențialii ei curtezani. În seara sorocită petrecerii, șirul de trăsuri și cupeuri care aduceau oaspeți și îi descărcau în fața intrării casei Vulturescu avea o lungime de peste un kilometru. Anton exulta. Grație lui Louise redevenise un personaj la modă. Era oarecum contrariat, fiindcă rudele lui se abținuseră să răspundă la invitații, dar îl consolă marele succes al balului. Ofițeri, magistrați, moșieri, oameni de artă și de litere, politicieni, mulți străini, printre care și câțiva consuli, populau saloanele și galeriile decorate cu ghirlande de flori. Elementul feminin era în minoritate. Bărbații preferaseră – pe cât le fusese posibil – să vină singuri.

Louise era uluitoare. Prin simpla ei prezență electriza lumea. Bărbații făceau în juru-i un cerc compact, fremătător. Avea talentul și măiestria de a nu se lăsa acaparată de nimeni. Răspundea spiritual la complimente, schimba câte un cuvânt sau două cu fiecare admirator, accepta zâmbind omagiile și aprindea simțurile cu privirile ei ușor ironice, care, fără să promită nimic, îngăduiau speranțe.

Anton era fericit. Louise nu pierdea ocazia să-i surâdă, să-i facă discrete semne cu evantaiul, să-i acorde un interes vizibil spre gelozia tinerilor înfierbântați ca niște armăsari.

Să mai fi fost câteva ceasuri până la miezul nopții, când dinspre stradă răbufniră strigăte, vociferări, urale, huiduieli, acoperind până și sonoritățile orchestrei. Curioși, oaspeții dădură năvală la ferestre. Prin fața grilajului de fier al curții defila o coloană de civili, agitând torțe și pancarte cu diverse inscripții proliberale și anticonservatoare. Între oamenii înșiruiți pe trotuare și manifestanți se iscau ciocniri verbale. Caii de la trăsurile staționate de-a lungul străzii se agitau speriați, nechezând, fornăind, spre necazul vizitiilor, care abia reușeau să-i strunească.

— Ce se întâmplă?, întrebă Louise nedumerită. Răscoală?

— Nu, domnișoară von Falkenberg, replică un tânăr bărbos, care își agita brațul salutând mulțimea luminată de flăcările torțelor. Ne aflăm în alegeri. Patimile politice s-au dezlănțuit. Suntem latini și sângele nostru se înfierbântă repede.

— Am observat, zâmbi Louise cu dublu înțeles.

Coloana se scurse și strada se cufundă iarăși în liniște. Balul se reanimă cu și mai mare exuberanță. Abia în zori ofițerii își luară cu regret rămas-bun de la amfitrion și de la nepoata acestuia. Trebuiau să se ducă direct spre cazărmi, unde-i aștepta programul de instrucție militară. Apoi se retraseră magistrații, fiindcă judecătoriile și tribunalele aveau să-și deschidă ceva mai târziu porțile. Plecară și profesorii, și înalții funcționari din ministere. Cei din urmă rămaseră oamenii de artă și tinerii moșieri, care nu aveau obligații de serviciu. În saloanele de la parter, rezervate jocurilor de noroc, se aprinseseră bătălii epice, cu fișicuri de jetoane și cu evantaie de cărți de joc în loc de săbii, puști și pistoale.

Sleit de puteri, dar fericit, Anton se îndreptă spre camera sa de culcare numai după ce se asigură că Louise îl precedase, retrăgându-se în apartamentul ei.

Jocul de cărți se sparse abia în preajma orei prânzului.

Gazeta mondenă *Journal de Bucarest,* dirijată de Ulysse de Marcillac, publică în ziua următoare un lung și ditirambic articol. Claymoor – cronicarul lumii elegante – ridică în nori „magnificul bal oferit de domnul Anton Vulturescu, nemuritorul arbitru al eleganței, în onoarea nepoatei sale, contesa Louise von Falkenberg, fermecătoarea reprezentantă a țării valsului, care într-o singură noapte a cucerit Bucureștiul".

La sediul central al Partidului Conservator din București domnea mare agitație. Fruntași politici, membri ai guvernului și ai camerelor legiuitoare, militanți de toate categoriile, începând cu teoreticieni pedanți și terminând cu simpli agenți electorali, prefecți și primari de coloratură conservatoare, intelectuali aprinși și utopiști, ziariști și trepăduși servili, tineri neofiți plini de entuziasm și personaje grave, cu stagiu lung în partid, inundau camerele de așteptare, birourile, sălile de ședințe și depozitele cu materiale electorale – pancarte, afișe, steguleț, rozete, cocarde, portrete imense cu căpeteniile partidului, ghirlande de flori din hârtie, manifeste mari și mici – pregătindu-se pentru alegerile din colegiul II.

În camera rezervată marilor pontifi conservatori – „Sfânta Sfintelor", cum i se spunea cu ironie, dar și cu respect – Manole Vulturescu, vicepreședinte al partidului, fost ministru și șef al guvernului, actualmente senator, comenta împreună cu trei membri ai guvernului – Titu Maiorescu, Theodor Rosetti și generalul Florescu – recentul insucces al guvernului la colegiul I, unde candidatul conservator, prințul Dimitrie Ghica, fusese înfrânt de Gheorghe Vernescu, fruntaș al opoziției.

Lângă fereastră stătea cufundat într-un fotoliu Grigore Cantacuzino, ministrul finanțelor, și, în vreme ce răsfoia gazetele zilei, sorbea o cafea neagră. Un articol din *Journal de Bucarest* îi descreți fruntea. Se întoarse spre Manole Vulturescu:

— Fratele dumitale, coane Manole, ocupă iarăși prima pagină cu balurile lui. Umbrește până și ultimele știri asupra alegerilor!

Cantacuzinii aveau o râcă veche cu Vultureştii, în legătură cu o moştenire fabuloasă aflată încă în litigiu în faţa tribunalelor. Relaţiile membrilor celor două familii păstrau un caracter civilizat, dar când li se oferea ocazia, nu ezitau să se înţepe perfid.

— Aşa e, Griguţă, răspunse cu falsă bonomie Vulturescu. Cel puţin, Anton e cinstit faţă de el însuşi. Face baluri fiindcă la atâta se pricepe. Voi v-aţi apucat de alegeri, deşi habar nu aveţi să le faceţi. Cum m-am retras din viaţa politică activă şi v-am lăsat pe propriile voastre picioare, aţi dat partidul peste cap.

— Coane Manole, prea ne iei repede!, protestă cu jumătate de glas Theodor Rosetti.

Îl respectau cu toţii pe bătrânul Vulturescu. Acesta, împreună cu Lascăr Catargiu, dusese Partidul Conservator din victorie în victorie. Poveţele, şi mai ales criticile lui, rostite sentenţios şi fără menajamente, îi iritau doar pe cei foarte tineri.

— Ca şi familiile vechi şi pline de tare, moştenim un trecut apăsător, care ne taie aripile. Lunga guvernare conservatoare ne-a uzat. Este o lege a vieţii politice...

— Ei, da, aţi ajuns să ne reproşaţi nouă, bătrânilor, că v-am ţinut prea mult la putere. Retrageţi-vă în opoziţie, mânjilor, şi refaceţi-vă vigoarea!

Uşa se deschise brusc şi Lascăr Catargiu, şeful guvernului, intră furtunos. Întreaga lui făptură părea să se fi identificat cu autoritatea exercitată aproape discreţionar în sânul partidului şi al guvernului. Fălcile pătrate, cu muşchi încleştaţi, gura crispată, cu buze subţiri, umbrite de o mustaţă înspicată cu alb, expresia întunecată a ochilor, mişcările-i bruşte îi exteriorizau supărarea. Aruncă pe masa din mijlocul încăperii un manifest:

— Ce să ne mai mirăm că liberalii ne-au învins la colegiul I, când înşişi oamenii noştri ne trădează în pline alegeri. Poftim! Dimitrie Ghica, Blaremberg, Lahovary, Solacolu. Şuţu, Ştirbey, Meitani anunţă constituirea unui aşa-zis partid liberal conservator!

— Când simt că se scufundă corabia, guzganii se aruncă în mare, spuse Theodor Rosetti.

— Primul ministru izbi cu pumnul în masă.

— Corabia noastră nu are să se scufunde. Sau dumneavoastră credeți altfel?, rosti sfidător. Tu, Manole, mi-l tot lăudai pe Ghica! Era ciracul tău, prietenul tău! Nu cumva vrei să mă părăsești și tu?

Bătrânul Vulturescu se încruntă nemulțumit.

— Lascăr, mânia te face nedrept. Ar trebui să mă cunoști mai bine. Sunt omul principiilor. Am îmbrățișat de tânăr cauza Partidului Conservator și am să mor apărând-o. Asta nu înseamnă că am să accept orbește greșelile săvârșite de cei care se află azi la cârma lui.

— Și tu îmi faci tocmai acuma procesul? Guvernul prezidat de mine n-a executat oare cu strictețe programul partidului? Aveam nevoie de liniște, mai ales acum, când sarcinile noastre sunt pe punctul de a fi împlinite! Obiectivul nostru de căpetenie a fost obținerea independenței țării. În acest scop am depus eforturi pentru întărirea armatei. Generalul Florescu, aici de față, poate vorbi mai bine decât mine, fiindcă armata a fost în îngrijirea lui. Sub Cuza Vodă, țara dispunea de 5 regimente de infanterie, 6 escadroane de lăncieri și 2 baterii de artilerie. Astăzi avem 16 regimente de infanterie, dintre care 8 regimente de linie, 8 regimente de dorobanți și 4 batalioane de vânători. Trupele călări cuprind 2 regimente de cavalerie și 8 regimente de călărași. Artileria s-a ridicat la 2 regimente cu 12 baterii. Mai avem un batalion de geniu, 2 batalioane de pompieri, 2 companii de jandarmi pedeștri și 2 escadroane de jandarmi călare. Nu ne lipsesc nici unitățile sanitare. Am înființat școli militare. Marina noastră de război cuprinde 3 nave și 6 șalupe canoniere. Este un progres, nu? Domnul Maiorescu a introdus instrucția militară în școli. Toți elevii de la 15 ani în sus sunt învățați să tragă cu arma. În acest chip, întregul tineret este pregătit să se bată pentru țară. Și toate astea s-au făcut în mai puțin de zece ani! Recunosc, Manole, și tu ai contribuit la aceste realizări. Ne-am străduit să consolidăm monarhia, condiție esențială a sporirii prestigiului nostru în străinătate. Pe tărâm extern am dus o politică demnă, susținând vehement dreptul nostru la independență! Pentru că avem nevoie de o recunoaștere a străinătății, care să confirme indirect acest drept, suntem pe punctul

de a încheia un tratat de comerț cu Austro-Ungaria. Liberalii ne acuză că tratatul este oneros pentru țara noastră. S-au gândit oare și la adânca lui semnificație politică? Semnând un asemenea document, evidențiem neatârnarea noastră politică și economică față de Sublima Poartă. Demonstrăm lumii civilizate că legătura de vasalitate invocată de oamenii de stat otomani nu reprezintă decât o formă politică desuetă, concretizată printr-o ridicolă contribuție bănească, ce va fi și ea suprimată cât de curând. Vom cuceri, în scurt timp, independența totală, Manole! Putem admite oare să-i lăsăm pe liberali să culeagă roadele semănate de noi? Studenții și intelectualii care ne atacă astăzi o fac pentru că este la modă să fii opozant. O fac în baza principiului negării autorității, sub toate formele și fără nicio cercetare.

— Guvernul tău, Lascăr, a alunecat spre o politică de mână forte, respinsă de poporul însetat de libertate. Nu uita că întreaga omenire înclină spre stânga, încercările guvernului de a înăbuși democrația sunt sortite eșecului. Gândește-te cum și-a încheiat Metternich cariera politică.

Lascăr Catargiu zâmbi cu dispreț.

— Excesele democrației duc la anarhie. Atena antică s-a prăbușit după ce a instituit cel mai democratic regim politic din întreaga lume civilizată de pe atunci.

— Libertatea nu poate fi suprimată la infinit, Lascăr! Tiraniile și-au găsit sfârșitul în băi de sânge. Acolo vrei să ajungem?

De undeva, de departe, veneau aduse de vânt ecourile tumultuoase ale unei mulțimi dezlănțuite.

— Auzi, Lascăr? Capitala are astăzi înfățișarea unui oraș sub stare de asediu. Trupe înarmate circulă pe străzi. Coloane de manifestanți defilează prin fața clădirilor guvernamentale, huiduind autoritățile, aruncând cu pietre în cordoanele de soldați și în forțele polițienești mobilizate. Așa vrei tu să rămâi la putere? Știu că nu-i simpatizezi pe liberali. Nici eu nu-i simpatizez. Luptă însă împotriva lor prin mijloace constituționale! Tirania nu trebuie să mai dăinuie nici în relațiile dintre indivizi și nici în relațiile dintre state.

— Atunci ce mă sfătuiești să fac? Să demisionez cu întregul guvern?

— Să lași poporul să hotărască prin alegeri libere. După ce vei cunoaște rezultatele, vei trage consecințele.

— Rezultatul poți să-l socotești de pe acum favorabil nouă, Manole! Am luat măsuri drastice pentru a pune căluș dezordinilor!

Se auziră împușcături. Manole Vulturescu se ridică în picioare, încleștându-și mâna pe măciulia de fildeș a bastonului, și rosti cu gravitate:

— Lascăr, în condițiile astea n-ar fi exclus să câștigi alegerile. Dar în același timp ai semnat singur sentința de condamnare a propriului tău guvern... Fiii mei, Scarlat și Matei, membri ai Partidului Conservator ca și mine, sunt liberi să te urmeze. Eu însă îmi retrag sprijinul pe care ți l-am acordat până acum. Domnilor, buna ziua!

După ce salută cu o scurtă înclinare a capului pe toți cei prezenți, ieși din încăpere, umblând drept ca o lumânare.

Scarlat Vulturescu, ministru fără portofoliu, senator și membru de seamă al Partidului Conservator, părăsi clădirea parlamentului de pe Dealul Mitropoliei și se urcă în trăsura care-l aștepta la peron.

— Ioane, o iei pe Calea Șerban Vodă!

Era curios să vadă modul desfășurării alegerilor la colegiul II. Dacă la colegiul I, unde votau numai marii proprietari rurali și urbani – conservatori, prin definiție –, ieșise în alegeri candidatul opoziției, era de așteptat ca la colegiul II, unde votau micii proprietari și patentarii – burghezia mijlocie și negustorimea răsărită, mai toată liberală – să iasă de asemenea candidatul opoziției. La colegiul III se prezentau la urne profesiile libere și birnicii cei mici, mai toți cu înclinări spre „roșii". La colegiul IV, unde votau țăranii, se puteau face oarecare manevre favorabile guvernului. Dar aceasta nu rezolva criza.

Când să treacă prin fața primăriei, unde avea loc votarea, Scarlat văzu lume multă, cordoane de jandarmi, cete de bătăuși cu pantaloni creți – semnul distinctiv al „mahalagiilor" – și cu ciomege noduroase. Printre liberali, mai numeroși decât conservatorii, se aflau mulți tineri, elevi și studenți, care făceau o gălăgie de nedescris. Nu numai în fața primăriei, ci și pe străzile adiacente domnea mare vânzoleală. Se auzeau

strigăte: „Jos ciocoii, jos strigoii! La gunoi cu stâlpii reacțiunii!", „Jos conservatorii, slugile lui Andrássy".

Scarlat își zise că nu era prudent să-și continue drumul printre manifestanții atât de dușmănoși guvernului. Dacă adversarii politici l-ar recunoaște, ar risca să fie huiduit și poate bătut. Desfășurarea de forțe militare și polițienești – îl zărise până și pe prefectul Poliției Capitalei, înconjurat de comisari și de ofițeri de jandarmi – dovedea că primul-ministru luase situația în mână, așa cum făgăduise. În aceste condiții era lesne de presupus că alegerile vor da rezultate favorabile conservatorilor.

Plictisit, Scarlat se întoarse în centru. Pentru o clipă avu de gând să se oprească la Capșa, dar renunță când văzu și acolo lume multă și câțiva tineri care gesticulau, puși pe harță.

— Acasă!, porunci vizitiului.

Pe Podul Mogoșoaiei, plimbăreții – în special femei – își etalau veșmintele elegante, defilând cu pas domol prin fața prăvăliilor luxoase, toate deschise. Aici domnea liniștea. Doar câte un băiat încărcat cu ziare traversa strada, strigând din răsputeri: *„Românul!* Ediție specială! Samavolniciile de la colegiul II. Guvernul vrea să câștige alegerile prin teroare! Armata trage asupra poporului! *Românul!* Ediție specială!".

Trecătorii cumpărau gazeta și, după ce își aruncau privirile asupra articolelor cu iz de senzație, își continuau drumul făcând tot felul de comentarii.

Scarlat știa că *Românul,* organ al opoziției, dădea amploare celor mai mărunte incidente, păcătuind prin exagerări adeseori grotești. Mai știa că Lascăr Catargiu ordonase comandanților militari, trimiși în fruntea trupelor spre a pacifica spiritele, să tragă numai în aer și doar la mare nevoie. Scopul său de căpetenie era intimidarea adversarilor guvernului. Scarlat râse. Catargiu era un politician versat, deprins să facă față crizelor.

Bine-dispus, admira placid frumusețea femeilor din trăsurile cu care se încrucișa. Spectacolul acesta agreabil îi dădu o idee. Ordonă vizitiului să oprească în fața casei unchiului Anton. Se vorbea atât de mult despre nepoata acestuia, încât își zise că n-ar strica să o vadă și el cum arată.

Anton îl primi cu tainică satisfacție.

— Ce e cu tine, Scarlat? Ți-ai mai adus aminte că ai un unchi?

— Vai, *oncle* Anton! Am întrebat mereu de dumneata.

— Pe cine ai întrebat? Pe Papa de la Roma? Sau curvele din Crucea de Piatră?

Scarlat zâmbi, complice:

— De la cine poți obține informații mai sigure asupra dumitale decât de la hetairele Bucureștilor?

Anton îl amenință în glumă cu degetul.

— Scarlat, cazi în păcatul linguşirii! Ia seama! Diavolul te pândeşte! Abia aşteaptă să te ia în suliță şi să te arunce într-un cazan cu smoală topită!

— De ce să nu mă arunce în brațele unei femei? Prin femei poți îndura supliciile iadului, tot prin ele poți savura deliciile paradisului!

— Fii sincer, Scarlat! Te-a ispitit paradisul din casa mea!

— *Oncle* Anton, nu ți se poate ascunde nimic. Toată lumea te fericeşte pentru ultima dumitale cucerire.

Bătrânul Vulturescu râse cu afectată modestie.

— Te referi la Louise? E nepoata mea prin alianță.

— *Oncle* Anton, dumneata înnobilezi până şi incestul.

— Văd că arzi de nerăbdare s-o cunoşti. Vino cu mine, să i te prezint. La ora asta se plimbă cu câinii prin grădină.

Ieşiră împreună în parcul din dosul casei. Pe una dintre aleile străjuite de statui de marmură ce înfățişau zeități romane, Louise von Falkenberg alerga înconjurată de o turmă de ogari lățoşi, care o lătrau plini de voioşie. La apariția lui Anton şi a nepotului său, se opri. Înfoindu-se, Anton făcu prezentările. Avu plăcerea să constate că admirația îl lăsase pe Scarlat fără glas. „Tu şi ai tăi mă credeați terminat, reflectă Anton malițios. Nu aşteptați decât să mi se pună capacul pe sicriu. Şi acum băgați de seamă nu numai că n-am murit, dar că sunt capabil să pun pe jăratic o lume întreagă!"

— Sunt fericit să am o verişoară atât de fermecătoare!, izbuti Scarlat să îngaime un compliment banal.

— Descoperirea a făcut-o *oncle* Anton, replică Louise cu cochetărie, luându-l de braț pe bătrânul boier şi lipindu-se calin de el.

Bătrânul se înfioră de plăcere. Cu discreție, Louise îi exalta orgoliul de mascul.

Încurcat, copleșit, intimidat – simțăminte pe care nu le mai încercase față de o femeie decât în adolescență – Scarlat se uită la ceas.

— Nu vreau să par nepoliticos, dar trebuie să mă retrag. Tata e neînduplecat cu acei membri ai familiei care întârzie la agapele familiale. Decât să intru în sufragerie după ce s-a așezat tata la masă, prefer să rămân nemâncat.

— Scarlat, îți fac o propunere, spuse bătrânul. Decât să fii întâmpinat cu mustrări de taică-tău, rămâi să prânzești cu noi.

Bătrânul simțea nevoia să prelungească savurarea propriei sale biruințe. Scarlat ezită o clipă, apoi replică învins:

— *Oncle* Anton, trebuie să-ți fac o mărturisire. Niciodată o invitație nu mi-a făcut o plăcere mai mare.

Feldmareșalul conte Moltke, șeful Statului-Major al Armatei Imperiale germane, se așeză la masa lungă, în formă de potcoavă, acoperită cu catifea albastră, și după ce își desfăcu mapa cu documente, își netezi automat părul alb, lins, pieptănat cu cărare la stânga. Obrajii supți, emaciați, îi dădeau aspectul unui ascet, al unui personaj auster, dedicat trăirilor interioare într-o ambianță de izolare aproape totală. Dar ochii cu sclipiri de oțel îi trădau voința inflexibilă, deprinderea exercitării neînfrânate a puterii pe care foarte puțini oameni cutezau să i-o conteste. Pe fundalul întunecat al uniformei lui se evidențiau epoleții de aur, decorațiile puține, dar din cele mai înalte clase. Moltke se uită pe sub sprâncene la feldmareșalii și generalii care-și ocupau în liniște locurile. Erau de față miniștrii de război ai Imperiului German, ai Prusiei, Bavariei, Saxei și Würtembergului, inspectori de armată, aghiotanți generali ai împăratului-rege, generali *à la suite,* comandanți ai corpurilor de armată și comandanți de divizii. Cele mai înalte personaje militare ale imperiului, convocate spre a discuta grava situație creată de intensele pregătiri militare ale Franței.

Privirile lui întârziară asupra prințului Friedrich-Karl de Prusia, cel mai vechi feldmareșal, deși relativ tânăr ca vârstă, care avea să prezideze conferința. Prințul Friedrich, nepot al

împăratului, își câștigase bastonul de mareșal pe frontul din Franța, în 1870.

În mod normal, consiliul ar fi trebuit să fie prezidat de prințul Friedrich-Karl-Alexander, fratele împăratului, înălțat la rangul de *feldzeugmestregeneral* încă din martie 1854. Deși își anunțase participarea la consiliu, bătrânul prinț comunicase în ultimul moment că o bruscă indispoziție îl împiedica să iasă din casă. Moltke îi cunoștea temperamentul. Sub această pretinsă boală se ascundea repulsia lui de a prezida niște dezbateri care se anunțau furtunoase. Căci între propovăduitorii războiului și paladinii păcii aveau să se desfășoare ciocniri de o mare duritate.

Moltke își încleștă fălcile, în vreme ce privirile lui se mutară pieziș asupra feldmareșalului von Manteuffel, adversarul său declarat. Manteuffel se instalase tocmai la masă și se întreținea în șoaptă cu vecinul din stânga, colonelul general Friedrich-Franz, mare duce de Würtemberg.

Moltke își îngustă ochii. Îl ura de moarte pe acest Manteuffel, ce-și datora ascensiunea – aprecia el – numai prieteniei și încrederii manifestate de împărat. Nu-l numise acesta aghiotantul său general? Nu-i încredințase oare guvernământul Alsaciei și al Lorenei, post echivalent cu demnitatea de vicerege? Eleganța rafinată cu care Manteuffel își purta uniforma îl umplea de ciudă și de scârbă pe asceticul feldmareșal. „A avut mai multe succese la femei decât pe câmpul de bătălie", reflecta Moltke veninos.

La un moment dat, privirile celor doi militari, atât de diametral opuși, se întâlniră. Niciunul nu-și plecă ochii. Duelul acesta mut dură câteva clipe, și nu-l întrerupse decât prințul Friedrich de Prusia, care se ridică din fotoliu și anunță solemn:

— Domnilor, declar deschise dezbaterile consiliului! Domnule feldmareșal general Moltke, aveți cuvântul!

În vreme ce prințul își relua locul, contele Moltke se ridică și, după ce își aruncă automat privirile asupra documentelor din fața sa, își începu expunerea vorbind aspru, tăios, așa cum i se cuvine unui ofițer prusac. Stărui asupra înarmării accelerate a forțelor armate franceze, subliniind că, în maximum doi ani, acestea vor putea deschide ostilitățile împotriva

Germaniei, având şanse de succes. Furniza cifre precise asupra efectivelor unităților de infanterie, cavalerie şi artilerie şi asupra armamentelor respective, având grijă să sublinieze că guvernul francez a constituit un tezaur menit să susțină financiar un intensiv efort de război. Nu uită să amintească spiritul revanşard al cercurilor conducătoare ale Franței, cât şi al păturilor largi ale populației. În concluzie, declară că Germaniei nu-i rămânea decât să-şi ia măsuri de apărare, lovind Franța mai înainte ca aceasta să-şi fi terminat pregătirile militare.

După ce îşi încheie expunerea, se lăsă o tăcere grea, întreruptă doar de tusea reținută a câtorva generali.

— Aveți cumva nevoie de lămuriri suplimentare?, rosti neutru prințul Friedrich.

Era tulburat, fiindcă miza acestei conferințe se dovedea mai mult decât serioasă. Feldmareşalul Moltke preconiza războiul. Era evident că, în prealabil, discutase îndelung această chestiune cu prințul Bismarck, altfel nu ar fi susținut-o cu atâta hotărâre şi intransigență.

Feldmareşalul Manteuffel ridică mâna.

— Îmi voi permite să pun câteva întrebări domnului şef al Marelui Stat-Major.

Tonul lui, de un calm olimpian, nu prevestea nimic bun.

— Vă rog, spuse prințul Friedrich.

Manteuffel îşi întoarse ochii albaştri spre contele Moltke.

— În sprijinul argumentelor dumneavostră, domnule feldmareşal, ați invocat nişte documente.

Moltke răspunse sec:

— Da. Documente diplomatice furnizate de cancelariatul Reichului.

— Domnule feldmareşal, diplomații – apărători ai păcii prin definiție – au uneori tendința să exagereze, creând din nimic situații litigioase, susceptibile să genereze complicații internaționale cu urmări imprevizibile. Unii o fac spre a-şi da importanță. Alții se lasă cuprinşi de panică. Cifrele citate de dumneavoastră, tot cancelariatul Reichului vi le-a furnizat?

Ultima frază constituia un străveziu şah la adresa lui Bismarck. Prințul Friedrich blestemă boala diplomatică a tatălui său, care-l lăsase să prezideze această conferință,

mai primejdioasă decât un viespar. Bizuindu-se pe prietenia împăratului, Manteuffel se deda la atacuri, punându-l pe el, Friedrich, într-o situație delicată.

Moltke îi zâmbi veninos lui Manteuffel:

— Domnule feldmareşal, cifrele – şi de exactitatea lor nu este cazul să vă îndoiți – au fost obținute prin intermediul serviciului nostru secret. Pot să vă informez – dacă nu cumva sunteți deja informat – că domnul Stieber, ministrul poliției, dispune în Franța de o rețea de circa 30.000 de agenți, care împânzesc nu numai Marele Stat-Major francez, ministerele, înaltele comandamente militare, ci s-au strecurat şi în anturajul personajelor politice importante, în redacțiile ziarelor, în cercurile cele mai exclusiviste, cât şi în lumea de jos. Nu-mi veți cere, cred, să vă furnizez nume sau să vă aduc aici pe acei care, cu riscul vieții, au adunat datele citate de mine. Puteți fi sigur că elementele folosite de mine provin din mai multe izvoare, ceea ce a permis confruntarea veracității, a exactității lor. Ştim foarte multe despre francezi şi despre intențiile lor, domnule feldmareşal, după cum şi ei ştiu destule despre noi. Dacă astăzi țipă ca din gură de şarpe, negând că ar avea gânduri dușmănoase față de noi, o fac fiindcă nu sunt încă pregătiți să ne lovească. Dar dacă le vom îngădui să ne atace la momentul ales de ei, va apăsa pe umerii noştri povara rușinii, a datoriei neîmplinite, a trădării.

Ultimele cuvinte şuierară ca nişte lovituri de bici.

Prințul Friedrich şi cei mai mulți dintre generalii prezenți simțiră că li se încrâncenează pielea. Aprecierile mai mult decât dure ale contelui Moltke nu desemnau pe nimeni în special, dar asupra sensului lor, intenționat lăsat în suspensie, asistența ar fi fost greu să se înşele.

Manteuffel luă o pană de gâscă şi începu să o rotească între degete.

— Ar fi şi mai grav, domnule feldmareşal Moltke, dacă, printr-un complex de măsuri pripite, am împinge Germania la catastrofă. După cum desigur sunteți şi dumneavoastră informat, în Europa domneşte la ora actuală o mare agitație din cauza campaniei de presă dezlănțuite de gazetele noastre oficiale. Aş vrea să vă pun o întrebare, domnule feldmareşal!

V-ați aruncat privirile și asupra presei opoziționiste din țara noastră? Ați văzut cât este de ostilă unui nou război?

— Când este vorba de interesele superioare ale Germaniei, părerea vulgului îmi este perfect indiferentă. Dacă soldații ar fi consultați asupra măsurilor preconizate de comandanți, unde am ajunge?

— Uitați, domnule feldmareșal Moltke, că soldații pe care îi veți trimite la război sunt recrutați tocmai din rândul acestui „vulg" atât de disprețuit de dumneavoastră, „vulg" astăzi ostil războiului. V-ați gândit la furtuna pe care o veți stârni în Reichstag? Nu mai vorbesc de riscul de a ridica întreaga Europă împotriva noastră. Marile Puteri sunt capricioase, domnule feldmareșal. Este destul să vă amintesc atitudinea prietenoasă a Angliei față de Prusia la începutul războiului din 1870 și ostilitatea nedeghizată pe care ne-au arătat-o în preajma încheierii păcii.

În clipa aceea interveni în discuție feldmareșalul conte von Roon, ministrul de război al Reichului german. Toți cei prezenți cunoșteau prietenia pe care Bismarck o vădea în orice ocazie ministrului și devotamentul acestuia față de cancelar.

Von Roon începu să vorbească domol, cu glas scăzut:

— Domnule feldmareșal von Manteuffel, mă tem că discuția a alunecat pe un făgaș nedorit. Domnul feldmareșal Moltke nu a preconizat mobilizarea armatei germane. Înaintea deschiderii acestei conferințe am avut cu domnia sa un schimb de vederi cuprinzător. I-am ascultat argumentele și le-am prețuit cumpătarea. În concepția domniei sale, ar trebui organizate manevre militare de anvergură în Alsacia și Lorena, și în acest sens am concentra un număr de rezerviști. Orice stat din lume este îndreptățit să organizeze manevre, pentru a-și antrena armata. Faptul că acestea vor avea loc în apropierea granitei cu Franța ar constitui cel mult un avertisment. Am fi însă gata pentru orice eventualitate. Mă îndoiesc, domnule feldmareșal von Manteuffel, că ați putea fi ostil unor măsuri prudente, puțin spectaculoase, dar foarte necesare salvgardării securității imperiului.

Cei prezenți se foiră pe scaune. Generalul de cavalerie, conte von Stolberg-Vernigerode, comandantul corpului VII de armată, schimbă o privire plină de subînțeles cu colegul și

prietenul său, generalul de infanterie von Schwarzkoppen, comandantul corpului XIII de armată, căzând tacit de acord că nu e tactic să intervină în „duelul de artilerie grea" declanșat între superiorii lor. Aluzia lui von Roon era foarte transparentă. Sprijinul său în favoarea lui Moltke venise la timp.

Dar spre înfricoșarea prințului Friedrich, care ar fi preferat să închidă discuțiile în această fază, mai înainte de a se rosti replici și mai tari, ceru cuvântul generalul de infanterie von Kameke, ministrul de război al Prusiei.

— Regret că nu pot îmbrățișa opinia dumneavoastră, domnule feldmareșal von Roon. Manevre militare în apropierea graniței cu Franța, *astăzi,* ar echivala cu o mobilizare imperfect deghizată. Vă las să apreciați vâlva ce s-ar stârni în Europa. Anglia ne-ar acuza că pregătim invazia unui stat care nu ne-a provocat cu nimic. Sunt informat că regina Victoria ar fi trimis deja un mesaj Maiestății Sale Împăratul, prin care pledează în favoarea păcii.

— Intervenția flotei britanice într-un război continental? Mă faceți să râd, domnule general!, ripostă ironic Moltke.

— Dar Rusia? V-ați gândit la Rusia, domnule feldmareșal? Intervenția Rusiei într-un război continental n-ar fi deloc neglijabilă.

Feldmareșalul Moltke își încleștă și descleștă nervos pumnii. „Nu mă mai mir de ce Bismarck nu-l poate suferi pe Kameke", reflectă mânios. Și Kameke, și Manteuffel sunt timorați, negativiști. Cu astfel de generali vrem să ne impunem în Europa?"

Manteuffel puse punctul pe *i.*

— Regret absența domnului cancelar Bismarck. Dacă ar fi fost prezent la această conferință, ar fi putut să ne confirme, pe propria sa răspundere, că războiul este inevitabil și că intrarea noastră în acțiune nu mai permite întârziere. În acest caz am fi așteptat ca Maiestatea Sa Împăratul să-și spună ultimul cuvânt. Iar dacă hotărârea Maiestății Sale ar fi fost să începem lupta, n-am fi ezitat o clipă să acționăm cu toate forțele împotriva inamicului. Atâta vreme cât jonglăm cu presupunerile, cu informările mai mult sau mai puțin exacte ale unor spioni și cu accentele isterice ale unei prese iresponsabile,

nu pot să fiu de acord cu propunerile domnilor feldmareşali Moltke şi Roon.

Generalul de infanterie baron von Barnekow, comandantul corpului I de armată, găsi cu cale să-şi expună punctul de vedere. Ascultase cu multă atenţie dezbaterile şi fusese şocat de opiniile lui Manteuffel şi ale lui Kameke.

— Domnilor feldmareşali, domnilor generali, am impresia că lucrurile au fost luate prea în tragic. În speţă, s-a insistat prea mult asupra elementului politic al conflictului nostru cu Franţa. Să mă ierte domnul feldmareşal von Manteuffel şi domnul general von Kameke, dar aspectul politic asupra căruia au insistat cu atâta înflăcărare este mai degrabă de resortul diplomaţiei noastre. Militarii trebuie să ştie a se bate, asigurându-şi, bineînţeles, cei mai numeroşi sorţi de izbândă. Am studiat ipotezele tactice şi strategice ale campaniei împotriva Franţei, aşa cum au fost elaborate de Statul-Major al Armatei. Trebuie să mă înclin. Sunt admirabile. Armata germană ar face un adevărat marş triumfal până la Paris. Să privim lucrurile şi sub alt aspect. Manevrele militare, oricât de ample, oricât de serios tratate, păstrează totuşi caracterul unui joc. Nu merg până acolo încât să spun că este un joc de copii, căci uneori se mai şi moare. O armată nu-şi poate verifica însă cu adevărat capacitatea de luptă decât pe front, luptându-se cu inamicul. Un război local nu numai că nu o uzează, ci o şi oţeleşte.

— Sunteţi sigur, domnule general, că un război *astăzi* împotriva Franţei nu s-ar generaliza, incendiind întreg continentul?, întreabă Manteuffel.

Generalul von Barnekow zâmbi cu îngăduinţă.

— Revin la spusele mele anterioare. De ce avem un Minister al Afacerilor Externe? Cancelarul Bismarck s-a descurcat până acum foarte bine în hăţişul intrigilor diplomatice. De ce să nu-i acordăm acelaşi credit şi mai departe? Cancelarul Bismarck socoteşte războiul necesar. Toate războaiele în care politica sa externă ne-a angrenat s-au încheiat cu victorii răsunătoare. Ţinând seama de aceste precedente, este oare cazul să ne punem o variantă a întrebării lui Hamlet: să-l facem sau să nu-l facem? Cred că răspunsul este foarte clar. Să facem războiul! Trebuie să-l facem! Onoarea noastră de

soldați este în joc. Împăratul așteaptă să ne îndeplinim datoria. Avem oare dreptul să-l dezamăgim? Avem oare dreptul să dezamăgim Germania?

Murmure de aprobare se auziră în sală.

Baronul von Manteuffel bătu cu pumnul în masă și se ridică în picioare. După o tăcere scurtă, încărcată de electricitate – tunetul se auzise, acum urma să vină trăsnetul – feldmareșalul vorbi cu severitate:

— Sunt surprins, domnule general von Barnekow, că un militar de talia dumitale, cu statele dumitale de serviciu, poate fi atât de superficial. Față de atitudinea dumneavoastră ireductibilă – se adresă și celorlalți partizani ai războiului – și ținând seama și de opiniile contrare, socotesc că numai împăratul poate lua o hotărâre. Voi cere deci o audiență Maiestății Sale Imperiale, spre a-l informa asupra acestei stringente chestiuni.

Salută cu o înclinare a capului, apoi părăsi sala.

Se înserase când cupeul lordului Charles Eastleigh opri în fața clubului *Write's* de pe St. James's Street. Ajutorul vizitiului – în livrea cu culorile casei ducale Sunderland Northland – sări de pe capră și deschise portiera trăsurii. Tânărul lord coborî.

— Nu mă mai așteptați! Duceți-vă acasă!

Urcă grăbit scările clubului și pătrunse în vestibul. Își lăsă la garderobă capa de seară căptușită cu mătase albă, pălăria înaltă și bastonul cu măciulie de fildeș.

— James, i-ai văzut pe lordul Steyning și pe marchizul de Bedfordshire?, îl întrebă pe tânărul garderobier.

— Au sosit chiar acum câteva minute, *my lord*!

— Mulțumesc, James!

Intră în salonul cel mare, unde foștii săi colegi de la Oxford se întrețineau cu George Birstall, șeful de cabinet al ministrului afacerilor externe, lordul Derby. Strângerile de mână fură însoțite de nelipsitele exclamații:

— *How are you, old boy*?

— *Fine, thanks*!

— *You are looking great*!

— *You too, chum*!

Intrară apoi în sala de masă arhiplină. Majordomul îi conduse până la masa rezervată, în jurul căreia se instalară. Un chelner stilat apăru ca din neant, purtându-şi cu graţie pe braţ şervetul alb, scrobit.

— Caviar şi şampanie, Winston!, porunci Eastleigh. Numai caviar şi şampanie! Şi ceva trufe!

Chelnerul îşi notă comanda în carneţel.

Bedfordshire protestă:

— Ce e cu regimul acesta de austeritate, Charles? Ai de gând să ne laşi să murim de foame?

— Ar trebui să-mi fiţi recunoscători, fiindcă am grijă de sănătatea voastră. Cu trufe, caviar şi şampanie nu riscaţi să vă îmbolnăviţi de gută.

Lordul Steyning făcu o strâmbătură.

— Guta e apanajul nobililor, dragul meu Charles. Un bătrân aristocrat care nu suferă de gută îşi dă un vot de blam. Înseamnă că n-a ştiut să trăiască. Winston, ai cumva un *canard au sang* gata pregătit?

Chelnerul tuşi încurcat.

— La bucătărie se prepară tocmai un *canard au sang,* comandat de ducele de Marlborough.

Steyning coborî vocea, adresându-se confidenţial chelnerului:

— Dacă ne aduci nouă raţa ducelui, ai de la mine două guinee. Găseşte un pretext pe care să-l serveşti bătrânului Marlborough.

— Nu ştiu dacă am să pot, *my lord*!

— Trei guinee, ca să te eliberezi de orice scrupule.

Chelnerul voi să plece spre a executa comanda, dar Eastleigh îl opri din drum:

— Winston, adu la început o sticlă de Bourbon.

— Bourbon?, exclamă Bedfordshire cu dezgust. Băutura asta barbară?

— Pardon, îl corectă Eastleigh. Bourbonul este o băutură americană, cu nimic mai prejos decât whisky-ul scoţian, cu care de altfel se înrudeşte.

— Clive, se adresă şeful de cabinet marchizului, nu uita de legăturile de rudenie ale lui Eastleigh cu pieile-roşii.

Eastleigh zâmbi cu falsă bunăvoinţă:

— Birstall, eu mă trag dintr-o căpetenie de piei-roșii, pe când dumneata te tragi dintr-o slugă de cârciumar.

Șeful de cabinet se înverzi la față. El, un simplu burghez, încercase să se comporte familiar în cercul acestor nobili autentici, făcând o glumă poate deplasată. Aristocratul Eastleigh îl pusese însă la punct cu obrăznicie, socotind că totul îi era permis. Dacă ar riposta brutal, s-ar stârni un mare scandal. Birstall făcu un efort spre a se stăpâni. Trebuia să-și menajeze cariera politică, aflată doar la începutul ei. Nu era cazul să și-o primejduiască printr-o excesivă manifestare de amor propriu. Afară de aceasta, Eastleigh era reprezentantul unui clan temut. Când provocai un adversar de talia lui, nu dormeai liniștit.

— Gentlemeni, gentlemeni, nu o să vă formalizați pentru a glumă nevinovată, interveni împăciuitor Bedfordshire.

Birstall ridică cel dintâi steagul alb:

— Îmi pare rău, Eastleigh. A fost doar o glumă. N-am vrut să te ofensez.

— Nici eu, replică lordul cu răceală. Și eu am glumit.

Chelnerul se eclipsase discret. Știa că nu este sănătos să fie martor la certurile membrilor clubului. Eastleigh scoase din buzunarul vestei albe un ceas de aur încrustat cu diamante.

— Peste un sfert de oră se deschid sălile de joc. Dacă nu ne grăbim, pierdem locurile la masa de *chemin-de-fer*. N-aș vrea să stau toată noaptea în picioare.

Birstall își înghiți cu noduri porția de caviar, deși se străduia să pară senin, degajat. În sinea lui fierbea. Cum l-ar mai fi pălmuit pe lordul acesta încrezut, care-l sfida cu titlurile și cu imensa lui avere, toate moștenite. Steyning, mare colecționar de anecdote porcoase, care angajau nume răsunătoare, dezvăluia cu voluptate câteva cancanuri scârboase de la Curte, când dinspre salonul de la intrare le ajunse la ureche zgomot de voci înfierbântate. În ambianța aparent calmă de la *White's*, agitația aceasta era de-a dreptul insolită.

Steyning se ridică de la masă.

— Mă duc să văd ce se întâmplă. Sunt curios ca o babă.

Porni într-acolo, urmat de prietenii săi și de alți membri ai clubului, care-și întrerupseseră cina.

Pe canapeaua din hol era întins un bărbat livid, lipsit de cunoştinţă. Între două vârste, bine îmbrăcat, avea urme de praf pe veston.

— L-a lovit trăsura lui Thursley, chiar în faţa clubului! Bietul om!, exclamă unul dintre servitorii care-l aduseseră pe braţe.

— Cred că a suferit serioase leziuni interne!, opină sumbru sir John Wanswell, un mare amator de jocuri de noroc.

— E lovit şi la cap!, spuse lordul Eksdale, – examinându-l cu atenţie. Cred că nu scapă cu viaţă!

— Pariez, Eksdale, pe o sută de guinee că scapă!, strigă onorabilul Murray Ospringe.

— Ţin pariul!, replică sir John, stârnit de provocarea lui Ospringe,

Primul rămăşag făcu *boule-de-neige*. Altele, tot mai ridicate, prinseră să plouă. Membrii clubului pândeau cu încordare, aşteptând ca accidentatul să-şi revină sau să-şi dea sfârşitul.

Sir George Arnside, un reputat medic din Harley Street, aflat în sala de lectură, auzind despre ce e vorba, se grăbi să vină în hol şi, după ce-şi făcu loc printre curioşii îmbulziţi în jurul rănitului, se plecă asupra lui spre a-i lua pulsul.

— Fără ajutoare medicale!, protestă sir John. Cei care am pariat, scontând pe moartea accidentatului, vom fi prejudiciaţi.

— Just!, strigă Elvis Muncaster. Nu e cinstit să i se dea îngrijiri! Şansele să rămână egale pentru toţi cei care au pariat.

— Prostii!, exclamă sever sir George Arnside. Nenorocitul acesta trebuie dus imediat la spital. Altfel moare ca un câine!

După ce accidentatul fu ridicat pe o targă şi scos din clădire de doi infirmieri, sosiţi în sfârşit cu o ambulanţă, membrii clubului se înapoiară fie la cină, fie în sălile de joc.

Lordul Eastleigh şi prietenii lui se instalară la *chemin-de-fer* şi începură să ponteze sume mari. Nu apucase jocul să se înfierbânte, când în sală îşi făcu o zgomotoasă intrare onorabilul Richard Kingsclere, mezinul vicontelui Horwich. Agitând ultimul număr din *Times*, strigă, excitat, tulburând

procesul intelectual al jucătorilor, concentrați în jurul partidei de *chemin-de-fer:*

— Gentlemeni, izbucnirea războiului între Franța și Germania este iminentă! Mă tem că va trebui să îmbrăcăm uniformele militare. Revelațiile din *Times* sunt senzaționale!

Jucătorii vicioși, absorbiți în urmărirea capriciilor zeiței Fortuna, nu se clintiră de la mesele verzi. Se găsiră totuși curioși care-l înconjurară pe Kingsclere. Pentru că nu puteau citi cu toții deodată ziarul, unii membri ai clubului, mai expeditivi, trimiseră servitori după ultimul *Times.*

După ce parcurse uluit articolul semnalat de Kingsclere, Birstall își luă rămas-bun de la prietenii săi și părăsi clubul. Se urcă în prima trăsură de piață.

— Berkeley Square!, porunci aferat vizitiului. Ai de la mine o guinee dacă mă duci ca vântul!

În vreme ce copitele cailor ropoteau pe caldarâm, Birstall își zise că i se oferea în sfârșit ocazia de a se face remarcat, ducând cel dintâi ministrului uimitorul articol din *Times.* Numai de nu i-ar lua-o înainte alt coleg din minister.

Un sfert de oră mai târziu fu primit în bibliotecă de lordul Derby, înfășurat într-un halat de mătase matlasată și cu o scufie de lână pe cap. Răcise la o vânătoare călare și acum se doftoricea cu mult zel, fiindcă în ziua următoare trebuia să răspundă în Camera Lorzilor la o interpelare asupra politicii externe a guvernului față de Egipt,

Ministrul îl invită pe Birstall să ia loc pe o canapea, apoi se cufundă în lectura articolului semnat de Blowitz, corespondentul din Paris al ziarului. Începutul era tare: „Mințile cele mai luminate își dau seama că ne aflăm în fața unui pericol iminent, a unei amenințări latente. Oamenii cu simțul răspunderii încearcă acea senzație vagă și teribilă, exprimată prin cuvintele: «Se pregătește ceva». Aceste temeri, justificate, își găsesc originea în teoriile lansate, colportate și reproduse cuvoce joasă de cel mai puternic partid din Germania, care cuprinde elementele militariste intransigente".

Articolul, lung și bine documentat, releva dezamăgirea Germaniei după ce constatase că cele cinci miliarde impuse Franței drept despăgubiri de război fuseseră plătite într-un timp scurt, ceea ce dovedea că, din punct de vedere financiar,

această țară nu era definitiv zdrobită. Reorganizarea armatei făcea să încolțească temerea că, printr-o alianță cu unele puteri ostile Reichului, Franța ar fi capabilă să-şi ia revanşa pe tărâm militar. Spre a preîntâmpina o agresiune pornită de dincolo de Rin, Germania era silită să păstreze sub arme o armată numeroasă şi puternică, cu prețul unor sacrificii materiale considerabile, susceptibile în timp să ruineze statul. Germania, nemulțumită de condițiile tratatului de la Frankfurt, care permisese Franței învinse să revină pe linia de plutire, era decisă să ia o inițiativă gravă, atacând cu toate forțele pe „dușmanul ereditar al Reichului". Oamenii politici şi generalii germani erau convinşi că Anglia, Italia şi Austria nu vor interveni.Rusiei i se va argumenta necesitatea acestui război, astfel încât să i se obțină neutralitatea. Țarul, indiferent la complicațiile din Occident, va prefera să-şi păstreze mâinile libere spre a acționa – la momentul ales – în sud-estul Europei. Este adevărat că numeroase cercuri din Reichul german se arătau ostile unei noi campanii militare, dar n-ar fi fost exclus ca partizanii războiului să aibă ultimul cuvânt. Franța va fi invadată a doua oară. Parisul va fi bombardat cu atâta violență de sutele de baterii de artilerie instalate pe platoul Avron, încât nu va rămâne piatră peste piatră. Noul tratat de pace va impune Franței, iremediabil ruinată, să cedeze Belfortul cu întreaga regiune înconjurătoare, să nu-şi mai refacă în veci armata, să se oblige a achita despăgubiri de război în valoare de 10 miliarde de franci, plătibile în douăzeci de ani cu dobândă de 5 la sută şi fără posibilitatea unor vărsăminte anticipate din capital. Lumea civilizată trebuie să ceară Germaniei ca, printr-o declarație clară, pacifică, să pună capăt provocărilor belicoase ale acelor cercuri militariste, iresponsabile, care puneau în pericol luminoasa forță morală cunoscută sub denumirea de drept public. Se impune ca Europa să iasă din apatie şi să-şi amintească povața ingenioasă a țărăncii care, lăsându-şi copiii acasă, le-a spus: „Dacă vi se întâmplă ceva, să nu strigați: «Vin hoții!». Vecinii, aflând că numai voi sunteți în primejdie de a fi jefuiți, n-au să vă vină în ajutor. Şi strigați: «Foc! Foc! A luat foc!» Toți cei din jur vor sări atunci în sprijinul vostru, căci se vor teme că flăcările ar putea cuprinde întreg satul".

Articolul era atât de incendiar, încât ministrul simți că îl trec căldurile. Sau poate i se urcase febra?... Împături ziarul și îl așeză pe măsuța chinezească din apropierea fotoliului.

— Îți mulțumesc, Birstall. Mă întreb cum de a scăpat în *Times* o proză atât de isterică! La cele mai alarmiste zvonuri trebuie să aplici un coeficient de moderație, ca să le reduci la proporții rezonabile.

Șeful de cabinet înțelese că trebuie să se retragă. Se ridică și salută cu respect:

— *My lord*, îmi permit să vă urez noapte bună.

Părăsi încântat locuința ministrului. Zelul său avea să fie desigur remarcat. Rămas singur, lordul Derby își luă pulsul. Nu era un ipohondru, dar îl înspăimântau bolile și suferința, tocmai fiindcă se bucura de o sănătate robustă. Înainte de a citi corespondența lui Blowitz, îl luase cu frig. Acum însă observă că transpirase abundent. Efectul terapeutic al gazetei fusese mai rapid decât al medicamentelor. Normal ar fi fost să bea un ceai fierbinte, apoi să se bucure de un somn bun, regenerator, până a doua zi de dimineață. Mister Blowitz îi încurcase însă toate aranjamentele. Lordul Derby – deși relativ tânăr – avea experiență politică. Știa că articolul din *Times* va face vâlvă. Mai mare poate decât s-ar fi cuvenit. Opinia publică va lua foc, iar opoziția liberală va atacaguvernul, învinuindu-l de „exagerări", dacă măsurile luate vor fi prea severe, sau de „timorare", dacă va da dovadă de moderație. Departamentul Afacerilor Externe va fi cel dintâi vizat, apoi criticile îl vor cuprinde și pe primul-ministru.

Lordul Derby renunță cu regret la odihna plănuită. Își lepădă comodele veșminte de casă, făcu o baie fierbinte și, după ce valetul îl bărbieri, își îmbrăcă fracul. Cupeul îl aștepta în fața casei. Oarecum restabilit – emoțiile puternice au uneori însușirea de a ameliora sănătatea – se așeză pe pernele banchetei și, după ce își strânse grijuliu fularul alb de mătase în jurul gâtului, ordonă:

— Downing Street! În trap întins!

Cupeul se puse în mișcare. Pe geamurile portierelor, ceața așternuse miniaturale mărgeluțe de apă...

Reședința oficială a primului-ministru al Angliei, Mr. Benjamin Disraëli, prim-lord al trezoreriei și președinte al partidului

conservator, era luminată *a giorno*. Şeful guvernului Maiestăţii Sale Regina Victoria oferea un dineu în cinstea câtorva prieteni. De-a lungul trotuarelor, de o parte şi de alta a străzii, erau aliniate trăsuri cu vizitii în livrele somptuoase, care-şi aşteptau stăpânii. Caii nervoşi fornăiau din când în când, izbind cu copitele pavajul.

În faţa intrării reşedinţei primului-ministru, un poliţist în uniformă făcea băţos de pază.

Un groom cu mustaţa abia mijită stătea zgribulit lângă un cupeu cu blazonul conţilor Chesterfield. Livreaua-i galonată era subţire, iar umezeala din atmosferă îl pătrunse până la oase. Vizitiul îi aruncă pe umeri o pătură care mirosea a sudoare de cal.

— Ai vrut să faci pe elegantul! Când am plecat de acasă, de ce nu ţi-ai luat mantaua?

Groomul îi mulţumi şi se înfăşură în pătură. Acum putea să vină şi viscolul. Se uită cu compătimire la poliţistul care făcea de pază. „Lui nu i-o fi frig?", reflectă. Îşi mută privirile asupra ferestrelor luminate. Acolo petreceau stăpânii. Ce n-ar da să se afle printre ei, să guste băuturi scumpe şi mâncăruri măiestrit preparate.

Dincolo de ferestrele luminate şi de faţada nu prea arătoasă, oaspeţii primului-ministru, orânduiţi în jurul mesei lungi, împodobită cu argintărie, cristale fine şi sfeşnice cu lumânări aprinse, conversau fără însufleţire despre nimicuri mondene. Şi femeile, şi bărbaţii aveau atât de multe decenii la răbojul vârstei, încât arătau ca nişte maimuţe savante, încreţite la faţă şi gătite pentru o reprezentaţie de gală. Paharele cu vin scump stăteau aproape neatinse, ca şi farfuriile cu mâncăruri apetisante, fiindcă invitaţii primului-ministru sufereau fie de gută, fie de ficat, fie de rinichi. Abia după ce se vor întoarce la locuinţele lor vor bea, strâmbându-se, câte un ceai amar, din ierburi cu renume de leacuri suverane.

În capul mesei, Mr. Disraëli prezida somptuosul dineu, străduindu-se să nu ia în seamă durerea de stomac, surdă şi atât de supărătoare încât abia se stăpânea să nu facă vreo schimă care să-i trădeze suferinţele şi să-i indispună oaspeţii. Chinuit de propria lui boală, se uita critic la obrajii căzuţi şi violent fardaţi ai doamnelor, la ridurile adânci ale bărbaţilor,

zicându-și cu tragic umor că tuturor celor prezenți, în cap cu amfitrionul, le-ar fi prins mai bine îngrijirile unor medici, comprese și hapuri calmante, decât serviciile lacheilor care-i îmbiau cu vinuri și mâncăruri scumpe.

Asculta complimentele și elogiile debitate de conții, marchizii și ducii care-i acceptau azi cu recunoștință invitațiile, dar care ieri îl priveau de sus sau pur și simplu îl ignorau. Reflectă trist: „Pentru mine, măririle au venit prea târziu. Puterea pe care o stăpânesc nu mai îmi dă satisfacție. Într-o vreme – eram tânăr pe atunci, plin de vigoare, ros de ambiție – mă simțeam în stare să răstorn dinastiile, să dobor guvernele, să uluiesc mulțimile! Acum sunt bătrân, măcinat de maladii, secătuit de iluzii! Am gută, astm, iar stomacul mă torturează. Uneori mă simt atât de slăbit, încât abia mă mai țin pe picioare".

— Camera Comunelor a dat dovadă de înțelepciune și de o remarcabilă previziune, respingând moțiunea Hawson, care cerea diminuarea efectivelor armatei active, spuse cu satisfacție feldmareșalul marchiz de Tweedale.

— Adevărat, întări Disraëli. Moțiunea nu a întrunit decât 61 de voturi pentru, față de 224 de voturi contra.

— Pacifiștii *à tout prix* sunt niște criminali!, suprasolicită contele Chesterfield.

— Tocmai acum, când guvernul Indiei ia măsuri spre a pregăti o campanie de anvergură împotriva Birmaniei, iresponsabilii din parlament pretind amputarea forțelor noastre militare, grăi cu indignare lordul șambelan marchiz de Hertford. Consolidarea splendidului nostru imperiu colonial impune sacrificii.

— Partidul conservator este bucuros să le facă, marchize, zise primul-ministru.

— Sunt informată că guvernul chinez este dispus să trimită un înalt funcționar însărcinat să ancheteze, împreună cu reprezentanții Indiei, condițiile în care a fost atacată expediția Browne, rosti cu glas răgușit de bătrânețe lady Chesterfield.

— Guvernul nostru, *my lady*, a luat toate măsurile ca onoarea britanică să nu fie știrbită, replică Disraëli.

Feldmareșalul se întoarse spre lordul Attenborough, convivul din stânga sa, de care-l despărțea lady Bradford:

— Vă felicit, *my lord,* pentru interpelarea dumneavoastră din Camera Lorzilor, referitoare la nota amenințătoare adresată Belgiei de Germania. Cancelarul Bismarck a început să-şi piardă simțul măsurii.

— Are de gând să se bată cu toată omenirea?, întrebă Lady Chesterfield.

— Nu! E prea abil ca să facă un act necugetat. Presiunea lui se exercită numai asupra celor slabi, replică marchizul de Hertford.

— Credeți?, interveni feldmareşalul. Impresia mea este că vrea să îngenuncheze toate statele din Europa. Bineînțeles, divizându-le, apoi lovindu-le succesiv.

Discuția politică îi înfierbântă atât de tare pe convivi, încât nu-i puseră capăt nici după ce trecură în salon spre a-şi degusta lichiorurile în compania doamnelor, obicei pe care Disraëli încerca să-l aclimatizeze în Anglia. Socotea înapoiată concepția englezilor, care după cină preferau să rămână în sufragerie spre a fuma, în vreme ce femeile erau expediate în alte încăperi.

Majordomul se apropie de primul-ministru şi-i anunță în şoaptă sosirea lordului Derby.

— Bine. Condu-l în cabinetul meu de lucru. Vin imediat. Disraëli se scuză față de invitați, apoi părăsi sufrageria, curios şi uşor îngrijorat.

Ministrul de externe îl întâmpină şi îi ceru iertare pentru deranj.

— Am înțeles că vrei să-mi vorbeşti între patru ochi, dragul meu Derby. De aceea te-am şi poftit aici.

Nutrea o mare simpatie pentru tânărul diplomat, al cărui părinte, unul dintre marii bărbați de stat din fosta generație, acordase o încredere nelimitată lui Disraëli, aflat pe atunci abia la începutul carierei sale politice.

Ministrul îi puse sub ochi ziarul *Times,* cu corespondența din Paris semnată de Blowitz. Disraëli o citi cu atenție.

— Mă tem că Bismarck are să ne dea de lucru. Dacă afirmațiile lui Blowitz sunt adevărate, înseamnă că vom fi nevoiți să intervenim. O Germanie excesiv de puternică va sta ca un spin în coasta Angliei. Nu vom permite unui stat continental să se dezvolte în asemenea măsură încât să primejduiască

precarul echilibru european. Prea trista noastră experiență cu Napoleon I nu trebuie să se mai repete.

— Îmi place să cred, domnule prim-ministru, că preconizați o acțiune energică, dar prin mijloace pașnice! Mr. Gladstone ne acuză că am angajat Marea Britanie într-o politică aventuroasă, bazată numai pe utilizarea forței.

— Dragul meu conte, iubesc pacea tot atât de mult ca și dumneata, dar mă pregătesc de război, fiindcă am datoria să fiu gata pentru orice eventualitate. Aș dori să mă înțelegi. Nu pun mare temei nici pe amenințările cu războiul, care se pot reduce în ultimă instanță la un bluff menit să smulgă concesii economice și politice de la cei amenințați, nu mă încred nici în asigurările pacifiste ale unor căpetenii de state, de o manifestă rea-credință. Cei care nu pot sau nu vor să înțeleagă aceste adevăruri elementare sunt destinați să piară zdrobiți de adversarii lor mai puțin scrupuloși. Acum te rog să mă ierți. Trebuie să mă întorc în mijlocul invitaților. Nu te ispitește să bei o cafea în tovărășia noastră?

— Vă mulțumesc pentru amabilitate, sir, dar nu mă simt bine. Mâine mă așteaptă dezbateri grele în Camera Lorzilor.

Disraëli zâmbi.

Nu mă îndoiesc că ai să te descurci bine.

— Bună seara, sir!

— Drum bun, conte! Și doftoricește-te bine. Mai ales acum trebuie să fim cu toți pe baricade. Să-mi lași jurnalul. Am să mai citesc o dată corespondența lui Blowitz după plecarea oaspeților. Dimineață am să solicit o audiență Maiestății Sale, spre a o informa. Vrei să mă însoțești, conte?

— Nu cred că voi scăpa devreme de la Cameră, sir. Vorbiți, vă rog, Maiestății Sale și în numele meu.

Contele zâmbi și continuă:

— Maiestatea Sa e pătimașă, iar dumneavoastră aveți o influență moderatoare asupra sa.

Disraëli râse:

— Să atenuez înclinațiile oarecum războinice ale reginei.

— Vă las cu bine, sir!

— Drum bun, conte!

Benjamin Disraëli urca încet scara cea mare din Palatul Buckingham. Fiecare treaptă pe care o lăsa în urmă îl costa

un efort istovitor. Cu mâna dreaptă se sprijinea de balustrada de bronz aurit, împodobită cu frunze de acantă şi cu rozete, iar cu stânga se ajuta de un baston.

Măreţia regală a întregii ambianţe îi crea un simţământ de satisfacţie, dar şi de regret. Corpul lui uzat înainte de vreme îl împiedica să guste din plin bucuriile puterii politice. În anii adolescenţei şi ai tinereţii scrisese romane extravagante, cu aristocraţi blazaţi, care se învârteau în palate de o bogăţie uluitoare, ţesând idile pline de farmec şi intrigi tenebroase. Tatăl său, evreul Isaac d'Israëli, un mare îndrăgostit de cărţi şi de literatură, adunase o viaţă întreagă mormane de fişe pentru o lucrare monumentală, rămasă doar în stare de proiect. Bătrânul citea cu uimire romanele flamboaiante ale fiului său, întrebându-se nedumerit şi oarecum speriat de imaginaţia lui debordantă: „Ce ştie el despre marchizi şi despre duci? Familia d'Israeli, deşi veche şi cu o situaţie materială prosperă, poate aspira cel mult să se încadreze în marea burghezie. Până la lumea visată de ciudatul meu fiu se află o depărtare ca între pământ şi aştri".

Dornic să atragă atenţia, să strălucească, să epateze, tânărul Benjamin purta părul foarte lung, veşminte excentrice, în culori deschise, bijuterii cu un desen baroc de o bizarerie căutată, la modă de altfel printre tinerii ambiţioşi să egaleze gloria lui Beau Brummell, regele eleganţei. Vorbirea îi era înfloritâ, preţioasă şi vag impertinentă, manierele, de o politeţe rafinată, nu excludeau îndrăzneli menite să-i şocheze pe burghezii cuminţi, conformişti. Sub aparenta lui frivolitate, se ascundea însă un spirit tenace, o ambiţie nemăsurată, o extraordinară combativitate.

Ieri, tânărul Benjamin mânuia în romanele sale fantoşe imaginare din lumea înaltei nobilimi, aşa cum o concepea el. Azi, fantoşele erau duci, marchizi, feldmareşali şi miniştri, cu toţii autentici. Manevraţi de bagheta venerabilului Disraëli, mârâiau ca şi fiarele dresate din circuri, dar se supuneau poruncilor, stând în două labe, făcând giumbuşlucuri umilitoare şi sărind prin cercuri de foc.

Odată, ducele de Buccleugh avusese o altercaţie cu Benjamin Disraëli, ajuns şef al guvernului. În cursul unui schimb de cuvinte, aparent politicoase, dar încărcate de venin,

Buccleugh făcuse aluzie la statutul de burghez al primului-ministru, dându-i a înțelege pe căi ocolite că ar trebui să aibă o comportare deosebită față de reprezentantul unei atât de ilustre case ducale. Disraëli îl privise prin monoclul său ca pe un animal rar și replicase molcom:

— Ducii nu mă mai impresionează, dragul meu Buccleugh. Astăzi fac duci după bunul meu plac.

Spre a da o meritată satisfacție primului ei sfetnic, regina Victoria îi oferise un titlu nobiliar. Benjamin îi mulțumise, exprimându-și recunoștința în stilul lui înflorit, atât de apreciat de bătrâna suverană – în străfundul inimii, regina rămăsese o incorigibilă romantică – dar o rugase să acorde această cinste iubitei lui soții, Mary-Ann, el rămânând la vechiul statut, spre a-și păstra scaunul din Camera Comunelor. Mary-Ann Disraëli devenise astfel vicontesă Beaconsfield. Opinia publică din Anglia, încântată de modestia primului-ministru, îl acoperise cu laude. Dușmanii lui, în schimb, îi înfieraseră filistinismul.

În vreme ce-și depăna melancolic gândurile, Disraëli străbătea – aproape fără să le vadă – galerii și saloane pe care altă dată le-ar fi devorat cu privirile. Nu-l trezeau din reverie decât durerile atroce, care-i săgetau uneori picioarele. Guta îl supăra îngrozitor. Normal ar fi fost să fi stat acasă, înfășurat în călduroșul său halat de interior, adâncit într-un fotoliu confortabil și cu picioarele așezate grijuliu pe un taburet.

În anticamera încăperilor de paradă îl întâmpină secretarul reginei.

— Maiestatea Sa vă așteaptă în Salonul Alb, sir. Îmi permiteți să vă sprijin?

Disraëli îngădui să fie ajutat. Cei doi bărbați mergeau încet, fără zgomot, ca niște umbre. Silueta încovoiată a primului-ministru, obrazul său livid, supt de suferințe, se reflectau în oglinzile înalte, cu magnifice rame aurite.

Înainte de a intra în Salonul Alb, Disraëli mulțumi secretarului pentru sprijin, își trase brațul și, rămas singur, își îndreptă spinarea, ca să nu facă o impresie urâtă suveranei. După ce secretarul îi anunță sosirea, Disraëli pătrunse în salon și, încă de la ușă, se înclină atât cât îi îngăduia spinarea înțepenită. Regina, o bătrânică scundă, cu obraji dolofani,

stătea într-un fotoliu tapisat cu satin alb. Întreaga-i ființă respira o măreție cu adevărat regală... „Deprinderea de a purta coroana împrumută suveranilor o demnitate care cu timpul devine firească", obișnuia să spună Disraëli.

Regina purta o rochie neagră, de mătase, și o bonetă de dantelă albă, veșmânt de văduvă, de care nu se mai despărțise de la moartea soțului ei, prințul consort Francis-Albert, duce de Saxa-Coburg și Gotha. Expresia de suferință întipărită pe chipul primului-ministru îi trezi compătimirea.

— Mă tem, Mr. Disraëli, că nu te simți bine. Te chinuiește guta, nu-i așa? Te rog să iei loc!

Primul-ministru rămase uluit. Eticheta de la Curte nu permitea persoanelor primite în audiență, oricât de înalt ar fi fost rangul lor, să stea jos în prezența reginei. Refuză să profite de bunăvoința ei.

— Maiestate, îmi cunosc îndatoririle. În calitatea mea de prim-slujitor al Maiestății Voastre, trebuie să respect cel dintâi regulile protocolului, menit să sporească strălucirea Coroanei și să învăluie persoana suveranului într-o aură cvasidivină.

Regina zâmbi:

— Să nu mai vorbim de aura cvasidivină a suveranului într-o monarhie constituțională.

— Să-mi fie cu iertare, Maiestate, dar suveranul este cu atât mai venerat cu cât nu se amestecă în treburile publice. Jupiter își păstra neatins prestigiul fiindcă nu cobora din Olimpul inaccesibil muritorilor.

— Iată o subtilă apologie a monarhiei constituționale. Cred că dumneata ai fi în stare să-l convingi și pe țar că renunțarea la anumite prerogative ar face să-i crească prestigiul față de supuși.

— Oh, Maiestate, dacă țarul ar înțelege acest adevăr, ar scuti poporul rus de multe necazuri. Din nefericire, dictatorii – țarul însuși nu este decât un dictator ereditar – nu au niciodată simțul măsurii. Libertatea este un bun la care omenirea nu va renunța niciodată.

— Apropo de dictatură, Mr. Disraëli, n-ai venit cumva ca să-mi vorbești despre cancelarul Bismarck?

— Perspicacitatea Maiestății Voastre nu mă surprinde. Bismarck, din nefericire, este o bătrână caricatură a lui

Napoleon I. Vrea să reediteze în Europa un imperiu care să dicteze celorlalte popoare regulile germane de conduită.

— Mr. Disraëli, am citit și eu corespondența din Paris publicată în ultimul *Times*. Am fost atât de indignată, încât am scris un mesaj lui Wilhelm I, invitându-l să modereze avânturile războinice ale cancelarului său. Dacă Germania va invada din nou Franța, Anglia nu va mai rămâne neutră. Guvernanții de la Berlin trebuie să-și bage bine în cap acest lucru.

Disraëli își mută greutatea corpului de pe un picior pe altul, în vana speranță că durerile i se vor mai domoli.

— Îmbrățișez fără rezerve punctul de vedere al Maiestății Voastre. Evident, vom lua atitudine în această chestiune. Dar precipitarea este un rău consilier. Trebuie să ne asigurăm mai întâi sprijinul unor state capabile la nevoie să intervină cu forțele lor armate spre a pune capăt militarismului agresiv german. Noi singuri nu constituim o amenințare capabilă să-i impresioneze pe germani. Cu flota noastră de război nu putem asedia Berlinul. Cu alte cuvinte, nu ne este îngăduit să ridicăm pumnul mai înainte de a fi siguri că-l vom înspăimânta pe adversar. Altfel riscăm să ne acoperim de ridicol.

— Atunci? Preconizezi să-l lăsăm pe Bismarck să-și facă mendrele?

— Câtuși de puțin. Vom acționa însă numai după ce ne vom asigura colaborarea Rusiei ori a Austriei.

— Asta cere timp!

— Maiestate, războiul îl începe cine vrea și îl termină cine poate.

— Atunci grăbește-te, Mr. Disraëli. Bismarck a devenit un om imposibil. Până și fiica mea, Victoria, principesa de Coroană a Germaniei, nu-i mai poate suporta aroganța. În ultima ei scrisoare îl critică aspru. Și o înțeleg. Mă mir că împăratul Wilhelm se lasă condus fără să crâcnească de acest neobrăzat juncker prusac.

Disraëli deplângea caracterul impulsiv al reginei, diametral opus înfățișării de femeie vârstnică, obosită și resemnată. „Spre norocul ei, mă are pe mine, reflectă indulgent. Am învățat să-i frânez elanurile pripite."

La ambasada rusă din Londra domnea neliniştea, ca în preajma unor mari evenimente. Ambasadorul conte Şuvalov sosise în zori de la St.-Petersburg, după ce făcuse un scurt popas la Berlin. La ora nouă de dimineaţă, contele Adlerberg, al doilea secretar de ambasadă, se prezentă la *Foreign Office* spre a solicita, în numele ambasadorului, o neîntârziată audienţă la contele Derby, ministrul de externe al Angliei. Audienţafu fixată pentru ora unsprezece.

La zece şi patruzeci, Şuvalov se instala în trăsura care avea să-l ducă la *Foreign Office.* După sosirea sa la Londra îşi îngăduise doar o oră de odihnă, apoi intrase sub un duş scoţian care-i biciuise organismul obosit după drumul lung. Îşi făcuse toaleta ajutat de o armată de valeţi, iar după ce îşi aruncase ochii asupra corespondenţei urgente pregătite de consilierul de ambasadă Bartholomei, se instalase în trăsură şi plecase la drum.

Contele Şuvalov avea reputaţia unui mare amator de femei, ceea ce corespundea adevărului. În culise se şoptea că transferarea sa din fruntea Cancelariei Secrete a ţarului, la ambasada din Londra s-ar fi datorat avansurilor amoroase nereuşite pe care le făcuse prinţesei Katia Dolgoruki. Când îi ajunseseră la ureche aceste zvonuri, contele Şuvalov zâmbise dispreţuitor. Era prea hârşit în jocul primejdios al intrigilor de la Curte, ca să-şi fi riscat cariera de dragul Katiei Dolgoruki. Existau pe lume femei tinere, cel puţin tot atât de frumoase, care i-ar fi acceptat fără ezitare iubirea. Semidizgraţia lui îşi avea izvorul în propria sa imprudenţă şi aceasta îl ustura mai mult decât orice, fiindcă pierduse prilejul de a se căţăra în fruntea ministerului Curţii, substituindu-se actualului ministru, generalul conte Andrei Adlerberg, pe care-l săpase din umbră, cu tenacitate de cârtiţă. Culmea era că la ambasada din Londra avea subaltern pe un nepot al ministrului, care îi pândea desigur fiecare pas, instigat de unchiul său, dornic a se răzbuna.

Intrat în rândurile corpului diplomatic, Şuvalov fusese iarăşi muşcat de morbul măririlor. Viza Ministerul Afacerilor Externe, cu atât mai vârtos cu cât actualul titular al departamentului, prinţul Gorceakov, atinsese o vârstă biblică. Ghinionul părea să-l urmărească şi acum pe Şuvalov. Gorceakov nu voia să înţeleagă că intrase cu un picior în groapă. Înzestrat

cu o vitalitate neobișnuită, spunea tuturor celor dispuși să-l asculte că are ambiția să-și serbeze centenarul în calitate de ministru în funcție. Știa că declarațiile lui îi înnebuneau pe rivali și le stârneau bila. Poate că în felul acesta îl vor preceda în groapă.

Șuvalov ținea să-și dovedească înalta capacitate politică prin câteva lovituri de maestru, menite să-l ridice iarăși în atenția țarului. Când i se încredințase misiunea de a deschide campania diplomatică împotriva lui Bismarck, se angajase în luptă cu un entuziasm maladiv. Trebuia să obțină un succes rapid și total.

La *Foreign Office,* contele Derby îl primi cu acea cordialitate diplomatică strălucitoare la suprafață, dar găunoasă la interior ca un măr putred. În taină, ambasadorul țarului tuturor Rusiilor și ministrul afacerilor externe al Marii Britanii se pândeau precum câinele cu pisica. Obiectivele politicii lor de expansiune în Asia îi puneau din oficiu pe poziții antagoniste. Anglia își întindea dominația asupra Asiei dinspre sud spre nord, având bază de plecare India, în vreme ce Rusia își axa expansiunea pe același continent, spre est – intrând în conflict cu China – și spre sud, ciocnindu-se de Anglia, un adversar mult mai primejdios decât Celestul Imperiu.

După o foarte diplomatică introducere, ambasadorul rus intră în subiect, punând pe tapet provocările beliciste antifranceze ale presei germane.

Șuvalov nu acumulase inutil o vastă experiență în cadrul activității de șef al Serviciului secret al țarului. La Londra era secondat de o rețea de agenți acoperiți, extrem de abili, care-i furnizau informații de primă mână, susceptibile a fi folosite la masa tratativelor diplomatice. Șuvalov aflase că lordul Derby era un pacifist convins, că accepta, nu fără oarecare reținere, politica expansionistă a cabinetului Disraëli și că în secret fusese contactat de persoane de încredere din anturajul liberalului Gladstone, care încercau să-l atragă de partea acestuia. Ministrul de externe nu se pronunțase încă, fiindcă avea o datorie de recunoștință față de Disraëli, un devotat partizan al răposatului său părinte, Edward George Stanley, al 14-lea conte Derby. Politica externă, mult mai pașnică, preconizată

de Gladstone îl ispitea, şi de acest element Şuvalov era hotărât să ţină seama.

— Politica de *Dicktat* a cancelarului Bismarck primejduieşte pacea europeană. Rusia, conştientă de calamităţile revărsate de războaie asupra popoarelor, este hotărâtă să ducă de acum înainte o politică de înţelegere cu toţi vecinii, precum şi cu marile puteri.

Contele Derby îl privea sceptic. Pentru el, lupul înfăşurat într-o blană de oaie tot lup rămânea.

— În clipa de faţă, continuă Şuvalov, interesele Angliei şi ale Rusiei coincid. Ţările noastre nu doresc un nou imperiu napoleonian în inima Europei.

Derby înclină din cap în semn de încuviinţare. „Dar mâine! Ce se va întâmpla mâine? Presupunând că am zădărnici tendinţele beliciste ale celui de-al doilea Reich?"

Întrebarea ministrului nu fusese formulată, dar Şuvalov o intui. Îşi jucă deci cartea cea mare:

— Pot să vă informez, domnule ministru, că armatele ruse din zona Mării Caspice au primit ordin să îşi suspende marşul spre Merv. Maiestatea Sa Ţarul doreşte să inaugureze în Asia o politică de înţelegere şi colaborare cu Marea Britanie.

Derby clipi, vădit interesat.

— Iniţiativa Maiestăţii Sale Ţarul nu poate decât să fie salutată cu bucurie de guvernul Maiestăţii Sale Regina Victoria.

Ambasadorul Rusiei îşi speculă succesul:

— Cooperarea ambelor noastre ţări îşi va arăta primelerezultate în Europa. Bismarck nu va îndrăzni să ne înfrunte.

— Austria nu v-a preocupat?, întrebă ministrul de externe britanic. Între Austria şi Germania există o înţelegere...

Şuvalov înţelese sensul frazei neterminate a interlocutorului prezent.

— Aveţi dreptate. O înţelegere denumită a celor trei împăraţi, la care a aderat şi Rusia. Înţelegerea are un caracter pur defensiv. Nu este îndreptată împotriva nimănui. Adevăratul ei sens este altul. Constituirea unui front comun împotriva democraţiei, a revoluţiilor, care tind să se lăbărţeze ca o plagă. Am fi invitat Anglia să participe la acest front, dar ştiam că

țara *Magnei Charta* n-ar fi conceput să se alinieze Ligii celor trei împărați.

— Anglia este un stat constituțional democratic, domnule ambasador.

— Când este vorba de apărarea păcii, principiile de politică internă nu pot constitui o barieră între state. Într-o Europă pașnică pot coexista monarhii absolute, monarhii constituționale și chiar republici.

Derby era reticent în ceea ce privește buna credință a Rusiei, dar oferta ei sosea la momentul potrivit.

— Domnule ambasador, mâna deschisă întinsă Angliei de țara dumneavoastră nu va rămâne fără răspuns. Nu pot să-mi iau un angajament ferm înainte de a supune guvernului Maiestății Sale Regina propunerea dumneavoastră. Personal, pot să vă asigur că o voi sprijini cu toată căldura. V-ar conveni să ne întâlnim diseară la ora opt, tot aici, în biroul meu?

În aceeași după-amiază, la ora două, Cabinetul britanic restrâns se întruni în Downing Street, sub președinția lui Benjamin Disraëli. Raportul prezentat de Derby nu surprinse pe nimeni. Tensiunea franco-germană era la ordinea zilei.

Lordul Carnarvon, secretar de stat la Colonii, luă cel dintâi cuvântul.

— Eram sigur că rușii vor interveni. Un singur lucru mă intrigă: centrul de gravitate al politicii lor expansioniste părea să se fi deplasat spre Asia. Nu m-ar fi mirat nici dacă ar fi dezlănțuit o nouă ofensivă împotriva Turciei. Nu presupun că au renunțat la vechile lor planuri de cucerire a Constantinopolelui, de ieșire la Marea Mediterană.

Marchizul de Salisbury, secretar de stat pentru Indii, își concentra privirile asupra lui Carnarvon, îngustându-și ochii din cauza vederii defectuoase.

— Explicația este simplă, interveni cu tonul lui grav, convingător, care-i adusese atâtea succese în dezbaterile din Camera Comunelor. La ora actuală, Rusia are disperată nevoie să-și degajeze flancurile europene, spre a putea acționa mai târziu în liniște împotriva Turciei. Or, pentru ruși, Austro-Ungaria este un dușman de moarte. Imperiul Habsburgic urmărește să-și extindă sfera de influență în Balcani, în

speranța că în acest chip va împiedica o deșteptare a slavilor din această zonă, care prin *contre-coup* ar trezi aspirațiile la independență ale slavilor dinăuntrul Austro-Ungariei. În cazul unui război austro-rus, Germania nu-i va sprijini pe ruși, pe de o parte, fiindcă este legată printr-o alianță de sânge de Imperiul Austriac, iar pe de alta, pentru că are de apărat granițele estice ale Prusiei. Pe noi, rușii nu pot conta, fiindcă interesele noastre se ciocnesc de ale lor în Asia Centrală. Prin urmare, în eventualitatea unei conflagrații generalizate, singurul sprijin politic și militar pe care l-ar putea obține în Europa ar fi numai din partea Franței, adversar ireductibil al Germaniei.

— Atunci, ce interes avem să sprijinim Rusia în campania sa antigermană?, exclamă sir Michael Hicks-Beach, secretar de stat pentru Irlanda. Să o eliberăm de amenințarea germană, ca mâine să se năpustească asupra Indiei, fără să se mai teamă că are spatele descoperit?

— Dacă scapă de amenințarea germană, nu înseamnă că a scăpat și de amenințarea austriacă!, își spuse Disraëli cuvântul în sprijinul lui Salisbury. O Germanie prea puternică înseamnă pentru noi un pericol potențial deloc neglijabil. Avem nevoie de Franța, avem nevoie de armatele ei, ca să frânăm încercările de hegemonie ale Germaniei. Astăzi trebuie să fim alături de Rusia. Interesele noastre o cer.

— Dacă rolurile ar fi inversate, și noi ne-am afla în situația Franței, credeți că această țară ne-ar sări în ajutor?, rosti cu ironie lordul Carnarvon.

— Nu trebuie să privim astfel chestiunea, interveni contele Derby. În politica internațională, analogiile și mai ales sentimentalismele nu-și au locul. Nu știu ce ar face oamenii de stat francezi dacă s-ar afla în locul nostru. Noi însă nu avem de ales. Adeseori, cu un mic efort, poți realiza *azi* lucruri care *mâine* ți-ar cere un efort însutit. În concluzie, propun să ne conjugăm eforturile cu ale Rusiei.

— Ce se va întâmpla dacă Bismarck va respinge intervenția noastră?, întrebă secretarul de stat pentru Irlanda. Acceptăm riscul unui război?

— Nu vom ajunge acolo!, spuse Disraëli.

— Putem accepta și riscul unei campanii militare. Greul unui război continental nu l-am suporta noi, grăi cinic Salisbury.

Sir Stafford Northcote, cancelarul Eșichierului, clătina din cap cu îndoială.

— Un război nu implică numai pierderi în oameni, domnule Salisbury. Trebuie să reflectați și la consecințele economice.

— Știți cum vor reacționa Austria și Italia, domnule ministru al afacerilor străine?, întrebă lordul Carnarvon. Italia face astăzi parte din rândul marilor puteri!

— O mare putere care abia s-a născut!, replică ironic Derby. Mai are mult până să se consolideze. Cât privește Austria, mă îndoiesc că va accepta să se lase târâtă într-un război de dragul Germaniei. Se rezervă pentru răfuiala cu Turcia.

— Nu puteți totuși nega primejdia izbucnirii unui război generalizat, stărui sir Michael.

— În orice criză internațională există situații susceptibile să dea peste cap cele mai înțelepte prevederi, spuse marchizul Salisbury. Nu poți face omletă fără să spargi ouă.

La patru fără un sfert, Benjamin Disraëli declară închisă ședința Cabinetului. Raportul, concluziile și propunerile lui Derby fură aprobate. Miniștrii părăsiră pe rând reședința premierului. Contele Derby rămase cel din urmă.

— Ai obținut un frumos succes. Pari însă nemulțumit!

— De la București mi-a parvenit chiar acum vestea unui afront pe care ni l-au făcut românii. Guvernul român a refuzat să primească scrisoarea de acreditare a noului nostru consul general Vivien, sub pretextul că în aceasta se vorbește despre, citez: „Bunele relații care există între Anglia, Sublima Poartă și teritoriul cârmuit de Alteța Voastră".

Disraëli se așează anevoie pe un scaun. Avea niște junghiuri îngrozitoare în piciorul drept.

— După câte știu, Derby, românii se bucură de un statut aparte în cadrul Imperiului Otoman.

— Da. Relații de vasalitate.

— Comic. Manifestări ale unui feudalism care nu-și mai are rostul în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

— Dacă ar fi numai această anomalie, sir. Cert este că turcii sunt foarte geloși pe ceea ce numesc ei „prerogativele lor" față

de România. Dacă am fi folosit o formulă convenabilă românilor în scrisoarea de acreditare a lui Vivien, am fi provocat protestul Sublimei Porți.

Disraëli suspină obosit și plictisit:

— Știu, turcii sunt obtuzi și absurzi. Dar ce putem face? Interesele noastre sunt legate de menținerea statu-quoului în Balcani. Eh, contradicțiile politicii externe! Sprijinim Rusia și acțiunea ei antigermană, dar o sabotăm în frecușurile ei cu Turcia.

— Cu românii cum procedăm? Ne arătăm colții?

— Să nu facem exces de zel, Derby! Datoria față de turcine-am îndeplinit-o.

— Trebuie să vă informez, sir, consulii noștri din Monastir și Scutari mi-au semnalat o efervescență crescândă în Bosnia și Herțegovina.

— Asta ne-ar mai trebui!

Contele Derby se uită la ceas.

— Mă iertați, sir, dar sunt nevoit să mă retrag. La opt urmează să-l primesc la *Foreign Office* pe Șuvalov. Până atunci trebuie să redactez telegrama către lordul Odo Russell, prin care-l invit să declare limpede prințului Bismarck că Anglia – asemenea Rusiei – va lua măsuri energice în cazul unei agresiuni germane împotriva Franței.

*
* *

Ori de câte ori Fritz Blümel își servea clienții la restaurantul *Kaiser Friedrich,* de pe Opernring, îndeplinea un adevărat ritual. Căci Fritz nu era un chelner de rând. Când aducea pe tavă un *Chateaubriand* executa un originalspectacol de balet, împletit cu un număr de prestigiu care atingea culmile fabulosului. Spre a se strecura printre mese și printre clienți cu eleganță nonșalantă, săvârșea glisade, piruete, salturi pline de grație și elasticitate, într-un ritm diabolic de rapid, menținând în același timp tava într-un echilibru atât de perfect, încât părea să se legene miraculos pe un *montagne russe* instalat pe creste și povârnișuri de nori. Și înfățișarea lui se deosebea de a confraților. Deși vienez sută la sută, avea tenul

măsliniu, părul negru și ochii de cărbune, ca un sicilian. Acest exotism se datora poate bunicii lui, o italiancă din Calabria, oploșită la Viena cu întreaga-i familie către sfârșitul secolului trecut. Tatăl calabrezei, chelner ca și strănepotul său Fritz, își căutase o viață mai bună în Imperiul Habsburgic, după ce în prima jumătate de viață trăsese mâța de coadă la Napoli, la Roma și mai în urmă la Pisa. La Viena nu cunoscuse belșugul, dar se bucurase de o viață demnă, calmă și lipsită de grija zilei de mâine. Calabreza se măritase cu un chelner vienez, artist în meseria lui, iar copiii lor, toți băieți, îmbrățișaseră cariera paternă. Unul dintre ei, căsătorit cu o planturoasă văduvă din Baden, adusese pe lume un unic moștenitor, pe Fritz, care continuase cu mândrie tradiția familială. Fritz nu era mai puțin mândru de meseria lui decât un duce care-și poartă coroana ducală din tată în fiu, convins că în acest chip își îndeplinește onorabil rolul în societate.

Fritz Blümel era nu numai un chelner model, dar și un estet. Contactul zilnic cu aristocratica clientelă a restaurantului îl deprinsese să-și poarte fracul cu eleganță, ca un dandy. Pe deasupra era și frumușel, inteligent și mai ales îndatoritor Nu o dată i se întâmplase ca vreuna dintre acele contese sau prințese blazate, care frecventau în strălucită companie localul, să-l remarce și să-l poftească a se prezenta – evident după orele de serviciu – în câte un budoar tainic unde era pus să îndeplinească alte îndatoriri, de care se achita cu aceeași impecabilă eficiență. Aceste capricioase *passade* nu aveau urmări. După câteva ședințe nocturne agreabile pentruambele părți, Fritz înțelegea că a sosit timpul să se retragă discret. După fiecare aventură se alegea cu buzunarul îngreunat de câte un teanc plinuț de bancnote ori de câte o bijuterie nu prea scumpă, dar arătoasă și îndeobște cât mai neutră, spre a nu angaja cu nimic pe donatoare.

Fritz nu primea bani și cadouri, fiindcă ar fi fost un gigolo. Își dădea seama însă că nu se cuvenea să respingă bacșișurile postnupțiale, de vreme ce le accepta cu dragă inimă pe cele oferite la restaurant. Din cauza acestor fugitive, dar încântătoare legături – care cu greu s-ar fi numit sentimentale – nu se mai putuse îndrăgosti de femei din mediul său, oricât erau acestea de drăguțe și „spălate".

Permanentele lui legături profesionale şi extraprofesionale cu aristocraţia aveau şi alt avantaj. În timp ce servea şampanie, homari, icre negre şi stridii clienţilor cu impresionante titluri nobiliare, surprindea crâmpeie de discuţii, cancanuri şi tot felul de răutăţi debitate pe seama altor nobili, astfel încât era întotdeauna la curent cu tot ce se petrecea în sânul înaltei societăţi. Uneori devenea depozitarul fără voie al unor informaţii politice secrete, de o mare importanţă, pentru care agenţii unor puteri străine i-ar fi oferit fără ezitare apreciabile sume de bani.

Spre cinstea sa, Fritz nu gândise vreodată că ar putea să le valorifice împărtăşindu-le unor urechi interesate. Le păstra pentru sine, încântat că se adapă la secretele zeilor, chiar dacă aceştia habar n-aveau de existenţa lui. Pentru majoritatea iluştrilor clienţi de la *Kaiser Friedrich,* Fritz nu era decât o mobilă, un automat înzestrat cu viaţă, menit doar a le astâmpăra fanteziile gastronomice cele mai extravagante.

Când nu era de serviciu la restaurant, Fritz îşi îmbrăca unul dintre frumoasele lui costume – dispunea de o bogată garderobă – şi pleca la plimbare. Locurile de predilecţie pentru desfătările-i peripateticiene nu erau – cum s-ar crede – localurile de dans populare, cafenelele, grădinile publice, bâlciurile, accesibile celor de o seamă cu el. Dacă îl ispitea o raită prin Prater, nu-şi pierdea vremea prin Wurstel-Praterul frecventat de mica burghezie, dornică să se distreze prin circurile, barurile, caruselele şi localurile de dans vulgare, dar atât de vesele, în care răsunau îndrăcite orchestre de ţigani ori flaşnete melancolice. Se învârtea numai pe aleile largi, aerate şi foarte îngrijite ale selectului Nobel-Prater, creat de prinţul Constantin de Hohenlohe pentru vânturarea echipajelor somptuoase ori a mândrelor cavalcade în care figurau aproape în exclusivitate membrii aristocraţiei.

Rotindu-şi bastonul prin aer, Fritz se uita admirativ la femeile tinere şi frumoase adâncite în pernele trăsurilor ori tresărea înfiorat de o plăcută emoţie ori de câte ori recunoştea pe vreuna dintre eroinele micilor lui aventuri sentimentale. Printre călăreţii civili sau în uniformă militară avea de asemenea multe cunoştinţe, căci îi servise la restaurant.

Duminica, indiferent de sezon, dacă timpul era frumos, măsura cu pas domol faimoasa Ringstrasse, unde, între orele unsprezece de dimineață și unu după amiază, putea fi văzută lumea selectă a Vienei. Fritz saluta în stânga și în dreapta, fiindcă și aici întâlnea uneori clienți. Unii îi răspundeau la salut plictisiți, cu gesturi automate, alții îl priveau surprinși, fiindcă nu erau obișnuiți să-l vadă decât în fracul lui profesional. Câțiva, cei mai puțini, treceau pe lângă el fără să-i observe salutul. Fritz nu se supăra, fiindcă nu concepea să deranjeze un personaj cu sânge albastru. Seara, când se întorcea acasă, își scutura hainele cu grijă și, după ce le băga în dulap, mânca ceva la repezeală, apoi se vâra în pat și se abandona voluptății de a citi romane în fascicule cu marchizi, conți și contese, prinși în vârtejul unor aventuri tenebroase, încheiate invariabil cu happy-end. Fritz vorbea mai mult sau mai puțin corect câteva limbi străine de largă circulație, dintre care nu lipseau franceza și engleza.

Serile lui libere erau însă puține, fiindcă patronul restaurantului, socotindu-l indispensabil, prefera să îi plătească ore suplimentare.

Fritz ajunsese pe nesimțite la vârsta de treizeci și cinci de ani. Succesele lui feminine se mai răriseră, fiindcă înaltele doamne dispuse să cumpere câteva clipe de amor preferau pe tinerii cărora abia le mijise mustața. În momentele lui de euforie, Fritz își permitea să-și scrie memoriile, împănate bineînțeles cu multe aventuri imaginare, ca în romanele foileton. Nu bănuia că adevărul curat ar fi stârnit mai multă curiozitate.

Viața se desfășura pentru el senină, fără zguduiri și emoții tari, când o întâmplare nenorocită avea să dea totul peste cap. Într-o seară, la una dintre mesele aflate în sectorul său se așează consilierul ambasadei ruse, Vasilcikov, împreună cu prințul Urusov, prim-secretar. Și unul, și celălalt erau clienți vechi ai restaurantului. Fritz îi servi cum se pricepea mai bine. Cei doi diplomați, mari amatori de șampanie și de icre negre, păreau în seara aceea preocupați, absenți. Goliră fără chef o sticlă de șampanie și abia se atinseră de caviarul așternut pe un pat de gheață. Vorbeau cu voce joasă, așa că Fritz, deși trăgea din obișnuință cu urechea, nu reuși să surprindă nicio frază. În vreme ce le turna șampanie în cupe, îl

observă pe consilierul de ambasadă scoțând din buzunar un carnet roşu, în care însemnă ceva. Faptul în sine era lipsit de importanță.

În jurul orei două – programul de cabaret era pe terminate – consilierul Vasilcikov ceru nota de plată. Achită consumația şi lăsă ca de obicei pe farfurie un bacşiş gras.

După plecarea celor doi diplomați, Fritz se uită după picolo, cu intenția de a-i porunci să facă ordine pe masă. Fiindcă picolul era de negăsit – „tineretul de azi nu e bun de nimic", reflectă Fritz –, începu să strângă şervetele. Sub unul dintre ele găsi carnetul roşu, uitat evident de Vasilcikov. Îl luă şi îl strecură în buzunar, cu gândul să i-l restituie cu prima ocazie, cu atât mai mult cu cât consilierul era un client asiduu al restaurantului. Luă pe o tavă sticla de şampanie pe trei sferturi goală şi cupele de cristal, iar după ce aruncă pe braț şervetele folosite, se îndreptă spre bucătărie. Făcu observație picolului, care apăruse tocmai de la vestiar, îi puse în brațe tava şi şervetele, apoi dădu să se întoarcă în sală.

Deodată, o mână grea i se lăsă pe umăr. Întoarse surprins capul şi se trezi în fața unui ins grav, încruntat, chelos, îmbrăcat în haine închise la culoare, dar nu de seară, deopotrivă cu ceilalți clienți ai localului.

— Un moment, un moment! Nu te grăbi!

Întinse mâna deschisă, cu palma în sus, apoi mişcă din degete, ca şi când ar fi cerut ceva.

— Ce pofteşti?, îl întrebă Fritz, nemulțumit de familiarismul necunoscutului.

— Documentul!, rosti acesta cu subînțelesuri.

— Ce document?, se răsti Fritz.

— Documentul lăsat pe masă de consilierul rus. Hai, nu mai face pe prostul şi dă-l încoace!

Tonul individului căpătase asprimi dezagreabile. Îşi scoase din buzunarul dinăuntru un act de identitate şi îl puse sub nasul chelnerului.

— Poliția secretă!, adăugă.

Fritz simți că i se înmoaie picioarele. Bâigui ceva neînțeles. Agentul repetă gestul cu mâna întinsă!

— Carnetul roşu!

Tremurând, chelnerul se execută, exhibându-l.

Agentul îl luă și, fără să-l deschidă, îl vârî în buzunar.

— Cui trebuia să i-l dai? Arată-mi persoana!

— Care persoană?

— Ascultă, bă! Încetează să mai faci pe imbecilul! Cu mine nu-ți merge! Vorbește sau te umflu!

— Domnul consilier Vasilcikov...

— Îl cunoști deci?

— Sigur! E un vechi client al meu.

— Aha! Te-a recrutat ca să faci pe agentul lui de legătură.

— Ce legătură? Ce agent? Și-a uitat carnetul, asta e tot. L-am luat ca să i-l restitui.

— Vasăzică nu vrei să-mi spui cui trebuia să i-l dai!? Bineee!

Făcu un semn și alt ins, îmbrăcat de asemenea în haine închise la culoare, se ivi din umbră. Apăru și patronul.

— Ce s-a întâmplat, domnule Kuneke?

— Omul ăsta, îi explică agentul arătându-l pe Fritz, este un agent al rușilor.

Chelnerul se uită disperat la patron.

— Spuneți-i, domnule Fischer, că sunt om cumsecade, că îmi văd de treabă, că din cauza mea n-ați avut niciodată bătaie de cap.

Lui Fischer i se albiseră buzele. Se temea să nu fie și el implicat în treburile lui Blümel.

— Nu știu nimic, domnule Kuneke. Crede-mă! Eu...

Agentul îl întrerupse cu un gest, apoi se adresă cu asprime chelnerului.

— Ai să ne urmezi, Blümel! Poate că la poliție ai să fii mai vorbăreț.

Pe Fritz îl năpădiră sudorile. Cămașa i se udase de transpirație, în jurul lor se adunaseră câțiva chelneri și un bucătar.

— Ce poftiți?, îi repezi Kuneke. Aici nu-i circ! Vedeți-vă de treburi! Blümel, să mergem!

*

* *

Vulpea fugea atât de repede, încât roșul blănii ei părea să descrie o vertiginoasă dâră de tăciuni rubinii prin iarba verde,

înaltă şi grasă. Zeci de câini de vânătoare, albi cu pete maronii, o hăituiau, lătrând strident, agitându-şi bătăios cozile, săltându-şi urechile. Larma lor se împletea cu sunetele ascuţite ale trompeţilor călări pe bidivii iuţi, ce-şi fluturau în vânt coamele ondulate şi cozile stufoase.

Vânătorii, în redingote roşii, pantaloni strânşi pe picior, cizme scurte de lac şi pălării înalte, îşi mânuiau cravaşele, îmboldindu-şi caii – splendide exemplare cu sânge englez şi arab – să străbată vijelios spaţiile, să sară obstacole, să se ia la întrecere cu vântul. Groful Miklos Esterhazy, marele maestru de vânătoare, care purta o redingotă verde, semn distinctiv al funcţiei sale, conducea cu pricepere şi îndrăzneală magnifica expediţie cinegetică, mobilizată pentru capturarea dihaniei cu blană roşie ca jăraticul.

În fruntea cetei de vânători se afla însăşi împărăteasa Elisabeth a Austro-Ungariei, o călăreaţă de înaltă clasă, care nu se sfia să declare prietenilor că este mai mândră de măiestria-i hipică, decât de zămislirea vlăstarilor meniţi a asigura continuitatea dinastiei Habsburgilor. Detractorii îi ridiculizau performanţele, într-adevăr remarcabile, spunând că ar fi fost mai în elementul ei dresând caii la circ, decât îndeplinindu-şi misiunea de împărătească alături de augustul ei soţ, împăratul Franz-Josef I. Poate că nu se înşelau. În sinea ei, Elisabeth se socotea o neînţeleasă. Pentru ea, tronul reprezenta o povară, iar eticheta imperială, o corvoadă insipidă. Pe cal se simţea fericită. Fericită şi liberă. Liberă ca păsările cerului, liberă ca vântul, liberă ca gândul...

Cavalcada răzbise într-o poiană prelungă, străbătută de văi săpate de apele ploilor. Vulpea, aflată pe „domeniile" ei, ştia să se folosească de scurtături, trecând relativ uşor peste obstacolele naturale. Câinii erau nevoiţi să coboare în scobiturile adânci, apoi să se caţăre lătrând şi scheunând pe versantul opus. Caii, furaţi de avântul galopului întins, ajunşi de buza viroagei, se încordau şi mai vârtos şi săreau, deschizând un efemer pod aerian peste larga despicătură făcută în pământ.

Împărăteasa înfrunta piedicile cele mai rebele râzând cu nepăsare, biciuind mândria călăreţilor din suită, silindu-i să repete nebuneştile ei isprăvi hipice.

Un armăsar negru se poticni de un ciot pe jumătate putred, ascuns în iarbă, şi se dădu peste cap, proiectându-şi călărețul în trunchiul unui copac. Un cal din urmă nu mai avu timp să evite armăsarul care făcea eforturi spre a se ridica în picioare şi se prăvăli la rândul său, prinzând-o dedesubt pe tânăra călăreață. Oasele ei pârâiră cu zgomot sec.

Un roib cu stea în frunte aterizâ doar cu picioarele din față pe malul opus al văii. Rămas suspendat, cu burta lipită de muchia de pământ, se străduia să se cațere cu picioarele dinapoi pe povârnişul foarte înclinat. Tocmai când era pe punctul de a se urca pe mal, acesta cedă. Cal şi călăreț se prăbuşiră în adâncul viroagei.

Râzând cu hohote, împărăteasa alerga ca o nălucă, urmărită îndeaproape doar de trei vânători, singurii capabili să reziste ritmului drăcesc impus de ea, printre care un bărbat roşcovan, masiv, cu mustață scurtă, blondă. Acesta împărtăşea înflăcărarea suveranei. Din când în când, Elisabeth întorcea spre el capul şi îi surâdea cu neobişnuită căldură.

Uşoara întârziere a câinilor şi a vânătorilor încă valizi îngădui vulpii să ajungă la bârlog şi să se afunde în măruntaiele pământului. În vreme ce dulăii scormoneau lătrând asupra minusculei galerii, împărăteasa sări de pe cal şi, râzând cu poftă, se sprijini de brațul bărbatului cu mustață blondă, care descălecase, oprind ca la poruncă în preajma ei.

— Vulpea a fost mai vrednică decât cei mai vajnici călăreți din suita mea! De necrezut, nu-i aşa, căpitane Middleton?

Contele Elemer Bathiany, care-i ajunsese din urmă şi auzise vorbele împărătesei, se aruncă din şa şi puse un genunchi în pământ.

— Maiestate, am să pun oamenii să sape bârlogul, dacă va fi nevoie şi până după miezul nopții, spre a nu vă lipsi de un trofeu binemeritat.

La Viena, în cabinetul său din cancelariatul imperiului, contele Andrássy stătea în picioare, cu fața spre fereastră, şi asculta gânditor relatarea colegului său, consilierul intim baron Lasser von Zoltheim, ministrul de interne al statului austriac.

Adâncit într-un fotoliu, cu coatele sprijinite de brațe, baronul își rezema în vârfuri degetele cu unghii frumos îngrijite.

— Experții noștri au încercat să descifreze inscripțiile aparent banale de pe carnetul roșu al lui Vasilcikov, dar până în clipa de față n-au reușit să le prindă firul.

— Să nu fie o simplă agendă cu adrese, opină cancelarul imperiului, întorcându-se spre ministrul de interne.

— Nici asta n-ar fi imposibil, suspină baronul.

— Poate că agenții dumitale s-au arătat mai zeloși decât ar fi trebuit, domnule consilier intim.

— Să presupunem că este un simplu carnet de adrese, domnule cancelar. Nu este oare avantajos să cunoaștem numele persoanelor care trezesc interesul consilierului ambasadei ruse?

— Dacă era ceva deosebit de important, fiți sigur, domnule consilier intim, că nu l-ar fi purtat asupra sa. Mă indispune faptul că în jurul chelnerului... cum spuneați că îl cheamă?

— Blümel! Fritz Blümel!

— S-a făcut atâta tapaj. Arestarea lui în plin restaurant...

— A fost ridicat din bucătărie, domnule cancelar.

— E același lucru. Credeți că oamenii de acolo vor tăcea? Vasilcikov va fi informat mai repede decât vă așteptați, cu atât mai mult cu cât este de presupus că va face investigații spre a-și regăsi carnetul.

— Există soluții. Blümel i-l va duce și va spune că l-a găsit pe masă, cum este de altfel adevărat.

— Și dacă Blümel va scăpa vreun cuvânt?

— Nu va scăpa. Vom ști să-l lucrăm.

— În cât timp puteți dezlega... taina carnetului?, rosti cu ironie Andrássy. Dacă, bineînțeles, ascunde o taină.

— În patruzeci și opt de ore vom ști precis dacă este vorba de un limbaj cifrat.

— Vă doresc succes, domnule consilier intim. În orice caz, afacerea aceasta cade tare prost, acum, când Europa se află pe marginea războiului. Cunoașteți, cred, situația. E mai grea decât vă închipuiți. Povestea cu pârdalnicul ăsta de carnet poate da naștere la complicații nedorite.

— În definitiv, domnule cancelar, se putea foarte bine să fi căzut pe mâini străine de noi.

— Credeți că Vasilcikov nu va face legătură între pierderea agendei și arestarea lui Blümel? În sfârșit, vom vedea ce va ieși din toată treaba asta...

Baronul se ridică vexat. Nu se așteptase să fie mustrat – cu vorbe de catifea, ce-i drept, dar care în limbajul mai-marilor zilei pot căpăta cele mai grave sensuri. Într-un fel, înțelegea iritarea cancelarului. Avea un stagiu de patru ani în fruntea departamentului Internelor și știa că violarea secretului corespondenței personale sau oficiale a diplomaților acreditați la Viena intra în obligațiile curente ale Serviciului secret. Numai că această operațiune trebuia executată cu atâta finețe, încât cei vizați să nu prindă de veste.

După plecarea lui Zoltheim, directorul de cabinet anunță cancelarului vizita contesei Festetics, damă de companie a împărătesei.

— Ai avut grijă s-o introduci prin culoarul secret?, spuse Andrássy.

— Desigur, Excelență!

Câteva momente mai târziu, contesa Festetics de Tolna, o persoană cu totul insignifiantă – judecând după înfățișare – intră în cabinetul cancelarului. Acesta îi sărută mâna.

— Contesă, v-ați și înapoiat de la Gödöllö?

Vizitatoarea își scoase mănușile și își ridică voalul care-i acoperea parțial fața.

— Am venit singură, conte, pretextând niște treburi de familie. Pe împărătească am lăsat-o însă pe mâini bune. Ida Ferenczy nu o scapă din ochi.

— Împărăteasa n-a terminat încă idila cu Middleton?

— Din nefericire e mai aprinsă ca niciodată. A început să facă imprudențe. Oamenii din jur nu pot să nu observe. Bathiany, Esterhazy și ceilalți sunt unguri de-ai noștri. Știu să tacă. Ce se va întâmpla însă dacă împăratul va prinde de veste? Repudierea ei ar fi un dezastru pentru Ungaria. Am pierde cel mai valoros partizan.

Cancelarul își izbi iritat palmele.

— Nu e tocmai elegant rolul de „pezevenghi" pe care-l jucăm cu toții, replică încruntându-se. În definitiv, prea puțin ne

interesează dacă împăratul este încornorat în continuare. Există totuşi unele limite...

— Ce putem face?, exclamă contesa. În fond, complicitatea noastră, de care-şi dă seama, o face şi mai suplă în ceea ce priveşte apărarea intereselor Ungariei. Scopul scuză mijloacele, conte...

— Poate că ar fi bine dacă i-am furniza noi amanţi! Bathiany cred că nu s-ar da înapoi...

— Bathiany o adoră, conte. O adoră ca un imbecil.

— Atunci, Esterhazy?

— Ştiu eu? Să mai reflectăm!

— Nu avem mult timp la dispoziţie, contesă! Caută o soluţie! Scoate-i în drum câţiva tineri seducători...

Contesa râse:

— Împărătesei îi plac bărbaţii maturi. De ce nu-ţi pui candidatura, conte? Eşti arătos, ai trecere la femei...

— Vai, contesă...

— De discreţia dumitale nu ne-am îndoi...

— Contesă, înapoiază-te imediat la Gödöllö! Ah, bună inspiraţie am avut când i-am oferit, în numele statului maghiar, acest domeniu de vânătoare. Cel puţin la Gödöllö o avem sub supraveghere. Găseşte un mijloc spre a-l îndepărta pe Middleton. Nu vreau să mai trec prin emoţiile pe care mi le-a stârnit împărăteasa în timpul călătoriei sale la Londra. Mă mir că împăratul nu a aflat nimic.

— Cine ar avea curajul să-l informeze?

— Cine? E destul să-ţi dau un nume: arhiducele Ludwing Vicktor.

— Poate să ai dreptate. Omul ăsta ne urăşte... Când mă vede, se înfoaie ca un motan furios. Îmi face tot felul de mojicii.

— Nu te lăsa provocată. Să te prefaci că nu-l observi. Dacă ar izbucni un scandal, împărăteasa ar fi obligată să te sacrifice.

— Nu cred. Împărăteasa îmi mănâncă din palmă.

— Slavă Domnului! Nu uita că şi Curtea de la Viena are un cuvânt de spus.

După plecarea contesei, cancelarul rămase pe gânduri. Se deprinsese să trăiască sub ameninţarea primejdiilor. Dacă

s-ar fi aflat că Maria Festetics, doamnă de onoare a împărătesei, era în slujba sa și îi furniza cu regularitate informații asupra perechii imperiale, și tot din însărcinarea lui acoperea unele escapade ale lui Elisabeth, s-ar fi stârnit un scandal care l-ar fi umplut cu noroi nu numai pe el, ci pe toți magnații unguri – partizanii lui. Evident, înfrunta un mare risc, dar cât de neînsemnat era acesta față de gravele evenimente în care se lăsase angrenat în 1848. Pe atunci îl hăituiau autoritățile și pe capul lui se pusese un premiu, fiindcă participase alături de Deak, Bathiany și alte căpetenii maghiare la răscoalele sângeroase dezlănțuite de unguri împotriva Habsburgilor. După zdrobirea răzmeriței de către ruși, chemați în ajutor de Franz-Josef, izbutise să fugă în Italia cu prețul uciderii unui grănicer austriac, care încercase să i se pună în cale. Fusese condamnat la moarte în contumacie. În vreme ce numeroase căpetenii maghiare piereau pe eșafod, el continuase în străinătate lupta împotriva tiraniei austriece. Trecuseră ani. Reacțiunea imperială instaurase un regim de teroare dirijat de Bach, ministrul de interne, în cabinetul prezidat de prințul Schwartzenberg, dușmanul declarat al revoluțiilor și al revoluționarilor. Pe lângă liderii maghiari, condamnați la temniță grea, fuseseră aruncați în închisoare și Avram Iancu, eroul țărănimii române din Transilvania, de asemenea Hurban și Stur, căpeteniile mișcării slovace de eliberare, care – culmea ironiei – slujiseră Curtea de la Viena în speranța că vor fi eliberați de sub apăsarea cizmei maghiare. El, Andrássy, exclamase atunci – cu umor negru: „Cu ceea ce noi, ungurii, ne-am ales drept pedeapsă, v-ați ales și voi, românii și slovacii, drept recompensă. E! Asta e recunoștința Austriei". Atât de cumplit se dezlănțuise teroarea, încât un filozof din acele vremuri caracterizase „sistemul" lui Bach într-o singură frază: „O armată cu arma la picior, o armată de funcționari așezați la birouri, armată de clerici ținând în mână crucea și o armată colcăitoare de spioni". Urmaseră apoi înfrângerile de la Magenta, Solferino și mai târziu de la Königgrätz. Imperiul Habsburgic, sfârtecat, umilit, îngenuncheat, apelase la ungurii huliți de ieri. Se constituise astfel dualitatea austro-ungară.

Andrássy râse. Ce reușită revanșă își luaseră maghiarii! El, proscrisul, fugarul de ieri, devenise cancelarul

imperiului, consilier intim al lui Franz-Josef şi ministru al Casei Imperiale. Pieptul nu-i era destul de larg spre a cuprinde ploaia de decoraţii.

Directorul de cabinet îi întrerupse năvala amintirilor, anunţându-l pe şeful de secţie, baronul von Hoffmann.

— Să intre!, spuse Andrássy.

În cabinet îşi făcu apariţia un bărbat scund, rubicond şi vioi ca o codobatură. Purta sub braţ o mapă de piele roşie, pe care o deschise şi o aşeză pe masă.

— V-am adus, Excelenţă, convenţia de comerţ cu România, în ultima sa redactare. Domnii Costaforu şi Vulturescu s-au declarat de acord cu această variantă.

Andrássy îşi aruncă privirile asupra articolelor esenţiale din tratat. Clătină din cap în semn de încuviinţare.

— Bun! Am să-l supun Maiestăţii Sale spre semnare.

În aceeaşi clipă, directorul de cabinet se ivi din nou în prag.

— Domnul prim-ministru Koloman Tisza vă roagă să-l primiţi, pentru a vă face o comunicare urgentă.

Andrássy încruntă sprâncenele. Ce semnificaţie avea vizita inopinată a primului-ministru al statului ungar?

Întoarse privirile spre şeful de secţie.

— Vă deranjează dacă-l primesc în prezenţa dumneavoastră, domnule von Hoffmann?

— Excelenţă, n-aş vrea să fiu inoportun...

— Wendell, porunci cancelarul directorului de cabinet, pofteşte-l pe domnul conte Tisza!

Tisza îşi făcu o intrare teatrală, de actor dornic să-şi epateze publicul. Purta o redingotă turnată pe corp, o garoafă la butonieră, iar în mâna stângă îşi ţinea monoclul prins cu un şiret de mătase neagră. Avea atitudinea arogantă a aristocratului feudal, stăpân pe sine şi conştient de superioritatea rasei şi a inteligenţei sale. Strânse cu emfază mâna lui Andrássy şi a consilierului von Hoffmann. Se răsturnă într-un fotoliu.

— Te rog să-mi ierţi, dragul meu Andrássy, vizita intempestivă.

Vorbea afectat, cu gesturi rotunde, preţioase. Aruncă o privire vagă asupra şefului de secţie. Ezită o clipă, apoi reluă cu un zâmbet care voia să exprime o scuză:

— N-aș dori ca domnul baron von Hoffmann să mă socotească nepoliticos. Trebuie să-ți fac, Andrássy, o comunicare confidențială.

Șeful de secție zâmbi cu amabilitate silită:

— Vă rog, vă rog, sunt gata să mă retrag. De altfel, eu am terminat ce aveam de discutat cu Excelența Sa.

Se retrase demn, săltându-și corpul micuț, rotund, ca de pasăre.

Andrássy își privi mustrător vizitatorul.

— N-ai vrut să fii nepoliticos, Tisza, dar ai excelat prin lipsa de politețe. Bietul om! L-ai făcut să se simtă tare prost!

Primul-ministru al statului ungar făcu un gest de nepăsare:

— Colaboratorul acesta al tău, înnobilat fiindcă s-a priceput să scârțâie tocul pe hârtie, m-a călcat întotdeauna pe nervi. Este tipul arhivarului parvenit.

— Bietul von Hoffmann!, zâmbi Andrássy. Este un foarte capabil șef de secție și un om cu mult bun-simț. Mă întreb dacă, peste zece generații, strănepoții tăi vor vorbi cu același dispreț despre proaspeții înnobilați din vremea lor.

Contele Tisza adoptă o poză gravă, severă.

— Nu știu, dragă Andrássy, dacă urmașii noștri vor mai apuca să se bucure peste zece generații de privilegiile de azi. Ai tu grijă să le tai craca de sub picioare.

Cancelarul se așeză la masa de lucru.

— Cum așa, Tisza?

— Dragul meu, am venit să-ți vorbesc foarte serios, în calitate de șef al guvernului maghiar, de magnat ungur și de prieten al tău.

— Introducerea e foarte solemnă. Te ascult.

— Ești pe punctul de a săvârși o greșeală cu consecințe incalculabile.

— Ce greșeală?

— Încheierea tratatului de comerț cu România.

Andrássy își așeză mâinile pe masă.

— Cu ce păcătuiește acest tratat?

— Deschide grâului și vitelor românești un debușeu de prin ordin – piața austriacă – permițându-le să concureze produsele agricole maghiare.

Cancelarul nu se impacientă.

— Să ne înțelegem bine, Tisza. Sunt ungur ca și tine și am suferit pentru ideile mele naționaliste. Nu pot fi acuzat că neglijez interesele Ungariei. Să revin la argumentele tale. Uiți că directivele politice agricole ale guvernului maghiar recomandă agricultorilor noștri – în speță marilor proprietari – să-și restrângă culturile, spre a provoca o creștere a prețurilor la cereale și la vite. Cisleithania nu poate admite să fie înfometată, fiindcă latifundiarii unguri doresc să-și sporească profiturile.

Tisza râse sarcastic.

— Pardon! Am uitat că în calitate de cancelar reprezinți interesele Imperiului.

— Am alte argumente și mai serioase în sprijinul tratatului. Baronul von Bruck, înapoiat dintr-o misiune de explorare politică la Constantinopole, a întocmit un raport din care reiese că Imperiul Otoman se va prăbuși, atins de o boală incurabilă – descompunerea lentă – pe care un război o poate grăbi. În asemenea eventualitate, frontierele sud-estice ale Austriei trebuie stabilite pe contraforturile Munților Balcani. Tratatul comercial cu România este primul pas spre înrobirea ei.

Tisza făcu un gest de nerăbdare.

— Acestea sunt argumente specioase, inventate de germanii din imperiu. Ei vor să constituie o contrapondere românească maghiarilor, care în concepția lor și-au luat un avânt prea mare.

Andrássy clătină din cap cu indulgență față de slaba înțelegere a interlocutorului său.

— Dacă România își va câștiga independența, nu crezi că va polariza năzuințele românilor din Transilvania? Preferi o Românie care să smulgă Ungariei teritoriile dintre Carpați și Tisa, fiindcă majoritatea locuitorilor sunt români?

Contele Tisza izbi cu pumnul în masă.

— Așa ceva nu se va întâmpla niciodată.

— N-aș fi atât de sigur, prietene. În ceea ce mă privește, aș prefera o Românie integrată într-un imperiu federalizat, habsburgic. Știu, ar fi o soluție încărcată de mari riscuri.

— Prostii, Andrássy! Tot ce spui este utopic. Semnând tratatul comercial cu românii, încurajezi iridența românească

din Ardeal. Deschizi țăranilor români, inculți, needucați, perspective primejdioase pentru noi.

— Tisza, Tisza, iar te pripeşti. Va fi de ajuns să organizăm alegerile în baza legii electorale din vremea lui Leopold, ca să asigurăm elementului maghiar majorități confortabile, indiferent de numărul votanților români. Dumnezeu să ne ajute, dar aplicăm acest procedeu de mai bine de cincisprezece ani. Rezultatele sunt încurajatoare. Nu crezi?

Contele Tisza făcu un gest de nerăbdare.

— N-ai să mă convingi, Andrássy. Îți repet, guvernul statului ungar se opune încheierii acestui tratat.

Cancelarul îl privi plictisit:

— Ştii ceva? Cere audiență împăratului şi declară-i opoziția ta. Poate că are să te asculte. Deşi mă îndoiesc!, adăugă ironic.

Se uită la ceas:

— Şi acum te rog să mă ierți. Ambasadorul Germaniei trebuie să sosească dintr-un moment într-altul. Mi-a cerut o audiență şi i-am fixat-o la unsprezece. Iată, este unsprezece şi un minut.

Chiar atunci se ivi directorul de cabinet:

— Ambasadorul Germaniei a sosit, Excelență, şi aşteaptă să fie primit.

Furios, Tisza se ridică şi, fără să arunce o privire lui Wendell, vorbi printre dinți cancelarului:

— Ți-ai spus ultimul cuvânt, Andrássy?

— La ora actuală nu mai pot schimba nimic, răspunse. Împăratul e hotărât să-l semneze. Wendell, să intre generalul von Schweinitz!

Profitând de absența şefului de cabinet, Andrássy adăugă zâmbind:

— Dragul meu Tisza, împăratul are idei puține, dar fixe.

Primul-ministru al statului ungar nu făcu haz de gluma cancelarului, deşi nu-l putea suferi pe suveran. Salută scurt şi ieşi. În anticameră se încrucişă cu ambasadorul german. Se salutară.

Generalul von Schweinitz, şeful misiunii diplomatice germane la Viena, intră arborând un zâmbet de o cordialitate care-l făcu pe cancelar să reflecteze: „La mare ananghie trebuie

să se afle țara ta, de îmi surâzi atât de cuceritor!". Andrássy era unul dintre promotorii alianței austro-germane, fiindcă o socotea necesară supraviețuirii imperiului, dar în sinea lui îi ura pe prusaci, după cum ura tot ce era german.

Generalul von Schweinitz întinse cancelarului o mână prietenească. În adâncul ființei lui fierbea. „Am ajuns să vă solicităm bunăvoința, bicisnicilor!", cugeta scârbit. Partizan al kronprinzului Friedrich, îl detesta pe Bismarck și tânjea să-i ia locul. Nu pierdea ocazia să-i critice procedeele de mână forte folosite în relațiile cu celelalte state. Exista în această privință un paralelism bizar. Ambasadorul Austriei la Berlin, contele Karoly, nu se bucura de încrederea șefului său ierarhic, ministrul de externe. Și Schweinitz, și Karoly aveau însă protectori atât de înalți, încât nu puteau fi clintiți.

Ambasadorul german începu prin a înfiera campania de presă din Franța și Anglia, care încerca să prezinte cel de-al doilea Reich în postura unui balaur hămesit, gata să-și devoreze vecinii.

— În cazul că Germania ar fi silită să se apere cu armele în mână împotriva lupilor în piei de oaie, am dori să știm dacă guvernul Maiestății Sale Împăratul Franz-Josef își va respecta obligațiile ce-i revin, potrivit „Înțelegerii celor trei Împărați".

Andrássy rămase oarecum șocat. Generalul Schweinitz ataca direct problemele care-l interesau, cu acea sinceritate fățișă, cu acea brutalitate specifică militarilor.

— Este mai mult decât un sondaj, continuă generalul în aceeași ordine de idei. Se pare că suntem în al doisprezecelea ceas. Ne aflăm în acea clipă a adevărului care ne obligă să-l privim în față cu seninătate, dar și cu simțul răspunderii grele ce ne incumbă.

Ezitarea oglindită vizibil pe chipul cancelarului austriac dădu de gândit generalului. Vorbise prea deschis și își înspăimântase interlocutorul? Prefera totuși situațiile clare, luările de poziții precise, în ciuda riscurilor implicite.

— Îmi permit să vă atrag atenția, spuse domol Andrássy, că „Înțelegerea celor trei Împărați" are un caracter defensiv. Dacă trupele franceze ar invada teritoriul german, desigur că ne-am alinia forțele noastre armate alături de cele ale

Reichului. Acum două zile, marchizul d'Harcourt, ambasadorul Franței, mi-a declarat formal că țara sa nu numai că nu are de gând să atace Germania, dar în cazul izbucnirii unui război impus de Germania, trupele franceze se vor retrage deliberat pe linia râului Loire, spre a îngădui Europei să vadă cine este agresorul.

Generalul Schweinitz bătea darabana în brațul fotoliului, cu degetele sale îngălbenite de tutun.

— Pot să vă asigur la rândul meu, Excelență, de gândurile curate, pașnice, ale împăratului Wilhelm și ale kronprinzului Friedrich.

— Puteți să mă asigurați, domnule general, că prințul Bismarck nutrește aceleași gânduri?

Schweinitz zâmbi:

— Chiar dacă prințul Bismarck și-a făcut anumite calcule greșite, din cauza informațiilor eronate pe care le-a primit, sunt convins că la ora aceasta și domnia sa are aceleași vederi pacifiste.

— Domnule general, vă rog să binevoiți a comunica guvernului dumneavoastră răspunsul meu. Cred că îl va socoti satisfăcător.

„Mă îndoiesc", reflectă ambasadorul german, căruia nu-i displăceau insuccesele cancelarului Bismarck...

Convorbirea cu Schweinitz lăsă cancelarului Andrássy un gust amar. Era încredințat că Bismarck îi va purta pică pentru refuzul său de a sprijini fără rezerve Germania. Nu avea însă motive îndeajuns de puternice spre a lega soarta Imperiului Austriac de soarta celui de-al doilea Reich. Fără a purta Germaniei ura neîmpăcată a predecesorului său Beust, socotea că prietenia între state trebuie să fie supusă unor convenienţe precis delimitate.

Nu primise încă vizita ambasadorului britanic, dar era sigur că nici aceasta nu va întârzia să se producă. Principalele cancelarii europene dădeau dovadă de o mare nervozitate.

Austro-Ungaria, își zise el, nu era încă gata pentru un război. Tristele experienţe militare din ultimele două decenii vădeau nu numai o insuficientă pregătire a armatelor imperiului, ci și o îngrijorătoare absență a vitalității, a spiritului de combativitate. Austro-Ungaria putea amenința cu

războiul pentru a-şi intimida adversarii. Dar trebuia să nu sară peste cal, ajungând în acel stadiu în care nu mai există drum de întoarcere.

Tocmai când îşi formula aceste reflexii, Wendell se strecură din nou în încăpere.

— Excelenţă, sir Anthony Buchanan, ambasadorul Marii Britanii, solicită să fie primit.

— Pentru o comunicare extraordinară, nu-i aşa?

— Întocmai, Excelenţă.

— Eram sigur. Să intre sir Anthony Buchanan.

*

* *

Sultanul Abdul Aziz, împăratul împăraţilor, regele regilor, umbra lui Mahomed pe pământ, al 32-lea suveran din neamul lui Osman şi al 29-lea de la cucerirea Constantinopolelui, se uită pe deasupra la puzderia de piane care inundaseră sălile, saloanele şi galeriile de la primul etaj al palatului imperial Dolma Bagtce. I se aduseseră câteva sute, iar altele soseau mereu, cărate de servitori în magnifice costume orientale. Erau acolo piane cu sau fără coadă, piane placate cu aur ori încrustate cu fildeş şi argint, piane cu capace pictate de Fragonard, Boucher sau Watteau, piane îmbrăcate în sidef ori împodobite cu arabescuri combinate din pietre scumpe, piane pe ale căror claviaturi ar fi alergat agile degetele lui Beethoven, Mendelssohn sau Berlioz, piane mecanice, piane extravagante, piane sobre, lăcuite în negru ca nişte sicrie, piane, piane, piane...

Sultanul se plimba printre ele, le admira, le pipăia, le examina, le încerca sunetul, rezonanţa, mobilitatea clapelor şi chiar greutatea. Se oprea la câte unul care-i atrăgea atenţia prin cine ştie ce podoabe bizare, se aşeza pe un taburet strecurat sub augustul său şezut de unul dintre pajii de serviciu şi începea să cânte, cu câte un deget, frânturi de melodii care-i zburau prin minte. Îl urmărea de multă vreme o înşiruire de note dintr-un vals auzit odinioară în timpul vizitei sale oficiale la Paris. „A fost în 1867 sau în 1868?", se întreba încurcat. La o reprezentaţie teatrală cu multe cântece şi cu şi

mai multe femei frumoase – i se spunea operetă sau cam așa ceva – văzuse o fată cu un chip îngeresc. Cânta superb, ca un scapet, și dansa îndrăcit, ridicându-și impudic fusta, de i se vedea tot ce avea pe dedesubt. Seara, după ce se înapoiase în apartamentul său de la ambasada turcă, ambasadorul i-o adusese pe fata care își dezgolea picioarele. Fusese o noapte de neuitat. Franțuzoaicele, când se dezlănțuie, știu să facă mai bine dragoste decât turcoaicele ruşinoase şi atât de puțin experimentate. O îmbiase pe fată să intre în haremul imperial, dar ea pufnise în râs și îi spusese că nu se poate despărți de Paris. Îi dăruise o brățară cu rubine în amintirea nopților de iubire. Lui îi rămăsese în memorie frântura aceea de melodie săltăreață pe care încerca să o reînvie, cântând-o cu un deget pe claviatura de fildeş, tot atât de albă ca și dinții unui crocodil. Aceasta fusese de altfel singura lui amintire plăcută. Când plecase la Paris – spre a se face simpatic Occidentului și a obține credite necesare redresării financiare a imperiului – luase cu el și pe nepoții săi, Murad și Abdul Hamid. Marele vizir Ali – Allah să-l odihnească – îl sfătuise în taină să nu-i lase pe cei doi frați la Constantinopole în timpul absenței sale, căci un tron vacant stârnește invidii și pofte păcătoase. La banchetul oferit în cinstea sa de către Napoleon al III-lea la Tuileries, Murad, moștenitorul prezumtiv al tronului, se întreținuse în limba franceză cu împărăteasa Eugenia, lăsându-l în umbră pe sultan, care nu cunoștea decât limba turcă și trebuia să se folosească în orice ocazie de serviciile unui dragoman. Vizitaseră tot atunci și Londra, căci Turcia întreținea relații de prietenie cu Marea Britanie. Acolo, în capitala Angliei, Abdul Hamid nu găsise altceva mai bun de făcut decât să se înhăiteze cu o cântăreață de *cafe chantant* în compania căreia fugise, spre hazul presei londoneze. Poliția britanică reușise să-i dea de urmă. El, Abdul Aziz, l-ar fi pedepsit cu străşnicie pe Abdul Hamid, dar se mărginise a-l mustra, fiindcă acesta avea bunul obicei de a raporta imperialului său unchi toate mișcările perfidului Murad. Sultanul închise cu zgomot sec capacul pianului și se ridică de pe taburet. Ori de câte ori se gândea la Murad, i se urca sângele în cap. Era convins că acesta complota în umbră spre a-i lua tronul. Îl mai bănuia că se pricepea să înșele nu

numai vigilența lui Abdul Hamid, dar și pe a spionilor care colcăiau în jurul său.

Abdul Aziz se plictisi deodată de toate pianele, ca și deîntreaga ambianță din palat. Oh, cât se simțea de nenorocit! Nimeni nu era în stare să-i înțeleagă frământările lăuntrice.

Îl ardeau și acum ca un fier roșu strigătele energumenilor buluciți pe trotuarele Parisului și ale Londrei, care îl huiduiau fiindcă ținea în robie zeci de milioane de creștini. Însoțitorii săi și persoanele oficiale franceze și britanice se feriseră să-i traducă insultele cu care era împroșcat. Până la urmă aflase despre ce era vorba. Îl înăbușise atunci indignarea. Cum își permiteau ghiaurii aceștia păcătoși să pună în discuție drepturile inalienabile ale otomanilor asupra teritoriilor di.. Europa de Sud-Est, când se știe prea bine că sultanul Mehmed al II-lea, prin cucerirea Constantinopolelui, moștenise de drept Imperiul Roman de Răsărit?... Dar la naiba cu politica! Se săturase să-și macine nervii preocupându-se de treburile politice. Dacă el trebuia să se gândească la toate, ce le mai rămânea de făcut vizirilor și guvernatorilor? Viața era și așa destul de scurtă, de mizerabilă! Din nefericire, astăzi nu mai putea avea încredere în nimeni. Marele vizir Fuad și Ali Pașa, ministrul afacerilor străine, fuseseră singurii oameni de stat devotați lui. Fuad scotea bani din piatră seacă spre a acoperi cheltuielile pe care el, sultanul, le socotea necesare pentru construirea și înfrumusețarea palatelor imperiale. Iar Ali Pașa îi stimula augusta fantezie, sugerându-i ce splendori de artă să mai achiziționeze din Occident.

Palatul Dolma Bagtce, înălțat de răposatul sultan Abdul Medjid, costase sume imense, iar pentru ridicarea Palatului Ceragan, același Abdul Medjid acordase credite nelimitate arhitectului Balion, poruncindu-i însă ca acest edificiu – destinat să zugrăvească puterea, bogăția și prestigiul sultanilor – să depășească Versailles-ul regilor Franței, Palatul de Iarnă al țarilor și minunățiile arhitectonice de la Granada ale rafinaților regi mauri. Abdul Medjid făcuse însă numai începutul, fiindcă el, Abdul Aziz, trebuise să continue opera înaintașului și fratelui său. Ce putea fi mai impunător decât imensa sală a tronului, cu coloanele ei corintice grupate câte patru și cu frescele care aminteau vastele tapiserii franceze?

Dar saloanele decorate cu o somptuozitate fără seamăn în lume? Dar mesele de malahit şi mobilele încrustate cu pietre prețioase? Dar bazinul săpat în alabastru? Dar cele trei sute treizeci şi trei de candelabre cu ciucuri de cristal, care – în zilele de sărbătoare – inundau cu lumină palatul? A opta minune a lumii, realizată grație minții lui strălucite de cunoscător al frumosului, îşi găsise împlinirea... Neghiobii îl învinuiau că a cheltuit sute de milioane de lire sterline pentru a îmbulzi în palatele imperiale tot felul de obiecte de artă lipsite de valoare! Serviciul său secret identificase pe câțiva opoziționişti care-şi permiseseră să-i critice opera. Toți aceştia se odihneau acum în fundul apelor Bosforului, cu câte o piatră de gât. Mai erau şi răzvrătiți care operau în umbră, fără a fi fost până acum descoperiți. El, Abdul Aziz, era sigur că într-o bună zi îi vor cădea cu toții în mână. Atunci va lovi fără milă, indiferent de situația celor vinovați.

În trecere prin sala de marmură se opri în fața unei oglinzi – cea mai mare din lume – cu ape limpezi ca lacrima, ce-i reflecta imaginea pe fundalul unor candelabre de dimensiuni gigantice, turnate în aur. Îşi netezi cu degetele fine barba pătrată, înspicată cu argint, ce-i încadra obrazul rozaliu, ochii adânci, animați de o lumină tainică. Orice s-ar spune – conchise – era un bărbat frumos. Îl supăra puțin silueta prea plină, dar se consolă la gândul că această masivitate dădea întregii sale ființe un aer de maiestate inimitabilă. „Nu e de mirare că am atâta trecere la femei", îşi zise, răsucindu-şi vârfurile mustăților. El, Abdul Aziz, era un consecvent. Când se urcase pe tron, declarase cu toată convingerea că va pune capăt moravurilor licențioase de la Curte, cheltuielilor uriaşe care secătuiseră tezaurul statului, abuzurilor săvârşite de înalții demnitari. Făgăduise că va reîntrona austeritatea ridicată la mare cinste sub primii sultani din dinastia lui Osman şi că va impune o serie de reforme menite să regenereze imperiul. Concediase sutele de femei din haremul înaintaşului său, Abdul Medjid, şi declarase că se va mulțumi cu o singură femeie. Musulmanii tradiționaliști se ridicaseră vehement împotriva tendințelor monogamice ale sultanului, pretinzând că în acest chip ar fi încălcate învățăturile Coranului. Sultanul trebuia să aibă multe femei şi să facă mulți copii, spre a alege dintre aceştia

pe cel mai vrednic a guverna mai târziu împărăția. După o rezistență care nu durase mult, cedase presiunilor şi refăcuse haremul, care ajunsese să cuprindă nouă sute de femei şi trei mii de eunuci.

Abdul Aziz îşi zise că fusese totuşi mai tare decât turcii tradiționaliști. În acea epocă trecuse din femeie în femeie, dar mai târziu se cuminţise şi revenise la vechiul său principiu: monogamia. Dar cu un corectiv. Pe lângă Mihri Sultané, circaziana, care-şi câştigase dragostea în asemenea măsură încât îl acaparase în exclusivitate, păstrase şi pe celelalte soții şi odalisce din harem, fără a mai avea însă cu ele raporturi carnale.

Marele şambelan Hafir Mehmed Bey se înfăţişă în stânga sultanului, cocârjându-şi spinarea aproape la unghi drept.

— Înălțimea Voastră, cortegiul imperial este gata şi aşteaptă ordinele Înălțimii Voastre.

Abdul Aziz îl privi, neînțelegând parcă despre ce e vorba.

— Cortegiul imperial?, repetă automat.

Marele şambelan tuşi încurcat. Sultanul căzuse iarăşi într-una din acele eclipse intelectuale, de la o vreme tot mai dese.

— Astăzi e vineri, Înălțimea Voastră. În fiecare vineri, Vă faceți rugăciunile la Moscheea Abdul Medjid.

Sultanul se lumină la faţă. Da, îşi amintise. De la o vreme memoria îi juca feste. Uita lucruri elementare, ca după un răstimp să şi le reamintească. Încerca atunci senzația unui om care iese dintr-un val de ceaţă în plin soare. Toate fiinţele şi obiectele din jur apar deodată perfect conturate, într-o atmosferă nefiresc de limpede. Trezirile acestea din negura uitării erau însoțite de ciudate suferințe psihice.

— S-au adunat şi vizirii?, întrebă Abdul Aziz, al cărui chip se întunecase, acoperit de nori cenuşii.

— Au sosit cu toții, Înălțimea Voastră.

— Bine. Să mergem!

Abdul avea o răfuială cu ministrul de finanțe. Porni ca din arc spre ieşirea din palat, care răspundea în piața Funduklu. În marele vestibul de marmură, miniştrii, în frunte cu marele vizir Mahmud Nedim Paşa, înalții demnitari ai Curții şi căpeteniile militare din Constantinopole, aşteptau orânduiți riguros

de o parte și de alta a covorului lung, de Șiraz, pe care avea să calce sultanul. Toți purtau veșminte de gală și cele mai importante decorații. Apariția furtunoasă a lui Abdul Aziz îi făcu să se frângă de șale, ca la comandă, într-o adâncă temenea. Sultanul purta o simplă redingotă militară, neagră, fără nicio broderie și fără decorații, fes roșu cu un ciucure negru atârnat pe spate, pantaloni albi de călărie și cizme scurte, roșii. În stânga ținea o cravașă cu măciulie de aur. Fără să răspundă la salutul demnitarilor, se proțăpi în fața lui Iusuf Pașa, ministrul finanțelor:

— Iusuf, strigă furios, ai întârziat cu banii!

Ministrul ridică temător fruntea.

— Înălțimea Ta, n-am reușit încă să procur...

— Ticălosule! Ce-am să-i spun neprețuitei mele Mihri Sultané? Că ministrul meu de finanțe nu este în stare să-mi pună la dispoziție mizerabila sumă de cincizeci de mii de lire sterline? Iusuf Pașa, mă jur pe Allah, făuritorul cerului și al pământului, pe profetul său Mohamed, pe Sfântul Coran, pe cei opt sute de mii de îngeri, pe sufletul străbunilor și pe al fiilor mei, că voi pune călăii să te scurteze cu un cap dacă până la înapoierea mea de la moschee nu te înfățișezi cu cincizeci de mii de lire sterline în monedă de aur! Ia aminte, Iusuf Pașa, nu sunt deprins să rostesc făgăduieli deșarte!

Se îndreptă mânios spre ieșire. Când se ivi în curtea din fața palatului, trupele de gardă, orânduite de o parte și de alta a aleii pe care trebuia să treacă imperialul cortegiu, prezentară armele, în vreme ce fanfara militară cânta „Onorul la Sultan".

Abdul Aziz încălecă pe „Vulturul nisipurilor", armăsarul său, care fornăia râcâind cu copita pământul, și porni în trap spre poarta ce răspundea în piață. Înalții demnitari otomani se aruncară pe cai și alergară după augustul lor stăpân.

Pe întreg traseul dintre palatul Dolma Bagtce și moscheea lui Abdul Medjid, cordoane de trupe împiedicau mulțimea bulucită pe trotuare să ajungă la padișah. În trăsuri, oprite de-a lungul bulevardului, se aflau femei tinere, cu deosebire străine, dornice să atragă privirile sultanului. Dar Abdul Aziz nu se uita nici în dreapta, nici în stânga. Precedat de o escortă călare, trecu vijelios, urmat de generali și miniștri

înveşmântaţi în uniforme acoperite cu broderii de aur. Un escadron din regimentul de gardă călare încheia cortegiul.

Lumea nu se urni nici după ce suveranul şi suita se pierdură după o cotitură a bulevardului, căci voia să asiste şi la înapoierea lui la palat. Vinerea era singura zi din săptămână când supuşii îşi puteau vedea stăpânul. Veneau mulţi ca firele de nisip ale deşertului, pentru că numai în acest chip se puteau convinge că sultanul mai este în viaţă. În Imperiul Otoman, schimbările de stăpân se făceau în condiţii tainice. Când constantinopolitanii nu-l vedeau pe suveran mergând vinerea la moschee, spre a-şi face rugăciunea, ştiau că s-a întâmplat ceva necurat. Începeau atunci să curgă zvonurile, spiritele să se înfierbânte, armele să fie scoase din ascunzişuri şi mulţimea să inunde străzile.

Când Abdul Aziz se înapoie la palat, îl găsi pe Iusuf Paşa stând trist lângă o grămadă de săculeţe burduhănoase.

Chipul sultanului se lumină. După formă le cunoştea conţinutul.

— Ce ai acolo, Iusuf Paşa?

— Aurul ordonat de Înălţimea Voastră, rosti ministrul ţinând capul plecat.

— Ei, bravo! Ăsta este răspunsul care-mi place! Sadri, ia aurul!

Miniştrii, cu excepţia marelui vizir Mahmud Nedim Paşa, sluga umilă a sultanului, se uitau mânioşi la săculeţii cu aur care dispăreau cărați de nişte paji. Cu banii aceştia s-ar fi putut plăti lefurile restante ale militarilor ori salariile câtorva mii de funcţionari civili, care nu mai văzuseră culoarea monedelor de aur de foarte multă vreme.

Padişahul aruncă o privire binevoitoare de astă-dată asupra demnitarilor care-i adăstau poruncile.

— Mahmud Nedim Paşa, să convoci consiliul de miniştri peste o oră lângă bazinul cu lei de mare! Acolo am să ascult rapoartele şi am să semnez hârtiile.

Pe demnitari nu-i miră fantezia suveranului. Erau deprinşi să se întâlnească în cele mai năstruşnice locuri. Şedinţele se ţineau fie în *hammanul* imperial, fie în grajdurile zebrelor şi ale gazelelor, fie lângă arena circului în care-şi desfăşurau programul saltimbancii, scamatorii şi fiarele îmblânzite, fie

în cimitir, pentru ca vizirii să-și amintească în permanență că puterea lor este temporară și că din lumea celor vii pot trece cât ai bate din palme în imperiul somnului veșnic.

Înainte de ședință, Abdul Aziz se retrase într-un pavilion din grădina palatului, în compania lui Selim Pașa, șeful Serviciului secret. Rapoartele lui Selim îi descrețeau fruntea, fiindcă acesta se pricepea să intercaleze veștile politice cu tot felul de fapte mai mult sau mai puțin deocheate din lumea constantinopolitană. Șeful Serviciului secret i le înșiruia cu afectată seriozitate, sub pretext că din cele mai mărunte lucruri se pot trage concluzii asupra stării de spirit a populației. De data aceasta, Selim Pașa își axă raportul asupra activității „Tinerilor Otomani", asociație care-și fixase în programul mărturisit crearea unei literaturi naționale, curățată de elementele arabe, persane și mai ales creștine. În realitate, obiectivele ei erau pur politice.

— Dispun de informații precise, Înălțimea Ta, care dovedesc ostilitatea „Tinerilor Otomani" față de principiul recunoașterii egalității supușilor turci, fără deosebire de credințe religioase, principiu pe care voința luminată a Înălțimii Tale l-a impus încă de la începutul domniei.

Abdul Aziz clătină din cap. „Începutul domniei" se pierdea în negura unui trecut foarte îndepărtat. Pe atunci clocotea de energie. Îl animau cele mai generoase principii și pentru aplicarea lor era hotărât să înfrunte bigotismul, ignoranța, ideile înapoiate, intoleranța. Dar frumoasele lui năzuințe se tociseră treptat. Își pierduse entuziasmul, interesul pentru reformele politice și sociale. Dar sosise momentul să se trezească din apatie. Va da o constituție imperiului, înscriind un articol cu următorul conținut: „Toți cetățenii și supușii Imperiului Otoman, indiferent de religie sau de secta din care fac parte, sunt denumiți fără excepție osmanlâi și se bucură de toate drepturile în fața legilor țării". După ce va realiza armonia politică și socială, va putea să moară în liniște. Ochii sultanului se umeziră. Îl înduioșa măreția propriilor sale gânduri. Chiar azi va anunța miniștrilor hotărârea sa de a acorda o constituție supușilor săi.

— Înălțimea Ta, continuă Selim Pașa cu glasul său atât de cald și convingător, obiectivul cel mai primejdios al „Tinerilor

Otomani" este lupta împotriva absolutismului imperial. Vor să facă din sultan un fel de păpuşă mânuită din umbră de căpeteniile organizaţiei lor. Sultanul fornăi, îngustându-şi ochii.

— Ai aflat numele acestor căpetenii?

Selim Paşa ridică mâinile în semn de neputinţă.

— N-am reuşit încă să-i identific, Înălţimea Ta. Am introdus agenţi în mijlocul organizaţiei. Dar în sânul ei se aplică legi de o severitate draconică, ce îngăduie să ne facem o idee de chipul cum ar arăta imperiul sub ocârmuirea „Tinerilor Otomani". Secretul este păstrat cu rigurozitate, ca şi în francmasonerie. Numele şefilor supremi nu este cunoscut decât unui foarte mic număr de membri, rămaşi încă în umbră. Dar până la urmă am să-i dibuiesc şi atunci va fi vai şi amar pentru aceşti duşmani ai Înălţimii Tale şi ai imperiului.

— Ai operat arestări?

— Nu, Înălţimea Ta! Ar însemna să dau alarma. Şi-ar lua şi mai aspre măsuri de apărare, îi las să creadă că nu le cunosc adevăratele scopuri. Şefii lor mărturisiţi sunt nişte oameni de paie, chiar dacă poartă nume răsunătoare, îi las să-şi închipuie că Poliţia secretă nu se ocupă de activitatea lor, că „Tinerii Otomani" şi căpeteniile lor adevărate pot opera în voie.

— Îi crezi atât de proşti, Selim?

Selim Paşa rămase surprins. Întrebarea sultanului dovedea că nu era chiar atât de imbecilizat de excesul de droguri şi de plăceri lumeşti.

— Nu-i cred proşti, Înălţimea Ta. Dar aştept să săvârşească imprudenţe. Printre ei se află multe capete înfierbântate. Într-o zi îşi vor lua zăbala în dinţi şi se vor avânta în acţiune mai înainte ca adevăraţii şefi să le dea semnalul de luptă.

Sultanul clătină din cap a îndoială.

— Bine, Selim. Am încredere în judecata ta. Zâmbi cu tristeţe: După moartea lui Fuad şi a lui Ali, tu eşti singurul om de nădejde care mi-a mai rămas. Ştiu, şi Mahmud Nedim îmi e devotat. Dar pe el nu-l prea ajută capul. Afară de asta, prea e aprig la câştig.

Selim Paşa îşi stăpâni un zâmbet ironic. Sultanul critica setea de îmbogăţire a marelui vizir, când el însuşi era nesătul de aur. Este adevărat că, potrivit legiuirilor turceşti, vistieria

suveranului se confunda cu vistieria statului. În aceste condiții, abuzurile sultanului deveneau legitime.

— Să mergem la bazinul cu lei de mare, Selim. Ne așteaptă vizirii. Știi, mă întreb dacă nu vor fi existând printre ei partizani ai „Tinerilor Otomani"?

— După câte am izbutit să aflu, din rândul vizirilor ar fi fost recrutate acele căpetenii oculte de care-ți vorbeam, Înălțimea Ta.

— Cum? Atât de sus a ajuns putreziciunea?

— Rog pe Înălțimea Ta să nu dea de bănuit vizirilor că ar fi fost informată asupra intențiilor ascunse ale „Tinerilor Otomani".

— Dar dacă vreunul dintre ei va ridica această chestiune, spre a mă sonda?

„Încă o întrebare care dovedește ascuțimea minții sale, reflectă Selim. Noi îl credem pe jumătate nebun. Nu cumva face doar pe nebunul?"

— Este destul ca Înălțimea Ta să ridice din umeri și să răspundă râzând: „Zvăpăielile unor tineri îmbătați de poveşti nu mă deranjează. E preferabil să se ocupe de literatură decât de politică."

— Și am să adaug: politica rămâne apanajul vostru exclusiv, prețuiții mei viziri!, zise sultanul râzând tăcut.

Când Abdul Aziz sosi la locul de întâlnire, miniștrii își omorau timpul aruncând peşti, dintr-o găleată, leilor de mare care şerpuiau grațios prin apele bazinului. La un semn al marelui vizir, paznicii zglobiilor ființe acvatice se îndepărtară, spre a nu auzi discuțiile ce aveau să se poarte.

Sultanul luă din găleată un peşte și-l zvârli în bazin celui mai apropiat leu de mare, care-l hăpăi pofticios.

— Te ascult, Mahmud Nedim!

— Ambasadorii noştri de la Paris şi Berlin ne informează că între Franța şi Germania domneşte o foarte serioasă încordare. Se pare că o izbucnire a ostilităților ar fi inevitabilă.

Știrea avu darul să-l intereseze pe sultan. Se întoarse spre ministrul de externe:

— Reşid Paşa, ce spun ambasadorii noştri de la Londra, St.-Petersburg şi Viena?

— Regina Victoria şi ţarul Aleksandr nu sunt mulţumiţi de politica externă de mână forte a prinţului Bismarck.

— Şi atunci cum vezi dumneata situaţia în ceea ce ne priveşte?

— Înălţimea Ta, e greu de spus cum vor evolua evenimentele. O nouă conflagraţie între Franţa şi Germania ar duce fără îndoială la nimicirea aliatei noastre dintotdeauna. Pentru noi, războiul din 1870 a constituit izvorul unor complicaţii dezavantajoase. Ruşii au profitat de ocazie spre a şterge aproape toate prevederile Tratatului de la Paris care nu le conveneau.

Era de la sine înţeles că vor acţiona în continuare spre a-şi spori avantajele obţinute până acum.

— Cu alte cuvinte?

— Un război în Occident ar da indirect mână liberă ruşilor să-şi îndrepte toate eforturile împotriva noastră.

— Dar Anglia? Ce va face Anglia, Reşid Paşa? Nu cred că i-ar conveni sporirea puterii ruşilor?

— Anglia ne va sprijini, fără îndoială, Înălţimea Ta. Dar să nu uităm că în războiul din Crimeea n-au putut să-i pună pe ruşi cu umerii la pământ decât aliindu-se cu francezii.

— Ce se va întâmpla dacă ruşii vor fi târâţi în războiul din Occident?

— Austriecii vor încerca să profite de ocazie spre a smulge din trupul imperiului nostru Bosnia, Herţegovina, poate şi Serbia. După unele informaţii, Andrássy ar voi să cuprindă şi Principatele Unite în sânul Imperiului Habsburgic, spre a-şi impune stăpânirea asupra Dunării.

Abdul Aziz aruncă încă un peşte unui leu de mare.

Se întoarse iarăşi spre ministrul de externe.

— Potrivit opiniei dumitale, Reşid Paşa, situaţia noastră nu se va ameliora nici dacă abcesul plesneşte în Occident?

— O confruntare cu Austria sau cu Rusia, eventual cu amândouă, poate fi întârziată, dar nu evitată, Înălţimea Ta.

— Atunci ce propui?

— Să întărim armata, Înălţimea Ta, interveni cu brutalitate Midhat Paşa. Altă soluţie nu există.

Sultanul se uită iritat la generalul care-şi îngăduise să intervină neîntrebat.

— După câte știu, ești ministrul justiției, nu al armatei, Midhat Pașa!

— Întărirea puterii militare a imperiului interesează pe orice turc, Înălțimea Ta.

Tonul lui arogant nu plăcu suveranului.

— Să-mi dai părerea doar când am să ți-o cer, Midhat Pașa!

Acesta voi să răspundă, dar își dădu seama că s-ar fi angajat într-un conflict prematur cu sultanul. Înclină posomorât capul. Încântat că-i închisese gura, Abdul Aziz făcu un semn ministrului de război:

— Dumneata nu spui nimic, Riza Pașa? Departamentul dumitale a fost pus în discuție. Armata nu este gata să apere cu pieptul ei de oțel hotarele imperiului?

Ministrul de război ridică din umeri.

— De ce taci?, îl repezi sultanul. Nu ai încredere în armata turcă? În vitejia ostașului turc? În spiritul său de sacrificiu? Armata noastră a pus temeliile puterii otomane! Vorbește, Riza Pașa!

— Înălțimea Ta, un război nu se câștigă numai cu prețul vitejiei și al spiritului de sacrificiu. În primul rând, trebuie arme. Lipsa unui armament modern surpă încrederea în victorie a luptătorilor. Străbunul tău Mehmed al II-lea a putut cuceri Constantinopole, socotit până atunci inexpugnabil, grație artileriei sale, cea mai numeroasă și mai puternică din acea vreme.

Ochii sultanului aruncară scântei!

— Te-am numit ministru de război ca să-mi ceri mie soluții? Pregătește armata astfel încât să fie oricând gata să intre în luptă!

Riza Pașa își încleștă fălcile, apoi izbucni!

— Pentru asta îmi trebuie bani, Înălțimea Ta! Nu numai că nu am bani să cumpăr armament, dar nici lefurile militarilor nu le pot plăti!

— Și ministrul de finanțe ce face?, zbieră sultanul. Ce faci, Iusuf Pașa? Aștepți să-ți procur eu bani? Pune impozite noi! Contractează împrumuturi în străinătate!

— Înălțimea Ta, populația e secătuită. Iar străinătatea nu ne mai acordă împrumuturi. Știe Înălțimea Ta că suntem

amenințați de bancrută? Nu mai suntem în stare să achităm anuitățile datorate băncilor din Occident!

Abdul Aziz își încleşta pumnii.

— Mahmud Nedim, măreşte tributul statelor vasale! Principatele Unite şi Serbia să fie chemate a sprijini efortul nostru de înarmare. Aceste țări vor avea cele dintâi de suferit în cazul unui război cu austriecii sau cu ruşii.

Marele vizir făcu o mutră plouată.

— Principatele Unite nu numai că nu vor accepta majorarea tributului, ci îşi vor spori silințele pentru a obține independența. Suntem informați că, în curând, împăratul Franz-Josef îşi va pune semnătura pe tratatul comercial încheiat cu românii.

— Să interzici prințului Carol să dea urmare acestui tratat!

— Şi dacă va refuza? Ce facem, Înălțimea Ta? Trimitem împotriva Principatelor Unite o expediție de pedepsire?

— De ce nu?

— Abia vor aştepta austriecii şi ruşii să se folosească de acest prilej spre a ne ataca.

— Îi iubesc ei atât de mult pe români?, zise sultanul batjocoritor.

— Nu-i iubesc. Departe de asta. Dar îşi vor face din ei nişte instrumente spre a ne lovi. De altfel, dacă noi am fi învinşi, românii nu ar obține decât avantajul de a-şi schimba stăpânii...

Sultanul avu un moment de şovăială.

— Atunci ce este de făcut?

— Vom interveni pe lângă Marile Puteri garante ale Tratatului de la Paris, cerându-le să interzică Principatelor Unite a semna tratate incompatibile cu statutul lor de țări vasale, spuse ministrul de externe.

— Ați mai făcut asemenea intervenții şi ce rezultate ați obținut?, se întrebă cu mânie reținută Midhat Paşa. Politica mănuşilor de catifea trebuie să înceteze. Faceți cunoscut românilor că Principatele Unite sunt provincii ale Imperiului Otoman. Provincii privilegiate, dacă vreți, dar nimic mai mult. Să-şi bage mințile în cap românii, că independența n-o vor obține în vecii-vecilor.

Ministrul de externe clătină din cap, neîncrezător în eficacitatea formulei lui Midhat Paşa.

— Ştii dumneata, Midhat, că românii pretind să atribuie țării lor titulatura oficială de România? Că au de gând să bată monedă şi să înființeze decorații? Drepturi regaliene rezervate statului suzeran?

Midhat Paşa schiță cu vârful cizmei în nisipul din preajma bazinului contururile Moldovei şi ale Munteniei, pe care le strivi apoi cu talpa.

— Mă întreb dacă n-ar fi totuşi preferabil să-i provocăm a încălca tratatele de vasalitate încheiate cu noi, pentru a le aplica după aceea represalii severe!

— Ultimele noastre războaie n-au fost tocmai fericite, Midhat Paşa, replică marele vizir, încercând să-i domolească avântul. Cel mai înțelept lucru pentru noi este statu-quoul. Nu trebuie să dăm pretexte ruşilor. Nu trebuie, nu trebuie!...

*

* *

Prințul Clovis de Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris, coborî din trăsură şi, după ce răspunse cu o înclinare a capului la salutul soldatului care-i prezentă arma, urcă agil treptele cancelariatului Reichului.

În vreme ce străbătea sălile îmbrăcate în stuc şi marmură, era întâmpinat cu ploconeli servile de funcționarii mai mari sau mai mărunți. Toți îi zâmbeau larg, rostind cele mai respectuoase formule de bun venit.

Prințul răspundea cu amabilitate distantă. Trebuia să fie în gardă, fiindcă atitudinea reverențioasă a acestor inşi avea o motivare care putea să-l coste scump, dacă ajungea la auzul lui Bismarck. Se răspândise un zvon în culise cum că prințul cancelar ar avea de gând să se retragă din activitate din cauza sănătății sale şubrede. Se mai insinua de la om la om, cu titlu absolut confidențial, că adevăratul substrat al acestei plecări intempestive şi-ar găsi sorgintea în divergențele ivite între împăratul Wilhelm şi primul său sfetnic. Mai circulaseră şi altă dată asemenea scorneli, de care el, Clovis, nu ținuse seama, căci le cunoştea lipsa de temei.

Deosebirile de vederi, oricât de violente, dintre Kaiser şi cancelar nu degeneraseră niciodată în conflicte ireconciliabile. În ceasul al doisprezecelea, Bismarck îşi prezenta demisia, iar suveranul i-o respingea, cedând implicit presiunilor. De data aceasta, Hohenlohe era împresurat de temeri, dar şi de vagi speranţe, fiindcă numele lui fusese rostit în legătură cu succesiunea la postul de cancelar. Deşi se socotea un devotat cirac şi colaborator al prinţului Bismarck, nu s-ar fi codit să-i ia locul. Dar nu concepea să-şi dezvăluie adevăratele sentimente mai înainte de a vedea cum vor evolua evenimentele.

Când directorul de cabinet îl informă că Alteţa Sa prinţul Bismarck îl va primi, Hohenlohe îşi netezi instinctiv plastronul *gris-perle* în care era înfipt un ac cu un mic smarald înconjurat de diamante. Tuşi spre a-şi drege glasul şi intră în cabinetul „titanului de la Varzin", cum i se mai spunea cancelarului.

Bismarck stătea posomorât la biroul său uriaş, pe care se aflau câteva hârtii aduse la semnat.

Ambasadorul se înclină deferent:

— Alteţă...

Cancelarul ridică ochii de deasupra hârtiilor şi mormăi ceva de neînţeles, care putea tot atât de bine să fie o formulă de bun venit sau o înjurătură. Hohenlohe simţi un fior. Nu-l văzuse niciodată pe şeful său direct atât de prost dispus.

— Ce veşti îmi aduci de la Paris?, rosti cancelarul, de data aceasta inteligibil.

— Aceeaşi atmosferă de încordată aşteptare, Alteţă!

— Hm! Da! Hm!, bolborosi iarăşi cancelarul, uitându-se pe sub sprâncene la ambasador. Ia loc.

Hohenlohe se execută prompt. Deşi avea acelaşi titlu nobiliar ca şi Bismarck, deşi era socotit drept unul dintre cei mai abili diplomaţi, deşi în cercurile palatului se spunea că ar fi cu deosebire indicat să preia conducerea Ministerului de Afaceri Străine în cazul retragerii actualului titular, se simţea mic şi neajutorat în faţa cancelarului, care-l strivea nu numai cu masivitatea-i fizică, dar şi cu personalitatea sa uriaşă.

Bismarck îşi simţea gura amară. Supărarea îi răscolise ficatul. Avea prea multă experienţă în domeniul politicii externe, ca să nu-şi dea seama că ceva nu este în regulă. Francezii,

clamându-şi pasivitatea, se dovedeau nişte adversari mai periculoşi decât îşi închipuise. Poate că ar fi forțat războiul, dacă nu s-ar fi manifestat până şi în sânul armatei o opoziție fățişă față de planurile lui agresive. Manteuffel şi von Kameke nu erau decât nişte surogate de ofițeri prusieni. Un adevărat soldat se supune ordinelor superioare fără să crâcnească. Dacă i se porunceşte, se aruncă în foc, pentru că se simte legat de jurământul militar. Manteuffel şi discipolii lui ajunseseră să-i discute hotărârile. N-ar fi avut acest tupeu dacă n-ar fi fost încurajat de kronprinz şi de kronprinzessina Friedrich, soția lui. Pe de altă parte, cancelariile marilor puteri intraseră într-o agitație de rău augur. S-ar fi zis că întreaga omenire complota împotriva lui. Împăratul, în loc să-l susțină, închizând gura generalilor disidenți, le făcea lor jocul.

Bismarck izbi cu pumnul în masă, făcând să sară cerneala din călimară.

Hohenlohe se străduia să-i descifreze gândurile pe chip.

— Odo Russell şi-a anunțat vizita!, rosti cancelarul *ex-abrupto*. Mă întreb ce l-a determinat să-mi ceară atât deurgent audiență.

Hohenlohe bănuia, dar preferă să nu se pronunțe. Directorul de cabinet intră chiar în clipa aceea.

— Ambasadorul Marii Britanii, Alteță!

— Hohenlohe, aşteaptă-mă în salonul alăturat!, îi porunci cancelarul. Ai grijă să laşi uşa întredeschisă. Vreau să auzi tot ce se vorbeşte aici. Față de dumneata nu am secrete.

Ambasadorul german încercă un simțământ de uşurare. Lui Bismarck nu-i ajunseseră la ureche zvonurile care circulau. Altfel nu i-ar fi vorbit atât de prietenos. Când un subaltern, oricât de apreciat, îi trezea suspiciunile, îl zdrobea. Aşa se întâmplase cu Arnim, cu Delbrück, cu Stolberg. Pe toți îi izgonise din viața politică, din arena parlamentară, şi îi aruncase în neant. El, Clovis, nu voia să le împărtăşească soarta. Trecu în salonul alăturat, aşa cum i se ceruse, şi rămase în dreptul uşii întredeschise, în aşa fel încât să audă tot fără să fie văzut. Lordul Odo Russell îşi făcu grav intrarea în cabinetul cancelarului. Chipul său era impenetrabil.

„Nu îmi aduce veşti bune!", cugetă Bismarck, în vreme ce îi strânse mâna şi îl invită cu un gest să ia loc.

Fără să-şi piardă vremea cu introduceri, lordul atacă subiectul vizitei sale.

— Alteță, guvernul Maiestății Sale Regina Victoria a Angliei este foarte îngrijorat de norii negri ai războiului care se profilează la orizont. Starea de tensiune intervenită între țara dumneavoastră şi Franța ne preocupă în cel mai înalt grad. Factorii de răspundere ai țării mele au purtat lungi şi cuprinzătoare discuții cu reprezentanții autorizați ai Rusiei, ajungând la un deplin acord în privința unei atitudini comune față de grava criză actuală. Cabinetul de la Saint James nu poate rămâne indiferent față de amenințarea păcii de care se face vinovat Imperiul German.

Bismarck avu senzația că se sufocă. Ambasadorul Angliei folosea un limbaj de o violență neîngăduită în uzanțele diplomatice. Fu ispitit să riposteze cu acelaşi ton, dar îşi dădu seama că evenimentele luaseră o întorsătură mult prea serioasă. În cursul după-amiezei de ieri avusese o discuție lămuritoare cu ambasadorul Austriei. Declarațiile lui, foarte politicoase şi enervant de alambicate, ca şi raportul ambasadorului german acreditat la Viena nu permiteau Germaniei să-şi facă iluzii asupra unui eventual sprijin militar sau cel puțin diplomatic din partea Austriei. Italia, care se bucura de sprijinul Reichului în politica sa de îngrădire a puterii temporare a Papei, refuzase de asemenea să se solidarizeze cu Germania. Nu dăduse un răspuns categoric, dar termenii evazivi, folosiți cu farmaceutică dozare, dezamăgiseră profund pe şeful diplomației Reichului.

Bismarck avu brusc revelația totalei izolări a țării sale. Era de necrezut. Europa – atât de apatică, de timorată cu cinci ani în urmă – se ridica acum fără echivoc împotriva Germaniei imperiale.

Cancelarul zâmbi cu bonomie:

— Domnule ambasador, sunt surprins de ceea ce aud! Amenințarea păcii? Nori de război? Nu înțeleg ce vreți să spuneți.

Lordul Russell rămase nedumerit. Nu se aşteptase la această replică. Sau era luat în zeflemea? Se putea aştepta la orice din partea lui Bismarck.

— Da, da!, reluă cancelarul zâmbind cu blândețe. Nu știu să existe neînțelegeri între Germania și Franța. Raporturile noastre cu Parisul sunt satisfăcătoare. Nu credeți, domnule ambasador, că guvernul dumneavoastră a fost indus în eroare?

— Negați, Alteță, existența virulentelor articole antifranceze publicate în presa germană?

Cancelarul ridică din umeri.

— Presa este absolut independentă în țara mea, domnule ambasador. Nu acceptă ingerințe din partea guvernului, care, în consecință, nu-și poate asuma vreo răspundere în această chestiune.

— Ce aveți de spus, Alteță, de amenințările formulate de cercurile militare? Nu sunteți informat de acest lucru?

— Domnule ambasador, să privim lucrurile realist. Militarii sunt chemați să-și facă datoria în cazărmi și pe câmpurile de instrucție. Nu au a se amesteca în politică.

Lordul stărui cu ușoară ironie:

— Atunci, cum explicați propriile dumneavoastră instrucțiuni către agenții diplomatici germani din străinătate? Le-ați recomandat să informeze guvernele pe lângăcare sunt acreditați asupra înarmărilor considerabile ale Franței. Înarmări care vă obligă să vă împotriviți eventual pe calea armelor.

Câteva clipe, cancelarul se abținu să răspundă. Respiră greu, ca după o lungă fugă. Îi trebuise o mare tărie sufletească spre a putea renega în câteva minute politica ostilă Franței, pe care o promovase în ultimele luni.

— Domnule ambasador, reluă cu voce joasă, nu vă pot declara nimic în plus.

Lordul Russell se ridică de pe scaun.

— Alteță, voi raporta guvernului meu explicațiile Alteței Voastre. În ceea ce mă privește, mă socotesc satisfăcut.

Nu găsise necesar să întindă coarda, cerând asigurări formale. Oricum, demersul lui diplomatic fusese încununat de succes. Salută și părăsi încăperea. Îndată ce ușa se închise în urma acestuia, Bismarck se ridică de la masa de lucru și se duse la fereastră. O deschise larg. Trase adânc în piept aerul călduț, primăvăratic.

— Mi-am dat seama cât de greu v-a fost să răspundeți lordului Russell, zise Hohenlohe, apărând în preajma lui. Aveți realmente de gând să abandonați politica antifranceză? Să instaurați o atmosferă de pace?

Bismarck își sprijini mâinile de pervaz, ca și când ar fi dus în spinare o povară uriașă.

— Un bărbat de stat trebuie să știe să și renunțe!

După câteva momente de tăcere, se înapoie la masa delucru și agită un clopoțel. Directorul de cabinet se și înființă.

— Alteță?

— Bancherul Bleichröder să vină la mine!

I se spunea „evreul prințului", poate în deriziune, făcându-se o paralelă cu ceea ce se numea în trecutul nu prea îndepărtat „evreul Curții". Pe atunci, prinții, marii duci, episcopii, electorii și regișorii care guvernau ciupercăria de statulețe din Sfântul Imperiu Roman al Germaniei aveau în preajmă câte un bancher israelit, foarte priceput în treburile financiare, care le furniza subsidii și juca în același timp rolul unui ocult ministru de finanțe. Printre mulți alții, fondatorii dinastiei Rotschild fuseseră niște „evrei ai Curții".

De atunci, termenul acesta se perimase. În occidentul Europei, evreii ieșiseră din ghetouri. În scurt timp ajunseseră să dețină un rol de frunte în viața economică a vechiului continent. Dincolo de Ocean, în Statele Unite ale Americii, se impuseseră de multă vreme.

Pe Gerson Bleichröder – înnobilat de Bismarck și blagoslovit cu particula *von* – nu-l supăra epitetul de „evreu al prințului", fiindcă înalta protecție a acestuia îi asigura o imunitate bine-venită în Germania bântuită încă de un aprig antisemitism, care, deși nu atingea virulența progromurilor din Rusia, rămânea totuși extrem de răspândit.

Gerson von Bleichröder avea mare considerație pentru ascensiunea materială a Rotschildzilor și într-o oarecare măsură le copia procedeele. Pentru a deschide porțile bine păzite ale saloanelor aristocratice, care dădeau tonul la Berlin, devenise consul onorar al Angliei. Dar această stratagemă nu-i reușise, spre disperarea nevestei sale, Miriam, avidă să pătrundă în lumea consemnată în almanahul Gotha. Ce-i

folosea averea uriașă agonisită de soțul ei în mai puțin de zece ani, dacă nu izbutea să se desprindă din mediocritatea societății burgheze?

Nici trecerea de care se bucura în ochii cancelarului Bismarck, al cărui devotat om de afaceri devenise, nu-l ajutase pe Bleichröder să forțeze barierele mondene ridicate în calea sa. Tenacitatea este însă în general răsplătită. Spre a-și atinge scopul, sacrificase mari sume de bani, împrumutând pe termen lung pe câțiva nobili bogați în documente de familie ce le ilustrau originea străveche și foarte ilustră – unii dintre aceștia pretindeau a coborî din personaje biblice – dar prin *contre coup* atât de săraci, încât le șuiera vântul prin buzunare. În schimbul subsidiilor bănești acordate, se mulțumea să fie văzut în compania lor la teatru, în restaurante, la cursele de cai ori în trăsură. Toți aceștia catadicseau să-i primească invitațiile la baluri și să se ospăteze la dineurile lui, având tainicul simțământ că derogă. Aristocrații cu o situație materială sigură continuau să-l evite. Se spunea în surdină că înalta societate berlineză era împărțită în două tabere. Cei care-l vizitau și râdeau pe seama lui și cei care râdeau pe seama lui fără să-i calce pragul. I se reproșau stângăciile, gafele, lipsa de maniere. Bleichröder se prefăcea a nu ști că este criticat, ridiculizat, că în jurul său și al soției sale se țeseau anecdote pline de haz usturător.

Dacă n-ar fi fost Miriam la mijloc, n-ar fi făcut atâtea eforturi spre a intra în grațiile aristocrației. Miriam era însă dornică să trăiască din plin, să epateze, să trezească invidii, răzbunându-se pentru tinerețea irosită în umilință și sărăcie. Când o vedea violent fardată, înzorzonată cu podoabe scumpe, dar de prost gust, și acoperită cu blănuri somptuoase iarna sau vara, îl cuprindea un fel de milă și atunci îi cumpăra tot ce voia ea, umplându-i dulapurile cu rochii și bijuterii extravagante.

Dacă nobilimea făcea încă nazuri, corpul diplomatic, *au grand complet,* îi frecventa saloanele, fiindcă nicăieri în Berlin tratațiile nu erau mai alese, mai îmbelșugate. Tinerii secretari și atașați de ambasadă puteau înnădi intrigi sentimentale mai mult sau mai puțin durabile, culegând totodată informații prețioase.

Bleichröder nu era atât de lipsit de finețe precum se spunea. La recepțiile rezervate aristocrației vieneze, nu-și poftea rudele și nici pe coreligionari, primiți doar în cadru restrâns. Treptat, cercul relațiilor sale nobile se lărgise, fiindcă faima generozității lui – în realitate foarte calculată – îi determinase pe tot mai mulți prinți, conți și baroni să-i solicite în taină sprijinul financiar. Treceau prin birourile lui și solicitante cu rang nobil, care aveau nevoie de bani mulți spre a-și achita datoriile făcute la jocul de cărți, notele de plată ale croitoreselor și bijutierilor, subsidiile acordate în secret amanților tineri. Ar fi fost absurd să se creadă că ajutoarele furnizate de Bleichröder erau dezinteresate. Nu cerea dobânzi mari, dar nu se sfia să pretindă ipoteci când cuantumul împrumuturilor depășea anumite limite. În felul acesta dirija un continuu transfer de proprietăți imobiliare din mâinile nobililor care se ruinau încet, dar sigur, în mâinile sale.

Dar acestea erau afaceri marginale. În calitatea lui de „evreu al prințului" se ocupa nu numai de fructificarea capitalurilor cancelarului Bismarck, ci și de al altor latifundiari cu sânge albastru, care nu-și permiteau să facă personal speculații la Bursă, îndeletnicire incompatibilă cu rangul lor nobiliar.

Fiindcă bancherii din dinastia Rotschildzilor nu cuprinseseră și Berlinul în imperiul lor financiar, Bleichröder atinsese în lumea bancară din Germania culmi neatinse de confrații săi din această țară. În sfera intereselor lui intrau și industria grea, și construcțiile de căi ferate, și comerțul cu străinătatea, și exploatarea minelor de cărbuni, și construcțiile navale. Averea lui personală se cifra la multe sute de milioane de mărci, iar bijuteriile nevestei lui ar fi putut constitui un tezaur regal.

Ca aspect, acest titan al finanțelor nu se deosebea cu nimic de burghezii care în jurul orei prânzului se plimbau molcom prin Ring. Mijlociu de statură, puțin adus de spate, cu un profil semitic accentuat de părul lung, lăsat de o parte și de alta a urechilor, și mai ales de ochelarii cu lentile groase, albăstrui, ce-i fereau de lumina puternică a soarelui ochii slăbiți și bolnavi, purta costume elegante comandate la Londra. O camelie îi decora invariabil butoniera de la rever. Dimineața, după

ce-şi termina toaleta şi îşi lua micul dejun, se privea câteva clipe în oglindă, atât cât îi permitea vederea. Reflecta atunci cu melancolie asupra ironiei sorții care-i oferise posibilitatea de a fi elegant abia acum, la bătrânețe, când cochetăria lui nu mai putea cuceri nicio femeie. Avea atâtea costume în vasta sa garderobă, încât pe multe dintre ele nici nu avusese ocazia să le poarte...

Acum se pregătea să plece la bancă. Întârziase de la programul de lucru pe care şi-l fixase singur, fiindcă în primele ore ale dimineții fusese asaltat de solicitanți cu şi fără coroană nobiliară. Printre aceştia se aflase şi un foarte important personaj, Viktor, duce de Ratibor, prinț de Corvey şi de Hohenlohe-Waldenburg-Schillingfürst, general *à la suite* în armata prusiană, membru ereditar al Camerei Seniorilor şi mare cruce onorară al Ordinului Maltei. Ducele era verde la față îndată ce intrase în camera de lucru a lui Bleichröder, se aşezase pe un scaun spre a mai răsufla. Perle de sudoare îi îmbroboneau fruntea şi obrajii.

— Ai auzit, Bleichröder, ce ticăloşie a săvârşit Strussberg?

— Am auzit ceva, Înălțimea Voastră.

— A abuzat de încrederea mea, Bleichröder. De încrederea mea şi a miilor de deponenți care sunt pe punctul de a fi ruinați de acest escroc! Blestemată fie ziua când m-am lăsat încântat de vorbele lui meşteşugite şi am acceptat preşedinția consiliului de administrație al societății sale de construcții de căi ferate.

— Ştiu că la ora actuală se află într-o oarecare dificultate.

— Dificultate? În curând va fi declarat în stare de faliment, închipuie-ți, după ce a obținut concesiunea construirii unor căi ferate în România, a lansat un împrumut pe piața germană, necesar executării în termen, şi, potrivit caietului de sarcini, a întregii lucrări. Ei bine, ce crezi că i-a trecut prin cap? Majoritatea fondurilor deținute le-a folosit în speculații bursiere. A achiziționat acțiuni ca e la ora actuală nu mai au nicio valoare. În public circulă zvonul că aş fi patronat această odioasă afacere. Nici eu, nici ceilalți membri ai consiliului de

administrație nu avem vreun amestec în malversațiunile lui Strussberg. Te rog să mă crezi!

— Sunt convins, Înălțimea Voastră, replică bancherul.

Ducele făcu o pauză, apoi reluă cu ton de rugă:

— Îmi pare rău că sunt nevoit să fac acest demers. Dar dumneata, Bleichröder, eşti singurul om capabil să ne scoți din impas.

Pe chipul bancherului plutea o expresie nedefinită.

— Ce-aş putea să fac eu? Să scot din buzunar banii cu care să acopăr deturnările de fonduri şi celelalte nereguli săvârşite de Strussberg?

Ducele de Ratibor îşi împreună mâinile:

— Trebuie să existe o soluție, Bleichröder! Dumneavoastră, financiarii, sunteți plini de resurse. Nu se poate, Bleichröder, să mă laşi pradă câinilor. Dacă Strussberg şi Ambron, complicele lui, vor fi arestați, va veni rândul nostru să fim lapidați, deşi nu suntem vinovați cu nimic.

— Înălțimea Voastră, îmi dau seama că sunteți o victimă. Strussberg v-a invitat să faceți parte din consiliul de administrație spre a se folosi de numele dumneavoastră şi a-i orbi cu strălucirea lui pe deponenți. Pentru... amabilitatea dumneavoastră, v-a oferit jetoane grase şi unele participări la beneficii. Exact?

Ratibor avu impresia că desluşeşte o umbră de ironie în glasul bancherului. Rosti posomorât:

— Exact! Şi acum sunt târât în noroi.

— Nu trebuie să vă faceți griji excesive, Înălțimea Voastră! Judecătorul de instrucție, care va stabili vinovățiile, vă va spăla de orice responsabilitate.

— Bleichröder, încearcă să fii rezonabil! Un proces de o asemenea natură m-ar ruina, chiar dacă până la urmă aş fi scos din cauză. În eventualitatea că dumneata ai accepta să preiei administrarea societății, care şi-ar continua activitatea normală, urmările penale s-ar restrânge numai asupra lui Strussberg şi a lui Ambron.

— Înălțimea Voastră, nu sunt avocat, dar bănuiesc – în limita slabelor cunoştințe juridice ce posed – că raționamentul Înălțimii Voastre este într-o oarecare măsură just. V-ați consultat desigur cu un om de legi...

— Fireşte, Bleichröder. Dacă iei asupra dumitale asociația, mă salvezi şi pe mine, şi pe ceilalți membrii ai consiliului, salvezi economiile nenumăraților oameni care le-au încredințat lui Strussberg.

Ducele se congestionase la față. Tâmplele îi zvâcneau. O durere surdă îi strângea ceafa ca o gheară. Continuă cu disperare:

— Bleichröder, dacă nu preiei dumneata această afacere, se va stârni un scandal care va murdări întregul regim.

Bancherul rămase cu privirile ațintite spre covorul de Belucistan din mijlocul încăperii, ca şi când ar fi căutat o inspirație în arabescurile delicat colorate. După o tăcere fără sfârşit pentru vizitator, răspunse domol:

– Nu pot să vă dau un răspuns, Înălțimea Voastră. Trebuie să reflectez, să analizez datele problemei...

Exulta. Un duce, membru al uneia dintre cele mai vechi familii princiare din Germania, îi implora ajutorul. El, Gerson Bleichröder, *von* Bleichröder, avea puterea să-l curețe de păcate sau să-l scufunde în iad.

— Da, da! Am să reflectez, Înălțimea Voastră.

Secretarul îşi făcu aferat intrarea.

— Alteța Sa Prințul Bismarck, vă pofteşte la Palatul cancelariatului, domnule.

— Bine, mulțumesc. Se întoarse spre duce: Am să vă înştiințez de îndată ce voi găsi o cale convenabilă pentru toate părțile în cauză, bineînțeles cu excepția lui Strussberg. Pe el nimic nu-l mai poate scoate din porcăria în care s-a vârât. Acum, vă rog să mă iertați! Trebuie să plec!

Concedie pe ducele de Ratibor, aşa cum ar fi concediat pe orice solicitant. Folosea doar un limbaj mai elegant...

Când se văzu pe pernele trăsurii, în drum spre cancelariat, îşi trecu mâna peste față. Neîntreruptul lui şirag de triumfuri îi oferise satisfacții necuprinse. Dar începuse să obosească. Trăia într-o mare tensiune. Un pas greşit şi ar împărtăşi situația lui Strussberg. I-ar fi posibil să se retragă din afaceri şi să ajungă la adânci bătrâneți, bucurându-se de o liniște a spiritului asigurată cu prisosință de venituri mai mult decât confortabile. Dar se deprinsese cu lupta cotidiană aşa cum pruncii se deprind cu laptele supt de la sânul doicii.

Îndată ce ajunse la cancelariat, fu introdus în cabinetul prințului Bismarck, care se afla în compania lui Hohenlohe, ambasadorul Germaniei la Paris. Bleichröder făcu imediat o asociație între prezența lui Clovis Hohenlohe aici și vizita pe care i-o făcuse ducele de Ratibor. Hohenlohe și Ratibor erau frați.

Bismarck stătea la biroul său și pufăia nervos dintr-o pipă. Bătea cu degetele darabana în brațul fotoliului, iar fruntea îi era încărcată de nori. Niciodată nu-l văzuse Bleichröder atât de supărat. Lăsând mușțiucul pipei între dinți, Bismarck începu să-i vorbească, deschizând pe jumătate buzele:

— Bleichröder, aș vrea să-mi faci un serviciu. Să te ocupi personal de afacerea Strussberg și să vezi ce mai poate fi salvat. Strussberg își va primi pedeapsa. Societatea, trecută în alte mâini, trebuie să reia construcția căilor ferate, așa cum și-a luat angajamentul față de statul român și de toți cei care au participat cu fondurile lor bănești la finanțarea acestei afaceri. Nu-ți cer imposibilul, Bleichröder! Îți va da ceva de lucru treaba asta, dar o faci pentru Germania. Mai ales azi, nu avem nevoie de scandaluri financiare.

Bleichröder se uită pieziș la prințul de Hohenlohe, care stătea impasibil și absent, ca și când nu l-ar fi interesat discuția purtată între cancelar și bancherul său... „Jocul influențelor a început să opereze", reflectă evreul. Spre a-și salva fratele, Hohenlohe a intervenit pe lângă cancelar, iar cancelarul mă solicită pe mine. Și cum solicitarea lui Bismarck echivalează cu un ordin, jocul opțiunilor mele se reduce la o unică variantă: „acceptarea fără rezerve". Bleichröder cunoștea spiritul răzbunător al cancelarului. „Bismarck, asemenea lui Iehova, pedepsește crima până la a treia sau la a patra generație", își zise bancherul. Se adresă zâmbind prințului:

— Alteță, devotatul dumneavoastră serv Bleichröder...

— *Von* Bleichröder, îl corectă Bismarck.

Bancherul înțelese că i se aminteau obligațiile față de cancelar, inclusiv mult comentata și criticata-i înnobilare. Reluă supus:

— Vă asigur, Alteță, că von Bleichröder se va strădui să se arate demn de încrederea Alteței Voastre. Mă voi ocupa de afacerea Strussberg. Îmi permit doar să rog pe Alteța Voastră

să-mi acorde sprijinul şi mai departe. S-ar putea ca organele judiciare şi de stat să-mi pună piedici.

— Mă voi ocupa de această chestiune. Sunt sigur că prințul Hohenlohe îți va mulțumi pentru sprijinul pe care îl acorzi indirect fratelui său, ducele.

Ambasadorul se înclină.

— Domnule von Bleichröder, îți rămân îndatorat.

Bancherul zâmbi umil.

— Mulțumiți Alteței Sale Prințul Bismarck.

Cancelarul clătină din cap.

— Bine, bine! Numai treburile să meargă cum trebuie! Dragul meu Hohenlohe, diseară eşti invitatul meu la cină. Te aştept la opt fix.

Hohenlöhe se înclină iarăşi.

— Vă mulțumesc, Alteță!

Înțelese că trebuia să se retragă. Bismarck avea desigur de discutat chestiuni personale cu evreul său.

După plecarea lui Hohenlohe, cancelarul pufăi de câteva ori din pipă, rumegându-şi gândurile.

— Bleichröder, care este tendința la Bursă?

— Alteță, majoritatea acțiunilor înregistrează scăderi din cauza zvonurilor de război. Manifestă o tendință de urcare doar acțiunile legate de industriile de armament.

— Dar rentele de stat?

— Sunt în scădere accentuată, Alteță. Mi-aş îngădui chiar să vă sugerez a vă degaja de rentele de stat pe care le deții actualmente, precum şi de unele pachete de acțiuni amenințate să se prăbuşească din cauza agravării conflictului cu Franța.

— O întrebare, Bleichröder! O atenuare a încordării franco-germane şi un reviriment în favoarea păcii ar avea repercusiuni imediate asupra Bursei?

— Desigur, Alteță! Tendința de *baise* ar fi urmată de o bruscă mişcare de *hausse,* care ar afecta şi rentele de stat.

— Cu alte cuvinte, această înviorare s-ar produce rapid.

— Fireşte.

— Primii informați despre răsturnarea situației pe plan politic ar realiza beneficii uriaşe la Bursă, nu-i aşa?

— Desigur, Alteță.

— Dacă, în schimb, încordarea internațională s-ar agrava, tendința de *baisse* s-ar accentua în aceeași proporție?

— Acestea sunt axiome în domeniul Bursei, Alteță.

Bismarck observă că tutunul din pipă se consumase. Se trezise pe limbă cu un gust neplăcut de cenușă rece. Lăsă pipa pe marginea scrumierei.

— Bleichröder, în cursul zilei de mâine să nu te miști de acasă. Să aștepți mesajul meu. Dacă vei primi o invitație la Varzin, înseamnă că vei alerga la Bursă și vei vinde toate rentele mele de stat și toate acțiunile susceptibile să înregistreze scăderi în cazul unei iminente izbucniri a războiului. Dacă te voi anunța că invitația la Varzin se revocă, cumperi masiv acțiuni și rente de stat.

„Deci mâine se va alege pacea sau războiul", reflectă bancherul, foarte vioi la minte.

— Alteță, mă voi conforma dispozițiunilor Alteței Voastre!

— Încă o recomandare, Bleichröder! Nimeni nu trebuie să afle dacă va fi pace sau război, decât după apariția primelor comunicate în presă.

— Gura mea va fi cusută, Alteță. De altfel, tranzacțiile în Bursă le voi face prin interpuși. Prezența mea acolo și operațiunile pe care le-aș trata personal ar da de bănuit celorlalți jucători, foarte atenți la tot ce se petrece în jurul lor.

— Foarte bine, Bleichröder!

Bancherul se retrase, repetându-și ploconelile. Va executa, desigur, dispozițiunile cancelarului, dar nu se va sfii să beneficieze personal de această veste trufanda. Bleichröder părăsi cancelariatul fredonând un cântec, ceea ce nu i se mai întâmplase de multă vreme.

— M-am săturat! M-am săturat de toți și de toate!, explodă exasperat *monsieur* Amédée Pigeon, zvârlind peria cu care-și netezise până atunci părul orânduit cu cărare la mijloc.

Se așeză suspinând pe un scaun de lângă masa de toaletă și, lăsându-și capul în jos, simți cum i se umezesc ochii.

— M-am săturat!, repetă exasperat. M-am săturat de prinți și de prințese, m-am săturat să fiu servit de lachei obraznici, m-am săturat de palatul ăsta lugubru, de culoarele lui

întunecate, m-am săturat de eticheta de aici, mai severă, mai apăsătoare decât disciplina cazonă, m-am săturat să tot aud la ferestrele dormitorului meu mersul sacadat al soldaților din gardă! Nu mai pot! Nu mai pot! Dacă situația asta mai durează mult, înnebunesc!... Și eu nu vreau să înnebunesc! Nu! Categoric, nu!

Pendula din cui, încrustată într-o raclă de abanos și de sticlă, scoase un sunet cristalin. *Monsieur* Amédée Pigeon se uită cu groază la cadranul auriu. Peste un sfert de oră trebuia să se prezinte în cabinetul de lucru al împărătesei și acolo să înceapă calvarul de fiecare seară: lectura acelor romane fade, siropoase, care-l făceau să-și ia câmpii. Și nu le citea o dată, ci de două ori, spre a sări peste pasajele care ar fi lovit neplăcut augustele urechi cu îndrăznelile lor licențiase. Poate că împărătesei și celor patru prințese le-ar fi plăcut să asculte, din când în când, și câte o scenă de dragoste, limitată de altfel la un sărut pe dosul palmei, după ce amorezul cobora îndrăzneț mănușa iubitei până la începutul degetelor. Dar contesa von Hacke, *dame du palais,* o bătrânică timidă și sperioasă, nu uita să-l întrebe ori de câte ori îl prindea singur pe sală: „Sper că ai eliminat pasajele *shoking, monsieur* Pigeon!

Tot el avea sarcina să corecteze scrisorile prințeselor, scrise – toate, vai – într-o franțuzească atât de scâlciată, încât el, Amédée, trebuia să le refacă de la început și până la sfârșit, având grijă de fiecare dată să laude pe autoarea masacrului lingvistic: „Alteță, zi de zi faceți progrese! În curând veți scrie scrisori ca o adevărată pariziană". Odată, *monsieur* Amédée Pigeon crezuse că îl lovește apoplexia când prințesa Charlotte îl întrebase candid: „*Monsieur* Pigeon, când crezi că am să pot compune scrisori ca *madame* de Sevigné? Aș vrea s-o fac praf pe vara mea, Louise!"

Cu câtă sadică plăcere i-ar fi declarat că nici ea și nici vara ei nu vor reuși în vecii-vecilor să scrie corect franțuzește, fiindcă erau leneșe și proaste, iar profesoarele lor de limba franceză atingeau culmile ignoranței. Dar nu o făcea, fiindcă îi era frică, fiindcă nu voia să-și piardă slujba bine plătită.

Oftând, se ridică de pe scaun și trecu din nou în fața oglinzii, își înnodă cravata-plastron și o împodobi cu un ac încrustat cu un minuscul topaz, iar după ce își încheie redingota, se

privi critic în oglindă, pe toate fețele, fiindcă marea maestră a Casei reginei, Excelența Sa contesa von Schulenburg-Burg-Scheidungen – oh, ce teutonică înșiruire de nume – îi pretindea să fie întotdeauna îmbrăcat *à quatre épingles*. Contesa von Schulenburg era foarte mândră de titlul ei de *excelență*, legat de rangul său la Curte. Să fi îndrăznit cineva să i se adreseze omițând *excelență!* Și-ar fi aprins un snop de paie în creștet.

Își părăsi apartamentul și după ce făcu o scurtă vizită în biblioteca palatului, de unde luă romanul *Monsieur de Camors* de Octave Feuillet, o peltea romanțioasă și melodramatică, se îndreptă spre cabinetul de lucru al împărătesei. Dacă nu l-ar fi stimulat perspectiva unei moșteniri care avea să-i asigure o existență onorabilă, lipsită de prezența exasperantă a capetelor încoronate și a progeniturii lor, de mult și-ar fi făcut seama. Ar fi înghițit un pumn de ace cu gămălie ori s-ar fi aruncat – cu o piatră agățată de gât – în vreunul dintre lacurile din jurul Berlinului.

Cu romanul lui Feuillet sub braț, pătrunse în încăperea în care partea feminină a familiei imperiale – mai puțin prințesa de Coroană – se și întrunise în prezența nelipsitei doamne von Hacke.

Monsieur Amédée Pigeon făcu o reverență în fața împărătesei, care picta o acuarelă de dimensiuni modeste, așezată pe un șevalet înalt, și se ploconi spre cele două prințese prezente. Charlotte, cea mai mare, avea 15 ani, iar Victoria, cea mai mică, 9. Salută și pe doamna von Hacke, apoi se așeză pe scaunul său. Desfăcu volumul și tuși dregându-și glasul, așa cum făcea întotdeauna înainte de a-și începe lectura.

— Un moment, *monsieur* Pigeon!, îi spuse împărăteasa, zâmbind cu bunătate. Să-i așteptăm și pe prinți!

— Prea bine, Maiestate!, răspunse supus Amédée Pigeon.

Momentele acestea, când trebuia să stea nemișcat, în așteptarea îngăduinței de a-și începe lectura, i se păreau cele mai chinuitoare. Eticheta nu-i permitea să se uite la împărăteasă sau la vreuna dintre prințese. Nici asupra doamnei von Hacke nu-și putea aținti privirile, căci nu s-ar fi cuvenit. Trebuia deci să adopte o expresie neutră, căci dacă ar fi admirat, de pildă, tablourile sau obiectele de artă așezate pe mese ori pe

piedestale, ar fi dat impresia că le ignoră pe augustele membre ale familiei imperiale.

Prinții Wilhelm – 16 ani – și Heinrich – 13 ani – intrară zgomotoși.

Monsieur Amédée sări de pe scaun și îi întâmpină frângându-se de mijloc.

— *Bonsoir, monsieur* Pigeon!, spuse prințul Wilhelm.

— *Bonsoir, monsieur* Pinson!, rosti prințul Heinrich, care nu pierdea ocazia să i se adreseze folosind de fiecare dată numele altei păsări.

Ca de obicei, ieftina glumă princiară provocă o blândă dojană din partea împărătesei:

— *Voyons,* Heinrich, îl superi pe *monsieur* Pigeon!

Tot ca de obicei, lectorul se înroșea, bolborosind încurcat:

— Oh, Alteța Sa este atât de spirituală!

— Putem începe!, zise împărăteasa, în vreme ce tinerelè vlăstare imperiale se așezau pe scaune.

Monsieur Pigeon desfăcu iarăși volumul, dar fu întrerupt din nou de apariția Excelenței Sale Contesa Schulenburg, care purta sub braț o mapă de piele roșie. După privirea contesei, împărăteasa înțelese că i se aduceau vești interesante.

— *Monsieur* Pigeon, în seara aceasta întrerupem lectura! O vom continua mâine. Copii, duceți-vă la culcare! Amelie, dumneata rămâi aici!, se adresă contesei Hacke.

Prințesele și prinții – încântați că scăpaseră de corvoada lecturii – făcură câte o reverență împărătesei, apoi ieșiră cei dintâi. Înainte de a închide ușa în urma lui, prințul Heinrich aruncă peste umăr lectorului un sonor:

— *Au revoir, monsieur* Chouette!

Francezul zâmbi silit, iar după câteva ploconeli, părăsi la rândul său încăperea.

— Luise, te rog să iei loc!, o pofti împărăteasa pe contesa Schulenburg. Ce noutăți?

— Maiestate, mi-am îngăduit să vă aduc programul ceremoniilor cu prilejul vizitei țarului Aleksandr, precum și compoziția suitei sale...

Împărăteasa făcu o mutră dezamăgită:

— Numai atât?

— Nu m-ați lăsat să termin, Maiestate. Este vorba nu numai de suita oficială, ci și de cea oficioasă.

Augustei îi scânteiară ochii:

— Să nu-mi spui că și-a adus țiitoarea? Așa cum a făcut în timpul Expoziției universale de la Paris!

— Maiestate, prințesa Katia Dolgoruki îl însoțește pe țar și va locui într-o vilă din apropierea ambasadei ruse.

Împărăteasa se strâmbă scârbită.

— Fiecare om are organe rușinoase, dar nu și le arată în public. Țarul sfidează în așa hal opinia publică, încât își glorifică propria turpitudine. Mă întreb ce simțăminte încearcă biata țarină?

— Țarina este o martiră!, interveni contesa Hacke indignată. Marea maestră trecu la altă ordine de idei:

— Maiestate, se pare că rușii îi vor da serios de furcă prințului Bismarck.

Împărăteasa își subție buzele.

— Cine seamănă vânt culege furtună! Cancelarul va suferi consecințele propriei lui agresivități. Și-a închipuit că poate dicta întregii Europe, așa cum dictează bietei Germanii...

De o mândrie maladivă, iute la mânie, inflexibilă, îl detesta pe Bismarck, socotindu-l doar un parvenit setos de putere. Cancelarul i-o plătea cu aceeași monedă. O acuza că exercită o înrâurire nefastă asupra soțului ei, împăratul, că se lasă influențată de intriganți, că dă ascultare cancanurilor de la curte, că pune piedici realizării politicii imperiale.

Bismarck încercase în nenumărate rânduri să-l convingă pe împărat a interzice suveranei amestecul în treburile de stat. Îl amenințase chiar că va demisiona dacă împărăteasa va mai pune piedici împlinirii planurilor lui. Sătul de asemenea scene, Kaiserul pretinsese soției sale să ceară scuze cancelarului. Augusta îl privise de sus: „Eu? Eu să cer scuze parvenitului? Mă crezi poate nebună. Wilhelm! Prefer să pierd Coroana decât să mă înclin în fața acestui individ, care te-a transformat într-o fantoșă lipsită de voință".

Părăsise încăperea trântind furioasă ușa. După exploziile verbale ale Augustei, Kaiserul explica intimilor săi cu ton de scuză:

„Eh, ce pot să fac! Sângele rusesc al împărătesei iese câteodată la suprafață!"

Făcea aluzie la ascendența ei imperială. Fiică a marelui duce de Saxa-Weimar, era nepoată a țarului Paul I. Caracterul ei fantasc, neîmblânzit, avusese o puternică înrâurire și asupra tânărului prinț Wilhelm, fiul kronprinzului, care ajunsese să-i împărtășească antipatia față de cancelar.

„Atât timp cât va trăi împăratul Wilhelm, declarase o dată Bismarck prințului de Hohenlohe, Reichul va înflori. După moartea lui, potopul se va abate asupra Germaniei".

Dezacordul dintre împărăteasă și nora ei, soția kronprinzului, ridica un semn de întrebare în mintea curtenilor. Amândouă îl urau pe Bismarck, dar între ele nu se puteau înțelege.

„Noroc că între împărăteasa și prințesa de Coroană există o mare dihonie, spunea Bismarck colaboratorilor apropiați. Dacă s-ar fi unit împotriva mea, nu știu ce m-aș fi făcut."

Destăinuirile contesei Schulenburg asupra Katiei Dolgoruki aprinseră iarăși pe Augusta.

— Sper că țarul nu va avea neobrăzarea să-și aducă ibovnica aici, la Curte!

— De la despoții orientali te poți aștepta la orice, spuse cutremurându-se contesa Hacke.

— Bismarck este atât de lipsit de scrupule, încât ar fi în stare să acorde amantei imperiale onorurile datorate unei regine, numai spre a-l face pe țar să-i accepte planurile, spuse împărăteasa.

Augusta lăsase deoparte acuarela.

— Maiestatea Voastră poate să fie liniștită, încercă să o domolească marea maestră. Katia Dolgoruki nu va veni la Curte. Nu are un statut oficial.

— Bine că nu s-a oficializat rangul de „damă a țarului!", fornăi Augusta.

— La Berlin, Katia se află incognito, Maiestate.

— Mulțumescu-ți, Doamne!, își făcu împărăteasa semnul crucii.

La orele opt precis, prințul de Hohenlohe sosi la reședința cancelarului Bismarck, răspunzând invitației acestuia. Nu-și

făcea iluzia că-l va găsi pe amfitrion printre oaspeți. În asemenea ocazii, Bismarck apărea după orele unsprezece, fiindcă până atunci rezolva hârtii oficiale în cabinetul său de lucru sau primea în audiență diverse personalități marcante, de care nu avusese timp să se ocupe în cursul zilei.

În absența soțului ei, prințesa Bismarck îi întâmpina pe invitați cu o amabilitate puțin obișnuită doamnelor de rangul ei. Johanna Bismarck rămăsese aceeași femeie inimoasă, vrednică, simplă și plină de generozitate. Știa să fie tot atât de binevoitoare cu prinții, cât și cu burghezii de rând. Îmbrăcată sobru, păstra o nealterată cumpătare și în vorbire, și în maniere.

În preajma prințesei se afla Herbert Bismarck, în redingotă și cu plastron *gris-perle*. Cu o jovialitate condescendentă, făcea glume nu întotdeauna reușite. Herbert, aprecia prințul Hohenlohe, ilustra teoria neputinței vlăstarilor coborâți din genii de a se ridica deasupra mediocrității. Prințul Bismarck, orb la imperfecțiunile fiului său, pregătea terenul spre a-l înscăuna mai târziu cancelar al Reichului. Aceste reflecții îl făcură pe Hohenlohe să ajungă la concluzia că și „marele" Bismarck avea „micile" lui slăbiciuni.

Pe o masă lungă, așezată în sufragerie, erau orânduite pe tăvi de argint tot felul ele bunătăți: cârnați, brânzeturi variate, sardele, heringi, icre negre, ouă răscoapte, dulciuri și fructe, foarte multe fructe. Pe bufet stăteau aliniate nenumărate sticle cu bere, băutura preferată a cancelarului. Toate acelea dovedeau gusturile lui simple, repulsia față de rețetele gastronomice complicate. Aceleași gusturi se evidențiau și în mobilierul sobru, burghez, a cărui soliditate constituie elementul de căpetenie.

Printre însetați se aflau bărbați politici, partizani ai cancelarului, diplomați germani, precum și câțiva prieteni din copilărie. Majoritatea veniseră cu soțiile. Cunoscând gusturile amfitrionului, mai toate purtau rochii închise la culoare, cu bijuterii puține și discrete.

Prințul Hohenlohe, în felul său un sibarit, aprecia statornicia cancelarului, care ajunsese în culmea gloriei, fără să renunțe la moravurile simple ale junckerilor.

Ambasadorul observă cu interes că sosirea țarului Aleksandr la Berlin, anunțată pentru dimineața următoare, devenise subiectul de căpetenie al comentariilor. Nu era pentru întâia dată când autocratorul tuturor Rusiilor făcea o vizită unchiului său, Kaiserul. Subiectul discuțiilor dintre cei doi împărați avea să îmbrace de data aceasta un caracter politic mai accentuat, din cauza tensiunii franco-germane. Deși presa nu menționase decât în treacăt, și în termeni voalați, nervozitatea manifestată de Londra și St.-Petersburg, oamenii politici avizați știau că la Berlin se pregătea o bătălie diplomatică.

Hohenlohe asculta părerile tuturor, dând răspunsuri evazive ori de câte ori i se cerea părerea.

La unsprezece își făcu apariția și Bismarck. Cu forțată bună dispoziție – Hohenlohe remarcă nuanța – amfitrionul schimbă amabilități și glume cu mai toți oaspeții. Făcu până și câteva complimente unor doamne, foarte flatate de atenția lui. Hohenlohe, care-și cunoștea bine „patronul", desluși crisparea abia vizibilă a șanțurilor adânci din obrajii acestuia, expresia ochilor săi obosiți, nervozitatea gesturilor. După un timp, Bismarck făcu semn ambasadorului său la Paris să-l urmeze într-o cameră alăturată.

Îndată ce se văzură singuri, cancelarul își lepădă masca jovială și se adresă cu seriozitate diplomatului:

— Prințe, în cursul dimineții de mâine se va juca soarta Europei. Înainte de a deschide discuțiile cu țarul și cu Gorceakov, voi primi vizitele ambasadorului austriac și ministrului plenipotențiar al Italiei. De răspunsurile acestor diplomați depinde atitudinea pe care o voi adopta față de Anglia și de Rusia. Poate că eu voi reuși să obțin de la ei, în ceasul al doisprezecelea, ceea ce n-au izbutit ambasadorii noștri de la Viena și Roma.

Hohenlohe zâmbi sceptic:

— Austria nu-mi inspiră încredere. Împăratul Franz-Josef are memoria tenace. Nu uită înfrângerea de la Sadowa. În 1870 a încercat să schițeze o alianță cu Italia și Franța împotriva noastră. Prințesa de Metternich, soția fostului ambasador austriac la Paris și vară a lui Andrássy, clama cui voia s-o asculte că Austria nu ne-a declarat război fiindcă a fost împiedicată de Rusia.

— Ei da, ruşii ne-au fost recunoscători fiindcă i-am ajutat să înăbuşe insurecţia polonezilor. Franţa, abandonată de ei ieri, a devenit marea lor dragoste de azi.

— Optica lor politică s-a schimbat între timp, Alteţă.

— O optică foarte versatilă!

— Oamenii politici sunt în general versatili, Alteţă. Statornicia nu are trecere decât în ochii oamenilor de rând şi cu principii solide. Trist, dar adevărat.

— Totuşi, pusă în faţa pericolului slav, Austria va fi silită să ne ceară sprijinul.

— Să ni-l ceară, Alteţă, dar nu să ni-l şi dea. Cât priveşte Italia, este un stat prea puţin important ca să joace un rol în actuala criză.

— Să nu dispreţuieşti niciodată statele mici şi nici pe cele cu un potenţial militar scăzut, prinţe. Napoleon a nesocotit acest principiu când a invadat Spania, o putere de mâna a treia, o umbră palidă şi rahitică a Spaniei lui Carlos Quintus. Poporul spaniol, ridicat împotriva opresorilor străini, i-a măcinat numeroase corpuri de armată. Dacă Napoleon ar fi avut acest surplus de trupe în campania din Rusia sau la Waterloo, alta ar fi fost astăzi harta Europei. Dacă marile puteri uită experienţa lui Napoleon, fac o greşeală pe care o pot plăti cu lacrimi de sânge.

— De acord, Alteţă. Italienii, deşi latini, ca şi spaniolii, sunt lipsiţi de energia şi combativitatea ibericilor. Afară de aceasta, li se aplică şi lor teoria versatilităţii. Noi i-am socotit prieteni, fiindcă ne-am ridicat împotriva autorităţii temporare a Papei, obstacolul principal în calea întemeierii Italiei unificate. Astăzi, regele Victor Emanuel al II-lea îi subvenţionează în taină pe iezuiţii expulzaţi din Italia.

— Refuz să cred că austriecii vor îmbrăţişa cauza ruşilor, duşmanii lor de moarte. Mâine de dimineaţă, prinţe, vom cunoaşte hotărârea destinului...

Gemând, cancelarul Bismarck se trezi din somn. Năduşeala îi năclăise fruntea şi obrajii. Simţea pe grumaz umezeala gulerului cămăşii lipit de piele. Întregul trup era scăldat într-o sudoare fierbinte, neplăcută. Îl chinuise din nou coşmarul acela obsedant, care-şi avea izvorul în copilărie. Retrăia în vis anii

întunecați, petrecuți între zidurile reci, inospitaliere ale pensionului Plamann. Instructorii îl trezeau lovindu-l peste șale cu latul unei săbii. Acest sălbatic tratament matinal făcea parte din educația sportivă impusă tinerilor vlăstari ai junckerilor, destinați să poarte uniforma militară deopotrivă cu mai toți înaintașii lor, de-a lungul unui șir neîntrerupt de generații. Retrăia cu groază pedepsele aspre, de cele mai multe ori nemeritate, care plouau pe capul elevilor, căci pretexte se găseau destule. În visele lui urâte, se revedea în fața tablei negre fără a fi în stare să traseze o singură linie, fiindcă bucata de cretă i se fărâmița în mâini. Alteori i se dădeau spre rezolvare probleme imposibil de rezolvat. Își tortura creierul, căutând cu disperare soluții spre a scăpa de loviturile de cravașă ce aveau să se abată asupra lui. În instructorii absurzi și sadici se deprinsese să vadă niște dușmani de moarte. Impresiile-i din copilărie lăsaseră urme atât de adânci, încât și acum încerca de multe ori senzația că îl pândesc din umbră tot felul de vrăjmași. Până și pe cei mai apropiați colaboratori îi privea cu suspiciune. Era convins că toți bărbații politici îi pândeau locul. Și atunci se apăra, aplicând sancțiuni severe sau îndepărtând numeroși oameni, fără ca aceștia să se fi făcut cu ceva vinovați față de el. Era atât de irascibil, de coleric, încât într-unul din momentele lui de luciditate declarase lui Hohenlohe: „Veninul din ficat mă împinge adeseori la acțiuni nejustificate! Da, da, mă face să-mi pierd liberul arbitru, ceea ce este foarte grav!".

Coșmarurile îi tulburau somnul ori de câte ori evenimentele politice îi sporeau tensiunea nervoasă. Vizita țarului, cu toate implicațiile ei, îl punea pe cărbuni aprinși.

Se uită la ceasul de pe noptieră, luminat de lampa aprinsă toată noaptea. Se făcuse patru și un sfert. Coborî din pat, își trase pe mâneci un halat și trecu la fereastră. Dădu draperiile la o parte și deschise geamurile. Noaptea atârna grea asupra firii. De undeva auzi lătratul unui dulău. Cei doi câini imenși, tolăniți pe covorul de la picioarele patului, mârâiră. Coloșii aceștia, de un negru-albăstrui ca antracitul, erau prietenii lui cei mai buni. Acasă îl urmau peste tot. Uneori cobora cu ei în cabinetul său de lucru de la cancelariat. Îl amuza expresia de teamă a ambasadorilor străini, a funcționarilor superiori veniți cu hârtii la semnat.

Stătu un sfert de oră față în față cu noaptea, depănându-şi gândurile. Recapitula discuția purtată în ajun cu Hohenlohe. Acest prinț mediatizat era inteligent, avea experiență, fler şi pe deasupra părea să-i fie devotat. Dar cine poate şti ce zace în mintea unui om?

Se îmbrăcă fără să apeleze la serviciile valetului şi, urmat de câini, trecu în bibliotecă. Luă dintr-un raft un tratat de filozofie de Hegel. Zâmbi. Trecuseră luni de zile de când nu mai frunzărise o carte. Treburile politice îi acaparau întreaga existentă.

Se aşeză într-un fotoliu şi deschise volumul la un capitol care-l interesa odinioară: „Fazele succesive ale evoluției universale". Începu lectura. Îl impresiona logica strânsă a teoriilor expuse, frumusețea polisilogismelor: "Ceea ce numim suflet nu este decât somnul spiritului, spiritul pasiv"... Repetă: „Somnul spiritului... somnul spiritului... somnul spiritului..."

Ațipi cu volumul deschis, sprijinit pe genunchi. Valetul îl găsi sforăind, cu bărbia înfiptă în piept, cu mâna întinsă peste paginile tipărite...

La orele unsprezece, cancelarul Bismarck, în uniformă de colonel al cuirasierilor de gardă, stătea pe peronul gării din Berlin, alături de împăratul Wilhelm, şi aştepta trenul, care avea să-l aducă pe țar, împreună cu suita lui. În depărtare apăruse deja imensul cap al şarpelui de fier, scoțând pe nări scântei şi fum. Ochii numeroaselor personaje în veşminte de gală, grupate pe peron în ordinea importanței, se îndreptară într-acolo. Soarele se oglindea în instrumentele muzicale ale fanfarei, în decorații, în fireturi, dându-le strălucire.

Printre înalții demnitari prezenți la ceremonie se afla şi prințul de Hohenlohe. Deşi era unul dintre actorii dramei, care avea să fie jucată în viitoarele ore, păstra un fel de detaşare față de evenimentele în curs, ceea ce îi îngăduia să fie în acelaşi timp şi spectator. Admira aparenta impasibilitate a cancelarului, deşi acesta ascundea în străfundul sufletului său amărăciunea înfrângerii. Bismarck, reflectă el, era un actor rafinat. Numai aşa se explica degajarea cu care privea spre trenul imperial. Hohenlohe cunoştea rezultatul audiențelor acordate de cancelar în primele ore ale dimineții trimişilor

diplomatici ai Austro-Ungariei și Italiei. Guvernele celor două state găsiseră formule politicoase spre a-și justifica refuzul de a sprijini Germania. Hohenlohe regreta că profeția i se împlinise.

Îl însoțise pe Bismarck în drumul său de la cancelariat la gară. Acolo, în trăsură, ascultase vorbele încărcate de amărăciune ale omului care visase să ridice Reichul german pe culmi nemaiîntâlnite în trecutul istoric. Acum era hotârât să cedeze.

„Dar asta nu înseamnă că sunt un înfrânt, adăugase Bismarck cu reținută mândrie. Ceasul răfuielilor a fost doar amânat. Și Anglia, și Rusia, și Italia, și Austro-Ungaria își vor plăti nesocotința. Voi face din Italia și Austro-Ungaria niște sateliți ai Germaniei. Iar pe englezi și pe ruși îi voi pedepsi cu propriile lor arme..."

Trenul trase la peron, salutat cu urale de comandă. Garnitura încremeni în scârțâit de frâne, astfel încât vagonul țarului se opri în dreptul covorului roșu pe care stătea țeapăn împăratul Wilhelm, îmbrăcat în uniformă de general rus și încadrat de kronprinz și de Bismarck.

Portiera vagonului imperial se deschise și în prag se ivi țarul Aleksandr în uniformă de general german. Privirile lui se plimbară asupra peronului înțesat de oficialități și de trupe. Era într-o excelentă stare de spirit. Îl dispuneau vremea frumoasă, ambianța de sărbătoare, întâlnirea cu împăratul Wilhelm, prețuitul său unchi, dar mai ales îi dădea aripi prezența iubitei lui Katia, de care n-ar fi conceput să se despartă nici pentru câteva zile. La țarină, rămasă la St.-Petersburg, nu se mai gândea. Interminabila ei boală începuse să-l plictisească. O compătimea pentru suferințele ei fizice și morale. Departe de ea se simțea însă tânăr, plin de vioiciune, de energie și, mai cu seamă, capabil de fapte mari.

În urma țarului coborau din vagon demnitarii Curții imperiale ruse, aghiotanți și personalități politice. Printre aceștia se remarca prințul Gorceakov. O expresie de satisfacție răutăcioasă plutea pe chipul său ridat. Sosea la Berlin înarmat cu cele mai puternice atuuri. În sfârșit, îl prinsese la strâmtoare pe Bismarck, marele său rival. Acum îl va juca așa cum îi va conveni.

Ţarul şi împăratul Wilhelm îşi dădură acolada. Fanfara intona imnul imperial rus şi pe cel german. Apoi, Aleksandr, însoţit de Kaiser, inspectă compania de onoare, în vreme ce fanfara cânta *Onorul la general.*

Lordul Odo Russell, ambasadorul Marii Britanii, se afla în grupul membrilor corpului diplomatic. Zâmbind în colţul gurii, se uita la cei doi cancelari, rus şi german, cu o cordialitate plină de făţărnicie. Urmă prezentarea demnitarilor germani şi a agenţilor diplomatici străini, apoi cei doi suverani părăsiră gara într-o trăsură à *la Daumont,* escortată de un detaşament de cuirasieri de gardă.

Într-una dintre trăsurile încadrate în impunătorul cortegiu, care se îndrepta în uralele mulţimii spre palatul imperial, se afla *Herr* von Madai, directorul poliţiei. Vizitele anuale ale ţarului la Berlin îi puneau nervii la grea încercare. De la o vreme, anarhiştii îi hăituiau pe monarhi mai straşnic decât îi hăituiau vânătorii pe iepuri şi pe fazani. Când sosea Aleksandr II, îşi pierdea şi somnul şi pofta de mâncare. Ştia că acesta fusese nu de mult ţinta unor atentate nereuşite, atât la Şt.-Petersburg, cât şi la Paris. La Berlin, asemenea isprăvi nu trebuia să se repete. În ajunul vizitei imperiale, titularul departamentului Internelor, contele Eulenburg, îl chemase în cabinetul său de la minister: „Bagă de seamă, von Madai, răspunzi cu capul de securitatea ţarului! Dacă va fi victima vreunui atentat aici, la Berlin, nu-ţi rămâne decât să-ţi tragi un glonţ în tâmplă! Ne-am înţeles?". Von Madai nu ridicase obiecţii. Dar se pusese temeinic pe lucru. Din ordinul său fuseseră arestaţi preventiv ori puşi sub supraveghere sute de suspecţi. Mobilizase toate forţele poliţieneşti. Siguranţa şi Serviciile secrete. Se putea bizui şi pe un mare număr de militari, puşi provizoriu la dispoziţia departamentului Internelor de către generalul von Kameke, ministrul de război. După ce amplasase toate elementele de pază în dispozitiv, von Madai se rugase fierbinte Domnului să-l ferească de ghinioane. Dialogul cu Atotputernicul îl desfăşurase între pereţii locuinţei sale. Directorul poliţiei era un catolic convins, dar socotea prudent să-şi ascundă credinţa religioasă, spre a nu risca să-şi piardă postul.

Odinioară, pe când era recrut la infanterie, îl înnebuneau marșurile istovitoare de câte cincisprezece sau douăzeci de kilometri. Ca să i se pară mai scurte, își alegea pe parcurs felurite obiective din aproape în aproape: o bornă kilometrică, un tufiș pe margine de șanț, o casă ori o fântână. Jocul acesta se repeta aparent la infinit.

Când trăsura cu cei doi monarhi sosi la ambasada rusă, unde țarul avea să locuiască pe tot timpul ședерii sale la Berlin, von Madai respiră ușurat. Primul obiectiv – din aproape în aproape – fusese atins, fără incidente. Nădăjduia că și restul vizitei imperiale se va derula în aceeași ordine perfectă, astfel încât la sfârșit să poată primi de la augustul oaspete decorația conferită tuturor demnitarilor germani care aveau vreo legătură cu primirea oficială...

Marele maestru al ceremoniilor, contele Stillfried d'Alcantara und Rattonitz, era un personaj impozant, grav, rigid, care veghea cu severitate asupra respectării protocolului în toate manifestările vieții de la Curte. În concepția lui, eticheta constituia osatura monarhiei, iar ceremonialul devenea un riguros ritual, mai important chiar decât formalismul religios.

Kaiserul se conforma indicațiilor pe care contele Stillfried i le supunea cu cel mai profund respect, dar și cu intransigență, fiindcă în sinea lui le recunoștea necesitatea. Un suveran este asemenea unui actor aflat într-o reprezentație permanentă. Pompa cu care se înconjoară nu face decât să-i ridice prestigiul, să-l plaseze în galeria semizeilor.

Contele Eulenburg, influențat de directorul poliției, încercase să-l convingă pe Stillfried a simplifica ceremonialul vizitei țarului, astfel încât acesta să nu fie nevoit a figura în acele splendide cortegii oficiale, foarte apreciate de public, dar care constituie un îndemn la acțiune, pentru atentatori.

Marele maestru îi răspunsese inexorabil:

— Un rege răpus de asasini în cursul unei ceremonii devine erou, asemenea soldaților căzuți pe câmpul de onoare. A se sustrage obligațiilor ce-i revin echivalează cu un gest de lașitate. Suveranii bizantini nu s-au eschivat niciodată de la exigențele etichetei.

— Pe vremea aceea, conte, nu existau pistoale, grenade, explozivi. Pe atunci, un monarh înconjurat de o escortă puternică era în mod practic invulnerabil. Astăzi, condițiile s-au schimbat.

— Înțeleg punctul dumneavoastră de vedere, tipic oricărui ministru de interne, dornic să fie apărat de răspundere. Sarcina dumneavoastră este să luați măsuri de securitate, care să garanteze viața țarului.

Contele Eulenburg își dădu seama că era inutil să mai stăruie. Țarul, plasat în fața alternativei lui Stillfried, nu va ezita să-și etaleze temeritatea, cavalerismul. Făcu totuși o ultimă tentativă pe lângă cancelarul Bismarck. Răspunsul acestuia nu se deosebi de replica marelui maestru al ceremoniilor. „Intră în meseria unui suveran să-și asume anumite riscuri. De altfel, Eulenburg, crezi că un simplu cetățean care traversează strada nu este expus primejdiei de a fi călcat de vreo trăsură? Fiecare om – încoronat sau nu – își urmează propriul destin."

Eulenburg bănuia că Bismarck n-ar fi fost deloc supărat dacă țarul ar fi căzut victima unui atentat. Rusia, preocupată de schimbarea stăpânului, s-ar fi interesat mai puțin de soarta Franței. Afară de aceasta, cancelarul era bucuros să procure cât mai multă bătaie de cap ministrului său de interne, pe care de mult nu-l mai vedea în culori trandafirii.

Asemenea generalilor care-și conduc trupele pe front, contele Stillfried dirija cortegiile imperiale de-a lungul și de-a latul Berlinului, vizita țarului la palatul imperial, întoarcerea vizitei la ambasada rusă, dineurile de gală, trecerea în revistă a trupelor, precum și multe alte ceremonii, toate solemne. Stillfried se afla în elementul lui. N-ar fi omis nicio piesă din acest carusel al mărimilor zilei, care constituia propria lui rațiune de a exista.

Executând programul stabilit de marele maestru al ceremoniilor, țarul făcu în aceeași după-amiază o vizită unchiului său, împăratul Wilhelm. Cu acest prilej purtară o convorbire la care asistă doar kronprinzul Friedrich. Demnitarii celor doi suverani așteptau în anticameră, întrebându-se ce urmări vor avea asupra Europei discuțiile angajate la un nivel atât de înalt și cum se va lichida nodul gordian: tensiunea franco-germană.

După două ore, ușa cabinetului de lucru al Kaiserului se deschise și în pragul anticamerei apăru țarul, zâmbitor, satisfăcut, plin de măreție, condus de unchiul său. Și chipul acestuia oglindea numai bonomie și înțelepciune. „S-au înțeles între ei, reflectară oamenii politici. Dar pe seama cui?".

Se înserase când Aleksandr II se înapoie la ambasada rusă. Deși cancelarul Gorceakov și ceilalți demnitari ruși erau nerăbdători să afle cu un moment mai devreme rezultatul convorbirilor purtate de țar, acesta nu făcu decât să traverseze clădirea ambasadei și apoi să străbată grădina, până la poarta practicată de curând în zidul înconjurător de piatră. Pe sub bolta micuță, împodobită cu trandafiri agățători, abia înfrunziți, Aleksandr trecu într-altă grădină, care înconjura o vilă în stil rococo. Acolo era găzduită prințesa Katia Dolgoruki.

Katia îl aștepta în ușă. După ce o sărută pe gură, fără să se sinchisească de aghiotantul de serviciu care-l însoțea pretutindeni, intră în vilă, ținându-și iubita de mijloc. Un foc bun îl aștepta într-un salon de la etaj, fiindcă vremea era încă neobișnuit de rece.

Țarul se instală pe un fotoliu, în preajma căminului. Katia i se așeză la picioare, pe o pernă, sprijinindu-și bărbia de genunchii lui și uitându-i-se în ochi ca un cățel topit de dragoste pentru stăpânul său.

— Seara asta ți-am dedicat-o ție, îi spuse țarul, mângâind-o pe creștet. Spre disperarea maestrului de ceremonii, am pretextat o indispoziție pentru a mă dispensa de un dineu oficial.

Katia surâse fericită. Inima țarului se încălzi la focul iubirii ei. Ființa aceasta serafică și, paradoxal, atât de excitantă îl făcea să se simtă minunat de tânăr.

— Chiar acum am primit vești de la St.-Petersburg, zise Katia. Iurii s-a plimbat prin parc, călare pe poneiul său. Ne trimite de acolo bezele dulci.

Katia sărută mâna țarului.

— Nu știu cum să-ți mulțumesc, Sașa, fiindcă ai poruncit să mi se trimită zilnic vești despre Iurii!

— Scumpa mea, nu este Iurii copilul nostru? Vlăstarul meu preferat?

— Pe Olga o iubești mai puțin?, îi reproșă naiv Katia.

— Cum poți să-mi pui astfel de întrebări, iubito? Un om își prețuiește un ochi mai mult decât pe celălalt? N-am făcut pentru Iurii și pentru Olga ceea ce niciun țar dinaintea mea n-ar fi cutezat să facă? Prin ucaz imperial i-am ridicat la rangul de prinți și le-am acordat titlul de Alteță! Și pe tine am să te scot din obscuritatea pe care sunt silit să o accept, atâta vreme cât împărăteasa se află încă în viață. Ți-am făgăduit și am să-mi respect cuvântul. După moartea ei am să te fac țarină.

Katia își lipi obrajii de genunchii împăratului.

— Aleksandr, nu-mi doresc măriri, nu năzuiesc decât să păstrez iubirea ta! Sunt fericită să trăiesc în umbra tronului tău, atâta vreme cât știu că numai pe mine mă iubești!

Țarul clătină energic din cap:

— Nu! Nu este drept să suferi pentru mine! Știu ce înseamnă să te ferești de ochii lumii, să înduri critici și afronturi din partea unchilor, a fraților și a fiilor mei, din partea nobilimii geloase pe privilegiile ei, din partea filistinilor deghizați în puritani. Trebuie să mă crezi, Katia! Nu doresc moartea nimănui! Cu atât mai puțin a împărătesei, deși alături de ea nu m-am simțit niciodată fericit. Dar nici nu mă pot opune destinului. Împărăteasa va muri, fiindcă o roade o boală neiertătoare. Va muri, așa cum a murit și fiul meu cel mare, Nikolai. Nici pentru el n-am putut să fac nimic. Da, da! Împărăteasa este condamnată. Destinul vrea să piară, ca tu să-i iei locul!

— Să nu te mai aud vorbind astfel, Sașa!, exclamă înspăimântată, acoperindu-și cu mâinile urechile cu loburi roz ca petalele de trandafiri.

— Îți cunosc modestia, Katia, rosti țarul cu dragoste. Dar drumul tău spre tron este deschis. Ai să-i urci treptele, fiindcă aceasta este voința mea! Te voi încorona țarină, chiar de va trebui să mă războiesc cu lumea întreagă.

— Scumpul meu, nu doresc să devin țarină înfruntând voia familiei tale!

— Familia mea este acum și a ta, Katia. Nu uita, copiii noștri au devenit frații vitregi ai țareviciului! Dacă feciorii mei din căsătoria cu împărăteasa Maria Aleksandrovna vor pieri...

— Sașa, nu rosti cuvântul acesta!

— Sufletul meu, în lume există și viață, și moarte. Am spus, dacă vor pieri, coroana va trece asupra lui Iurii și a Olgăi. Voi

stabili prin ucaz imperial dreptul lor, înlăturând de la domnie pe frații și pe nepoții mei.

— Sașa, dacă mai spui un cuvânt, plec din cameră!

Țarul își plecă încet capul și o sărută pe creștet.

— Cât ești de bună, de pură, Katia! Uite, ca să nu te supăr, am să-ți vorbesc de altceva. Vrei să-ți spun ce am discutat cu unchiul meu Wilhelm și cu kronprinzul?

— Dacă-ți face ție plăcere...

— Îmi face! Chiar când ești țar, nu ți se oferă de multe ori prilejul să asculți pe suveranul unui stat mare jurându-se pe toți sfinții că nu a avut de gând să pornească război împotriva unei terțe țări și asta numai pentru a nu te indispune!

Ochii Katiei sclipiră:

— O, preaputernicul meu țar! Există oare oameni pe lumea asta care ar îndrăzni să te înfrunte?

Aleksandr râse:

— Tot ce pot să-ți spun este că Wilhelm și fiul lui nu se numără printre cei care ar accepta cu seninătate primejdia unei ciocniri violente cu Rusia.

Îmbătat de propria sa forță, Aleksandr se ridică din fotoliu și începu să se plimbe prin cameră.

— Tatăl meu, țarul Nikolai – Dumnezeu să-l odihnească – mult s-ar mai bucura dacă ar ști că fiul său este astăzi arbitrul destinelor Europei.

— Audiența solicitată țarului de către Bismarck va avea semnificația unui drum la Canossa, spuse prințul Gorceakov consilierului d'Oubril, ambasadorul Rusiei la Berlin. Discuția purtată de Maiestatea Sa cu împăratul Germaniei a limpezit cerul politic al Europei. Nu-i mai rămâne prințului Bismarck decât să facă amendă onorabilă.

Gorceakov râdea cu poftă, încântat că îl silise pe marele său rival să se umilească.

Dacă ar fi cunoscut calculele lui Bismarck, ar fi fost mai puțin liniștit. Cancelarul Germaniei înregistrase, desigur, un dureros insucces pe tărâm diplomatic, dar, analizând lucrurile la rece, rezultatele obținute se reduceau la efecte morale, în general neglijabile. Evident, Franța scăpase de spectrul războiului, iar amorul propriu al germanilor beliciști era sensibil

diminuat. Puterea politică şi militară a celui de-al doilea Reich rămânea neştirbită. Bismarck trăsese însă învăţăminte preţioase, care aveau să-i fie de mare folos în desfăşurarea ulterioară a evenimentelor.

— În stadiul actual, am fi putut risca, paralel cu o campanie împotriva Franţei, o confruntare militară cu Anglia sau cu Rusia, luate separat, explică el prinţului de Hohenlohe, înainte de a pleca la Ambasada Rusiei. Dar un război pe două fronturi – Franţa de o parte şi Rusia de cealaltă –, la care s-ar adăuga o blocadă maritimă impusă de Anglia, ar echivala din partea noastră cu o neghiobie de neiertat. Crezi, prinţe, că am renunţat la ţelurile mele politice? N-am făcut decât să amân o răfuială cu Franţa şi cu cei care o susţin. Dar nu sine die! Voi lovi în adversarii noştri când vor fi angajaţi în conflicte internaţionale, care le vor limita libertatea de acţiune. Eşecul înregistrat acum se datorează clericalilor, polonezilor, femeilor intrigante dornice să se amestece în politică şi mai ales speculatorilor la Bursă, care şi-au văzut interesele periclitate de perspectiva unui război.

Hohenlohe admira în tăcere echilibrul sufletesc al cancelarului, care părea să nu-şi fi pierdut optimismul, încrederea în propriile calcule. Chiar dacă suferea în sinea lui, îşi ascundea cu artă deziluziile.

— Prinţe, ne revedem la minister, după audienţa la ţar. Îţi voi împărtăşi impresiile mele.

Aleksandr II îl primi pe Bismarck într-unul dintre saloanele de paradă ale ambasadei. Îi întinse cordial mâna:

— Sunt bucuros, prinţe, că între Germania şi Rusia nu mai există interese antagonice. Unchiul meu, Kaiserul, şi-a exprimat via sa dorinţă de a vedea întronată în Europa o pace trainică. Nu vreau să cred versiunile lansate de presă, cum că dumneata ai fi autorul regretabilei crize franco-germane, care la un moment dat a fost pe punctul de a incendia întregul continent.

— Maiestate, vă asigur că eforturile mele – interpretate răuvoitor de duşmani – n-au tins decât spre salvgardarea păcii. Doresc o pace durabilă între Franţa şi Germania. Este lesne de înţeles acest lucru, cu atât mai mult cu cât noi suntem cei care am beneficiat de pe urma ultimului război. Pe de altă parte,

nu pot să nu recunosc că regenerarea atât de rapidă a Franței și atitudinea dușmănoasă manifestată față de noi de cercurile revanșarde ne-au inspirat cele mai vii îngrijorări. Socotesc că intervenția Maiestății Voastre în actuala criză vizează pe cei care amenință pacea. Or, aceștia – declar cu toată tăria – nu suntem noi.

Țarul clătină din cap, obosit parcă de stăruința interlocutorului de a atribui Franței toate responsabilitățile.

— Domnule cancelar, țin să vă previn că iubesc pacea și că voi face tot ce-mi va sta în putință spre a o apăra. În 1870 ați obținut victoria asupra Franței grație neutralității noastre. Dacă lucrurile se complică iarăși, nu vom mai rămâne neutri. De asta puteți fi sigur.

Bismarck suspină ușor.

— Maiestate, dacă am fi avut de gând să defilăm cu trupele noastre pe străzile Parisului, n-am fi alarmat mai întâi Europa. Nimic n-ar fi fost mai simplu decât să facem o promenadă militară, străbătând Franța până la Atlantic. Este lesne de înțeles că ați fost victima unei alarme false.

Țarul se încruntă. Nu-i plăcea să i se spună că era atât de naiv încât se lăsa înșelat de aparențe. Discuția se încheie cu asigurările lui Bismarck asupra sentimentelor de prietenie nutrite de poporul german față de ruși.

— Maiestate, în afară de această neînțelegere care s-a lichidat în chip atât de fericit, nu există între țările noastre motive de fricțiune. Germania nu va vedea niciodată cu ochi răi sporirea puterii rusești în Asia ori în Europa de Sud-Est. Veți găsi întotdeauna în noi niște prieteni buni, pe care vă veți putea bizui la nevoie.

Chipul țarului se înseninã.

— Domnule cancelar, iau cu plăcere notă de asigurările dumitale. Sper că în viitor relațiile ruso-germane vor cunoaște o mare înflorire.

Bismarck se retrase cu zâmbetul pe buze. Dar zâmbetul i se șterse de pe chip de îndată ce părăsi ambasada rusă. Berlinezii care-l văzură trecând cu trăsura pe *Unter den Linden* remarcară expresia de o concentrată mânie așternută pe chipul lui.

Cupa cu venin pe care i-o rezervaseră rușii nu se golise încă. Prințul Gorceakov trimisese o circulară emfatică tuturor agenților diplomatici ruși acreditați pe lângă puterile europene, în care sublinia rolul hotărâtor jucat de țar pentru salvarea păcii. Presa străină se grăbi să publice numeroase articole, amplificând intenționat comentariile acide ale lui Gorceakov asupra cancelarului Bismarck. Mare vâlvă făcu o telegramă prin care acesta era desemnat sub un epitet puțin elegant: „Zănaticul de la Berlin". Ziarele pariziene se grăbiră să elogieze acțiunea energică a țarului Aleksandr și a prințului Gorceakov în favoarea Franței, iar contele Derby, interpelat în Camera Comunelor, declară rituos că Anglia și Rusia au împiedicat izbucnirea unui nou război. Până și presa germană opozițională se alătură corului de denigratori ai politicii lui Bismarck.

Rănit profund în amorul său propriu, acesta profită de ocazie că prințul Gorceakov se afla încă la Berlin, spre a-i face o vizită la ambasadă. Față de cancelarul rus nu se simți obligat să recurgă la limbajul diplomatic folosit în prezența țarului. Cu o ironie care atingea insolența, îi făcu reproșuri:

— Regret, prințe, că n-ai găsit un procedeu mai elegant spre a-ți manifesta dușmănia față de mine. Nu a fost deloc loial să mă lovești pe la spate, când m-am aflat la strâmtoare.

Gorceakov făcu o mutră îndurerată.

— Scumpul meu cancelar, nu mă cunoști de vreme ce îmi aduci asemenea acuzații nedrepte. În 1870 am pledat pe lângă țar să nu intervină în sprijinul Franței. Nu mai e nevoie să-ți amintesc presiunile diplomatice pe care le-am exercitat asupra lui Franz-Josef ca să-l împiedic a face cauză comună cu Napoleon al III-lea. Mai este cazul să-mi pui la îndoială loialitatea?

Bismarck zâmbi sarcastic.

— Prietenie se numește reprezentația de circ pe care ai montat-o în dauna mea? Țin să-ți amintesc, prințe, că asemenea procedee între doi miniștri de externe nu pot decât să dăuneze statelor respective. „Zănaticul de la Berlin", oricât de îngăduitor ar fi, nu poate admite glume ieftine pe seama lui.

— Iată încă un reproș nemeritat. Telegrama în chestiune a fost greșit înțeleasă de funcționarul de la poștă care a

primit-o. Afirmația mea poate fi dovedită. Originalul depeşei se află desigur la telegraf.

— Pretextul e anemic, prințe! Dacă ai ținut totuşi să obții elogiile Parisului, nu era nevoie să primejduieşti relațiile cordiale existente între Reichul german şi Imperiul rus. Ca să-ți fac plăcere, sunt gata să bat, aici la Berlin, monede de cinci franci cu profilul dumitale şi cu inscripția: „Gorceakov, proteguitorul Franței". Sunt de asemenea dispus să organizez la ambasada germană de la Paris reprezentații de teatru în care să apară un personaj cu aripi de înger, dar cu chipul dumitale, spre a-ți glorifica rolul de înger păzitor al Franței! Să fim serioşi, prințe, dar în cazul meu ai cam sărit peste cal.

— Excelență, sunt flatat că la vârsta mea îmi atribui asemenea performanțe hipice!

— Tocmai de aceea ar trebui să le eviți, prințe! La vârsta noastră, o oarecare moderație nu strică. Făcu o pauză, apoi reluă zâmbind: Din fericire, am o inimă largă. Schiță un gest rotund, care părea să exteriorizeze spațiul vast ocupat de sufletul său. Nu port pică nimănui. Nici chiar dușmanilor mei.

„Mincinos mai eşti, amice", reflectă Gorceakov, lăsând să i se oglindească pe chip sarcasmul.

— Când dumneavoastră, ruşii, veți avea nevoie de sprijinul meu, continuă Bismarck, am să vă întind o mână prietenească. În pofida palmei pe care a primit-o, Germania rămâne o mare putere. Sprijinul ei merită încă a fi prețuit. Mă tem de altfel că în curând îl veți solicita.

Lui Gorceakov nu-i plăcu întorsătura luată de conversația lor. Cu toată antipatia lui față de Bismarck, îşi zise că nu era înțelept să stăruiască a-şi afişa triumful. Adoptă un ton conciliant:

— Să lăsăm răstălmăcirile, prințe. Să dăm uitării episodul acesta trist şi să arătăm lumii că marele Reich german şi imperiul țarilor pot dirija cu fermitate destinele Europei. Nu glumesc deloc, Prințe! Există oare pe glob state în stare să egaleze forțele noastre reunite? Imperiul Otoman se clatină ca un om bolnav şi abia îşi mai trage sufletul. Franța, aflată în chinurile refacerii, nu mai e capabilă să joace un rol important în arena internațională. Austria a devenit o putere de mâna a doua. Anglia poate constitui o forță militară de temut numai

conjugându-şi eforturile cu ale unei mari puteri continentale. De celelalte state europene, americane sau asiatice, să nu mai vorbim. Sunt ca şi inexistente.

Bismarck îşi lovi mănuşile de palma mâinii stângi. Repetă cuvintele lui Gorceakov:

— Anglia poate constitui o forţă militară de temut numai conjugându-şi eforturile cu ale unei mari puteri continentale... Ai spus un mare adevăr, prinţe!

Rămâne de văzut spre cine va înclina Anglia. Spre Germania sau spre Rusia? Criza franco-germană rezolvându-se amiabil, dispar şi cauzele neînţelegerii dintre Anglia şi Germania. Bismarck lansă o săgeată: Nu ştiu însă dacă solidaritatea manifestată recent faţă de Rusia se va menţine şi în viitor. Prea multe interese vă despart! Să nu ne mai ascundem după deget, prinţe. Balcanii, care pentru noi nu valorează nici cât oasele unui soldat pomeranian, exercită faţă de dumneavoastră, ruşii, o putere de atracţie uşor de înţeles. Dar în Balcani au interese şi englezii, protectorii Turciei, au şi francezii, care au cochetat de-a lungul secolelor cu sultanii de la Constantinopole, au şi italienii, care n-au uitat Dalmaţia, are şi Austria, care şi-a axat expansiunea spre sud-est, au şi românii, şi sârbii, şi bulgarii, care-şi vor independenţa... O, prinţe, prinţe, cu câtă uşurinţă aţi lovit în Germania, singura putere europeană care v-ar fi putut sprijini în Balcani fără să vă ceară compensaţii.

Gorceakov îşi muşcă buzele:

— Trebuie stabilită o nouă ordine în sud-estul Europei!

— Am înţeles. Transformarea Balcanilor într-o zonă de influenţă rusească dacă pretenţiile dumneavoastră nu vor creşte între timp...

Gorceakov râse ironic:

— Să nu-mi pomeneşti, prinţe, de pretinsul testament al lui Petru cel Mare... Un om politic înzestrat cu bun-simţ nu poate crede asemenea baliverne.

Râse şi Bismarck, dezgolindu-şi dinţii îngălbeniţi de tutun sub franjurile mustăţii albe.

— În discuţii nu mă folosesc niciodată de argumente clădite pe fapte discutabile. Nu ştiu dacă testamentul pomenit de dumneata a existat sau nu. Ştiu însă că părintele actualului

țar, energicul și militărosul Nikolai I, a declarat: „Acolo unde drapelul țarului a fluturat o dată, nu va mai fi scoborât în vecii-vecilor!".

Gorceakov se scărpină după ureche:

— Se poate să fi spus așa ceva. Nu-mi mai amintesc.

— Germania n-ar avea nimic împotrivă dacă stindardul vostru ar cuprinde sub faldurile lui noi și întinse teritorii în Asia. Acolo, interesele noastre nu se vor ciocni niciodată.

Cancelarul rus își potrivi ochelarii pe nas.

— În schimb, ați dori o sporire a autorității germane în Europa, nu-i așa?

— Pe noi, prințe, ne avantajează permanentizarea actualului statu-quo.

— Scumpe prietene, n-am știut până acum că modestia este una dintre trăsăturile esențiale ale caracterului dumitale. Sunt plăcut surprins de această revelație...

— Modestia și corectitudinea, prințe. În chestiunea Orientului, Germania va juca rolul unui onest intermediar între marile puteri interesate.

— Dacă se va ivi din nou o chestiune a Orientului.

Bismarck izbucni în râs.

— Crezi, prințe, că ai de a face cu un copil? Cerneala de pe ziarele care comentează în fel și chip rosturile politice ale vizitei țarului și a dumitale la Berlin nu se va usca bine și chestiunea Orientului va răbufni cu violență.

Gorceakov îl privi cu nedisimulată admirație. Bismarck era totuși un adversar cu care merita să-ți încerci puterile. Îl întrebă:

— Prințe, este o profeție sau o afirmație bazată pe elemente concrete?

— Și una, și alta, dragul meu prieten. Și una, și alta...

Nu se scursese o lună de zile de la memorabila discuție dintre Bismarck și Gorceakov. Într-o dimineață din prima decadă a lunii iunie, Herbert Bismarck intră agitat în sufrageria în care cancelarul își lua micul dejun, înainte de a pleca la minister. Vânturând o gazetă prin aer, strigă înfierbântat:

— Ai avut dreptate, tată! Herțegovina a luat foc! Citește și dumneata!

Puse ziarul pe masă, sub ochii părintelui său. Acesta decupa tocmai miniaturala cupolă a unui ou fiert plasat într-un ouar de argint. Fără să-şi întrerupă ocupaţia, răspunse calm:

— N-am ochelarii la îndemână. Spune-mi tu ce scrie!

— Un convoi militar turc a fost atacat de localnici în apropiere de Mostar. După ce au izgonit escorta, creştinii au ridicat un mare număr de arme, dispărând apoi în munţi. În aceeaşi zi, un detaşament de jandarmi turci a fost încercuit şi lichidat până la ultimul om. Tulburări sunt semnalate şi în câteva localităţi din apropierea frontierei cu Austria.

Bismarck scoase cu linguriţa din oul descăpăţânat un gălbenuş apetisant, chihlimbariu, şi îl savură cu vădită plăcere.

— Ei, ce zici?, întrebă Herbert, uşor dezamăgit de impasibilitatea tatălui său.

Cancelarul lăsă linguriţa pe marginea farfuriei. Privind gânditor un punct în spaţiu, rosti domol:

— Turcii vor aplica represalii care nu vor face decât să înrăiască focarul. S-ar putea ca osmanlâii să izbutească a înăbuşi răzmeriţa, ceea ce nu cred. Dacă tulburările vor lua amploare, Rusia va interveni în favoarea creştinilor şi în sprijinul propriilor ei interese. Războiul cu turcii îi va măcina forţele. Franţa nu va putea acorda Constantinopolelui decât un neglijabil suport moral. Când trupele ruseşti vor fi angajate în Balcani, îi voi stârni pe englezi şi pe austrieci împotriva ţarului. Atunci, uraganul se va abate asupra Europei. În această lume cuprinsă de furtună, Germania va juca rolul de arbitru, iar la sfârşit va impune legea sa şi învinşilor, şi învingătorilor. Acum, timpul lucrează pentru noi. Nu ne rămâne decât să stăm deoparte şi să privim zvârcolelile combatanţilor. Vom interveni numai în momentul ales de noi. În viitor vom încuraja politica expansionistă a ruşilor. Îi voi asigura de adeziunea mea totală – desigur platonică – la acţiunea lor de dezmembrare a Turciei. Prin însăşi pasivitatea noastră faţă de acest conflict, vom pune paie peste foc. Paradoxal, nu-i aşa? Foarte curând, ţarul şi Gorceakov ne vor căuta prietenia. Şi eu am să-i susţin. Am să-i susţin aşa cum susţine frânghia pe spânzurat.

Server Paşa încercă să aţipească. Drumul lung şi greu îl istovise. Dar zguduiturile trăsurii care sălta prin hârtoape şi

zgomotul asurzitor făcut de șinele de fier ale roților pe bolovanii colțuroși nu-l lăsau să adoarmă. Se uită pe fereastra deschisă la peisajul sălbatic și își zise că povârnișurile repezi ale munților cu văi adânci, încălcite, justificau într-o oarecare măsură succesele insurgenților, mai toți localnici și deci buni cunoscători ai terenului. Dar aceasta era singura explicație a eșecurilor întâmpinate de trupele turcești?

Când fusese convocat de marele vizir, Mahmud Nedim Pașa, care-i anunțase învestirea în funcția de comisar imperial în Herțegovina, Server Pașa acceptase numirea, dar în sinea lui fusese tare nemulțumit. Cariera sa, indiscutabil strălucită, se depănase în posturi administrative și diplomatice. Fusese secretar de ambasadă la Viena și la Paris, însărcinat cu afaceri la St.-Petersburg, apoi subsecretar de stat la Ministerul Comerțului și mai târziu prefect al Constantinopolelui. Cândreglementarea dificultăților relative la Canalul de Suez impusese numirea unui priceput comisar imperial în Egipt, el, Server Pașa, fusese desemnat pentru acest post. Se achitase corect de sarcinile sale, ceea ce determinase Sublima Poartă să-l transfere comisar în Creta, unde izbucnise tocmai o răzmeriță sângeroasă, care făcuse să se clatine din temelii dominația turcă asupra insulei. După pacificarea Cretei, ascensiunea lui continuase. Ministru de externe, apoi ambasador la Paris și în cele din urmă ministru al lucrărilor publice.

În Creta dăduse rezultate bune, dar numai el știa câte eforturi îl costase sugrumarea răscoalei cretanilor violenți, neînduplecați, fanatici și mai ales dușmani de moarte ai turcilor. Devenea din ce în ce mai greu pentru osmanlâi să țină în frâu milioanele de ghiauri care începuseră să ridice capul. După ce se deprinsese cu comoditatea slujbelor administrative și diplomatice, lui Server Pașa îi părea tot mai greu să se readapteze vieții aspre de militar.

Știa că în Herțegovina va avea de întâmpinat mari greutăți. Predecesorul său, Derviș Pașa, își frânsese gâtul fiindcă nu fusese în stare să înăbușe insurecția ghiaurilor, care se întinsese, în mai puțin de cinci săptămâni, de-a lungul și de-a latul întregii provincii. Îl întrista nereușita lui Derviș Pașa, căci îl cunoștea de multă vreme ca pe un ostaș capabil, lucid și cu

multă inițiativă. Dacă un om pe măsura lui se dăduse peste cap, ce surprize îi va rezerva destinul succesorului?

Ca să ajungă la Mostar, cel mai scurt drum ar fi fost prin localitățile Niksici, Trebinje, Biljani și Stolatz. Dar Trebinje și regiunea înconjurătoare căzuseră în mâinile răsculaților. Astfel, fuseseră tăiate căile de comunicație ale turcilor cu Ragusa, cel mai important punct de aprovizionare de pe coasta Adriaticii. Acum era nevoit să cotească de la Niksici spre dreapta și, prin Gașko, să ajungă la Stolatz. Dar drumul acesta era îngrozitor de prost. Răsculații distruseseră și câteva poduri spre a stânjeni mișcările trupelor otomane. Selim Aga, șeful escortei, bun cunoscător al ținutului, îl prevenise că în curând va trebui să-și continue călătoria călare, deoarece trăsura va deveni inutilizabilă.

Server Pașa era indispus. Îl dureau capul și spinarea. Poate că îmbătrânise. Împlinise 54 de ani, o vârstă care nu putea fi numită matusalemică, dar care își cerea totuși drepturile. Începuse să se întunece. Prin satele pierdute în munți apăreau luminițe licărinde ca stelele. Lui Server Pașa nu-i plăcea regiunea, deși peisajele erau superbe. Ar fi preferat să se afle la Paris, în cabinetul somptuos al ambasadorului turc, decât să rătăcească pe drumurile nenorocite ale Herțegovinei. Aproape că regreta eficiența de care dăduse dovadă în Creta. Această frumoasă carte de vizită contribuise desigur în mare măsură la transferarea lui în Herțegovina.

Trecuseră de Rusovo și se apropiau de Niksici, unde Server Pașa avea de gând să doarmă douăsprezece ore, fără întrerupere. Deși era în iulie, se lăsase o răcoare plăcută. Dinspre munți bătea un vânticel care mătura colbul spre stânga drumului, spre satisfacția lui Server Pașa. Până atunci inhalase norii de praf, încăpățânați să însoțească trăsura. Generalul fusese ispitit să ordone escortei – care stârnea o trombă de pulbere înăbușitoare – să rămână în urmă, dar după ce judecase mai adânc, renunțase la acest gând. Fusese prevenit că drumurile nu erau sigure și că oricând ar fi putut deveni ținta unui atac dușman.

Moțăia, săltat pe pernele îmbrăcate în piele și atât de tari încât îi învinețiseră șezutul, când trăsura se opri brusc. Auzi zgomot de glasuri, apoi ropotul unor cai apropiindu-se în galop

de portieră. Fesul lui Selim Aga se ivi în cadrul ferestrei. În preajma lui se afla un tânăr ofițer turc, care, după câte își amintea generalul, nu făcea parte din escortă.

— Regret, Excelență, dar va trebui să ne întoarcem din drum. Un curier de la Cartierul General al Excelenței Sale Negib Pașa a venit în întâmpinarea noastră spre a ne aduce la cunoștință că orașul Niksici a fost ocupat de rebeli.

— Ce?, urlă Server Pașa.

Vestea îl izbise neplăcut, în primul rând, fiindcă nu mai avea unde să doarmă. Cât drum va mai trebui să parcurgă până la un popas cu posibilități de cartiruire convenabilă?

Curierul Abdul Aga îi repetă știrea, însoțind-o de amănunte. Insurgenții atacaseră prin surprindere localitatea, măcelărind un detașament de infanterie și capturând două tunuri cu muniția respectivă.

Server Pașa se trezise de-a binelea.

— Unde îl pot găsi pe Negib Pașa?

— La cartierul său general, Excelență.

— Condu-mă acolo!

— Mă tem că va trebui să mergeți călare. Vom folosi niște drumuri impracticabile pentru trăsuri.

Limbajul cântat al ofițerului îi enervă pe general.

— Bine, bine! Un cal!

Cu doar câteva minute mai târziu galopa pe urmele curierului-călăuză.

„Culmea ar fi să cad în vreo cursă!, reflectă furios Server Pașa. Ce straşnică lovitură ar fi pentru insurgenți dacă ar captura pe noul comisar imperial al Herțegovinei. Ar avea cu ce să se laude. Iar eu m-aș compromite în ochii mărimilor de la Constantinopole. Nu cred însă că aș apuca să-mi aflu mazilirea, căci mai înainte ar avea grijă ghiaurii să mă pună la zid".

Regreta că se lăsase antrenat în nesăbuita expediție nocturnă. Înțelept ar fi fost să se întoarcă, așa cum i se recomandase. La urma urmei, ar fi poposit undeva, pe marginea drumului, și ar fi dormit pe pernele trăsurii, învelit într-o pătură. Înjurând furios, își înfipse pintenii în pântecul calului, care necheză sporindu-și galopul.

Străbăteau un fel de canion despicat între doi pereți verticali, cu o dâră de cer stropit cu stele şerpuind pe deasupra. Caii îşi încetiniseră mersul, căci păşeau pe un aşternut nesigur de bolovani, iar potcoavele făceau mare zgomot.

După mai bine de două ore, cavalcada sosi la destinație. Cartierul general al lui Negib Paşa era instalat într-un sat cu case puține, părăsit de întreaga suflare bărbătească validă. Numai femeile şi bătrânele rămăseseră prin gospodării. Tratamentul suferit de ele nu părea să fi fost blând, judecând după vaietele care răzbăteau din câteva case.

Negib Paşa rămase foarte surprins de vizita consilierului imperial. Barba îi crescuse în neorânduială, căci în ultimele săptămâni nu avusese timp să se îngrijească de înfățişarea sa. Server Paşa se uită mustrător la ținuta neglijentă a generalului. Propria lui uniformă, deşi colbuită, cădea impecabil. Raportul pe care i-l prezentă Negib Paşa era însă atât de sumbru, încât uită de imperfecțiunile vestimentare ale generalului, spre a se adânci în analiza situației militare. Cunoştea încă de la Constantinopole dificultățile întâmpinate de trupele otomane, dar realitatea văzută la fața locului era mult mai tristă.

— Potrivit ordinelor Excelenței Sale Derviş Paşa, am atacat cordonul militar stabilit de insurgenți în jurul localității Bilek, urmând ca după îndeplinirea acestei misiuni să degajez garnizoana din Trebinje, de asemenea încercuită. Potrivit rapoartelor primite, Niksici nu era în primejdie de a fi ocupat de răsculați, care se îndreptau spre Trebinje. În ultimul moment şi-au schimbat obiectivul şi, profitând de faptul că trupele noastre din Niksici erau neîndestulătoare, l-au atacat şi ocupat prin surprindere.

Server Paşa nu mai ascultă restul explicațiilor. Era mâniat, fiindcă Negib Paşa se lăsase manevrat ca un începător de nişte rebeli ignoranți. Ruşinos! Ruşinos! Va trebui să preia personal conducerea operațiilor. Îl apuca groaza când se gândea la dificultățile care îl aşteptau la Mostar. Derviş Paşa se dovedise incapabil. Lipsa de coordonare dintre trupele comandate de generalii Negib, Husein, Ahmed-Hamzi Selim şi Sefket era manifestă. În asemenea condiții, nu-l mai surprindeau înfrângerile repetate ale otomanilor.

Comisarul imperial părăsi posomorât cartierul general al lui Negib Paşa. La Constantinopole primise instrucțiuni categorice: înăbuşirea insurecției în cel mai scurt timp, spre a răpi marilor puteri prilejul de a interveni. Or, constatările lui la fața locului erau mai mult decât pesimiste. De un succes imediat nici nu putea fi vorba. Observațiile sale, trunchiate desigur, duceau la o singură concluzie: trupele turceşti trebuiau întărite grabnic. Altfel, rezultatul campaniei de represiune era pus sub semnul întrebării.

La Mostar, unde Server Paşa ajunse după o dementă cursă călare – căci timpul scurt îl mâna de la spate – Derviş Paşa, umilit, trist, bolnav de supărare, dădu în primire succesorului său însemnele puterii.

— Ghiaurii de aici sunt draci, nu oameni. Apar şi dispar ca nălucile, dar nu înainte de a ne fi căsăpit mulți soldați. S-ar zice că nu ne batem cu oameni, ci cu vântul şi cu ploaia, cu noaptea şi cu zorile, cu apele şi cu munții. Căci moartea ne pândeşte de pretutindeni. Trupele noastre sunt insuficiente. Cu jumătăți de măsură, Server Paşa, nu se poate face nimic. Înalții demnitari din Constantinopole pretind minuni, darminuni nu se mai întâmplă în zilele noastre. Eu am dat greş. Îți urez să ai mai mult noroc decât mine. Dacă nu ți se vor da întăriri, mă îndoiesc însă că vei ajunge la vreun rezultat. Părăsesc Herțegovina scuturându-mi papucii de țărâna ei blestemată. Pentru mine se încheie acum cel mai urât capitol din viață. Ghiaurii ăştia păcătoşi au reuşit să-mi compromităcariera. Poți să fii sigur că după ce mă voi întoarce la Constantinopole voi fi trecut pe linie moartă. Marile eşecuri, ca şi succesele prea răsunătoare, nu îți sunt niciodată iertate.

Pe Server Paşa îl fulgeră un gând cumplit. Nu cumva duşmanii lui din capitală îl trimiseseră aici fiindcă ştiau că îşi va frânge aripile? Server Paşa – învinsul – va putea fi scos din competiții şi aruncat definitiv la gunoi.

Derviş Paşa salută, ducând mâna la inimă, la buze şi la frunte.

— Îți doresc, Server Paşa, să ai numai succese! Mă îndoiesc însă că urarea mea se va împlini. În păcătoşenia asta de țară şi norocul s-a ridicat împotriva noastră.

Comisarul imperial destituit părăsi încăperea, gârbovit nu atât de greutatea vârstei, cât de apăsarea nenorocirilor abătute asupra lui.

Server Paşa hotărî să ia măsuri energice şi pline de îndrăzneală. Norocul – îşi zise – favorizează pe temerari. Îndată după luarea oficială în primire a noului post – redusese ceremonia instalării la o simplă întâlnire de aclimatizare cu reprezentanţii autorităţilor otomane din Mostar – convocă pe ofiţerii săi de Stat-Major şi, în faţa unei hărţi desfăşurate pe un perete, analiză situaţia militară. Fronturile de luptă – dacă se putea vorbi de aşa ceva în încâlceala de operaţii tactice impuse de războiul de guerilă purtat de insurgenţi – indicate cu steguleţe roşii şi verzi, inspirau concluziile cele mai triste. La Dabar, la Nevesinje, în valea Narentei şi la Trebinje, rebelii izbutiseră să pună pe fugă garnizoanele turceşti şi să instaleze conducători administrativi aleşi dintre creştinii localnici. Detaşamentele turceşti din Drieno şi Ciarnia fuseseră împresurate. Rebelii blocaseră, de asemenea, Stolata şi Liubinje. Lipsa de provizii în aceste localităţi se făcea atât de acut simţită, încât capitularea garnizoanelor turceşti respective se putea produce dintr-un moment într-altul.

Server Paşa îşi mai aruncă o dată privirile asupra steguleţelor verzi şi roşii, proliferate pe întinsul hărţii Herţegovinei, apoi se adresă ofiţerilor de sub comanda sa:

— Domnilor, nu voi căuta responsabili pentru eşecurile de până acum. Pe viitor însă, nimeni să nu se aştepte la vreo îngăduinţă din partea mea. Voi înlătura pe toţi comandanţii care nu vor da rezultatele pretinse de mine. Predecesorul meu îmi vorbea dezamăgit de norocul potrivnic nouă. Se poate. Dar aceasta nu va îndulci rigorile mele faţă de acei ofiţeri care se vor dovedi nu numai nenorocoşi, ci şi incapabili. Cu scuze şi motivări nu se poate îndrepta situaţia. Vreau rezultate bune şi numai rezultate bune! Cine socoteşte că nu va putea corespunde exigenţelor mele severe, dar juste, să-mi spună deschis. Îl voi desărcina imediat de comandamentul său. Este preferabil pentru incapabili să se retragă de bunăvoie, decât să-şi încheie cariera în faţa Curţii Marţiale.

Ofiţerii îşi aruncară priviri furişe. Principiile profesate de noul comisar imperial nu prevesteau nimic bun. Socoteau

însă nedrept să li se atribuie lor în exclusivitate responsabilitatea eșecurilor de până acum, când printre cauzele acestora se puteau cita tot atât de bine armamentul învechit și echipamentul prost al trupelor, întârzierea achitării lefurilor și carențele subzistenței unităților militare angajate în luptă. Nu îndrăzniră a enunța verbal aceste argumente, deoarece erau convinși în sinea lor că și noul comisar imperial le cunoștea greutatea.

— Pe viitor, continuă Server Pașa, îmi propun să acționez pe două căi. Pe de o parte, voi lansa o proclamație, invitând populația insurgentă să depună armele în schimbul unor importante reforme politice. Pe de alta, ordon intensificarea operațiilor militare. De acum înainte trebuie să ne înfățișăm rebelilor întinzându-le prietenește mâna dreaptă, dar încleștând amenințător pumnul stâng, înmănușat în oțel. Puși în fața acestei alternative, vor lăsa – sper – bunul-simț să-i determine a alege o soluționare pacifică a actualei crize. Domnilor, un singur lucru este important de reținut: trebuie să punem capăt insurecției pe orice cale!

Conferința militară se prelungi până după miezul nopții. Ofițerii prezenți expuseră diferite ipoteze în legătură cu viitoarele operații militare.

Daud Pașa, șeful Statului-Major, își spuse cuvântul:

— Excelență, confuzia care dăinuie la ora actuală pe diferitele fronturi este cauzată de lipsa de logică pe care războiul de guerilă îl impune desfășurării operațiilor militare. Într-o campanie care angajează trupe regulate din ambele tabere, cu manevre și contramanevre în mare măsură previzibile, declanșarea unei ofensive bine gândite și exemplar executate are toate șansele să ducă la obținerea victoriei. În războiul de guerilă, elementul-surpriză domină. Focare insurecționale pot izbucni în orice moment în spatele propriilor noastrelinii, tăind căile de comunicații, împiedicând aprovizionarea, evacuarea răniților, circulația curierilor, în esență, posibilitatea coordonării armonioase a operațiilor militare. Aici, în Herțegovina, ne batem orbește. Primim lovituri de unde nu ne așteptăm, iar loviturile noastre cad de cele mai multe ori în gol.

Lui Server Pașa nu i se spunea nimic nou. În Creta avusese de a face cu o insurecție deosebit de primejdioasă, care

pusese în cumpănă păstrarea insulei în stăpânirea otomană. Reuşise să o înăbuşe în sânge. Va repurta şi aici acelaşi succes? Vecinătatea frontierelor Imperiului Austro-Ungar complica serios situaţia.

Când Server Paşa părăsi clădirea comandamentului militar din Mostar, spre a se înapoia la reşedinţa sa, domnea o beznă atât de adâncă, încât soldaţii care-i escortau trăsura se foloseau de torţe aprinse spre a lumina străzile oraşului. Comisarul imperial se simţea atât de obosit, încât aţipise cu bărbia în piept.

Deodată, o văpaie portocalie, orbitoare, lumină ca ziua peisajul citadin, iar câteva secunde mai târziu, o bubuitură asurzitoare, ca de sfârşit de lume, zgudui pământul, înspăimântând caii echipajului şi ai escortei.

Trezit din toropeală, Server Paşa bolborosi buimăcit:

— Ce-i? Ce s-a întâmplat?

— O explozie, Excelenţă!, rosti îngrijorat aghiotantul său, căpitanul Rüstem. În centrul oraşului!

Lui Server Paşa îi pierise somnul, cu atât mai mult cu cât bidiviii înhămaţi la trăsură, în agitaţia lor, cu puţin scăpaseră să nu o răstoarne. Vizitiul îi linişti anevoie. Cortegiul îşi continuă drumul în trap întins. Comisarul imperial îşi potrivi fesul care i se lăsase pe ochi şi se adânci în pernele banchetei.

Trăsura ieşi într-o piaţă a oraşului inundată de lumina purpurie a unor clădiri în flăcări. Oamenii alergau încolo şi încoace, străduindu-se să stingă focul.

Căpitanul se uită consternat pe geamul portierei pe care îl deschise. Un poliţist în uniformă se apropie în grabă de trăsură. Salută milităreşte pe comisarul imperial, care scosese capul afară. Era roşu ca un rac fiert.

— Excelenţă, îmi permiteţi să raportez! Reşedinţa Excelenţei Voastre a fost aruncată în aer! Vom căuta imediat o nouă locuinţă pentru Excelenţa Voastră.

Server Paşa ripostă ursuz:

— În noaptea asta am să dorm la comandament!

Înainte de a părăsi Mostarul, Derviş Paşa îi urase noroc. Avusese noroc, de bună seamă, de vreme ce zăbovise la conferinţă până după miezul nopţii. Dacă s-ar fi înapoiat mai

devreme la locuința ce i se rezervase, acum ar fi zăcut sfâșiat de explozie sub ruinele casei calcinate.

— La comandament!, porunci vizitiului.

Calvarul lui Server Pașa abia începuse. Apelul său către insurgenți nu rămase fără ecou. Află astfel prin iscoade că unele căpetenii ale rebelilor hotărâseră să se întâlnească undeva, în apropiere de Trebinje, spre a discuta propunerile comisarului imperial, ceea ce duse la o întrerupere a operațiilor de guerilă. Încercările lui de a obține precizări asupra locului reuniunii – în vederea organizării unui detașament de comando însărcinat să-i captureze pe participanții la reuniune – rămaseră infructuoase. Profitând de acalmia instalată pe fronturile de luptă, ordonă lui Husein Pașa să lanseze un atac nocturn prin surprindere asupra localității Trebinje. Politica mâinii întinse și a pumnului înmănușat în fier își găsea astfel pentru întâia dată aplicarea. Manevra lui Husein Pașa fu încununată de succes. Lipsiți de comandanții lor, aflați la consfătuire, rebelii care ocupau orașul fură dați peste cap și siliți să se retragă pe înălțimile înconjurătoare.

Server Pașa află ceva mai târziu că întrunirea căpeteniilor avusese loc la Mănăstirea Kossierovo, de pe râul Trebnitz, situată nu departe de Trebinje. Pentru detașamentul lui Husein ar fi fost o jucărie că captureze mănăstirea. Dar ocazia era pierdută.

Noul comisar imperial se grăbi să trimită la Constantinopole un curier purtător al unui comunicat de război cuprinzând relatarea succesului de la Trebinje. Foștii lui colegi din guvern, care voiseră să-l piardă, aveau să constate că Server Pașa nu era plămădit din același aluat ca molâul Derviș Pașa.

Dar înseninarea fu de scurtă durată. În vreme ce inspecta o unitate militară din garnizoana Mostar, îi ajunseră la cunoștință, una după alta, două vești urâte. Curierul – un căpitan de infanterie – și escorta sa căzuseră într-o ambuscadă. Pe de altă parte, căpeteniile întrunite la Kossierovo, socotindu-se înșelate de Husein Pașa, care lovise în cursul a ceea ce socotiseră ei o întrerupere bilaterală a focului, reluaseră aprig operațiile de guerilă. În seara aceleiași zile, Server Pașa scăpă teafăr după o tentativă de atentat săvârșităîmpotriva lui pe o

stradă din Mostar. Agresorul reuşi să se facă nevăzut după o urmărire epică pe ulițele târgului, grație – desigur – complicității creştinilor localnici.

Comisarul imperial ordonă represalii exemplare. Cinci fruntaşi ai ghiaurilor fură executați prin împuşcare în piața publică. Riposta nu se făcu aşteptată. O patrulă alcătuită din patru soldați turci, comandați de un gradat, fu exterminată după un violent schimb de împuşcături în fața primăriei oraşului. Făptaşii dispărură şi de data aceasta. Represaliile pornite de o parte şi de alta se înăspriră, sporindu-şi nu numai frecvența, dar şi victimele.

Sever Paşa încercă să forțeze nota, poruncind lui Negib Paşa să organizeze o vastă operație de curățire a regiunii de la nord de Stolatz. Coloana principală de trupe otomane căzu într-o ambuscadă, suferind – după o luptă grea – pierderi cumplite. Supraviețuitorii turci, în cap cu nefericitul general scăpat ca prin minune din grindina de gloanțe dușmane, reuşiră să se salveze refugiindu-se pe pozițiile ocupate de Husein Paşa.

Speranțele lui Sever Paşa de a pune rapid capăt răzmeriței se spulberau. Circa zece mii de insurgenți herțegovieni înarmați rudimentar, dar animați de o neobosită sete de libertate, înfruntau cu dârzenie incredibilă zeci de batalioane turceşti, numeroase escadroane şi baterii de artilerie, la care se adăugau unități de jandarmi şi de başibuzuci, provocându-le uriaşe pierderi umane şi materiale, măcinându-le aşa cum sunt măcinate grăunțele între pietrele de moară.

Server Paşa era un fatalist. La Mostar îl fulgeră prima dată teama că, pe mosorul destinului, firul succeselor lui ajunsese la capăt. În Creta nu-l copleşise niciodată disperarea, deşi trecuse prin momente poate şi mai grele decât aici, în Herțegovina. Vârsta înaintată să-i fi tăiat elanul? Cert este că în mijlocul acestei lumi ostile, pe care trebuia, dar nu era în stare să o supună, se simți pentru prima oară bătrân. Sentimentul acesta de neputință crescândă pe tărâm profesional îi crea acelaşi îngrozitor gol sufletesc pe care i-l provocase – odată cu îngrămădirea ireversibilă a anilor – începutul pierderii virilității.

Doctorul Edgar Huret, directorul maternității din spitalul Cahin, intră vijelios în spălătorul rezervat corpului medical.

Spectacolul oferit de un grup de zece studenți care-și frecau mâinile cu săpun, sub supravegherea internului Ambrosii Sablić, îl umplu de mânie.

— Ce căutați în spălătorul rezervat medicilor? Cine v-a autorizat să folosiți săpunul și prosoapele spitalului?

Studenții încremeniră, rămânând în aer cu mâinile săpunite. Doctorul se întoarse spre intern.

— Domnule Sablić, cunoști rânduielile din acest spital? Cum de le-ai permis tinerilor să intre aici?

Sablić, care tocmai își ștergea mâinile cu un prosop, replică liniștit:

— Studenții vin din sala de disecție, domnule director. Au studiat cadavrul unei lăuze răpuse de febră puerperală.

— Ei și?

— Acum au în program vizitarea saloanelor cu lăuze, sub îndrumarea domnului doctor Lucas-Championière.

— Și ce-i cu asta?

— Domnul doctor Lucas-Championière a interzis studenților care vin din sălile de disecție să intre în maternitate mai înainte de a se spăla bine pe mâini și de a-și curăța unghiile cu peria.

— Stupid! Cadavrele sunt curate! Curate ca pământul, ca apa și ca focul! Domnilor studenți, terminați cu spălatul! Altă dată să nu vă mai prind aici! Costul săpunului și al apei voi avea grijă să-l pun în contul doctorului Lucas-Championière. Iar dumneata, domnule intern, să vii cu mine.

— Cu studenții ce fac?

— Crezi că nu sunt în stare să umble și singuri? După toate aparențele, sunt de mult înțărcați!

Fornăind, ieși din spălător urmat de Sablić. Era atât de furios, încât părea că scoate fum pe nări. Mergea grăbit, săltându-și abdomenul și legănându-și gușa rozalie, revărsată peste gulerul înalt, scrobit. Părul, adus cu artă peste chelie, începuse să se zburlească. Doctorul Huret arăta ca un arici pus pe harță.

Străbătu câteva culoare, salutat cu respect și teamă de infirmiere și de medicii mai tineri întâlniți în drum.

— Unde e doctorul Championière?, întrebă pe o soră.

— În salonul trei, domnule director. Ajuns în fața ușii salonului, Huret se opri.

— Poftește-l aici pe doctorul Championière!, porunci lui Sablić.

Câteva clipe mai târziu, Lucas-Championière ieși din salon, precedându-l pe intern. Era calm, deși își închipuia ce avea să urmeze. Sablić avusese grijă să-l prevină.

— Domnule director, nu are rost să vă pierdeți cumpătul. Săpunul folosit de studenți, periuțele de unghii și tuburile cu pastă de dinți sunt cumpărate de mine.

Obrajii directorului se făcură plumburii.

— Domnule doctor, ți-am pus în vedere de repetate ori că îți este interzis să introduci în maternitatea condusă de mine practici contrarii rânduielilor medicale astăzi în vigoare. Îmi este indiferent că săpunul și pasta sunt cumpărate de dumneata. Resping însă cu hotărâre niște inovații lipsite de orice rațiune.

— Domnule director, nu este vorba de o inovație personală, ci de măsuri profilactice adoptate recent de somitățile medicinii. Am studiat teoriile doctorului chirurg Lister și am urmărit efectul antisepsiei aplicate riguros în spitalul său. I-am ascultat conferințele la universitatea din Glasgow...

— Lister și toți șarlatanii de teapa lui caută doar să-și facă reclamă.

Lucas Championière se străduí să-și strunească nervii.

— Domnule director, doctorul Lister nu este un șarlatan. Pansamentele, tifonul, catgutul, instrumentele chirurgicale dezinfectate cu acid fenic și mai ales pulverizările fenicate abundente folosite de ei au dus la rezultate operatorii uluitoare. Mortalitatea pacienților tratați în secția lui a scăzut de la 60 la 15 la sută.

— Prostii! Știu eu cum se întocmesc statisticile!

Championière simți că i se urcă sângele în cap. Huret era un obtuz înrăit. Încerca o furie bolnăvicioasă împotriva a tot ce era nou.

— Domnule director, și în secția mea procentul de mortalitate este în scădere. De ce? Am aplicat prescripțiile profesorului Lister.

— Baliverne!

Champonière nu se mai putu abține. Izbucni exasperat:

— Nu înțelegi, domnule doctor Huret, că studenții care vin de la morga spitalului, unde au efectuat disecții asupra femeilor moarte de febră puerperală, și intră în saloanele cu lăuze, fără să se fi spălat, răspândesc infecția? Și moartea?

— Champonière, nu e nevoie să strigi la mine!

— Cum să te fac atunci să înțelegi, domnule director, că prin piedicile puse ucizi cu bună știință lăuze nevinovate, care așteaptă de la noi viața, nu moartea!

— Atitudinea dumitale este incalificabilă, Champonière!, zbieră directorul, fără să-i pese că tulbura liniștea. Dacă nu încetezi cu panglicăriile pseudomedicale, voi lua măsuri să fii îndepărtat din acest spital. Bagă de seamă! Sunt capabil să o fac! Îi întoarse spatele și se îndepărtă gesticulând. Își agita brațele, rotindu-le ca o moară de vânt.

Doctorul Champonière își trecu mâna prin păr. Exclamă suspinând:

— Nimic nu este mai cumplit, Sablić, decât ignoranța agresivă! Du-te și adu-i pe studenți. Sper că s-au spălat bine pe mâini...

La sfârșitul aceleiași săptămâni, având o zi liberă, Sablić hotărî să treacă pe la locuința pe care o ocupa laolaltă cu ceilalți patru colegi ai săi – frații Stancev, Aleksandr Kristić și Florin Beldie – în imobilul din Rue Visconti. Păstraseră mansarda aceea insalubră, deși ar fi putut renunța la ea, deoarece studenților din ultimul an care-și făceau stagiul de interni li se asigura cazarea la spital.

Dar *madame* Emilie Durand, cârnățăreasa, nu se mai putea lipsi de prezența frumosului sârb și a prietenilor lui. Ea le furniza banii pentru chirie, pe care studenții îi vărsau în mâinile lui Modeste Durand, foarte încântat că își păstra locatarii. Desigur, nu-i deranja să aibă un *pied-à-terre* în oraș. La spital nu-și puteau aduce prietenele de ocazie, iar legăturile sentimentale cu surorile, gata oricând să se ofere tinerilor interni în speranța unei eventuale căsătorii, nu îi ispiteau deloc.

Când să intre în clădire, se auzi strigat de *madame* Emilie, apărută în pragul prăvăliei.

— Ce se întâmplă cu domnul Kristić?, îl întrebă cu reproș în glas. N-a mai dat pe aici de trei săptămâni.

Era tristă, descumpănită. Continuă, furnizând un pretext ieftin:

— Voiam să-i dau banii de chirie pentru luna viitoare. Ştii, domnul Durand a devenit foarte exigent. Eh, criza!

Ochii cârnăţăresei se umeziră. Un suspin adânc făcu să i se umple ca un cimpoi pieptul amplu, întemniţat în bluza de mătase înflorată. Zâmbi sfios:

— Dacă rămâi la noapte aici, ai putea să treci dumneata să iei banii.

Sablić ştia ce avea să i se ceară în schimb. Acum însă, lui nu-i ardea de aşa ceva.

— Nu ştiu dacă am să pot rămâne diseară acasă. Dar dacă vine Aleksandr, îl trimit negreşit la dumneata.

Salută cu răceală şi intră în coridorul clădirii urmărit de privirile triste ale cârnăţăresei. Ajuns sus, Sablić deschise toate ferestrele, fiindcă mansarda se încinsese ca un cuptor. Dar şi curentul de aer era atât de fierbinte, încât îşi dezbrăcă haina, cămaşa şi după ce rămase pe jumătate gol se întinse pe canapeaua desfundată care-i servea drept pat. Îl obseda scena penibilă dintre doctorii Huret şi Championière. Cu o zi înainte murise sub ochii lui o lăuză îngrijită în secţia doctorului Rinaldi, prieten al directorului maternităţii. Nu putea uita cumplita agonie a femeii, care se zbuciuma scăldată în sudori şi sfâşiată de dureri atroce. Aceeaşi febră puerperală, care secera recoltă grea de victime an de an. Îmbrăţişase, ca şi tatăl său, cariera medicală, spre a-i ajuta pe oameni să înfrângă suferinţele, să se bucure de viaţă. Agonia lăuzei, la care asistase neputincios, îl zguduise sufleteşte. Înainte de a afla de la doctorul Championière proprietăţile miraculoase ale antisepsiei, socotea febra puerperală o fatalitate. Faţă de loviturile ei capricioase, nu existau mijloace de apărare. După ce Championière îi vorbise cu însufleţire despre perspectivele minunate deschise de doctorul Lister celor suferinzi, începuse să vadă lucrurile într-o altă lumină. Lister furniza medicilor o nouă armă în lupta împotriva morţii. Poate că această armă era încă imperfectă, dar nimic nu trebuia precupeţit pentru a face din ea un mijloc eficient pentru combaterea bolilor. Auzi zgomotul unei chei învârtite în uşa de la intrare şi glasul lui Aleksandr Kristić.

— Ce-i cu tine, bătrâne? Nu ești în apele tale!

Sablić îi istorisi întâmplarea de la spital, criticând acerb modul în care unii discipoli ai lui Esculap își îndeplinesc îndatoririle profesionale.

— Doctorii Champonière și Huret sunt mai opuși decât cei doi poli ai pământului. Huret mă face uneori să simt un mare dezgust pentru cariera medicală. Din fericire,Champonière repară tot ce strică Huret. Deunăzi, ne vorbea nouă, internilor, despre condițiile sanitare mizerabile din armata franceză. Serviciul sănătății este ca și inexistent. Pentru îngrijirea celor 6.000 de soldați francezi răniți în bătălia de la Soâferino fuseseră afectați doar doi medici. În timpul războiului din 1870, intervențiile chirurgicale se făceau în condiții îngrozitoare. O amputare echivala cu o condamnare la moarte. Toate rănile supurau, iar septicemia se instala cu întreg cortegiul ei de fenomene nenorocite, culminând cu moartea pacienților. Champonière, care a asistat la această hecatombă, îmi spunea că chirurgii se temeau să mai opereze. Erau pur și simplu incapabili să stăvilească infecția purulentă. Unii cunoșteau teoriile lui Lister, referitoare la germenii nocivi din aer, dar refuzau să le dea crezare. Puneau, ca și Huret, antisepsia în rândul șarlataniilor.

— Am auzit că un chimist, Louis Pasteur, membru al Academiei de Medicină, se ocupă de această chestiune. Deocamdată, rezultatele obținute n-ar fi concludente, replică Kristić.

— Retrograzii din medicină nu vor admite că au greșit nici după ce vor fi puși în fața unor probe axiomatice.

Sablić nu răspunse. Tăcerea se așternu în mansarda supraîncălzită. De jos, din stradă, se auzi zgomotul unei trăsuri și trapul cailor pe caldarâm.

— Ai adormit?, întrebă sârbul.

—Nu. N-am adormit. Mă gândeam la ororile din Herțegovina. La condițiile nenorocite de îngrijire a răniților din tabăra noastră. Medicii sunt puțini, medicamentele lipsesc...

— Cazurile de cangrenă trebuie să fie extrem de frecvente.

— Ferească Dumnezeu Bosnia de prăpădul abătut asupra Herțegovinei.

Urmă iarăşi o pauză.

— Te caută cârnăţăreasa!, spuse Sablić, atacând altă ordine de idei.

Voia să-şi şteargă din minte scenele sumbre, inspirate de chinurile creştinilor din Herţegovina, încleştaţi într-o luptă neegală cu turcii.

— M-a văzut când urcam la mansardă cu o midinetă.

— Şi?

— N-a îndrăznit să-mi spună nimic, fiindcă în prăvălie se afla şi *monsieur* Durand. Omul ăsta e cumsecade. Îmi făcea şmecher semn cu ochiul.

— Cumsecade? Ne-a jumulit ca pe gâşte.

— În schimb, acum stăm pe gratis.

Prinseră un zgomot de paşi urcând în grabă scările. Uşa se deschise şi Florin Beldie irupse în încăpere.

— Bine că am dat de tine. Ambrosii, se adresă gâfâind lui Sablić. Te-am căutat la spital, dar mi-au spus de acolo că ai zi liberă. Îţi aduc o veste! Şi în Bosnia au izbucnit tulburări!

Sablić sări în picioare.

— Ce spui?

— Situaţia turcilor este atât de grea, încât guvernatorul Bosniei a fost înlocuit cu Reuf Paşa.

— Se spune că Reuf Paşa este un sadic, interveni Kristić.

Sablić începu să se plimbe prin cameră, frământându-şi surescitat mâinile. Deodată se opri din mers.

— Băieţi, mă înapoiez imediat în ţară, la mine acasă.

Kristić se ridică într-un cot.

— Ce, ai înnebunit? Vrei să pierzi internatul? Să-ţi compromiţi examenul de diplomă?

— Dacă s-au răsculat şi bosniacii, înseamnă că rostul meu este acolo. Răniţii au nevoie de îngrijiri medicale.

— Medic fără diplomă? Cine are să te ia în serios?, stărui sârbul.

— Mă vor lua în serios când vor vedea cum îi voi îngriji pe răniţi. Am să aplic teoriile lui Lister.

Beldie puse mâna pe umărul bosniacului.

— Te înţeleg, Ambrosii!

Kristić suspină.

— Și eu îți dau dreptate, Ambrosii! Dar nu pot accepta cu inimă ușoară să te văd târât în luptele sângeroase de acolo. Poate că te vom urma și noi.

— Fără diplome?, surâse Sablić.

— Țara are nevoie de oameni capabili să se bată, nu de petice de hârtie.

— Știm destulă medicină ca să fim de folos răniților. Când ai de gând să pleci, Ambrosii?

— Vând ceva boarfe, ca să-mi fac rost de bani pentru drum, apoi ridic pălăria și-i spun Senei: „Te las cu bine, doamnă! Sper să ne revedem în vremuri mai bune!".

— Nu te preocupa de bani!, spuse Kristić. Suntem și noi pe aici!

— Atunci, mâine plec.

— Crezi că turcii au să te lase să intri în Bosnia?

— Găsesc eu o cale.

— Dumnezeu să te ajute, Ambrosii!, spuse Kristić.

Bosniacul râse.

— Șmecherule, ai scăpat de un concurent la grațiile cârnățăresei.

— Haidem să bem câte un pahar cu vin în cinstea lui Ambrosii! Eu fac tratație!, se oferi Beldie.

— Să-i luăm cu noi și pe frații Stancev, propuse Kristić.

— Numai să le dea drumul de la spital, zise Beldie.

— Spitalele au și garduri, adăugă Sablić. Iar, la nevoie, gardurile pot fi sărite. La drum, băieți!

Lui Aleksii Kostov i se cuibărise frica în suflet și îi sugea vlaga, așa cum se cuibărește căpușa în lâna oii și-i suge sângele. Avea o casă arătoasă în Batak, vite zdravene și pământ destul. Ar fi putut trăi în liniște, fără să-i pese de ziua de mâine. Dar lui Aleksii Kostov îi era frică nu numai de ziua de mâine, ci și de cea de azi sau de ieri. Era bine văzut de Sait Kudret, șeful secției de jandarmi din comună. Ori de câte ori îl întâlnea, ofițerul îi zâmbea binevoitor și îl bătea prietenește pe umăr, exclamând în auzul tuturor: „Om de nădejde este Aleksii Kostov! Aferim, bre!". Bașibuzucii și mai ales cerkezii oploșiți în Batak, după ce rușii îi izgoniseră din țara lor de baștină, stăteau cu el la taifas în jurul unei mese din cârciuma

din sat. Şi cum başibuzucii şi cerkezii făceau ca vremea să fie senină sau mohorâtă, după cum le era şi lor cheful, Kostov ar fi trebuit să se simtă tare bine, fiindcă nu era puţin lucru să fii privit cu simpatie de mahomedanii care-i socoteau pe bulgari nişte paria, buni doar să trudească pentru stăpânii lor islamici. Dar pe Kostov îl strângea în chingi frica, îi era frică, deşi judecătorul, muezinul şi beiul, latifundiarul satului, nu i-ar fi refuzat nicio favoare. Frica îi strecura fiori de gheaţă de-a lungul şirei spinării, tăindu-i respiraţia, făcându-l să se trezească noaptea scăldat în sudori reci.

Spaima aceasta cumplită îl urmărea ziua şi noaptea, în somn şi în stare de veghe, în mijlocul lumii şi în singurătatea odăii sale cu drugi de fier la ferestre.

Lui Kostov îi era frică de bulgarii lui. Îi era atât de frică, încât în mai puţin de doi ani îi albise părul ca la un moşneag, deşi la vârsta lui ar fi trebuit să spargă piatra cu pumnul.

Tragedia sa începuse cu doi ani în urmă. Pentru câţiva pumni de arginţi, vânduse turcilor pe un bulgar de-al său, pe nume Levski. Levski fusese căpetenia bulgarilor patrioţi intraţi în luptă cu veneticii stăpâni ai ţării lor, pentru a redobândi libertatea de care se bucuraseră odinioară, când ţara lor avea la cârmă bulgari dreptcredincioşi, nu renegaţi, ca acum.

Kostov îşi blestema ceasul când se lăsase ispitit de premiul pus de turci pe capul lui Levski şi pe al prietenului şi camaradului său de luptă Dimitrii Obhti. Poate că n-ar fi făcut acest pas dacă nu l-ar fi împins de la spate nevastă-sa, o femeie zdravănă, bărbătoasă, însetată de bani.

Pentru bulgari, Levski devenise un erou naţional. Ani de zile cutreierase deghizat ţara lui, căzută sub stăpânirea străină, îndemnându-şi compatrioţii să se organizeze în comitete, care – la momentul potrivit – să ridice steagul revoltei împotriva turcilor. Tot Levski organizase o reţea subterană, alcătuită din oameni de nădejde, care aveau sarcina să-i ajute pe bulgarii urmăriţi de autorităţile otomane să treacă Dunărea în România, unde erau feriţi de urgie.

Când umbla pe ulicele satului, Kostov simţea în ceafă arsura privirilor care-l urmăreau răzbunătoare De când Levski pierise spânzurat de turci, niciun bulgar nu-i mai dăduse mâna,

niciun bulgar nu-i mai călcase pragul, niciun bulgar nu-l mai privise în ochi. Cei cu care se încrucișa pe drum priveau peste capul lui, ca și când el nici n-ar fi existat, ca și când moartea l-ar fi despărțit de cei vii.

Kostov ar fi fugit poate din satul lui și ar fi încercat să se topească în lumea largă, dacă nevastă-sa, Arghira, nu i-ar fi înfruntat dârză: „Unde vrei să te duci? Cu ce-ai să trăiești prin străini? Aici te-ai născut, aici trebuie să rămâi! Afară de asta, toată agoniseala noastră aici se află! Ce-ți pasă de neghiobii care te dușmănesc? Tu ești cu stăpânii, cu puterea! Ei sunt numai cu sărăcia, cu deznădejdea, cu ura lor neputincioasă!".

Dar avuția durată din vânzarea unui om de același neam îi adusese, pe lângă belșugul mult visat, atâta ură și atâtea umilințe, încât i se răscolea tot veninul din ficat. Copiii de pe stradă aruncau cu pietre după el. Jandarmii turci trăgeau la răspundere pe părinți, punându-i să plătească amenzi grele. Pedepsele nu stăviliseră avântul copiilor, care-l sâcâiau în alte chipuri. Ascunși pe după garduri, trăgeau cu praștiile înpăsăretul din curtea lui Kostov, spre furia Arghirei, care-i blestema cumplit. Când Kostov își înhăma caii la căruță spre a pleca la drum, aceiași copii ocheau cu praștia în crupele bidiviilor, care țâșneau din loc și o luau razna fără conducător, izbind căruța de toate gardurile până o sfărâmau. Kostov știa că tot copiii dădeau foc la stogurile lui de fân ori de câte ori pândarii se aflau în alt capăt al tarlalelor.

La cârciumă nu se mai ducea, fiindcă în afara patronului bulgar, care schimba cu el câteva cuvinte zgârcite, în legătură numai cu comanda care i se făcea, Kostov nu vedea decât cefi și spinări întoarse ostentativ. Dar la cafeneaua din mijlocul satului, frecventată numai de turci, era primit cu mare bucurie. Stăpânul prăvăliei, Ali, un musulman habotnic, originar din Brussa, îl îmbrățișa ca pe un frate și îl cinstea cu câte o cafea gingirlie.

Dar cea mai îngrozitoare umilință o îndurase Kostov la biserica din sat, după ce se aflase că el fusese vânzătorul lui Levski. Când îl văzuse intrând în lăcașul sfânt, părintele Anghel Stancev întrerupsese citirea Evangheliei și, spre nedumerirea enoriașilor, începuse slujba morților, după tot tipicul, pentru

răposatul Aleksii Kostov, care stătea lângă iconostas, teafăr şi plesnind de sănătate. Învinețit de ciudă, dar şi cuprins de înfricoşare, Kostov se îndreptase spre ieşire, printre creştinii care se dădeau la o parte din calea lui ca şi când s-ar fi temut să nu se molipsească de ciumă. Când păşise pragul auzise din urmă glasul preotului, care răsuna atât de cavernos încât s-ar fi zis că se ridica din adâncurile pământului, afurisindu-l pe el şi pe toți ai lui, din tată în fiu, până ce neamul Kostovilor se va stinge urât de întreaga suflare bulgărească.

Aleksii fugise ca şi când l-ar fi izgonit o haită de lupi. Nu se oprise decât la secția de jandarmi. Ofițerul turc îi ascultase cu gravitate păsul, apoi ordonase unui subofițer să ia patru oameni şi să-l ridice din biserică pe preotul Stancev.

— Am să-l răspopesc eu pe bărbosul ăsta pentru purtarea lui duşmănoasă față de orânduirea turcească!

Arestarea preotului făcuse mare vâlvă. Enoriaşii îi huiduiseră pe jandarmii turci, şi dacă nu trecuseră la violențe, aceasta se datora bătrânului prelat care-i îndemnase să-şi păstreze calmul, spre a nu oferi prilej autorităților otomane să treacă la represalii, dând apă la moară lui Kostov şi protectorilor lui. O delegație a comitetului eparhial plecase la Constantinopole spre a se plânge mitropolitului Antim, exarhul bisericii autonome bulgare.

Înaltul prelat se înfățişase personal la Sublima Poartă, solicitând eliberarea preotului. Marele vizir, informat pe cale administrativă de agitația stârnită în sânul populației bulgare din Batak, se înfățişase sultanului Abdul Aziz spre a-i raporta cele întâmplate. Padişahul, care încredințase de curând administrația Bisericii bulgare mitropolitului Antim în exclusivitate, deoarece socotise că în acest chip şi-i va apropia pe bulgari, dăduse dezlegarea cuvenită. Spre marea bucurie a populației creştine din Batak, preotul Anghel Stancev fusese eliberat şi repus în drepturi. În acelaşi timp fusese povățuit ca pe viitor să se poarte frumos față de Aleksii Kostov, prietenul şi protejatul autorităților turceşti.

Hasim Paşa, guvernatorul general al vilaietului Tuna – zis şi al Dunării – dăduse porunci straşnice ca Aleksii Kostov să fie ferit de orice neplăceri. Înțelegea astfel să răsplătească serviciile ghiaurului care, denunțându-l pe Levski, îngăduise

autorităților otomane nu numai să captureze și să execute pe șeful mișcării de eliberare a bulgarilor, ci să și smulgă prin tortură mărturisirile lui Dimitrii Obhti, ce duseseră la capturarea a optzeci de căpetenii bulgare dușmănoase stăpânirii otomane. În cursul cercetărilor reieșise că Levski și partizanii lui pregătiseră o insurecție, care datorită lui Kostov, fusese înăbușită în față.

Eliberarea preotului Stancev fusese o grea lovitură morală pentru Aleksii și în același timp un motiv de îngrijorare pentru viitor, căci dădea o primă de încurajare dușmanilor săi declarați ori ascunși.

Trecuseră doi ani de la spânzurarea lui Levski. Kostov îl văzuse atârnând în laț, cu mâinile legate la spate și cu capul acoperit de o glugă neagră. Trupul lipsit de viață se legăna încet, ca limba unui pendul. Impresionat, Kostov zdrobise pendulul din locuința sa, o piesă foarte scumpă, cumpărată de la Rusciuc cu arginții trădării.

Ziua și-o petrecea mai mult în casă. Avea acum destui bani să plătească oameni – mai toți venetici – care să-i muncească pământul și să-i îngrijească vitele. Dacă n-ar fi avut-o pe Arghira, averea lui s-ar fi dus de râpă, căci lupta luităcută cu strigoii nu-i mai dădea timp să se ocupe și de treburile gospodăriei. Arghira, în schimb, se învârtea ca argintul viu. Spre deosebire de Aleksii, torturat noaptea de coșmaruri, nevastă-sa dormea ca un prunc, căci conștiința ei nu mai avea puterea să stea trează. Ziua muncea mai cu temei decât trei bărbați la un loc, așa că înserarea o găsea vlăguită, dar în culmea fericirii, fiindcă buna ei stare cunoștea o înflorire fără seamăn în trecutul familiei.

— De ce nu te faci călugăr, Aleksii Kostov?, îl mustra Arghira. Stai încuiat în casă ca un schimnic în chilie. Oamenii au să spună că au izbutit să-ți bage frica în suflet.

— Mai lasă-mă și tu, femeie, cu vorbele astea! De ei să-mi fie frică?

— Asta mă întreb și eu! Turcii îți sunt prieteni. Te apără de toți păcătoșii care ne râvnesc bunăstarea. Ți-au dat și bani mulți! Ce mai vrei?....

— Nu mai vreau nimic...

— Mai scoate şi tu nasul afară din casă! Du-te şi te plimbă, să vadă lumea ce ţoale frumoase ai! Să se uite cu ochii cât cepele la caii tăi!

— Bine, bine!, răspundea Kostov, sătul de cicălelile ei şi măcinat de propria lui spaimă.

Ieşea din casă numai în plină zi şi doar prin locuriumblate. Când se afla printre bulgari, ochii lui căutau cudisperare fesul vreunui turc, pe care să-l cheme în ajutor în cazul că ar fi fost atacat de compatrioţii săi. Îl obseda groaza că va fi ucis la înghesuială, că va simţi între coaste arsura împunsăturii unui pumnal, că îşi va da sufletul prăvălit în ţărână, fără să i se întindă o mână de ajutor.

De când venise vara, dormea cu geamurile deschise, căci nu-i plăcea căldura. Dar pusese la ferestre drugi de fier care să-l ferească de hoţi sau de ucigaşi. Din când în când îşi număra monedele de aur ascunse într-un vas de lut sub un strat gros de făină. Arghira urmărea atunci avidă jocul pieselor strălucitoare printre degetele lui scurte şi bătătorite. Amândoi preţuiau cu atât mai mult proaspătul lor belşug cu cât înainte vreme trăiseră în mare sărăcie.

— De ce te tot frământi, omule?, îl întreba Arghira, iritată de suspinele şi văicărelile lui. Ce-ţi lipseşte? Tocmai acum, când am făcut cheag, plângi de parcă ţi-ar fi murit toate neamurile. Ar trebui să te bucuri, fiindcă avem bani pentru a ne înzestra fetele, băiatul, şi să ne mai rămână şi nouă destui!

De câteva zile, Arghira îşi mutase patul în odaia de musafiri, fiindcă nu se mai putea odihni alături de Aleksii, care gemea şi se zvârcolea în somn. Aleksii resimţise dezertarea ei, nu fiindcă i-ar mai fi păstrat vreun rest de afecţiune, ci pentru că era lăsat singur cu tenebrele şi cu strigoii lui...

Ca şi în fiecare seară înainte de culcare, Kostov verifică uşile dacă sunt încuiate şi ferestrele dacă sunt închise. Arghira sforăia de duduia casa. Fetele şi băiatul adormiseră de mult. Kostov le invidia somnul. Lui i se întâmpla să-l prindă zorile fără să aţipească o clipă.

Se uita pe fereastră la caraula care veghea în fiecare noapte în jurul casei. Era un grec zdravăn, cu muşchi de oţel, dar slab la minte. Fiindcă nu era bun de muncă, Aleksii îl angajase

paznic. În curte se mai aflau și trei dulăi ciobănești, ce lătrau pe întrecute.

După ce văzu că toate sunt în ordine, Kostov își făcu smerit rugăciunea de seară în fața icoanei, cerând lui Dumnezeu și Sfintei Fecioare iertarea păcatelor. Se culcă înfiorat de temeri ascunse, așa cum i se întâmpla noapte de noapte.

După ce se vârî sub velință, începu să prefire printre degete niște mătănii de chihlimbar, căci – i se părea lui – îl ajutau uneori să adoarmă. Dar ceasurile se scurgeau fără să poată ațipi. Se făcuse foarte târziu. Kostov auzi caraulele turcești străbătând ulița principală și strigând spre știință oamenilor că noaptea este la jumătate, iar în sat domnește liniștea. Apoi adormi... Mai bine zis, începu să se frământe și să geamă, chinuit de aceleași vise cumplite care-l bântuiau fără răgaz. Se făcea că alerga în sus pe un povârniș pietros, urmărit de o armată de morți ieșiți din morminte. Era oare în preajma Judecății de apoi? Cadavrele vii făceau un zgomot ciudat, un fel de fâșâit șerpesc, care-l umplea de groază. Alerga, alerga, pierzându-și suflul... Deodată se simți înșfăcat de mâini scheletice. Stârvurile revenite la viață îl trântiră jos și se apucară să-i înfunde gura cu pământ...

Kostov se trezi sufocat de un căluș care-i umplea gura. Doi bărbați tineri – erau cumva ieșiți din groapă? – îl legau fedeleș. Un al treilea agăța un laț de cârligul lămpii din tavan.

— Ai fost condamnat la moarte, Aleksii Kostov, fiindcă ți-ai vândut frații turcilor! În noaptea asta ai să-ți scuipi sufletul spurcat, atârnând în streang!, îi șoptea o voce aproape de ureche.

Kostov făcea sforțări disperate să strige, dar călușul din gură nu-l lăsa. Își zise că oamenii care voiau să-l ucidă nu erau morți. Respirau, vorbeau, miroseau a sudoare. Deodată, în mintea lui se făcu lumină. Cei trei tineri erau din satul lui. Îi recunoscuse. Da, da! Îi recunoscuse. Adorjan Trancev, Andrei Țankov și Ghirko Sloveikov.

Sloveikov lega lațul. Țankov și Trancev îl ridicară peKostov în capul oaselor, apoi îl luară pe sus spre frânghia atârnată în mijlocul tavanului.

— Ești greu, Kostov! Te îngreunează păcatele! Dar ai să plătești pentru ele! Viața ta ticăloasă nu face nici cât pielea

unui şobolan mort! Acum ai să ştii şi tu cum s-au chinuit, înainte de a-şi da sufletul, fraţii pe care i-ai trădat!

Lui Kostov i se căscară ochii cât prunele. Era atât de strașnic legat, încât nu putea face nicio mişcare.

În drum spre laţ, Ţankov doborî din greşeală o măsuţă întâlnită în drum. Nu o observase în semiîntunericul din odaia în care sclipea timid doar flăcăruia unei candele. Pe măsuţă se aflau câteva obiecte ce căzură cu zgomot pe podea.

Repede! Bagă-i capul în laţ, Ghirko!, porunci Trancev.

În clipa aceea, uşa se deschise şi în prag se ivi Arghira cu o puşcă în mâini. Cămaşa-i albă atârna largă în jurul trupului bolovănos, ca valtrapurile pe o iapă trupeşă.

Arghira trase.

Sloveikov se agăţă spasmodic cu mâinile de laţ, apoi se prăbuşi cu pieptul sfârtecat de plumbi. Femeia se avântă ca o furie asupra celorlalţi doi tineri, rotindu-şi arma prin aer. Îl lovi între şale pe Ţankov, care icni, scăpându-l pe Kostov din braţe.

De afară se auzi fluieratul caraulei şi ropotul unor paşi. Trancev se repezi asupra Arghirei, îi smulse arma din mână şi o îmbrânci într-un perete. Alergă apoi la Ţankov, care se îndoise săgetat de dureri în şira spinării. Îl apucă de mijloc.

— Ţine-te de gâtul meu!, îi spuse. Trebuie să fugim!

Ieşiră tot pe uşa pe care intraseră. Arghira se lovise atât de rău, încât nu mai era în stare să se ridice de jos. Kostov zăcea pe podea. Uşa dinspre pridvor pârâi, apoi se prăbuşi sub greutatea caraulei, care se năpusti în cameră, bălăbănindu-şi braţele lungi.

— Ce s-a întâmplat, bre?

Şi în stradă duduiră paşi. Veneau în fugă jandarmii turci, alertaţi de focul de armă tras de Arghira.

— Au luat-o pe aici, banditii!, răcni femeia, arătând uşa dinspre sala care ducea în dosul casei.

Caraula se repezi într-acolo.

Târându-se pe podea, Arghira se apropie de Aleksii şi începu să-i desfacă frânghia...

— Tâlharii! Nemernicii! Ucigaşii!, bodogănea fioroasă. Îi scoase şi căluşul.

Jandarmii turci năvăliră în odaie.

— Au vrut să-l ucidă pe Aleksii! Pe prietenul vostru! Banditii au fugit pe acolo! Pe câinele ăsta de jos l-am împuşcat eu!

Jandarmii alergară după cei doi fugari. Comandantul lor rămase în urmă. Îl întoarse pe Sloveikov cu fața în sus.

— Ăsta e de aici, din sat!

Îi pipăi artera carotidă, apoi se ridică şi îl izbi cu piciorul în ceafă.

— Mort! Altfel l-aş fi făcut să spună şi cât lapte a supt de la mă-sa!

Arghira îl eliberase din frânghie pe Aleksii, care sughița fără să se poată opri.

— N-avea grijă, Kostov, prietene!, îi spuse turcul. Îi prindem noi pe banditi! Bine că ai scăpat cu viață!

Arghira frecționă brațele bărbatului ei, spre a-i restabili circulația sângelui.

— Au să plătească ticăloşii! Şi ei, şi părinții, şi frații, şi toate neamurile lor! Să nu-mi zici mie Arghira dacă are să-mi scape vreunul!

Pe Kostov îl podidi un plâns nervos.

— Ăştia nu se lasă până nu îmi fac de petrecanie! Nu, nu se lasă!

— Mă întreb cum de nu au lătrat câinii?!, exclamă Arghira Poate că i-au otrăvit! Ah, am să le arăt eu!

Lacrimile se scurgeau pe obrajii scobiți de riduri ai bărbatului.

— Nu se lasă până nu mă văd pe năsălie! Dacă şi-au pus în gând să mă omoare...

— Taci!, urlă Arghira. Taci, taci!

Într-o cameră din dos a casei parohiale, popa Anghel Stancev, tânărul învățător Ivanov, fierarul Danilov, precum şi Zagorski, înțeleptul satului, ascultau raportul lui Anastas Anadolski, servitor la primărie. Lui Anastas i se spunea idiotul satului, fiindcă umbla lălâu, avea ochii zbanghii şi bolborosea tot timpul vrute şi nevrute. Primarul, un turc bondoc, mare amator de femei, mai ales tinere şi creştine, obişnuia să-l ciocănească în cap cu degetul făcut cârlig şi să-i spună râzând:

— N-ai în țeasta asta minte nici cât un copil de o şchioapă! Auzi, sună a lemn! Ar trebui să-ți schimbi capul, Anastas!

Du-te la tâmplar şi spune-i să-ţi facă unul nou! Poate te-oi mai deştepta şi tu!

Anastas râdea un timp şi îşi vedea mai departe de treabă. Dar când se afla printre căpeteniile comitetului bulgăresc tainic din sat, îşi revenea la normal şi arăta ca orice om întreg la minte. Fiindcă turcii îl credeau idiot, nu se fereau să vorbească în prezenţa lui despre treburi care nu trebuia să ajungă la urechile creştinilor. Odată, comandantul jandarmilor se uitase bănuitor la Anastas, care mătura pe sală lângă uşa deschisă a odăii de lucru a primarului. Uşa şi ferestrele erau date de perete, ca să se mai vânture puţin aerul fierbinte.

— Şi dacă aude, ce?, exclamase primarul. N-are ţinere de minte, şi cu turceasca nu se prea descurcă. L-am verificat eu.

Pe Anastas îl plictisea rolul interpretat de atâta vreme, dar ştia că o făcea pentru interesul comunităţii bulgăreşti, aşa că îşi continua jocul.

— La noapte or să percheziţioneze toate casele. Comandantul jandarmilor a hotărât să-i prindă pe Trancev şi pe Ţankov, chiar de va fi să răscolească întreg satul. Vor căuta şi în turla bisericii, şi în altar.

— Păgâni mizerabili!, scrâşni popa, morfolindu-şi furios mustaţa.

— Şi cu familiile tinerilor ce au de gând?

— Spuneau că n-au să le dea drumul până nu vor pune mâna pe făptaşi.

— I-au bătut pe bătrâni?

— Eh, i-au bumbăcit ei, dar nu prea tare. Sunt convinşi că Ţankov şi Trancev au lucrat de capul lor.

— Cu leşul lui Sloveikov ce au de gând să facă?

— Îl ţin într-o magazie, la postul de jandarmi. Ca să-l silească pe bătrânul Sloveikov să facă destăinuiri.

— Bătrânul Sloveikov nu ştie nimic, zise învăţătorul.

Zagorski, înţeleptul satului, clătină din cap cu durere.

— Cât au să mai dăinuie nelegiuirile astea?

— Au să dăinuie, până o să le punem noi capăt!, spuse învăţătorul.

Preotul oftă din adâncul rărunchilor.

— Dacă a murit Levski, nu știu cine ar mai putea să-l înlocuiască!

— Se vor ridica alți Levski, părinte!, vorbi învățătorul cu patos. Așa cum noi am preluat în satul ăsta sarcinile vechiului comitet risipit și fugărit, așa se vor găsi și alți oameni de nădejde care să preia moștenirea lui Levski.

Fierarul, un uriaș cu o barbă neagră, amplă, revărsată până la brâu, izbucni mânios:

— Cât mai așteptăm? Eu, unul, m-am săturat.

— Răbdare!, zise învățătorul. Botev ne-a trimis vorbă de la București să nu ne pierdem nădejdea. La ora hotărâtă de comitetul nostru din România, vom ridica armele.

— Până atunci ce facem cu băieții noștri?, întrebă Zagorski, înțeleptul satului, revenind la subiect.

— Acum unde sunt?, întrebă învățătorul.

— La mine, în podul șopronului, îi lămuri fierarul.

— Când au de gând să înceapă descinderile?, se întoarse preotul spre Anastas.

— La miezul nopții.

— Dacă-i așa, trebuie să-i scoatem pe băieți din sat îndată ce s-o înserа.

— Unde-i trimitem?, exclamă Zagorski.

— Prin oamenii noștri, îi trecem Dunărea în România, spuse învățătorul. De asta mă îngrijesc eu.

Zagorski își izbi înciudat palmele de genunchi.

— Nu mă dumiresc cum de au dat tinerii greș! Planul a fost atât de bun...

— Am stat cu ei de vorbă, spuse fierarul. Totul s-a dat peste cap din cauza unei întâmplări neprevăzute. Nevasta lui Kostov nu mai dormea cu el în odaie, ceea ce băieții nu știau. În plan era pregătit să i se facă și ei de petrecanie, odată cu Kostov. Viperelor trebuie să le zdrobești capul. Dar ea a apucat să dea alarma. Au avut noroc, păcătoșii!

— Eu am plecat, zise Anastas. Părinte, dacă întreabă cumva primarul sau jandarmii ce am căutat la dumneata, să-i spui că am venit să mă împărtășesc.

— Bine, Anastas. Așa am să spun.

„Prostul" satului plecă. Plecă și învățătorul, însoțit de fierar.

— S-ar zice că Dumnezeu ține cu tâlharii!, rosti cu obidă Zagorski.

— Nu blestema, Iakov! Căile Domnului sunt numai de el ştiute!

— Să vezi cât rău are să facă satului treaba asta zădărnicită cu Kostov.

— Când am pus cu toţii la cale uciderea lui, ştiam la ce trebuia să ne aşteptăm.

Zagorski scoase din chimir puţin tutun prăfuit şi o foaie uscată de porumb, din care făcu o ţigare grosolană. Şi-o aprinse şi pufăi un fum amar, înecăcios. Tuşi.

— Mă ierţi că te afum, părinte!

Tăcură un timp. Preotul se uită gânditor pe fereastră la nişte porumbei care se zbenguiau prin văzduh.

— Fericite sunt păsările cerului fiindcă se bucură de libertate.

Zagorski dădu din cap.

— Într-o zi o să fim şi noi liberi. Ai auzit ce ne spunea rusul care a venit cu Trepov? Ţarul va ridica armata şi se va năpusti asupra turcului.

— Numai de-ar ridica-o mai repede.

— Ai mai primit vreo veste de la feciorii tăi?, întrebă înţeleptul satului.

Expresia atât de aspră a ochilor preotului se îndulci.

— Acum sunt interni la un spital de la marginea Parisului. La anul or să-şi ia diplomele.

— Bravo! O să avem şi noi doi doctori în comună. Adăugă după câteva momente de ezitare: Numai de n-ar rămâne şi ei acolo, aşa cum a făcut băiatul prietenului meu Dogorov.

— Nicio grijă, Zagorski! Copiii mei nu-şi uită ţara!

— Mai ai vreo veste din Herţegovina?

— Când am fost săptămâna trecută la exarhat am aflat că se duc lupte mari acolo. Turcii încearcă să le ţină sub obroc, dar ştirile le scapă printre degete. Cică şi în Bosnia ar fi izbucnit tulburări.

— Şi noi ce facem? Stăm cu mâinile în sân?

— O să vină şi rândul nostru. Va fi atunci vai şi amar pentru toţi turcii şi pentru toate cozile lor de topor!

Zagorski se ridică anevoie de pe scaun. Era bătrân şi îl dureau oasele.

— Numai de-aş trăi să văd Bulgaria liberă.

— Ai să trăieşti, Zagorski! Ai să trăieşti şi ai să te bucuri, laolaltă cu noi toți. Iar băieții mei or să se îngrijească de sănătatea ta, ca să apuci suta de ani.

Zagorski tuşi iarăşi, înecat de fumul înțepător al țigării,

— Să te audă Dumnezeu, părinte! Apoi, la bună vedere!

*
* *

După lunga-i goană, trenul opri gâfâind în gara din Tver. Frânele scârțâiră, iar tampoanele se izbiră cu zgomot metalic. Pasagerii îmbulziți pe panglica peronului, încărcați cu geamantane, boccele, saci, coşuri, luară cu asalt uşile vagoanelor, punând stavilă celor care voiau să coboare. Se stârni busculadă. Oamenii iritați strigau, înjurau, se chemau între ei, protestau, făcând mare hărmălaie.

În mulțimea dezlănțuită, transpirată, haotică, se singulariza un bărbat vârstnic, distins, cu favoriți suri, într-un foarte elegant costum de călătorie, urmat de valetul său, care dirija aferat o armată de hamali încărcați cu valize din piele de porc.

— Necivilizați!, rosti disprețuitor prințul, uitându-se cu repulsie la gloata care se agita în jurul său. Umbla atent, ferindu-se pe cât îi era cu putință să se atingă de hainele roase şi nu prea curate ale țăranilor bărboşi şi ale târgoveților cu iz de usturoi şi alcool, care se îngrămădeau cuprinşi parcă de isterie.

Sviatopolski-Mirski lăsa o dâră de parfum discretă – lavandă şi mosc – foarte agreabilă după emanațiile de sudoare acră ale celor mai mulți pasageri.

Miriam Rubin, o adolescentă cu trăsături vag semite, dar de o extraordinară frumusețe, care-şi căra un geamantan de carton jupuit pe alocuri, aspiră plăcut surprinsă boarea de lavandă şi se uită fugitiv la bărbatul cu favoriți argintii. Tatăl ei, Moşe Rubin, haham la o măcelărie rituală de pe cheiul Volgăi, îşi ridică servil pălăria neagră, garnisită cu blană de

vulpe, şi-l salută pe prinţ, încovoindu-şi spinarea cocârjată. Dar prinţul nu-l observă. Trecu mai departe spre un vagon de dormit cu portierele deschise, în faţa căruia nu se înghesuia nimeni. Hahamul zâmbi stingherit, fiindcă nu era luat în seamă de faţă cu soţia şi cu fiica sa. Şi el căra un geamantan voluminos, deşi era subţire ca un ţâr şi arăta atât de fragil, încât părea că o simplă adiere l-ar putea doborî.

— Nu m-a văzut! Nu e de mirare! În îmbulzeala asta te poţi izbi piept în piept cu un prieten fără să te recunoască! Mare om şi prinţul ăsta!

Miriam îl privi cu milă nedeghizată. Aerul umil al părintelui ei o irita şi o înduioşa totdeauna. Înţelesese că personajul în chestiune era foarte important. Părea să fie militar, după modul cum îşi ţinea semeţ capul şi îşi bomba pieptul.

— Îl cheamă Sviatopolski-Mirski I-ul şi este prietenul şi adjunctul marelui duce Mihail Nikolaievici, guvernatorul Caucazului.

Vorbea cu un fel de mândrie, ca şi când s-ar fi referit la o rudă cu o înaltă situaţie.

— Lasă prostiile şi grăbeşte-te!, îl repezi consoarta sa, Raşela Rubin, care-şi sălta sânii uriaşi, pântecul revărsat şi crupa lată ca de elefant, ţinând de toartă cutia unei viori. S-o urcăm pe Miriam în vagon şi pe urmă poţi să baţi câmpii despre prinţii tăi.

— Lasă, mamă, nu te mai agita atâta, o povăţui cu oarecare brutalitate fiică-sa. Trenul stă mult în gara asta. Nu pleacă fără mine. Râse: Comică chestie! Sviatopolski-Mirski I-ul! Parc-ar fi cap încoronat!

Hahamul zâmbi încântat, fiindcă reuşise să-i trezească interesul. De obicei, Miriam îl lăsa să vorbească fără a părea că îl ascultă. Îl durea indiferenţa fiicei sale, care-l trata ca pe o cantitate neglijabilă. Explică doct:

— Îi zice Sviatopolski-Mirski I-ul fiindcă sunt mai mulţi prinţi în viaţă cu acest nume, dar el este cel mai însemnat dintre toţi. Înainte de a mă stabili la Tver, am locuit într-un sat de pe una dintre moşiile lui din Galiţia. Eh, ce om! Odată a stat de vorbă cu mine.

— Şi ce ţi-a spus?

— „Mai taie-ți perciunii ăștia, Rubin! Ce-ți place să umbli cu tirbușoanele la urechi?". Eh, glumeț om, prințul!

Sviatopolski-Mirski I-ul se urcă în vagonul cu paturi, salutat respectuos de șeful de tren, care făcea de veghe spre a nu îngădui norodului să dea năvală peste boierime.

Moșe Rubin se uita smerit spre ușa care-l înghițise pe prinț și acum îi hăpăia pe hamalii încărcați cu valize de piele fină.

Miriam încercă brusc un simțământ de revoltă față de umilința părintelui ei. O umilință abjectă, care scuza grosolănia prințului. Ura resemnarea evreilor care-și plecau grumazul, acceptând fără crâcnire împilările goimilor.

— Prințul ăsta e un om ca toți oamenii!, spuse încruntându-se.

Cu un efort de imaginație, îl văzu pe prinț deposedat de titlul lui nobiliar, lipsit de puterea-i politică, despuiat de veșmintele elegante; jerpelit, nervos, supt de mizerie, cărând bagaje pentru niște călători plini de importanță, printre care se afla și tatăl ei. Dar hahamul Moșe Rubin nu-și găsea locul printre potentați. Umilința îl îndobitocise, îi marcase prea profund caracterul.

Vorbele ei sădiră o expresie de frică în ochii hahamului.

— Miriam, șopti uitându-se bănuitor în jur. Nu se cuvine să cârtim împotriva orânduirilor lui Iehovah!

— Prostii!, șuieră Miriam.

— Nu vă mai sfădiți!, îi dojeni Rașela Rubin, exasperată de nesfârșitele certuri dintre tată și fiică. Haide, Miriam, urcă-te în vagon! Acum pleacă trenul!

Moșe Rubin rosti cătrănit:

— Unde e norocul să plece fără ea!

Întotdeauna fusese potrivnic visurilor nebunești ale fiicei sale, care năzuia să studieze filozofia la facultate. „Are să se nenorocească, se văita Rașelei. Ai să vezi! Ehe, un tată simte când copilul său este pândit de primejdii!". Rașela îl repezea: „Nu mai cobi, omule! Cobe ai fost o viață întreagă!".

— Vă las cu bine!, spuse simplu Miriam.

Se oprise la ușa unui vagon de clasa a III-a. Primul iureș se potolise. Fata luă geamantanul din mâna tatălui ei și cutia cu vioara adusă de maică-sa, apoi intră pe culoar, cărându-și voinicește bagajele.

— Într-o zi n-o s-o mai vedem!, gemu Moşe Rubin, ştergându-şi cu batista soioasă ochii apoşi.

— Eşti un tâmpit!, se răsti Raşela. Ştie Miriam ce face. E mai deşteaptă decât noi toţi.

– Am văzut eu deştepţi d-ăştia frângându-şi gâtul, Raşela. Femeia suspină adânc. Rosti aproape şoptit:

— Cum i-o fi norocul. N-o s-o condamnăm fiindcă s-a săturat de mizerie, fiindcă vrea să-şi croiască o viaţă mai bună! Poate că o să ajungă acolo unde năzuie. Merită să încerce. Dacă o să dea greş, o să se întoarcă acasă.

— O să găsească oricând la noi o mâncare şi un pat, spuse Rubin, tamponându-şi cu batista fruntea asudată. Dacă m-ar fi ascultat, i-aş fi găsit un soţ blând, iubitor şi cu parale, aşa cum cere datina. Poate chiar un viitor rabin, căci – slava lui Dumnezeu – cunosc destui învăţăcei deştepţi şi cu multă carte. Oftă: Aş fi căpătuit-o cu cel mal înzestrat tânăr fiindcă Miriam e fată frumoasă. Îţi seamănă ţie, Raşela.

— Şi ţie îţi seamănă, Moşe!

Cei doi soţi se priviră cu ochi umeziţi de duioşie, apoi se apropiară timizi de o fereastră a vagonului unde apăruse capul fetei. Era lume multă în tren. Atât de multă, încât la fiecare geam se bulucea câte un ciorchine de capete.

Locomotiva fluieră, apoi pufăi în tempo rapid, patinându-şi roţile înainte de a se urni.

— Drum bun, Miriam!, strigă înăbuşit Raşela.

— Să te întorci cu bine, fetiţo!, bolborosi Moşe.

Vagoanele defilară prin faţa lor, la început încet, apoi mai repede. Văzură după un geam favoriţii suri ai prinţului Sviatopolski-Mirski.

— În curând o să meargă şi Miriam la vagon cu paturi!, spuse Raşela. Să vezi tu dacă n-o să meargă.

Ultimul vagon al garniturii se îndepărta, urmat de fluturările de batiste ale celor rămaşi pe peron...

Miriam rămase la fereastră, uitându-se după silueta bondoacă a gării, care se micşora treptat. Vântul se încurca în părul ei roşu cu tonuri de aur vechi. Moşe Rubin nu exagera când spunea că fata lui este frumoasă. Miriam era nu numai frumoasă, dar emana – fără voia ei – o senzualitate debordantă, stârnind pe toţi bărbaţii. Când îşi trase capul înăuntru,

fiindcă gara nu se mai vedea, câțiva tineri ce ocupau două bănci, față în față, se înghesuiră spre a-i face loc.

— Domnișoară, pofteşte lângă noi!, o îmbie unul dintre ei, cu păr lung şi lavalieră roşie. N-ai să stai în picioare până la St.-Petersburg!

Miriam acceptă invitația. Alți doi tineri îi luară geamantanele şi le puseră peste celelalte bagaje din plasa de deasupra uneia dintre banchete. Nişte țațe planturoase, cu obraji roşii, bucălați, care stăteau cu rândul pe nişte cufăraşe înghesuite pe culoarul dintre banchete, se uitară cu ciudă la tânăra evreică şi la tinerii care pentru ea găsiseră un loc liber.

— Justin Aleksandrovici Pavlov!, se prezentă pletosul. Student în drept. Ceştialalți sunt tovarăşi de suferință: Grişa, Saşa, Rem, Feofil, Vania şi Volodea. Mergem cu toții la facultate.

Volodea se uită lung la Miriam.

— Nu cumva eşti studentă la filozofie? Te-am văzut parcă pe acolo!

— Ai ghicit, râse evreica. Numele meu este Miriam.

— Miriam Rubin, nu-i aşa?, exclamă triumfător Volodea. Ai vorbit odată la o adunare studențească despre „Libertatea, teren prielnic pentru dezvoltarea individualismului burghez". Îmi amintesc că ai fost foarte aplaudată.

Studenții dădură mâna cu Miriam. Frumusețea ei exotică îi fascina.

— Apropo de conferințe!, interveni Grişa. L-am ascultat la Moscova pe Katkov vorbind despre datoria sfântă a ruşilor de a-i dezrobi pe frații lor slavi din Balcani.

— L-am auzit şi eu, zise Vania. Omul ăsta are o putere de convingere uluitoare. Electrizează sala.

Feofil clătină din cap în semn de încuviințare.

— Este într-adevăr extraordinar. I-am ascultat vorbind despre panslavism şi pe Domlevski, şi pe Aksakov, şi pe Dostoievski. Katkov îi întrece însă pe toți.

— Numai la cheta din seara aceea, adăugă Vania, s-au adunat câteva sute de ruble. Transformate în arme, vor lua drumul Herțegovinei şi al Bosniei.

— Răspunzând la apelul lui Katkov, s-au înscris şi vreo douăzeci de voluntari dornici să se bată cu turcii pe frontul din Balcani, întări Volodea.

— Slavii de sub stăpânirea osmanlâilor trebuie eliberaţi!, strigă aprins Saşa.

— Prostii!, replică Justin. Îi „eliberaţi" ca să treacă de sub stăpânirea sultanului sub ocrotirea ţarului. Nu prea văd avantajele acestei pseudoeliberări.

Grişa îl lovi uşor cu cotul, spre a-i închide gura.

— Amicul meu glumeşte!, se adresă celorlalţi studenţi.

Făcu o schimă, fixându-l cu privirile pe Justin. Acesta înţelese semnalul de alarmă. N-ar fi exclus ca în vagon să se afle vreun agent al Poliţiei secrete, deghizat în ţăran. Pentru vorbe mai puţin îndrăzneţe, un om putea nimeri în celulele subterane din fortăreaţa *Piotr şi Pavel.*

Miriam se uită cu simpatie la tânărul protestatar.

— Am un văr ofiţer de infanterie, spuse Justin. Va pleca în curând în Serbia, odată cu generalul Cernaiev.

— Se spune că pregătirile militare ale Serbiei sunt terminate şi că în curând va declara război Turciei, zise Vania.

— În mod practic, sârbii au intrat de mult în război, opină Feofil. Voluntari de-ai lor trec neîncetat graniţa în Bosnia şi Herţegovina.

— Şi muntenegrenii îi ajută pe răsculaţi!

— Îi ajută, fiindcă vor să pună mâna pe Herţegovina, spuse Justin Aleksandrovici Pavlov. Şi sârbii vor să-şi anexeze Bosnia. Ca la cadril: în loc de *changez les dames, changez les maîtres.*

Rem se uită ciudat la Pavlov.

— S-ar zice că ţi-a secătuit sufletul! Ai devenit un materialist vulgar.

— Şi tu ai rămas un idealist ieftin!

Cei doi studenţi se înfruntară din ochi, ca nişte cocoşi puşi pe hartă.

— Ei, ce v-a găsit?, interveni Grişa cu prietenească mustrare. Jos săbiile! În lumea asta e loc pentru toate opiniile. *De gustibus...*

— Mai bine să vorbim despre femei, propuse Vania, spre a risipi tensiunea.

Volodea îl contrazise:

— Când o avem pe Miriam printre noi, să vorbim despre femei? E ca și când ai vorbi despre niște planete mărunte, uitând că ne aflăm în apropierea Soarelui.

Miriam râse:

— Mă flatezi, Volodea!

— N-am făcut complimente decât femeilor care le merită.

— Și asta de câte ori se întâmplă pe zi, Volodea?, întrebă malițios Pavlov.

— Iar ați scos săbiile?, se încruntă în glumă Grișa.

— Spiritul de combativitate este propriu bărbatului, rosti sentențios Volodea.

Discuția se încinse acerbă, așa cum se întâmplă ori de câte ori se întâlnesc studenți cu sânge fierbinte. Cele mai variate teme – artă, muzică, filozofie, politică, știință – fură abordate și disecate cu înflăcărare. Miriam era încântată. Se simțea în elementul ei. Oh, cât de departe rămăseseră micii burghezi evrei din Tver, cu meschinele lor dorințe și avânturi. Nu regreta deloc că se lăsase antrenată în vârtejul acestei lumi de tineri generoși, care, chiar dacă se plasau pe poziții antagonice, o făceau cu bună credință, cu dăruire, convinși că numai de partea lor se află adevărul. Era conștientă că se angajase pe un drum primejdios. În primul rând, fiindcă puține femei cutezaseră să tindă spre o carieră universitară. În al doilea rând, pentru că era evreică, statut care îi crea un *capitis diminutio* în societatea rusă.

Începuse prin a se înscrie la secția de vioară a conservatorului, unde tinerele fete aveau acces. În același timp, se dedicase studiului filozofiei, în speranța obținerii autorizației de a se înscrie la Facultatea de Litere, ceea ce nu era deloc ușor.

Dar Miriam era tenace. Atât de tenace, încât își uimise colegii. La aceasta se mai adăuga și o bogată cultură – livrescă ce-i drept – dar care îi permitea să atace cele mai variate subiecte din domeniul filozofiei, istoriei și filologiei...

Clănțănitul ritmic al roților de tren însoțea discuțiile studenților, la care Miriam participa cu pasiune. Treptat se lăsă noaptea. Tinerii, atât de vehemenți în susținerea propriilor opinii, adormiră unul câte unul, cu capul rezemat de spetezele de lemn ale banchetelor. Numai Miriam și Justin rămăseseră

treji şi îşi vorbeau în şoaptă. Pasagerii cu locuri în picioare se aşezaseră înghesuiţi pe bagaje, iar pe genunchii lor stăteau alţii, mai uşori. Ţăranii, practici, se chirciseră pe culoare şi picoteau, toropiţi de somn şi de zgomotul ritmat al roţilor.

— Eşti imprudent, spuse Miriam lui Justin. Clamezi în public teorii socotite primejdioase. Te expui să fii întemniţat.

— Revoluţionarii nu se tem de riscuri. Dacă s-ar teme de riscuri, de închisoare, n-ar mai fi revoluţionari.

— Uite, chiar în clipa aceasta faci o mare imprudenţă. De unde ştii că eu nu sunt o agentă provocatoare?

Justin râse:

— Ochii tăi nu pot să mintă. Curăţenia sufletului ţi se citeşte pe chip.

Şi Miriam surâse:

— Poate că ai dreptate. Şi eu ar trebui să fiu bănuitoare faţă de tine, mai ales acum, când agenţii provocatori abundă.

— Nici eu şi nici tu nu avem aerul unor lupi în piele de oaie.

— Ascultă-mi povaţa, Justin. Schimbă-ţi felul de a te comporta în lume! Află că şi eu sunt o revoluţionară. Am citit pe Marx, pe Engels, pe Feuerbach, pe Proudhon.

— Ştii germana, franceza?

— Orice evreu ştie mai mult sau mai puţin germana. Idişul este o nemţească stricată. Cât priveşte franceza, am avut un parizian în familie.

— Cum s-ar spune, eşti cosmopolită.

— Nu. Sunt produsul unor condiţii sociale vitrege şi complicate. Dar asta nu înseamnă că m-am resemnat să le accept pasiv. Sunt hotărâtă să lupt împotriva lor. Să contribui cu slabele mele puteri la construirea unei lumi noi, din care să dispară nedreptatea, apăsarea, privilegiile.

— Lumea nouă preconizată de Marx!, rosti Justin cu dispreţ.

— Da. De ce nu?

— Eu sunt partizanul lui Bakunin şi lupt pentru desfiinţarea oricărui fel de opresiune, individul trebuie să se bucure de libertate totală. Orice organizare de stat, de orice natură ar fi ea, trebuie nimicită, fiindcă ascunde în sânul ei sâmburele

tiraniei. După ce vom nărui ultimele vestigii ale ordinii sociale, vom porni de la zero și vom crea o lume cu adevărat nouă. Este inutil să îmbraci pe un bătrân în haine tinerești, căci nu îi vei reda tinerețea.

— Nu cred că anarhia preconizată de Bakunin este formula cea mai potrivită pentru regenerarea societății.

— O să mai stăm de vorbă la St.-Petersburg, Miriam. Sper să ne mai întâlnim acolo.

— Firește, Justin.

— Am să-ți prezint câțiva camarazi de-ai mei. Capete luminate. Ai să-i admiri.

— Poate am să-i admir.

— Îmi place neîncrederea ta. Dovedește un spirit critic. Nu accepți orice teorie fără să o filtrezi. Dacă ai merge alături de noi...

— Atenție la imprudențe, Justin!

— Bine. Am tăcut. Am să trec la altă ordine de idei. Când ne revedem? La St.-Petersburg?

— Abia peste câteva zile. Nu uita, sunt evreică. Trebuie să-mi aranjez niște treburi ca să pot rămâne în capitală. La Moscova și la St.-Petersburg, evreii sunt indezirabili. N-ai știut?

— Și această formă de opresiune va fi lichidată, laolaltă cu toți acei care o susțin!

Miriam surâse:

— Până atunci să ațipim și noi câteva ceasuri, Justin. Sunt tare obosită. Emoțiile plecării, pregătirile de drum, recomandările familiei m-au istovit.

— Jos familia! Jos opreliștile familiale! Jos exploatarea părinților de către copii și exploatarea copiilor de către părinți! Să trăim cu toți liberi de orice constrângere, liberi ca păsările cerului!

— Bine, Justin. Acum să dormim puțin. Somn ușor.

Își sprijini capul de spătarul banchetei și închise ochii. Justin o privi cu simpatie. Miriam îl cucerise din prima clipă, cu profilul ei încântător, cu fruntea-i înaltă, inteligentă!

Ochii lui căzură asupra cutiei de vioară din plasa de sus. Voi să o întrebe dacă ea însăși cânta la acest instrument, dar se răzgândi. Miriam adormise. Respira regulat. Lumina slabă

din tavan arunca asupra obrazului ei o tentă chihlimbarie. Justin oftă satisfăcut. Viața urâțită detirania stăpânilor păstra totuși și aspecte frumoase. Miriam era unul dintre aceste aspecte.

Somnul îl prinse în timp ce contempla profilul delicat al fetei...

Miriam sosi la St.-Petersburg dimineața la zece. În vreme ce studenții îi coborau bagajele din plasă, ea observă că Justin șchiopătează. Încercă o ușoară dezamăgire. Dacă îi trecuse la un moment dat prin minte că s-ar fi putut îndrăgosti de Justin – care, fără să fie frumos, era înzestrat cu o mare putere de atracție – își zise acum că o continuare a idilei lor nu și-ar mai fi avut rostul. Apoi, tot atât de repede, se învinui că este meschină, că se lasă manevrată de impulsuri contrare firii ei generoase. Când coborî pe peron, înconjurată de studenții care se întreceau să-i care bagajele, îl văzu pe prințul Sviatopolski-Mirski descinzând demn din vagon și îmbrățișând afectuos un tânăr elegant, venit în întâmpinare.

Prințul străbătu apoi peronul, urmat de hamalii încărcați cu valize, și se pierdu în mulțime.

Miriam îl urmări cu privirea. Sviatopolski-Mirski reprezenta o lume inaccesibilă ei. O lume pe care o detesta, fiindcă asigura permanentizarea unei stări de lucruri inadmisibile în ultimul sfert al secolului XIX. Nu avu însă timp să reflecteze mai adânc asupra acestei chestiuni, fiindcă frământările sosirii în capitală o acaparară, excluzând pentru moment orice alte preocupări.

Gara Nikolai, folosită de trenurile sosite de la Moscova, era relativ apropiată de cartierul în care Miriam își găsea adăpost în cursul șederilor ei la St.-Petersburg. Când ieși în piața din fața gării, se despărți de studenți, făgăduindu-le să-i revadă în curând, apoi porni pe jos spre Balșaia Balotnaia. Prefera să economisească banii de trăsură.

— Lasă-mă să-ți car bagajele până la dumneata acasă, spuse Justin, ivindu-se ca din neant în preajma ei. Eu n-am decât valiza asta mică.

Miriam se uită cu îndoială la piciorul șchiop al studentului, dar îi acceptă serviciile. Ea rămase să-și poarte doar cutia viorii.

— Cânți bine la vioară?, o întrebă Justin.

— Destul de bine.

— Aș vrea să te ascult!

— Am să te invit odată la mine și am să-ți cânt.

Justin zâmbi plin de încântare.

— Cum de poți urma și conservatorul, și filologia în același timp?

— Mă descurc.

— Se spune că evreii sunt degenerați din cauza vechimii rasei. Dar printre ei se nimeresc și inteligențe superioare.

— Tu, un nihilist, mai crezi în asemenea baliverne?

— Ai dreptate. Nu cred în nimic. Adică nu. Greșesc. Cred în distrugere și în moarte. Sunt un fel de executant al zeiței Nemesis.

— Cum se împacă nihilismul cu Olympul?

Justin râse cu poftă.

— Eh, o figură de stil!

Miriam nu se despărți de Justin decât în fața casei cu cinci etaje de pe Balșaia Bolotnaia, unde locuia de obicei.

— Am să trec pe la dumneata, zise studentul.

— Nu mai devreme de începutul săptămânii viitoare! La revedere!

Miriam intră în casă și bătu la ușa apartamentului proprietăresei, o evreică botezată, căsătorită odinioară cu un funcționar superior de la Poștă. Rămasă văduvă, își asigura existența recoltând chiriile casei de raport, căci pensia de pe urma poștașului era neîndestulătoare.

Tamara Krusevskaia avea șaptezeci de ani, dar nu renunțase la cochetărie. Își vopsea părul, se farda violent, purta profuziune de găteli, danteluțe, mărgele, volănașe, broșe, brățări și multe inele. Avea cincizeci de chiriași, numai creștini, fiindcă nu voia să-și creeze complicații cu poliția. Făcuse excepție doar pentru Miriam, cu care avea îndepărtate legături de rudenie.

Tamara îi fixase o chirie modică, pe care o pretindea însă la termene fixe.

— Bine ai venit, Miriam!, o întâmpină deschizându-i uşa. Ce mai e nou la Tver? Cum se descurcă părinţii tăi în vremurile astea grele? Să ştii că am sporit chiriile! Dar pe tine te las cu vechea chirie.

— Mulţumesc, mătuşă Tamara.

Proprietăreasa se uită în susul şi în josul culoarului şi, după ce constată că nu este nimeni care să o audă, şopti fetei:

— Mi-ai adus puţin maţăs?

Deşi se creştinase, nu se putea lipsi de acest aliment pascal, care îi amintea bucuriile copilăriei şi adolescenţei.

— Ţi-am adus, mătuşă Tamara. Deşi a trecut de mult Paştele, mama ţi-a pregătit-o anume. În legăturica asta se mai află o găină friptă, nişte muşchi de porc afumat şi o şuncă. Toate pentru dumneata, din partea tatălui meu. Mai e înăuntru şi o pelerină de dantelă brodată de mama.

Tamara primi cu plăcere darurile şi după ce le duse în camera ei, reapăru cu o cheie.

— Poftim cheia camerei tale. Te-a aşteptat toată vara. Dinăuntru se auzi un lătrat de căţel.

— Te las!, adăugă. Mă aşteaptă Piki, scumpul mamei. Nu uita să aranjezi treaba cu poliţia.

— Nicio grijă, mătuşă Tamara. Îmi las lucrurile sus şi alerg la comisariat.

Trebuia să obţină viza de şedere în St.-Petersburg, ceea ce nu era deloc uşor, deşi Moşe Rubin unsese multe uşi ca să nu scârţâie. Intervenţiile costaseră mult, dar pentru fată nu se dădea înapoi de la sacrificii.

Miriam ajunse la comisariat aproape de ora prânzului. La viza paşapoartelor se afla un ins necunoscut ei. Acesta îi examină paşaportul şi, după ce o privi pe deasupra ochelarilor, o întrebă inchizitorial:

— Certificatul medical unde e?

Miriam îl privi nedumerită.

— Certificatul medical? Care certificat?

— Nu mai face pe proasta! Dacă nu-mi aduci certificat câţi-au făcut examinarea trimestrială, nu pupi viza de rămânere în St.-Petersburg! N-am poftă să-ţi îmbolnăveşti clienţii! Spitalele sunt şi aşa destul de pline!

Miriam se înroși până în vârful urechilor. Într-un fel, înțelegea confuzia individului de la pașapoarte. Acesta nu cunoștea combinațiile ei cu comisarul-șef al secției. Miriam, în calitatea ei de evreică din provincie, avea nevoie de o viză specială pentru a rămâne noaptea în capitală. Or, singurii evrei îndreptățiți să obțină această viză erau medicii și prostituatele. Restul puteau frecventa ziua orașul, dar aveau obligația să-l părăsească înainte de apusul soarelui. Li se îngăduia să-și petreacă noaptea doar în comunele din jurul capitalei. A doua zi de dimineață aveau voie să revină în oraș. Evreii găsiți noaptea în St-Petersburg se expuneau plății unei mari amenzi, precum și la o pedeapsă privativă de libertate. Tinerele evreice dornice să urmeze cursurile facultăților erau obligate să se folosească de o tristă stratagemă: declarau că sunt prostituate. Comisarii, deși cunoșteau realitatea, închideau ochii, fiindcă erau gras mituiți.

— Aș dori să stau de vorbă cu domnul comisar-șef, spuse Miriam.

— Poftește! Îl găsești în biroul lui. Mă îndoiesc însă că pentru ochii dumitale frumoși își va primejdui cariera, dându-ți viza de rămânere noaptea în oraș fără certificatul de examen medical.

Miriam intră cu îndrăzneală în biroul comisarului-șef. Dar aici avu o surpriză penibilă. În locul lui Velikov, pe care-l cunoștea de multă vreme, se afla un comisar hirsut, negricios la față, originar probabil din sud. Se va arăta oare acesta tot atât de înțelegător ca predecesorul său? Pentru că nu știa cu cine are de-a face, Miriam se mărgini să declare că era prostituată și că se supusese vizitei medicale, dar că uitase să își ia adeverința. Nu avusese curajul să-i dezvăluie adevăratul motiv al șederii ei la St.-Petersburg, căci se temea să nu intre în conflict cu legea. Era sigură că până la urmă va ajunge la un *modus vivendi* cu noul comisar-șef. Mai toți inșii din tagma lui se lăsau băcșăluiți, dacă, bineînțeles, concesiile care li se cereau nu implicau încălcări flagrante ale codului penal. Spre ușurarea ei, comisarul se arătă binevoitor.

— Bine. Te cred pe cuvânt. Dar să-mi dai o declarație scrisă că ai fost la vizita medicală și că te-au găsit sănătoasă. Numai așa îți eliberez viza de ședere în oraș.

— Vă mulțumesc, domnule comisar-șef.

— Petrov mă cheamă. Comisarul-șef Petrov. Dacă ai vreo nevoie, vii direct la mine.

O măsură de sus și până jos, cu ochi de cunoscător. Adăugă zâmbind:

— Ești drăguță! Foarte drăguță! Mă întreb cum de ți-ai ales meseria asta? Prea bănoasă nu este. Poți da lovituri doar vârându-te pe sub pielea vreunui bătrân bogat. Cred însă că pezevenghiul tău e ageamiu. Cu cine lucrezi?

Miriam zâmbi încurcată:

— Lucrez... singură...

— Mai bine. Îți păstrezi câștigul pentru tine. Nu te mai dijmuiesc peștii și madamele. Dar asta comportă și riscuri. Poți să mănânci o asemenea chelfăneală de la concurență, încât să ajungi la spital.

Miriam nu știa ce să răspundă. Era ispitită să-i spună adevărul, dar până la urmă se abținu.

— Ascultă, fetițo!, zise comisarul-șef. Dacă se agață vreun pezevenghi de tine, să vii să-mi spui. Îl potolesc eu, de nu se mai leagă de tine niciuna dintre leprele astea. Nu-ți cer decât să fii liniștită, să nu-ți racolezi clienții pe Nevski Prospekt, să eviți scandalurile și să te instalezi într-o casă convenabilă. Dacă ai să te comporți așa cum îți cer, ai să te bucuri de protecția mea. Hai, du-te să-ți dea viza!

Miriam părăsi neliniștită comisariatul. Obținuse autorizația de ședere în St.-Petersburg, dar echivocul situației în care intrase putea să-i creeze neplăceri. Numeroasele formalități ale înscrierii în noul an școlar o acaparară însă în asemenea măsură, încât uită în curând de temerile ei.

Tamara Krusevskaia cunoștea stratagemele folosite de Miriam pentru a rămâne în capitală și se bucură de reușita lor. Mijloacele acestea clasice de a eluda legea le mai foloseau și alți evrei. Comisarii însărcinați cu eliberarea vizelor de ședere știau a se preface că nu cunoșteau realitatea. În acest chip își rotunjeau veniturile extraprofesionale.

Miriam găsi timp să se întâlnească și cu Justin, care venea din când în când să o invite la plimbare. Cutreierau librăriile, muzeele, bibliotecile publice, asistau de la galerie

la reprezentații teatrale sau de operă și, când se săturau de aerul închis, ieșeau să se bucure de natură pe Krestovskii Ostrov. După ce umblau pe aleile nesfârșite, drepte și largi ca niște bulevarde, se odihneau pe câte o bancă, admirau tăcuți brațul Nevei, ori se lansau în lungi și înflăcărate controverse politice. Miriam se deprinsese cu infirmitatea colegului ei. Cu autorizația Tamarei, îl poftise la ea acasă și îi cântase la vioară *Sonata nr. 9 în La major* de Beethoven. Studentul o ascultase fermecat, aplaudând entuziast. Între ei încolți treptat o prietenie amoroasă.

Pentru Miriam se deschideau perspective roz. Nu o supăra nimeni. Discuțiile angajate cu studenții asupra panslavismului abia dacă aduceau o notă de agitație în existența ei.

Într-o seară se înapoie mai devreme acasă. Umblase toată ziua, cercetând anticariatele în căutarea unor cărți de filozofie, și, după ce își preparase ceva de mâncare, se întinsese pe pat și începuse să citească *Critica rațiunii pure* de Kant.

Se întunecase. Prin fereastra deschisă pătrundeau, odată cu zgomotele potolite ale străzii, tot felul de gâze fragile, care dănțuiau în jurul lămpii aprinse. Deodată, ușa fu dată la o parte și în cadrul ei apăru comisarul-șef Petrov, cu o sticlă de vin și o cutie sub braț. Plin de voie bună, intră în cameră.

— Am venit să văd cum te-ai instalat. Bravo! Îmi place! Așează sticla și cutia pe masă și se uită la cărțile orânduite pe un raft. Încercă să descifreze câteva titluri, fără a înțelege mare lucru.

— Este pentru întâia oară că văd cărți atât de complicate în camera unei fete cu ocupația ta!, exclamă mirat.

Miriam sări se din pat și stătea consternată în picioare. Nu știa cum să reacționeze. În timp ce studia în continuare titlurile înscrise pe cotoarele volumelor, Petrov își dezbrăcă haina, o așeză pe spătarul unui scaun, apoi începu să-și desfacă nodul de la cravată.

— Hai, dezbracă-te și tu, spuse aruncând fetei o privire peste umăr. În seara asta nu am timp să stau decât cel mult o jumătate de oră.

Pe Miriam o încolți panica. Inima îi bătea sarabanda. Protestă:

— Nu se poate! Aştept pe cineva!

Fruntea comisarului-şef se încreţi.

— Dacă e vreun client, îi faci vânt.

— Te rog să pleci!, rosti Miriam cu mânie reţinută. Am să-ţi explic mai târziu.

Se îndreptă spre uşă spre a o deschide, dar comisarul o înşfăcă de braţ şi o trase spre el.

— Faci pe nebuna?

— Ieşi!, strigă Miriam furioasă.

Cu mâna rămasă liberă, Petrov o plesni cu putere peste faţă, zăpăcind-o. Miriam deschise gura să strige după ajutor, dar un pumn repezit în pântec o făcu să icnească, fulgerată de o durere cumplită.

Comisarul-şef o îmbrânci în pat şi cu o mişcare bruscă îi rupse rochia de sus şi până jos. Gâfâi şuierat:

— Cătea! Faci pe nebuna cu mine? Lasă că îţi arăt eu! Cătea! Cătea!

Se prăbuşi asupra fetei, care gemu înspăimântată...

După ce termină, Petrov coborî din pat. Părul răvăşit îi atârna pe frunte. Broboane de sudoare i se scurgeau pe obraji şi pe gât. Cămaşa umezită de transpiraţie i se lipise de spinare. Se încheie furios la pantaloni, apoi se privi în oglinda mică de la uşa de toaletă, bolborosind furios:

— Din cauza ta, cătea, arăt acum ca dracu'! Cum am să ies în oraş în halul ăsta? Pantalonii stau pe mine ca nişte tirbuşoane! Am să-ţi plătesc pentru fiţele astea! Îţi revoc viza, asta am să fac.

Deodată dădu să se răsucească pe călcâie. O văzuse în oglindă pe Miriam răsărind în spatele lui cu o lampă de metal ridicată deasupra capului în chip de armă. Strigă furios:

— Ai înnebunit? Lasă lam...

Nu apucă să-şi încheie fraza. Suportul de bronz al lămpii îl trăsni în creştet, desfundându-i calota craniană. Se apucă instinctiv de marginile mesei de toaletă, pe care o trase în cădere, răsturnând-o asupra lui. Sticlele cu colonie, pudriera, o cutie cu giuvaieruri ieftine se risipiră peste pieptul său. Deodată încetă să mai respire. Bucăţi de creier se lipiseră de

suportul lămpii, pe care Miriam o ținea încă strâns în mână. Îndobitocită de oroare, se uită la cadavrul de la picioarele ei.

— Ce-am făcut?!, murmură. Ce-am făcut?!

*
* *

În vreme ce își punea mănușile de piele *glacé,* maiorul Schina, aghiotant al domnitorului Carol I al României, stătea în capul de sus al scării de marmură care cobora în curtea de onoare și de acolo privea cu un sentiment de satisfacție compania de gardă – în ținută de paradă – aliniată în fața intrării principale a palatului, escadronul de cavalerie care încadra trăsura â *la Daumont* a domnitorului, staționată în dreptul peronului, mulțimea de curioși masată în stradă, dincolo de grilajul aurit al curții, rochiile multicolore ale femeilor cochete, cerul senin de un albastru limpede ca ochii unui prunc, soarele, lampadar feeric, aninat de culmea văzduhului străbătut de săgețile capricioase ale rândunelelor.

Ambianța senină, festivă, era în ton cu vizita oficială pe care domnitorul avea să o facă la Rusciuc, răspunzând invitației protocolare a Sublimei Porți.

Maiorul Schina știa că relațiile dintre Imperiul Otoman – suzeran – și România – vasală – se deterioraseră mult în ultima vreme. Micul, dar vigurosul Principat Român manifesta tendințe de emancipare, văzute cu ochi răi de oamenii de stat turci, care voiau să eternizeze niște tratate de atârnare politică devenite nu numai anacronice, dar și puțin viabile în acel ultim sfert al secolului XIX, care își propunea să impună pretutindeni în lume principiul naționalităților. Vizirii de la Constantinopole se străduiau să cârpească edificiul imperial otoman, redându-i o coeziune de mult pierdută.

Maiorul Schina era mândru fiindcă țara lui – condusă de câteva minți luminate – pășea încet, dar sigur pe drumul cuceririi unei independențe năzuite de întreaga suflare românească. Difereau numai mijloacele. Oamenii politici prudenți, și într-o oarecare măsură timorați, preconizau folosirea tratativelor pașnice, chiar dacă încheierea lor cu succes ar cere mult timp. Alți bărbați de stat, mai dinamici, mai dârji,

nu excludeau apelul la forță, singura capabilă să taie nodul gordian.

Privirile maiorului Schina, ca și ale românilor de toate culorile și nuanțele politice, erau îndreptate spre lupta disperată angajată pe tărâmurile nu prea îndepărtate ale Bosniei și Herțegovinei. Tulburările izbucnite acolo păreau să vestească lumii civilizate începutul prohodului atotputerniciei otomane asupra Europei de Sud-Est.

În concepția sfetnicilor sultanului Abdul Aziz, vizita domnitorului Carol la Rusciuc avea menirea să demonstreze Occidentului și Rusiei imperiale că relațiile dintre suveran și vasalii săi erau idilice și că tulburările din Bosnia și Herțegovina aveau caracterul unor simple incidente sporadice. Maiorul Schina citise cu legitimă mândrie programul ceremoniilor legate de această vizită. Principelui Carol urmau să i se acorde onoruri ca și când ar fi fost cap încoronat. Evident, aveau să fie păstrate și câteva detalii de protocol, destinate să ilustreze discret dependența României de Imperiul Otoman. Dar dacă se va da dovadă de o reciprocă bunăvoință, eventualele incidente, rezultate ale unor susceptibilități exacerbate, vor putea fi evitate. Maiorul Schina nu se temea de incidente. Era militar de carieră și ca atare prefera calea armelor. Dar ceasul răfuielilor nu sunase încă. România trebuia să aleagă cu multă grijă momentul declanșării acțiunilor menite să anuleze tratatele îmbătrânite și nedrepte care o mai legau de Imperiul Otoman.

Gândurile maiorului Schina fură brusc întrerupte de un ghiont în coastă. Iritat, se răsuci pe călcâie. Locotenentul Volvoreanu, ofițer de ordonanță, de serviciu la ora aceea, care tocmai ieșea din palat, se împiedicase de covorul lung, desfășurat pe scara de marmură, și doar printr-un miracol de echilibristică evitase o cădere ridicolă pe trepte în jos. În acea fulgerătoare fâlfâire de brațe care-l readusese la verticală, îl înghiontise însă pe maior de față cu toată lumea. Ruşinat, confuz, își ceru scuze. Maiorul îl privi sever, iar după ce își îndreptă ținuta, rosti sec:

— Nu-i nimic. Dar pe viitor să fii mai atent!

Paloarea ofițerului era însă atât de accentuată, expresia ochilor atât de rătăcită, încât Schina se simți obligat să-l întrebe cu solicitudine:

— Ce e cu dumneata, Volvoreanu? Nu te simți bine? Arăți de parcă abia ai fi ieşit din mormânt.

Nu găsise o comparație mai potrivită, dar imaginea sa literară spori dezorientarea locotenentului, care suspină adânc:

— Ah, domnule maior, nu îmi mai vorbiți de moarte!

Aghiotantul domnesc îşi privi suspicios subalternul.

— Ce tot îndrugi acolo, Volvoreanu?

Locotenentul făcu o grimasă jalnică.

— Nu îndrăznesc să vă spun cât mi-e de negru sufletul, domnule maior

— Fii mai explicit, omule!

— Am avut un vis, domnule maior.

Schina zâmbi ironic.

— Pentru atâta lucru arăți atât de descompus?

— Dar ce vis, domnule maior! Se făcea că Alteța Sa Principele Carol zăcea pe treptele unui edificiu – n-aş putea să vă spun dacă era biserică, palat, geamie ori gară – scăldat în sânge, cu tunica sfâşiată şi cu o mână încleştată de o bară metalică strâmbă.

— Ai visat dumneata toate amănuntele astea?, rosti maiorul cu neîncredere.

— Absolut! Mă tem să nu fie un vis premonitoriu!

— Fugi de aici!

— Dacă turcii vor încerca să profite de ocazie...

— Lasă fantasmagoriile, Volvoreanu, şi treci la locul tău în cortegiu. În orice caz, să fii cu ochii în patru. Vis premonitoriu sau nepremonitoriu, avem datoria să veghem asupra securității domnitorului. Eu am să călătoresc în stânga trăsurii domneşti. În ceea ce mă priveşte, am să fiu foarte atent. Hai, limpezeşte-ți gândurile!

În vestibul se stârni agitație. Se iviră câțiva ofițeri în ținută de ceremonie, precum şi un grup de demnitari în fracuri împodobite cu decorații. Toți se aşezară de o parte şi dealta a scării, deschizând un drum străjuit de un dublu rang de personaje solemne, nemişcate şi aliniate ca nişte soldați de plumb.

Prințul Carol își făcu apariția. Purta uniformă de general de infanterie. Deși foarte tânăr, avea ținuta unui suveran înnăscut. Compania de gardă și escadronul de cavalerie prezentară armele. Domnitorul coborî fără grabă scările, îndreptându-se spre trăsură. Un lacheu în livrea galonată îi deschise portiera. Prințul se așeză pe bancheta din dreapta. La stânga sa luă loc Lascăr Catargiu, șeful guvernului și președintele Partidului Conservator. În vreme ce lacheii închideau portierele, maiorul Schina încălecă și se plasă în stânga trăsurii domnești. Cortegiul se puse în mișcare. Capul coloanei, alcătuit dintr-un detașament de cavalerie, străbătu în trapul cailor curtea și ieși în stradă, escortând echipajul princiar. Lumea adunată în piața din fața palatului izbucni în urale. Pompa domnească, în care vedeau o reflectare a autorității statului, îi impresiona plăcut. Fie că se schimba garda la palat, fie că se constituiau cortegii solemne, curioșii se buluceau pe lângă grilajul aurit și urmăreau cu emoție spectacolul.

Maiorul Schina scruta cu ochi de vultur lumea îmbulzită pe trotuare. Luase în zeflemea visul ofițerului, dar în sinea lui nu era atât de calm pe cât voia să pară. Deși își depăna existența în antepenultimul deceniu al secolului XIX – secolul științelor pozitive – nu se putea dezbăra de unele superstiții, adânc înrădăcinate în sufletele muritorilor de rând. Marele Iulius Caesar nu fusese oare prevenit să nu-și facă apariția în Senat, fiindcă un vis îi prevestise moartea? Mai erau desigur și alte cazuri, care nu-i veneau acum în minte. Întoarse fugitiv capul spre locotenentul Volvoreanu, care urma trăsura domnească, păstrând în priviri aceeași expresie de teamă superstițioasă.

În dreptul portierei opuse își manevra calul colonelul Greceanu, primul aghiotant domnesc. Cu pieptul scos înainte, își etala fireturile și decorațiile. „Ar trebui să fie mai puțin plin de el, dar mai vigilent față de siguranța domnitorului", reflectă mâniat Schina, căutând din ochi prin mulțime vreun indiciu care să trădeze prezența unui eventual anarhist. Anarhismul și anarhiștii țineau sub o permanentă teroare pe mai toate capetele încoronate, pe mai toți președinții de republică și pe mai toți bărbații de stat cu faimă deosebită.

Un obiect diform țâșni din mijlocul publicului, descriind o traiectorie curbă, destinată să-și încheie cursa în trăsura

domnească. Instinctiv, maiorul Schina întinse sabia în calea ciudatului proiectil, dar spre surpriza sa, prinse în lama strălucitoare un buchet care se înfipse ca un pui într-o frigare.

Primul-ministru observă scena și zâmbi imperceptibil. Nu se putea spune că „vigilența" aghiotantului, care călărea în dreptul portierei sale, nu era trează.

Maiorul Schina se înroși jenat. Cu o vâslire rapidă, scutură buchetul care se desprinse din lamă, căzând lângă rigolă. Incidentul îi răcori puțin fierbințeala, dar grija lui spori iar când cortegiul ajunse la gara Filaret, unde se adunaseră de asemenea mulți curioși. În ajun avusese o lungă convorbire cu prefectul Capitalei, care îl asigurase că luase toate măsurile de pază. În afară de polițiștii în uniformă, însărcinați cu păstrarea ordinii, agenți în civil împănau mulțimea, pândind orice gest suspect.

— Răspund personal de viața prințului, declarase cu ifos prefectul. Am raportat de altfel toate măsurile ordonate de mine domnului prim-ministru, care – să nu uitați – este și șeful meu direct, în dubla lui calitate de cap al guvernului și de ministru de interne. A aprobat întru totul dispozițiile mele.

Când trenul domnesc se urni, maiorul Schina respiră liniștit. Centrele populate reprezentau cea mai mare primejdie pentru existența căpeteniilor de state. La câmp deschis, între aurul holdelor de grâu și al văzduhului însorit, temerile nu-și mai aveau locul. Locomotiva mânca spațiile cu viteză amețitoare – peste patruzeci de kilometri pe oră – concurând cu strălucire și îndrăzneală toate mijloacele de locomoție cunoscute. „Asemenea culmi, reflectă maiorul Schina, după ce se instala comod în vagonul rezervat demnitarilor Curții, cu greu vor mai fi atinse în viitoarele decenii...".

— Este incontestabil că ne aflăm în pragul unor grave și hotărâtoare evenimente, spuse gânditor prințul Carol, aruncându-și privirile asupra fâșiilor galbene ale holdelor, ce alternau cu verzi culturi de porumb ori de lucernă, într-un magnific mozaic mișcător. Domnul Brătianu și partizanii săi preconizează o politică externă mult mai activă decât cea urmată de guvernul prezidat de dumneata, domnule Catargiu. Consideră cu totul nepotrivit imobilismul nostru politic, astăzi, când

întreaga Europă fierbe. Opinia publică pare să-l urmeze. Suferințele fraților noștri creștini din Bosnia și Herțegovina, care au ridicat armele spre a-și cuceri libertatea, nu ne lasă indiferenți.

Lascăr Catargiu se adânci în fotoliul său așezat lângă fereastră.

— Alteță, nu poate fi vorba de un imobilism politic. Sunt și eu român și, în consecință, doresc din adâncul sufletului să ne eliberăm de sub tutela otomană. Sunt de acord cu Alteța Voastră că ne aflăm într-un moment crucial. Edificiul puterii otomane pârâie din toate încheieturile. Zidurile lui cu crăpături adânci se vor prăbuși în curând. Ce se va întâmpla însă după ce turcii vor fi siliți să se înapoieze la ei acasă, în Asia Mică? Nu se va crea oare în sud-estul Europei un vacuum pe care vor încerca să-l umple rușii sau austriecii? Departe de mine să aduc laude stăpânirii otomane! Dar sub turci ne-am bucurat de o cvasiindependență, întărită de secularele noastre capitulații cu Sublima Poartă. Același lucru se va întâmpla dacă vom schimba stăpânii? Să facem o comparație între situația actuală a României și cea a Poloniei. Nu credeți că în ceea ce ne privește suntem privilegiați?

— Dacă m-aș folosi de argumentele dumitale, domnule Catargiu, ar trebui să fac observația că, în cadrul Imperiului Austro-Ungar, maghiarii supuși coroanei habsburgice dețin o poziție mult mai privilegiată decât românii sub suzeranitatea otomană.

— Ce se întâmplă însă cu românii din Transilvania, Alteță? Situația lor actuală este infinit mai grea decât a românilor dintre fruntariile Imperiului Otoman.

Prințul zâmbi oarecum enigmatic.

— Contele Karoly – sunt informat – se teme îngrozitor de o ipotetică integrare a României în sistemul politic austro-ungar. Aportul nostru ar determina o pondere sporită a elementului românesc, care ar obține o importanță nouă în mozaicul popoarelor puse sub egida Habsburgilor. Dar să încetăm cu aceste speculații! Noi, românii – îmi îngădui cred, domnule Catargiu, să folosesc acest termen –, dorim să fim liberi, stăpâni pe pământul și pe destinul nostru. Sunt un Hohenzollern, domnule Catargiu, iar un Hohenzollern nu poate accepta la

nesfârșire o stare de inferioritate față de sultanii otomani. Nu putem îngădui nici protectoratul Rusiei ori al Austro-Ungariei. Sunt prietenul conservatorilor, dar asta nu mă împiedică să apreciez politica externă preconizată de domnul Brătianu și de liberalii săi, mai pozitivă, mai realistă. Nu mi-am însușit încă bine limba românească, dar mi-am însușit în schimb sufletul românesc. Simt pulsul acestui popor, domnule prim-ministru. Românii vor să devină liberi! Liberi și independenți!

— Liberi suntem, Alteță. Suzeranitatea turcească este numai de fațadă.

— Această fațadă, cum o numești dumneata, lezează onoarea românească. Am învățat aceste lucruri stând de vorbă nu numai cu domnii Brătianu și Kogălniceanu, ci și cu alți români, mai puțin importanți, dar tot atât de patrioți. Doresc, domnule Catargiu, să adopți o atitudine mai dură față de turci.

— Tratatele existente ne leagă nu numai față de turci, Alteță, ci și de celelalte mari puteri. Anglia și Franța s-au arătat în ultima vreme ostile încercărilor noastre de a ne elibera de sub tutela turcească. E destul să amintesc atitudinea neprietenoasă a acestor țări față de noi, după ce am semnat tratatul economic cu Austro-Ungaria. Franța nu uită prietenia ei tradițională cu Imperiul Otoman, iar Anglia își blamează amiciția față de turci pentru că îi dușmănește pe ruși, puternicii ei rivali din Asia. Pe tabla de șah a politicii europene ni se atribuie doar un rol de pion, Alteță.

— Te mulțumește această situație, domnule Catargiu? Pe Brătianu nu-l mulțumește.

— Acest Brătianu a ajuns un fel de sperietoare pentru mine, Alteță, surâse cu ușoară maliție primul-ministru. Alteța Voastră nu trebuie să uite că noi, conservatorii, constituim cel mai dârz sprijin al tronului.

— Aș prefera, domnule Catargiu, ca întreaga țară să-mi acorde cu aceeași dârzenie sprijinul.

În vagonul-salon își făcu intrarea colonelul Greceanu.

— Alteță, îmi permit să vă raportez că în cinci minute trenul va sosi în gara Giurgiu.

— Mulțumesc, domnule colonel.

Ofițerul izbi călcâiele și părăsi demn salonul. Prințul Carol se ridică din fotoliu, precedat de primul-ministru, și își îndreptă instinctiv ținuta.

— Sultanul este slujit de un ministru de externe abil. Reșid Pașa nu m-a invitat la Constantinopole, fiindcă știe că aș fi găsit un pretext spre a mă eschiva de la o corvoadă care mi-ar fi impus să mă înclin supus în fața padișahului. La Rusciuc, în absența lui Abdul Aziz, nu voi fi obligat să fac temenele nimănui, așa că aparențele vor fi salvate. Mă întreb însă ce vor turcii de la noi? N-au aranjat ei vizita asta protocolară numai pentru ochii Occidentului.

— În curând le vom afla gândurile, Alteță. Reșid Pașa știe totuși că deținem atuuri puternice. Ne vor menaja, ca să nu le creăm și noi complicații.

— Exasperarea îi face pe unii oameni de stat să adopte soluții temerare, domnule Catargiu. N-ar fi exclus să încerce a ne intimida.

Primul-ministru își orândui panglica marelui cordon al Ordinului Osmanié, instituit de Abdul Aziz în 1861, și care îi fusese conferit în preziua vizitei la Rusciuc, spre a se da astfel o și mai mare strălucire evenimentului. Și prințul arbora însemnele aceluiași ordin.

Locomotiva fluieră prelung. Prin fața ferestrelor vagonului-salon prinseră să defileze cartierele mărginașe ale orașului Giurgiu.

Primirea domnitorului Carol la gară, în sunetele fanfarei militare și în uralele giurgiuvenilor în haine de sărbătoare, strecură iarăși fiori de emoție în sufletul maiorului Schina.

Pe peron se mai afla, în afara autorităților civile și militare, generalul turc Hassim Pașa, încadrat de o numeroasă suită. Hassim avea să reprezinte pe sultan la ceremoniile care urmau să culmineze cu o defilare a trupelor turcești din garnizoana Rusciuc în onoarea domnitorului României. Maiorul Schina aruncă din nou o privire furișă spre locotenentul Volvoreanu, care pășea în coada suitei domnești. Visul acestuia ajunsese să-l obsedeze. Coșmarurile sunt, de obicei, rezultatul unei cine prea copioase. Poate că tânărul ofițer benchetuise în ajun. Dar explicația nu-l mulțumi.

Asistă cu aceeași teamă la schimbul de strângeri de mâini dintre Hassim Paşa şi prințul Carol, la trecerea în revistă a companiei de onoare şi la ieşirea cortegiului în piața gării, neagră de lume. Nici de data aceasta nu se întâmplă nimic.

Inspecția domnitorului la şantierul naval, unde avea să fie lansată la apă o nouă canonieră românească, îi spori iarăşi temerile. Cine ştie dacă printre muncitori nu se va fi strecurat vreun anarhist. Traversarea Dunării pe bordul unei nave cu zbaturi, sub pavilion românesc, îi mai destinse nervii. Bătea un vânticel plăcut, răcorindu-i fruntea transpirată.

Debarcarea la Rusciuc fu salutată cu salve de artilerie. Pe chei, prințul Carol trecu în revistă o companie de onoare, apoi întregul cortegiu se îndreptă spre câmpul de instrucție al oraşului, unde urma să se desfăşoare parada militară. Prințul Carol, Hassim Paşa şi ofițerii lor de Stat-Major călăreau pe cai arabi de o mare frumusețe. Pe străzile străbătute ale oraşului dunărean, casele joase, în stil oriental, puneau zăgaz vântului. Razele soarelui cădeau la verticală, încingând armele, căştile metalice, decorațiile, uniformele strânse pe corp. Maiorul Schina avea senzația că sângele îi fierbe în vine. Sudoarea țâşnea din pori ca din stropitoare. Şiroaie de transpirație îi inundau obrajii şi ceafa, îmbibând dezagreabil gulerul brodat cu aur al tunicii.

După ce cortegiul străbătu oraşul în pantă şi ieşi pe teren deschis, boarea molcomă, impregnată de miresmele florilor de câmp, prinse iarăşi să răcorească firea. În depărtare apărură – profilându-se pe o lizieră de copaci – trupele turceşti, perfect aliniate, care aveau să defileze prin fața domnitorului. Acum, maiorul Schina încetă să se mai teamă pentru viața prințului. „Militarii sunt loiali, nu săvârşesc atentate, gândi el. Soldatul se bate vitejeşte, cu arma în mână, în văzul tuturor, nu atacă perfid, asemenea viperelor care pândesc victimele, stând ascunse prin ierburi ori pe după bolovani".

Defilarea trupelor prilejuia maiorului Schina un spectacol – pentru el – întotdeauna încântător. Fanfarele militare făceau să vibreze văzduhul, marcând cu ritmul lor mărşăluiala

batalioanelor de infanterie şi trapul săltat al escadroanelor de cavalerie...

Plasat în stânga prinţului Carol, Hassim Paşa urmărea cu coada ochiului reacţiile pe care parada impecabilă a trupelor era firesc să le aştearnă pe chipul ilustrului său oaspete. Alese pentru această desfăşurare de forţe regimentele cu cea mai desăvârşită pregătire militară, spre a-l impresiona pe domnitor şi a-l face să se gândească temeinic înainte de a se alipi turbulenţilor vasali creştini, care cutezaseră să se ridice împotriva stăpânirii otomane. Dar expresia ochilor prinţului era impenetrabilă.

Hassim Paşa ştia că imperiul se afla în pragul unor grele încercări. Insurecţia din Bosnia şi Herţegovina nu numai că nu putea fi înăbuşită, dar ameninţa să incendieze şi provinciile învecinate. Ultimele veşti din Muntenegru sosite la Constantinopole indicau o explozivă stare de spirit a localnicilor. În eventualitatea că muntenegrenii ar ridica la rândul lor steagul rebeliunii, Sublima Poartă s-ar vedea pusă în faţa unei probleme greu de rezolvat. Dacă la aceasta se adăugau şi rapoartele provenite din Serbia, situaţia promitea să devină pur şi simplu alarmantă. Se părea că sârbii se aruncaseră în braţele ruşilor, care le furnizau în ascuns arme, muniţii, precum şi numeroşi voluntari. Ceva mai mult, existau indicii potrivit cărora între români şi sârbi s-ar fi dus tratative secrete în vederea unei acţiuni comune în sprijinul rebelilor din Bosnia şi Herţegovina. Presa de la Belgrad şi din Bucureşti denunţa cu aceeaşi vigoare „atrocităţile" săvârşite de turci în provinciile răsculate. Hassim Paşa încerca o mare indignare faţă de tupeul „mâzgălitorilor de hârtie" creştini din cele două ţări, care îşi permiteau să înfiereze riposta militară otomană. Se aşteptau oare ca Sublima Poartă, înspăimântată de articolele lor nesăbuite, să abandoneze partida, îngăduind unor vasali nesupuşi să răstoarne seculara ordine otomană? Când căpeteniile politice de la Constantinopole îl aleseseră pe Hassim Paşa spre a-l primi pe domnitorul românilor, avuseseră în vedere calităţile lui de diplomat, împletite atât de abil cu cele de conducător de oşti.

Defilarea se încheie într-o adevărată apoteoză. Regimente de cavalerie galopară într-o desăvârșită ordine prin fața prințului Carol. Hassim Paşa se abținuse să prezinte şi unitățile de başibuzuci şi de cerkezi, care ar fi făcut o impresie urâtă cu răcnetele lor sălbatice.

După terminarea parăzii, generalul turc primi felicitările oaspetelui, apoi prințul fu poftit – cu întreaga lui suită – la un banchet oferit de Hassim Paşa în sala cea mare a primăriei oraşului. Pe masa lungă, acoperită cu flori, porțelanuri fine şi argintărie masivă, fură servite tot felul de specialități gastronomice orientale, precum şi vinurile cele mai alese. Deşi Coranul interzicea consumul băuturilor alcoolice, se făcuse excepție de la această oprelişte în cinstea oaspeților români, cărora nu li se putea pretinde să-şi spele gâtlejurile, după mâncărurile grase, cu siropuri şi limonade dulci, singurele îngăduite la festinurile islamicilor.

Când se ajunse la cafele şi la lichioruri, Hassim Paşase gândi că sosise momentul să profite de buna dispoziție a oaspeților de peste Dunăre şi să atace chestiunile care-l interesau.

— Ceremoniile militare desfăşurate astăzi, Alteță, nu fac decât să ilustreze sentimentele de prietenie ale Înălțimii Sale Sultanul față de Alteța Voastră. Între turci şi români au dăinuit şi sperăm că vor dăinui şi mai departe legături de încredere şi prețuire reciprocă.

Prințul Carol dădu replica, folosindu-se de acelaşi limbaj diplomatic:

— Suntem încredințați că relațiile dintre țările noastre, Excelență, vor cunoaşte o şi mai accentuată înflorire, dacă Sublima Poartă va da urmare justelor doleanțe prezentate de agentul nostru din Constantinopole, generalul Ghica, ministrului dumneavoastră de externe, Reşid Paşa.

Generalului turc nu-i plăcu riposta prințului, însă afectă o atitudine plină de bunăvoință:

— Nu am mandat să discut doleanțele formulate de trimisul Alteței Voastre, dar sunt convins că ele vor fi analizate cu toată atenția şi că vor găsi înțelegerea factorilor noştri politici de răspundere. Evident, rezolvarea satisfăcătoare a chestiunilor rămase încă în litigiu ar putea fi grăbite dacă Alteța Voastră

ar da dovadă de o apreciere mai realistă a propriilor noastre revendicări. Îmi permit să atrag atenția Alteței Voastre că tonul violent al presei din Principate...

— Din România vreți să spuneți, îl întrerupse prințul, zâmbind cu afectată candoare.

Hassim Paşa se prefăcu a nu fi reținut interpelarea oaspetelui în mijlocul frazei sale, pe care o continuă arborând același zâmbet afabil:

— ... la adresa Sublimei Porți, care depune cele mai stăruitoare şi legitime eforturi în vederea înăbuşirii insurecției din Bosnia şi Herțegovina, nu este de natură a netezi asperitățile existente încă în relațiile dintre Sublima Poartă şicabinetul ministerial al Alteței Voastre. Trebuie să conveniți şi dumneavoastră că Înălțimea Sa Sultanul era obligat să acționeze cu cea mai mare energie împotriva unor supuşi care şi-au uitat îndatoririle față de statul otoman suveran.

Surâsul nu pieri de pe buzele prințului:

— Dacă ar sta în puterea guvernului meu să pună stavilă violențelor verbale ale ziariştilor care v-au trezit supărarea, desigur că ar lua măsurile de rigoare. Din nefericire, constituția noastră asigură libertatea presei, a cuvântului, a opiniilor. Numeroase reviste şi ziare îmi zugrăvesc caricatura, fără să mă formalizez pentru asta. Îmi dau seama că, burzuluindu-mă, n-aş ajunge la niciun rezultat. N-aş face decât să-i întărât pe gazetarii ostili persoanei mele. Cunoaşteți, cred, dictonul latin: *de gustibus et coloribus*... Nu mai e nevoie să-l termin, nu-i aşa?

Hassim Paşa simți că începe să fiarbă. Acest principe mărunt îşi permitea oare să-l ia în bătaie de joc? Nu lăsă totuşi a i se citi pe față contrarietatea.

— Există şi un alt motiv care primejduieşte armonia dintre Imperiu şi Principate.

— Şi România, Excelență!

— Şi România, admise Hassim Paşa, cu gândul că această concisie verbală nu angaja cu nimic responsabilitatea guvernului turc. Mă refer la azilul găsit în România de bulgarii care se dedau la acțiuni criminale împotriva autorităților otomane, în satele şi oraşele de la sud de Dunăre. Nu mai vorbesc de agitația întreținută sistematic de anumite comitete bulgăreşti,

tolerate de autoritățile române. Înălțimea Sa Sultanul ar aprecia drept un gest amical al Alteței Voastre o înăsprire a supravegherii acestor comitete. Izolarea căpeteniilor în case de detenție ar pune capăt acțiunilor dușmănoase inițiate de bulgarii refugiați în țara dumneavoastră.

Prințul cunoștea bine această chestiune, fiindcă o discutase atât cu membrii cabinetului conservator, cât și cu liderii partidului liberal. Mihail Kogălniceanu îi prezentase însă cea mai completă și documentată opinie asupra comitetelor bulgărești constituite pe teritoriul României. Carol își zise că putea să dea un răspuns generalului turc, care să reflecte concepția atât a guvernului român, cât și a opoziției. Conservatorii și liberalii, atât de diametral opuși în chestiunile de politică internă, erau de acord a îngădui bulgarilor refugiați să-și creeze pe teritoriul României organele lor de conducere, în vederea continuării și înăspririi luptei împotriva tiranicei dominații otomane.

— Excelență, rosti domol prințul Carol, România se aliniază concepției acelor state care socotesc de datoria lor să acorde azil refugiaților politici. Trebuie să vă amintesc, Excelență, că existența unor comitete bulgărești este confirmată nu numai în România, ci și în Austria și Rusia. Chiar și pe teritoriul Turciei activează asemenea comitete, care își propun să se ocupe de școli, de biserici, de știință, de literatură.

— Aceasta este doar firma sub care se organizează subversiunea, acțiunile sortite să submineze autoritatea de stat otomană, spuse Hassim Pașa, nemulțumit de interpretarea idilică dată de domnitorul României activității comitetelor bulgărești. La București, la Ploiești, la Brăila, la Galați, bulgarii pregătesc atacuri înarmate împotriva administrației și a unităților militare turcești.

— Vă asigur, Excelență, că de-a lungul Dunării dispunem de forțe suficiente de poliție care să împiedice declanșarea unor acțiuni violente împotriva Turciei, care și-ar avea bazele de plecare în țara noastră. Credeți-mă, Excelență, vom lua cele mai energice măsuri împotriva acelor bulgari care vor încerca să inițieze acțiuni politice active pe teritoriul României.

— Suprimarea acestor comitete, Alteță, ar tăia răul de la rădăcină.

— Opinia publică din țara noastră n-ar îngădui așa ceva, Excelență. Românii nutresc cele mai adânci sentimente de prietenie față de frații lor creștini din sudul Dunării. Un singur lucru putem face: să atragem atenția comitetelor bulgărești – cărora le-am acordat ospitalitate – să nu ne compromită autonomia și neutralitatea prin acțiuni incompatibile cu politica noastră externă.

Hassim Pașa zâmbi cu amărăciune.

— Regret, Alteță, că nu am putut ajunge la niciun acord în problemele care înrăutățesc actualmente relațiile dintre Constantinopole și București. Multe dintre cererile guvernului dumneavoastră ar putea fi rezolvate, dacă ați manifesta înțelegere față de justele noastre doleanțe. Țin să vă reamintesc, Alteță, că până acum nu am utilizat forța pentru a vă impune punctul nostru de vedere.

— Nu se poate spune, Excelență, că în trecutul ceva mai îndepărtat nu ați utilizat-o, deși autonomia Principatelor Române, garantată prin tratate, le asigura dreptul de a nu admite imixtiunea Turciei în treburile lor interne...

De pe locul său de la capătul mesei în formă de potcoavă, la mijlocul căreia erau instalați prințul Carol și reprezentantul sultanului Abdul Aziz, maiorul Schina urmărise cu atenție încordată stările sufletești oglindite foarte subtil pe chipul celor doi înalți interlocutori.

Schina trăise prea multă vreme printre diplomați, spre a nu-și fi însușit acea rafinată capacitate de a citi cu relativă ușurință fizionomiile aparent indescifrabile. În copilărie avusese un camarad de joacă surd, pe care-l învățase să-i descifreze cuvintele după mișcarea buzelor. În acest mod se deprinsese el însuși să distingă vorbirea unor persoane care discutau în șoaptă, spre a nu fi auzite de cei din jur.

Finalul convorbirii dintre domnitorul Carol și Hassim Pașa făcu iarăși să crească îngrijorarea maiorului. Nu vor încerca oare turcii să-l sugrume pe domnitor, acum, după ce constataseră că este refractar oricăror sugestii ale oamenilor de stat otomani? Era greu de conceput că se va înscena vreun atentat împotriva lui tocmai acum, când se afla la Rusciuc în calitate de oaspete al sultanului.

Trecuseră de mult acele vremuri când căpetenii de armată ori de popoare erau poftite la diverse tratative, unde li se întindeau capcane în care cădeau fără posibilitatea de a se apăra. Nu se putea însă contesta că turcii erau insondabili, iar reacțiile lor imprevizibile. Schina nu avea nicio încredere în principiile lor morale.

Spre liniștirea sa, domnitorul își încheie vizita la Rusciuc fără ca vreun incident să-l fi tulburat. Când se văzu iarăși în tren pe teritoriul României, ultimele lui temeri se topiră. După ce-l căută din ochi pe locotenentul Volvoreanu, îi zâmbi în zeflemea: „De vise și de sperietori să nu ții niciodată seama!".

Intră în compartimentul rezervat aghiotanților domnești. Colonelul Greceanu și locotenent-colonelul Filiti jucau table spre a-și mai omorî timpul. Maiorul Schina se așeză pe un loc liber de lângă ușă și, rezemându-și capul de spătarul banchetei, ațipi. Auzea ca prin vis exclamațiile celor doi jucători, zgomotul rostogolit al zarurilor, țăcănitul roților... Se trezi din somn doar când șeful de tren îi anunță că în zece minute vor intra în gara Filaret.

Stăpânindu-și un căscat, se ridică de pe banchetă. Se privea tocmai în oglindă și își orândui cartușiera și eșarfa de fir, când un șoc violent, însoțit de un scrâșnet de fiare sfărâmate, îl proiectă în ușa din stânga sa. Umărul și cotul lui trecură prin geam, făcându-l țăndări, iar fruntea i se izbi de pervaz...

Când își reveni în simțiri, se afla întins pe o targă așezată pe iarbă, nu departe de un vagon răsturnat. În preajma lui stătea în picioare locotenentul Volvoreanu, pe care-l vedea de jos în sus, așa cum îi văd spectatorii din fotolii de orchestră pe actorii veniți la rampă. Ofițerul avea un cucui în frunte, o pată neagră de dimensiunile unui monoclu sub ochiul stâng și mâneca tunicii sfâșiată.

— Ce s-a întâmplat?, bâigui năucit maiorul Schina. Anarhiștii... au aruncat trenul... în aer?...

— A fost o deraiere. Se pare că un acar ar fi schimbat greșit acul. Ancheta nu a stabilit încă dacă este vorba de un simplu accident sau de un atentat...

— Și domnitorul?... Ce i s-a întâmplat domnitorului?...

— A suferit o traumă la rotula genunchiului drept. Nimic grav! Dacă, bineînțeles, nu vor surveni complicații.

Maiorul Schina ridică brațul, dar această mișcare îi provocă o săgetare dureroasă în țeastă. Gemu.

— Altă dată să nu mai visezi, Volvorene! Să te abții de la asemenea isprăvi! Râse palid: Te pomenești că Pithia s-a reîncarnat în dumneata! Ei, drăcia dracului!...

*
* *

Baronul Karl von Hartenstein, consilier intim și șef de secție în Ministerul Afacerilor Străine al Imperiului Austro-Ungar, își tria documentele și notele de care avea să se slujească la conferința cu ambasadorii Germaniei și ai Rusiei, ce urma să se desfășoare în cursul aceleiași după-amieze la cancelariat.

De dimineață fusese primit de contele Andrássy, care desemnase persoanele ce trebuiau să facă parte din delegația austriacă. Punctul de vedere oficial fusese stabilit în cursul unei ședințe de lucru anterioare. Cancelarul limitase concesiunile pe care ar fi fost dispus să le facă rușilor. Tulburările din Bosnia și Hertegovina luaseră o amploare neașteptată, tulburând serios liniștea oficialităților austriece.

Baronul era încântat fiindcă fusese chemat să-l secondeze pe cancelar în spinoasele tratative care aveau să se deschidă. Alegerea sa dovedea înalta încredere de care se bucura în ochii șefului său ierarhic. Drumul spre posturi și mai înalte îi era deschis. Andrássy deținea portofoliul Afacerilor Străine de aproape patru ani, răstimp în care oamenii politici încep să se uzeze. Hartenstein își crease unele legături în sânul familiei imperiale și al partidei germane, care i-ar permite să se aștepte la o promovare spectaculoasă în cazul unei demisii a cancelarului. O retrogradare a lui Andrássy n-ar fi imposibilă. Sub cancelariatul său, diplomația austriacă nu repurtase succese, își zise baronul. Alianța celor trei împărați era fragilă și avea un caracter defensiv, care-i scădea din importanță și eficacitate. Pentru moment, nimeni nu avea de gând să atace Imperiul Habsburgic. Dacă Austro-Ungaria va fi silită să se angajeze în luptă cu Rusia, cugeta baronul, Germania va interveni numai

după ce va socoti că ambii combatanți sunt la pământ. Astfel își asuma laurii unei păci pe care o va impune Europei.

El, Karl, nu-l putea suferi pe cancelarul Germaniei, după cum nu-i putea suferi nici pe ungurii care ajunseseră să se creadă alfa și omega în imperiul dualist. Din nefericire, împăratul Franz-Josef nu era capabil să întrevadă viitorul sumbru deschis în fața austriecilor, striviți între prusacii din nord și maghiarii din sud. În 1870 preconizase o alianță cu Franța, dar nu i se dăduse ascultare. Evident, pe atunci nu fusese decât un simplu consilier al Curții, un personaj de mâna a doua. Acum însă devenise șef de secție. Nu-l mai despărțea decât o treaptă de vârful piramidei diplomației austro-ungare.

După ce terminase ședința de lucru cu Andrássy, venise acasă spre a-și restaura forțele cu un prânz frugal, stropit cu un pahar de *Tokay*, spre a-și păstra nealterată luciditatea.

Se uită la ceas. Peste o oră, conferința trebuia să se deschidă. Mai avea timp pentru ceașca de cafea și pentru havana care-l așteptau pe birou. Își înmuie tacticos buzele în băutura fierbinte, aromată. Recunoscu încă odată că avea o bucătăreasă neîntrecută. Până și cafeaua o prepara cu artă.

Se întreba dacă ședința cu ambasadorii se va prelungi adânc în noapte. La zece era invitat cu soția sa, baroneasa, la o recepție oferită de marele mareșal al Casei imperiale, contele Larisch-Mönich. Acest personaj merita să fie cultivat; în culise se zvonea că se va însura cu nepoata împărătesei Elisabeth.

Ușa cabinetului de lucru se deschise brusc și în încăpere pătrunse surescitat cumnatul său, contele Haugwitz-Reventlow. Agita ultimul număr din ziarul *Neues Wiener Tagblatt*.

— Iartă-mă, Karl, că am intrat neanunțat! Sunt negru de supărare. Intrarea mea în Ordinul Cavalerilor de Malta este compromisă. Și cariera ta va avea de suferit.

— Ce s-a întâmplat?, exclamă speriat baronul.

În graba lui de a pune pe masă ceașca de cafea, se stropi pe reverul redingotei. Și-l șterse automat cu batista.

— Cumnatul nostru, colonelul!, gâfâi Haugwitz trântind ziarul pe masă.

— Ei, ce e cu el?

— A fost audiat de judecătorul de instrucție.

— Ceee? Von Werner? Nu se poate!

— Ba se poate! Este anchetat în legătură cu falimentul Băncii de Credit Rural.

Baronul se lăsă să cadă pe scaunul său. Se înroşi ca un homar fiert. Tâmplele începuseră să-i zvâcnească violent.

— Ulrich sub anchetă? Nu pot să cred!

— Ce ruşine pe capul nostru! Ce ruşine pe capul nostru!, bolborosea contele, învârtindu-se prin cameră ca o fiară închisă după gratii.

Baronul luă ziarul şi îşi aruncă ochii pe prima pagină. Falimentul Băncii de Credit Rural era relatat cu lux de amănunte pe trei coloane. Afară de colonelul von Werner, membru în consiliul de administraţie, mai fuseseră anchetate încă opt persoane. Directorul băncii se afla deja sub stare de arest.

— În Ordinul Cavalerilor de Malta nu sunt primiţi candidaţii cu rude condamnate la pedepse infamante!, se jelui contele.

— Adio, portofoliu ministerial!, rosti lugubru consilierul intim. O rază de speranţă îi licări brusc în ochi: Dar Ulrich n-a fost arestat!

— Citeşte ultima frază!, zbieră Haugwitz, smulgându-i ziarul din mână: „Faţă de uriaşele fraude săvârşite şi de complicităţile condamnabile care au început să iasă la iveală în cursul anchetei, noi arestări sunt iminente".

— Vai!, gemu amfitrionul.

Contele ridică mâinile spre cer, într-o deznădăjduită şi teatrală invocare:

— Doamne, aruncă asupra oraşului ăstuia ciuma, holera, un foc pustiitor sau orice altă calamitate! Să nu mai aibă lumea timp să citească presa!

Disperarea lui Haugwitz era atât de comică, încât smulse un zâmbet cumnatului, care se mai răcori puţin.

— Până nu-l arestează, să nu ne pierdem cumpătul, Willi! Mă cuprind răcorile când mă gândesc la reproşurile pe care are să mi le facă nevastă-mea! Îşi consultă din nou ceasul. Du-te la Marichen şi previn-o! Dar cu menajamente! Eu nu mai am timp. Trebuie să plec la minister.

Îşi luă mapa sub braţ şi părăsi încăperea, uitând să mai strângă mâna cumnatului său...

În drum spre cancelariat, se adânci în pernele trăsurii, ca şi când ar fi încercat prin această scufundare să se facă invizibil faţă de oamenii de pe stradă. Vânzătorii de ziare, purtând sub braţ vrafuri de *Neues Wiener Tagblatt,* alergau pe trotuare, zbierând: „Falimentul Băncii de Credit Rural. Arestarea bancherului München".

Baronul îşi adânci pe frunte pălăria cilindru. Când ajunse la cancelariat şi coborî din trăsură, avu impresia că portarul îl privea ciudat. Şi funcţionarii cu care se încrucişa pe culoare păreau să-l salute cu un fel de ironie imperfect ascunsă.

„Voi fi silit oare să-mi prezint demisia?", se întrebă chinuit. „În orice caz, va trebui să-l informez pe Andrássy. Nu vreau să-mi reproşeze mai târziu că am încercat să mă ascund după degete. Oh, Doamne, ce nenorocire!".

Când intră în sala de şedinţă, unde urma să aibă loc conferinţa, văzu că se mai aflau acolo câţiva secretari, precum şi consilierii von Revertera şi von Wolfarth. Aceştia îl întâmpinară ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Se prefăceau oare că nu ştiu nimic? Poate că în sinea lor se bucurau. Scăpau de un concurent!

Se ivi în sfârşit şi contele Andrássy, urmat la scurt interval de ambasadorii Germaniei şi Rusiei, însoţiţi de delegaţiile respective. Nici aceştia nu păreau să fie informaţi de falimentul băncii. Înainte de a se aşeza cu toţii în jurul mesei, baronul făcu în aşa fel încât să se apropie de cancelar. Îi şopti, spre a nu fi auzit de cei din jur:

— Înainte de deschiderea şedinţei, este de datoria mea să vă informez că o nenorocire în familie mă pune în delicata situaţie...

Andrássy îl întrerupse nerăbdător:

— Ştiu! O să discutăm despre asta după şedinţă!

— Mie nu mi se poate imputa nimic, Excelenţă!

— Sunt convins, domnule baron. Să trecem la locurile noastre.

În calitatea lui de gazdă şi de ministru al afacerilor străine al Austro-Ungariei, Andrássy deschise dezbaterile. După ce sintetiză în câteva cuvinte situaţia critică din Bosnia şi Herţegovina, aduse vorba despre interesul arătat de marile puteri faţă de această chestiune. Se mărgini apoi la generalităţi,

amintind printre rânduri dorința sinceră a Austro-Ungariei de a salvgarda pacea în Balcani.

Baronul Hartenstein se strădui să se concentreze asupra expunerii cancelarului. În ajun, acesta îi dăduse instrucțiuni precise:

— Linia noastră de conduită trebuie să vă fie clară, domnule şef de secțiune! Imperiul nostru este interesat ca în Balcani să domnească cel mai deplin calm. Ne pronunțăm pentru statu-quo. După cum prea bine ştiți şi dumneavoastră, nu suntem pregătiți pentru război.

„Într-adevăr, reflectă Hartenstein. În ultimii ani am suferit numai înfrângeri şi nu ne-am ales cu nicio învățătură. Armata imperiului dualist este prost instruită, prost înarmată, prost condusă. Dacă nu ne schimbăm nu numai mentalitatea, ci şi întreaga structură politică, suntem pierduți!".

— Ruşii vor încerca probabil să impună soluția unei confruntări militare cu Turcia. Am fi idioți dacă le-am face jocul. S-ar folosi de noi spre a-i doborî pe otomani, apoi s-ar năpusti asupra noastră, spre a ne scoate cu forța din Balcani. În recentul conflict diplomatic franco-german, Gorceakov şi ceilalți oameni politici ruşi au demonstrat omenirii că ar fi fost gata să atace Germania, în cazul că aceasta ar fi atacat Franța. Atitudinea lor brutală dovedeşte că oştirile Țarului sunt oricând pregătite să intre în campanie.

— Dar dacă amenințările ruşilor au fost doar un bluff?, întrebase Hartenstein.

— Se prea poate să fi fost un bluff, replicase Andrássy. Dar aceasta nu ne îngăduie să le încercăm puterea, aşa cum fac țăranii care măsoară adâncimea grăsimii unui porc, înfigându-i un ac în coaste.

— Să nu uităm factorul Anglia, Excelență. Țara aceasta insulară s-a declarat dispusă să coopereze cu Rusia împotriva Germaniei expansioniste. În cazul izbucnirii unui război ruso-turc, mă întreb dacă Anglia nu-şi va întoarce armele împotriva țarului.

— N-ar fi exclus, domnule baron. Nouă însă nu ne este permis să ne lăsăm târâți în aventuri militare balcanice. Nu vom scoate castanele din foc pentru a crea avantaje politice ruşilor.

Acum, în plină conferință, Hartenstein ascultă răbdător cuvântarea șefului său, care se străduia să glorifice pacea în lume, subliniind însă că Austro-Ungaria este pregătită să intre, la nevoie, în război.

Hartenstein îl privea critic, reflectând cu cinism: „Încerci să demonstrezi că Austro-Ungaria este o mare putere, că posibilitățile noastre militare atârnă greu în balanța echilibrului european. Crezi că rușii sunt atât de proști încât să nu-și dea seama de slăbiciunea armatelor noastre?

Andrássy continuă să brodeze pe aceeași temă:

— Corespondența pe care am purtat-o în ultimele săptămâni cu ducele Decazes și cu lordul Derby oglindește dorința francezilor și a englezilor de a apăra cu orice preț pacea. Înțelegem și noi să fim consecvenți acestei politici. Când am creat alianța celor trei împărății, am făcut-o pentru a ne ridica împotriva revoluțiilor, împotriva agresorilor, oricare ar fi aceștia. Să-mi fie cu iertare, domnilor ambasadori, dar în Bosnia și Herțegovina, agresoare sunt populațiile creștine. Nu avem dreptul a le încuraja să-și ridice capul, sfidând autoritatea sultanului, căci mai devreme decât ne-am închipui s-ar putea ca revoluția să fie transportată și în țările noastre.

Andrássy vorbi aproape o oră, subliniind obligația marilor puteri de a descuraja insurecțiile, oriunde s-ar produce ele. Încheie, presupunând în sinea lui că generalul Ignatiev, șeful delegației ruse, va adopta o atitudine contrară, preconizând războiul împotriva turcilor asupritori. Spre surprinderea sa, și Ignatiev folosi un ton moderat. Deplânse cruzimile săvârșite de bașibuzuci în Balcani și imposibilitatea autorităților turcești de a instaura un regim echitabil de percepere a impozitelor, astfel încât creștinii să nu fie sistematic lezați.

— Sunt întru totul de acord cu concluziile Excelenței Sale Contele Andrássy referitoare la îndatorirea marilor puteri de a înăbuși cu toată energia mișcările revoluționare. Nu este însă mai puțin adevărat că vexațiunile la care sunt supuse popoarele creștine din Imperiul Otoman trebuie să înceteze. Propun să reflectăm serios asupra unor reforme minimale, pe care guvernul turc să fie obligat a le adopta. Pentru moment, guvernul rus nu recunoaște necesare modificări structurale pe

harta Europei. Echilibrul existent este satisfăcător şi prezintă garanţii de pace pentru o lungă perioadă.

Generalul von Schweinitz, ambasadorul Germaniei, zâmbi imperceptibil. Delegatul rus glumea oare când afirma că actuala ordine politică internaţională garanta pacea? Abia se scurseră trei luni de când Europa scăpase miraculos de un război care ar fi incendiat-o de la Atlantic la Marea Neagră şi din Baltică până la Mediterana. Dacă înţeleptul Kaiser Wilhelm – pe care el, Schweinitz, îl venera – n-ar fi socotit necesar să facă unele concesii Angliei şi Rusiei, astăzi trupe umbrite de faldurile a tot felul de steaguri ar fi mărşăluit prin sate şi oraşe pustiite de bombardamente. Este probabil ca diplomaţia să încapă pe mâna generalilor, îşi zise Schweinitz. Militarii sunt mai capabili decât civilii să aprecieze ororile războaielor, fiindcă ei sunt cei care dirijează mijloacele de distrugere. Diplomaţii de carieră, familiarizaţi doar cu somptuoasele lor cabinete instalate în palate măreţe, au altă optică, şi este firesc să fie aşa. Pentru ei, conflictele internaţionale se asemuie cu nişte partide de şah, evident de o mare amploare, dar care pot fi soluţionate prin abile mişcări de piese. Dar piesele de pe tablele de şah sunt moarte, în vreme ce mulţimile cuprinse în vârtejul războaielor sunt vii, şi până la urmă plătesc gogomăniile diplomaţilor, reflectă von Schweinitz.

Înţelegerea dintre Austro-Ungaria şi Rusia, care părea să domine încă de la început dezbaterile conferinţei, îl surprinse. Pe el nu-l indispunea acest lucru, fiindcă – asemenea Kaiserului Wilhelm – se socotea prea bătrân spre a se lansa în aventuri politice şi militare. Din nefericire, cancelarul Bismarck avea propriul său joc, mult mai primejdios, iar el, Schweinitz, trebuia să-i urmeze directivele, fiindcă îi era subaltern. Poate că şi-ar fi îngăduit să favorizeze în taină tendinţa de înţelegere dintre participanţii la conferinţă, dacă n-ar fi fost flancat de doi adepţi fanatici ai lui Bismarck: consilierul conte Dönhoff, primul-secretar de ambasadă, şi prinţul Ratibor, ataşatul militar, care aveau misiunea să saboteze înţelegerea dintre austrieci şi ruşi, deşi aparent pledau pentru o apropiere între cele două popoare. Ambasadorul german era indispus fiindcă Bismarck îi recomandase să torpileze conferinţa şi să determine o agravare a tensiunii politice în Europa.

„Rușii trebuie angrenați în complicații atât de serioase în Est, încât să nu mai aibă timp a se preocupa de politica Germaniei în Vest", îi spusese Bismarck în cursul ultimei lor întrevederi la Berlin.

Acum, la masa conferinței, generalul își spunea cuvântul, conștient de minciunile diplomatice la care era nevoit să recurgă.

— Guvernul Majestății Sale Imperiale Kaiserul Wilhelm salută cu bucurie orice înțelegeri intervenite la masa verde a tratativelor diplomatice. Suntem de acord că nu trebuie să încurajăm răzmeriţele. Insurecția bosniacilor și a herțegovinenilor poate inspira idei periculoase și polonezilor. Revoluțiile din 1848 și Comuna din Paris din 1870 sunt îndeajuns de vii în memoria noastră, pentru a ne sădi voința fermă de a le zădărnici repetarea. Suntem de acord și cu propunerile Excelenței Sale Contele Ignatiev, referitoare la recomandarea unor reforme umanitare, pe care sultanul să le acorde supușilor săi creștini din Balcani. În cursul dezbaterilor acestei conferințe ne va reveni sarcina găsirii unei formule politicoase, dar ferme, în stare să demonstreze Sublimei Porți că nu mai poatetergiversa luarea măsurilor pretinse de marile puteri.

Făcu o pauză, pregătind bomba care avea să schimbe totul:

— Socotesc totodată că orice demers pe care conferința va hotărî să-l facă va trebui să obțină și adeziunea celorlalte mari puteri europene, în speță Anglia, Franța și Italia.

Lansă apoi o săgeată la adresa ruşilor:

— Excelență, continuă generalul adresându-se direct lui Ignatiev, sunt încredințat că Marea Britanie, atât de receptivă și de binevoitoare față de aspirațiile pacifice ale Imperiului Rus, manifestate cu atâta înfocare în ultima vreme, va da dovadă de același spirit de cooperare și în actuala criză din Balcani.

Ignatiev încasă calm lovitura.

Contele Dönhoff se uită cu admirație la ambasadorul său.

„Nu este prost bătrânul general!, reflectă. Nu este deloc prost. Le-a demonstrat cu finețe rușilor că, după atitudinea dușmănoasă pe care au manifestat-o față de noi în conflictul nostru cu Franța, nu au a se aștepta la niciun suport din partea

Germaniei în fricțiunile care se vor naște inevitabil între ei și englezi, acum, când criza orientală intră într-o fază nouă și extrem de primejdioasă."

Ambasadorul rus la Viena, consilierul Novikov, se bucură de hapul otrăvit pe care Schweinitz îl oferise pe o tavă de aur lui Ignatiev. Când i se comunicase de la St.-Petersburg că Ignatiev va prezida delegația rusă, încercase o adâncă amărăciune. Firesc ar fi fost să i se încredințeze lui această misiune. Fusese acreditat la Viena în august 1870 și de atunci nu dăduse nicio ocazie de nemulțumire cancelarului Gorceakov. Aici, la Viena, avusese prilejul să cunoască îndeaproape sforăriile diplomației austriece. Atunci, de ce fusese preferat Ignatiev? Fiindcă era reprezentantul Rusiei la Constantinopole, iar chestiunile tratate de conferință erau legate de Turcia? Acest argument nu stătea în picioare. Ignatiev putea să fi făcut parte din delegația rusă, prezidenția rămânând a fi asumată de el, Novikov. Supărarea lui era precumpănită însă de o satisfacție incipientă. Dacă rușii nu-și vor atinge obiectivele propuse, vina va fi atribuită lui Ignatiev. Or, după felul cum demarase conferința, se părea că delegației ruse nu i se deschidea un drum presărat cu flori. Gândurile lui Novikov fură întrerupte de Andrássy, care-i pronunță numele:

— În cursul unor discuții preliminare, purtate cu domnul ambasador Novikov, i-am împărtășit punctul meu de vedere referitor la satisfacerea unora dintre revendicările cele mai stringente ale insurgenților creștini din Bosnia și Herțegovina. Socotesc însă că nu putem lua o hotărâre unilaterală în această privință. Trebuie să ascultăm și cuvântul răsculaților.

— Propuneți să tratăm cu răsculații, trecând peste capul autorităților turcești?, întrebă Schweinitz.

— Nicidecum! Vom face sultanului o propunere rezonabilă: consulii noștri vor fi autorizați de Sublima Poartă să ia contact cu șefii insurgenților. Exigențele acestora vor fi transmise unui comisar special, numit de sultan. Comisarul le va comunica padișahului, care le va analiza și va decide înfăptuirea unor reforme corespunzătoare.

Ignatiev ar fi preferat adoptarea unei formule mai eficiente, dar înainte de a părăsi St.-Petersburg, prințul Gorceakov îi dăduse instrucțiuni categorice: „Să vă arătați concesiv, conte,

fiindcă armata nu este încă pregătită pentru un război cu Turcia". „Acum două luni am acceptat riscul unui război cu Germania, obiectase Ignatiev. Eram atunci mai bine pregătiți decât acum?" Gorceakov replicase, zâmbind fin: „Atunci știam că îi avem pe englezi alături de noi. În cazul unui război ruso-turc, este probabil ca Marea Britanie să se ridice contra noastră. Cum nici Austro-Ungaria nu ne este pentru moment favorabilă, perspectiva unei campanii militare apropiate nu ne surâde". Argumentele lui Gorceakov, își spusese generalul Ignatiev, nu erau lipsite de sens. Păcătuiau însă printr-un exces de prudență. Raportul întocmit de el, Ignatiev, asupra forțelor militare turcești, înaintat cancelarului Gorceakov și țarului, prevedea o rapidă prăbușire a apărării otomane în cazul unui război cu Rusia. Europa, luată prin surprindere, se va înclinaîn fața faptului împlinit. Gorceakov îi răspunsese printr-un mesaj cifrat, în care susținea un punct de vedere contrar. „Nu cred că Europa se va înclina în fața faptului împlinit. Amintiți-vă criza franco-germană".

— Salut propunerea dumneavoastră, Excelență, se adresă Ignatiev contelui Andrássy, dar mă tem că aplicarea ei va cere foarte mult timp. În Bosnia și în Herțegovina, oamenii mor. Se petrec orori incompatibile cu principiile umanitare ale secolului XIX. Turcii se vor comporta tot atât de crud ca și barbarii coborâți odinioară de pe podișurile Asiei. Başibuzucii și cerkezii nu se deosebesc cu nimic de mongolii lui Timur Lenk.

Andrássy răspunse cu răceală:

— Guvernul pe care-l reprezint, nu poate face un *casus belli* din tulburările din Bosnia și Herțegovina. Aceasta este e chestiune internă, care îi privește pe turci. Înțelegem să intervenim, dar numai verbal și din considerente umanitare. La ora actuală nu este cu putință să facem mai mult. Nu cunosc părerea delegației germane...

— Mă asociez opiniei dumneavoastră, interveni generalul Schweinitz. Afară de aceasta, Germania nu se poate angaja într-un conflict internațional în care interesele ei nu sunt direct lezate. Criza din Balcani nu ne afectează cu nimic. Dacă am acceptat să participăm la această conferință, am făcut-o în baza înțelegerii intervenite în 1872 între Berlin, Viena și St.-Petersburg, prin care cei trei împărați își propuneau să

se ocupe în comun de treburile Orientului. În cazul că turcii ar ataca Rusia sau Austro-Ungaria, evident, am interveni. Dar în clipa de față, această eventualitate nu are șanse să se producă.

Lui Ignatiev nu-i rămase decât să se ralieze opiniilor celorlalte delegații, deși era conștient că suferise o înfrângere.

Se înserase când Andrássy declară ședința închisă. Diplomații urmau să se întâlnească din nou în după-amiaza următoare, spre a pune la punct – de comun acord – nota către Sublima Poartă. Apoi, delegații părăsiră in corpore sala de conferință. În aceeași seară erau invitați la un dineu oferit de cancelarul Andrássy.

După plecarea diplomaților străini, baronul von Hartenstein ceru lui Andrássy permisiunea de a-i vorbi între patru ochi.

— Am socotit necesar, Excelență, să vă aduc la cunoștință că țin la dispoziția Excelenței Voastre demisia mea.

Andrássy îl privi gânditor.

— Cred că este prematur să vorbim de o demisie. Cumnatul dumneavoastră, colonelul von Werner, n-a fost încă arestat. Dacă se va întâmpla acest lucru, voi aviza. Până atunci am să vă trimit la Constantinopole, spre a remite Sublimei Porți nota pe care am discutat-o astăzi. Vă dați seama – presupun – că aș fi putut folosi pentru acest demers pe ambasadorul nostru din capitala Turciei. Socotesc însă că este mai înțelept să fiți absent din Viena atâta vreme cât cumnatul dumneavoastră se va afla sub anchetă. Sunt convins că, în ceea ce-l privește, se va da ordonanță de neurmărire. Atunci vă veți putea înapoia cu fruntea sus la Viena.

Baronul făcu un gest de acceptare. Cancelarul îi aurea pilula, expediindu-l în Turcia. Era totuși o consolare. Orice alt ministru de externe i-ar fi cerut să demisioneze.

— Vă mulțumesc, Excelență. Sper că nu-mi veți lua în nume de rău dacă în seara aceasta nu voi participa la dineu.

— Vă înțeleg. Am să explic delegaților străini, dacă voi fi întrebat, că o indispoziție subită v-a împiedicat să vă bucurați de compania noastră. Nu vă mai reținem, domnule șef de secție. Bună seara!

Anton Pavlovici Stoilov, agent secret al Comitetului panslavist, își plecă gura cărnoasă, acoperită pe jumătate de franjurii mustății sure, spre urechea lui Garbov, negustătorul. Ochii și nasul se vedeau de deasupra bărbii lungi și stufoase, ca și când s-ar fi ridicat de după un gard de păr.

— Ascultă-mă pe mine, Piotr Kuzmici, încheie afacerea! Ai să câștigi bani mulți!

— Bani mulți, bani mulți! Dar și riscurile sunt mari. În treburi d-astea nu sunt ageamiu.

— Știu, d-aia am și venit la dumneata. Oamenii mei plătesc bine.

— Ce o să se întâmple însă cu oamenii mei dacă o să-i prindă turcii? Crezi că e ușor să le treci pe sub nas șase tunuri, o mie de puști și muniția respectivă, fără ca ei să miroasă ceva? Nu. Transportul pe Dunăre e foarte periculos. De ce nu folosești, ca și până acum, drumul prin România? Românii nu fac dificultăți pentru transporturile de arme spre Serbia, Bosnia și Herțegovina. Se prefac că nu le observă și le lasă să treacă mai departe.

— Dar drumul pe uscat cere timp, Piotr Kuzmici. Transportul pe mare și apoi pe Dunăre e și mai rapid, și mai economic.

— Ai uitat să spui: și mult mai primejdios.

Agentul înscrise pe o foaie de hârtie un număr cu multe zerouri și o așeză pe birou, sub ochii lui Garbov. Acesta clipi interesat.

— Ți-am spus eu, Piotr Kuzmici, că oamenii mei sunt darnici. Îi sprijină întreaga Rusie. Nu mai vorbesc de avantajele pe care le vei recolta în alte domenii. Am să-ți spun un secret!

— Dă-i drumul!

— Oamenii mei ar putea să trimită armele pe mare sub pavilion rusesc. Oficial însă, statul nostru nu trebuie să fie amestecat în astfel de treburi. Comitetul panslavist trimite răsculaților din Balcani ofițeri instructori sub firma voluntariatului. La fel și cu armele. Statul nu vede, nu aude.

Garbov se scărpină la ceafă.

— Când vreți să ajungă transportul la sârbi?

— Cât mai repede! Pentru asta capeți și o primă.

Negutătorul se răsuci pe scaun. Îl ispitea oferta. Spre a-şi spori profitul, scoase din manşetă o ultimă obiecţie care-l făcu pe agent să se încrunte surprins:

— Să jucăm cu cărţile pe masă, Anton Pavlovici!

— Să jucăm, Piotr Kuzmici!

— Discutăm despre treaba asta de câteva ore, dar nu mi-ai spus că ultimele două transporturi de arme, expediate pe Dunăre, au fost capturate de turci.

— Şi ce-i cu asta?, răspunse agentul cu prefăcută naivitate. Oricum, beneficiile dumitale sunt atât de grase, încât merită încercarea.

Garbov făcu mintal câteva calcule şi conchise că treaba era totuşi rentabilă. Strâmbă din nas, dar numai aşa, de formă. Dacă se lăsa rugat, putea să reproşeze mai târziu comitetului – în cazul unui insucces – că numai din cauza planurilor lor, contrare celei mai elementare logici, se ajunsese la o asemenea situaţie.

— Acceptă, Piotr Kuzmici, şi n-o să-ţi pară rău, stărui Anton Pavlovici Stoilov. Ţi-am propus vreodată afaceri proaste? De ce să nu recunosc? Am şi eu comisionul meu. Şi încă destul de plinuţ! Ei, batem palma?

— Batem, Anton Pavlovici! Te aştept poimâine-seară la mine acasă. Să punem la punct chestiunile băneşti.

— Am înţeles. Vin cu acontul.

După plecarea vizitatorului, Garbov îşi frecă încântat mâinile. Afacerile cu arme erau cele mai bănoase. Dacă s-ar fi dedicat exclusiv acestui comerţ, ar fi fost astăzi de zece ori mai bogat. Ar fi rivalizat cu Demidovii. Important era să nu se rezume la operaţii de cumpărare şi vânzare, ci să înfiinţeze cu timpul propria sa industrie de armament. Garbov râse. La şaizeci de ani, năzuia să se angajeze într-o nouă activitate. Dădea dovadă de prezumţiozitate sau energia lui vulcanică îl va învrednici – în dispreţul vârstei – să păşească triumfător pe un drum neexplorat de el până acum?

Tinerilor şi geniilor nimic nu li se pare imposibil. Iar Piotr Kuzmici se *socotea* tânăr şi se *simţea* tânăr. Până şi dragostea lui pătimaşă pentru Maşa îşi găsea izvorul în aceeaşi tinereţe neînfrânată a sufletului şi a trupului, care refuza decrepitudinea inerentă vârstei. Numai aşa se putea explica

imperioasa atracție pe care dansatoarea de cabaret o exercita asupra sa. Simțurile lui aprinse nu erau oare manifestări ale aceleiași tinereți dezlănțuite? Alți bărbați de vârsta lui renunțaseră de mult la plăcerile senzuale. Priveau cu pasivitate resemnată femeile tinere, socotindu-le niște obiecte de artă. Erau asemenea unor animale scopite, pacifice, amorțite, care uitaseră până și de existența dragostei.

Garbov se uită la ceas. Se făcuse târziu. Anton Pavlovici se eternizase într-o discuție care, la urma urmei, ar fi putut dura cel mult o jumătate de oră. El, Piotr, ar fi trebuit s-o scurteze, pentru a avea timp să se ducă acasă și să se schimbe cu niște veșminte mai arătoase. Nu se cuvenea să alerge la *Ursul Siberian* în haine de lucru. Își mai zise că acolo veneau tot felul de oameni în frac, dar care abia aveau cu ce să-și plătească o modestă consumație. Pe când el se ducea îmbrăcat simplu, cu cizme de iuft în picioare, dar cu buzunarele doldora de bani.

În camera lui de lucru nu se aflau oglinzi. „Când închei afaceri de milioane, obișnuia să spună, nu ai timp de cochetărie". De data aceasta regretă lipsa unui astfel de obiect, în care să-și examineze imaginea. Găsi însă un surogat de oglindă: geamurile cu fundal de noapte, care-i reflectau chipul cu relativă limpezime. Își încheie nasturele de la gât al cămășii ruseți, își pieptănă mustățile și barba, își netezi cu palma părul, apoi își scutură vestonul din stofă englezească de un cenușiu închis. Înainte de a-și lua din cuier pălăria, își pipăi buzunarul dinăuntru al hainei, în care-și ținea portofelul cu bani. Satisfăcut, părăsi biroul.

Celelalte încăperi ale sediului său comercial erau goale. Funcționarii plecaseră de mult. Rămăsese doar paznicul de noapte, un tip îmbătrânit înainte de vreme, pe care Garbov îl cunoscuse cu mulți ani în urmă.

Când ieși în stradă, își ridică privirile spre peticul de cer înstelat înconjurat de nori negri și își zise că furtuna din aer se înrudea cu furtuna din sufletul său. La *Ursul Siberian* intră pe ușa din dos, fiindcă patronul, încântat de un client atât de cheltuitor, dăduse poruncă salariaților săi de toate categoriile să-i împlinească toate gusturile, oricât ar fi fost de trăsnite. Portarul îl salută cu respect, fiindcă negustorul îi dădea un

bacşiş generos de fiecare dată. Bătu în uşa Maşei. Îi răspunse un glas plictisit:

— Intră!

La insistenţele lui Garbov, directorul localului atribuise în exclusivitate Maşei o cabină şi o garderobă, privilegiu acordat numai vedetelor cu mare succes la public.

Neguţătorul împinse uşa. Maşa se farda în faţa oglinzii. Purta doar un străveziu chimono, care lăsa să i se desluşească formele armonios modelate. Cu o familiaritate dobândită în urma deselor lui vizite făcute Maşei, neguţătorul se aşează pe un scaun lângă masa de toaletă. Cântăreaţa se pudra. Era atât de preocupată de această operaţie, încât nici nu răspunse la salutul lui. Ajunsese să-l accepte ca pe o mobilă, pe care nu o putea arunca, deşi prezenţa ei nu-i făcea nicio plăcere.

Garbov scoase din buzunarul hainei o cutie de catifea roşie. O deschise tot el, fiindcă Maşa nu se învrednicise niciodată să acorde vreo atenţie darurilor lui. Desfăcu precaut capacul şi scoase la iveală un inel cu un diamant uriaş.

— E pentru tine, Maşa! Apele lui sclipitoare simbolizează focul din inima mea.

Artista de cabaret aruncă o privire distrată asupra bijuteriei.

— Mulţumesc, Piotr Kuzmici. Dacă vrei, arunc-o în sertar.

Neguţătorul se execută, întristat de indiferenţa ei. Trase sertarul, în care se mai aflau şi alte cutiuţe de catifea cu bijuterii, toate cumpărate de el. Deasupra cutiuţelor cu un stagiu mai lung se aşternuse o peliculă de praf, dovadă că Maşa nici nu se uita la ele.

În ciuda numeroaselor sale vizite în cabină, atitudinea Maşei faţă de el rămăsese tot atât de rece ca şi în primele zile. Garbov era îndârjit de refuzul cântăreţei de a i se dărui, deşi – în prezenţa lui – nu se jenase să facă dragoste cu John Fenton.

— Zilele acestea plec în România, la Galaţi, Maşa.

— Drum bun!, replică ea sec.

— N-ai vrea să mergi cu mine?

Actriţa îl privi cu dispreţ şi compătimire,

— Ce să fac la Galaţi?

— Să mai scapi și tu din atmosfera îmbâcsită de aici! Nu ți s-a urât de bețivanii care te plesnesc cu palma peste crupă când treci printre mese? Nu vrei să arăți și tu, măcar o dată, ca o cucoană respectabilă, însoțită de un bărbat cumsecade?

— Crezi că dacă te-aș însoți la Galați mi-aș schimba condiția? Tot târfă aș rămâne.

Garbov o privi cu seriozitate. Rumegase multă vreme propunerea pe care avea să i-o facă.

— Vreau să mă însoțești în calitate de soție.

Maşa își întrerupse o clipă machiajul.

— Știi că ai haz, Piotr Kuzmici? Să mă mărit cu dumneata, ca mai târziu să spună lumea: „Uite-l pe Garbov cu curva lui! L-a luat pentru că e bogat. Speră să-l moștenească". Lasă-te de fleacuri, Piotr Kuzmici!

— Maşa, răspunde-mi! Vrei să fii soția mea?

Actrița îl măsură cu privirile, surprinsă:

— Chiar vorbești serios?

— N-am fost niciodată mai serios.

Maşa râse în colțul gurii.

— Fostele prostituate nu pot fi soții bune.

— Dar tu nu ești o prostituată!

— Atunci ce sunt?

— O victimă a lumii ticăloase în mijlocul căreia ai trăit.

— Ți-aș propune, Piotr Kuzmici, să te duci acasă și să faci un duș rece. Până mâine au să-ți treacă fumurile beției.

— Află că n-am băut un strop de alcool.

— Dacă aș accepta, ce-ar zice ai tăi? Îmi închipui că ai familie.

— Ce-ți pasă de ei?

— Cum să nu-mi pese? Au să spună că ai înnebunit. Or să încerce să te pună sub interdicție.

— Am patru copii – doi băieți și două fete – care mă știu de frică.

— Mai e ceva, Piotr Kuzmici: nu te iubesc!

— Cu timpul ai să mă iubești.

Maşa râse trist.

— Îți aduci aminte când am făcut dragoste cu Fenton?

— Da, îmi aduc.

— Nu te temi că aş putea să repet isprava? Nu uita, Piotr Kuzmici, m-am deprins cu un fel de viaţă puţin respectabil.

— Am să te feresc de ispite.

— Cum? Închizându-mă în harem?

— Nu. Am să te las să-ţi dai singură seama că bărbaţii nu vor decât să se culce cu tine, apoi să te arunce ca pe o coajă de portocală.

— Poate că îmi place să fiu aruncată ca o coajă de portocală. De unde ştii că nu ispăşesc păcatele unor străbuni nelegiuiţi? Dacă sunt blestemată, de ce să te târăsc după mine?

— Vom împărţi blestemul, Maşa.

Dama de consumaţie îl privi cu milă:

— Eşti îndrăgostit rău, Piotr Kuzmici! Păcat de tine! Vino mâine să-ţi dau răspunsul. Acum pleacă! Vreau să rămân singură! Hai, du-te! Du-te mai repede, căci altfel încep să strig!

Garbov ieşi descumpănit din cabină. Îşi închipuise că cererea lui în căsătorie îi va provoca Maşei un sentiment dacă nu de iubire, cel puţin de recunoştinţă. Îi oferea posibilitatea de a părăsi cu fruntea sus spelunca, de a deveni soţia respectată a unui neguţător bogat, de a avea o familie, poate şi copii, căci, slavă Domnului, el, Piotr, se simţea în putere să zămislească o droaie de plozi. Împotrivirea Maşei nu numai că-l irita, dar îi crea un fel de neîncredere în propriul lui noroc, care până acum nu-l părăsise niciodată. După o viaţă de împliniri – devenise, dintr-un „nimeni", un milionar, un „burghez notabil ereditar" – se poticnea în faţa unui zid de gheaţă. O lume întreagă îl menaja, îi acorda o mare importanţă. Numai dama aceasta de consumaţie îl trata ca pe un „nimeni". S-ar fi crezut că se încheiase un ciclu al vieţii lui.

În seara următoare se înfăţişă din nou la *Ursul Siberian,* copleşit de o emoţie pe care nu şi-o putea stăpâni. Se simţea asemenea unui infractor aflat în faţa judecăţii unui tribunal, aşteptându-şi sentinţa. De Maşa depindeau fericirea, viitorul lui, dezlegarea de a-şi continua nestingherit activitatea. Cei mai mulţi oameni, când ating pragul celor 60 de ani, sunt obsedaţi de trecut. Piotr era convins că viitorul îi rezerva împliniri şi mai mari. Faptul că Anton Pavlovici Stoilov venise să-i propună masivul transport de armanent – urmat desigur şi de altele – în numele puternicei mişcări panslaviste, dovedea că

personalitatea lui era încă prețuită. Când se văzu în cabina Maşei, simți că i se taie respirația. Era atât de pură, atât de frumoasă şi în acelaşi timp atât de răscolitoare, încât îl încolți din nou senzația aceea stranie de a se afla în prezența Mariei Magdalena.

Maşa îşi terminase tocmai machiajul şi se pregătea să intre în sală, pentru a-şi debita numărul. Purta un furou scurt de paiete, ce-i dezgolea picioarele până la coapse şi sânii până aproape de sfârcuri.

— Mi-ai făgăduit un răspuns, Maşa!

Ea îl privi absentă, ca şi când l-ar fi văzut pentru prima oară. Deodată, chipul i se întunecă:

— Ce răspuns?, rosti cu uşoară răguşeală în glas.

— Ți-am cerut să-mi fii nevastă!, strigă Garbov exasperat. Mi-ai pretins un timp de gândire...

Maşa se uită prin el ca prin sticlă.

„E nebună sau face pe nebuna?", reflectă din calea afară de furios neguțătorul.

— Da, da, îmi amintesc, şopti ea.

Făcu câțiva paşi spre uşă, clătinându-se. „E beată?", se întrebă Garbov.

— Unde te duci?, strigă, stăpânindu-şi cu greu clocotul lăuntric.

— Mă aşteaptă clienții, rosti ea privind fix drept înainte, ca o somnambulă.

— Mai întâi dă-mi răspunsul!, zbieră Garbov, apucând-o de umeri şi răsucind-o cu fața spre el.

O respirație grea, aproape şuierătoare, agita pieptul excitat al Maşei.

— Răspunde-mi!, urlă neguțătorul, zgâlțâind-o atât de tare, încât părul ei, prins în ace de cap, se desprinse şi îi căzu în şuvițe cârlionțate pe frunte şi pe gât.

— Nu!, răspunse ea. Nu! Nu te iubesc! Eşti bătrân! Eşti prea bătrân!

Lui Garbov i se urcă sângele în cap.

— Dar Fenton? E tot atât de bătrân ca şi mine! Şi cu el te-ai culcat în fața mea

— Şi ce-i cu asta?

— Te-au întins mai toți clienții locantei ăsteia împuțite.

— Trebuie să-ți dau ție socoteală, Piotr Kuzmici?, îl sfidă ea. Mi-am făcut meseria!

Mâna grea a lui Garbov o plesni cu sete peste obraz, lăsând urme paralele de degete.

— Şi cu mine de ce nu-ți faci meseria, târfă? Ce aştepți, să te trântesc aici pe podea?

— Dacă ai face aşa ceva, m-aş omorî!

Tonul ei exprimă o finalitate inexorabilă.

Garbov gemu, încleştându-şi atât de tare mâinile pe umerii ei, încât unghiile lui îi străpunseră pielea, însângerând-o. O îmbrânci spre uşă.

— Du-te! Du-te la clienții tăi, curvo!

Maşa se izbi cu un icnit de tăblia de lemn a uşii şi rămase acolo răstignită, aşa cum o văzuse el făcând dragoste cu Fenton. Înnebunit de furie, o dădu la o parte şi ieşi din cameră...

Zorile îl găsiră rătăcind pe străzile oraşului. Desfăcuse nasturii cămăşii țărăneşti purtate pe sub haină, ca să-şi mai răcorească pieptul încins. Tălpile cizmelor bocăneau pe caldarâm trezind ecouri, tulburând liniştea străzilor adormite. Câte un polițist în uniformă îl privea întrebător, dar îl lăsa în pace. Garbov părea un om amețit de băutură. Abia când soarele se ridică după coama acoperişurilor, negustătorul fu în stare să ia o hotărâre. Se înapoie la *Ursul Siberian.* Acolo, două femei de serviciu spălau scările de la intrare. Portarul de zi îl informă că localul era închis.

— Dar patronul?, întrebă Garbov.

— A plecat acum o oră. Să se culce.

— Unde stă? Dă-mi adresa lui!

— Nikolaievskaia 86. Aproape de gara Țarskoie Selo.

Uitând să-i mulțumească, Garbov porni grăbit într-acolo.

Fiindcă nu găsi nicio birjă liberă, făcu tot drumul pe jos. Era într-o asemenea stare de excitare nervoasă, încât nici nu simțea oboseala, deşi umblase ca un năuc toată noaptea.

Galubovski, patronul *Ursului Siberian,* dormea când la uşa apartamentului său bătu cu nerăbdare Garbov. Galubovski îi deschise. Avea ochii cârpiți de somn şi părul căzut pe frunte în neorânduială. Îşi aruncase peste cămaşa de noapte un halat de mătase. Era iritat, fiindcă fusese trezit atât de devreme,

dar când îl văzu pe Garbov, clientul larg la pungă, se îmbună brusc.

— Cu ce te pot servi, Piotr Kuzmici?

— Vreau să-ți vorbesc! Dar nu aici! Pe sală!

— Poftim înăuntru!

Se dădu la o parte, lăsându-l să pătrundă într-un vestibul dominat de o oglindă mare. În cuier atârna pardesiul lui Galubovski şi o mantilă de mătase. Intrară într-un salon cu mobile *Sécession* încărcate cu tot felul de sculpturi, ciucuri, perne şi animale de pluş. O uşă întredeschisă permise lui Garbov să vadă interiorul dormitorului. Într-un pat larg, de mahon, dormea o femeie cu sânii dezgoliți. Galubovski închise uşa camerei de culcare.

— Îmi ierți deranjul, Piotr Kuzmici! Pot să-ți ofer o vişinată?

— Mulțumesc. Nu vreau să te rețin mult.

— Atunci cu ce-ți pot fi de folos?

Căscă toropit de somn.

Garbov îşi vârî mâinile în buzunare.

— Cât îmi ceri ca s-o concediezi pe Maşa?

Galubovski făcu ochii mari.

— S-o concediez? Țineai parcă la ea!

— N-am venit aici să mă justific. Poți sau nu să faci treaba asta? Dacă-mi spui da, fixează şi prețul! Nu mă tocmesc!

Galubovski mirosi o afacere bună. Garbov era un client bun de jumulit.

— Cred că o să ne înțelegem, Piotr Kuzmici. Deşi Maşa este o foarte excitantă dansatoare, care-mi aduce mulți clienți...

— Ți-am spus că sunt gata să te despăgubesc regeşte! Dar îți mai cer ceva: să faci în aşa fel încât niciun patron de „şantan“ să n-o mai angajeze.

Galubovski îşi vârî mâna în barbă şi se scărpină nervos.

— Asta nu e prea uşor...

— Ți-am spus, plătesc oricât!

Amfitrionul închise ochii, făcu mintal nişte socoteli, apoi replică hotărât:

— Fac treaba, Piotr Kuzmici. Dar o să te coste. Ştii, oamenii sunt hapsâni. Când adulmecă un câştig uşor, nu le scapi

lesne... Vino mâine la ora asta tot aici! Atunci am să-ți spun ce ispravă am făcut!...

Garbov avea cunoștințe și la Poliție. Unsese de atâtea ori roțile – căci comerțul lui necesita complezențe din partea oficialităților – încât ajunsese să-și facă prieteni la mai toate nivelurile. Sforile trase de el își dovediră în acest domeniu efectul. Comisarul-șef din cartierul locuit de Maşa o înștiință că nu-i va mai acorda o nouă viză de ședere în St.-Petersburg. După expirarea actualei vize, va fi obligată să părăsească fără zăbavă capitala. Un alt comisar, de la Poliția de moravuri, o ridică de pe stradă și o duse cu duba, laolaltă cu alte prostituate, la arest, unde o reținu două zile. Între timp, Galubovski o concedie, fiindcă nu se prezentase la serviciu.

Maşa nu-și făcuse economii. Își cheltuia ultimul ban pe fleacuri. Odaia ei, dintr-o vetustă casă de raport din preajma gării Varșovia, era plină cu pisici și căței de ipsos, cu păpuși, cu gâteli ieftine, cu mănuși de toate culorile și lungimile, dar mai ales cu multe încălțări. Maşa adora în special pantofii decoltați, ghetele înalte cu șireturi și cizmulițele rusești.

Primele ei neplăceri fură urmate de altele. Furnizorii din cartier care până atunci o aprovizionaseră pe datorie, mulțumindu-se adeseori a fi plătiți în natură, încetară brusc să-i mai acorde credit.

Maşa își angajă încălțămintea la casa de amanet, dar nu obținu decât puțini bani, care se topiră foarte repede. Proprietăreasa constată brusc că Maşa rămăsese în urmă cu chiria. Îi puse în vedere să evacueze casa. Disperată, Maşa încercă să facă trotuarul. Dar nu apucă să racoleze decât doi clienți, căci Poliția de moravuri o luă cu furgonul de pe stradă.I se atrase atenția că nu mai avea condicuță de prostituată.Apoi i se dădu un avertisment sever: dacă va mai fi prinsă agățând bărbați, va fi întemnițată pentru prostituție clandestină.

Disperată, flămândă, fără o para în buzunar, Maşa se îndreptă într-o noapte spre podul Troițki de peste Neva. Când ajunse la mijloc, se apropie de parapet și după câteva clipe de gândire se aruncă în apa cu bulboane mari, rotitoare. S-ar fi înecat, dacă un bărbat între două vârste nu ar fi sărit după ea. Abia o scoase la mal.

Maşa ar fi putut să se înapoieze la părinții ei din Perm, dar ar fi însemnat să-şi recunoască vina de a-i fi mințit. În puținele scrisori trimise acasă, se lăudase că ducea un trai îmbelşugat, onorabil. Toate prietenele ei, rămase în obscurul oraş de provincie, o invidiau.

Într-o seară, pe când rătăcea înfometată pe stradă, se întâlni ca din întâmplare cu Piotr Kuzmici. Plin de compătimire față de starea ei nenorocită, negustătorul o pofti la un restaurant economic din apropiere. Nu se mai împăuna cu averea lui. Comandă câteva mâncăruri simple, dar suculente. Maşa se aruncă asupra lor ca un animal hămesit.

Garbov ştiu de data aceasta să-şi înfrâneze patima. Se arătă înțelegător, blând, patern:

— Cum de ai ajuns în halul ăsta, fetițo? Spune-mi şi mie! Aş putea să te ajut.

După ce hăpăi primul fel de mâncare, frânată oarecum de Garbov, care o sfătuia să mănânce mai încet, ca să nu-şi facă rău, îi istorisi tot ce pătimise.

— Ticăloşii!, exclamă negustătorul cu falsă compasiune.

— Vor să mă trimită la urmă, i se plânse Maşa. Decât să mă duc la ai mei, acasă, prefer să mă sinucid.

— Vai vai, vai exclamă Garbov, clătinând din cap ca un metronom. Biata fetiță! Trebuie să fac ceva pentru tine... Nu, nu, nu. Nu mă privi aşa! Nu-ți cer nimic în schimb. Încearcă să vezi în mine un prieten devotat, un unchi afectuos, care vrea să-ți dea o mână de ajutor. Poți să ai toată încrederea. Aş putea să-ți fiu tată.

Maşa nu observă falsitatea poziției lui, fiindcă vinul cu care Garbov o îmbiase pahar după pahar aşternuse o pânză de ceață asupra rațiunii ei. După ce Maşa termină de mâncat, negustătorul o privi cu fățarnică bunătate.

— Hai, te duc până la uşa casei tale! Pe urmă te las, fiindcă mai am nişte treburi.

Citi umbra de neîncredere din ochii fetei, dar se prefăcu a nu o fi observat. Îşi zise în sinea lui: „Lasă, fetițo, te domesticesc eu! Încetul cu încetul, ca pe cârlani. De data asta nu mai îmi scapi. Te-am legat fedeleş. M-ai frecat ca pe hoții de cai, dar mi-a venit şi mie rândul".

Îşi respectă făgăduiala. O conduse numai până în pragul casei ei şi, înainte de a se despărţi, îi strecură în palmă banii pentru chirie.

— Ia-i! Când ai să poţi, ai să mi-i restitui! Ţi-i dau cu împrumut! Nu-ţi cer nimic în schimb.

Se apropie de Maşa. Gestul ei instinctiv de a se retrage îl indispuse, dar nu lăsă să i se citească pe chip contrarietatea. O sărută cast pe frunte. Maşa respiră uşurată.

— Dacă vei mai avea nevoie de mine, mă poţi găsi la birou. Îi dădu adresa scrisă pe o bucată de hârtie.

— Mulţumesc, rosti Maşa, învinsă de bunăvoinţa lui.

— Dacă n-am să fiu acolo, laşi vorbă ajutorului meu, un bătrân cumsecade. Acum te las cu bine!

Plecă, aruncându-i o ultimă privire peste umăr. Maşa flutură din mână, apoi intră în casă. Proprietăreasa o aştepta pe culoar.

— Ei, când evacuezi casa?, o întrebă câinoasă. Boarfele ţi le reţin, ca să mă dezdăunez de paguba pe care mi-ai făcut-o rămânând în urmă cu chiria.

Maşa îi întinse mâna deschisă în care ţinea banii primiţi de la Garbov.

— Poftim chiria! Şi nu te mai văicări! Ai şi un supliment! Proprietăreasa luă banii, îi numără şi îi strecură în buzunarul halatului murdar, îmbrăcat peste cămaşa de noapte slinoasă.

Când se înapoie triumfătoare în camera ei, Maşa constată că nu mai avea niciun ban. Deodată începu să râdă. Făcu o piruetă şi se lăsă să cadă pe pat. „Nu mă mai gândesc la ziua de mâine! Păsările cerului cum trăiesc? Astăzi sunt sătulă! Şi puţin ameţită! Vinul m-a dat gata. A fost foarte bun". Închise ochii şi adormi cu faţa în sus şi cu mâinile încrucişate pe piept, ca o moartă...

A doua zi de dimineaţă porni din nou în căutarea unui serviciu. Era înviorată, fiindcă Dumnezeu şi Maica Domnului îşi plecaseră iarăşi ochii asupra ei. Bătu la uşa câtorva localuri de noapte, dar nu găsi nicăieri de lucru. În cele din urmă acceptă un post de chelneriţă într-un local deocheat din preajma portului. Dar când se înfăţişă spre a-şi lua slujba în primire, i se spuse că fusese o greşeală. Postul nu mai era liber. Nu-i dădură

alte explicații. Maşa avu senzația că cerul se prăvăleşte asupra ei. Părăsi disperată localul. Avea să o ia de la început cu mizeria? Se duse la biserică şi îngenunche în fața altarului. Plânse, se izbi cu pumnul în piept în semn de pocăință şi făgădui Sfintei Fecioare că pe viitor va duce o viață curată. Îşi aminti de Garbov. Poate că acesta îi va da ceva de lucru.

Când ajunse în fața imobilului de pe Sagorodnâi Prospekt, unde Piotr Kuzmici îşi avea birourile, încercă o strângere de inimă. O clipă se văzu în postura une vietăți slabe şi oropsite, care încearcă să intre în vizuina unei jivine. Dar nu avea de ales. Pătrunse în clădire.

— Domnul Garbov nu vă poate primi chiar acum. Are ceva de discutat cu un client, îi explică bătrânul lui ajutor, un unchiaş cu plete lungi ca de popă.

Ceva mai târziu, din biroul lui Garbov ieşi un bărbat voinic, îmbrăcat în negru, cu glas puternic ca de clopot.

— Vasăzică, zilele acestea pleci la Galați, Piotr Kuzmici,

— Plec, Anton Pavlovici Stoilov! Ştii vorba din străbuni: „Ochiul stâpânului îngraşă vita". Dacă nu sunt eu acolo, să pun umărul, nu se face nimic.

Bătură palma, apoi Anton Pavlovici îşi luă rămas-bun, călcând zgomotos.

Când o văzu pe Maşa, Garbov fu cuprins de friguri. O criză de isterie pe care nu o putea stăpâni.

— Ce e cu tine, Maşa?, îi vorbi cu afectată blândețe. Iar ai dat de necazuri? Hai la mine în birou, să stăm puțin de vorbă. Am zece minute libere la dispoziție.

Acum, el se transforma în personajul solicitat, greu accesibil, care făcea o mare concesie primind-o pentru un scurt interval de timp.

Îndată ce rămase singură cu Garbov, Maşa începu să plângă. Neguțătorul o mângâie pe păr.

— Nu-mi place când te văd tristă. Şterge-ți lacrimile şi spune-mi ce te doare. Cât are să depindă de mine, n-ai să o mai duci în mizerie.

Maşa îi istorisi cum pierduse postul de chelneriță. Garbov zâmbi duios. Scoase din buzunar nişte bani, dar nu prea mulți, pentru ca Maşa să nu capete veleități de independență. O va finanța, dar foarte zgârcit:

— Uite, ai aici câteva ruble. Sper să-ți ajungă o zi, două. Nu am mai mult asupra mea. Îmi pare rău de tot ce-mi spui. Voi căuta să-ți găsesc un rost. Se uită la ceas: Hait, am întârziat! Dacă vrei să mai stăm de vorbă, putem lua iarăși masa împreună. Ne întâlnim la restaurantul micuț unde am fost și aseară. La 8 îți convine?

— Da, la 8, bâigui Maşa, ştergându-şi lacrimile.

— Dacă întârzii puțin, te așezi la masă și mă aștepți. Acum du-te. Am de lucru.

O expedie încântat de chipul cum se împleteau ițele...

Seara ajunse la restaurant cu douăzeci de minute întârziere. Maşa îl aştepta cuminte în faţa unei cafele. Garbov o sărută pe frunte, apoi se aşeză pe scaun, frecându-şi mâinile. Comandă chelnerului o cină îmbelşugată. Nu uită votca, vinul şi cafelele. Şi de data aceasta se arătă plin de o calmă solicitudine. Dezgropa din străfundul memoriei tot felul de glume mai mult sau mai puțin deșucheate, auzite în tinerețe prin târgurile umblate de el. Maşa îl asculta cu plăcere şi râdea stimulată nu atât de „poantele" ieftine, cât de alcoolul care începuse să i se urce la cap. Paradoxal, Maşa, o damă de consumație, nu era deprinsă cu băuturile. La *Ursul Siberian* anima clienții, prefăcându-se că soarbe laolaltă cu ei cele mai tari băuturi. Chelnerii îi serveau însă la pahar apă colorată sau limonadă.

Vinul tare şi dulce comandat de Garbov o ameți, creându-i o stare de bună dispoziție rareori încercată.

Când părăsi restaurantul, Maşa avu senzația că plutește pe nori. Se rezemă cu încredere de brațul negustătorului. Chicotea cuprinsă de euforie.

— Nu ştiu ce am, dar îmi vine să mă culc aici, în drum, ca pe o saltea de puf, spuse râzând.

Garbov o simțea plăpândă, neajutorată, ajunsă în sfârşit la cheremul lui. În drum spre locuința Maşei, văzu un gang întunecos, deschis ca o gură de tunel la parterul unei case cu multe etaje, cufundate în beznă. Negustătorul nu mai putu rezista patimei. Se uită pe furiș în jur şi, după ce constată că sunt singuri, o împinse pe Maşa în gang. „Ai să joci acum după cum am să-ți cânt eu, apoi am să-ți dau un picior de ai să nimereşti iarăşi în noroiul în care te-ai complăcut!", reflectă

cuprins de fiori. O lipi de perete, şi o avu în ciuda împotrivirii ei. Împerecherea aceasta fu pentru el o sublimă revelație. Până atunci cunoscuse amorul numai sub aspectul îndeplinirii obligațiilor conjugale, față de o femeie uscată, îmbătrânită înainte de vreme, masculinizată de o muncă fără răgaz. Acum supunea un corp tânăr, fierbinte, care-i dăruia momente de o necuprinsă voluptate. Obținuse victoria mult visată, dar în acelaşi timp îşi făurise propriile lanțuri care aveau să-i robească în veci Maşei. Avusese de gând ca după ce-şi va satisface poftele să o lase în drum, batjocorind-o cu cele mai triviale vorbe. Înțelese însă că o astfel de despărțire nu se va petrece niciodată.

Înduioşat de plânsul fetei, încercă neîndemânatic să o consoleze.

— Iartă-mă, sufletelule, porumbițo! Am fost un ticălos, un nebun! Dar trebuie să mă înțelegi şi să mă ierți! Ai să fii soția mea! Tot ce am pe lumea asta va fi şi al tău! Da, da, nu rostesc vorbe mari! Soarta a vrut să rămânem împreună! Te iubesc, turturica mea!

Căuta în zadar vorbe meşteşugite, care să-i exprime profunzimea sentimentelor, sinceritatea lor. Odată – era pe-atunci un simplu băiat de țară – cunoscuse într-o cârciumă un student beat. Recita versuri de dragoste pentru o iubită perfidă, care-l părăsise fiindcă preferase un ofițer prostănac, dar înzorzonat cu găitane de aur. Erau atât de frumoase cuvintele cântate de studentul amețit de băutură, încât Garbov adolescentul îl ascultase, transportat pe altă lume. Dacă ar fi fost în stare, i-ar fi recitat şi el Maşei vorbe tot atât de încântătoare. Nici nu-i trecea prin minte că la vârsta lui era ridicol să vorbească de dragoste unei fete cu patruzeci de ani mai tânără. Acum se simțea tânăr, periculos de tânăr.

O conduse la locuința ei pe Maşa, care încetase să îi se mai împotrivească. Rămase toată noaptea în camera ei. Nu mai avu nevoie de multe vorbe spre a o convinge să îi fie soție. Maşa îi acceptă pasivă toate propunerile. S-ar fi zis că acolo, în gang, puterea ei de rezistență se sfărâmase.

Câteva zile mai târziu, după îndeplinirea formalităților impuse de canoanele Bisericii Ortodoxe, Maşa deveni tovarăşa de viață a lui Piotr Kuzmici Garbov. La ceremonia nupțială nu asistară decât doi martori, bătrânul funcționar din birourile

neguțătorului și grăjdarul care-i îngrijea de cai. În aceeași zi, masa fu instalată fără pompă în casa soțului. Garbov era atât de fericit, încât ar fi fost dispus să-și sărbătorească nunta oferind un praznic pentru două sute de invitați. Înțelepciunea lui de om de afaceri, simțul de prevedere îl feriră însă de o publicitate care n-ar fi putut decât să-i dăuneze. Nuntașii s-ar fi interesat de originea fetei. Cum s-ar fi descurcat să le explice că o luase dintr-un bordel, intitulat eufemistic *café chantant?* Se mărgini să comunice celor două fete ale lui și ginerelui că aveau datoria s-o iubească sau, dacă nu erau în stare de așa ceva, s-o respecte pe mama lor vitregă. Îi mai anunță că își va petrece călătoria de nuntă în România, la Galați, unde îl chemau afaceri urgente.

*
* *

Țiganca bătrână, urâtă, cu o cunună de monede mici de aur barându-i fruntea paralel cu streașina basmalei înflorate, îi prinse mâna, oprindu-l din drum.

— Lasă-mă să-ți citesc în palmă, flăcăule! Să-ți spun ce te așteaptă!

Băiatul vru să-și smulgă mâna.

— N-am vreme, babo!

Dar degetele aspre, negricioase, ale țigăncii erau puternice ca niște gheare. Îl reținu împotriva voinței lui și, cu o mișcare bruscă, îi desfăcu palma. Ochii bătrânei scânteiară ca doi cărbuni aprinși, peste care trece o pală de vânt.

— Ai să fii sultan, flăcăule!

Îi sărută podul palmei. Scârbit de atingerea buzelor ei, dar uluit de fantastica prezicere, băiatul își trase mâna dintr-a ei.

— Ești nebună, babo!

Privindu-l în ochi, țiganca rosti căzută în transă:

— Am citit tot ce am avut de citit! Acolo, în palma ta, destinul și-a înscris hotărârea! Ai să încingi sabia lui Osman și ai să stăpânești imperiul acesta mare! Am mai văzut în palma ta sânge, râuri de sânge! Și munți cu creste pierdute în nori! Dar tu ai să te cațări pe culmile lor! Ai să fii sultan, flăcăule!

Acum fugi! Și să nu-mi dai niciun ban, ca să se împlinească prezicerea!

Deodată se cutremură, înspăimântată parcă de un vârtej de vedenii cumplite.

— Fugi! Fugi odată! Văd în jurul tău morți, mormane de morți și corbi, nouri de corbi!... Și... și...

Îngrozit, băiatul o luă la fugă, făcându-și loc prin mulțimea pestriță îmbulzită pe ulițele strâmte ale bazarului. Se opri doar în fața unei fântâni cu apă limpede, întemnițată într-o scoică de marmură. Își vârî mâinile în apă și își stropi obrajii îmbujorați.

Întâmplarea asta bizară se petrecuse cu mulți ani în urmă. Pe băiat îl chema Abdul Hamid și era al doilea fiu al sultanului Abdul Medjid, mort de timpuriu și urmat la cârma imperiului de fratele său Abdul Aziz. Moștenitor prezumtiv al tronului fusese proclamat Murad, primul fiu al răposatului padișah.

Astăzi, Abdul Hamid avea 33 de ani. Slăbănog, ușor adus de spate, bolnăvicios, obosea repede și atunci gâfâia de parcă ar fi fost gata să-și dea sufletul. Medicii, care-l îngrijiseră în copilărie și în adolescență, ori de câte ori erau chemați la căpătâiul său spre a-l scăpa de variatele boli abătute asupra lui ca vulturii ciocli pe cadavre, clătinau din cap, zicându-și că augustul lor pacient nu va mai supraviețui mult. În ciuda previziunilor pesimiste, Abdul Hamid înfrângea boala și își relua existența normală, în așteptarea altei maladii menite să-i secere viața.

Vorbele țigăncii nu se împliniseră. Dar Abdul Hamid nu renunțase la speranțele sădite de bătrână în sufletul său, deși Abdul Aziz plesnea de sănătate, iar Murad, prințul, era ocolit de boli de parcă i-ar fi făcut cineva farmece. Dar nici el, Abdul Hamid, nu murise, și acesta era esențialul. Nu-l rodea nerăbdarea, fiindcă era fatalist.

Nu semăna cu frații și cu verii lui, mai toți bărbați frumoși și falnici. Pe Abdul Aziz îl lăbărțaseră mâncărurile prea copioase și îl buhăise băutura. În tinerețe, actualul sultan s-ar fi putut măsura cu oricare dintre efebii imortalizați în marmură de Praxitele. Abdul Hamid arăta, în schimb, ca unul dintre acei armeni subnutriți care fac comerț ambulant cu zaharicale ori cu băuturi răcoritoare pe străzile Constantinopolelui.

Asemănarea aceasta bizară dăduse naştere într-o vreme la totfelul de şuşoteli răuvoitoare. Se scornise că Faise, cadâna, una dintre favoritele lui Abdul Medjid, o armeancă de o mare frumuseţe, ar fi întreţinut relaţii vinovate cu Tablakian Nişan – şi el armean – sufragiu al sultanului. Din această legătură tainică s-ar fi născut Abdul Hamid, care păstrase trăsăturile fizice ale neamului armenesc. Padişahului nu-i ajunseseră la ureche aceste zvonuri, fiindcă nimeni n-ar fi îndrăznit să i le împărtăşească. Era atât de straşnic la mânie, încât ar fi fost în stare să-l ucidă pe delator, chiar dacă mai târziu i-ar fi dat crezare.

Într-o noapte, Tablakian Nişan nu se mai înfăţişase la masa padişahului, spre a-i degusta mâncărurile şi a-l servi, aşa cum făcea seară de seară. A treia zi de dimineaţă, nişte pescari îl găsiseră în năvoadele lor întinse în apele Bosforului. Era strangulat cu un şiret şi avea pântecul despicat de la stern şi până la simfiza pubiană. Câţiva raci i se prinseseră cu cleştii de intestine, din care începuseră să se hrănească. Nu s-au aflat niciodată făptaşii şi nici condiţiile uciderii lui Tablakian. Cercetările fuseseră sistate din înalt ordin.

Spre deosebire de cele mai multe armence sănătoase şi trupeşe, cadâna Faise era plăpândă şi bolnăvicioasă. Când o văzuse topindu-se sub ochii lui, sultanul chemase medici din Occident, poruncindu-le să o salveze. După un laborios consult, discipolii lui Esculap dăduseră un verdict negativ. Plămânii cadânei erau mâncaţi de ftizie. Sfârşitul nu mai putea fi evitat.

Abdul Hamid împlinise şapte ani când maică-sa îşi dăduse duhul. Gurile rele şopteau că frumoasa cadână nu voise să supravieţuiască iubitului ei, sufragiul armean. Fiul ei nu o plânsese. Măcinată de suferinţă, Faise nu fusese în stare să-l îngrijească aşa cum s-ar fi cuvenit. Vlăstarul imperial încăpuse pe mâna guvernantelor. Abdul Medjid socotise că un copil lipsit de dragostea maternă îşi înăspreşte firea, capătă deprinderi urâte şi ajunge până la urmă un misogin. Fiindcă îşi iubea sincer fiul, îl încredinţase unei alte favorite, Presto Hanum, care era sterilă şi deci nu-i mai putea oferi urmaşi. Spre a-şi consolida situaţia în harem – femeile sterile erau îndeobşte

izgonite – dar și mânată de o sinceră afecțiune față de micul prinț, cadâna se dedicase îngrijirii și educației acestuia.

Spre deziluzia sultanului și a lui Presto Hanum, Abdul Hanid nu răspunsese așteptărilor. Era leneș, îndărătnic, refractar la poveștele bune și mai ales gelos. Ura pe frații și pe surorile sale, fiindcă aceștia îi erau dați de exemplu pentru cumințenia și silința lor la învățătură. Pe Murad îl ura însă mai mult decât pe toți ceilalți la un loc. Frumusețea, eleganța, generozitatea, caracterul său deschis, amabilitatea manifestată până și față de cei mai umili servitori stârneau ciuda lui Abdul Hamid. Laudele aduse lui Murad de către curteni exasperau.

Adora intrigile, sforăriile, manevrele subterane și mânuia cu măiestrie arma calomniei. Fura, fiindcă furtul îi procura senzații tari. Într-o zi se strecurase pe furiș în apartamentul lui Murad și își însușise câteva bijuterii de preț. Urmase o anchetă severă. Servitorii care aveau acces în încăperile prințului moștenitor fuseseră supuși torturilor pentru a li se smulge mărturisiri. Abdul Hamid nu scosese niciun cuvânt spre a-i disculpa. Câteva zile mai târziu, Presto Hanum descoperise întâmplător în camera acestuia giuvaierurile cu pricina. Consternată, îl chemase la ea și îi vorbise cu severitate, dar și cu multă amărăciune:

— N-am să te reclam Înălțimii Sale Padișahului, pentru că vreau să te îndrepți fără a fi constrâns. Mă îndurerează însă faptul că ai fost în stare să lași niște nevinovați să primească pedepse în locul tău.

Cu capul plecat, în semn de pocăință, Abdul Hamid își ceruse iertare și făgăduise că nu va mai cădea în păcat. În sinea lui era furios pe Presto Hanum. „Faci pe mărinimoasa cu mine ca să-mi arunci praf în ochi. Nu urmărești decât să mă ai la mână. Să mă sileștI mai târziu să joc așa cum ai să-mi cânți. Dar cu mine n-are să-ți meargă, femeie ipocrită și rea!".

Se ferise a-și dezvălui adevăratele gânduri, fiindcă Presto Hanum avea mare trecere pe lângă Abdul Medjid. O lingușea, o mângâia, se gudura ca un cățel, făcându-și însă rezerve mintale. „Va veni și ziua când am să mă răzbun, Presto Hanum, pentru toate mizeriile pe care mi le-ai făcut sub masca de mamă iubitoare. Ai vrut să-ți făurești din mine un instrument

în intrigăriile tale perfide. Nu ți-ai dat şi n-ai să-ți dai niciodată seama că în realitate eu mi-am făcut din tine o unealtă. Eşti însă atât de orbită de propria ta vanitate, încât calci numai în gropi. Dar va veni şi ziua în care neghiobia ta are să te ducă la pierzanie!".

Răzbunarea făgăduită favoritei imperiale întârzia a se materializa, fiindcă propriile lui imprudențe îl vârau în încurcături din care numai devotata Presto Hanum putea să-l scoată. Încă din primii ani ai adolescenței, Abdul Hamid îşi speriase anturajul cu apucăturile lui. Bolnăvicios de afemeiat, cutreiera noapte de noapte cartierele rău famate ale Constantinopolelui, dezmățându-se prin bordeluri cu prostituate de cea mai nenorocită speță. În expedițiile lui nocturne, încheiate uneori cu încăierări homerice, era însoțit de câțiva feciori mult prea răsfățați ai unor înalți demnitari ai imperiului. Dacă s-ar fi mărginit la atâta n-ar fi fost însă prea rău. Fiindcă Presto Hanum îi dădea mulți bani pe mână, îşi amenajase aproape de cimitirul Eyub un pavilion izolat, umbrit de câțiva cireşi imenşi. Dincolo de un mare loc viran se ridicau ruinele fortificațiilor constantinopolitane. Atât de singuratică era clădirea, încât strigătele din interiorul ei s-ar fi pierdut în vegetația sălbatică, luxuriantă, care se dezvoltase pe mari întinderi, rareori călcate de piciorul omului. Precauțiile fuseseră necesare, fiindcă Abdul Hamid şi prietenii lui îşi luaseră obiceiul să răpească fete tinere şi să le aducă acoperite la ochi în pavilionul de lângă cimitir. Acolo le siluiau pe rând, iar după ce se săturau, le transportau, de asemenea, legate la ochi, undeva, la marginea oraşului – niciodată în acelaşi loc – unde le lăsau în mila lui Allah.

Isprăvile acestea ar fi continuat poate nestingherite dacă, într-o zi, tinerii n-ar fi ridicat cu forța – în plină stradă – pe fiica unui funcționar al Ambasadei Marii Britanii. Faptul era cu atât mai grav, cu cât fata avea naționalitatea britanică. Se stârnise mare scandal. Sir Henry George Elliot, ambasadorul Angliei, se prezentase personal la Ministerul Afacerilor Străine, pentru a cere anchetarea urgentă a cazului şi aspra pedepsire a vinovaților.

Poliția turcă intrase în acțiune. Investigațiile pornite cu energie dăduseră de firul întregii afaceri. Când ministrul de

externe aflase că Abdul Hamid însuşi era implicat, îl trecuseră sudorile. Vlăstarul imperial, înfricoşat de întorsătura luată, îşi căutase iarăşi refugiul sub aripa hulitei Presto Hanum. O implorase să facă totul pentru ca sultanul Abdul Medjid să nu afle adevărul. Favorita imperială intervenise prompt. Prin mijlocirea unor abili negociatori, plătise o sumă uriaşă funcționarului exasperat de necinstirea fiicei sale. Atât de tentantă fusese suma, încât îndureratul părinte îşi retrăsese plângerea. Sir Henry Elliot acceptase muşamalizarea afacerii, cu atât mai mult cu cât nu voia să lase a se aşterne umbre asupra idilicelor relații anglo-turce.

Grație sacrificiului pecuniar al lui Presto Hanum – banii îi luase din caseta ei personală – Abdul Hamid scăpase fără pete pe obraz. Aceasta nu însemna că sentimentele lui față de îngăduitoarea favorită imperială se modificaseră. Era încredințat că intervenția ei fusese motivată de aceleaşi interese meschine.

Resentimentele lui împotriva lui Presto Hanum erau alimentate în parte şi de Pertevalé, sultana *validé,* care se gândise să şi-l apropie. Prin intermediul lui putea afla dedesubturile multor intrigi țesute în sânul familiei imperiale. Bătrâna sultană – o fostă spălătoreasă – era foarte iubită de plebea constantinopolitană, care vedea în persoana ei o trăsătură de unire între sultan şi straturile cele mai de jos ale poporului. Pertevalé, mama padişahului Abdul Medjid şi a lui Abdul Aziz, moştenitorul prezumtiv al tronului, căuta să atragă în sfera intereselor ei şi pe nepoții sortiți să domnească poate într-o zi. Cu popular bun-simț, îşi dirija cu măiestrie barca prin bulboanele intrigilor de la Curte, spre a supraviețui într-o lume în care delațiunea, minciuna, trădarea, egoismul feroce, parvenitismul, crima constituiau virtuți sui generis.

Pertevalé, ca orice mamă exclusivistă, ura pe cadânele imperiale, pe favoritele şi pe odaliscele care atrăgeau, fie şi pentru scurt timp, atenția augustilor ei vlăstari.

Abdul Medjid îşi dăduse sfârşitul când Abdul Hamid, fiul său al doilea, împlinise vârsta de 19 ani. Pe treptele tronului se urcase Abdul Aziz, fratele suveranului defunct, căci aşa cereau legile dinastice. Frații urmau la domnie înaintea copiilor,

pentru ca sabia lui Osman să nu fie încinsă de vreun minor incapabil să o mânuiască energic împotriva ghiaurilor.

Pentru Abdul Hamid, schimbarea de stăpâni nu fusese păgubitoare. Unchiul său, Abdul Aziz, îl ura pe Murad, care avea să-l urmeze la tron. Nu vedea un rival în nepotul său Abdul Hamid, căci acesta ar fi devenit moştenitor prezumtiv numai în cazul dispariţiei lui Murad. Ceva mai mult, Abdul Hamid i se arăta supus, devotat şi gata să-i servească interesele oricând şi sub orice formă.

Se scurseseră ani. Abdul Aziz devenise un suveran bănuitor, închis în sine, aspru şi cu totul neclintit la frământările lumii din afara palatului imperial. Printre puţinii oameni care reuşiseră să-i câştige încrederea se afla şi Abdul Hamid. Acesta păşise pragul vârstei de 33 de ani. Organismul său atât de şubred răzbise totuşi nevătămat din hăţişul bolilor de tot felul. Sexualitatea lui exacerbată, neînfrânarea sa îl aduseseră nu de mult în pragul morţii. După o noapte de desfrâu, în vreme ce se afla în vizită la Presto Hanum, i se făcuse rău şi îşi pierduse cunoştinţa. Medicii chemaţi în grabă îl avertizaseră că o nouă sincopă îl va expedia pe lumea cealaltă. Dacă nu va pune capăt exceselor, se putea socoti de pe acum un om terminat. Abdul Hamid trecuse printr-o spaimă atât de mare, încât hotărâse să pună capăt abuzurilor. Asta nu înseamnă că renunţase cu totul la plăcerile lui. Din actor devenire însă spectator. Scene de desfrâu dezlănţuit se desfăşurau sub ochii lui, fără ca el să participe direct. Dar acest surogat de senzaţii tari îi lăsa un gust amar, de neîmplinire, îi crea o stare nervoasă de încordare care-şi găsea o incompletă supapă prin derivative derizorii, prin perversiunicondamnate de Coran.

Neputinţa de a se elibera din lanţurile firii sale pătimaşe printr-un erotism excesiv îl silea să-şi caute satisfacţii mai cuprinzătoare pe alte tărâmuri. Constatase, de pildă, că în domeniul intrigilor excela. Dacă-şi punea în gând, era capabil să sădească zâzanie între cei mai buni prieteni, între părinţi şi copii, între cei mai uniţi soţi, între sultan şi colaboratorii săi apropiaţi.

Eforturile lui erau acum concentrate asupra deschiderii unei prăpăstii definitive între padişah şi moştenitorul prezumtiv al tronului. Când prinţul Murad va fi deposedat de

drepturi, poate chiar suprimat, nu-i va lua locul el, Abdul Hamid? Campania de denigrare a fratelui său mai mare cuprindea mijloace de o mare perfidie. Opera cu migală, asemenea unui păianjen ce-și țese cu infinită răbdare pânza destinată să imobilizeze victima, asemenea unui aurar care făurește bijuterii minuțios modelate. În felul lui, era un artist. Făcuse din intrigă o artă.

Pe sultan izbutise să-l monteze treptat împotriva lui Murad. Acum se apropia de acel moment culminant care avea să-și găsească împlinirea prin lichidarea fizică a rivalului său. Căci el, Abdul Hamid, era dușmanul jumătăților de măsuri. Loviturile lui trebuiau să fie definitive, astfel încât vrăjmașul căzut să nu mai ridice vreodată capul.

Când se înfățișă la ușa apartamentului imperial și ceru șambelanului de serviciu să-l anunțe padișahului, își făcuse deja planul de bătaie. După ce-l lăsă singur câteva momente, șambelanul se înapoie și îi vorbi ceremonios:

— Abdul Hamid Efendi, vă rog să mă urmați! Înălțimea Sa Sultanul vă așteaptă în salonul verde.

Precedat de solemnul demnitar, Abdul Hamid pătrunse într-o lungă galerie îmbrăcată în oglinzi și străjuită de numeroase uși cu magnifice panouri sculptate și aurite. Spre uimirea prințului, în fața fiecărei uși se afla câte un ins care așternea cu penelul, peste panourile aurite, fluturi de toate mărimile și culorile, zburând pe deasupra unor exuberante flori exotice. Alți pictori zugrăveau flori și fluturi pe oglinzi, pe cristalele ferestrelor. Efectul era de un baroc derutant. S-ar fi zis că în magnifica încăpere crescuse peste noapte o junglă invadată de fluturi și de flori, cu atât mai stranii cu cât erau creațiile plastice ale unei mulțimi de pictori foarte diferiți în concepțiile lor artistice. Dacă ar fi existat o unitate de stil, decorația insecto-floral ar fi reușit poate să realizeze un tot armonios. În actuala ei formă însă se reducea la un *mixtum compositum* absurd.

Din celălalt capăt al sălii parveni până la prinț glasul tunător al sultanului

— Ei, ce zici, Abdul, de ideea mea? Am adunat toți pictorii din Constantinopole și i-am pus să împodobească palatul cu flori și cu fluturi. Am vrut să creez o ambianță de veselie,

de abundență coloristică! M-am săturat de atmosfera tristă, opresivă, din acest palat. Aveam impresia că mă aflu într-un cavou.

Încă de la mijlocul sălii Abdul Hamid se frânse de şale, într-o umilă ploconire.

— Minunată idee, Înălțimea Ta! Câtă bucurie, ce de culori! Când am intrat în această sală, am avut impresia că păşesc pragul Paradisului!

Abdul Aziz îşi lăți buzele cărnoase într-un zâmbet satisfăcut.

— Îmi împărtăşeşti gusturile! Iată o dovadă că ai imaginație! Că nu te limitezi la tipare învechite, stereotipe.

Abdul Hamid se ploconi iarăşi, reflectând cu ascunsă ironie: „Pianele au zburat! Când au să zboare şi fluturii ăştia? Şi ce-ai să mai născoceşti după ce ai să te saturi de fluturi şi de flori?". Adăugă cu glas tare, afectând entuziasmul:

— Mă întreb, Înălțimea Ta, dacă în această luxuriantă ambianță vegetală nu şi-ar găsi un minunat cadru nişte păuni înfoiați şi câteva căprioare delicate?

Abdul Hamid se uită critic în jur, apoi chipul i se lumină:

— Ideea ta nu-i rea deloc! Am să poruncesc să mi se aducă nişte gazele... şi nişte căprioare... în definitiv, dacă ții în casă câini, de ce n-ai ține şi alte soiuri de animale?... Şi câțiva leoparzi ar fi decorativi! Dar ce ne facem dacă leoparzii se năpustesc asupra gazelelor? N-aş vrea să transform sala aceasta într-o arenă de circ, în care vietățile pădurilor să se devoreze între ele!... Am să reflectez totuşi şi asupra acestei chestiuni. Împăratul Abisiniei nu păstrează oare în permanență lei în preajma lui?

Se apropie de Abdul Hamid şi îl bătu amical pe umăr:

— Bine că nu eşti un mormoloc taciturn ca fratele tău Murad! Ai idei şi asta e mare lucru!

Un pictor care zugrăvise un fluture cu aripi negre îi atrase brusc atenția. Chipul sultanului se întunecă:

— Ce-ai făcut acolo, Ali? Un fluture cernit?

Pictorului începu să-i tremure paleta. Se bâigui, speriat de tonul sultanului:

— Un fluture african, Înălțimea Voastră!

— Să nu văd fluturi negri!, strigă Abdul Aziz. Nu vreau culori posomorâte, ai înțeles?

— Îl modific îndată!, rosti supus artistul. Cu îngăduința Înălțimii Voastre, am să zugrăvesc un Catopsilia.

— Ce mai e și ăsta?

— Un fluture galben din Peru.

— Catopsilia să fie!

Se întoarse spre Abdul Hamid și îi vorbi supărat:

— Dacă îi scapi din mână pe artiști, fac tot felul de prostii! Trebuie să fii cu ochii pe ei și să-i struneşti în fiecare clipă! Îl luă de braț: Ei, ce veşti îmi aduci?

Abdul Hamid ridică din umeri plin de modestie:

— Nimic însemnat, Înălțimea Ta. Deunăzi stăteam de vorbă cu Sitki Bey, aghiotantul fratelui meu, Murad. Îmi spunea că l-a ascultat o seară întreagă recitând cu mult patos versuri franțuzești.

— Franțuzești?

Abdul Hamid suspină cu afectată tristețe:

— Murad nu citește decât poezii și romane franțuzești. Spune că noi, turcii, nu avem o literatură proprie cu care să ne lăudăm. N-aș vrea să-l critic pe fratele meu, dar nici nu pot accepta defăimarea a tot ce este turcesc.

— Cum adică?

— Lăudând literatura franceză, Murad își dezvăluie indirect admirația pentru lumea occidentală. N-am să spun că trădează interesele imperiului. Nu cred că merge până acolo. Nu este mai puțin adevărat că sentimentele lui pro franceze supără pe mulți turci, care resping orice ploconire față de Apus.

Abdul Aziz îl asculta, încruntându-se tot mai tare.

— Ai dreptate. Deși Franța și-a dovedit în numeroase ocazii prietenia față de noi, nu înseamnă că trebuie să ne supunem întru totul influenței ei. Înțeleg să ne facem din această țară un instrument politic. Nu pot însă accepta să devenim noi un instrument în slujba intereselor franceze.

— Același lucru îmi spuneam și eu, Înălțimea Ta.

Gânditor, sultanul prinse să-și tragă cu dreapta degetele mâinii stângi, până ce falangele începură să pârâie.

— Voi dispune să fie supravegheat mai atent. În orice caz, îți mulțumesc, Abdul, fiindcă m-ai prevenit.

— Nu am avut în vedere, Înălțimea Ta, decât apărarea tronului și a intereselor Înălțimii Tale.

— Îți apreciez onestitatea, Abdul. Să fii și mai departe cu ochii în patru. Să-mi raportezi tot ce face și tot ce spune Murad!

Abdul Hamid oftă iarăși.

— Din nefericire, Murad se ferește de mine. Acum câteva zile am avut cu el o altercație destul de violentă. Mi-a reproșat că m-am făcut unealta Înălțimii Tale.

Afirmația nu era exactă. Murad îl acuzase că prin felul lui de a fi se făcea, fără să-și dea seama, unealta dușmanilor săi de la Curte. Nu-l desemnase pe sultan în mod expres, dar Abdul Hamid nu ezită să prezinte o versiune a discuției cu Murad, din care reieșea că acesta îl socotea pe Abdul Aziz dușmanul său personal. La sfârșit, adăugă cu prefăcută mâhnire:

— Îmi pare rău că destăinuirile mele îl pun pe Murad într-o lumină urâtă. Însă dragostea mea frățească este eclipsată de venerația și devotamentul închinate Înălțimii Voastre.

Convorbirea cu padișahul fusese purtată cu glas scăzut, spre a nu fi surprinsă de urechi indiscrete. Abdul Aziz își privi cu simpatie nepotul:

— Sunt mândru de tine, băiatule!

În aceeași clipă, șambelanul intră aferat:

— Alteța Sa marele vizir solicită Înălțimii Voastre permisiunea de a se înfățișa în audiență.

Sultanul arată cu un gest liota de pictori repartizați la uși și la ferestre:

— Nu vezi? Sunt ocupat. Să vină mâine!

Șambelanul făcu stânga împrejur și părăsi încăperea. Peste câteva momente reveni:

— Alteța Sa marele vizir cere iertare Înălțimii Voastre fiindcă stăruie să fie primit în audiență. Este vorba de chestiuni extrem de urgente.

Abdul Aziz ridică spre cer o privire resemnată:

— La ce bun să am un mare vizir, de vreme ce este incapabil să rezolve singur problemele de stat? Bine, să vină! Se întoarse spre Abdul Hamid: Poți să pleci. Nu uita ce ți-am poruncit!

— Ordinele Înălțimii Tale vor fi executate întocmai!

Prințul ar fi dorit să afle ce avea de raportat marele vizir. Dacă ar fi făcut însă cel mai neînsemnat gest care i-ar fi trădat curiozitatea, ar fi trezit bănuielile padișahului, ceea ce nu era deloc recomandabil. Se încrucișa la ieșire cu Nedim Paşa, care-l salută cu respect.

Primul demnitar al imperiului era un bun diplomat. Îl menaja pe Abdul Hamid, deşi şansele acestuia de a se urca pe tron erau minime. Actualul padișah nu-şi pierduse încă tinerețea, iar Murad era un bărbat zdravăn, care părea să aibă o viață lungă înainte. Existau însă situații în stare să răstoarne cele mai riguroase ordini succesorale. Trebuia deci să fie pregătit spre a face față oricărei eventualități.

Ajuns în prezența padișahului, Nedim Paşa se închină sărutându-i mâna întinsă condescendent.

Unul dintre pictorii turci observă scena şi reflectă amuzat: „Acum două secole i-ai fi lins vârful cizmelor! Nu se poate spune că nu am evoluat!". Slugărnicia marelui vizir devenise proverbială la Constantinopole.

Nedim Paşa vorbi cu gravitate sultanului:

— Aş fi vrut să fiu mesagerul unor veşti îmbucurătoare, Înălțimea Voastră. Din nefericire, trebuie să vă informez că dușmanii noştri n-au dezarmat.

Sultanul aruncă o privire circulară asupra pictorilor care trăgeau cu urechea, deşi se prefăceau atenți la treburile lor.

— Să ieşim pe balcon, Nedim. Aici domneşte mare zăpuşeală.

Peste câteva clipe, sultanul – rezemat de balustrada de marmură a balconului – asculta raportul marelui vizir.

— Înălțimea Ta, baronul von Hartenstein, trimisul special al împăratului Franz-Josef, precum şi ambasadorii Rusiei şi Germaniei mi-au prezentat în cursul acestei dimineți, câte o notă – cu un conținut identic – prin care guvernele respective roagă pe Înălțimea Voastră să acorde drepturi populațiilor creştine din Balcani, precum şi convenabile condiții insurgenților din Bosnia şi Herțegovina.

Scoase din mapa de marochin roşu, ținută până atunci sub braț, nota marilor puteri tradusă în turceşte.

Abdul Aziz o parcurse cu privirile şi îşi îngustă mânios ochii.

— La o notă atât de insolentă, Soliman cel Mare sigur ar fi răspuns cu o declaraţie de război.

Marele vizir se strădui să tempereze avântul sultanului:

— Îmi permit să atrag atenţia Înălţimii Voastre că cele trei guverne nu au făcut decât să-şi exprime o dorinţă. Nu ne ameninţă cu represalii în cazul că măsurile cerute nu ar fi traduse în practică.

— Asta ar mai fi lipsit!, ripostă Abdul Aziz, burzuluindu-se. Să respingi nota, Nedim!

Marele vizir închise câteva clipe ochii, ca şi când ar fi încercat să-şi stăpânească suferinţa provocată de o lovitură fizică.

— Nu este chiar atât de simplu, Înălţimea Voastră. Marile puteri au pretins recent achitarea neîntârziată a anuităţilor restante la împrumuturile de stat contractate de noi.

Sultanul zâmbi batjocoritor.

— Ai afirmat adineauri că marile puteri nu ne ameninţă cu represalii.

— Sunt în dreptul lor să ceară anuităţile, Înălţimea-Voastră.

— De ce o fac tocmai acum? Recurg la o presiune economică!

Marele vizir îşi îndepărtă şi îşi apropie uşor mâna dreaptă de corp, într-un gest care-i exterioriza mâhnirea şi neputinţa.

— Suntem la cheremul lor, Înălţimea Voastră. Dacă până mai ieri aş fi îndrăznit să sugerez Înălţimii Voastre să respingă nota celor trei guverne, fiindcă Europa se afla în pragul unui mare război, nu o mai pot face azi, când spiritele din Occident s-au liniştit, iar privirile Austro-Ungariei şi ale Rusiei se îndreaptă hulpave spre noi.

Abdul Aziz clătină negativ din cap:

— Austro-Ungaria şi Rusia nu se vor înţelege niciodată. Interesele lor în Balcani sunt prea divergente. Ambasadorul nostru la Viena mi-a raportat că austriecii ar dori să păstreze statu-quo în sud-estul Europei. Nu vor să-şi sporească numărul supuşilor slavi, anexând provincii astăzi turceşti.

— Nu se știe cum vor reacționa, Înălțimea Voastră, în cazul că rușii ne vor declara război, cu intenția de a cuceri Balcanii și Constantinopolele.

— În asemenea eventualitate, Austro-Ungaria va ataca Rusia.

— Cine ne garantează că nu se va petrece un fenomen invers?

— O alianță austro-rusă? Niciodată, Nedim!

— N-aș fi atât de sigur, Înălțimea Voastră. Perfidia ghiaurilor nu cunoaște margini. Spre a ne lovi, ar fi în stare să se alieze și cu oștirile diavolilor din infern.

— Franța ne va sprijini, Nedim!

— Franța, amenințată cu războiul de Bismark, strigă către toate vânturile că în cazul unei invazii își va retrage trupele pe râul Loire. În asemenea condiții, e de neconceput că ar interveni direct pentru a apăra teritoriile imperiului nostru. Să nu ne bizuim pe Franța, Înălțimea Ta.

În ochii sultanului licări o lumină.

— Să ne întoarcem atunci privirile spre Anglia. Interesele ei în Asia și Europa de Sud-Est sunt diametral opuse intereselor Rusiei.

— Jocul dublu al Angliei mi-a repugnat întotdeauna, Înălțimea Voastră. În cursul recentei crize franco-germane a adoptat o atitudine comună cu Rusia.

— Nu va face același lucru în cazul unui conflict turco-rus, Nedim.

— Înălțimea Voastră are dreptate. Și eu cred că englezii ne vor sprijini. Dar în schimbul acestui sprijin vor cere compensații economice sau teritoriale. Britanicii sunt negustori aprigi, Înălțimea Voastră. Agenții noștri de la Londra și Cairo ne-au semnalat interesul crescând al Marii Britanii pentru Canalul de Suez.

— Egiptul este o provincie cvasiindependentă, Nedim. Pretențiile Angliei față de Suez îl vor sili pe Kediv să ne ceară ajutorul, și, în consecință, să reintre sub tutela noastră. Până la urmă, tot noi vom obține avantaje.

— Ar fi ideal dacă actuala criză s-ar rezolva în sensul previziunilor Înălțimii Voastre. Va trebui să-l tatonez pe sir

Henry Elliot. Să sperăm că Anglia va fi dispusă să ne acorde sprijinul.

— Foarte bine, Nedim! Cheamă-l pe sir Henry. De ce nu i-am determina pe englezi să se încaiere cu ruşii?...

Sir Henry Elliot, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopole, obişnuia să compare diplomaţia cu luna, în sensul că amândouă aveau o faţă vizibilă pentru toată lumea şi altă faţă ascunsă norodului. Faţa ascunsă constituia o forţă ocultă, mai eficientă decât francmasoneria, Societatea Iezuiţilor şi Confreria Maltei, luate la un loc.

Când primi invitaţia de a se înfăţişa la Sublima Poartă, pentru a avea o convorbire cu marele vizir Nedim, sir Henry Elliot bănui ce anume i se va cere. Convocarea cădea cum nu se poate mai bine, căci turcii se prezentau în postura de solicitanţi într-o afacere pe care diplomaţia britanică intenţiona de mai multă vreme să o pună pe tapet. Sir Henry Elliot fusese prevenit de lordul Derby în privinţa intenţiilor guvernului Maiestăţii Sale Regina de a-şi extinde influenţa asupra Egiptului, precum şi de a-şi stabili baze militare în estul Mediteranei. Pentru realizarea acestui ultim deziderat era necesară anexarea unor insule din zonă, printre care Ciprul şi Creta, obiective de primă importanţă.

Mahomed Nedim Paşa îl primi pe sir Henry cu o curtenie direct proporţională cu interesul inspirat de un eventual sprijin politic al Marii Britanii. Oferi ambasadorului o havană şi deschise conversaţia printr-un comentariu asupra vremii, preambul indispensabil în discuţiile cu englezii, chiar dacă acestea atacau cele mai arzătoare subiecte. Nu uită să-l întrebe cu toată bunăvoinţa pe sir Henry asupra progreselor la învăţătură obţinute de fiul acestuia, student în primul an la Oxford. Alunecă apoi pe îndelete asupra temei care motivase întrevederea. Vorbi despre importanţa opiniei publice britanice şi despre înalta preţuire acordată de guvernul otoman bărbaţilor de stat de la Londra.

Sir Henry îl asculta cu răbdare, fiindcă ştia că aceste preambuluri sunt tot atât de necesare, ca şi primele mutări ale pionilor la începutul partidelor de şah. În cele din urmă, Nedim Paşa îşi aruncă în luptă piesele cele mai puternice:

— Cred că ați fost informat, Excelență, asupra notelor diplomatice trimise Sublimei Porți de către guvernele Rusiei, Germaniei și Austro-Ungariei în legătură cu tulburările din Bosnia și Herțegovina. Întrucât aceste provincii fac parte integrantă din Imperiul Otoman, pacificarea lor constituie un clasic exemplu de politică internă. Marea Britanie, care și-a făcut un titlu de glorie din a milita pentru respectarea drepturilor suverane ale statelor, nu poate decât să fie de acord cu punctul nostru de vedere, cum că amestecul celor trei împărați în treburile lăuntrice ale țării noastre este intolerabil și inadmisibil.

Sir Henry îl asculta netezindu-și molcom favoriții suri.

— Înțeleg indignarea Alteței Voastre. Guvernul britanic urmărește cu simpatie eforturile oamenilor dumneavoastră de stat în vederea calmării spiritelor din Bosnia și Herțegovina.

Marele vizir zâmbi, înclinând cu mulțumire capul.

— Am apreciat întotdeauna prietenia sinceră manifestată de dumneavoastră și de guvernul dumneavoastră față de cauza poporului turc, încolțit de dușmani puternici și hrăpăreți. În momentul de față, Imperiul Otoman are nevoie de sprijinul tuturor prietenilor săi. Am fi extrem de fericiți dacă Marea Britanie ar trece de la sentimentele platonice de amiciție la o atitudine mai activă în favoarea noastră. Nu putem uita rolul hotărâtor jucat de țara dumneavoastră în rezolvarea crizei franco-germane.

Sir Henry își frecă ușor mâinile subțiri și foarte îngrijite.

— Dorința noastră cea mai vie este să apărăm drepturile inalienabile și imprescriptibile ale statului turc. Este adevărat că, în cadrul crizei franco-germane amintite de dumneavoastră, Anglia a adoptat o atitudine energică. Să nu uitați însă, Alteță, că în chestiunea aceea aveam un singur adversar: Germania. O Germanie izolată din cauza politicii ei externe lipsite de realism și măsură. În cazul dumneavoastră, datele problemei se schimbă. Trei mari puteri și-au coordonat eforturile pentru a exercita presiuni asupra guvernului otoman. Un atac diplomatic frontal n-ar avea șanse de izbândă. În cazul dumneavoastră, numai o politică abilă, împletită cu un foarte activ joc de culise, ar putea recolta rezultate pozitive.

Sir Henry făcu o scurtă pauză, spre a secționa vârful havanei. Și-o aprinse tacticos și, după ce îi savură aroma, expiră fumul albăstrui.

— Excelență, nu înseamnă că Anglia se va eschiva de la un sprijin pe care în ultimii ani vi l-a acordat fără rezerve. Suntem nevoiți însă a lucra cu mănuși, fiindcă avem de-a face cu forțe coalizate, care atârnă foarte greu în balanța politicii europene. Afară de aceasta, actualul guvern conservator este hărțuit de opoziția liberală, în frunte cu Mr. Gladstone, care a găsit cu cale să facă propagandă în sprijinul insurgenților din Bosnia și Herțegovina. Spre a interveni fățiș și eficient în ajutorul dumneavoastră, ne sunt necesare două elemente. În primul rând, câteva succese militare ale trupelor dumneavoastră împotriva rebelilor. Lichidați focarele răzmeriței sau cel puțin limitați-le. În al doilea rând, guvernul conservator are nevoie de unele avantaje politice și economice, spre a precumpăni argumentele antiotomane ale lui Mr. Gladstone. Opinia publică din țara noastră – capabilă oricând să scurteze viața unui guvern – trebuie să vadă că noi, conservatorii, am obținut compensații în schimbul sprijinirii Sublimei Porți.

Sir Henry Elliot zâmbi cu finețe, apoi adăugă cu tonul unui magistru binevoitor față de un elev oarecum limitat:

— Trebuie să înțelegeți, Excelență, că englezii se aprind repede în favoarea popoarelor oprimate. Trebuie să le oferi mari avantaje ca să uite cât sunt de generoși.

Marele vizir se frământa în fotoliul său. Știa că acum va începe partea cea mai grea a discuțiilor: târguiala. Prietenia britanicilor trebuie cumpărată. Și cum această prietenie nu putea fi plătită în bani, căci Imperiul Otoman se afla în pragul falimentului, era evident că va trebui să facă cesiuni în alte domenii.

Sir Henry Elliot surâdea placid. Citea gândurile interlocutorului. Le dădu mintal o replică: „Trebuie să te învoiești, vizirule, a desprinde câteva teritorii din trupul imperiului. În definitiv nu e prea greu pentru voi, turcii, să vă despărțiți de ele, fiindcă tot nu sunt ale voastre. Odinioară le-ați luat cu japca și acum le dăruiți unei țări prietene, dispusă să vă ajute, dar nu pe gratis".

Surâse și marele vizir.

— Sunt încredințat că vom ajunge la un acord. V-ați gândit deja la compensații?

Ambasadorul flutură mâna, ca și când ar fi menționat niște bagatele.

— Ah, nimica toată. O insulă sau două în estul Mediteranei, pe care s-ar amenaja baze navale britanice, capabile să participe la apărarea imperiului dumneavoastră. Aș vrea să nu mă înțelegeți greșit. Vă cerem aceste petice de pământ în interesul dumneavoastră. Vă dați seama, cred, că Imperiul Britanic dispune de teritorii atât de întinse, încât câteva insule stâncoase nu reprezintă mare lucru. Însă aceste baze navale ne-ar permite să intervenim prompt în sprijinul Turciei dacă ar fi atacată.

Marele vizir tuși încurcat. Ar fi preferat să i se ceară câteva deșerturi în Asia Mică. Sultanul ținea mult la insulele din mările Egee și Mediterană. Nu se bătuse oare Turcia cu ghearele și cu dinții pentru păstrarea Cretei? Anglia era prea hrăpăreață. Nedim Paşa își zise că va trebui să reflecteze adânc înainte de a da un răspuns afirmativ.

— Sunt dispus să deschidem negocieri, Excelență, spuse marele vizir cu politețe.

— Știu că săvârșesc o indiscreție, declară sir Henry, dar o fac pentru un prieten. Ambasadorul nostru la Paris a și intervenit pe lângă ministrul de externe al Franței, Decazes, spre a-l determina să adopte o atitudine mai fermă în favoarea Turciei. Decazes știe cât ne datorează...

Marele vizir înclină capul

— Vă asigur, Excelență, că recunoștința mea are să se materializeze în chip cuprinzător. Îmi voi permite să vă pun o întrebare: Ce răspuns îmi sugerați să dau Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei?

— Un răspuns dilatoriu, Alteță. Promiteți mult, dar fără preciziuni. Totul este să câștigați timp. După ce veți zdrobi rebeliunea, veți putea vorbi cu alt ton. Dacă pacificați Bosnia și Herțegovina, notele celor trei mari puteri devin fără obiect. Dacă nu veți izbuti să înfrângeți răzmerița, lucrurile se vor complica. Serbia și Muntenegrul abia așteaptă să intervină în ajutorul rebelilor. Agenții noștri din Belgrad ne-au semnalat o agitație belicistă crescândă, manifestată la toate nivelurile.

Ruşii au grijă să o activeze folosindu-se de toate mijloacele: propagandă, furnizori de arme, consilieri militari...

— Cunoaştem manevrele Rusiei, rosti posomorât marele vizir.

— Atunci acţionaţi! În cel mai scurt timp, rebeliunea creştinilor din Bosnia şi Herţegovina trebuie să fie zdrobită. Dacă nu veţi izbuti, se vor stârni vânturi năprasnice, care vor primejdui însăşi existenţa Imperiului Otoman. În ceea ce ne priveşte, nu dorim ca Turcia să dispară!

Ambasadorul se feri să adauge că mâine sau poimâine permanentizarea prezenţei osmanlâilor în Europa ar putea să nu mai corespundă intereselor Angliei. În acest caz, soarta Imperiului Otoman ar fi pecetluită.

Sir Henry Elliot era un duplicitar. Dar un duplicitar inteligent, îi repugnau sentimentalismele şi angajamentele luate pe termen lung. În concepţia lui, prieteniile durau atât timp cât existau interese comune care să le cimenteze...

*
* *

Ali Sadri, başibuzucul, îşi repezi piciorul în uşă, spărgând-o, apoi se năpusti o dată cu ploaia şi cu întunericul în cămăruţa luminată vag de jăraticul din vatră.

— Mihalek, nu mai ai scăpare!, zbieră turcul. Predă-te!

Trezit brusc din somn, Mihalek bosniacul – surprins numai în cămaşă şi în izmene – sări de pe laviţă şi întinse braţul să apuce barda de pe lada din preajma ferestrei. Mai iute de mână, turcul îşi repezi baioneta înainte. Vârful lamei lungi, cu două tăişuri, străpunse coastele şi bojocii lui Mihalek şi, după ce îi ieşi prin spate, se înfipse în peretele durat din bârne. Bosniacul rămase atârnat în ţeapa orizontală, inert, ca o păpuşă dezarticulată şi spintecată, din care, în loc de tărâţe, începu să curgă o dâră şerpuitoare de sânge.

Atunci ţâşni strigătul unei femei – nevasta lui Mihalek. Despletită, pe jumătate dezbrăcată, se ridică îngrozită de pe laviţă, ţinând un sugar în braţe.

Ali Sadri îi smulse pruncul şi, apucându-l de picioare, îl roti de câteva ori pe deasupra capului, ca pe o praştie, izbindu-l de

perete. Se auzi o trosnitură slabă, în vreme ce sângele împroșcat de micuțul trup transformat într-o masă de carne și oase sparte stropi pereții și hainele turcului.

Sadri se năpusti apoi asupra femeii, și, în vreme ce alți turci irupeau în încăpere, o trânti cu violență la pământ, îi ridică fustele și se prăbuși gâfâind asupra ei...

La biserica din mijlocul satului, o toacă prinse să bată zănatic, dând alarma. Dar glasul toacei se stinse, când preotul care mânuia ciocănelele de lemn se răsuci pe-o parte, trăsnit în ceafă de un glonț, și se nărui, zgâriind cu unghiile țarina într-o ultimă zvârcolire.

Căpitanul Haldun Cepen, ținând în mână pistolul încă fumegând, se uită la mogâldeața cernită, întinsă la picioarele lui.

— Și popa era una dintre căpeteniile răsculaților din sat?, întrebă calm ofițerul, aruncând o privire peste umăr, spre Kraleć, bosniacul care-i slujea drept călăuză și informator.

Kraleć era vânăt la față și tremura ca o frunză de plop. Își pipăi instinctiv punga cu piaștri de la chimir – preț al delațiunii – apoi își șterse picăturile de ploaie de pe obraz cu dosul palmei. Ochii lui se plecară asupra cadavrului prăbușit sub scândura cântătoare a toacei.

— Coordona mișcările răsculaților de aici cu cei de peste munte. Mihalek era mâna lui dreaptă.

— Ești foarte sigur că numai cei treizeci și doi de oameni cuprinși pe lista pe care mi-ai dat-o au luptat împotriva trupelor noastre? Bagă de seamă, dacă încerci să scapi pe vreun rebel, n-are să-ți fie bine!

Kraleć își încleștă fălcile, apoi rosti cu exasperare în glas:

— Pe cine să fi acoperit? Nu este oare pe listă și vărul meu Dubcić? Ce-ați fi vrut mai mult? Să mă trec și pe mine?

Auzul căpitanului prinse din zbor țipete ascuțite de femei, tropot de cai, bufnituri de picioare și de paturi de arme în uși care nu voiau să se deschidă, porunci repezite, urlete de furie, înjurături. Răsunară câteva detunături răzlețite și la intervale tot mai rare, ca în cele din urmă să înceteze.

— I-am luat ca din ceaun!, zâmbi satisfăcut căpitanul.

Din casa parohială ieși o femeie bătrână, în cămașă de noapte și cu o broboadă pe umeri. Strigând, veni în fugă spre

cadavrul preotului. Când îl văzu prăvălit în ploaie, îngenunche în noroi şi îi luă cu spaimă şi durere capul inert între palmele ei înăsprite de muncă.

Căpitanul nu-i acordă nicio privire. Urmat de informatorul care călca împleticit, se îndreptă spre uliță. O geană de lumină alburie apăruse spre soare-răsare.

— Zorile, îi zise căpitanul, uitându-se spre cerul care cernea o ploaie rece, măruntă.

Locotenentul Refik Erten, urmat de un sergent şi doi soldați, veni în întâmpinarea căpitanului. Lipi călcâiele şi îi raportă satisfăcut

— Misiunea a fost îndeplinită, Çepen Aga. Dintre cei treizeci şi doi de indivizi cuprinşi pe listă, treisprezece au fost capturați, cinci au căzut în luptă şi numai doi au reuşit să fugă. Restul n-au putut fi găsiți.

— Pune la socoteală şi pe popă. L-am lichidat eu însumi.

— Înseamnă că numărul rebelilor neutralizați se ridică la nouăsprezece.

— Rezultatul este mulțumitor. Putea fi însă şi mai bun. În sfârşit, esențialul este că dăm un exemplu.

O femeie aproape goală, cu părul vâlvoi şi capul zebrat de zgârieturi, ieşi țipând dintr-o casă, hăituită de un soldat turc, congestionat şi însetat de luxură.

— Lasă femeia în pace!, zbieră căpitanul. Sau vrei să-ți zbor creierii? Se întoarse spre locotenentul Erten: Am dat ordin ca familiile arestaților să nu fie molestate. Ne batem cu bărbații, nu cu femeile şi copiii! Răspunzi personal, Erten, de comportarea oamenilor tăi. I-ai dus pe arestați în fața primăriei?

— I-am dus, Çepen Aga!

— Atunci să mergem! Vii şi tu, Kraleć!

— Cum porunceşti, Çepen Aga, rosti supus informatorul.

Porniră într-acolo. Căpitanul păşea țanțoş în fruntea grupului. Kraleć se uită pe sub sprâncene la cei doi ofițeri. Ştia ce spectacol va urma. Nu-i repugna să se facă unealta turcilor, cu atât mai mult cu cât aceştia îi răsplăteau cu dărnicie serviciile. Îl stingherea doar faptul că avea să fie văzut în tovărăşia osmanlâilor de către compatrioții săi pe care-i vânduse.

Când sosiră în piața primăriei, cei treisprezece bosniaci rebeli capturați stăteau nemişcați sub paza unui detaşament

de soldați turci cu baioneta la armă. De jur-împrejurul pieței se vedeau femei, bătrâni, copii și câțiva bărbați schilozi, spre a fi martori la spectacol.

Începuse să se lumineze de ziuă. Cerul căpătase o tentă cenușiu-viorie. Ploaia încetase. Se stârnise un vânt rece, care risipea norii.

Când Haldun Çepen se opri în mijlocul pieței, un gradat turc dădu câteva ordine scurte plutonului de sub comanda sa. Soldații orânduiră pe captivi de-a lungul unui perete al primăriei. Legați de mâini, bosniacii așteptau întunecați să li se împlinească ursita.

Un dragoman – grec de origine – vorbi mulțimii adunate în piață!

— Veți vedea, oameni buni, cum sunt pedepsiți ghiaurii care au cutezat să se răscoale împotriva autorității Înălțimii Sale Padișahul!

Alt pluton de soldați se alinie într-un front adânc de trei rânduri, în fața bosniacilor arestați.

— Iei comanda detașamentului de execuție!, porunci Haldun Çepen locotenentului.

Prizonierii stăteau nemișcați. Vântul pornise să sufle, răvășindu-le părul. Întunecați, se uitau cu detașare stranie la turcii care aveau să-i execute. Liniștea lor avea ceva de dincolo de lume. S-ar fi zis că în clipa aceea ochii lor se deschideau asupra veșniciei. Pe Kraleć îl ignorau. Priveau prin el ca prin sticlă. Femeile, bulucite de cealaltă parte a pieței și zăgăzuite de un cordon de soldați, plângeau, se jeluiau, își smulgeau părul.

La porunca locotenentului, soldații din detașamentul de execuție duseră armele la ochi. Gurile puștilor ținteau spre piepturile captivilor.

— Foc!, ordonă locotenentul Erten.

Armele își sloboziră plumbii, care se înfipseră, grindină, în trupurile creștinilor, secerându-i.

Două femei leșinară. Zbieretele celorlalte aveau ceva din urletul unor animale.

— Trompet, sună adunarea!, ordonă căpitanul. Azi ne-am făcut datoria. Putem pleca!

Nu-i plăcea misiunea care i se încredințase, dar o îndeplinise fără crâcnire, așa cum i se cuvine unui militar.

Unul dintre bosniacii împuşcaţi nu murise încă. Prăvălit în ţărână, tresărea convulsiv, horcăind. Locotenentul Erten îşi cunoştea îndatoririle. Cu sânge rece, se apropie de trupul încă palpitând, îşi scoase revolverul din portarmă şi îi trase două gloanţe în ceafă. Rănitul încremeni.

Trompetul ridică spre cer apelul său muzical. De pe ulițele laterale apărură în pas alergător soldaţi turci, îndreptându-şi din mers dezordinea uniformelor. Un tânăr cu mustaţa abia mijită se încheia la pantaloni.

„A vrut să-şi dovedească lui şi camarazilor că este bărbat, reflectă întristat căpitanul Çepen. Atâta vreme cât va trăi, omul ăsta va avea faţă de femei reacţii bolnăvicioase. Îl plâng!".

Îi reveni în minte imaginea preotului pe care-l ucisese. „Am împuşcat un om pe la spate! N-am motive să fiu mândru de mine!", reflectă cu scârbă.

Kraleć aruncă o privire piezişă asupra cadavrelor întinse lângă zidul primăriei.

— Ucigaşule!, îi strigă o femeie. Dumnezeu să te trăsnească, Kraleć, pe tine şi pe toţi ai tăi, până ţi se va stinge neamul tău păcătos.

— Trădătorule!, zbieră alta.

— Vândutule!

— Denunţător nemernic!

— Sufletul să ţi se perpelească pe jăraticul iadului, până la judecata de apoi!

Kraleć simţi o slăbiciune bizară în picioare. Genunchii începură să-i tremure. Nu îl mustra conştiinţa fiindcă îşi vânduse compatrioţii, căci nu avea conştiinţă. Îl indigna însă pasivitatea căpitanului Çepen, care nu-l apăra de insultele femeilor dezlănţuite. Se aşteptase la alt tratament, mai ales acum, după ce-şi dovedise încă o dată devotamentul faţă de turci. Spre mânia sa, căpitanul îl privi pe sub sprâncene, apoi scuipă în ţărână.

În clipa aceea se petrecu un fapt fără precedent în acel ţinut, unde lupta pentru existenţă şi pentru libertate îmbrăca de secole forme violente. Femeile care îl împroşcaseră cu ocări pe Kraleć, fiindcă nu cutezaseră să-i blesteme şi pe turci, fură cuprinse de un fel de frenezie asasină. Disperarea, mânia,

durerea înăbușiră instinctul de conservare. Urlând zănatic, își făcură mâinile gheare și se năpustiră asupra soldaților și ofițerilor turci, luându-i prin surprindere. Femeile înarmate doar cu acel curaj nebunesc pe care-l inspiră deznădejdea, conștiința că totul este pierdut și că ultimele margini ale răbdării au fost atinse, se încăieraseră cu militarii osmanlâi, înzestrați cu puști, baionete și pistoale. Se încinse o luptă fără îndurare. Unghii se înfipseră ascuțite în globii ochilor – plesnindu-i în obraji – sfâșiindu-i, în gâtlejuri – smulgând și secționând arterele carotide. Cinci sau șase femei se aruncară ca niște tigroaice însetate de sânge asupra lui Kraleć. Acesta zbieră înspăimântat, încercând zadarnic să se apere de pumnii care-l potopiră, de ghearele ce-i deschiseră pârtii de sânge în cărnuri. Doborât la pământ, călcat în picioare, scuipat, zdrobit, încremeni cu țeasta despicată ca un dovleac spart.

În cumplita învălmășeală, armele de foc ale turcilor nu puteau să fie folosite. Dar, în cele din urmă, superioritatea forței bărbătești izbuti să se impună. Osmanlâii sfărâmară atacul femeilor, dar cu pierderi surprinzătoare. Lupta se încheie cu zeci de femei ucise sau grav rănite. Din rândurile turcilor, câțiva soldați, cu ochii smulși din orbite și atârnați ca doi ciucuri însângerați de-a lungul obrajilor, bâjbâiau prin întunericul care avea să-i înconjoare până la sfârșitul vieții și scoteau strigăte nearticulate. Alții, cu veșmintele rupte, se zvârcoleau în țărână, având răni deschise în locul bărbăției lor smulse. Câțiva, marcați de semnele precursoare ale morții, se străduiau zadarnic a-și stăvili cu palmele făcute tampon sângele care țâșnea gâlgâind din carotidele sfâșiate.

Căpitanul Haldun Çepen, cu fața zgâriată, cu uniforma zdrențuită, cu nasturii smulși, văduvit de fes, arunca în jur priviri nedumerite. Câteva muieri nebune fuseseră pe punctul de a-l rușina, înfrângându-l și pe el, și pe soldații săi. Furia lor îi dădu însă mult de gândit. Dacă așa luptau ghiauriiîmpotriva osmanlâilor, aceștia puteau renunța la speranța de a mai ține sub călcâi Bosnia și Herțegovina...

În grădina Ambasadei Franței, soarele în asfințit arunca tonuri de un auriu tandru asupra grupurilor de invitați din lumea diplomatică și cosmopolită a Constantinopolelui. În

jurul meselor lungi cu gustări şi răcoritoare, adăpostite sub mari şi pestriţe umbrele de soare, lachei în livrele serveau amatorilor preparate gastronomice rafinate, şampanie, vinuri scumpe şi tot felul de mixturi fanteziste, mai mult sau mai puţin alcoolizate. Arta conversaţiei – a nimicurilor rostite cu spirit, a înţepăturilor fardate, a clevetirilor acide, îndulcite de un subtil umor – atingea culmile perfecţiunii. Oamenii saloanelor, de toate vârstele, îşi susţineau cu înflorire rolul. Amatorii de sporturi elegante jucau cricket ori tenis, animând cu veşmintele lor albe peluzele de un verde catifelat şi terenurile de sport.

Contele de Bourgoing, ambasadorul Franţei, însoţit de contele de La Tour-Maubourg, secretar de ambasadă, se plimba printre invitaţi schimbând amabilităţi, zăbovind ceva mai mult în preajma personalităţilor cu influenţă pe lângă Sublima Poartă. Mare admirator al frumuseţii feminine, făcea lungi popasuri în preajma doamnelor tinere şi seducătoare. Contesa de Bourgoing, care-i cunoştea mania, de altfel inofensivă, se prefăcea că nu-i observă manevrele.

Înapoia măştii de mare senior dedicat vieţii uşoare, Bourgoing ascundea cu abilitate talente de diplomat priceput a trage sforile atât pe tărâmul negocierilor internaţionale, cât şi în mărăcinişul relaţiilor profesionale din propriul său minister. Chermeza oferită de el era menită să constituie nu numai un eveniment monden, ci să-i şi permită a schimba cu reprezentanţii diplomatici ai marilor puteri acreditaţi la Constantinopolecâteva impresii asupra sângeroaselor frământări din Balcani. Stătuse de vorbă cu baronul von Werther, ambasadorul Germaniei, cu contele Zichyi-Vasonykeö, ambasadorul Austro-Ungariei, şi cu contele Corti, ministrul plenipotenţiar al Italiei. Von Werther se arătase zgârcit în aprecieri. Declarase onctuos că Imperiul German iubitor de pace doreşte să joace rolul de intermediar lucid între Turcia şi puternicii ei vecini din nordul Balcanilor. Contele Zichyi îşi mărturisise îngrijorarea faţă de agravarea tensiunii din Bosnia şi Herţegovina. „Austro-Ungaria, declarase el, doreşte restaurarea ordinii. Existenţa unui stat otoman puternic, nedivizat, la graniţele sud-vestice ale imperiului nostru nu poate decât să ne convină". Ministrul plenipotenţiar al Italiei

fusese de asemenea reticent. „Am să fiu sincer cu dumneavoastră, Excelență. Italia unificată este un regat tânăr, aflat încă în stadiul consolidării. Guvernul țării mele urmărește cu atenție evenimentele din Bosnia și Herțegovina, dar nu se poate pronunța asupra atitudinii pe care o va adopta în cazul agravării situației din Balcani. Așteaptă hotărârea marilor puteri. În orice caz, consolidarea păcii este și va rămâne țelul politicii țării mele".

Contele de Bourgoing asculta cu blazarea diplomatului de carieră declarațiile unanime ale ambasadorilor care se întreceau să cânte pe toate glasurile pacea, în vreme ce sângele curgea gârlă în Balcani. Poate că ar fi încercat să facă mai mult pentru creștinii de acolo, dar factorii de răspundere de la Paris își manifestaseră în repetate rânduri dorința de a-și păstra – dacă nu neutralitatea absolută, căci acest lucru nu era cu putință – cel puțin o atitudine de expectativă, îmbinată cu o bunăvoință accentuată față de Imperiul Otoman, legat de Franța printr-o prietenie multiseculară.

Amfitrionul trecea pe lângă un grup de tineri diplomați, când atenția îi fu atrasă de peroratia aprinsă a unui ofițer în uniforma marinei militare franceze. Ofițerul avea o figură deschisă, interesantă.

— Dragul meu viconte, vorbea acesta ataşatului de ambasadă, de Vogüe, argumentele invocate de dumneavoastră, diplomații, sunt de un fariseism nu numai ridicol, ci și revoltător. Am fost întotdeauna un mare admirator al lumii orientale. I-am slăvit frumusețea, exotismul și meritele incontestabile. Dar atrocitățile din Balcani îmi trezesc indignarea și mânia. Se petrec crime inimaginabile. Bărbați, femei, copii mor asasinați fără ca dumneavoastră, diplomații, să faceți altceva decât să purtați discuții interminabile, adormind opinia europeană cu tot felul de scamatorii verbale.

Mr. Hughes, tânărul secretar cu afacerile orientale de pe lângă Ambasada Marii Britanii, zâmbi amuzat de înflăcărarea ofițerului.

— În ceea ce mă privește, domnule locotenent, îți admir pasiunea, umanitarismul, dorința vie de a îndrepta printr-o singură trăsătură de condei nedreptățile din lume. Menirea dumneavoastră, a militarilor, este să tăiați cu sabia nodul

gordian. Menirea noastră este să-l desfacem cu răbdare şi migală, pentru a găsi soluţiile pacifice cele mai bune.

— Simultan se desfăşoară sub ochii dumneavoastră masacre care pun pecetea ruşinii pe obrazul lumii civilizate!, stărui ofiţerul de marină. Dumneavoastră, diplomaţii, discutaţi şi iar discutaţi, depănându-vă existenţa în linişte şi confort. În aceste condiţii nu este de mirare că daţi dovadă de răbdare, de migală. Ar trebui să fiţi puşi în situaţia nenorociţilor care pier seceraţi de armele soldaţilor turci. Atunci aş vrea să văd ce ar mai rămâne din răbdarea şi migala dumneavoastră.

Vicontele de Vogüe aruncă o privire rapidă în jur,

— Nu uita, prietene, că ne aflăm în Constantinopole. La chermeza aceasta participă numeroşi turci. N-aş vrea să te audă.

Ofiţerul plecă fruntea cu afectată umilinţă.

— Oh, da! Eternele convenienţe! Cer scuze fiindcă am cutezat să pledez pentru salvarea copiilor care pier ucişi de gloanţe sau de foame, pentru apărarea femeilor creştine batjocorite, călcate în picioare de stăpânii turci, pentru respectarea drepturilor cele mai elementare ale populaţiilor creştine din cuprinsul Balcanilor umbriţi de flamurile otomane!

Contele de Bourgoing, după ce ascultă de la distanţă, neobservat, filipica ofiţerului, se întoarse spre însoţitorul său.

— La Tour, cine este marinarul acesta? Declaraţiile lui incendiare ar putea să ne creeze neplăceri. Nu spun că nu ar avea dreptate, dar n-ar strica o oarecare măsură în folosirea termenilor prea energici.

Contele de La Tour-Maubourg făcu un semn discret tânărului dragoman Perrucher de Longeville, care se afla în grupul ofiţerului. Dragomanul se apropie de ambasador.

— Cum îl cheamă pe locotenentul cu care staţi de vorbă?, îl întrebă secretarul de ambasadă.

— Jullien Viaud. Un tip foarte original. În orele libere scrie romane sub pseudonimul Pierre Loti.

— Atrage-i atenţia să-şi modereze limbajul.

— Prea bine, domnule conte.

Bourgoing şi secretarul de ambasadă se îndreptară spre un cerc de diplomaţi ceva mai vârstnici, adunaţi în jurul principelui Iancu Ghica, agentul diplomatic al României. Bourgoing

și Ghica se cunoșteau încă de la Paris și se prețuiau reciproc. Depășiseră de mult stadiul relațiilor protocolare. Acum erau prieteni și se mândreau cu această prietenie.

Bourgoing prinse afectuos de braț pe Ghica și, după ce se scuză față de anturajul acestuia, îl invită să facă împreună o mică plimbare prin grădină.

— Dragul meu principe, te rog să mă însoțești în cabinetul meu de lucru, îi spuse, după ce se îndepărtară de grupul diplomaților. Vreau să-ți arăt un document care ar putea să te intereseze. În schimb, am să-ți cer să mă luminezi într-o chestiune delicată, evident, dacă îți va fi posibil.

Se strecurară pe căi ocolite în clădirea ambasadei. Bourgoing adora să creeze o atmosferă de mister, de suspans, spre a-și epata interlocutorii. Când se văzură în birou, scoase dintr-o casă de fier un document:

— Iată o depeșă semnată de ministrul meu, Decazes. Îți recomand să citești pasajul în legătură cu evenimentele din Bosnia și Herțegovina, căci îmi pare cel mai semnificativ.

Principele Ghica luă documentul și își aruncă privirile asupra rândurilor menționate.

Scrisoarea domnului baron Jomini, scria Decazes, *exprimă cu mare claritate voința Rusiei de a evita, în demersurile pe care ne invită să le facem, tot ceea ce ar depăși limitele unei acțiuni morale, tot ce ar constitui o ingerință în afacerile interne ale Turciei. Este vorba numai de unele măsuri pe tărâm diplomatic spre a circumscrie și, în ultimă instanță, a potoli insurecția, astfel încât să o împiedicăm a provoca o criză primejdioasă pentru pacea generală. Puterile se vor adresa tuturor părților în cauză, insurgenților, muntenegrenilor, sârbilor, precum și Sublimei Porți. Spre a sublinia caracterul pacific al acestor bune oficii, domnul Jomini insistă ca toate Puterile să-și dea concursul, astfel încât acesta să fie unanim.*

În ceea ce ne privește, suntem recunoscători cabinetului de la St.-Petersburg, fiindcă a contribuit a se adopta de către celelalte două guverne, german și austro-ungar, cu care se află în relații mai strânse, un program susceptibil de a fi acceptat de către celelalte Puteri, și care va deveni comun tuturor, cu

atât mai mult cu cât va păstra un caracter lipsit de ideea unei intervenții armate.

Prințul Iancu Ghica recunoscu maniera alambicată a formulelor adeseori întâlnite în corespondența diplomatică oficială.

— Te rog să observi, adăugă Bourgoing, că Muntenegrul și Serbia sunt menționate pentru întâia oară alături de părțile aflate în conflict.

Ghica îi restitui documentul, iar ambasadorul îl reintroduse în casa de fier.

— Știi desigur, principe, că propunerile celor trei guverne prevăd constituirea unei comisii alcătuite din consulii marilor Puteri, care să ia contact cu insurgenții în vederea găsirii unei soluții în stare să pună capăt insurecției.

— Da. Știu acest lucru.

— În baza depeșei lui Decazes, am formulat o adresă către consulul nostru, desemnat a face parte din comisie. Dacă-mi permiți, am să ți-o citesc, pentru că subliniază caracterul pacific al demersului nostru.

— Te rog! Ascult!, surâse Ghica.

Ambasadorul Franței îl privi bănuitor.

— Zâmbești? Ți se pare că ceva nu este în regulă?

— Te rog, citește! Vom discuta acest aspect mai târziu.

Ambasadorul își puse tacticos ochelarii și începu lectura cu glas tare:

Guvernul Republicii Franceze a fost invitat să ia parte la demersurile destinate a duce la pacificarea Bosniei și Herțegovinei. A aderat la această propunere, ținând seama că o hotărâre asemănătoare a fost luată de către Anglia și Italia. Îndeplinirea acestei sarcini umanitare de conciliere trebuie să fie încredințată consulilor respectivi și dumneavoastră, domnule consul, veți avea misiunea de a reprezenta Franța în această gravă împrejurare.

În consecință, prima dumneavoastră grijă va fi să alegeți, de comun acord cu colegii străini, un loc unde vă veți întâlni spre a lua primul contact în vederea stabilirii modului de lucru. Tot acolo vă veți putea reîntâlni, dacă în cursul îndeplinirii

misiunii dumneavoastră va deveni necesară o nouă discuție comună. Inspirându-vă, înainte de toate, din potrivirea de vederi și de intenții a diverselor guverne, veți avea grijă să evitați tot ceea ce ar putea să apară în ochii guvernului otoman, ca și în ochii populațiilor aflate în cauză, drept o intervenție colectivă. Vă veți mărgini la o acțiune coordonată."

Iancu Ghica zâmbi iarăși. Îl amuza subtilitatea formulelor.

Contele de Bourgoing se uită pe deasupra ochelarilor la diplomatul român, tuși spre a-și drege glasul, apoi reluă lectura:

Vă veți prezenta în cursul misiunii dumneavoastră, nu în calitate de consul al Franței, ci de persoană oficială învestită de marile Puteri cu o sarcină specială de conciliere.

Veți declara insurgenților că nu au a se aștepta de la niciun ajutor din partea marilor Puteri și îi veți sfătui să intre cât mai degrabă în raport cu comisarii speciali desemnați în mod expres de Constantinopole, care au însărcinarea să asculte plângerile populației. Aceste personaje vor trebui să-și exprime revendicările și plângerile lor.

Fără să refuzați cu desăvârșire a asculta doleanțele insurgenților, vă veți abține de a le provoca, precum și de a discuta motivele nemulțumirilor lor. Nu le veți hrăni niciun moment iluzia că Puterile le vor garanta îndeplinirea dorințelor formulate de ei.

Vă veți da silința să obțineți din partea bandelor înarmate asigurarea că nu vor mai ataca trupele otomane atât timp cât vor dura negocierile. Ar fi un mare succes dacă, grație bunelor dumneavoastră oficii, veți reuși să opriți vărsarea de sânge, să calmați spiritele și să pregătiți o pacificare durabilă.

După ce vă veți îndeplini mandatul, vă veți înapoia la postul dumneavoastră, fără a aștepta rezultatul definitiv al tratativelor angajate între autoritățile otomane și populațiile insurgente.

Ambasadorul îşi încheie lectura, apoi aşează cu grijă documentul pe masă, ca şi când acesta ar fi fost de sticlă şi s-ar fi temut să nu-l spargă. Se adresă diplomatului român.

— În primul rând, ce părere ai despre piesele consultate?

Ghica clătină din cap cu vizibilă compătimire.

— Bieţii creştini! Încercaţi să-i îmbătaţi cu vorbe şi să-i daţi pe mâna duşmanului, legaţi fedeleş!

— Principe, Franţa nu doreşte un război generalizat în Europa. Or, chestiunea orientală e capabilă să declanşeze o conflagraţie mondială.

— Mă îndoiesc că veţi realiza ceva.

— Îţi împărtăşesc temerile, principe. Acum să-ţi pun şieu o întrebare! Agenţii noştri din Serbia şi Muntenegrune-au semnalat intense pregătiri de război pe teritoriile acestor ţări. Mai suntem informaţi că ruşii le trimit mult armament. Traficul de arme se face pe teritoriul României, ce a devenit la ora actuală o placă turnantă a întregului conflict. Dacă dumneavoastră, românii, aţi sista aceste transporturi...

— De ce am face-o? România nu poate accepta permanentizarea actualei stări de lucruri din Balcani. Popoarele din această parte a lumii sunt îndrituite să se smulgă de sub călcâiul otoman, să-şi câştige libertatea şi independenţa.

Ambasadorul francez îşi încrucişă braţele.

— Să presupunem că îşi vor câştiga independenţa. Vor putea să o şi păstreze? Dumneavoastră, românii, sunteţi în cea mai delicată situaţie. Vă aflaţi la răscrucea a trei mari imperii. Sub turci, vă bucuraţi – mai mult sau mai puţin – de o autonomie pe care nu se ştie dacă veţi mai fi capabili să o păstraţi, în cazul că veţi intra sub tutela Rusiei ori a Austro-Ungariei.

— Noi ţintim altă variantă. Independenţa totală. Potrivit capitulaţiilor încheiate cu Poarta în secolul XV, ne bucuram de toate drepturile unui stat independent, care a încheiat un tratat de suzeranitate cu Imperiul Otoman.

— Nu vă gândiţi că o criză orientală acută reprezintă o sabie cu două tăişuri? Aţi putea pierde tot ce aţi câştigat până acum. România a mai fost teatru de război.

— Acceptăm riscurile, conte!

— Turcii sunt foarte supărați pe dumneavoastră, românii, fiindcă acordați azil politic refugiaților bulgari.

— Orice stat independent are obligația să acorde azil politic asupriților. România îndeplinește o datorie umanitară față de refugiații bulgari, vânați ca fiarele de către jandarmeria turcă. Nu-i vom abandona, indiferent de primejdiile la care ne expunem.

Bourgoing era vizibil preocupat. Trecu brusc la alt subiect!

— Principe, crezi în sinceritatea rușilor când ne asigură că nu vor războiul?

Iancu Ghica își aruncă privirile spre fereastra deschisă. Grupurile de invitați se zăreau mișcându-se pe fundalul peluzelor verzi.

— Sunt prea aproape de ei, conte, spre a-ți putea da un răspuns lipsit de prejudecăți. În general, față de marile imperii din jur încerc un simțământ de teamă. Am fost de prea multe ori ocupați de către trupele lor, sub diferite pretexte, ca să nu am suspiciuni. Un mare filozof german enunța o teorie ciudată la prima vedere. Altruismul își are izvorul în cel mai feroce egoism. Într-o zi am să-ți dezvolt această teorie, aparent paradoxală.

Bourgoing își plecă încet capul, împovărat de gânduri.

— Mă întreb care este părerea intimă a lui Decazes?... În sfârșit, să ne întoarcem în grădină, la invitați!

*
* *

Lampa cu gaz aerian arunca o lumină vânăt-alburie asupra camerei de hotel, împodobită pretențios cu covoare românești și orientale de o calitate îndoielnică, asupra patului de bronz cu cearșafuri mototolite, umezite de transpirație, asupra pernelor mari, strivite, ce păstrau încă tiparul unor obraji și urme de fard, asupra „lavoarului" cu lighean de porțelan cu zoaie pe fund, asupra câtorva sticle de șampanie destupate și goale, bulucite lângă un perete, asupra farfuriilor cu resturi de alimente de pe masă, asupra paharelor pline pe jumătate cu vin și însoioșate de urmele unor degete, asupra unui băr-

bat cu gât de taur şi piept lat, imbrobonat de sudoare, asupra părului său negru, creţ, căzut în laţe pe fruntea arsă de soare, asupra mâinii lui puternice ce cuprindea ca într-un căuş sânul femeii tinere, pe jumătate dezbrăcată, violent machiată şi parfumată, strânsă tandru de umărul său.

— Eşti frumoasă, zambila mea! Frumoasă foc şi al dracului de stârnitoare!, bolborosi răguşit bărbatul, în vreme ce o învăluia cu priviri lubrice. Să mă ia Belzebut de picioare şi să mă azvârle ca din praştie în cazanele lui cu smoală aprinsă, dacă am mai strâns vreodată în braţe o zvârlugă pătimaşă ca tine!

Îşi lipi ca nişte ventuze buzele cărnoase de sânul ei alb şi catifelat. Le aspiră mirosul de carne tânără, uşor transpirată.

— Acolo, în pat, reluă împleticindu-se în limbă, te încolăceai în jurul coapselor mele ca o viţă-de-vie pe un arc, ca un şarpe boa pe un leopard! Râse: ai văzut un şarpe boa încolăcindu-se pe un leopard? Eu am fost martor la o luptă pe viaţă şi pe moarte! Da, da! Nu mă crezi? Află că aşa este! Leopardul se umfla în foale ca să nu-l zdrobească strânsoarea uriaşei reptile. Gâfâia, gâfâia... şi biciuia cu coada pământul, stârnind praf! Deodată, oasele leopardului au pârâit!... Au trosnit cu un zgomot sec!... Fiara înlănţuită a mai zvâcnit o dată, apoi s-a lăsat moale ca o cârpă!

Bărbatul îşi morfoli buzele şi exclamă plângăreţ:

— Un leopard de toată frumuseţea, ucis de un şarpe!... Bietul leopard!

Îşi luă mâna de pe sânul femeii şi apucă unul dintre paharele cu şampanie. Îl duse la gură şi îl goli dintr-o sorbitură. Îşi şterse mustăţile cu dosul palmei, apoi, cu inconsecvenţa beţivilor, trecu brusc de la jale la mânie. Izbi cu pumnul în masă:

— Dar eu n-am să fiu ca leopardul ucis de şarpe! Eu sunt puternic! Uite ce muşchi am! Pune mâna!

Îşi încordă bicepşii. Femeia îi pipăi sfielnic. Exclamă admirativ:

— Vai, ce zdravăn eşti!

Umflându-se vanitos în pene, bărbatul scoase din buzunar o monedă de argint.

— O îndoi între degetul cel mare și arătător!... O îndoi ca pe o rondelă de carton. Uită-te!

Se încorda spre a trece de la vorbe la fapte. Moneda prinsă în menghina degetelor refuză să se lase îndoită. Bărbatul se înroși ca un curcan.

— Ei, drăcie!, exclamă furios și dezamăgit. M-au lăsat puterile! Râse: tu ești de vină! Numai tu! M-ai stors de puteri ca Dalila pe Samson! Ai auzit de Dalila? De Samson?

Femeia clătină din cap, zâmbind:

— N-am auzit.

Își petrecu degetele prin desișul de păr negru și creț, crescut pe pieptul lui larg și musculos.

— Mă gâdili!, râse el. Dar îmi place! Când am să mă întorc de la drum, am să-ți aduc un șirag de peruzele, ca ochii tăi frumoși!

— Să nu te coste prea mult!, rosti ea cu prefăcută mărinimie. Celor pe care-i iubesc nu le pretind daruri! Nu vreau să-i pun pe cheltuială!

— De mine nu-ți face griji, fetițo! Am bani! Și pot să fac și mai mulți bani! Cât ai zice Antin!

— Antin, iubitule! N-ai să mă crezi! Dar ești primul om care mi-a trezit dragostea!

— Gazela mea!

O sărută lipicios pe buze.

Ușa se deschise și în cameră apăru un chelner purtând pe o tavă două sticle de șampanie și un castron cu gheață.

— Bine te-ai gândit, băiete!, strigă cu chef bărbatul. Terminasem proviziile alcoolice! Mi se uscase gâtul!...

Chelnerul puse sticlele în frapiera de pe masă și răsturnă asupra lor gheața din castron. Destupă expert una dintre sticle, folosindu-se de șervetul ținut până atunci profesional pe braț. Trecu apoi pe la spatele perechii de îndrăgostiți spre a umple paharele. Când ajunse în dreptul bărbatului, lăsă sticla pe podea fără zgomot și, răsucind cu un gest rapid șervetul în chip de șireang, i-l petrecu fulgerător pe după gât și strânse cu putere. Femeia se cramponă de brațele victimei, lăsându-se greu asupra lor. Totul se petrecu în câteva frânturi de secundă. Barba lui se zbătu spasmodic. Vertebrele cervicale plesniră. Capul sugrumat se lăsă pe o parte. Ochii omului se umflaseră,

gata să iasă din orbite. Limba îi țâșni vânătă peste buzele groase, conturate ca niște lipitori în jurul gurii căscate. Corpul bărbatului păru să se dezarticuleze, lăsându-se moale pe o parte. Chelnerul desfăcu lațul improvizat și, apucându-și victima de umeri, o rezemă cu pieptul și cu capul de masă. Femeia se trase la o parte, cu un rictus de scârbă întipărit pe chip.

— A plesnit leopardul!, exclamă ironic. Halal leopard! Cel mult un motan gras!

Chelnerul scotoci buzunarele pantalonilor omului și scoase o batistă, un briceag și câteva monede metalice. Trecu la dulapul din stânga ferestrelor. Îl deschise și începu să scotocească hainele agățate pe umeraşe. Exhibă un portofel rotofei, găsit în buzunarul unui veston. Îl desfăcu și îi inventarie la repezeală conținutul:

— Bani turcești, românești, rusești... Iată și acte!

Femeia îl privea impasibilă. Chelnerul manipulă priceput documentele. Le citi atent.

— Exact așa cum mă așteptam: Leonid Nedelković. Aici, la hotel, s-a înscris sub un nume fals. Credea că are să ne scape! Idiotul!

— Banii arde-i și scrumul aruncă-l în hazna!, zise femeia. Să se creadă că a fost ucis pentru a fi jefuit. Ia și actele!

Se asigură că perdelele erau bine trase. Luă câteva haine și le aruncă pe jos în neorânduială, spre a lăsa să se înțeleagă că ucigașii căutaseră bani.

— Acum să ieșim, continuă ea. Peste un sfert de oră te întorci și dai alarma! Oamenii noștri sunt pregătiți?

— Toți știu ce au de făcut.

— În regulă.

Femeia și chelnerul – care-și vârî în buzunar banii și actele lui Nedelković – ieșiră fără zgomot, apoi închiseră încet ușa în urma lor. Lampa cu gaz aerian rămase să lumineze obrazul cenușiu al cadavrului prăvălit peste tăblia mesei, peste farfuriile cu resturi de mâncare și peste paharele cu urme de degete...

Zorile presăraseră pe cer miriade de violete cu petale aeriene, când birja trasă de doi roibi cu crupa plină opri în fața unei clădiri înalte, cu un portal în stil românesc. De sub coșul

ridicat al trăsurii se ivi un cap prelung, încadrat de barbete roșcate.

— Aici e Hanul lui Manuc?, întrebă într-o românească stricată.

— Aici, domnule, răspunse birjarul.

— Văd că scrie „Hotel Dacia", obiectă străinul, după ce își aruncă privirile asupra firmei de deasupra portalului.

— S-a schimbat doar numele, explică birjarul. Eh, ne înnoim și noi! Pentru urechile boierești, cuvântul *han* nu mai sună frumos.

Străinul mormăi ceva, coborî din trăsură, plăti cursa și pătrunse pe sub portalul cu boltă joasă în curtea interioară a clădirii, înconjurată de pridvoare orânduite pe trei niveluri. Purta pe brațul stâng o cuvertură scoțiană, frumos împăturită, iar în stânga o valiză mică. Hainele lui de călătorie aveau o croială tipic nemțească. Străinul aruncă o privire fugitivăasupra trăsurilor, căruțelor cu coviltir, carelor și poștalioanelor – toate fără cai – ce inundau curtea. Printr-o ușă înaltă, cu două canaturi larg deschise, zări un rând de bidivii instalați între stănoagele grajdului amenajat la parterul aripii din stânga a imobilului.

În partea dreaptă se ridicau treptele de lemn ale unei scări exterioare, care făcea legătura între etaje. La picioarele scării, deasupra unei uși cu sculpturi românești, scria pretențios *Bureau de réception*. Deschise ușa și pătrunse într-o sală vastă, mărginită lateral de o tejghea, la care un tânăr completa aferat niște scripte. Nou-venitul tuși zgomotos spre a-și face cunoscută prezența.

— Hm! Bună dimineața! Numele meu este Adam Koller. Sper că mi s-a reținut camera 14, așa cum v-am anunțat în scris.

Tânărul tresări speriat, apoi salută cu amabilitate profesională:

— Bună dimineața, domnule! Camera vă așteaptă. Deschise un registru: Pașaportul dumneavoastră, vă rog!

Luă documentul prezentat de străin și începu să treacă laborios datele într-un registru. Îndeplinea formalitățile cu o încetineală care-l făcu pe Adam Koller să exclame supărat:

— Grăbește-te, tinere! Sunt obosit! Îmi caligrafiezi datele personale cu atâta migală de parcă ai vrea să te prezinți la un

concurs de scriere frumoasă! Dă-mi cheia şi fă-ţi treaba după plecarea mea. Îmi înapoiezi paşaportul după ce am să cobor.

Tânărul se roşi. Aruncă o privire încărcată de teamă în susul scării.

— Mă iertaţi, domnule. Mă gândeam că aţi dori o cafea înainte de a vă instala în cameră. Puteţi fi servit în sala de alături.

— Mulţumesc, n-am nevoie de cafea, ci de câteva ore de somn. Hai, dă-mi cheia!

Tonul lui de comandă îl intimidă pe tânăr, care i-o întinse după o scurtă şovăială.

— Mă gândeam că v-ar prinde bine...

— Lasă-mă pe mine să-mi port de grijă, băiete!

Luă cheia şi porni pe scări în sus.

— Etajul întâi pe dreapta, domnule!, îi recomandă tânărul. Adăugă apoi, lovit parcă de o inspiraţie: N-aţi dori să vă dau o cameră mai bună la etajul doi? Chiar acum s-a eliberat.

— Mulţumesc. Camera 14 am comandat-o, camera 14 să rămână.

Adam Koller călca apăsat pe treptele scârţâitoare acoperite cu un covor roşu. „Unii oameni te omoară cu amabilitatea!", reflectă contrariat. Era asemenea copiilor somnoroşi pe care toate îi supără. Ajuns la primul etaj, se opri spre a expira adânc şi, după ce se uită la numerele înscrise deasupra uşilor, se îndreptă spre camera sa. Domnea o linişte profundă. Întreg hotelul părea să doarmă. Doar nişte rândunele se roteau în dreptul unor cuiburi făcute sub o boltă a pridvorului.

Ajuns în dreptul camerei sale, Adam Koller vârî cheia în broască. Tocmai o răsucea, când uşa camerei alăturate – cea cu numărul 15 – se deschise şi doi inşi în halate albe ieşiră purtând o targă pe care se reliefa o siluetă omenească, acoperită în întregime de un cearşaf. În urma lor mergea un bărbat în negru, între două vârste, care aruncă o privire încărcată de teamă spre pasagerul camerei 14. Prin uşa rămasă deschisă de la 15, Koller zări doi inşi care păreau să cerceteze interiorul odăii.

— S-a întâmplat ceva?, întrebă.

— Un accident regretabil!, replică cu un zâmbet silit bărbatul în negru. Eu sunt Kiriazi, directorul hotelului. Dacă

aveți nevoie de mine, mă găsiți oricând la recepție. Acum vă rog să mă iertați...

Plecă pe urmele celor doi brancardieri. Lui Adam Koller îi trecuse brusc somnul. Fără să mai insiste, intră în camera sa, dar avu grijă să lase ușa puțin întredeschisă, spre a putea urmări tot ce avea să se petreacă pe pridvor. Puse valiza jos, aruncă pledul scoțian pe pat, luă un scaun și se așeză lângă ușă. Draperii de catifea acopereau ferestrele în întregime, astfel încât în odaia lui domnea întunericul. Oamenii care ar fi trecut pe pridvor n-ar fi putut să-l vadă.

Adam Koller simți o poftă nebună să fumeze, dar se abținu. Capătul aprins al țigării i-ar fi trădat prezența. O întrebare obsedantă îi muncea creierul. Ce se întâmplase în camera de alături? Avusese loc realmente un accident, sau pasagerul ei fusese asasinat? Suspină adânc. Se lăsase antrenat în această fantastică și riscantă acțiune numai de dragul nevestei sale, o sârboaică frumoasă, devotată până la sacrificiu țării ei. El, Adam Koller, un pașnic ofițer de marină comercială, austriac de origine, activa în sprijinul cauzei sârbilor porniți a se răscula împotriva stăpânilor otomani. Se lansase în contrabanda de arme, sub nasul turcilor și al austriecilor, care condamnau în egală măsură răscoalele și pe răsculați. Este adevărat, nu o făcea numai din mărinimie. Înfrunta primejdii fără număr, dar și beneficiile erau uriașe. Merita totuși să braveze moartea zi de zi, pentru un pumn de arginți? Nedelković, omul său de legătură, își dăduse sfârșitul. El, Adam, îi va împărtăși oare soarta? Nedelković fusese totdeauna un mare afemeiat și un pătimaș amator de băuturi tari. Agenții secreți, oricât de hârșiți, trebuie să se ferească de excese. În meseria lor, greșelile nu sunt permise. Orice abatere, oricât de neînsemnată, le poate fi fatală.

Koller simți iarăși imboldul imperios al organismului care-și cerea porția de nicotină. Își blestemă slăbiciunea, dar în cele din urmă îi sucombă. Își aprinse o țigară, dar avu grijă să-i ascundă vârful aprins în căușul mâinii. Aspiră fumul de care nu se mai putea lipsi. Infima cantitate de otravă inhalată îi liniști în parte nervii. Se scurseseră câteva ore fără ca el să se fi mișcat de pe scaun. Bărbații care cercetaseră camera 15 – probabil polițiști, socotind după înfățișarea lor și după

respectul manifestat de oamenii de serviciu ai hotelului – plecaseră de mult.

Adam Koller îşi aprinsese a douăzecea ţigară. Nicotina îi pungise limba. Aştepta însă cu îndărătnicie urmarea. Căci moartea lui Nedelković *trebuia* să aibă o continuare.

El, Adam, nu-şi putea dezvălui în faţa autorităţilor româneşti legătura cu sârbul. Ar fi însemnat să ceară lămuriri, să fie reţinut pentru cercetări, să-şi piardă timpul. Şi el nu-şi îngăduia luxul de a-şi pierde timpul. Avea datoria să rămână pe baricadă, să repare ce mai putea fi reparat după dispariţia violentă a lui Nedelković. Bietul Nedelković! Îl intriga faptul că legăturile lui din Bucureşti nu fuseseră în stare să prevină asasinatul. Agenţii turci – căci numai lor li se putea imputa uciderea sârbului – lucraseră cum nu se poate mai bine. Aproape că le admiră lovitura...

Piotr Kuzmici Garbov sosi la Hanul lui Manuc – alias Hotelul Dacia – în aceeaşi dimineaţă, la ora 11. După ce se instală într-o cameră de la etajul doi, comandă să i se aducă apă caldă. De când se însurase cu Maşa, căpătase gustul curăţeniei, în fiecare dimineaţă se spăla până la brâu cu apă rece, iar înainte de a se îmbrăca, îşi pieptăna părul şi barba, stropindu-le apoi cu puţină lavandă. Renunţase la cămaşa ţărănească încheiată într-o parte şi cu poalele scoabe pe deasupra pantalonilor. Purta cravată, deşi înnodarea ei îi cerea eforturi uriaşe. Renunţase şi la cizmele de iuft, fixându-se la ghetele cu nasturi. Cu pantofii nu se putuse familiariza. La fiecare pas i se părea că erau gata să-i sară din picioare. Dacă pleca în călătorie fără să fie însoţit de Maşa, revenea la vechea lui îmbrăcăminte. Când îşi punea cămaşa ţărănească şi cizmele cu talpă groasă prinsă cu ţinte, se simţea în elementul său. Întors acasă, le exila provizoriu într-o cameră dosnică.

Sosise în România însoţit de Maşa, căreia îi oferise în acest chip o călătorie de nuntă, îmbinată cu propriile lui interese de afaceri. Când acceptase să furnizeze arme de foc şi muniţie Serbiei, o făcuse fiindcă i se dăduse prilejul să câştige mulţi bani. Poate că şi Maşa îl determinase indirect să se angajeze în acest trafic. Luând-o cu el în România, o scotea din atmosfera ostilă pe care fiicele lui o creaseră acasă, la St.–Petersburg,

tinerei sale soții. Când se însurase cu ea, îl condamnaseră nu numai rudele, ci și cunoscuții, căci prieteni în adevăratul sens al cuvântului nu avea.

Toate ar fi fost bune dacă Maşa ar fi înlăturat – acum, după căsătorie – barierele de neînțeles pe care le ridicase după ce îl cunoscuse la *Ursul Siberian*. Din nefericire, nici după ce i se puseseră pirostriile pe cap, Maşa nu se arătase mai blajină, mai înțelegătoare. Se întâmpla să se scurgă săptămâni fără să-l primească în patul ei. Câteodată, Piotr Kuzmici ajungea în pragul exasperării. Dădea năvală ca un nebun în dormitorul ei – la St. – Petersburg locuiau în camere separate – hotărât să facă caz de forță spre a-și valorifica drepturile conjugale. Când o vedea însă firavă, lipsită de apărare, cu ochii rotunjiți de groază, făcea stânga împrejur și se întorcea învins în odaia lui. Câteodată o ura. „Femeia asta îmi va aduce nenorocirea!", se căina, smulgându-și părul din cap. „I-am dat tot. Ce mai vrea? Se uită la mine cu scârbă, de parcă aș fi un vierme de pământ". Dar peste câteva ore își făcea reproșuri că o nedreptățea. „Așa e firea ei!", reflecta resemnat. Poate că într-o zi are să mă iubească. Trebuie să fac orice jertfă ca să o câștig.

După sosirea lui în România, zăbovise câteva zile la Galați. Acolo își lăsase soția în grija unui reprezentant comercial al său, căsătorit cu o femeie de o strictă moralitate. În compania acesteia, Maşa avea să fie în deplină siguranță. Apoi plecase la București, unde trebuia să-l întâlnească pe Nedelković. Nevasta lui nu avea ce căuta în lumea contrabandiștilor și a agenților veroși, pe care trebuia să-i frecventeze.

Câteodată își spunea că își pierduse mințile, de vreme ce se vârâse în contrabanda cu arme. Câștigurile pe care avea să le obțină justificau oare riscurile? Spre a-și găsi o scuză, invoca idealurile slavofililor adoptate și de el. Apoi se întreba dacă nu se mințea pe sine când pretindea că acționa în virtutea unor țeluri mărețe. Aceste contradicții îl măcinau de la o vreme, chinuindu-l, răpindu-i bruma de echilibru sufletesc recâștigat după ce izbutise să o aibă pe Maşa. Unele victorii sunt găunoase. Își dăduse prea târziu seama de acest trist adevăr. Căsătoria lui cu Maşa era falimentară. De la o vreme îl încolțiseră presimțiri rele. Se angajase însă pe un drum fără întoarcere.

Sosise singur la Bucureşti şi acum resimţea lipsa Maşei. Va scurta pe cât posibil şederea în acest oraş. De îndată ce va stabili modalitatea transportului de arme spre Serbia, se va înapoia la Galaţi şi acolo va petrece câteva zile încântătoare în tovărăşia nevestei sale.

Frământat de gânduri, se îmbrăcase pe îndelete, uitând să mai privească ceasul. Îşi aminti deodată că la ora unu avea întâlnire cu Nedelković, care-l aştepta la camera 15. Îşi puse pălăria, îşi pipăi portofelul cu acte şi cu bani, ce-i umfla haina la piept, apoi ieşi din cameră.

În curtea hanului domnea mare forfotă. Soseau şi plecau trăsuri şi căruţe încărcate cu mărfuri. Pe Piotr Kuzmici îl încânta lumea pestriţă a târgurilor. Între negustori şi ţărani se simţea cel mai bine. Îşi reaminti că nu avea timp de pierdut. Coborî pe scara de lemn la etajul I. Străbătu pridvorul până în dreptul camerei 15. Bătu la uşă şi aşteptă să i se deschidă. Auzi o cheie răsucindu-se în broască. Garbov îşi îndreptă pălăria şi îşi netezi instinctiv barba. Uşa scârţâi, lăsând să apară un cap prelung, cu plete şi mustăţi stufoase, negre ca abanosul.

— Domnul Nedelković?, întrebă Piotr Kuzmici ducând mâna la pălărie.

— Exact!, i se răspunse.

— Sunt Garbov. Piotr Kuzmici Garbov.

— Ah, da. Îmi pare bine! Te aşteptam, domnule Garbov. Poftеşte înăuntru!

Bărbosul deschise larg uşa. Zâmbind, întinse neguţătorului rus o mână mare şi largă ca o lopată. Piotr Kuzmici i-o strânse, apoi intră în cameră. Uşa se închise în urma lor...

De la postul său de observaţie, Adam Koller urmărise întreaga scenă. În mintea lui se făcuse lumină. Sosise momentul să intre în acţiune. Se ridică de pe scaun, ieşi în pridvor şi, după ce încuie uşa în urma sa, porni pe scări în jos...

Se făcuse ora două şi un sfert când Garbov părăsi camera 15. Discuţia sa cu sârbul fusese cât se poate de cuprinzătoare. Împreună puseseră la punct – amănunţit – modul în care avea să fie efectuat transportul de arme. Piotr Kuzmici era încântat. Se aşteptase să întâmpine dificultăţi serioase. „Proşti negustori mai sunt domnii slavofili de la Moscova şi St.-Petersburg!,

cugetă. Plătesc cât nu face un trafic lesnicios, pe care şi un prost l-ar duce la capăt fără osteneală".

I se făcuse o foame grozavă. Coborî la restaurantul de la parter. Deşi sala era arhiplină, dibui o masă liberă, ascunsă în parte după un ficus uriaş. Un chelner i se înfăţişă cu lista de mâncăruri. După ce scutură profesional cu un şervet câteva firimituri de pe faţa de masă, întrebă zâmbind cu amabilitate stereotipă:

— Ce doreşte domnul?

Garbov nici nu se uită la meniu.

— Poţi să-mi prepari vreo zece păstrăvi rasol şi o raţă friptă?, întrebă în ruseşte.

— Desigur, domnule, replică chelnerul. Doriţi şi vin?

— Din cel mai bun. Ce-mi recomanzi?

— Crâmpoşie de Drăgăşani.

— Straşnic! Şi la sfârşit o sticlă cu şampanie. La început să-mi dai o ţuică de prune. Dar să fie tare, să-mi pârâie urechile.

După ce i se aduse ţuica, goli dintr-o înghiţitură ţoiul, închizând cu încântare ochii. Când îi deschise, zări în faţa lui un bărbat cu barbete roşcate.

— Domnul Piotr Kuzmici Garbov, nu-i aşa?, întrebă noul venit, într-o rusească aproximativă.

— Eu! Cu ce vă pot fi de folos?

Bărbatul cu barbete roşcate trase un scaun şi se aşeză fără ceremonie la masa lui Garbov.

— Numele meu este Adam Koller. Căpitanul Koller, adăugă. Acum câteva minute aţi părăsit camera 15.

Garbov încreţi sprâncenele.

— Să presupunem că ar fi aşa. Nu înţeleg, ce te interesează pe dumneata?

— Mă interesează foarte mult. În camera 15 aţi fost primit de un individ cu numele de Nedelković.

Garbov începu să fiarbă.

— Ascultă, domnule...

— Nu mă întrerupeţi!, rosti dârz intrusul. Adevăratul Nedelković se află la ora aceasta pe o masă la morgă. A fost asasinat în cursul nopţii trecute. Dumneavoastră aţi stat de vorbă cu un fals Nedelković.

Negustătorul se albi la față.

— Ce tot vorbești, domnule?

— Dumneavoastră urma să predați un transport de arme statului sârb. Nu e nevoie să-mi confirmați. Știu tot!

Garbov simți că se sufocă.

— De unde ești, domnule? De la Poliție?

— Eu urma să efectuez transportul de arme. Rusul avu senzația că părul din creștet i se ridică perie. Îl cuprinse brusc frica. Prea mulți știau despre acest transport.

— Cine-mi garantează mie că tot ce-mi spui este adevărat?, bolborosi.

— Falsul Nedelković, cu care ați luat contact în camera 15, este un agent al turcilor. Dacă apucă să transmită șefilor lui informațiile obținute de la dumneavoastră, transportul de arme este compromis. Dumneavoastră veți suferi o pagubă serioasă în bani, iar sârbii vor fi lipsiți de niște puști, astăzi mai necesare pentru ei decât aerul pe care-l aspiră.

Pe Garbov îl trecură sudorile.

— Te-am mai întrebat, domnule Koller, cu ce-mi dovedești buna dumitale credință.

— Vă pot preciza numele omului din țara dumneavoastră care v-a angajat pentru efectuarea acestui transport. Mai adaug că armele urmau să intre în România pe la punctul de frontieră Ungheni și că în momentul de față ar fi trebuit să se afle la Galați.

— Aceste informații puteau să scape, stărui Garbov a-și manifesta neîncrederea.

Căpitanul de marină suspină cu îngăduință.

— Te înțeleg, domnule Garbov. E firesc să fii bănuitor. Dumneata ești pus în fața unei dileme. Ce este mai demn de crezut? Cuvântul lui Nedeković, întâlnit – potrivit programului – într-o cameră din Hanul lui Manuc, sau cuvântul unui ins despre care habar n-ai avut până acum? Din păcate, trebuie să alegi și încă repede. Să nu spui mai târziu că nu ai fost prevenit.

Argumentele marinarului părură să-l zdruncine pe Garbov.

— Domnule Koller, cuvintele dumitale sunt meșteșugite. Dacă aș lua legătură cu agentul diplomatic al Serbiei...

— Asta ar cere timp, domnule Garbov. Apoi, este îndoielnic că agentul diplomatic – un personaj oficial – ar accepta să se amestece într-o afacere de contrabandă, chiar dacă aceasta îi servește țara...

— Hm! Ai dreptate, domnule Koller.

Căpitanul simți că este pe punctul de a câștiga partida. Trebuia să speculeze avantajul.

— Domnule Garbov, este cazul să te decizi acum, pe loc. Unde, când și cum trebuie să predai transportul de arme persoanelor recomandate de Nedelković?

Negustătorul rus trase adânc aer în piept, apoi își descărcă brusc sacul:

— Poimâine urma să mă întâlnesc la Galați cu Nedelković – cu falsul Nedelković cum pretinzi dumneata – într-o tavernă din port cu firma *La rechinul alb*. Acolo avea să-mi prezinte pe un căpitan de navă, pe nume Layos Nagy, care urma să preia armele.

Un zâmbet larg se așternu pe chipul lui Koller.

— Diabolic plan! Și uluitor de simplu. Nagy este în slujba turcilor. Îmbarcând armele pe nava lui, le dăruiai osmanlâilor. La ce oră trebuia să te întâlnești cu falsul Nedelković?

— La zece de dimineață.

— Bine. La ceasul hotărât să te înființezi la *Rechinul alb*.

Garbov observă că marinarul nu i se mai adresa cu „dumneavoastră", dar nu se formaliză. Era limpede, Koller schimbase tonul, acum când se știa stăpân pe situație.

— Domnule Koller, ai informat autoritățile românești asupra crimei săvârșite de falsul Nedelković?

Umbra unui surâs se așternu pe buzele căpitanului.

— Astfel de chestiuni le lichidăm între noi, contrabandiștii, fără participarea autorităților. Asta e regula jocului.

Garbov înclină din cap.

— Încurcat joc!

— Se vede că ești nou în meserie, domnule Garbov.

— Omul învață și când se vede pe patul de moarte.

Koller își netezi barbetele.

— Ai dreptate. Învață să moară. Din nefericire, nu apucă să mai vorbească nimănui despre această ultimă experiență.

Se ridică de la masă.

— Am plecat, domnule Garbov. Nu uita să fii punctual la *Rechinul alb*! Te las cu bine!

Îşi puse pălăria pe cap, duse mâna la bor, într-un salut vag milităresc, apoi se îndepărtă, strecurându-se printre mese...

Începutul de toamnă izgonise căldurile toride şi adusese în schimb o răcoare plăcută, binefăcătoare. În Portul Galaţi, activitatea se desfăşura intens. Sute de hamali încărcau ori descărcau nave de tot felul – bricuri, goelete, barchentine, brigantine, vapoare cu zbaturi aliniate – de-a lungul cheiurilor. Marinari, călători, cete de gură-cască, negustori, pungaşi de buzunare, cerşetori, grăniceri, cărăuşi, hamali umblau încolo şi încoace într-un imens furnicar. Piotr Kuzmici Garbov îşi făcea loc prin mulţime, deschizând pârtie cu pieptul său lat şi puternic ca etrava unei corăbii. Ocolea stivele de mărfuri, aspira cu extaz mirosul de gudron şi de apă, se bucura de vânticelul care-i mângâia plăcut fruntea şi obrajii. Grijile pricinuite de transportul de arme nu reuşeau să-i umbrească optimismul. Se gândea la Koller. Omul acesta, atât de sigur pe sine, îl impresionase. Acceptase propunerea sa, fiindcă era dator să-şi ia toate măsurile de precauţie. Din fericire, armele erau încă în posesia lui. „Misterul Nedelković" avea să se limpezească în curând.

La zece precis, Garbov călcă pragul *Rechinului alb*. În contrast cu lumina puternică de afară, penumbra din sala joasă şi afumată îi păru foarte adâncă. După ce-şi mai obişnui ochii, se uită la mesele slinoase, cu mulţi beţivani în jur. Cei mai mulţi erau marinari. La o masă de lângă tejghea se afla căpitanul Koller. Garbov îl salută ridicând mâna, apoi îşi plimbă privirile în căutarea mult-contestatului Nedelković, fără să-l găsească.

Koller îl pofti cu un semn al mâinii la masa lui. Negustorul se aşeză pe un scaun în faţa marinarului, care-i turnă într-un pahar vodcă rusească. Căpitanul îşi ridică paharul:

— În sănătatea dumitale, domnule Garbov.

Sorbi băutura laolaltă cu oaspetele său, apoi umplu din nou paharele.

— Acum să îndeplinim datina morţilor, adăugă, vărsând pe podea un fir de alcool. Pentru sufletul bietului Nedelković şi al impostorului care a încercat să-i fure identitatea.

Garbov îl privi atent:

— Ce vrei să spui?

Căpitanul de marină zâmbi placid.

— N-ai aflat? Individul care te-a întâmpinat pe dumneata în camera 15 s-a spânzurat azi-noapte într-o odăiță a unui han din preajma portului.

Negustătorul clipi des:

— Vasăzică de asta nu s-a înfățișat la întâlnire. Fii sincer, domnule Koller, ai vreun amestec în... lichidarea lui?

Marinarul țâțâi din limbă:

— Vai, domnule Garbov, între oameni de lume asemenea întrebări nu se pun. Tot ce pot să-ți declar e că falsul Nedelković și-a plătit crima.

— Am înțeles. L-a mustrat conștiința și s-a spânzurat,replică Garbov.

— Iată versiunea exactă... și oficială!, sublinie Koller. Acum să trecem la chestiunile noastre... Mă ofer să efectuez transportul de arme, dacă ai încredere în mine.

— Ce garanții îmi oferi, în afară de sinuciderea falsului Nedelković? Ai uitat să-mi spui cum îl chema de adevărat?

— Suleiman Seyda. I se mai spunea și Aram Arvatinian. La Galați era cunoscut sub numele Refik Bey. Care era însă adevărata lui identitate, nimeni nu poate ști. Cred că nici Serviciul secret turc nu o cunoaște. Și acum să stăm de vorbă despre garanții. Există aici, în Galați, sucursala unei firme sârbești de import-export. Scopul ei nemărturisit este contrabanda de arme. Lucrează cu autorizația tacită a agentului comercial sârb din Galați. Cu acest agent poți sta de vorbă chiar în dimineața aceasta. Îți convine formula?

— Îmi convine.

— Chelner, plata!, strigă marinarul, izbind cu verigheta în tăblia mesei. Mai repede! Mă grăbesc!

*

* *

— A început să se însereze mai devreme, Charikleia. Ce păcat că a trecut vara!, suspină. Aprinde lămpile, Giannaris! Abia văd să mă îmbrac.

— Le aprind îndată, domnule consul general!, replică servitorul, repetând ordinele stăpânului.

Doskos, consulul general al Greciei la Belgrad, alese din dulap o cravată de mătase neagră cu ape roşietice.

— Crezi că se potriveşte la redingota neagră, Charikleia?

Era un adept al eleganţei vestimentare sobre, pe care se străduise a şi-o însuşi încă de pe când îşi făcea stagiul de consul în Marea Britanie. Când fusese înălţat la gradul de consul general şi transferat la Belgrad, încercase un simţământ de amărăciune. Ştia că viaţa mondenă, strălucitoare, cu care se deprinsese la Londra avea să-i lipsească în capitala Serbiei. Charikleia, soţia sa, plânsese ca şi când i-ar fi lovit o mare nenorocire. „Ce-o să ne facem în acel fund de lume, Hektor? O să trăim între troglodiţi! O să uităm să ne mai purtăm omeneşte!" El încercase să o consoleze: „Este mai bine să fii primul într-un sat din Spania, decât al doilea la Roma, a spus Caesar". Charikleia fornăise printre lacrimi: „Părerile lui Caesar nu mă încălzesc cu nimic. La Belgrad vom pierde cei mai frumoşi ani din viaţă".

După ce se instalase în noul post, Hektor Doskos constatase că traiul în capitala Serbiei nu era chiar atât de îngrozitor pe cât îşi închipuise. Se mai aflau acolo câţiva consuli cu familiile, în compania cărora atât el, cât şi Charikleia îşi petreceau plăcut serile. La reuniunile dansante de la Cercul Militar, ofiţerii din garnizoană se comportau civilizat şi erau nişte foarte buni dansatori. Pe lângă militarii sârbi se mai aflau la Belgrad şi numeroşi ofiţeri ruşi, înrolaţi voluntar în armata sârbă. Tinereţea lor stimula pe maturele soţii ale consulilor, care se lăsau antrenate la dans cu nemărturisită plăcere. Lipseau conţii, marchizii şi ducii care ornau saloanele din Mayfair, dar n stabilităţile locale nu erau cu nimic mai prejos de marea burghezie din capitalele occidentale.

Un singur lucru îl indispunea pe consulul general Doskos: patimile politice ale sârbilor, care îmbrăcau forme mai violente chiar decât în Grecia lui natală, patria zguduirilor sociale endemice. Asasinarea prinţului Milan, tatăl actualului suveran, se înscria în acel val de aprinse frământări nelipsite mai tuturor popoarelor din vitregita Peninsulă Balcanică. La Londra, nervozitatea politică a cetăţenilor englezi se manifesta numai

în cadrul dezbaterilor parlamentare din Camera Comunelor – și mai puțin din Camera Lorzilor – dezbateri care păstrau de altfel un *decorum* îndeosebi apreciat de consulul general Doskos. Aici, la Belgrad, avea impresia că trăia deasupra unei pivnițe încărcate cu dinamită. Un nebun putea oricând să aprindă fitilul, aruncând întreg edificiul în aer...

Giannaris aprinse lămpile. În încăperile vaste, dar joase, ale apartamentului amenajat la primul etaj al consulatului Greciei – pentru a servi drept locuință șefului misiunii consulare și soției sale – se oploșise o lumină aurie, catifelată, care predispunea la visare și lenevie.

După ce își făcu un impecabil nod la cravată, Doskos își îmbrăcă redingota, ținută cu respect de servitor. Sub înfățișarea sa de slugă docilă și bine dresată, Giannaris ascundea un temperament vulcanic. Originar din Creta, se avântase cu furie în răscoala care incendiase insula cu câțiva ani în urmă. În cursul acțiunilor de guerilă angajate între insurgenți și trupele otomane, ucisese cu mâna lui peste douăzeci de inamici. Zdrobirea insurecției îl silise să se refugieze în Grecia, fiindcă se pusese un premiu pe capul lui. După vicisitudini fără număr, ajunsese în serviciul unui tânăr agent consular francez din Atena, pe nume Antoine Guillemot. Veniturile personale ale lui Guillemot erau anemice, așa că nu-și putuse angaja un servitor stilat, desigur mai costisitor. Avea însă talent pedagogic. În mai puțin de un an făcuse din Giannaris un valet de înaltă clasă. Rebelul din Creta se acomodase cu noua sa condiție, care-i asigura dacă nu belșugul, cel puțin hrana și o îmbrăcăminte decentă. Guillemot nu era zgârcit. Din puținul lui îl lăsa și pe Giannaris să se înfrupte. Între stăpân și slugă se statorniciseră relații de prețuire reciprocă și chiar de afecțiune, fără ca aceasta să excludă formalismul și deosebirea de poziție socială.

Când Guillemot părăsise Atena, în urma transferării sale într-un post din Extremul Orient, fusese nevoit să se despartă de Giannaris. Un servitor localnic, deprins să se hrănească frugal, cu un pumn de orez și din când în când cu câte un pește, avea să-l coste mai puțin. Chiar și transportul lui Giannaris peste mări i-ar fi grevat bugetul.

În ajunul plecării lui Guillemot la noul şi îndepărtatul său post sosise, la Atena, Hector Doskos, pentru a primi dispoziţii de la Ministerul Afacerilor Străine, înainte de a se prezenta la Belgrad. Cei doi agenţi consulari se cunoscuseră cu câţiva ani în urmă, la Londra. Guillemot îl recomandase călduros pe Giannaris lui Doskos, care acceptase să-l ia în serviciu. De atunci, acesta nu avusese niciodată a se plânge de alegerea făcută. Cretanul se dovedise a fi un servitor fără cusur. Întrunea calităţile valeţilor englezi, fără a avea şi pretenţiile acestora.

Totuşi, Giannaris nu era un automat dedicat în exclusivitate slujirii stăpânului. Cretanul avea preocupările, frământările şi îndoielile lui. Răscoala din Bosnia şi Herţegovina îi evoca insurecţia din insula lui de baştină. Calmul cu care consulul general Doskos urmărea desfăşurarea sângeroaselor lupte ale rebelilor îl nedumerea. Trăind în preajma lui Guillemot şi mai târziu a lui Doskos, ajunsese să se familiarizeze treptat cu mentalitatea diplomaţilor care-şi făceau un titlu de glorie din detaşarea cu care priveau gravele evenimente din jurul lor. Dar pentru el această atitudine echivala cu o trădare a intereselor populaţiilor creştine rămase încă sub călcâiul otoman. Nu împărtăşise părerea sa consulului general, fiindcă acesta nu numai că nu i-o ceruse, dar ar fi fost chiar profund şocat dacă servitorul ar fi cutezat să şi-o expună prin viu grai.

— Giannaris, adu-mi decoraţiile în miniatură!, porunci Doskos după ce îşi îmbrăcă redingota.

Ori de câte ori mergea în audienţă la palat, îşi prindea la rever un lănţişor de aur, de care atârnau principalele sale decoraţii, reduse la proporţii minuscule. Ordinele în mărime naturală le arbora numai la recepţiile diplomatice, la sărbătorile naţionale şi la ceremoniile de gală.

— Să nu întârzii, Hektor!, îi recomandă Charikleia. În seara aceasta avem invitaţi!

— Draga mea, sper că prinţul Milan n-are să mă reţină mult. Dacă până la opt nu m-am întors, aşezaţi-vă la masă fără mine.

Luă tocmai pălăria cilindru din mâna lui Giannaris, când îi ajunse la ureche un îndepărtat murmur de voci, care creştea

în intensitate. Charikleia trecu la fereastră și dădu puțin la o parte perdeaua. O masă compactă de oameni, cu pancarte și drapele sârbești, apăruse la capătul străzii. Zvonul de glasuri se transformă treptat într-un vuiet puternic.

— Încă o manifestație!, exclamă scârbită Charikleia. Sârbii ăștia nu s-au plictisit să tot defileze pe străzi, strigând împotriva otomanilor? Ce vor? Să se bată cu turcii? Țânțarul vrea să se încaiere cu armăsarul!

Doskos nu răspunse. Nu comenta niciodată evenimentele politice de față cu servitorii. Părerile lui angajau într-o oarecare măsură Grecia. Colportarea și mai ales denaturarea lor i-ar fi pricinuit dezagremente.

— Voi încerca să mă întorc înainte de opt, vorbi sec. Te las cu bine, draga mea.

Își luă mănușile, bastonul și părăsi încăperea. Cupeul îl aștepta în fața consulatului. Coloana manifestanților era atât de masivă, încât se revărsase în lungul și în latul străzii, asemenea unui puhoi ce își umple până la buză albia. Trăsura rămase imobilizată mai bine de un sfert de oră. Abia după ce se scurseră ultimii manifestanți, echipajul se urni, îndreptându-se spre palatul princiar.

Se făcuse șapte și un sfert când ajunse la destinație. Doskos coborî din trăsură, duse solemn mâna la pălărie, răspunzând la salutul santinelelor, apoi intră în clădire. Ofițerul de ordonanță al principelui îl conduse până în anticamera cabinetului princiar. Printre persoanele care așteptau să fie primite în audiență, Doskos recunoscu pe colonelul Sturdza, agentul diplomatic al României, pe Marković, ministrul de interne, pe colonelul comandant al garnizoanei Belgrad și pe colonelul Becker, o figură proeminentă printre ofițerii superiori ruși care vizitau de la o vreme tot mai des Serbia. Strânse mâinile cunoscuților. Prezența acestor personalități în anticamera prințului, la o oră atât de târzie, presupunea evenimente serioase în perspectivă. Toți aceștia vorbeau despre ploile torențiale căzute în ultimele zile asupra capitalei și a nordului Serbiei, când ușa cabinetului princiar se deschise, îngăduind prințului de Wrede, agent diplomatic și consul general al Austro-Ungariei, să apară după încheierea audienței sale la șeful statului.

Austriacul salută cu politețe rece, apoi părăsi anticamera. „Prințul nu e în apele lui", reflectă Doskos, care îi analizase atent fizionomia. Ofițerul de ordonanță anunță pe agentul diplomatic român că este așteptat de Alteța Sa...

Prințul Milan fuma iritat o țigară de foi. Discuția cu secretarul de legație Wrede îi lăsase un gust amar. Diplomatul îl prevenise în termeni categorici că Imperiul Austro-Ungar nu va tolera o intervenție militară a Serbiei împotriva turcilor. În calitate de putere garantă a autonomiei statului sârb, socotea de datoria sa să păstreze intangibilă actuala ordine politică din Balcani. Guvernul imperial austro-ungar va socoti drept o gravă încălcare a obligațiilor asumate de către Serbia orice încercare a acesteia de a sprijini insurecția din Bosnia și Herțegovina. În cazul în care guvernul de la Belgrad își va materializa ostilitatea față de Imperiul Otoman suzeran, Austro-Ungaria va fi obligată să-și reconsidere poziția față de Serbia, care va suferi consecințele propriei sale nesocotințe.

Limbajul arogant al diplomatului austriac reliefa desigur nervozitatea guvernanților de la Viena. Prințul Milanse temea că amenințările Austro-Ungariei nu vor rămâne literă moartă. Rușii îl încurajaseră să meargă înainte cu orice riscuri, asigurându-l de sprijinul lor. Vor merge însă până acolo încât să accepte o confruntare militară cu Austro-Ungaria, de dragul Serbiei? Imperiul țarilor avea tot interesul să surpe edificiul puterii otomane, dar va acționa oare până la ultimele limite? În cazul unui război austro-rus, Germania ar rămâne indiferentă? Bismarck nu va încerca să răzbune umilința suferită în cursul recentului conflict germano-francez, din cauza intervenției rușilor? Dar Marea Britanie? Ce va face Marea Britanie? Atitudinea ei turcofilă era arhicunoscută. Rușii riscau să-și ridice iarăși în cap întreaga Europă, așa cum se întâmplase în războiul Crimeii. În cazul unei noi înfrângeri a Rusiei, ce se va întâmpla cu Serbia, împresurată numai de dușmani?

Incontestabil, interesele Serbiei erau comune și celorlalte popoare creștine dinăuntrul Imperiului Otoman. Era însă de presupus că ele vor acționa în cel mai deplin acord? Dacă s-ar fi ridicat toate deodată împotriva turcilor, nimic n-ar mai fi putut împiedica prăbușirea puterii otomane și izgonirea osmanlâilor din Europa. Dacă? Dacă? Dacă? Acest „dacă" îl exaspera

pe prințul Milan. Intuiția lui politică îl îndemna să intre în acțiune. Ce se va întâmpla însă dacă va da greș?

Prințul Milan își zise că trebuia să aibă în vedere și interesele propriei sale dinastii. Serbia voia războiul. Părintele său fusese asasinat fiindcă nu se arătase îndeajuns de zelos în domeniul pregătirilor militare ale țării. Actualul cabinet ministerial era alcătuit din naționaliști convinși. Dacă Ristici va veni la putere, vor intra în guvern numai belicişti intransigenți, care-i vor crea o situație imposibilă. Șeful poliției sale secrete prevenise că toți șefii de departamente, în cap cu primul-ministru, făceau parte din „Omladina", o asociație extremistă dușmănoasă Turciei și prietenilor ei. „Omladina" nu se sfia să folosească mijloace teroriste. Prințul Milan nu voia să împărtășească soarta tatălui său. Era conștient că trebuia să acționeze în spiritul năzuințelor poporului său dacă voia să-și consolideze dinastia, să-i asigure continuitatea. În cursul călătoriei făcute recent la Viena, spre a discuta cu împăratul Franz-Josef situația explozivă din Balcani, cancelarul Andrássy îl lăsase să înțeleagă că Austro-Ungaria va sprijini revenirea la cârma Serbiei a dinastiei Karagheorghievici, înlăturată cu forța de actuala dinastie a Obrenovicilor, în cazul că el, Milan, nu se va alinia politicii adoptate de guvernul austriac față de Turcia. Șantaj calificat, care-i dăduse serios de gândit.

Prințul zdrobea tocmai cu nervozitate vârful aprins al țigării pe jumătate consumate în scrumiera de pe birou, când ofițerul de ordonanță îi anunță intrarea agentului diplomatic al României.

Expresia de amărăciune întipărită pe chipul lui Milan se șterse. Trimisul statului vecin nu trebuia să-i citească pe față tulburarea provocată de convorbirea purtată cu prințul Wrede.

La apariția colonelului Sturdza, îi întinse cordial mâna și îl pofti să ia loc.

— Domnule colonel, v-am invitat spre a vă notifica oficial un eveniment de mare însemnătate pentru mine și pentru dinastia mea. M-am logodit cu prințesa Natalia, grațioasa fiică a răposatului colonel Kesko și a soției sale, născută prințesă

Sturdza. Sunt bucuros fiindcă logodnica mea este şi nepoata dumneavoastră.

Colonelul afectă o foarte plăcută surpriză, deşi în realitate fusese informat din timp asupra acestui eveniment. Prezentă respectuoase felicitări tânărului logodnic şi îi ură ca dinastia Obrenovici să se perpetueze pe tronul Serbiei, pentru binele ţării şi al poporului sârb. Prinţul îi mulţumi.

— Instalarea pe tronul Serbiei a unei prinţese cu sânge românesc va cimenta legăturile de prietenie dintre ţara mea şi România, domnule colonel. Vă rog să fiţi interpretul meu pe lângă Alteţa Sa Prinţul Carol şi să-l asiguraţi, în acest moment de mare bucurie pentru mine şi pentru Serbia, de sentimentele de caldă prietenie pe care le port Alteţei Sale şi frumoasei dumneavoastră ţări.

Colonelul Sturdza îşi făcu rezerve asupra autenticităţii „sângelui românesc" şi „sentimentelor româneşti" ale prinţesei Natalia. Tânăra logodnică a prinţului Milan era de un snobism feroce. Îmbătată de visurile-i de mărire intrate în domeniul realităţii graţie prinţului Milan, luase hotărârea ca prin odraslele pe care le va zămisli să pătrundă în familia imperială rusă. Va fi destul să-şi introducă prin căsătorie pe vreuna dintre fiice în clanul marilor duci, ca să ajungă a se înrudi cu Romanovii. Desigur că i se va recunoaşte meritul de a se fi lepădat de originea ei românească. La ora actuală, cartea rusă era mai puternică. Colonelul Sturdza, deşi se aflase la Belgrad în momentul logodnei, nu fusese poftit la ceremonie tocmai pentru că Natalia voia să rupă orice legătură cu familia ei din partea mamei.

Prinţul Milan accepta zelul de neofit al Nataliei, pentru că atitudinea ei era apreciată nu numai de ofiţerii ruşi din armata sârbă, ci şi de contele Ignatiev, căci prin intermediul prinţesei se întărea partida prorusă din Serbia. Milan ar fi dorit totuşi ca simţămintele antiromâneşti ale viitoarei soţii să nu fie clamate cu atâta ostentaţie, mai ales acum, când Serbia avea atâta nevoie de cooperarea politică a bărbaţilor de stat de la Bucureşti.

— Evenimentele din Bosnia şi Herţegovina impun, domnule colonel, luări de contact mai strânse între Serbia şi România.

Aș propune, domnule colonel, să angajăm discuții concrete asupra acestei chestiuni.

— Voi supune guvernului român propunerea făcută de Alteța Voastră.

Prințul se ridică de la masa de lucru:

— Sper să putem angaja în curând convorbiri rodnice, domnule colonel.

Cei doi bărbați își strânseră cordial mâinile, apoi agentul diplomatic român se retrase. Prințul Milan rămase gânditor. Dacă ar putea să-i determine pe români, pe greci și pe muntenegreni să-i împărtășească vederile, s-ar face un pas hotărâtor pentru obținerea independenței tuturor. Porunci ofițerului de ordonanță să-l introducă pe consulul general al Regatului Grec. Era decis să facă și guvernului elen o ofertă formală de alianță. Știa că va întâmpina dificultăți. Între anii 1860 și 1862 se desfășuraseră intense tratative diplomatice între Serbia și Grecia, în vederea încheierii unei alianțe împotriva Imperiului Otoman, având drept obiective eliberarea conaționalilor aflați în teritoriile rămase sub guvernareadirectă a turcilor, precum și împărțirea Peninsulei Balcanice. Detronarea regelui Otho al Greciei pusese capăt discuțiilor, care fuseseră reluate abia cinci ani mai târziu, sub domnia regelui George, noul suveran elen. În acel timp izbucnise răscoala din Creta. În august 1867 se încheiase un tratat de alianță, care stabilea obligația celor două state de a declara război Turciei cel mai târziu în martie 1868. Același tratat mai prevedea ca Bosnia și Herțegovina, eliberate de sub turci, să fie alipite Serbiei, Greciei revenindu-i Epirul și Thessalia. Mai înainte însă ca noua convenție să intre în vigoare, prințul Mihail Obrenovici al Serbiei fusese asasinat – el, Milan, fiind chemat pe tron. La scurt timp după acest eveniment, răsculații creștini, lipsiți de un sprijin efectiv din afară, capitulaseră. Guvernul de la Atena atribuise eșecul insurecției din Creta jocului dublu practicat de sârbi, care – pretindeau elenii – își vânduseră aliații, spre a dobândi în schimb de la turci evacuarea unei baze militare deținute de aceștia pe teritoriul sârb. Tânărul prinț Milan socotise că izbucnirea răscoalelor din Bosnia și Herțegovina era de natură să netezească asperitățile politice dintre Serbia și Grecia, lupta comună împotriva turcilor primând asupra

oricăror alte considerente. Ştia că tratativele nu vor fi uşoare. Fără a fi un încercat psiholog, simţea instinctiv că Doskos nu-i era prieten.

Consulul general al Greciei îşi făcu grav intrarea. Se comporta ca şi când ar fi fost primit în audienţă la Palatul Buckingham de către regina Victoria. Nu fiindcă ar fi acordat aceeaşi consideraţie prinţului Serbiei. Socotea însă că şeful unei misiuni diplomatice se respectă pe el însuşi când se supune ceremonialului.

— Luaţi loc, domnule consul general!

Doskos se aşeză în fotoliu, îşi împreună mâinile, le sprijini pe genunchi şi rămase în poziţie de aşteptare.

Prinţul se interesă protocolar de sănătatea regelui George, apoi trecu la subiectul care-l interesa: insurecţia din Bosnia şi Herţegovina şi comunitatea de interese sârbo-greceşti.

— Ministrul meu de externe a făcut unele tatonări în legătură cu o alianţă între ţările noastre, domnule consul general. Convorbirile au fost întrerupte în august, din cauza vizitei mele la Viena. De atunci au intervenit noi factori: imposibilitatea turcilor de a înfrânge răscoala, intervenţia marilor puteri, încercările Sublimei Porţi de a găsi o ieşire din impas. Toate acestea fac necesară o reluare a negocierilor dintre ţările noastre. Suntem în ceasul al doisprezecelea, domnule consul general. Aş fi putut încheia o alianţă cu Muntenegrul, dar în momentul de faţă interesele noastre şi ale acestei ţări nu sunt convergente. De Grecia nu ne desparte nimic. Este natural ca, după înlăturarea dominaţiei turce în Balcani, teritoriile locuite de greci să revină Greciei, iar cele locuite de sârbi să fie ataşate Serbiei. În Macedonia, elementele greceşti şi sârbeşti sunt oarecum amestecate. Dar asta nu ne poate împiedica să ajungem la o înţelegere. Unindu-ne eforturile, atât pe tărâm militar, cât şi politic, pentru a lovi Turcia, vom obliga armatele otomane să se bată pe trei fronturi, dacă ţinem seama şi de răscoala din Bosnia şi Herţegovina. Cred că pot conta şi pe bulgari. Comitetul bulgarilor de la Bucureşti, cu care suntem în contact permanent, ne-a asigurat că, în schimbul unei subvenţii de 50.000 de ducaţi, necesari achiziţionării de arme, vor putea crea o diversiune, răsculând populaţia din Bulgaria împotriva turcilor. Pregătirea unei insurecţii în Thessalia ar

cădea în sarcina dumneavoastră. Pot să vă informez, domnule consul general, că emisarii noştri au luat deja legătura cu căpeteniile albaneze în scopul declanşării unor acte de ostilitate împotriva osmanlâilor. Aş dori să cunosc şi punctul dumneavoastră de vedere.

Doskos ascultase impasibil expunerea prințului.

— Alteță, nu am mandat să mă pronunț în această problemă. Voi aduce la cunoştință guvernului meu propunerile Alteței Voastre.

Milan rămase descumpănit de răceala replicii consulului general. Se aşteptase la altă reacție.

— Nu mi-ați vorbit despre România, Alteță, reluă Doskos după câteva momente. Guvernul meu doreşte să cunoască şi poziția dumneavoastră față de această țară.

Doskos era curios să afle cum va motiva prințul ocolirea acestui punct nevralgic. Guvernul de la Atena evitase până acum să-şi ia vreun angajament față de Serbia. Instalarea unui puternic stat slav în Balcani, substituit puterii otomane, nu i-ar fi convenit sub nicio formă. Doskos era convins că România – o insulă latină într-o mare slavă – împărtăşea temerile oamenilor politici eleni.

— Guvernul de la Bucureşti înclină spre o soluționare pacifică a crizei orientale, răspunse cu tact diplomatic.

— Concluzia este valabilă în ceea ce îi priveşte pe conservatori, completă Doskos. Liberalii nu sunt adepții unui pacifism cu orice preț.

— Din nefericire, domnule consul general, la Bucureşti liberalii sunt în opoziție.

— Va fi greu, Alteță, să se încheie în Balcani un sistem de acorduri antiotomane fără participarea României.

Prințul Milan îşi încreți nemulțumit fruntea. Doskos începuse să-şi dezvăluie jocul. Căuta să obțină concesii sporite, invocând imposibilitatea încheierii unei alianțe greco-sârbe mai înainte ca Belgradul şi Atena să se asigure de sprijinul României? Sau era pur şi simplu ostil unei alianțe cu Serbia?...

Milan îşi aruncă privirile asupra ceasului de bronz de pe masa de lucru, dând a înțelege reprezentantului grec că audiența se încheiase.

— Domnule consul general, sper că veți pleda pe lângă șefii dumneavoastră ierarhici, în sprijinul cauzei pe care v-am expus-o. Țin să vă atrag atenția că în momentul de față Serbia dispune de o armată bine înarmată și antrenată.

Trimisul grec părăsi scorțos cabinetul princiar, lăsând în urmă o atmosferă glacială. Prințul Milan îi intuise just opiniile. Doskos era adversarul aventurilor militare.

Deopotrivă cu un mare număr de intelectuali și bancheri greci, socotea că în viitoarele decenii se va ajunge treptat la o contopire a populației grecești autohtone cu populația turcă, constituindu-se un stat nou, o replică a Imperiului Bizantin de odinioară. Grecii, partizani ai formelor de luptă violentă, socoteau utopic proiectul contopirii evolutive. Ultimul cuvânt aveau să-l rostească desigur oamenii politicii de la Atena și regele George.

După plecarea lui Doskos, ofițerul de ordonanță introduse pe colonelul Becker. Pe lângă gesturile domoale și pedanteria consulului general grec, comportamentul colonelului rus respira energia, dinamismul, îndrăzneala. Atitudinea acestuiafață de prinț era a unui camarad de arme, care nu se poate elibera de o expansivitate cazonă.

— Alteță, l-am văzut pe Doskos ieșind posomorât ca un cioclu din cabinet. În trecere, mi-a aruncat o privire asasină. Colonelul Becker râse: Doskos nu-și poate ascunde sentimentele antislave însușite la Londra. Omul acesta oglindește mentalitatea grecilor, care trăiesc de câteva decenii încoace la remorca englezilor.

— Nu-l pot uita pe Byron, zâmbi prințul Milan. Adăugă apoi cu tristețe: Mă tem că încercările mele de a-i atrage într-o alianță antiotomană vor da greș. Mai am o speranță. Am fost informat că noul lor prim-ministru, Kumunduros, și-a început cariera politică luptându-se pe baricade în Creta. Să sperăm că sentimentele lui turcofobe nu s-au schimbat. Când ajung în vârful piramidei, unii oameni își modifică optica.

Becker clătină din cap în semn de încuviințare.

— În privința lui Kumunduros, părerile sunt împărțite. Ambasada noastră de la Constantinopole deține informații potrivit cărora Kumunduros și-ar fi luat angajamentul față de Anglia și Franța să nu intervină în criza Balcanică.

— Speră să obțină compensații pe altă cale. Proști mai sunt și grecii!, exclamă prințul cu adânc resentiment. Nu-și dau seama că umilindu-se în fața marilor puteri nu vor obține nimic? Anglia are tot interesul ca Turcia să păstreze Bosforul, spre a-i ține în șah pe ruși. Solidaritatea europeană față de islamicii barbari veniți din străfundurile Asiei și statorniciți pe teritoriile Bizanțului defunct s-a dovedit a fi lamentabilă și în trecut, și acum.

Colonelul își răsuci mustața cu vârfuri lungi și ascuțite ca niște sulițe.

— Kumunduros și partizanii lui nu sunt alfa și omega în politica grecească. Pot să vă aduc și o veste bună. Recent am intrat în contact cu un grec foarte influent, Leonidas Vulgaris, care a participat la toate răscoalele grecilor, de la războiul din Crimeea încoace. Vulgaris este partizanul unei strânse cooperări între toate popoarele creștine din Balcani, și în sprijinul acestei idei întreține o activă corespondență cu căpeteniile patrioților bulgari, bosnieci și muntenegreni. În cadrul ultimei mele convorbiri cu Vulgaris, i-am sugerat să reînvie defuncta alianță sârbo-greacă. A părut entuziasmat de propunerea mea. Generalul Ignatiev l-a invitat la Constantinopole. Vrea să-și facă din el un instrument.

Becker arată cu un gest teatral harta Balcanilor, aninată între ferestrele cabinetului princiar.

— Când Serbia va intra în luptă împotriva Imperiului Otoman, se vor răscula și bulgarii, și muntenegrenii, și albanezii, și macedonenii, și grecii, și românii... Întreaga peninsulă va lua foc sub picioarele turcilor...

*
* *

Ambrosii Sablić, studentul în medicină, stătea întins pe burtă de-a latul brânei scobite de degetele vânturilor și ale ploilor și privea printre stâncile crenelate de pe buza prăpastiei o floare mică, albă, delicată, cu petale catifelate și corola de culoarea mierii. Dacă ar fi întins mâna, ar fi putut s-o rupă, dar Sablić nu se îndura s-o facă. De ce să pună capăt firavei existențe a plantei legănate de vânticelul sprințar?

Toamna începuse să repeadă asupra munților trâmbe vântoase și să coboare din văzduh perdele de ploaie rece, măruntă. De câteva ore încoace, cerul se luminase deodată, de parcă o uriașă mână ar fi dat la o parte draperiile plumburii, spre a învălui iarăși firea în rețeaua aurie a razelor de soare.

Petalele delicatei flori păreau fasonate în fildeș. Dincolo de coronița lor se deschidea un hău care șerpuia printre pereții abrupți ai munților. În adâncul lui apărură primii cercetași turci. Dacă micuța plantă ar fi fost cătarea unei puști și Sablić ar fi apăsat pe trăgaci, căpetenia grupului de turci s-ar fi prăvălit la pământ. Dar studentul se abținea să tragă, deși avea în mână o armă pe care o putea folosi, după cum nu trăgeau nici tovarășii lui, răsfirați de-a lungul brânei. Primiseră ordine precise. Nu vor deschide focul decât în momentul în care grosul coloanei inamice se va angaja între pereții stâncoși ai canionului.

La Școala de medicină din Paris învățase să vindece oameni. Aici, în munții Bosniei natale, învăța să-i ucidă. Nu se scurseseră nici două luni de când părăsise capitala Franței, spre a se înscrie voluntar în rândurile luptătorilor pentru independență din țara sa. Pentru ei, acest interval de timp părea să fi durat secole. Atât de profundă era ruptura dintre lumea pariziană, hipercivilizată, superrafinată, și lumea sălbăticită de mizerii, umilințe și ignoranță, încât Sablić avea senzația că a coborât aici de pe altă planetă.

Când tatăl său, doctorul Sablić, luptător activ în rândurile revoluționarilor, îl prezentase lui Liubibratić, una dintre cele mai proeminente figuri ale insurecției antiotomane, Ambrosii se simțise mărunt și neînsemnat. Liubibratić îl strivise cu personalitatea lui copleșitoare, cu reputația lui de neînfricat port-drapel al independenței poporului său. Acesta ascultase cu interes odiseea tânărului student, care izbutise să pătrundă pe teritoriul Bosniei înfruntând mari dificultăți. Călătoria de la Paris la Spalato se desfășurase în condiții normale. De îndată însă ce pusese piciorul pe cheiul portului dalmațian, șicanele începuseră să curgă. Autoritățile austriece închiseseră granița cu Bosnia și cu Herțegovina, luând măsuri draconice spre a împiedica trecerile clandestine de voluntari sau contrabanda de arme.

Capturat de o patrulă în vreme ce încerca să se strecoare pe furiș printre verigile lanțului de grăniceri austrieci, fusese zăvorât în celula unui post de poliție. Nu-l reținuseră mult. După patruzeci și opt de ore de detenție, îl anunțaseră că va fi expulzat din Dalmația. Dacă va încerca să se întoarcă, va fi pedepsit cu asprime.

Îl duseseră sub escortă până în port și îl îmbarcaseră pe o navă cu destinația Ancona. Îndată ce vasul ieșise din radă, Ambrosii se aruncase în mare și se înapoiase înotând până la țărm. Datorită înserării, isprava sa nu fusese observată nici de pasageri, nici de personalul vaporului. Când se văzuse iarăși pe *terra firma,* o luase pe căi ocolite spre graniță. Se afundase în munți, ascunzându-se după stânci ori de câte ori zărea grăniceri austrieci. Parcurgea drumul în etape mici, fiindcă umbla numai noaptea. Suferise de foame și de sete, mai ales ziua, când stătea pitit în câte o grotă, ori după vreun pâlc de arbuști, spre a nu fi observat de grăniceri.

După câteva zile de-a „v-ați ascunselea", avusese norocul să-i iasă în cale un păstor cu oile – bosniac de origine – care-i înțelesese păsul și îi dăduse călăuză pe Iovan, ajutorul său, un băiețandru dezghețat, tot atât de ostil austriecilor, cât și turcilor. După lăsatul nopții, Iovan îl condusese printr-un labirint de poteci de munte până la granița turcă. Pe drum, băiețandrul îi șoptise că slujise drept călăuză și altor bosnieci din străinătate pe care îi ajutase să se înapoieze în patrie. Cărase și arme pentru insurgenți. Iovan îl ajutase pe Ambrosii nu numai să treacă granița, ci să se și strecoare printre patrulele grănicerilor turci. Noaptea se îngâna cu ziua, când băiețandrul se oprise pe un tăpșan și îi arătase un masiv păduros ce se ridica întunecat dincolo de o vale nu prea adâncă.

— Acolo sunt oamenii pe care-i cauți, îi spusese. Cobori pe poteca asta, treci cu piciorul pârâiașul de jos și urci apoi pe o potecă șerpuită, până ce ajungi pe o brână. Acolo te vor opri santinelele alor noștri. Cu ele rămâne să te descurci singur.

Ambrosii voise să-i strecoare o recompensă bănească. Flăcăul îl refuzase:

— Aici, în munți, nu avem ce face cu banii. Te las cu bine! Îți urez să ucizi cât mai mulți turci!...

Își fluturase mâna, apoi făcuse drumul întors...

Plin de mulțumire, Liubibratić se uitase zâmbind la Ambrosii şi îl bătuse pe umăr:

— Bravo! Mă bucur că ai ajuns cu bine printre noi. Tatăl tău mi-a spus că ai urmat medicina. Avem mare nevoie de doctori.

— Nu sunt încă doctor, domnule Liubibratić. Trebuia să-mi dau ultimele examene ca să obțin diploma. Dar n-am mai avut răbdare...

— Bine ai făcut, Ambrosii! Grație învățăturilor tale ai să alini multe suferințe şi ai să scapi de la moarte mulți oameni. Dacă ai şti câți răniți au pierit fiindcă n-a avut cine să-i îngrijească... Sunt printre noi câțiva doctori – poți să-i numeri pe degete – ajutați de nişte felceri cu multă bunăvoință, dar cu puțină pricepere. Tămăduitorii cu leacurile lor băbeşti nu ne lipsesc, dar nu ne sunt de niciun folos. Picioarele şi brațele nu se amputează cu ierburi... Am să te repartizez la grupul lui Pilić. Veți avea mult de lucru. Se vor ivi ocazii când va trebui să pui mâna şi pe armă. În războiul ăsta se bat nu numai bărbații valizi, ci şi bătrânii, şi femeile, şi copiii, şi schilozii.

Când sosise în sectorul lui Pilić, tânărul student – deşi pregătit sufleteşte de culorile întunecate ale tabloului zugrăvit de Liubibratić – rămăsese îngrozit de starea jalnică a răniților. Înghesuiți într-un adăpost înjghebat din crengi împletite, zăceau pe aşternuturi de fân, mâncați de viermi, invadați de muşte, lipsiți de îngrijire, de medicamente. Rănile infectate, purulente, cangrenele urât mirositoare, luate în pripă şi tratate rațional, ar fi fost uşor vindecabile.

Mai-marele peste infirmerie era un felcer de vreo cincizeci de ani, Anghel Krilević, un ins bondoc, cu obrajii rozalii şi nasul roşu. Când Dragoe Pilić îl înştiințase că va trece sub ordinele lui Ambrosii Sablić, felcerul aruncase o privire ironică tânărului student. „Mucosul ăsta să-mi poruncească mie?", reflectase jignit şi amuzat totodată. „Am să-i scot curând din cap fumurile de şefie! Ehe, frumuşelule, te fac eu să-mi ciuguleşti boabe din palmă!"

Ambrosii îi simțise instinctiv ostilitatea. Într-un fel, îi dădea dreptate. „Când ai ajuns la o anumită vârstă, e greu să te supui unui tânăr cu mustața abia mijită".

— O să ne înțelegem noi, șoptise felcerul cu o condescendență ascunsă nedibaci sub un zâmbet familiar.

În zilele următoare, Ambrosii se așternuse energic pe lucru. Ordonase unor ajutoare de ocazie să curețe cu sârg infirmeria. Ceruse pentru confortul răniților saltele umplute cu fân și pe cât posibil cearșafuri și perne.

— Oamenii noștri sunt deprinși cu viața grea, obiectase felcerul. Dacă-i corcolim și facem din ei niște domnișori, unde ajungem? N-au văzut ei cearșafuri nici la mama acasă!

Ambrosii nu împărtășea opinia secundului său. Se înfățișase lui Pilić și îi ceruse saltele, cearșafuri și perne.

— Am nevoie și de medicamente, de instrumente chirurgicale, de spirt, de fețe și de vată...

— Crezi că e nevoie de toate astea?, întrebase șeful grupului. În sfârșit, dacă spui dumneata...

Două zile mai târziu, organizase o incursiune-fulger în orășelul din vecinătate. Obiectiv: luarea cu asalt a cazărmii turcești și a spitalului militar turc, capturarea cazarmamentului, a medicamentelor și a instrumentelor chirurgicale cerute de tânărul student în medicină. Misiunea fusese dusă la îndeplinire. Ambrosii primise tot ce dorise, cu excepția medicamentelor, a spirtului și a tifonului, de care și osmanlâii duceau lipsă. Expediția se încheiase însă cu un grav bilanț de morți și răniți. Astfel, numărul pacienților din infirmerie se dublase.

— Pentru câteva cearșafuri nu merita să pierdem atâția oameni!, obiectase felcerul cu virtuoasă indignare.

Pilić convenise că se cam depășise măsura, dar nu făcuse comentarii, fiindcă el însuși ordonase expediția. Neîncrederea în competența lui Ambrosii, sădită în sufletul șefului grupării și alimentată stăruitor de Krilević, precum și de prietenii acestuia, sporise când – după o ciocnire sângeroasă cu poterele turcești – studentul se prezentase lui Pilić și îi ceruse să se rechiziționeze toate sticlele și balercuțele cu șliboviță, precum și orice alte rachiuri tari aflate în posesia oamenilor din subordinea sa, pentru a fi afectate infirmeriei.

— Ce vrei să faci cu atâta băutură?, exclamase Pilić descumpănit. Să-ți îmbeți răniții?

— Şi pentru asta, replicase Ambrosii. La amputări, alcoolul băut în cantităţi convenabile amorţeşte parţial durerea. Dar rolul său este esenţial ca dezinfectant.

Pilić începuse să râdă:

— Dacă torni spirt pe răni, ustură. Cum rămâne cu amorţeala?

Ambrosii se străduise să-i explice teoriile doctorilor Lister şi Championière.

Spre marea-i surprindere, duşmanul lui prin definiţie – felcerul – i se alăturase, sprijinindu-l cu căldură. Şeful grupului ridicase obiecţii:

— Vreţi să-mi ridic oamenii în cap? Băuturile alcoolice întăresc curajul! Câteva înghiţituri zdravene înainte de luptă fac minuni.

— Cu acelaşi alcool pot salva vieţi omeneşti. Nu e mai important?, stăruise Ambrosii.

Pilić fornăise furios, dar după câteva momente de gândire îşi scosese de la brâu bidonul îmbrăcat în pâslă şi îl întinsese studentului.

— Fă începutul cu şlivoviţa asta. Mai am două sticle pline în adăpost. Ţi le trimit şi pe alea. Dar să dea dracu' să mai moară răniţii...

Noua măsură căpătase în curând tărie de lege nescrisă. Oamenii de sub comanda lui Pilić făcuseră mare tărăboi, fiindcă nu voiau să se lipsească de băutura lor întăritoare. În cele din urmă se supuseseră, fiindcă şeful lor avea un caracter inflexibil.

— Cel care va ascunde cea mai neînsemnată cantitate de alcool, pentru uzul său personal, va fi împuşcat! Fără judecată!

Oamenii se îndârjiseră contra lui Sablić, făcându-l răspunzător de toate neplăcerile. Îl priveau cu duşmănie făţişă şi nu pierdeau prilejul să-l ponegrească.

— Ăsta e fie nebun, fie cel mai neruşinat individ din lume. Să spună altora povestea asta cu dezinfectantele. Vrea să păstreze toată băutura pentru sufletul lui nesăţios. Şeful îi face toate mendrele! S-a ţicnit şi el!

Studentul îşi vedea însă netulburat de treabă. Cazurile mortale printre răniţii lui se împuţinaseră. Amputările nu mai

erau urmate invariabil de infecții și de cangrenări iremediabile. Potrivit dispozițiunilor sale, numai el și felcerul Krilević aveau dreptul să umble la rezervele de alcool. Era mulțumit... „Dacă doctorul Championière ar vedea cât de bine mă descurc, m-ar felicita. S-ar bucura că lecțiile lui au dat roade."

Într-o zi constatase că un recipient cu șliboviță abia destupat în ajun se golise pe jumătate. Deși făcea economie de dezinfectant, proviziile de alcool scădeau mereu. Însemna că cineva umbla în taină la recipiente și fura alcoolul. Ambrosii împărtășise observațiile sale felcerului, care ridicase din umeri:

— N-aș crede, domnule Sablić. Cine ar avea curajul? Cred că te înșeli!

Pe student nu-l convinsese replica lui Krilević. Când observase pe unii oameni din tabără dând semne de ebrietate, se pusese la pândă. Deși îndatoririle sale profesionale îi răpeau tot timpul, istovindu-l, se hotărâse să renunțe câteva nopți la odihnă și să facă de veghe. Deși se prefăcea că doarme, ținea sub observație – printre genele întredeschise – lada cu sticle de alcool, așezată nu prea departe de patul său. Încă din prima noapte, vigilența lui dăduse roade. După al doilea cântat al cocoșilor zărise o umbră apropiindu-se tiptil de ladă și ridicându-i capacul. Cuprins de indignare, sărise din culcușul său și îl apucase pe hoț de gât:

— Te-am prins, banditule!

Îl târâse – în ciuda zvârcolirilor acestuia– până la un foc care ardea potolit într-o vatră improvizată, sub un ceaun cu apă caldă, pregătită pentru orice eventualitate. Spre stupoarea lui deslușise la lumină chipul violaceu al felcerului. Îi dăduse drumul din strânsoare:

— Tu?!, bolborosise uluit.

Furios, Krilević își frecționase grumazul.

— Era cât p-aci să mă sugrumi!, îi reproșase.

— Tu!, repetase studentul cu reținută mânie. Tu erai hoțul! Am să te dau pe mâna șefului!

Felcerul îl privise sfidător.

— N-ai decât! Am să-i spun că și tu te îndestulai din alcoolul răniților! Barem să ne împuște pe amândoi.

Îl tutuia pentru întâia oară.

Studentul scrâşnise, abţinându-se cu greu să nu-l înşface iarăşi.

— Ştii bine că eu nu beau un strop de alcool...

— Haida-de! Şi-ţi închipui că are să te creadă cineva? Am să spun că l-ai vândut! Pot să pun şi pe alţii să jure.

— Ticălosule!

— Mai încet cu înjurăturile! Pot să ţi-o întorc!

— Banditule!

Felcerul rânjise:

— Crezi că m-ai înşelat şi pe mine, ca pe Pilić, cu teoria ta asupra dezinfectantelor? Ai vrut să-ţi faci un stoc personal, de care să nu se atingă nimeni...

În mintea studentului se făcuse atunci lumină.

— Vasăzică de asta mi-ai ţinut partea când am cerut şefului să rechiziţioneze alcoolul?

— Dar ce-ai crezut? Că-ţi cânt în strună pentru ochii tăi frumoşi?

Sablić făcuse o schimă scârbită.

— Ţi-ai zis că sunt hoţ ca şi tine!

— Da. Aşa mi-am zis.

— Dacă mai scoţi o vorbă, te ucid!

Felcerul râsese în colţul gurii.

— Dacă te apropii de mine, zbier! Şi spun cui o vrea să mă asculte că te-am prins la lada cu alcool. Dacă taci, tac!

— Scârnăvie!

— Puţoiule, faci de ocară un bătrân cu părul alb? Vrei să te dau pe mâna oamenilor? Aici sunt cunoscut de peste treizeci de ani! Tu eşti un venetic!

Ambrosii îşi încleştase pumnii.

— De data asta am să tac. Dar dacă te mai prind la lada cu alcool, te împuşc! Auzi tu? Te curăţ cu mâna mea! Pe urmă am să văd cum am să mă descurc! Bagă de seamă, hoţule! Am să fiu cu ochii pe tine! Zi şi noapte!

Felcerul căscase somnoros.

— Începi să mă plictiseşti! Mă duc să mă culc. Dacă vrei să veghezi mai departe, n-ai decât.

Se îndreptase spre culcuşul său, legănându-şi domol umerii şi braţele. Studentul rămăsese lângă foc. Îl alimentase cu câteva găteje, căci era gata să se stingă, apoi se culcase. Era

sigur că un interval de timp felcerul nu va mai încerca să fure. Bravada lui de împrumut ascundea o mare laşitate...

Urmaseră zile grele. Detaşamente turceşti tot mai numeroase atacau cuiburile de rezistență organizate de insurgenți în creierii munților, dar eforturile lor rămâneau sterile. Bosniecii ripostau făcând incursiuni prin surprindere în zonele stăpânite de osmanlâi. Ciocnirile se încheiau cu pierderi grele şi de o parte, şi de alta. Grupurile răsculaților se împuținau, deşi voluntari soseau fără întrerupere.

Pilić era un şef înnăscut. Îşi conducea cu pumn de fier oamenii, născocind planuri de luptă care stârneau admirația lui Ambrosii. Incursiunile lui erau lovituri de măciucă pentru inamic. Adeseori lua prizonieri. După ce le smulgea informațiile de care avea nevoie, îi împuşca. La fel procedau şi otomanii. Nimeni nu se încumeta să asigure paza şi hrana captivilor. Primitive erau condițiile de luptă, primitive erau armele. Ambrosii avea câteodată impresia că se înapoiase în plin Ev Mediu. Compatrioții lui se băteau folosind flinte străvechi, cuțite, securi şi ghioage. Din când în când primeau pe căi deturnate puşti ceva mai moderne, pistoale şi lăzi cu muniție. Atunci, tabăra era în sărbătoare. La intervenția directă a lui Pilić, Ambrosii acceptase să distribuie oamenilor câte un păhărel de şliboviță.

Pierderile umane se mențineau însă la un nivel ridicat. Studentul se oferise să participe la lupte. Pilić ezitase să-i dea încuviințarea. Uciderea singurului medic autentic din grupul său ar fi echivalat cu un dezastru. Într-o zi, un puternic detaşament turcesc reuşise să atace tabăra. Ambrosii şi răniții capabili să pună mâna pe arme participaseră, alături de oamenii valizi, la respingerea inamicului. De atunci, Pilić aprobase ca şi personalul medical să se bată, dar numai în cazuri deosebit de grave.

Studentul crestase pe patul armei sale cinci semiluni minuscule, numărul osmanlâilor ucişi de mâna sa. Acum, pe când stătea la pândă în dosul stâncilor crenelate şi urmărea înaintarea detaşamentului inamic de-a lungul văii, se înfiora de bucurie. Era sigur că va mai cresta două sau trei semiluni. Încă din noaptea trecută, Pilić fusese informat de o iscoadă asupra iminenței unui atac turc împotriva taberei sale. Peste

două mii de osmanlâi aveau să constituie un detaşament neobişnuit de puternic în acele lupte de gherilă în care erau angajate formaţiuni mult mai reduse. Se părea că şeful forţelor militare otomane se hotărâse să folosească o tactică nouă: lovituri succesive, date de detaşamente suficient de tari spre a lichida pe rând grupările insurgenţilor.

Pilić se afla în acel moment în adăpostul său, amenajat la marginea taberei. Acolo îşi instalase pe tânăra sa nevastă, Ana. Îndeobşte, femeile nu erau tolerate în sânul grupărilor de insurgenţi, spre a nu fi supuse represaliilor în cazul unei eventuale căderi în mâinile inamicului. Cu Ana, Pilić făcuse excepţie. Era tânără şi foarte frumoasă. Dacă ar fi lăsat-o în sat, ar fi expus-o primejdiei de a fi brutalizată de turci, care nu se arătau deloc indulgenţi cu soţiile insurgenţilor retraşi în munţi.

Se căsătorise de curând cu Ana, deşi diferenţa de vârstă era de vreo treizeci de ani. Prima sa nevastă, Aleksia, fusese batjocorită de o ceată de cerkezi, în timp ce el lipsea de acasă. Potopită de scârbă şi de ruşine, femeia se sinucisese. Pilić jurase să se răzbune. Se spunea că moartea Aleksiei contribuise hotărâtor la înregimentarea lui în rândurile insurgenţilor şi la înverşunarea cu care îi vâna pe turci.

După câţiva ani de văduvie se însurase cu Ana. Asupra ei revărsase nesecatele lui rezerve de iubire şi devotament. Poate că în noua lui soţie o vedea pe Aleksia, renăscută dinţărână. Pe Ana o adora. În dragostea lui fanatică, îşi spusese că trebuie să o ferească de alţi bărbaţi, fie ei musulmani sau creştini. Simţămintele lui pentru nevastă-sa îmbrăcaseră până la urmă caracterul unei gelozii ce atingea marginile nebuniei. Dacă ar fi putut s-o izoleze între zidurile unui gineceu ermetic închis, ar fi fost mulţumit. Din nefericire pentru el, Ana nu admitea să fie claustrată. Când se măritase cu vârstnicul Dragoe Pilić, îşi închipuise că va găsi în soţul ei un protector cu sentimente vag paterne, care să o lase să se bucure de viaţă, de lumină, de tinereţe.

Abia după ce i se puseseră pirostriile pe cap îşi dăduse seama de greşeala săvârşită. Dar era prea târziu ca să mai dea înapoi. După primele luni de convieţuire, ajunsese să vadă în soţul ei un tiran, care o exaspera cu dragostea lui exclusivistă.

În gândul Anei se zămislise planul evadării, al eliberării din pânza de păianjen țesută în jurul ei. Şi-ar fi dorit să găsească un bărbat care să o smulgă din colivia ei aurită, sfărâmând lanțurile-i matrimoniale atât de apăsătoare. Ana nu avea voie, de pildă, să se ducă singură cu urciorul la izvor. Un bătrân mut şi pe jumătate cretin, devotat lui Pilić, îi aduna găteje pentru foc, îi căra puținele provizii, îi aducea apă şi o ajuta la gospodărie. Anei nu-i era îngăduit să umble prin tabără. Pilić se temea de pornirile oamenilor lui, mai toți tineri, care resimțeau îndelungata lipsă a femeilor.

Când surprinsese în preajma adăpostului său şi al Anei pe un flăcău, ajuns acolo nu se ştie din ce pricini, îl bătuse atât de rău, încât îl lăsase în nesimțire. Gestul lui stârnise nemulțumire în tabără. Abia scăpase să nu fie linşat de propriii lui oameni. Furtuna se potolise cu greu. De atunci însă, nimeni nu mai cutezase să se apropie de zona interzisă. Când tabăra se muta din motive tactice, Ana era obligată să meargă alături de soțul ei şi să nu vorbească bărbaților.

Ambrosii se îndoia uneori de integritatea mintală a şefului său. Paradoxal, omul acesta atât de neînfrânat era un admirabil conducător de mase. Energia, bravura, sobrietatea, asprimea, judecata sa limpede, inițiativele fericite luate în momentele cele mai grele îl făceau să fie temut, dar şi respectat de oamenii de sub comanda sa. Nu o dată salvase existența întregii grupări, grație unor soluții tactice de ultim moment, în care niciunul dintre locotenenții săi nu s-ar fi gândit.

Ambrosii o văzuse în câteva rânduri pe Ana, dar de la depărtare şi fără să-i fi adresat vreun salut. Putuse aprecia atunci cât era de fascinantă. Dacă în locul veşmintelor eițărăneşti ar fi purtat o rochie elegantă, ar fi făcut furori chiar şi la Paris. Şi Ana îl văzuse. Ambrosii crezuse că desluşeşte în ochii ei o scânteie de interes, de altfel repede stinsă.

Gândurile acestea se perindau cu rapiditate prin mintea lui, în vreme ce acolo, în fundul văii, coloana osmanlâilor se desfăşura de-a lungul meandrelor unui pârâu cu albie pietroasă, aproape secătuită. Floarea, care în închipuirea lui jucase o clipă rolul unei cătări de puşcă, părea acum să stea aninată în părul Anei.

Un om din preajma sa, pe nume Senković, duse arma la ochi. Gestul acesta îl trezi pe Ambrosii din visare. În acelaşi timp, Vâlković, unul dintre locotenenţi, care stătea pe burtă lângă Senković, şopti printre dinţi:

— Lasă puşca! Nu trage nimeni decât la ordinul şefului!

— Mă mănâncă buricul degetului pe trăgaci!, încercă să glumească Senković.

— Au început să te lase nervii!, îl repezi locotenentul. Stăpâneşte-i! Vrei să dai totul peste cap? Un foc tras acum ar da alarma. Surpriza pe care le-am pregătit-o turcilor cu atâta sârg s-ar duce dracului!

— Bine, bine! Am înţeles!, replică Senković potolit.

Ambrosii se uită din nou la coloana turcilor, ondulată ca un şarpe. Un ofiţer călare comanda avangarda. Unităţile de infanterie erau urmate de o baterie de artilerie. Cai mici şi vioi trăgeau tunurile uşoare, de munte. Soarele învăluia cu aur povârnişurile împădurite. Un mănunchi de raze se strecura în fundul văii, aprinzând parcă armele infanteriştilor.

Coloana inamică se târa ca un fantastic miriapod în adâncurile canionului, sub privirile încordate ale bosniacilor.

Atunci, Pilić ridică braţul. Simultan, puştile insurgenţilor începură să scuipe foc. Coloana de jos se dislocă brusc. Turcii alergau fără nicio noimă, ca nişte furnici panicate. Se ciocneau între ei, se învârteau în loc, căutau să fugă înapoi şi iarăşi înainte. Loviţi de plumbii răsculaţilor, cădeau în ţărână, sub picioarele camarazilor îngroziţi. Unii trăgeau în sus, la întâmplare.

Pilić ridică iarăşi mâna. Alţi oameni ai săi, care stivuiseră din timp stânci pe marginea brânei, le urniră icnind. Blocurile de piatră ţâşniră în gol, ca din praştie, antrenând şi altele în rostogolul lor.

Cuprinşi de spaimă, osmanlâii se agitau haotic. Avalanşa înghiţea spaţiile, sporindu-şi iuţeala şi volumul. Huruitul ei cutremura munţii. Nori de praf porniră să se ridice în volute uriaşe. O perdea cenuşie de pulbere, aurită pe-alocuri de razele soarelui, împiedica să se mai vadă spectacolul de jos.

Se scurse mult timp până ce curentul de aer, ce-şi vânzolea palele între pereţii canionului, mătură norii de pulbere. Când bosniecii se iţiră pe marginea brânei, spre a desluşi ce

se mai întâmplă în adâncul văii, nu mai văzură nici urmă de viață. Trupuri omenești zdrobite, amestecate cu grămezi de stânci mânjite de sânge, cu resturi de tunuri și de arme îndoite, zăceau într-o totală nemișcare...

Dragoe Pilić își petrecu pe după umeri brațele rănitei, își luă puşca în mâna stângă, iar cu brațul drept înlănțui mijlocul mlădios al nevestei.

— Te las cu bine, Ana! N-am să lipsesc mult. Te-aș fi luat cu mine, dar nu se poate. Va trebui să mă strecor pe cărări de munte, umblate numai de caprele sălbatice. Să mă aștepți cuminte, auzi tu?

O sărută și, după ce o mai sorbi o dată din priviri, părăsi trist adăpostul. Soarele roșcovan, ca nasul unui bețiv, se rezemase de creasta unui munte. În curând avea să se întunece. Noaptea îi ferea pe răsculați de poterele turcești.

Pilić pleca la drum însoțit de Vâlković și de o călăuză încercată. S-ar fi descurcat și singur, dar nu-i era îngăduit să lase nimic la întâmplare. Fusese convocat la cartierul general al lui Liubibratić, unde aveau să se ia hotărâri în legătură cuviitorul Bosniei. Până acolo urma să străbată zone aflate sub controlul turcilor. Dacă el ar fi împiedicat să ajungă la destinație, Vâlković i-ar lua locul.

Până la înapoierea sa, lăsase tabăra sub comanda lui Vasilievć, al doilea locotenent. În caz că Vasilievć ar cădea în luptă, Ambrosii Sablić, „doctorul", era desemnat să-i ia locul. Pilić se ataşase de tânărul acesta cu idei trăsnite, dar atât de vrednic și de priceput. Promovarea lui Ambrosii trezise dușmănii. Oamenii care se socoteau îndrituiți să aspire la comandă, datorită faptelor lor de arme și vechimii în grupare, se vedeau înlăturați de un mucos care-și dădea aere de medic, deși nu era decât un simplu student. Poate că voluntariatul lui fusese doar un pretext. Credeau mai degrabă că veneticul acesta fusese dat afară din școală pentru cine știe ce năzbâtii! Și acum făcea pe eroul!... În fruntea nemulțumiților era felcerul.

Pilić fusese informat de frământările lor, dar nu le dăduse importanță. „Tinerii sunt întotdeauna rău văzuți de cei vârstnici, care simt cum își pierd pământul de sub picioare, reflecta

el cu indulgență. Bătrânii nu trebuie să uite totuși că, mai devreme sau mai târziu, trebuie să cedeze locul tinerilor."

Judeca lucrurile din afară, fiindcă el nu se socotea vârstnic. La cincizeci de ani, se supunea celor mai grele privațiuni și înfrunta viața ca și când abia i-ar fi dat tuleiele în barbă. Nu își luase oare nevastă tânără? Nu își îndeplinea sarcinile de soț ca orice nou însurățel? Își uimise femeia cu înflăcărarea lui amoroasă!

Când noaptea se lăsa catifelată și senină peste crestele munților, Pilić și însoțitorii lui se îndepărtaseră mult de tabără. Nu schimbaseră niciun cuvânt, căci știut este: călătorul nu trebuie să-și irosească puterile tăifăsuind. Apoi, în liniștea nopții, glasurile merg departe, trădându-i pe cei care se ascund. Pilić și cu bosniecii săi nu se opriră decât în zori, când făcură un lung popas, la adăpostul unor stânci înalte, răsucite, ca niște oameni cuprinși de zvârcoliri. Pătrunseseră deja în zona inamică. Trebuiau să umble cu multă grijă. Aproape de prânz trecu prin apropierea lor o patrulă de turci, care se opri la umbra unor stânci spre a se mai odihni și a-și mai șterge sudoarea de pe frunte. Pilić și ai săi – pitiți ceva mai sus, pe povârnișul accidentat – le auzeau vorbele și râsetele.

— Ce facem? Le sărim în cap?, întrebă în șoaptă Vâlković, stârnit de vecinătatea osmanlâilor.

Pilić îl atinse pe umăr:

— Liniștește-te!, îi suflă aproape de ureche. Dacă-i ucidem, se va da alarma. Potere turcești vor porni pe urmele noastre. Ne vor împiedica poate să ajungem la Liubibratić. Și asta nu trebuie să se întâmple!

Vâlković se supuse cu părere de rău. Apoi, turcii plecară mai departe, în control, pierzându-se după un pâlc de arbuști.

Abia după ce se întunecă, Pilić și ai lui se puseră iarăși în mișcare. Mergeau tăcuți, pășind cu grijă, aproape tiptil, spre a nu tulbura liniștea. Cercetau cu privirile împrejurimile înainte de a se aventura prin locurile descoperite și pândeau orice zgomot. Aproape de ivirea zorilor le ajunse la ureche răpăitul îndepărtat al unui violent schimb de focuri...

— Se bat dincolo de creasta din dreapta, spuse Vâlković, oprindu-se o clipă din mers.

— Haide! Lasă vorba!, replică aspru Pilić. Vreau să trecem valea asta înainte de a se lumina!

Marşul lor forțat se încheie abia când stelele începură să pălească, învinse de asaltul zorilor. Zgomotul detunăturilor se înteţise. Pilić se uită înapoi spre hăul pe care abia îl străbătuseră.

— În sfârşit, o să ne putem odihni, spuse Vâlković gâfâind. Se lăsă să cadă pe un petic de iarbă şi se întinse cu burta în sus.

Pilić trase cu urechea la detunăturile parcă mai apropiate.

— Mergem înainte!, porunci. Turcii din sectorul ăsta au acum treburi mai arzătoare decât să bată coclaurile pentru capturarea întâmplătoare a câtorva inşi.

Vâlković vru să spună ceva, dar se stăpâni. Suspină, se ridică în picioare şi porni pe urmele lui Pilić, care mergea ținând bărbia înfiptă în piept, de parcă ar fi înfruntat o vijelie.

De după culmea munților din față se iviră deodată norii vineții de ceață, care prinseră să coboare apoi tăvălug pe povârnişurile repezi. În curând, negura îi înghiți pe cei trei oameni, care se apropiară unul de altul, spre a nu se pierde printre perdelele pufoase de ceață.

Milić, al treilea din grup, un tânăr cu muşchi de taur, îi şopti lui Vâlković, chicotind:

— Pe o vreme ca asta poți să te izbeşti piept în piept cu un urs şi să zici că-i om.

— E mai rău să crezi că ai dat peste un urs şi să te trezeşti față în față cu un detaşament turcesc.

— Şi ce dacă?, replică nepăsător Milić. Căsăpim vreo zece şi după aia ne topim în ceață.

„Sfânta nebunie a tinereții, reflectă Vâlković. Eh, la vârsta lui credeam şi eu că sunt nemuritor!"

Îl dureau picioarele, fiindcă era orăşean şi nu se deprinsese cu cățăratul pe munți, deopotrivă cu şeful său şi cu tânărul Milić.

Către jumătatea zilei făcură un popas spre a îmbuca brânză şi pâine. Brânza era straşnic de bună. Păstorii o aduseseră în dar luptătorilor. Pâinea, frământată în tabără din făină de

grâu, amestecată cu făină de secară, era de o calitate îndoielnică, dar celor trei călători înfometați le păru mai gustoasă decât cozonacul. Se odihniră doar o jumătate de oră, apoi Pilić dădu semnalul plecării.

— Sus toată lumea! Nu se cuvine să lenevim!

Vâlković era atât de obosit, încât îl apucaseră greturile. Îi venea pe gât o zeamă amară cu un vag gust de brânză. Picioarele îi atârnau ca pietrele de moară. Făcea eforturi uriașe ca să și le miște. Tocmai când era pe punctul de a abandona cursa, cu riscul de a-și atrage fulgerele lui Pilić, atinseră un avanpost al grupării lui Liubibratić. După ce fură identificați, li se permise să intre în tabără. Liubibratić îi primi bucuros:

— V-o fi foame după atâta drum! Să li se aducă de-ale gurii!, porunci oamenilor lui. Pilić, o halcă de oaie friptă nu vă ispitește?

Vâlković se așeză pe o grămadă de găteje.

— Eu aș vrea să dorm! Sunt atât de obosit, încât mi-a pierit și foamea.

Liubibratić îl dădu în primire unui om de-al său:

— Du-l în adăpostul oaspeților! După cum arată, de bună seamă are mai multă nevoie de somn decât de mâncare. Se întoarse spre Pilić: Au sosit toți delegații. Mâine de dimineață deschidem consfătuirea. Avem lucruri serioase de discutat. După ce mănânci, să tragi un somn bun și tu. Eu mă duc la postul de comandă. Am trimis un detașament de optzeci de inși în ajutorul grupării lui Stanković. Oamenii lui se bat cu turcii. Auzi împușcăturile? Zâmbi: Sunt informat că ai nimicit un corp expediționar dușman în Valea Fecioarelor. Felicitări!

— Cum de ai aflat?, se minună Pilić.

— Veștile bune merg iute, rosti Liubibratić, bătându-l afectuos pe umăr.

— Pe aici se găsește ceva șliboviță?, întrebă Pilić.

— Câtă vrei!

— Atunci trimite-mi un clondir întreg. De două luni n-am mai pus alcool pe limbă. Mi-ai trimis un doctor care și-a pus în gând să ne facă pe toți sfinți!

Consfătuirea căpeteniilor răscoalei începu a doua zi de dimineață, cam pe la ceasul când soarele se ridică deasupra

vârfurilor drepte ale brazilor. Vreo treizeci de oameni înarmați cu puști, pistoale, săbii și cartușe prinse în centuri, arși de soare și cu o hotărâre rece în ochi, aveau să ia parte la discuții. Ridicaseră armele, alegând să moară, decât să mai îngăduie abuzurile și minciunile turcilor, darnici în făgăduieli deșarte. Liubibratić vorbi cel dintâi, făcând un istoric al luptelor purtate de insurgenți. Enumera succesele dobândite cu jertfe, dar și înfrângerile. Aminti luptele inegale dintre insurgenții prost înarmați, dar animați de voința de a învinge, și trupele turcești, tot mai numeroase. Nu uită să spună că oamenii săi, în număr de numai 300, fuseseră nevoiți să abandoneze mai multe poziții și să se retragă la Krujevițo, unde rezistaseră o bucată de timp otomanilor comandați de Osman Pașa. În ciuda superiorității numerice a armatei sale, generalul turc nu reușise să ia cu asalt fortul natural în care insurgenții se retranșaseră. Alarmat de pierderile umane și de epuizarea soldaților săi, își retrăsese trupele spre Grab, dar pe parcurs căzuse într-o ambuscadă organizată de gruparea lui Peko Pavlović. După o luptă corp la corp, batalioanele otomane înjumătățite se refugiaseră spre Grab.

Căpeteniile își aruncară priviri întrebătoare. Erau mirați de elogiile aduse de Liubibratić lui Peko Pavlović, când era cunoscută marea lor rivalitate. Aveau de gând să-și întindă mâna?

După ce luară cuvântul și alți vorbitori, spre a raporta adunării faptele lor de arme, se ridică Peko Pavlović. Cu neobișnuită curtenie, sublinie că succesul grupării sale fusese ușurat de dezorganizarea inamicului, slăbit după atacurile sale asupra pozițiilor apărate de Liubibratić. Dar după acest armistițiu verbal, Pavlović reluă tema pe care o susținea cu atâtaînflăcărare, împotriva convingerilor camaradului său de arme Liubibratić.

— Luptele purtate până în clipa de față au dovedit să sforțările noastre, oricât de mari, nu sunt îndestulătoare spre a înfrânge puterea militară otomană. Avem nevoie de un sprijin activ din afară. Și acest sprijin nu-l putem aștepta din partea guvernelor Europei, care-și pierd vremea în negocieri fără de sfârșit cu călăii popoarelor noastre, în vreme ce părinții, fiii și frații noștri udă cu sângele lor țărâna. Trebuie să avem

ajutorul Muntenegrului. Această țară, pe care turcii nu au putut niciodată să o îngenuncheze, este în stare să arunce în balanță greutatea armelor ei, astfel încât laolaltă să-i înfrângem și să-i izgonim pe islamici. Dacă unirea forțelor noastre militare cu ale muntenegrenilor va fi urmată și de o unire politică, vom avea dreptul să privim cu cea mai mare încredere viitorul.

Câteva dintre căpeteniile prezente își făcură semn cu coatele.

— Câți bani a primit Pavlović de la austrieci ca să cânte unirea cu vecinii noștri din sud?, șopti un bosniac bărbos și negru, ca un arap, la urechea vecinului său.

Toți cunoșteau sprijinul acordat de Austria Muntenegrului, spre a precumpăni influența câștigată de ruși în Serbia.

După ce Pavlović își încheie tirada, Liubibratić ceru din nou cuvântul. Cu mult tact, se declară de acord cu punctul de vedere al lui Pavlović asupra necesității unui ajutor din afară, dar susținu că acest ajutor numai Serbia îl putea da în chip dezinteresat.

— De sârbi ne apropie năzuințele noastre, suferințele îndurate în comun. Să nu uităm armele pe care prințul Milan ni le trimite cu atâta mărinimie, voluntarii sârbi care sosesc neîntrerupt spre a ne întări rândurile...

„Omul ăsta primește desigur aur și de la sârbi, și de la ruși", își ziceau partizanii lui Pavlović.

Ceru apoi să vorbească Pilić. Cu glasul lui sacadat, aspru, necultivat, de țăran muntean, își manifestă violent dezaprobarea față de opinia lui Liubibratić, cât și de aceea a lui Pavlović.

— Ne batem ca să fim liberi în țara noastră, stăpâni pe pământul nostru, ca să făurim viitorul după placul și nevoile noastre. Nu vreau – și sunt încredințat că cei mai mulți dintre noi gândesc la fel – nu vreau, zic, să înlocuiesc atârnarea de turci cu atârnarea de alt popor, fie el rus sau german. Să păstrăm legături de prietenie, de bună vecinătate și cu Serbia, și cu Muntenegrul, să primim și sprijinul rușilor, și al românilor, și al grecilor, dacă vor să ni-l dea fără să ne ceară nimic în schimb. Morții noștri, care și-au dat viața pentru libertatea

visată de atâtea secole, se vor răsuci în morminte dacă vom avea neghiobia să facem doar un schimb de stăpâni. Am zis!

Se așeză pe locul său, mormăind în barbă cuvinte neînțelese, pe care cei din jur le tălmăciră drept o înjurătură.

Printre căpetenii se stârni vrajba. Unii erau partizanii lui Pavlovic, alții ai lui Liubibratić. Dar nici Pilić nu rămase fără adepți. Discuțiile se înfierbântară. Furioși, oamenii se împroșcau cu înjurături și se acuzau de trădare. Câțiva dintre ei se încăierară și abia fură domoliți.

Liubibratić era consternat de anarhia în care alunecaseră dezbaterile menite să găsească o dezlegare a crizei. Ceru frenetic să se facă liniște, apoi vorbi despre marile puteri care propuneau încetarea ostilităților dintre creștini și turci în schimbul unor drepturi acordate populațiilor răsculate.

— Drepturi? Sub ocârmuire turcă? Niciodată!, zbieră Pilić. Să se termine cu stăpânirea sultanului! Să sfărâmăm jugul turcesc! Nu există altă cale! Cei care gândesc altfel sunt trădători!

— Să nu o luăm nici așa!, se oțărî un muntean bolovănos, cu o barbă lungă de popă. Trebuie să ascultăm toate părerile! De asta ne-am întrunit! Nu spunem să rămânem mai departe sub turci! Doamne ferește Dar să auzim ce ni se propune!

— Cunoaștem ofertele consulilor, interveni Pavlović cu mânie. Sunt ieftine. Să și le păstreze!

— Să nu închidem toate porțile!, urlă Aleksa Petrović, un bosniac uriaș, cu mâini bătătorite și mari ca niște cazmale. Martor mi-e Dumnezeu, am jertfit pentru lupta noastră doi feciori și piciorul ăsta!, rosti izbind cu palma o proteză de lemn. Mai am trei băieți în viață. Sunt gata să-i văd și pe ei murind cu arma în mână pentru libertate. Dar pentru atâtea jertfe, vreau să știu dacă la capătul drumului ne așteaptă izbăvirea. Nu vreau să piară întreaga suflare creștină de aici, ca mai târziu să-i ia locul păgânii și veneticii.

— Ești un laș!, răcni Pilić.

— Am să te fac să-ți înghiți vorbele astea, nemernicule!, zbieră Petrović, scoțând de la brâu un pistol încărcat, cu care-l țintì pe Pilić.

Vecinii lui izbutiră să-l dezarmeze.

Liubibratić se avântă între cele două căpetenii învrăjbite.

— Bateți-vă după adunare, în cuțite sau cu pistolul, dacă socotiți că nu suntem îndeajuns de urgisiți, pierzând atâția oameni în luptele cu dușmanul. Ucideți-vă între voi! Dați apă la moară turcului!

Spiritele luaseră foc. Înjurăturile, amenințările, insultele curgeau gârlă. Încrucișându-și fatalist brațele, Liubibratić se uita posomorât la oamenii dezlănțuiți. Adunarea se încheia jalnic. Nu numai că nu se luase nicio hotărâre, dar căpeteniile insurecției se arătau a fi mai divizate ca niciodată.

Posomorât, Pilić porni la drum către tabăra sa. Ciocnirea lui verbală cu Petrović se încheiase fără vărsare de sânge. Liubibratić și partizanii săi izbutiseră să-i convingă pe cei doi adversari că era în interesul revoluției să se împace. Pilić și Petrović își dăduseră mâna, fără să scoată o vorbă.

Pe drumul întoarcerii, în fapt de seară, Pilić și oamenii lui fură surprinși de o patrulă turcă. În schimbul de focuri, ce urmă, Vâlković căzu rănit. Din rândul turcilor pieriră doi oameni. Lăsatul nopții puse capăt luptei. Pilić și tânărul Milić se retraseră la adăpostul întunericului, cărându-și camaradul rănit pe o targă improvizată.

După o cursă istovitoare, printr-o ploaie rece, cernită zi și noapte, ajunseră în preajma taberei. Oamenii îi primiră plini de curiozitate.

— Ce veşti aduceți?

— Ce s-a discutat?

— Ruşii, marile puteri din Apus, au ieşit din amorțire?

— Când primim arme? Munițiile sunt pe sfârşite!

Pilić ridică mâna.

— Să ducem mai întâi pe omul ăsta la infirmerie. Pe urmă stăm de vorbă.

Oamenii luară targa pe care Vâlković agoniza şi se îndreptară degrabă spre punctul de ajutor.

— Doctorul! Unde este doctorul?, întrebă Pilić, după ce intră în adăpostul făurit din crengi împletite în care răniții şi bolnavii erau orânduiți pe aşternuturi de fân, acoperite cu cergi şi cearşafuri curate.

Krilević, felcerul, se ivi în grabă dintr-o încăpere alăturată, ce slujea drept sală de operații.

— Bine ai venit, şefule!, îşi lăți gura slugarnic. Mă bucur că te avem iarăşi printre noi. Ochiul stăpânului îngraşă vaca!

— Lasă proverbele, felcerule! Ocupă-te de Vâlković! Unde e doctorul?

Krilović ridică smerit privirile spre cer!

— Dumnezeu să mai ştie!

Pilić se încruntă:

— Ce vrei să spui?

— Eh, când pisica nu-i acasă...

Vilić îl înşfăcă de reverul hainei:

— Ce mă tot prăjeşti la foc mic? Nu-mi plac vorbele cu ascunzişuri!

Felcerul păru să-şi ia curajul în dinți.

— Hai! Dă-i drumul, bolborosi Pilić.

— Sablić e la nevasta dumitale.

Felcerul văzu paloarea aşternută brusc pe chipul şefului său.

— Ce spui, mă?, îl zgâlțâi Pilić.

— După plecarea dumitale...

— Ei?

— S-a dus în fiecare zi s-o vadă...

— Pe cine, mă? Pe Ana?

— Pe ea, şefule!

Pilić gemu ca o fiară rănită. Îşi smulse pistolul de la brâu şi, îmbrâncindu-l pe Krilović, porni în fugă spre bordeiul său. Îl potopise o mânie oarbă, irațională. Căţeaua care-l făcuse de ruşine în faţa oamenilor trebuia pedepsită.

Uşa bordeiului era întredeschisă. O izbi cu piciorul cu atâta putere, încât o rupse din balamale. Deodată simți că îi îngheaţă sângele în vine. Ana era întinsă pe pat, iar Sablić era plecat asupra ei. La intrarea intempestivă a lui Pilić, studentul întoarse surprins capul.

— Câine!, scrâşni Pilić.

Pistolul lui scuipă foc. Trăsnit în coşul pieptului, Sablić tresări, rămase o clipă nemişcat, apoi se prăbuşi peste trupul Anei, care urlă strident.

— De ce l-ai omorât?

Femeia se trase de sub corpul inert al studentului şi coborî din pat. Se uită nedumerită la propria ei cămaşă, înroşită în

dreptul sânilor rotunzi şi tari de sângele ţâşnit din rana lui Sablić. Cu ochii măriţi de groază se uită la bărbatul ei, care încremenise ţinând în mână pistolul încă fumegând.

— De ce ai făcut asta?, îngăimă Ana.

Buzele i se albiseră. Bărbia îi tremura. În clipa aceea era atât de furioasă, încât Pilić fu ispitit să îngenuncheze şi să-şi îngroape capul în poalele ei.

— Cum ai putut să te culci cu el?, bâigui înfiorat.

Pe chipul femeii se ivi o expresie de stupoare. După câteva clipe, izbuti să rostească:

— Să mă culc cu el? Eşti nebun? Îmi dădea îngrijiri. După plecarea ta am leşinat... Era să mor... Sablić a venit... M-a cercetat... Mi-a spus să nu mă sperii... Mi-a zâmbit blând. „Eşti însărcinată, mi-a zis. Ce-are să se bucure şeful nostru când are să se întoarcă..." Da, da, m-a îngrijit Sablić... Şi tu... şi tu l-ai ucis... De ce l-ai ucis? De ce?...

*
* *

Când ieşi din geamie, Pertevalé, bătrâna sultană *validé,* clipi des spre a-şi deprinde ochii cu lumina atât de vie şi de puternică de afară, după penumbra catifelată din interiorul clădirii. În aceeaşi clipă fu asurzită de ovaţiile unor oameni buluciţi de o parte şi de alta a intrării edificiului religios. Deşi imaginea formată treptat pe retina ei era tulburată de mici puncte luminoase, mişcătoare, ca nişte musculiţe de aur, ştia că mulţimea adunată spre a o saluta cuprindea mai ales cerşetori, văduve sărace, orfani famelici şi alţi dezmoşteniţi ai sorţii. Acum aşteptau să fie miluiţi cu câteva monede mărunte.

Bătrâna sultană-mamă se opri pe ultima treaptă de jos şi întinse mâna spre singura ei însoţitoare, o sclavă nubiană, bătrână şi ea ca timpul, care scoase de sub pulpana veşmântului negru, lung şi amplu, o pungă pântecoasă plină de băncuţe lucitoare. Pertevalé îşi înfipse degetele în grămada de mărunţiş şi scoase dinăuntru un pumn de piese pe care le distribui fără grabă nevolnicilor îmbulziţi în faţa ei. Erau acolo şi bătrâni, şi ologi, şi ciungi, şi eczematoşi cu răni deschise, purulente, şi cretini, şi babe cocoşate, strâmbe, uitate de Dumnezeu şi de

diavoli, şi copii scrofuloşi, guşaţi, ori cu ochii mâncaţi de boli, şi prostituate hidoase şi îmbătrânite, şi ţărani nevoiaşi pripăşiţi prin labirintul stradelelor mizere din cartierele deocheate ale Constantinopolelui, şi invalizi de război daţi uitării de maimarii zilei. Când îşi împărţea obolul, Pertevalé atingea mâini murdare şi mâini diforme, mâini mutilate şi mâini roase de ulceraţii. Dar nu încerca un simţământ de scârbă şi nici nu se temea de contaminare, fiindcă era fatalistă, fiindcă socotea drumul vieţii dinainte trasat de o putere divină, în faţa căreia şi cerşetorii, şi împăraţii sunt egali.

Pertevalé, înainte de a deveni sultană, fusese spălătoreasă. Dar o spălătoreasă atât de seducătoare, încât sultanul Mahmud o alesese dintr-o mie de candidate, toate frumoase, spre a şi-o face soţie. Dacă Allah i-ar fi ocârmuit altfel destinul, Pertevalé ar fi îmbătrânit săracă şi părăsită, iar după o existenţă tristă, sordidă, ar fi murit într-o bujdură de la periferiile capitalei.

Sărăcimea oraşului o diviniza, fiindcă era milostivă şi dădea tuturor câte puţin din fondurile ei personale, pe care nu le cheltuia spre a-şi ridica palate, ci pentru a dura lăcaşuri de rugăciune şi fântâni publice.

Pertevalé era înzestrată cu un simţ al măsurii, cu o înţelepciune nativă, dar mai ales cu o însuşire foarte preţioasă: previziunea. Poate că vârsta, experienţa o ajutaseră să pătrundă – graţie meditaţiilor adânci – taine pe care tinerii nu au timpul şi nici preocuparea să le dezlege. Deşi existenţa ei se depăna în izolarea aurită a haremului imperial, nu se rupsese de realităţile cotidiene. Dificultăţile întâmpinate de ţara ei o îngrijorau profund. Le cunoştea prin intermediul oamenilor de încredere din preajmă, cât şi din spusele fiului ei, sultanul. Acesta le minimaliza însă importanţa, căci preocupările lui erau legate doar de satisfacerea propriilor sale plăceri.

După ce goli de băncuţe săculeţul pregătit de bătrâna sclavă, sultana *validé* se îndreptă spre cupeul negru, modest, tras de doi cai şi condus de un singur vizitiu, care o aştepta în stradă. Puzderia de nevoiaşi îi deschidea cu grăbire drum, ploconindu-se şi binecuvântând-o. Pertevalé le răspundea fluturându-şi mâna mică şi slabă.

Echipajul străbătu în trap domol drumul până la palat, fiindcă sultanei *validé* nu-i plăcea iuțeala. „Am să ajung moartea din urmă și fără să alerg cu limba scoasă!"

Pertevalé era gânditoare. În răcoarea populată de umbre a geamiei, stătuse de vorbă, în șoaptă, cu un bătrân hoge, care o ținea la curent cu starea de spirit a constantinopolitanilor. Hogea avea la rândul său informatori recrutați din rândul bărbierilor specializați în operația circumciziunii. Umblând din casă în casă, spre a îndeplini ritualul religios legat de trecerea copilandrilor în rândul bărbaților, auzeau tot felul de zvonuri și de vorbe acide, care oglindeau nemulțumirea constantinopolitanilor exasperați de eșecurile repetate ale cercurilor conducătoare ale statului atât în treburile dinăuntru, cât și în cele din afară. La mizeria populației satelor și a orașelor, se adăugau și lipsurile îndurate de funcționarii publici și de militarii care-și primeau cu mari întârzieri drepturile băneşti, precum și înăbușirea aspirațiilor spre o viață mai bună a tineretului din școli. Aceste mari greutăți generau o stare de efervescență primejdioasă, capabilă să răbufnească luând forme violente.

Pertevalé era hotărâtă să vorbească fiului ei, sultanul, despre trista stare de lucruri, deși îi cunoștea nepăsarea. Când ajunse la palat, se îndreptă spre apartamentul imperial. Șambelanul de serviciu o informă că Înălțimea Sa se afla în sala de consiliu. Prezida o ședință a cabinetului ministerial.

— Dacă Grația Voastră va binevoi să vină mai târziu...

Cu un gest sec, Pertevalé îl împinse la o parte și intră în apartamentul feciorului ei. Șambelanul suspină, dar se supuse. Știa, sultana *validé* inspira frică însuși padișahului. Bătrâna străbătu câteva încăperi și se opri într-un salon mobilat în stil chinezesc. De dincolo de ușile închise din celălalt capăt al salonului răzbătea zgomot de voci. Sultana *validé* trase până în dreptul ușii un scaun de abanos încrustat cu fildeș, pe care se așeză, lipind urechea de tăblia pictată cu fluturi exotici. Recunoscu glasul răgușit al primului-ministru Nedim Paşa.

— Înțeleg indignarea Înălțimii Voastre, dar, în ciuda întăririlor trimise, forțele noastre de represiune, deși înregistrează succese notabile, nu reușesc să sfărâme rebeliunea. Dacă

insurgenții n-ar primi arme din Serbia și din Muntenegru, de mult i-am fi zdrobit. Pot totuși să asigur pe Înălțimea Voastră că eforturile trupelor noastre nu vor rămâne la infinit sterile...

— Nu-mi bate câmpii, ministrule, despre viitoarele noastre succese. Restrânge-te la înfrângerile de până acum. Ce fac generalii? Am primit ieri un raport. Cică Osman Paşa ar fi operat o retragere strategică. Nu-mi ceri, Nedim Paşa, să-l şi decorez, fiindcă a scăpat fără să cadă prizonier?

— Înălțimea Voastră, Osman Paşa a cucerit fortul Grab.

— Baliverne, ministrule! A pierdut o jumătate de țară şi a cucerit un fort. Ar merita să-l destitui. Server Paşa, ce se întâmplă acolo? Mă tem că va trebui să cădem la tranzacție cu țărănoii aceia care ne țin în şah trupele. Oh, puternice Allah, de ce ne-ai hărăzit atâtea umilințe? Puterea otomană a cucerit odinioară jumătate din Europa; azi nu poate răpune o mână de barbari slavi. Mai mare ruşinea!... Server Paşa, te-am numit comisarul meu special în Bosnia şi Herțegovina, ca să studiezi şi să-mi raportezi revendicările rebelilor. Consulii desemnați a face pe intermediarii între dumneata şi zdrențăroşii puşi pe rele n-au obținut încă niciun fel de date? Au stârnit atâta tapaj...

O tuse bruscă, prelungită îi curmă vorbele. Sultanei *validé* i se strânse inima. Fiul ei suferea. Îl îmbolnăveau de nervi nenorociții de ghiauri. Tusea lui Abdul Aziz se domoli treptat. După ce-şi regăsi suflul, padişahul reluă:

— Au făcut atâta tapaj în legătură cu misiunea lor de pacificare, încât mi-am închipuit că până acum au ajuns la un limbaj comun cu insurgenții...

Glasul lui Server Paşa vădi o notă de amărăciune:

— Rebelii nici nu se gândesc să stea de vorbă cu consulii. Unele căpetenii, dezavuate de ceilalți lideri ai răscoalei, au formulat câteva revendicări minimale.

— Ce vor?

— Întâi: creştinilor din Bosnia şi Herțegovina să li se asigure deplina libertate religioasă şi dreptul de a fi martori în justiție, pe picior de egalitate cu musulmanii.

— Asta le putem acorda. Altceva?

— Al doilea: să le fie îngăduit a-şi constitui o miliţie proprie.

— Absurd, Server Paşa! Absurd. Asta înseamnă stat în stat. Mai departe?

— Al treilea: impozitele lor să fie plafonate. Autorităţile să nu le mai sporească arbitrar.

— Dacă am accepta aceste revendicări, suntem siguri că rebelii nu vor face decât să depună imediat armele?, întrebă sultanul exasperat.

— Nu suntem siguri, Înălţimea Ta, replică Server Paşa.

— Atunci ce facem? Eternizăm o răscoală de care profită numai ruşii şi austriecii?, strigă Abdul Aziz.

Glasul ministrului de afaceri străine, Raşid Paşa, interveni domol:

— Îmi permit să supun din nou Înălţimii Voastre sugestiile ambasadorului Marii Britanii.

— Am nevoie de soluţii, nu de sugestii!, tună sultanul. Sunt sătul de sfaturi!

— Într-un fel, sugestia lui sir Henry Elliot echivalează cu o soluţie. Ce-i drept, provizorie.

— Ştiu ce vrea. Să angajez discuţii cu rebelii, ca să dovedesc Europei buna mea credinţă. Să câştig timp spre a zdrobi răscoala.

— Exact, Înălţimea Voastră, Marea Britanie nu va îngădui marilor puteri să intervină *manu militari,* atâta vreme cât se vor purta discuţii între noi şi insurgenţi. Nu cred că în momentul de faţă există o formulă mai bună.

Replica sultanului se lăsă aşteptată. Pertevalé se întreba emoţionată la ce expedient se va opri fiul ei.

— Să discut cu zdrenţăroşii? Ar însemna să mă umilesc! Să umilesc Turcia şi pe turci! Nu, nu pot! Armele să hotărască!

Atunci se făcu auzit glasul cavernos al ministrului de finanţe, Yusuf Paşa:

— Înălţimea Voastră, mă tem că va trebui să acceptăm formula negocierilor. Cel puţin de ochii lumii. Avem nevoie de sprijinul guvernului britanic şi al opiniei publice engleze. Şi asta cât mai repede!

— De ce atâta grabă?

— Imperiul se află în pragul bancrutei, Înălțimea Voastră. Tezaurul statului este gol. Nu mai suntem în stare să plătim anuitățile la împrumuturile externe.

— Cum s-ar spune, mă puneți cu spatele la zid, gemu sultanul.

— Nu avem de ales, Înălțimea Voastră.

Urmă iarăși o pauză lungă, apăsătoare. Pertevalé își simți palmele umede. Tâmplele o dureau. „Bietul meu băiat!, șopti. Bietul meu băiat!"

Vocea sultanului se auzi ca un murmur obosit:

— Bine! Ministrul de justiție să întocmească proiectul unui *iradé* și să mi-l supună spre aprobare. Akif Pașa, acordă zdrențăroșilor mai mult chiar decât cer. Dar să strecori câteva chichițe în stare să blocheze la nevoie negocierile. Voi sorbi cupa până la fund, deși băutura e tare amară!...

În clipa aceea răsunară vorbele lui Husein-Avni Pașa, ministrul de război. Tonul lui era ciudat. Părea vag ironic:

— Înălțimea Voastră, cupa aceasta cu venin ar putea să nu atingă augustele voastre buze, dacă Înălțimea Voastră ar binevoi să ne avanseze din caseta imperială două sute de milioane. Cu aceşti bani am plăti lefurile militarilor, am achiziționa cel mai modern armament și am plăti anuitățile restante. Dați-ne două sute de milioane, Înălțimea Voastră, și garantez cu capul înăbușirea răscoalei ghiaurilor în mai puțin de două luni.

Pertevalé simți că inima începe să-i bată foarte tare. Criza pe care o prevăzuse de mult se apropia cu pași repezi. Dacă ministrul de război îndrăznea să facă apel la caseta personală a sultanului, însemna că rana ajunsese la os.

Se așternu din nou o lungă tăcere, ca și când vorbele lui Husein-Avni ar fi avut proprietatea să înghețe buzele tuturor membrilor cabinetului.

Deodată, Abdul Aziz replică într-un fel de bolboroseală aproape ininteligibilă. Îl înăbușea indignarea:

— Te-ai gândit temeinic, Husein-Avni Pașa, înainte de a formula cererea? Caseta mea particulară nu este tezaur public.

— Înălțimea Voastră, stărui ministrul de război, este vorba numai de un împrumut...

— Nimic! Nimic! Nimic! Nu dau niciun ban!, strigă deodată sultanul. Nu sunteți în stare să administrați fondurile publice

şi apelaţi la economiile mele? La averea mea personală? Este o cutezanţă prea mare, Husein-Avni! Caută altă soluţie! Spune-i ministrului de finanţe să-şi pună capul la bătaie şi să scoată bani din piatră seacă! De-aia l-am înscăunat în fruntea departamentului! Dacă este incapabil să-şi îndeplinească sarcinile, demite-l, Nedim Paşa! Eu nu dau niciun piastru! Acoperiţi deficitul bugetar cum veţi şti! Vindeţi-vă pe voi! Poate aşa veţi procura ceva bani. Sunteţi însă atât de limitaţi încât mă îndoiesc foarte că veţi găsi vreun amator să vă cumpere! Şi cu asta am încheiat şedinţa!

Se auzi zgomot de scaune mişcate din loc. Peste câteva clipe, Abdul Aziz intră singur în salonul chinezesc. Emoţionată, sultana *validé* îi ieşi în întâmpinare.

— Băiatul meu, te-au supărat miniştrii!

— Atâta neobrăzare n-am mai pomenit!, bombăni padişahul, ştergându-şi cu batista sudoarea de pe frunte. Au ajuns să-mi cerşească banii! Nu mai lipseşte mult ca să iasă pe stradă, cu mâna întinsă, după pomană! Ce timpuri! Ce oameni!, exclamă cu dispreţ.

Perţevalé se apropie de fiul ei şi îi mângâie obrazul buhăit. „Cât eşti de frumos!", reflectă îndurerată. Adăugă apoi cu glas tare:

— Poate că ar fi bine totuşi să le dai o mână de ajutor.

Abdul Aziz se trase cu un pas înapoi şi o privi de sus până jos, ca şi când atunci ar fi văzut-o pentru prima oară.

— Tu, mamă, îmi vorbeşti aşa? Vrei să văd şi în tine un duşman?

— Imperiul e în greu impas, fiule!

— Pentru ce am miniştri? Dacă ar fi trăit azi Baiazid, Mehmed al II-lea sau Soliman cel Mare, ar fi tras în ţeapă pe toţi vizirii mei! Ah, pe ce mâini a încăput imperiul!

— Aş vrea să-ţi spun doar...

— Destul!, strigă Abdul Aziz. Nu-mi place să fiu dăscălit.

— De ce nu vrei să stai cu mine de vorbă, aşa, ca odinioară...

— Ce să vorbim? Mi-ai cerut bani pentru construcţia unei geamii? Ţi i-am dat. Nu ţi-e de ajuns?

— Abdul...

— Iartă-mă! Trebuie să te las. Mă așteaptă Mihri. Știi bine că e însărcinată și că nu poate suporta absența mea.

Pertevalé clătină din cap cu amărăciune.

— Știu, Abdul. Știu. Mă tem că fructul trupului ei are să-ți aducă numai nenorociri.

Abdul Aziz o privi cu enervare:

— Fiul meu și al lui Mihri să-mi aducă nenorociri? Nu știi ce vorbești! Ți-ai pierdut mințile! În sfârșit, altă dată o să stăm mai mult de vorbă. Acum n-am timp.

Se îndepărtă brusc de maică-sa, lăsând-o singură în mijlocul salonului chinezesc. Pertevalé stătea cu capul plecat, cu mâinile împreunate, întruchipând jalea. În ambianța aceea somptuoasă, atitudinea ei era cel puțin insolită. După ce sultanul părăsi încăperea, Pertevalé rosti cu durere:

— Urmează-ți destinul, Abdul! Așa ți-a fost scris! Să te nenorocești singur!

Când coborî scara de marmură a marelui hol de la intrare, drumul său spre Mihri, padișahul zări lângă o ușă pe fiul său Yusuf Izedin efendi, comandantul gărzii imperiale. Deși abia împlinise 18 ani, prințul manifesta o precoce tendință spre îngrășare. Purta uniforma de gală și toate decorațiile așa cum impune protocolul înalților demnitari chemați în audiență.

Abdul Aziz se uită mirat la fiul său, apoi își aminti că el însuși îl convocase spre a-l săpuni. Îl apostrofă cu severitate!

— Yusuf, iar ai început să-ți faci de cap! Mi s-a raportat că te desfrânezi laolaltă cu câțiva derbedei. Că joci cărți pe sume uriașe!

— Eu? Joc cărți?, se înroși tânărul prinț. Înălțimea Voastră a fost greșit informată.

— Ascultă, Yusuf, nu încerca să mă prostești! Cumnații lui Abdul Hamid te-au ușurat de 800.000 de piaștri. Cu derbedeii ăștia ți-ai găsit să te înhăitezi? Mahmud Damad și Nuri Damad sunt niște trișori. Am să vă pedepsesc pe toți trei. Pe Mahmud și pe Nuri cu arest la domiciliu, iar pe tine cu tăierea fondurilor bănești pe termen de trei luni. Iar dacă nu te vei cuminți, voi ști să aplic măsuri și mai aspre. Să nu zici că nu te-am prevenit!

Prințul Yusuf se făcuse pământiu.

Sultanul vru să mai spună ceva, dar îl încolțiră alte gânduri. Își puse mâinile la spate și plecă bodogănind. Ieși din palat, traversă grădina de trandafiri și se îndreptă spre pavilionul soției sale favorite. Mergea tot mai grăbit. Ajunse aproape în fugă la ușa de mahon încrustat cu aur a fermecătorului edificiu durat pentru Mihri. Soția lui favorită nu mai suporta compania celorlalte femei din harem. Pavilionul, o bijuterie arhitectonică în stil persan, clădită din marmură, lemn de cedru, onix și malahit, adăpostea mobile placate cu aur și încrustate cu pietre semiprețioase, covoare inestimabile și obiecte de artă aduse din China și din Japonia. Nimic nu i se părea îndeajuns de bun și de scump pentru Mihri. Pertevalé era foarte amărâtă de ascendentul câștigat de sclava circaziană asupra fiului ei. Abdul Aziz ar fi putut avea pe cele mai frumoase femei din cuprinsul imperiului. Nu exista turc care n-ar fi fost fericit să-i dăruiască pe oricare dintre fiicele sale. Dar sultanul avea ochi numai pentru Mihri, singura în stare să-i înfierbânte simțurile. Ce farmece folosise ființa aceasta blestemată spre a-i subjuga fiul?, se întreba Pertevalé. Mobilizase pe cele mai pricepute vrăjitoare din Constantinopole spre a combina filtre capabile a-l elibera pe sultan din pânza de păianjen țesută cu abilitate în jurul lui de perfida circaziană.

Într-o vreme, Pertevalé se gândise să încheie o alianță cu Mihri. Asta se întâmplase pe vremuri, când circaziana începea să se afirme în harem drept o foarte serioasă candidată la rolul de favorită a sultanului. Mihri acceptase cu ostentativă recunoștință sprijinul sultanei *validé,* dar după ce izbutise să provoace o fixație a padișahului asupra ei, manifestase tendința de a se elibera de sub tutela pe care bătrâna sultană *validé* își închipuise că și-o va impune fără osteneală.

Când Pertevalé își dăduse seama că se făcuse – fără voia ei – instrumentul ascensiunii circazienei, fusese cuprinsă de furii. Între cele două femei se angajase o luptă surdă pentru câștigarea unei influențe exclusive asupra sultanului. Pertevalé se bizuia pe puterea dragostei filiale a lui Abdul Aziz, care i se arătase întotdeauna supus, devotat și extrem de afectuos. Mihri aruncase în bătălie toate farmecele ei. Cu talent inimitabil, îl prinsese pe sultan în mreje. Totodată, îl înstrăinase treptat de Pertevalé.

Sultana *validé* nu concepuse la început să-și recunoască înfrângerea, socotind preferința acordată de Abdul Aziz circazienei drept un capriciu trecător. Dar când își dăduse seama că în ochii fiului său nu mai era decât o tolerată, se resemnase să intre în umbră, deși nu încetase să țească intrigi împotriva „parvenitei".

Sultanul intră în apartamentul favoritei, emoționat și înfierbântat la culme. În prezența ei uita că este bătrân, că trupul i se deformase, că sufletul îi era uscat, că își pierduse entuziasmul, iluziile. Se simțea iarăși tânăr și uimitor de viril.

Ajuns în prezența circazienei – întinsă molatic pe o sofa acoperită cu perne de mătase – îi luă mâna într-a lui și se prosternă, lăsându-se într-un genunchi pe covorul de Smirna. Îi îmbrățișă apoi cu priviri lacome formele armonioase.

— Azi de dimineață, Mihri, am plătit arhitectului încă zece milioane de piaștri. Știi la cât se ridică până acum valoarea lucrărilor viitorului tău palat? La cinci sute de milioane de piaștri. Aproape cât toate cheltuielile de război ale imperiului.

Mihri îl privi șăgalnic pe sub genele-i lungi, arcuite.

— Nu merit oare, scumpul meu Abdul?

— Am achitat și diadema cu diamante montată de Van Groot la Amsterdam. M-a costat, cu toate cheltuielile, 20 milioane de franci francezi. Ți le-am cumpărat ca să-ți fac plăcere, deși mie nu-mi plac.

— De ce?, clipi ea cochet.

— Fiindcă pălesc pe lângă strălucirea ochilor tăi.

Sultanul se plecă extatic asupra gurii parfumate a circazienei. Mâna ei fină, cu degete lungi și subțiri, îl cuprinse pe după grumaz, gâdilându-i ceafa. Pe Abdul Aziz îl străbătu un fior de voluptate atât de intens, încât simți că vintrele îi iau foc. Gemând, se prăvăli la picioarele sclavei.

— Iubita mea!... Lumina ochilor mei!... Viața mea!...

La Paris ploua...

O ploaie de toamnă urâtă și tristă făcea ca „Orașul Lumină" să pară mohorât, cenușiu, funebru.

Bancherul Edouard Dervieu ieși din clădirea Băncii Creditul Funciar, iar după ce își aruncă privirile asupra

cerului plumburiu, peste care înserarea își lăsa umbrele cernite, își ridică înfiorat de frig gulerul pardesiului, apoi se urcă în cupeul oprit la marginea trotuarului. Era tot atât de posomorât ca și vremea.

— La locuința domnului de Lesseps!, porunci vizitiului.

Se auzi o șfichiuitură de bici vânturat prin aer, blând îndemn auditiv pentru caii obosiți de cursele lungi din acea după-amiază. Echipajul se urni, stârnind apa mocirloasă de pe stradă.

Bancherul se adânci în pernele banchetei și își petrecu mâna peste față, într-un gest care-i exterioriza epuizarea. La Creditul Funciar întâmpinase un refuz politicos, dar categoric.

Când sosise la Paris, venind de la Cairo, fusese animat de cel mai viu optimism. În urma unor lungi discuții, obținuse de la kedivul Ismael al Egiptului o opțiune prin care acesta îi autoriza să negocieze pe piața franceză vânzarea unui stoc de 177.000 de acțiuni ale Companiei Canalului de Suez. Nu-și închipuise, desigur, că va reuși să-și procure fără eforturi cele 92 milioane de franci francezi, pretinși de Ismael în schimbul pachetului său de acțiuni. Dar nici nu bănuise că bancherii parizieni se vor arăta atât de refractari achiziționării acestui stoc, care ar permite Franței să obțină în mod practic controlul asupra Canalului de Suez. Amărât, făcea reflecții acide asupra mânuitorilor aurului, închistați, mediocri, lipsiți de imaginație, de previziune. „Nu au simțul perspectivei! Nu sunt în stare să vadă decât până în vârful nasului! Ratez cea mai uriașă afacere a secolului din cauza lipsei de înțelegere a unor imbecili cu pretenții de experimentați financiari!"

Era atât de cufundat în gânduri, încât nici nu băgă de seamă când cupeul se opri în fața casei prietenului său, *monsieur* Ferdinand de Lesseps. Abia după ce vizitiul coborî de pe capră și deschise portiera, Dervieu exclamă trezit parcă din vis:

— Ha!? Ce s-a întâmplat?

În clipa aceea văzu fațada locuinței lui Lesseps, luminată de un felinar ofticos.

— Da, am ajuns!, rosti automat, pentru sine.

Coborî din cupeu, străbătu trotuarul lăcuit de ploaie și, după ce își lăsă gulerul de la pardesiu, izbi cu ciocanul agățat

în ușa de la intrare. Îi deschise un servitor, care-l conduse ceremonios la stăpânul casei.

Monsieur Ferdinand de Lesseps purta o cochetă haină de casă din catifea de mătase. Era înalt, subțire și avea părul argintiu. Întreaga lui persoană emana un aer de eleganță.

— Ei, ce-ai făcut?, întrebă nerăbdătoare gazda.

— Nimic!, replică descurajat vizitatorul. Le-am explicat că o asemenea ocazie nu se iveşte de două ori. În loc să profite de faptul că kedivul este strâns cu ușa de creditori și că trebuie să realizeze până la 1 decembrie anul acesta suma de 92 milioane franci, se pierd în discuții sterile. Directorul Creditului Funciar mi-a declarat ritos că nu poate lua nicio hotărâre înainte de a studia, printr-o comisie trimisă la fața locului, rentabilitatea canalului. Auzi absurditate! Opțiunea mea expiră peste o săptămână. Iar bancherii francezi reflectează asupra expedierii unor experți la Cairo. Numai dusul implică o călătorie de peste zece zile.

— Oamenii aceştia sunt orbi sau cretini?, exclamă Lesseps.

— Varianta a doua este mai valabilă. Dragul meu Ferdinand, eu personal sunt la capătul resurselor. Socotesc că este cazul să te adresezi personal lui Decazes. Încearcă să obții sprijinul guvernului. Dacă pierdem acțiunile kedivului, pierdem controlul asupra Canalului de Suez. Cu Ismael ne putem acomoda. Cine ştie însă cum se va comporta viitorul stăpân al pachetului de acțiuni?

— Eduard, mă liniştește oarecum faptul că 92 de milioane nu pot fi procurate peste noapte. Nu ştiu ce grup financiar ar fi destul de puternic spre a debursa această sumă. La noi, în Franța, nu prea văd...

— De acord! Dar în lumea asta mai sunt şi ruşi, şi germani, şi englezi, şi americani...

Lesseps clătină din cap cu îndoială.

— Nu-i văd pe ruşi încercând să pună piciorul în Africa. Interesele lor sunt legate de Asia. Nemții au privirile îndreptate spre vest. Englezii au fost întotdeauna ostili construirii canalului. I-au contestat utilitatea.

— Nu-i socotesc atât de proşti, Ferdinand, încât acum, în ceasul ai doisprezecelea, să nu-şi dea seama de însemnătatea canalului. Trebuie să te duci chiar acum la Decazes!

Lesseps se uită la întunericul de afară.

— La ora aceasta nu mai e nimeni la minister, Edouard.

— Cine îţi vorbeşte de minister? Du-te la el acasă. Nu înţelegi că nu este niciun moment de pierdut?

Stingherit, Lesseps se scărpină în creştet.

— Nu sunt în relaţii atât de amicale cu Decazes, încât să-i fac o vizită neanunţată. Este totuşi ministrul de externe al Franţei.

— Ei şi? Va înţelege că protocolul poate fi neglijat, când interesele superioare ale statului sunt în joc.

— Bine. Mă duc la Decazes, acceptă gazda. Îşi sună servitorul: Firmin, pregăteşte-mi redingota neagră!

Ducele Decazes se uită lung la oaspetele său, inginerul Ferdinand de Lesseps, îşi scutură nedumerit capul, apoi îşi aprinse ţigara de foi la flăcăruia uneia dintre lumânările înfipte în sfeşnicul cu multiple braţe de pe masa de lucru.

— Am reţinut argumentele dumneavoastră, domnule de Lesseps, asupra necesităţii achiziţionării de către Franţa a acţiunilor deţinute actualmente de kediv. Sunt gata să intervin pe lângă Creditul Funciar spre a obţine fondurile necesare. Mă reţine însă de la o acţiune energică aspectul politic al chestiunii şi în special eventualele complicaţii pe tărâm internaţional.

— Nu văd, domnule ministru, ce complicaţii s-ar putea naşte.

— Răscumpărarea acţiunilor kedivului de către un grup parizian ar transforma Compania Canalului de Suez într-o întreprindere în exclusivitate franceză. În drept, niciun text nu se opune încheierii cu succes a unei operaţiuni de acest fel. Sunteţi însă sigur că Marea Britanie nu va ridica obiecţii? Ştiţi prea bine, domnule de Lesseps, că cine stăpâneşte Suezul stăpâneşte drumul spre Indii. Mă îndoiesc că în aceste condiţii englezii vor accepta să lase canalul pe mâini străine. Trebuie să găsim o formulă acceptabilă şi pentru noi, şi pentru cabinetul de la Saint James.

Decazes își ridică de pe nas ochelarii și începu să șteargă laborios cu batista lentilele groase, ca și când ar fi așteptat ca migăloasa operație să-i sugereze o idee salvatoare.

Lesseps se agită nerăbdător pe scaunul său. Își pipăi butonii de la manșete și își netezi cravata plastron.

— Nu cred că scrupulele dumneavoastră, domnule ministru, ar trebui să vă împiedice a profita de oportunitatea oferită Franței.

— Ba da, ba da, stimate domnule de Lesseps. Să nu uităm că Anglia ne-a sprijinit în mod hotărâtor în cursul recentei crize franco-germane. Și n-ar fi exclus să mai avem nevoie de sprijinul ei. Bismarck e cu ochii pe noi, domnule de Lesseps. Abia așteaptă să săvârșim o greșeală tactică spre a profita de ea, folosind-o în defavoarea noastră. Nu, nu! Nu ne putem îngădui luxul de a rămâne izolați într-o Europă dominată de cel de-al doilea Reich.

— Atunci, ce soluții preconizați, domnule ministru?

— Va trebui să luăm contact cu lordul Derby. Îl vom informa asupra intenției noastre de a cumpăra acțiunile kedivului. Dacă nu va ridica obiecțiuni, voi face demersul cerut de dumneata pe lângă Creditul Funciar. În eventualitatea că își vor exprima dorința să participe la această operație, îl voi ruga pe lordul Derby să ne facă propuneri în acest sens. Le voi discuta cu reprezentanții Angliei...

Lesseps părăsi indispus locuința ducelui Decazes. În aceeași seară se prezentă la domiciliul lui Dervieu de pe bulevardul Saint-Germain. Bancherul ocupa un apartament rezidențial la primul etaj al unui imobil de raport.

Lesseps intră tulburat la prietenul său.

— Decazes e un catâr!

Îi repetă argumentele ministrului de externe. Dervieu oftă adânc:

— Prostia se plătește, Ferdinand! Franța pierde o poziție nesperat de puternică în nord-estul Africii. Dacă am fi socotit necesar, am fi putut gâtui căile de comunicație ale Europei cu Asia.

— Vezi departe, Edouard!

— Sunt unul dintre puținii bancheri care cântăresc și aspectele politice ale marilor afaceri. Din nefericire, rămân un neînțeles.

— Eu te-am înțeles, Edouard.

— Știu. Dacă ai avea 92 de milioane, mi le-ai avansa ca să perfectez tranzacția.

— Fără discuție!

Dervieu își aprinse un trabuc și începu să-l pufăie nervos.

— N-am să cedez!, declară cu dârzenie. N-am să cedez până ce n-am să procur cele 92 de milioane. Am să bat la ușile tuturor bancherilor. Cu sau fără Decazes, voi încheia această afacere! Este imposibil să nu găsesc câțiva oameni de finanțe limpezi la cap, care să nu-și dea seama ce venituri formidabile se pot realiza de pe urma exploatării Canalului de Suez... Sper că l-ai rugat pe Decazes să nu facă niciun demers pe lângă lordul Derby, înainte de expirarea opțiunii. Nu trebuie să pierdem această șansă...

— Nicio grijă. M-am gândit și eu că trebuie să epuizăm orice mijloc înainte de a discuta cu englezii. Să sperăm, Edouard, că în zilele care vor urma vom avea mai mult succes...

Îmbrăcat în halatul său de catifea fanată și cu picioarele slabe, osoase, vârâte în papucii largi, foarte comozi, Disraëli, primul-ministru al Marii Britanii, se așează la micul *secrétaire* Louis al XV-lea din camera sa de culcare, își muie pana în călimară și se pregătește să continue scrisoarea începută în ajun și pe care o lăsase neterminată. Se gândi cu anticipată plăcere la interesul cu care lady Chesterfield îi va citi rândurile. Corespondența aceasta se desfășura cu regularitate între bătrâna doamnă și Disraëli.

Înclinarea manifestată de șeful cabinetului britanic față de femeile cu părul alb îl făcuse odată pe ducele de Warwick – mare adversar al primului-ministru – să exclame ironic: „Disraëli este un gerontofil impenitent. Din fragedă tinerețe i-au plăcut babetele!" Vorbele ducelui ajunseseră la urechea lui Disraëli, care nu se formalizase. „La anii mei, prefer să fiu galant cu femeile vârstnice, decât să mă fac ridicol învârtindu-mă ca un cocoș pe lângă fetele tinere!"

Disraëli reciti primele pagini. Constată cu plăcere că descrisese colorat ultima sa călătorie la Balmoral și atențiile de care se bucurase din partea reginei. Nu uitase să sublinieze delicatețea suveranei, care îl trimitea în fiecare dimineață pe sir William Jenner, medicul ei personal, spre a-l examina și a-i purta de grijă. Apoi, vizitele reginei în dormitorul său, ori de câte ori crizele de gută îl împiedicau să părăsească odaia. Disraëli reîncepu să scrie: „Ce-ai zice, scumpa mea, dacă ți s-ar spune că un ministru primește pe regină, înfășurat într-un halat de casă și cu papucii în picioare? M-ai crede? Ei bine, așa ceva mi s-a întâmplat mie!“.

Se întrebă dacă afecțiunea dedicată reginei nu îmbrăca veșmântul unei delicate prietenii amoroase? Adversarii săi îl acuzau că o copleșea pe suverană cu cele mai extravagante complimente, spre a-i câștiga simpatia, încrederea și – de ce nu? – dragostea. „Victoria este femeie și, ca orice femeie, apreciază totul prin prisma ovarelor“, cleveteau răuvoitorii. „John Brown, servitorul ei scoțian, este o probă vie a rătăcirilor sentimentale în care poate cădea o văduvă, chiar dacă este înaintată în vârstă.“ Asociația de idei îl făcu pe Disraëli să se întrebe, nu fără oarecare maliționizitate: „Să fie oare adevărat ce se șoptește în legătură cu relațiile echivoce dintre Victoria și servitorul ei preferat? Hm, eu, personal, n-aș crede. Dar mai știi?“.

Ridică iarăși pana deasupra hârtiei, când o ușoară bătaie în ușă îl făcu să ridice capul.

— Intră!

Davies, valetul său personal, se ivi purtându-și demn capul prelung, încadrat de barbete albe, stufoase ca două boschete de merișor, frumos fasonate și abundent ninse.

— A sosit domnul avocat Greenwood, sir.

— Greenwood?, exclamă Disraëli. Ah, da! Să mă aștepte în bibliotecă.

Își aminti că lordul Derby îi vorbise de dimineață, fără entuziasm, despre un oarecare Greenwood, care-i adusese vești ciudate în legătură cu niște negocieri tainice purtate între kedivul Egiptului și un grup de financiari francezi, asupra unor acțiuni ale Companiei Canalului de Suez. Derby – care se intitula „un realist prin excelență“ – nu avea nicio încredere în proiectele fantasmagorice. Canalul de Suez, pretindea el, se

născuse mort. Oricât s-ar strădui actualii administratori, nu-l vor face să câştige niciodată importanţa atribuită de visătorul Lesseps. Disraëli ciulise urechile. Spiritul său fantastic – nu era pe degeaba romancier – mirosise o afacere grandioasă.

— Trimite-i vorbă lui Greenwood să se prezinte după-amiază în Downing Street, îi spusese lui Derby. Vreau să-l ascult şi eu.

— Cum doriţi, replicase ministrul afacerilor străine. Mă tem însă că are să vă răpească un timp preţios cu balivernele lui trăsnite...

Disraëli lăsă cu regret pana din mână şi închise capacul *secrétaire*-ului cu admirabile intarsii.

— Cât e ceasul, Davies?

— Şase şi douăzeci, sir!

— Bun. Pregăteşte-mi fracul. La opt trebuie să fiu la palat. Baia e gata?

— Gata, sir.

Disraëli se bălăci un sfert de oră în apa caldă, parfumată cu esenţe orientale – cochetăria rămăsese una dintre marile lui pasiuni – apoi începu să se îmbrace. Îşi pusese tocmai vesta, ajutat de Davies, când apăru un lacheu cu o casetă din lemn de trandafir.

— Din partea Maiestăţii Sale, sir.

Lui Disraëli i se lumină chipul ridat. Judecând după proporţiile casetei, părea să adăpostească una dintre acele înalte decoraţii cu care regina recompensa serviciile înalţilor demnitari... „Să fie Ordinul Jaretierei?", se întrebă cu anticipată plăcere.

Cu gesturi delicate deschise caseta. Deodată, făcu ochii mari. Pe un aşternut împletit din panglicuţe roz se răsfăţa o camelie de o rară frumuseţe. „M-a ispitit o clipă păcatul orgoliului!", îşi zise zâmbind. Gestul Victoriei era înduioşător. Îmbrăcă fracul, apoi îşi prinse floarea la butonieră. „Câţi bărbaţi din această ţară se pot mândri cu o floare primită din partea reginei?", reflectă cu mândrie, în vreme ce se admira în oglinda veneţiană. Camelia aceea delicată îi păru mai preţioasă decât cele mai înalte decoraţii.

Se uită la ceas. Se făcuse şapte fără cinci. „Să stăm puţin de vorbă cu Mr. Greenwood, apoi... la palat!", îşi zise înviorat.

Trecu în bibliotecă și întinse mâna avocatului. Se așeză într-un fotoliu.

— Mr. Greenwood, ia loc. Spune-mi, te rog, ce știi despre acțiunile kedivului. Dar pe scurt, fiindcă sunt foarte grăbit.

Avocatul era unul dintre acei oameni de legi pricepuți să lungească sau să scurteze o pledoarie – potrivit circumstanțelor – fără a o face să-și piardă din puterea ei de convingere. Intră direct în subiect, în stilul cel mai laconic:

— Ieri, la prânz, într-un restaurant parizian, am stat de vorbă cu un înalt funcționar de la Creditul Funciar, care mi-a vorbit despre încercările unui bancher francez, pe nume Dervieu, de a-și procura fonduri în valoare de 92 milioane de franci, în vederea achiziționării acțiunilor Companiei Suezului, deținute actualmente de kediv...

Disraëli își propusese să acorde avocatului Greenwood un sfert de oră, dar subiectul dezvăluit de acesta îl captivă atât de tare, încât îngădui să treacă mai bine de treizeci de minute fără să-l întrerupă. Când vizitatorul își încheie expozeul, primul-ministru îi zâmbi cu satisfacție.

— Este bine că ai ajuns la mine! Sunt de acord cu dumneata. Chestiunea merită toată considerația. Te asigur că voi face tot ce-mi va sta în putință spre a-i da o rezolvare corespunzătoare intereselor Marii Britanii. Îți mulțumesc, Mr. Greenwood.

Disraëli își părăsi vizitatorul, apoi se urcă în cupeul său, care-l duse în galopul cailor până la Palatul Buckingham, unde sosi punctual, așa cum procedează un adevărat gentleman, chiar dacă este șeful cabinetului. Era însă atât de preocupat de cuvintele lui Greenwood, încât străbătu marele hol și urcă scara de onoare spre apartamentele de paradă abia răspunzând la saluturile curtenilor, ale înalților demnitari, ale diplomaților, ale căpeteniilor de armate și ale celorlalți invitați care-i recunoșteau meritele și-i acordau respectul cuvenit, deși mulți dintre ei nu-i împărtășeau opiniile.

Regina Victoria oferea un mare banchet în cinstea prințului imperial Muzafer-ed-Din, moștenitorul prezumtiv al tronului Persiei. Augustul oaspete era însoțit de o foarte numeroasă suită, printre care însuși unchiul său, prințul Abas Mirza, fratele șah-in-șahului. Vizitele personalităților exotice procurau multă bătaie de cap demnitarilor palatului și personalului de

serviciu. Se ştia, de pildă, că prinţul imperial – asemenea ilustrului său părinte, împăratul, care vizitase Londra cu câţiva ani în urmă – obişnuia să prânzească şi să cineze singur în apartamentul său, direct pe un covor. Se mai ştia că nu-i plăcea să i se taie carnea, ci prefera să rupă cu dinţii hălci pe care le mesteca zgomotos, că felurile lui favorite erau fripturile de miel, de berbec şi de pasăre, că arunca oasele peste umăr, fără să-i pese dacă nimereau peste mobilele somptuoase din jur, că scuipa fără jenă îmbucăturile care nu i se păreau îndeajuns de gustoase.

Lordul şambelan, marchizul de Hertford, şi maestrul de ceremonii, generalul sir Edward Cust, erau înspăimântaţi anticipat de încălcările protocolului pe care vizitatorii exotici le săvârşeau fără intenţia de a jigni, dar care dădeau totuşi peste cap nişte reguli seculare, spre scandalizarea puriştilor.

Lordul Stewart, conte de Beauchamp, care fusese prezent şi la vizita şah-ın-şahului, se străduise să risipească temerile demnitarilor Curţii, spunându-le că tatăl actualului prinţ imperial, în ciuda reputaţiei sale proaste, făcuse dovada că printre occidentali se putea comporta ca un occidental.

Regina Victoria era ostilă recepţiilor, banchetelor, balurilor, parăzilor şi în general tuturor ceremoniilor. După moartea soţului ei, prinţul consort Albert, se claustrase în apartamentele-i private, refuzând să aibă contacte cu lumea exterioară. Excepţie făceau numai miniştrii, primiţi în audienţă pentru chestiuni de serviciu.

Disraëli nu fusese zgârcit în eforturi spre a o smulge din izolarea voluntară. Îi demonstrase cu mult tact că în situaţia ei de suverană avea obligaţii şi faţă de Coroană, şi faţă de ţară. Unei văduve oarecare îi este permis să se rupă de lume, dacă sufletul ei cernit îi dictează o asemenea comportare. Aceeaşi văduvă, dacă este regină, trebuie să se încline în faţa raţiunii de stat, înăbuşindu-şi jalea şi înclinarea spre claustrare şi meditaţie. Victoria îi înţelesese argumentele, cu atât mai mult cu cât presa şi în special radicalii începuseră să o atace, acuzând-o că nu-şi cunoaşte îndatoririle de cap încoronat.

Victoria ar fi preferat să-l primească pe prinţul imperial Muzafer cu mai puţină pompă, dar Disraëli se străduise să-i demonstreze că Persia constituia o putere deloc neglijabilă,

și că trebuia menajată, cu atât mai mult cu cât Anglia avea nevoie de prietenia ei spre a precumpăni irezistibila expansiune a rușilor în Asia.

Argumentele primului-ministru avuseseră darul să o convingă. Spre a face pe plac lui Disraëli, ordonase să i se pregătească prințului o primire plină de strălucire.

— Un singur lucru mă deranjează, mărturisise Victoria primului ei sfetnic. În prezența acestor figuri imperiale, eu, o simplă regină, sunt pusă într-o stare de inferioritate. Și, slavă Domnului, Marea Britanie nu este o putere de mâna a doua.

Disraëli zâmbise placid:

— Victoria, regina este stăpâna unui imperiu colonial atât de întins, încât titlul de împărătească i se cuvine de drept.

Sedusă de această idee, suverana îl privise cu admirație, ca pe a opta minune a lumii.

— Știi că ai dreptate, Mr. Disraëli? Cum de nu m-am gândit până acum la asta? Imperiul meu colonial este mai întins decât toate posesiunile pe care Spania și Franța la un loc le-au avut vreodată. De ce n-aș purta titlul de împărătească? De ce?

Disraëli nu-și trădase panica lăuntrică. Dacă Victoriei îi intrase în cap să devină împărătească, nu se va lăsa până nu i se va îndeplini dorința. Numai că lui îi va reveni neplăcuta sarcină să transforme visul în realitate. Disraëli știa că nu-i va fi deloc ușor să convingă opinia publică și propriul său partid să accepte transformarea regatului britanic în imperiu, încercase să dea un răspuns evaziv:

— Maiestate, voi studia cu toată atenția această chestiune.

— S-o studiezi, și cât mai grabnic!, stăruise Victoria, aprinzându-se...

Banchetul în cinstea prințului imperial avea să se desfășoare în marea sală de bal, transformată pentru circumstanță în sufragerie. Două sute de invitați urmau să participe la festin. Pentru această ocazie solemnă fuseseră scoase la iveală tacâmurile și sfeșnicele de aur făurite pentru regele George al IV-lea.

Lui Disraëli îi plăceau ceremoniile. Gustul său înnăscut pentru fast și pentru mărire își găsise o triumfătoare împlinire. Când regina își făcu apariția, anunțată cu gravitate de

maestrul de ceremonii, primul-ministru îi ieşi în întâmpinare, înclinându-se adânc. Era satisfăcut. Victoria îşi pusese cele mai frumoase perle, dovadă că ascendentul său asupra ei nu suferise nicio ştirbire.

Dar ceea ce îl încântă şi mai mult fu expresia de afecţiune tandră aşternută pe chipul reginei la vederea cameliei prinse la butoniera lui. Protocolul ar fi impus primului-ministru să arboreze cel mai înalt ordin de care dispunea. În concepţia ei, gestul lui Disraëli exprima o delicateţe sufletească împletită cu o galanterie uşor desuetă, care ascundeau în esenţă un sentiment de nemărginită adoraţie.

În acea ambianţă euforică, nici prinţul Muzafer nu făcu notă discordantă. Manierele lui erau lipsite de acel exces de rafinament, atât de apreciat în saloanele britanice, dar gesturile bruşte, modul zgomotos de a vorbi, de a râde, puteau fi lesne atribuite tinereţii care refuza să se lase strânsă în chingi. La masă se comportă civilizat. Nu aruncă oasele peste umăr, aşa cum proceda cu spontaneitate marele Henry VIII Tudor, care ridicase splendoarea monarhiei britanice pe culmi atinse până atunci doar sub domnia marelui Henry al V-lea Monmouth. Nu lua cu degetele bucăţile de carne din farfurie şi nici nu scuipa peste faţa de masă, aşa cum se temuse marele şambelan. Se arătă respectuos faţă de regină şi manifestă o dispoziţie optimistă de bun augur.

Pe de altă parte, şi Victoria ştia să se impună. Silueta ei plină se contura maiestuos pe fundalul baldachinului cu falduri grele, purpurii, care adăpostea tronul regal.

Festivitatea din acea seară se încheie în chipul cel mai satisfăcător. În cadrul unei scurte conversaţii cu prinţul Abas Mirza, fratele şah-in-şahului, Disraëli strecură câteva aprecieri elogioase asupra Imperiului Persan şi a suveranului său, subliniind că Marea Britanie va fi oricând gata să-l apere de tendinţele apucătoare ale ţarului. Abas Mirza ştia că nici intenţiile Angliei nu erau absolut curate. El ar fi preferat ca cele două mari puteri aflate în permanent conflict să se arate mai puţin rapace, lăsând Persia să viеţuiască şi să se dezvolte în linişte. Dar se pare că aşa ceva nu era posibil şi că marile puteri se dovedeau mai prădalnice decât fiarele pădurilor.

Disraëli se înapoie la reședința sa din Downing Street într-o stare de excitație ușor de înțeles. Regina se arătase mai binevoitoare ca niciodată, festivitățile primirii prințului imperial Muzafer se desfășuraseră armonios, lăsând să se întrevadă o îmbunătățire a relațiilor dintre Persia și Anglia, iar mai presus de orice, Disraëli se vedea în pragul unei bătălii politice spectaculoase, al uneia din acele lovituri epocale, destinate să slujească strălucit interesele imperiale ale Angliei: intrarea Canalului de Suez în patrimoniul britanic.

În dimineața următoare întocmi un memoriu destinat reginei, în care demonstra cu lux de argumente necesitatea achiziționării acțiunilor kedivului. Victoria îmbrățișă, ca de obicei, opiniile primului-ministru și îl însărcină să acționeze cu energie.

În aceeași zi, Disraëli trimise o telegramă cifrată generalului Stanton, agentul Marii Britanii la Cairo, dându-i instrucțiuni să facă neîntârziat o ofertă de cumpărare a acțiunilor viceregelui Ismael. Îi mai recomandă să păstreze secretul negocierilor, pentru ca financiarii francezi să nu fie preveniți asupra intențiilor Angliei de a intra în competiție.

În telegrama de răspuns, Stanton îl informă că se înfățișase în audiență kedivului și îi transmisese propunerea guvernului britanic. Ismael, iritat de temporizările francezilor, se declarase dispus să vândă pachetul său de acțiuni Angliei, în schimbul sumei de 100 milioane de franci francezi, bineînțeles după expirarea opțiunii acordate bancherului Dervieu.

A doua zi de dimineață, Disraëli convocă de urgență pe membrii cabinetului în Downing Street și le expuse situația.

— Să nu cădem, gentlemeni, în greșeala predecesorilor noștri, care s-au mulțumit să-și manifeste ostilitatea față de proiectul deschiderii canalului, și să se dea apoi deoparte, îngăduind unei companii franceze să ducă lucrarea la bun sfârșit. Palmerston nu era departe de adevăr când reproșa, în 1840, lui Thiers că, prin construirea canalului, Franța tindea să-și asigure controlul comunicațiilor dintre Mediterana și Oceanul Indian. Gentlemeni, opțiunea acordată bancherului Edouard Dervieu expiră în patruzeci și opt de ore. Până atunci, trebuie să procurăm cele 100 milioane de franci francezi, sau suma

corespunzătoare în lire sterline. Am calculat-o. Ne trebuie exact patru milioane de lire.

Contele de Malmesbury, lordul sigiliului privat, ridică o obiecțiune:

— Kedivul a cerut Franței 92 milioane de franci. De ce a majorat prețul?

— Pentru că a început, probabil, să-şi dea seama de valoarea acțiunilor pe care le deține. Gentlemeni, timpul ne împinge de la spate. Trebuie să ne grăbim, dacă nu vrem să ne ia înainte reprezentanții altor țări. Să profităm de ocazie, că de această chestiune sunt informate la ora actuală numai guvernele Franței şi Angliei. Cum Franța este oarecum scoasă din joc, prin tergiversările bancherilor parizieni, drumul ne rămâne deschis numai nouă.

După ce discutară aspectele procedurale ale chestiunii, membrii cabinetului îşi dădură asentimentul pentru achiziționarea acțiunilor.

— Se ridică altă problemă: de unde procurăm banii într-un termen atât de scurt?, întrebă cancelarul Eşichierului, prea onorabilul sir Stafford Northcote. Parlamentul nu este în sesiune spre a aproba plata acestei sume.

— Putem apela la Banca Angliei!, propuse secretarul de stat al Coloniilor, contele de Carnarvon.

— Imposibil!, replică sir Stafford. Nici primul-ministru însuşi nu poate cere această sumă Băncii Angliei. Legea nu îngăduie acestei instituții să împrumute bani guvernului,atâta vreme cât parlamentul nu este în sesiune. Să presupunem că l-am convoca în sesiune extraordinară, pentru obținerea aprobării. Spre a ne procura într-un termen atât de scurt patru milioane de lire sterline, banca ar trebui să execute operațiuni susceptibile să creeze dificultăți pe piața monetară. O panică poate fi provocată foarte uşor...

— Nu avem nici timp să ne tragem sufletul!, exclamă Disraëli, ştergându-şi cu batista fruntea asudată. Deodată i se lumină chipul: Gentlemeni, mă autorizați să împrumut acești bani de la o bancă particulară?

Membrii cabinetului îşi aruncară priviri întrebătoare.

— Nu avem timp de pierdut!, îi zori ducele de Richmond, lordul preşedinte al Consiliului Privat.

— Ne asumăm o mare responsabilitate, opină lordul Derby.

Sir Stafford Northcote declară formal:

— În ceea ce mă privește, îmi dau acordul. Interesele Angliei sunt în joc.

Opinia lui favorabilă făcu dâră. Unul câte unul, membrii cabinetului i se raliară. Exultând, Disraëli ridică ședința.

Un sfert de oră mai târziu convocă în cabinetul său pe Richard Lingen, secretar permanent al Trezoreriei. După un scurt conciliabul, Mr. Lingen părăsi clădirea din Downing Street.

— La Banca Rothschild!, ordonă vizitiului. Repede!

Mr. Lingen era un om al cifrelor. Jongla calm cu sutele de mii și cu milioanele de lire sterline, ca și când ar fi avut de-a face cu niște sume modice. Dar operațiunile acestea se săvârșeau pe hârtie. Acum i se încredințase o misiune neobișnuită. Să apeleze la o bancă particulară, spre a putea finanța tranzacția dorită cu atâta înflăcărare de șeful său direct, Mr. Disraëli. Acesta îi recomandase o vizită la Banca Rothschild, singura deținătoare de mari rezerve de aur. Chiar și în asemenea condiții, patru milioane de lire reprezentau o sumă fabuloasă. Va putea banca să onoreze angajamentele luate de cabinetul britanic față de kedivul Ismael? Existau precedente încurajatoare. Dar patru milioane de lire sterline constituiau totuși o sumă impozantă. În sfârșit, zarurile fuseseră aruncate...

Baronul Lionel de Rothschild stătea adâncit într-un fotoliu, în fața somptuosului său birou Louis al XVI-lea, și mânca struguri. Rupea cu delicatețe boabă după boabă, le mesteca recules, ca și când ar fi săvârșit un ritual, și după ce le spărgea cu voluptate între dinți, le savura carnea delicioasă, sucul dulce și parfumat. Era un mare amator de struguri și de stafide. Medicul său personal îi recomandase o susținută cură de struguri și de stafide, elogiind binefăcătoarele lor efecte terapeutice. Consumul stafidelor era vital pentru însoțitorii caravanelor care străbăteau deșerturile sau lanțurile de munți sălbatici. Doctorul îi vorbise în termeni ditirambici despre chipul miraculos în care boabele zaharate regenerau puterile sleite din cauza eforturilor deosebit de mari și a condițiilor

climatice vitrege. „Strugurii asigură vigoare tinerilor, iar bătrânilor le redau tinerețea și limpezimea minții!"

Lionel rămăsese profund impresionat de argumentele medicului. În sezonul culesului de vii consuma în fiecare dimineață câte două sau trei kilograme de struguri, iar în restul anului își completa regimul alimentar, relativ sobru, cu apreciabile cantități de stafide. Calitățile lor nutritive, la care se adăuga probabil și autosugestia, îl făceau să se simtă vioi, bine dispus și plin de elan juvenil, deși vârsta lui reală era destul de înaintată.

Respecta cu atâta strictețe orarul alimentar, încât nu se jena să-și consume porția de struguri chiar dacă în cabinetul său se afla un conte, un marchiz, un membru al parlamentului sau un ministru. Își îngăduia acest lux, fiindcă, grație posibilităților sale, adusese mari servicii Angliei. Contribuise la reușita unui împrumut guvernamental de douăzeci de milioane de lire sterline, în scopul rambursării proprietarilor de sclavi din Dominioanele Britanice, care suferiseră pagube de pe urma abolirii sclaviei. Jucase un rol de căpetenie în procurarea unui fond de opt milioane de lire sterline, menit să fie folosit de guvernul britanic pentru procurarea de alimente populației Irlandei, lovită de marea foamete din 1847. Șapte ani mai târziu, asigurase succesul împrumutului de șaisprezece milioane de lire sterline, necesare finanțării războiului din Crimeea. Cu această ocazie, Lionel Rothschild săvârșise o radicală schimbare de orientare politică, renunțând la tradiția pacifistă a familiei sale. Avusese – ce-i drept – un motiv puternic. Sprijinind războiul împotriva Rusiei țariste, combătea indirect antisemitismul rusesc. Noua lui atitudine corespundea de altfel convingerilor sale religioase. Era atât de habotnic, încât nu se sfiise să declare odată, în mijlocul dreptcredincioșilor adunați în noua sinagogă evreiască din Londra: „Astăzi ne-am emancipat, dar dacă această emancipare ar dăuna credinței noastre, ar fi pentru noi un blestem, și nu o binecuvântare".

Spre deosebire de părintele său, Nathan, fondatorul ramurii britanice a dinastiei Rothschild, care disprețuia lumea aristocratică, și nu făcea niciun caz de rangul său baronial, Lionel

își afișa titlul nobiliar, pentru a nu fi considerat snob de înalta societate britanică.

„Baronul" Lionel își savura deci porția cotidiană de struguri, când directorul său de cabinet îi anunță vizita secretarului permanent al Trezoreriei, Mr. Lingen. Fără să-și întrerupă masticarea, îi făcu semn să-l introducă.

Intrigat și oarecum șocat de modul în care era primit, Mr. Lingen îi explică scopul vizitei sale. Nu uită să adauge că Mr. Disraëli, personal, îi încredințase această sarcină delicată.

Lionel Rothschild continua să-și mănânce calm strugurele, ca și când i s-ar fi vorbit despre cel mai banal fapt. Nici nu-i trecuse prin cap să ofere – din simplă politețe – un ciorchine secretarului permanent.

După ce Mr. Lingen își încheie expunerea, bătrânul lăsă să se scurgă câteva momente, iar după ce scuipă un sâmbure, îi spuse liniștit:

— Vă dau banii. Vă rog să comunicați prietenului meu, Mr. Disraëli, că voi avansa kedivului Ismael suma de patru milioane lire sterline.

Smulse din ciorchine patru boabe deodată și le vârî pe toate între buzele-i decolorate. Le înghiți cu deliciu, ridicând bărbia și lăsându-și câteva clipe pleoapele gălbui peste globii oculari, asemenea unui cocoș care înalță ciocul și închide fugitiv ochii după ce a sorbit câteva picături de apă.

Mr. Lingen părăsi smerit biroul omului care rupea din comorile lui patru milioane de lire sterline cu aceeași ușurință cu care smulgea patru boabe dintr-un strugure...

Primul-ministru al Marii Britanii era un om bolnav, obligat să țină un regim strict. Fiindcă organismul lui uzatsuporta greu șocurile alcoolului, se dispensase de a-l mai savura, deși într-o vreme nu disprețuise băuturile tari. Din cochetărie, la dineurile oficiale nu refuza un pahar de claret, de *fine Napoleon,* sau o cupă de șampanie. Demonstra în acest chip inamicilor săi că este încă sănătos, de vreme ce se putea delecta cu băuturile spirtoase.

Disraëli se afla încă în pat după o chinuitoare noapte de insomnie, când Davies îi aduse pe tavă, odată cu micul dejun,

un exemplar al ziarului *Times,* având pe prima pagină un articol laconic, scris însă cu litere groase: „Banca Rothschild & Sons a creditat contul kedivului Ismael cu suma de patru milioane lire sterline. În acest mod, pachetul de acțiuni al viceregelui Egiptului a trecut în posesia guvernământului Maiestății Sale Regina Victoria".

Șeful cabinetului britanic savura articolul, citindu-l încet, cuvânt cu cuvânt. Se întinse cu deliciu, gest pe care nu-l mai făcuse de multă vreme, căci dimineața membrele îi erau aproape anchilozate. Vestea bună din *Times* făcuse să-i revină apucăturile tinereții.

Se uită zâmbitor la draperiile care filtrau razele unui soare magnific, deși Londra se afla în plin sezon al ceților.

— Davies, astăzi sărbătoresc o zi mare!, rosti voios. Ca să o cinstesc așa cum se cuvine, să-mi aduci un pahar cu șampanie.

— Prea bine, sir!, replică imperturbabil valetul.

Disraëli îi arătă cu gest disprețuitor paharul cu lapte și feliuțele de pâine prăjită etalate pe tavă.

— Du toate acestea afară! Adu-mi un mușchi de vacă în sânge, o omletă cu ciuperci și un pudding indian! Suspină: Ce-o fi mai târziu, om vedea!

În vreme ce valetul părăsea dormitorul, Disraëli se adânci în perne. Grație sprijinului providențial al amicului său Lionel Rothschild, dăduse o lovitură de maestru, lăsându-i pe francezi cu buza umflată. Își zise că nu se purtase tocmai frumos față de prietenii lui de dincolo de Canalul Mânecii. Dar în politica înaltă sentimentalismele nu-și au rostul.

Era sigur că mulți membri ai parlamentului britanic vor manifesta scrupule tardive, deși ratificaseră în unanimitate achiziționarea pachetului de acțiuni. Mai știa că sir Stafford, asemenea unui nou Galahad, va declara fariseic, având grijă să o facă în prezența a cât mai multor martori: „N-a fost un gest cavaleresc din partea noastră! Ne-am lăsat antrenați de argumentele primului-ministru!". În felul acesta își va socoti conștiința absolvită de posteritate.

Disraëli încercă să-și imagineze cum va reacționa Parisul. „Perfidul Albion ne-a oferit încă un eșantion de josnică duplicitate politică!" „Oamenii politici de toate culorile mă vor

împroşca desigur cu o ploaie de injurii." Îşi zise bătrânul prim-ministru, suspinând resemnat. „Eh, nu poți să le faci tuturor pe plac! Cel mai bun tort nu are decât un număr limitat de porții. Deştepți sunt acei care ştiu să se înfrupte din ele!"

Se întrebă ce mutră vor face Dervieu şi Lesseps. Sigur că vor exclama plini de amărăciune: „Noi, francezii, am durat canalul cu prețul unor grele jertfe umane şi materiale, iar englezii ni l-au şterpelit printr-o scamatorie ieftină!".

Disraëli ridică din umeri. „Scopul scuză mijloacele! Flota Angliei va avea acum misiunea legitimă de a apăra Suezul şi, prin ricoşeu, de a-şi face simțită prezența la porțile Constantinopolelui! Cred că la ora asta Gorceakov îşi smulge tufele de păr care i-au mai rămas în jurul cheliei"...

*
* *

Miriam închise ochii, strângându-şi cu putere pleoapele. Nu mai voia să vadă întunericul umed, lipicios, îmbibat cu emanații de trupuri femeieşti nespălate, care se mula material în jurul corpului ei. Pierduse noțiunea timpului. Se afla doar de câteva luni în închisoare, aşteptând să fie judecată pentru asasinarea comisarului-şef Petrov, dar pentru ea detenția aceasta luase proporții infernale. Ziua o umplea de scârbă promiscuitatea în care fusese aruncată. Înghesuită laolaltă cu zeci de femei fără vârstă, slutite de mizeria vieții în temniță, de imposibilitatea de a se îngriji, de apăsarea deznădejdii care descompune curajul şi puterea de rezistență, Miriam avea senzația că se scufundă irezistibil într-un smârc puturos şi că nu-şi va mai găsi mântuirea. Mai toate deținutele erau ucigaşe sau hoațe. Unele îşi suprimaseră pruncii zămisliți de pe urma unor împerecheri întâmplătoare, fiindcă fuseseră incapabile să poarte pe umeri răspunderea întreținerii unui copil neaşteptat şi nedorit. Altele îşi otrăviseră soții deveniți incomozi sau îşi omorâseră rudele înstărite care refuzaseră să moară înainte de a le fi venit sorocul hotărât de Dumnezeu. Câteva femei, înnebunite de gelozie, îşi asasinaseră iubiții nestatornici ori rivalele pe care şi le închipuiau slujite de o fascinație irezistibilă. Erau acolo şi hoațe impenitente, şi schingiuitoare

de copii, şi complice la escrocherii, şi profanatoare de morminte; o întreagă gamă de fiinţe declasate, lipsite de educaţie, de morală, de milă. Nu cruţau şi nu aşteptau să fie cruţate.

Pe Miriam o fulgerase nu odată îndemnul de a se sinucide, dar în mijlocul acelor femei ciudate, cu chipuri şi comportări animalice, nu găsise condiţii prielnice pentru a-şi duce gândul la îndeplinire. Deţinutele, înrăite de asprul regim penitenciar, se luau la harţă din orice nimic şi adeseori ajungeau să se încaiere cu atâta înverşunare, încât gardienii abia reuşeau să le despartă.

Dacă în timpul zilei frământarea tovarăşelor de dormitor o mai smulgea din noianul gândurilor negre, noaptea, când lumina era stinsă şi nu se auzeau decât sforăituri, împletite cu şoaptele şi foiala unor deţinute incapabile să adoarmă, deznădejdea ei atingea paroxismul. Ore întregi plângea pe înfundate, blestemând nedreptăţile lumii din afară, care făcuse din ea o ucigaşă şi o aruncase în tagma puşcăriaşelor.

Câteodată cădea într-un fel de prostraţie ce dura zile întregi. Nu se trezea din amorţire, din destrămarea-i sufletească, decât atunci când era dusă la judecătorul de instrucţie, care-i pregătea dosarul în vederea trimiterii ei în faţa Curţii cu Juri. Magistratul acela cu păr sur şi barbete albe o exaspera cu calmul lui rece, atât de nepotrivit cu agitaţia ei lăuntrică. Magistratul îi analiza cazul cu impasibilitatea omului de legi, aplecat numai asupra aspectelor juridice ale afacerilor penale intrate în sfera sa de cercetare.

Nu deslușea în ochii lui vreo umbră de înţelegere pentru zbuciumul ei sufletesc, pentru motivările morale ale crimei săvârşite de ea. Judecătorul nu manifesta idei preconcepute, nu se comporta cu severitate, dar nici nu-i arăta milă, de parcă aceste simţăminte omeneşti ar fi fost incompatibile cu misiunea lui.

Mărturiile acumulate împotriva ei erau zdrobitoare. Avocatul, delegat din oficiu spre a-i apăra interesele, era proaspăt în meserie. Impresionat de piesele de la dosar, toate strivitoare, i se adresase descumpănit cu prilejul unei vizite la închisoare: „Domnişoară Rubin, cazul dumitale este disperat. Caută să-ţi aminteşti circumstanţe pe care să le folosesc în pledoaria mea

de la Curtea cu Juri. Trebuie să găsești ceva! Caută! Caută! Altfel suntem pierduți!“.

Cu toată amărăciunea ei, Miriam zâmbise amuzată o clipă de modul în care avocatul se referea la situația ei, formulând ultima frază la persoana întâi plural.

„Când vom termina această discuție, domnule avocat, îi spusese ea cu tristețe, te vei întoarce la dumneata acasă, printre cei dragi. Eu mă voi întoarce într-o încăpere cu gratii. Abia acum am înțeles cum trebuie să se simtă păsărelele închise în colivie. Eu nu am nici consolarea de a putea cânta.“

Acum, în miez de noapte, Miriam recapitula tragicul lanț de întâmplări care avea să se încheie, desigur, cu o condamnare la muncă silnică și cu deportarea în Siberia. Lungită în patul ei, stătea cu fața în sus, cu ochii ațintiți în beznă și plângea. Lacrimile i se prelingeau din colțul ochilor spre urechi, udându-i-le.

Simți pe grumaz o atingere. Se trase instinctiv spre cealaltă margine a patului. Femeia care dormea lângă ea se mișcase probabil în somn. Dar atingerea se repetă, de astă-dată mai insistentă. Înfiorată, Miriam vru să se ridice, dar bezna se animă brusc. Mâini, multe mâini, o înșfăcară cu putere de brațe și de glezne, imobilizând-o. O pernă i se abătu peste față, împiedicând-o să strige, sufocând-o. Vru să se împotrivească. Se zbătu cuprinsă de o groază dementă. Muşcă perna, gemând.

Simți un gol în creier. În jurul ei totul își pierdu consistența. Și perna, și întunericul, și mâinile care-i frământau pofticioase trupul...

— Ridicați-i perna de pe gură!, se auzi un glas șoptit. O omorâți! Nu vedeți? Nu mai mișcă!

Murmurele se ciocneau acum de parcă le-ar fi învârtejit vântul:

— A murit?

— Nu. Respiră încă.

— Cred că a leșinat.

— Se preface.

— Hai, lăsați-o! Să nu avem încă o crimă pe cap, șușoti o voce răgușită, aspră, ca de bărbat...

Judecătorul de instrucție Feofil Aleksandrovici Petrov își potrivi ochelarii cu rame rotunde, metalice, pe nasul cocârjat. Lentilele groase, de miop, dădeau ochilor lui aparența unei fixități deconcertante.

— Introdu pe arestata Miriam Rubin!, porunci grefierului.

Aleksii Fomici Gordeiev își ridică de pe scaun șezutul revărsat, prins în pantaloni largi ca niște șalvari, merse legănându-se până la ușă, o deschise fără grabă și, scoțând capul pe jumătate în sala posomorâtă, mărginită de bănci, pe care stăteau arestați sub escortă și diverși martori, rosti tărăgănat.

— Miriam Rubin!

Judecătorul nu ridică ochii de deasupra dosarului când auzi pașii nesiguri ai femeii scârțâind pe scândurile tocite. Nu-i ridică nici când îi ajunse la ureche un plâns hohotit.

— Să mă scoateți din sala patru, domnule judecător! Nu mai pot suporta să rămân în dormitorul patru! Uitați-vă ce mi-au făcut!

Feofil Aleksandrovici se îndură să-și îndrepte privirile spre arestată. Îi văzu obrajii tumefiați, cearcănele negre, vânătăile de pe grumaz, zgârieturile de pe mâini. Cu o mișcare bruscă, Miriam își desfăcu bluza la piept, lăsând să se vadă echimozele de la începutul sânilor.

— Acoperă-te, femeie!, grăi judecătorul, întunecându-se și plecând iarăși privirile asupra dosarului. După o pauză, adăugă cu aceeași voce joasă, impersonală: Te-au bătut?

— Mai rău!

Feofil Aleksandrovici plecă încet capul în semn deîncuviințare.

— Înțeleg. În închisori se mai întâmplă asemenea lucruri. Dacă nu voiai să ajungi aici, n-ar fi trebuit să ucizi.

— Vă rog să mă mutați în altă sală!, stărui Miriam, ajunsă în pragul isteriei. Nu mă mai întorc în sala patru. Mai bine mă omor!

Judecătorul de instrucție începu să ropotească ritmic cu degetele lui subțiri, cu vârfuri îngălbenite de nicotină, tăblia biroului acoperit cu piele neagră.

— Crezi că dacă am să cer directorului închisorii să te mute în altă sală, au să se schimbe lucrurile? Ești tânără, Miriam Rubin, și deloc urâtă.

Grefierul se uita uimit pe deasupra ochelarilor la șeful său. De când lucrau împreună, îl auzea pentru întâia oară făcând aprecieri personale asupra unui arestat aflat în cercetarea sa. Aproape că se bucură. Descoperise o fisură în cuirasa judecătorului. O slăbiciune, oricât de mică, trage după sine o alta. Judecătorul Petrov îi călca pe nervi cu probitatea lui inflexibilă.

Miriam își încheiase nasturii bluzei. Suspinând, repeta ca un copil:

— Nu mă mai întorc în sala patru! Nu mă mai întorc în sala patru! Pentru nimic în lume!...

Magistratul încetă să mai bată cu degetele darabana. Spre stupoarea subalternului său, rosti concesiv:

— Bine! Așază-te la masa aceea și dă-mi o declarație! Ce ți s-a întâmplat noaptea trecută. Am să fac tot ce pot...

Judecătorul prinț Iurii Iosipovici Sviatopolski-Mirski izbucni în râs:

— Scumpul meu Andrei Konstantinovici, până și proverbiala integritate a lui Petrov a sucombat în fața frumuseții unei femei, care pe deasupra mai e și evreică! N-ar fi exclus ca, după această capitulare, bietul Petrov să se sinucidă. Să golim un pahar de șampanie în memoria defunctei sale intransigențe.

Prințul Sviatopolski-Mirski și prietenul său, consilierul conte Andrei Konstantinovici Panin, ridicară solemn cupele, apoi sorbiră până la fund șampania franțuzească.

Chelnerul destupă o nouă sticlă. Pocnetul dopului fu atât de puternic, încât se auzi deslușit, deși orchestra cânta un zgomotos vals vienez.

Patronul localului, care-și făcea obișnuitul rond printre mese, se opri în dreptul celor doi magistrați. Îi salută ploconindu-se și frecându-și jovial mâinile.

— Sper că Excelențele Voastre sunt bine servite!

Prințul examină critic șampania din cupă.

— Băutura asta nu e deloc rea.

— *Veuve Cliquot* 1861, Excelență. Tot ce am găsit mai bun pe piața franceză. La *Ursul Siberian,* clienții noștri sunt stăpânii noștri. Pentru a le satisface gusturile rafinate, nu ne dăm înapoi de la niciun sacrificiu.

Prințul clătină dubitativ din cap.

— Cu programul ăsta ai cam scrântit-o! E foarte sărac.

— Săptămâna viitoare, Excelență, se va produce pe ringul nostru de dans o trupă de balerine de la Paris, într-o versiune nouă, foarte îndrăzneață, de *french-cancan.*

Își duse la gura țuguiată mâna dreaptă cu primele trei degete împreunate într-un gest menit să-i ilustreze entuziasmul.

— Un număr fără precedent la St.-Petersburg. Se plecă spre cei doi prinți și le șopti misterios: Balerinele vor avea pantalonii crăpați. În focul dansului... vă închipuiți...

— Am văzut așa ceva anul trecut, la Paris, rosti blazat contele Panin. Apropo, n-am mai văzut-o pe Maşa. Ce-i cu ea?

Patronul suspină cu afectată tristețe.

— Eh, *l'amour,* Excelență. Un negustor putred de bogat i-a pus pirostriile pe cap.

Panin pufni în râs:

— După ce a avut-o întreg Petersburgul? Cine este fericitul mire?

— Piotr Kuzmici Garbov, Excelență. Se spune că averea lui nu este mai prejos decât a prințului Demidov.

Patronul salută, apoi trecu la masa altor clienți, tot atât de simandicoși.

— Tu te-ai culcat cu Maşa?, întrebă Panin pe prietenul său.

— O dată sau de două ori, declară cu simplitate Sviatopolski. Nu era grozavă. Mă întrebam dacă n-are să adoarmă sub mine.

— Eşti crud, Iurii. Eu am găsit-o delicioasă.

— Eh, *de gustibus...*

— Ai dreptate. Sorbi o înghițitură de şampanie: Am auzit că ți-au repartizat dosarul Miriam Rubin.

Prințul Sviatopolski oftă:

— Din nefericire!... Are să-mi dea mult de lucru. O evreică tânără ucide pe un comisar-şef aflat în exercițiul funcțiunii. Destul ca să aprindă patimi...

Panin clătină capul în semn de îndoială.

— A violat-o în exercițiul funcțiunii?

— E absurd să pretinzi că o prostituată poate fi violată. Esteca și cum s-ar spune că ai săvârșit un sacrilegiu bând apă dintr-un pahar pe care l-au mai folosit o mie de oameni. Își scoase din buzunarul jiletcii ceasul de aur și îl consultă: Vorbindu-mi despre dosarul Miriam Rubin, mi-ai adus aminte că mâine am ședință la Curtea cu Juri. Plec! Trebuie să mă odihnesc. Să am capul limpede. Să nu adorm în timpul pledoariilor. Avocații sunt atât de monotoni, încât acționează asupra nervilor mai eficient decât cel mai verificat soporific. Chelner, nota de plată!

— Pardon! Ești invitatul meu, zise contele Panin, privindu-l cu un zâmbet sardonic.

— Ce te uiți așa la mine?, îl întrebă Sviatopolski nedumerit.

— Mă întreb dacă fascinanta evreicuță n-are să te cucerească și pe tine așa cum l-a cucerit pe incoruptibilul Petrov!

— Facem pariu că am să-i rezist?, râse prințul. Femeile n-au reușit încă să-mi fure mințile. Cu atât mai mult n-are să mă zăpăcească o ucigașă încadrată de gardieni și încolțită de procuror, de jurați, de avocații părții civile, uneori și de judecători. Ar putea eventual să-mi inspire milă.

Prințul Sviatopolski-Mirski strânse mâna colegului său, apoi vag indispus, părăsi localul. Declarase cu emfază lui Panin că femeile n-aveau nicio putere asupra lui, iar acesta nu-l contrazisese fiindcă îi cunoștea reputația de irezistibil Casanova. Dar succesele lui se curmaseră cu mulți ani în urmă. Un accident de călărie soldat cu o dislocare a șoldului și cu o spărtură a rotulei piciorului drept îl țintuise multă vreme la pat. Se vindecase anevoie și de atunci umbla șchiopătând. Infirmitatea îi crease un complex de inferioritate. Nu mai făcea avansuri femeilor, de teamă să nu fie respins. Reținerea aceasta nu numai că nu-i întunecase aura de mare cuceritor, ci îi intensificase strălucirea. Se spunea că devenise pretențios, că nu-l mai atrăgeau decât femeile desăvârșit de frumoase, că noile lui escapade amoroase se desfășurau în cel mai adânc mister. Zvonurile deveniseră atât de fantastice, încât ajunseseră să-i atribuie legături sentimentale clandestine cu însăși

împărăteasa. Argumente ar fi fost în sprijinul acestei teze. Ţarul îşi neglija soţia, iar aceasta îşi găsise un suport în iubirea tânărului prinţ. Diferenţa de vârstă dintre ei nu conta. Catherina a II-a, ajunsă în pragul bătrâneţii, avea amanţi imberbi.

Culmea este că numai Iurii nu cunoştea fabulele ţesute în jurul său. Îl comparau cu Byron, care nu-şi pierduse puterea de a fascina, deşi era infirm, ca şi prinţul Sviatopolski.

Ajuns la locuinţa sa de pe Kazanskaia, Iurii se dezbrăcă şi, înainte de culcare, deschise o istorie a Angliei. Câteva pagini de lectură îl ajutau să-şi uite gândurile triste şi să treacă pe nesimţite de la starea de veghe la somn. Când nu se folosea de acest expedient, era chinuit de insomnii îngrozitoare, îşi retrăia aventurile din trecut, încercând o amărăciune care-l otrăvea lent, surpându-i tot mai mult moralul.

Abia împlinise 35 de ani. Necesităţi fiziologice îl sileau să caute uneori compania nocturnă a unor femei. Se mulţumea atunci să ia de pe stradă prostituate – la întâmplare – petrecând o oră sau două într-o cameră sordidă de hotel, apoi se înapoia la el acasă copleşit de scârbă.

Aluziile lui Panin la o posibilă intrigă amoroasă cu Miriam Rubin îi treziseră un întreg proces psihic. De multă vreme aştepta să i se întâmple ceva. Ce anume, n-ar fi putut spune. Într-o vreme se gândise să umple golul în care avea senzaţia că se scufundă căsătorindu-se cu o femeie care să-i fie şi tovarăşă de viaţă, şi amantă şi – de ce nu? – sprijin moral. Dar ce femeie – care să corespundă cât de cât idealurilor lui – ar fi acceptat să se dedice unui infirm? Poate vreo dezamăgită, dornică să găsească în această căsnicie un refugiu. Lui Iurii îi repugnau asemenea soluţii. Îşi depăna deci existenţa solitară, alternând între culmi de disperare şi scurte încercări de a-şi recâştiga un precar echilibru sufletesc.

De obicei lectura a zece sau cincisprezece pagini îi astâmpăra frământarea, ajutându-l să-şi uite amărăciunea şi să se cufunde în neantul viselor. În imperiul lor îşi retrăia epoca de glorie dinaintea accidentului, când toate femeile i se dăruiau. Mai târziu, influenţate probabil de subconştientul său zbuciumat, visele deveniseră mai chinuitoare decât realitatea, prin însăşi posibilitatea lor de a amplifica emoţiile. Se vedea

făcând avansuri unor femei frumoase, care-i batjocoreau în public infirmitatea. Fantasmele luau și alte forme. Era obsedat de coșmaruri populate de ucigași cu chipuri ascunse în ceață, care-l fugăreau, silindu-l să-și târască picioarele grele, într-un istovitor și zadarnic efort de a scăpa cu viață.

Încercase să folosească sedative, spre a-și transforma somnul într-o noapte amorfă, vecină cu neființa. Dar narcoticele aveau asupra lui un efect paradoxal, risipindu-i somnul, creându-i o stare de veghe dureroasă prin intensitatea ei.

Căutase atunci un derivativ, pierzându-și nopțile la masa verde. Jocul de cărți căpătă o mare putere de atracție pentru cei ce văd în el farmecul fructului oprit. Dar cele mai delicioase mâncăruri își pierd savoarea când consumul lor devine fastidios din cauza includerii într-un regim alimentar obligatoriu. Jocul de cărți administrat în doze mari, silite, îl scârbise tot atât de mult ca și celelalte expediente, toate falimentare, încercate pe rând cu același dezolant insucces.

În cele din urmă se oprise asupra lecturii. Devora cu o ardoare bolnăvicioasă romanele, impresiile de călătorie, cărțile de aventuri, tratatele de istorie, de știință. Își crease un univers aparte în domeniul spiritului, dar care nu-i putea suplini frustrările din lumea reală.

Acum citea cu sârg „Istoria Angliei" de Hume, în paralel cu piesele istorice ale lui Shakespeare. Această gimnastică a minții și a voinței părea să aibă efecte liniștitoare. „Am început probabil să mă resemnez", își spunea cu tristețe.

Ajunsese la pasajul întemnițării lui Richard al II-lea, vitregitul rege al Angliei, care suferise între zidurile temniței privațiuni cu atât mai greu resimțite, cu cât în epoca lui de strălucire se bucurase de toate satisfacțiile accesibile unui suveran tânăr, frumos și plin de vitalitate. Richard fusese un mare admirator al femeilor. Lipsa lor, după ce fusese aruncat într-o celulă umedă a castelului Pomfret, îl costase desigur enorm. Iurii găsea un paralelism tulburător între situația lui și aceea a nefericitului suveran. Infirmitatea ridicase în jurul lui ziduri și gratii, izolându-l de toate bucuriile.

Gândurile generate de destinul tragic al regelui Richard îl făcură pe Iurii să adoarmă foarte târziu. După un somn zbuciumat, îl trezi valetul său, Samuil, care-i pregătise micul

dejun, baia cotidiană şi îmbrăcămintea potrivită pentru şedinţa de la Curtea cu Juri.

Prinţul hotărî să parcurgă pe jos drumul până la tribunal. Îşi puse o haină de blană amplă şi o căciulă trasă adânc pe urechi. Deşi era doar mijlocul lui noiembrie, se lăsase un ger zdravăn, aşternând chiciură pe copacii desfrunziţi, pe balustradele podeţelor, pe ornamentele clădirilor, pe monumentele solitare, pe acoperişurile cupeurilor, pe bărbile şi pe mustăţile bărbaţilor.

Ajuns la tribunal, Iurii se încrucişă în Sala paşilor pierduţi cu prietenul său, consilierul Panin.

— Pari cam mahmur, Iurii, îl tachină interlocutorul. Şampania de aseară să fie de vină? Nu cred. Ai băut puţin şi ai plecat devreme. Îmi închipui mai degrabă că după *Ursul Siberian* te-ai rătăcit prin alcovul vreunei tinere doamne... Lasă, nu mai face schime! Îţi cunosc apucăturile! Vezi ce faci cu Miriam Rubin!

„La dracu' cu Miriam Rubin!", reflectă iritat prinţul, după ce se despărţi de prietenul său. Insistenţele lui Panin erau obositoare. Intră posomorât în sala de şedinţă, fiind salutat cu respect de toţi cei prezenţi. Expresia chipului său păru de rău augur avocatului acuzatei.

Grefierul făcu apelul părţilor şi al martorilor. Din înaltul fotoliului prezidenţial, Sviatopolski îşi plimba automat privirile asupra publicului, neobişnuit de numeros. „Sadicii se delectează cu o nouă imolare", îşi zise scârbit. Văzu şi doamne acoperite cu bijuterii şi blănuri, şi ziarişti înarmaţi cu blocnotesuri şi creioane, pregătiţi să aştearnă pe hârtie noutăţi sorbite de cititori, şi „ţaţe" înfăşurate în şaluri şi broboade, dornice să povestească vecinelor tot ce au văzut şi au auzit, şi rentieri apatici, blazaţi, deprinşi să-şi piardă timpul indiferent că se aflau la cafenea sau într-o sală de tribunal. În sfârşit, întreaga gamă a însetaţilor de scandaluri, a colportorilor de zvonuri. Nu lipseau nici tinerii radicali, gata să se folosească de orice prilej spre a critica regimul ţarist şi a stârni agitaţie în public. Mai ales de aceştia avea oroare prinţul. Ori de câte ori încercau să facă gălăgie, îi evacua, fără să ţină seama de protestele lor.

Se spunea că Sviatopolski-Mirski este un judecător aspru, un gardian neînduplecat al ordinii, al disciplinei, și un dușman tot atât de neînduplecat al dezordinii, al haosului, al anarhiei.

După ce examină publicul din sală, prințul își îndreptă în fine privirile spre acuzată. Ovreicuța din boxă, în jurul căreia făcuse atâta haz Panin, era într-adevăr remarcabilă.

Părul ruginiu, cu nuanțe rubinii, ca și ovalul regulat al chipului cu trăsături exotice, ochii migdalați, prelungi, cu scăpărări sălbatice – acuzații din boxă au de cele mai multe ori aerul unor fiare hăituite –, paloarea pielii catifelate, frumusețea excitantă a corpului suplu, cu linii juvenile, contribuiau a-i înzestra ființa cu o bizară vrajă. Prințul înțelese de ce Miriam Rubin îl cucerise până și pe incoruptibilul Petrov. Privind-o, găsi o justificare și neguțătorului care se îndrăgostise de Maşa – dama de consumație de la *Ursul Siberian* – făcând-o soție, ștergându-i cu buretele trecutul inavuabil.

Observă că acuzata își îndrepta insistent privirile spre o pereche vârstnică: un evreu emaciat, cu mâini subțiri și degete atât de lungi, încât păreau niște păianjeni în stare de nemișcare, precum și o femeie grasă, vulgară, cu franjurile unei peruci negre lăsate în formă de breton pe fruntea umbrită de o basma neagră. După expresia îngrozită și oarecum tâmpă întipărită pe fețele lor, prințul deduse că erau părinții fetei din boxă. Deși bătrânul evreu era foarte urât, avea un aer care putea fi regăsit – desigur foarte vag – și pe chipul acuzatei.

Între timp, procurorul începuse să-și dezvolte rechizitoriul. Darii Dobrovici Gagarin era un magistrat integru, dar câinos. Argumentările sale se înlănțuiau cu o logică implacabilă, reușind mai întotdeauna să demonstreze impecabil vinovăția nenorociților intrați pe mâna lui. Își îndeplinea rolul de acuzator public cu o asprime inflexibilă, socotind că misiunea lui era să curețe lumea de răufăcători. În discuțiile cu colegii nu ezita să preamărească legile crâncene de odinioară, care sancționau furtul cu amputarea mâini lor și crima cu tăierea capului.

Deși studiase încă din ajun dosarul, prințul se lăsă furat de elocința rece, tăioasă a lui Gagarin, care se pricepea ca nimeni altul să întoarcă împotriva acuzatului argumentele folosite de apărare. Acest procedeu îl aplică și în cursul audierii martorilor.

Când avocatul apărării invocă în sprijinul clientei sale forța majoră – crima fiind o consecință a șocului psihic suferit de acuzată în urma violării ei de către comisarul-șef Petrov –, Gagarin ripostă cu ironie acidă:

— Se poate oare vorbi de viol în cazul unei prostituate care își câștigă existența comercializându-și cu neruşinare propriul corp?

Când avocatul înfățișase Curții certificatul medical care constata violul, menționând că sus-numita Miriam Rubin fusese fecioară, acuzatorul public replicase prompt:

— Certificatul acesta dovedeşte neîndoios că acuzata s-a dat drept prostituată, spre a eluda legile şi regulamentele care nu îngăduie evreilor – cu excepția medicilor şi a femeilor de stradă – să rămână noaptea în St.-Petersburg. Este o circumstanță agravantă în sarcina acuzatei. Comisarul-şef Petrov nu avea de unde să ştie că are de-a face cu o pseudo-prostituată. Iar acuzata, adăugă procurorul îndreptându-şi necruțător degetul spre Miriam, atribuindu-şi statutul de femeie uşoară, ştia la ce se expunea.

Defilarea martorilor se încheie fără ca declarațiile lor sub prestare de jurământ să aducă ceva nou față de piesele de la dosar.

Tinerii radicali din sală murmurau în semn de dezaprobare ori de câte ori reprezentantul ministrului public aducea noi şi apăsătoare argumente în defavoarea acuzatei. Iurii eranevoit să-i amenințe în repetate rânduri cu evacuarea. În epoca adolescenței fusese şi el un partizan convins al democratismului occidental. Dar odată cu trecerea anilor i se potolise înflăcărarea. Preocupările noi, legate de activitatea profesională – cariera militară pe care o îmbrățişase cu entuziasm -, apoi accidentul, care avusese o înrâurire atât de puternică asupra psihicului său, aruncaseră vălul uitării asupra idealurilor de odinioară. Când părăsise armata, silit de infirmitatea care-l făcuse inapt pentru cariera armelor, crezuse că viața lui se oprise asemenea unui ceas cu mecanismul neîntors. Intrase apoi în magistratură, fiindcă era o fire activă şi nu putea suporta să-şi plângă la infinit nenorocirea.

Acum, avânturile generoase ale tinerilor, care se ridicau vehement împotriva absolutismului țarist şi cereau o

democratizare a instituțiilor țării, îi păreau exagerate, lipsite chiar de sens.

Dârzenia oglindită uneori în ochii tinerei evreice îl nedumerea. Deși Miriam Rubin se afla într-o situație extrem de grea, iar asupra ei plutea amenințarea de a-și petrece foarte mulți ani prin ghețurile Siberiei, adoptase o atitudine de sfidare, care într-un fel îi trezi admirația. Tenacitatea ei de a-și urma studiile universitare în capitală, înfruntând orice riscuri, merita evident tot respectul.

Dezbaterile procesului se apropiau de sfârșit. Prințul ajunsese să dorească achitarea tinerei fete. În cursul carierei sale de magistrat avusese prilejul să cunoască mulți ofițeri de poliție. Năravurile lor îi anihilaseră orice încredere în probitatea apărătorilor ordinii publice.

Defunctul comisar-șef Petrov nu fusese nici mai rău și nici mai bun decât colegii săi din Poliție. Fapta lui ar fi săvârșit-o și alții. Miriam Rubin era o victimă desemnată a luxurii lor. Petrov avusese ghinionul să pice pe o femeie capabilă să se apere. Tânăra evreică nu fusese prima lui pradă. Prințul ar fi pus rămășag că Petrov avea la activul lui și alte cazuri asemănătoare.

Contrar obiceiului său de a fi imparțial, prințul nu ezitase să conducă dezbaterile de asemenea manieră încât să ușureze sarcina apărării. Spre nedumerirea lui Gagarin, pusese martorilor întrebări meșteșugite, menite să scoată în evidență curățenia sufletească a fetei și să îngăduie membrilor juriului a-și face o idee cât mai exactă asupra adevăratelor cauze ale crimei. Știa, de pildă, că oamenii aceștia – în majoritate intelectuali, mici burghezi, meseriași și rentieri – erau foarte receptivi la argumentele care i-ar fi îndrituit să adopte o poziție contrară punctului de vedere susținut de reprezentantul ministrului public. Își manifestau astfel opoziția față de totalitarismul țarist.

Până și Miriam își dăduse seama de atitudinea binevoitoare a judecătorului, care, aparent, nu contravenea cu nimic regulilor de conduită impuse unui împărțitor al dreptății. Între procuror și președintele instanței se angajase un duel ascuns.

Rechizitoriul lui Gagarin, dezvoltat cu strălucire, fu urmat de pledoaria apărării, palidă, neconvingătoare, insignifiantă. Prințul dădu instrucțiuni juraților asupra modului în care trebuiau să aprecieze faptele, astfel încât să se facă dreptate, apoi aceştia se retraseră în camera de chibzuință.

Escortată de gardienii care o încadraseră tot timpul, Miriam fu îndrumată într-o încăpere alăturată. Acolo avea să aştepte până ce va fi chemată în sală spre a i se citi sentința. Cu bărbia sprijinită în piept, stătea pe o bancă, ținându-şi privirile aplecate asupra pardoselii de mozaic. Recunoscuse în sală, printre tinerii veniți să asiste la proces, grupul de studenți pe care-i cunoscuse în tren. Erau şi Justin, şi Volodea, şi Grişa, şi Vania, şi Saşa, şi Rem şi Feofil. Nu putuse schimba cu ei niciun cuvânt. Dar în tot timpul dezbaterii, Miriam îi simțise sufleteşte alături de ea. O încurajaseră cu privirile lor, mai elocvente decât cele mai înflăcărate îndemnuri.

Apoi, gândul fetei fugi la juraţii care aveau să joace rolul ursitelor. O străbătu un fior. Ucisese! Dar fapta ei avea o justificare. N-ar fi putut spune că o măcinau regretele. La închisoare, printre puşcăriaşe, precum şi în cabinetul judecătorului de instrucție, câştigase o experiență îngrozitoare, care – paradoxal – o îmbogățise sufleteşte. Până a nu fi aruncată în temniță, îşi închipuise că ocnaşii alcătuiesc o turmă cenuşie de indivizi fără personalitate, fără sentimente, fără idealuri. Abia după ce ajunsese în mijlocul deținutelor îşi dăduse seama că fiecare dintre ele avea o viață proprie, o trăire lăuntrică mai intensă poate decât la indivizii din afara zidurilor închisorii. Oamenii care şi-au pierdut libertatea sunt siliți – tocmai din cauza izolării lor – să cugete mai mult, să-şi analizeze trecutul, să facă speculații asupra viitorului, să încerce a uita că sunt parcați între gratii asemenea vitelor destinate abatorului.

Un aprod băgă capul pe uşă şi făcu semn gardienilor să o aducă pe acuzată în sală. Miriam simți un val de căldură sufocantă. În câteva clipe asudase atât de tare, încât bluza i se umezise, lipindu-se de spinare.

Când se văzu în sala de şedințe, trase adânc aerul în piept. Schimbă o privire cu părinții ei, care stăteau în picioare, aşteptând apariția juraților. Bieții bătrâni! Erau atât de slabi, de neajutorați!

Juraţii intrară în sală şi îşi ocupară locurile.

Preşedintele Curţii, tânărul şchiop pe care-l zărise în gara din St.-Petersburg alături de unchiul său, generalul Sviatopolski-Mirski, puse prima întrebare purtătorului de cuvânt al juraţilor:

— Este vinovată de crimă acuzata Miriam Rubin?

Răspunsul întârzie, de parcă interpelatul s-ar fi temut să rostească vorbele atât de grele pe care toată lumea le aştepta cu înfrigurare. Glasul răguşit de emoţie al primului jurat rosti solemn:

— Miriam Rubin nu este vinovată de crimă.

Tânăra evreică închise ochii. „Sunt liberă! Liberă!", îşi zise, aşteptând să o potopească fericirea. Nu încercă însă niciun sentiment. Atât de puternic fusese şocul provocat de răspunsul primului jurat, încât îi paralizase capacitatea de a se bucura.

În sală izbucniră aplauze.

Procurorul stătea impasibil, ca şi când s-ar fi aflat la sute de verste depărtare.

Părinţii ei plângeau...

Un sfert de oră mai târziu, Miriam părăsea tribunalul înconjurată de tinerii ei prieteni şi de o mulţime de oameni care o aclamau. Autoritatea fusese înfrântă. Domeniul justiţiei rămânea singurul în care societatea însetată de libertate era autorizată să-şi spună cuvântul.

Abia mai târziu Miriam îşi dădu seama de realitate. Era încă năucă, dar avea în sfârşit conştiinţa evenimentului pe care-l trăia. După ce ordonase punerea ei în libertate, preşedintele Curţii o prevenise să părăsească oraşul înainte de a se întuneca, deoarece nu se mai putea prevala de condicuţa de prostituată.

Înflăcărarea publicului entuziasmat de achitarea fetei devenise atât de zgomotoasă, încât agitaţia din jurul ei luase proporţii de manifestaţie publică. Prietenii ei o sărutau, felicitând-o pe întrecute. Deodată, Miriam simţi că cineva o trăgea de haină. Întoarse mirată capul. Lângă ea se afla Moşe Rubin. Ochii îi erau roşii de plâns, perciunii îi atârnau strâmbi, pălăria, încadrată cu o fâşie de blană de vulpe, i se lăsase pe o parte, ca la beţivani.

— Să mergem la gară, Miriam, îi spuse timid. În curând are să se întunece. Să nu ne prindă noaptea în St.-Petersburg. Pentru noi, comoara mea, oraşul ăsta e blestemat.

Miriam se uită nehotărâtă la părinţii ei. Justin îi vorbi la ureche:

— Dacă vrei să rămâi la noapte în oraş, îţi facem noi rost de un loc unde să te adăposteşti. Nici în catacombele Romei nu poţi găsi o ascunzătoare mai bună!

În clipa aceea, Miriam avu senzaţia că îşi joacă destinul pe o aruncătură de zar.

— Rămân!, murmură. Se întoarse spre Moşe Rubin şi şopti: Voi duceţi-vă la gară, tată! Am să vin şi eu după voi. Luaţi-vă bilete şi urcaţi-vă în tren. Dar numai două bilete să luaţi. Dacă întârzii, să nu mă aşteptaţi. Plecaţi singuri!

Bătrânul evreu vru să spună ceva, dar Miriam îl sărută pe obraji. O îmbrăţişă şi pe maică-sa. Raşela era atât de impresionată, încât îşi pierduse graiul.

— Hai, mamă, duceţi-vă! Dumnezeu să vă ajute!

Moşe Rubin înţelese că avea să se înapoieze la Tver însoţit doar de nevastă-sa.

— Şi cu tine ce o să se întâmple, Miriam?

Degetele ei fine îi mângâiară obrazul.

— Am să mă descurc, tată. Dumnezeu are grijă de fiecare fir de iarbă...

Moşe Rubin înclină din cap resemnat

— Bine, fiica mea. Cum zici tu...

Rămase în mijlocul drumului, alături de Raşela, în vreme ce Miriam se îndepărta laolaltă cu prietenii ei.

— Am pierdut-o, Moşe!, rosti printre sughiţuri Raşela.

Hahamul îşi duse mâna la inimă:

— Cum o fi vrerea lui Dumnezeu, femeie... Noi să mergem la gară.

Cu fruntea plecată, bucuroşi fiindcă fiica lor fusese achitată, trişti pentru că se despărţeau de ea pentru totdeauna, porniră spre gară. Făcură câţiva paşi, apoi întoarseră capul ca la un semnal. Miriam se pierduse în mulţimea de oameni.

— Haidem, Raşela!, zise Moşe cu falsă fermitate. La Tver e locul nostru!...

Prințul Sviatopolski-Mirski și procurorul Gagarin se întâlniră la ieșirea din tribunal. Fulguia. Clopoțeii troicilor cântau în văzduhul de sticlă. Gagarin salută încruntat și vru să treacă mai departe. Prințul îl prinse de braț

— Ești supărat pe mine, Darii Dobrovici?

Procurorul îl privi posomorât:

— De ce să fiu supărat pe dumneata, Iurii Iosipovici? Juriul a hotărât achitarea evreicii.

— Pe vremea asta e minunat să mergi pe jos, spuse prințul. Fulgii de zăpadă zboară ca niște fluturi... fluturi cu aripi de gheață.

Gagarin fornăi nemulțumit:

— Îți arde de poezie, Iurii Iosipovici! Nu vezi, din păcate, că instituția juraților – nouă la noi – sapă temeliile societății. Nenorociții ăștia, învestiți cu puterea de a-i absolvi pe nelegiuiți, achită pe toți ucigașii, pe toți nemernicii, pe toți dușmanii ordinii noastre sociale, numai ca să facă în ciuda autorităților de stat! Pff, mi-e scârbă!

Cei doi magistrați se îndreptară spre Nevskii Prospekt. Iurii mergea precaut, căci pe jos se făcuse ghețuș, iar piciorul beteag îi juca uneori feste.

Se opriră în fața unui chioșc cu ziare, pe care vânzătorul se pregătea să-l închidă. Prințul cumpără un jurnal de seară. Un titlu scris cu litere groase pe prima pagină îi atrase atenția:

Grave evenimente politice și militare în Balcani. Întrevederile diplomatice care au avut recent loc între reprezentanții marilor puteri au drept scop găsirea unor soluții acceptabile tuturor părților interesate, mai înainte ca situația politică internațională să se deterioreze în așa măsură încât să facă imposibilă o reglementare pacifică a divergențelor ce despart la ora actuală Europa în două tabere antagoniste. Din surse demne de încredere aflăm că...

Prințul Sviatopolski întrerupse lectura articolului. Împături ziarul și îl vârî în buzunarul mantalei.

— Se zice că războiul bate la ușă, Darii Dobrovici.

Procurorul ridică din umeri, nepăsător:

— Dacă n-a izbucnit în primăvara asta, înseamnă că a trecut criza. Marile puteri vor pacea.

— Dar se înarmează...

— Eh, *si vis pacem...*

Vânzătorul de ziare coborî cu zgomot metalic obloanele chioşcului. Fulgii de zăpadă se înteţiră. Se oploşise un frig aspru, pătrunzător, adus pe aripile vântului tocmai dinspre cercul polar...

Sfârşitul volumului I

editura Adevărul holding

S.C. Adevărul Holding S.R.L.,
Str. Fabrica de Glucoză nr. 21, sector 2, Bucureşti.
Director general: Răzvan Cornețeanu
Director executiv: Ioana Voicu
Director adjunct: Carmen Dincă
Telefon: 021.407.76.38; Fax: 021.407.76.42

Toate drepturile asupra ediției de față sunt rezervate exclusiv editurii S.C. Adevărul Holding S.R.L. Reproducerea parțială sau integrală a textului fără acordul editurii este interzisă şi va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Redactor:	George Stanca
Tehnoredactor:	Alexandru Dincă
Corector:	Cristina Teodorescu
Ilustrator:	Florian Marina

Tipar executat de Grafica Veneta

Prețul de vânzare conține 2%, reprezentând valoarea timbrului literar ce se virează Uniunii Scriitorilor din România în contul deschis la BCR Unirea, București cu nr. RO65 RNCB 0082 0005 0872 0001.

editura Adevărul holding